

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09947

KROPOTKIN'S LEBENS-
BESHRAYBUNG

Petr Alekseevich Kropotkin

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

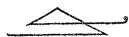
The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

קראפאטקין'ס לעבענס-בעשרייבונג.

געשריעבען פון איהם אליין.

איבערזעצט פֿון מ. קאהן.

ארויסגעגעבען
פֿון דער גרופע „פרייהיים“.

לאנדאן, 1904.

דרוקעריי פֿון דער גרופע „פרייהיים“.

א ברעף פון גענ. קראפאמטיי.

אן דער גרופע „פרייהייט.“

טהייערע קאמערעדען!

מיר פֿרעהט זעהר דער געדאנק, דאָס איהר קלייבט זיך אַרויסצוגעבען מיינע „מעמוואַרען“ אין דער אידישער שפראַך און אין אַ ביליגע אויסגאַבע, אום זיי זאָלען קענען דערנאָכטען אַ גרויסען צירקעל לעזער. נאָך מעהר פֿרעהט עס מיר, דאָס איהר גיט מיינע „מעמוואַרען“ אַ פּלאַץ צווישען דער רייהע פֿון אייערע גרויסאַרטיגע אויסגאַבען, וועלכע'ס צוועק איז צו ווערען פֿאַרשפּרייט צווישען די אידישע אַרבייטער אין אייראָפּא און די פֿעראייניגטע שטאַטען.

אין דער גרויסער באַוועגונג, וועלכע האָט זיך אָנגעפֿאַנגען פֿאַר די לעצטע יאָהרען אין רוסלאַנד, האָבען די אידישע אַרבייטער פֿאַרנומען אַן אָנגעזעהענעם פּלאַטץ, אין אַ קורצע צייט האָבען זיי באַוווּיען אַרויסצושטעלען אַ גאַנצע רייהע פֿון איבערגעגעבענע, דרייטע, ענטשלאָסענע קעמפֿער — קעמפֿער, צו פֿערדאַקען זייער אָפֿצורוויליגקייט און גרענצלאָזער איבערגעגעבענהייט, האָט זיך אין אַלע צייטען באַוואוינען פֿאַרווערטס די זאַכע דער בעפֿרייאונג דער מענשהייט.

און גיט נור האָבען די יונגע העלדען אַרויסגעטראָטען מוטשהיג, גיט שרעקענדיג זיך פֿאַר'ן טויט און פֿאַרניכטונג אין די איינזאַמע קאָמונאַטען, אין די שטעטען פֿון קאַלטען סיביר, אָדער אין די וויסטעס פֿון שוידערהאַפֿטען סאַבאַלין, זאַנדערן, אויך אַ גרויסע צאָהל פֿון די אידישע אַרבייטער אין די גרויסע און קליינע שטעטען, האָבען גיט געפֿירטעט אַרויסצוטראַטען מוטשהיג און דרייט געגען דער הונדערט-יעהריגער אונטערדריקונג, ער-קלעהרענדיג פֿאַר דער גאַנצער וועלט אָפֿען און פֿריי זייערע פֿאַרדערונגען אין האָפֿנונג אויף דער ענדליכער בעפֿרייאונג פֿון דער הונדערט-יעהריגער שקלאַפֿעריי.

פֿון מיין גאַנצען האַרצען וויגש איך אייך, אַז דיעזער בוך זאָל העלפֿען דער איד-שער יוגענד צו לייזען די פֿאַרשיעדענע פּראָבלעמען פֿון דער געגענווערטיגער באַוועגונג געגען דער אַלעס-פֿאַרניכטענדער קראַפֿט פֿון'ם יעצט-עקסיסטידענדען קאַפיטאַליזמוס און הערשאַפֿט, און איך וועל זיך שעצען גליקליך, ווען איינער פֿון די אונטערדריקטע פֿון קאַפיטאַל און הערשאַפֿט זייענדיג פֿאַרוואַרפֿען אין איינעם פֿון די ווייטע ווינקעלאַך פֿון רוסלאַנד, וועט דערפֿיהלען, לעזענדיג דיעזע ציילען, דאָס ער שטעהט גוט גאַנץ אַליין אויף'ן קאַמפֿ'ס-פּלאַץ, זאָל ער וויסען, דאָס אַרויסטרעטענדיג אין קאַמפֿ פֿאַר די בעפֿריי-אונג פֿון דיעניגע, וועלכע בעשאַפֿען אַלע רייכטהייטער און באַקומען אַלס לאָהן נור די אַרמוטה — ווערט ער מיט דעם אַליין אַ בעטהייליגער פֿון דער גרויסער זאַכע — פֿון דעם גרויסען קאַמפֿ, וועלכער ווערט אָנגעפֿיהרט איבעראַל פֿיר פֿרייהייט און גליק פֿון דער גאַנצער מענשהייט; דאָס ער טרעט אַרײַן אין דער פֿאַמיליע פֿון די אַרבייטער פֿון דער גאַנצער וועלט, וועלכע זיינען פֿעראייניגט אין איין גרויסען ברודער-באַנד, פֿאַרדערענדיג פֿרייהייט און גלייכהייט פֿיר אַלע.

אייער

פּעטער קראפּאמטיין.

געארג בראנדעם

* * *

איבער

קראפטקינים

לעבענס-בעשרייבונג.

וועלכסט-ביאגראפיע האט אין די פריהעריגע צייטען געהאט איינעם פֿון דיעזע דריי טיפען: „אזוי בין איך אראב פֿון דעם רעכטען וועג, און אזוי בין איך צוריק בעקעהרט געוואָרען“ (סט. אַגוסטין). „אזוי שלעכט בין איך געווען, ווער וועט אָבער האָבען די הוצפה צו בעהויפטען, אז ער איז בעסער פֿאַר מיר?“ (רוסאָ) „אזוי האָט זיך לאַנג-זאַם ענטוויקעלט פֿון די אייגענע נאַטור און פֿון די אַרומינגלענדע אומ-שמענדען אַ וועניע.“ (געטהע).

אונטער אלע דיעזע פֿאַרמען פֿון אַ לעבענס-בעשרייבונג איז דער פֿערפֿאַסער באַשעפֿטיגט מייסטענס מיט זיך ועלכסט. אין דעם יעצטיגען יאָהרהונדערט פֿלעגט מען שרייבען ועלכסט-ביאָגראַפֿיען נאָך די פֿאַלגענדע צוויי מוסטערן: „איך בין געווען אזוי מאַ-לאַנטפֿול, אזוי ליעבענסווירדיג, און אלע האָבען מיך דאַרום אזוי שטאַרק באַוואונדערט.“ אָדער: „איך בין געווען אזוי פֿעהיג, אזוי ליעבענס-ווירדיג, און דאָך קיינער האָט עס נישט געוואָלט צוגעבען. וועלכע שווערע קעמפֿע איז עס מיר אויסגעקומען דורכצומאַכען, איידער איך האָב דערנרייכט די קרוין פֿון מיינ איצטיגע בעריהממהייט.“

אין דיעזע צוויי סאַרטען לעבענס-בעשרייבונגען באַשעפֿטיגען זיך וויערע פֿערפֿאַסער דערמיט, וואָס וויערע מיטמענשען האָבען געוואָגט און געטראַכט וועגען זיי. קראַפטקין אין זיין אויטאָביאָגראַפֿיע פֿאַרהילכט נישט דעם עולם'ס אויערען מיט זיינע גרויסע פֿעהיגקייטען, ער שילדערט אויך

ניט, וויעפיעל ער האָט עס דורכגעמאַכט, ביז זיי זיינען אַנערקענט געוואָרען; נאָך ווייניגער צייגט ער אַרויס, אויב עס האָרט איהם גאָר פֿאַר די מיינונג פֿון דער וועלט. וואָס אַנדערע דענקען וועגען איהם, דאָס דערמאָנט ער ניט מיט קיין איינציגען אות. ער געהערט ניט צו די, וועלכע האָבען אַזוי שטאַרק ליעב צו ריידען פֿון זיך. און ווען ער רעדט שוין פֿון זיך, טהוט ער עס מיט אַ מין סאָרט ווידער-ווילען. עס דוכט זיך אויס, דאָס אַזוי ווי ער איז צו שעמעדיג צו ריידען איבער זיך. מי געפינט ניט אין זיין ביאָגראַפֿיע קיין ווידוי, וואָס זאָל האָבען אַראַבגענומען דעם שלייער פֿון דאָס, וואָס איז געווען דונקעל, פֿאַרדעקט; קראַפֿאַטקין רעדט ניט פֿון זיינע מעלות און ניט פֿון זיינע חסרונות. ער ווערט ניט מיט'ן לעזער צו פֿאַני-בראַט. ער דערזעהלט אונז אויך ניט, ווען ער האָט זיך פֿערליבט, און פֿון זיינע פֿערהעלטניס צום ווייבליכען געשלעכט רעדט ער אַזוי וועניג, דאָס ער פֿערגעסט זיך אונז צומאָל צו דערזעהלען, ווען ער האָט חתונה געהאַט, און נור פֿון אַ בעמערקונג געמאַכט אגב אורחא דערוויסען מיר זיך, דאָס ער האָט אַ פֿרוי. דאָס ער איז אַ פֿאַטער (און דער בעסטער נאָך דערצו) געפינט ער נייטיג צו באַמערקען, אָבער אויפֿען קירעעסטען אופן, ווען ער רעדט פֿון די לעצטע זעכצעהן יאָהר פֿון זיין לעבען.

מי זעהט, אַז עס ווילט זיך איהם פֿיעל מעהר שילדערן דעם גייסטעס-צושטאַנד פֿון זיין צייט, אַלס זיין אייגענעם. אין דיעזע אויטאָ-ביאָגראַפֿיע געפינט איהר די פּסיכאָלאָגיע פֿון דעם אָפֿיציעלען רוסלאַנד, פֿון דעם אונטערדריקטען און געשונדענעם רוסלאַנד, פֿון דעם אַרבייטענדען רוסלאַנד, ווי אויך פֿון דעם פֿאַרשטיינערטען רוסלאַנד.

ער איז פונקט אַזוי שטאַרק פֿעראינטערעסירט איבערצוגעבען די געשיכטע פֿון זיין צייט, ווי זיין אייגענע. ער דערזעהלט די געשיכטע פֿון רוסלאַנד, ווי ער אַליין האָט איהר דורכגעלעבט פֿון זיין קינדהייט אָן, ווי אויך די געשיכטע פֿון דער אייראָפּיאישער אַרבייטער באַוועגונג פֿון די לעצטע העלפֿט פֿון דעם פֿערשווינדענדען יאַהרהונדערט.

ווען ער פֿערטיעפֿט זיך אין זיין אינערליכע וועלט, זעהען מיר דאָרטען זיך אָבשפּיעגלען אונזער גאַנצע אויסערע וועלט.

אָבער אויך אין זיין ביאָגראַפֿיע, אין איינקלאַנג מיט דעם ציעל, נאָך וועלכען געטעהע האָט געשמרעכט, שמעלט זיך אונז פֿאַר אַ גרויס-אַרטיגער בילד פֿון דעם, ווי אַזוי עס ענטוויקעלט זיך אַ גרויסער גייסט, איהר זעהט דאָרט זיך אָבשפּיעגלען אַלע די ענדערונגען, וואַנדלונגען, וואָס זיינען פֿאַרגעקומען אין דעם גייסט פֿון דעם גרויסען מאַן, און גראַדע דיעזע אומוואַנדלונגען מאַכען דעם גאַנצען תּוך פֿון דיעזען מערקווירדיגען בוך.

צו דער יעצמיגער צייט זיינען דאָ צוויי גרויסע רוסישע מענער, וועמעס דענקען און טראכטען זיינען איבערגעגעבען צו דעם רוסישען פֿאָלק, און צום גומען פֿון דער מענשהייט אין אלגעמיין. דאָס זיינען טאַלסטאָי און קראַפּאָטקין. דער ערשמער האט אונז דערצעהלט איינגעס פֿון זיין לעבען אין פּאָעטישער פֿאָרמע, דער אַנדערער ניט אונז, אָהן אידגענד וועלכע פּאָעטישע דיכטערישע קונסט, צום ערסטען מאל, אָן איבערבליק איבער זיין לעבען.

דיעזע צוויי מענשען, ווי פֿערשידענען זיי זיינען, דאָך לאָזט זיך צווישען זייער לעבענספֿיהרונג און זייערע גרונד־פּרינציפּען אַ געוויסער פּאַראַלעל אויפֿשמעלען. טאַלסטאָי איז אַ פּאָעט, קראַפּאָטקין איז אַ וויסענ־שאַפֿטס־מאַן. קיינער פֿון דיזעע ביידע האָט אין קיין איינציגע מינוט פֿון זייער לעבען ניט געפֿונען אַ פֿולע בעפֿרידיגונג אין זיין בערוף, פֿאַר וועלכע די נאַטור האָט איהם בעשאַנקען מיט אַזעלכע גרויסע פֿעהיגקייטען.

טאַלסטאָי האָט זיך ניט איבערגעגעבען אויסלעסליך צו זיין בערוף דורך רעליגיעזע פֿערטיעפֿונגען; קראַפּאָטקין—דורך מיעפֿע בעטראַכטונג פֿון דעם געזעלשאַפֿטליכען לעבען, מענשענליכע ערפֿילט זייערע ביידענס דערצער. ביידע האָסען די גלייכגילטיגקייט, די גראַבֿקייט און די גרויזאַמקייט פֿון די העכערע קלאַסען פֿון דער געזעלשאַפֿט, און ביידע פֿיהלען זיך גלייך הינגעצויגען צו דעם נידערענעשלאַגענעם און געשענדעטען אָרימען פֿאָלק. ביידע דענקען, אַז דער אונגליק אין אונזער וועלט קומט מעהר דערפֿון, וואָס די מענשען זיינען פֿייג, אַלס דערפֿון, וואָס זיי זיינען דום. ביידע זיינען זיי אידעאָליסטען, געבאָרענע רעפֿארמאַטאָרען, ביידע פֿון דער נאַטור זעהר פֿריעדליך. דאָך קראַפּאָטקין, אין נעגענזאַץ צו טאַלסטאָי, וועלכער פּרעדיגט דעם פֿריערען און פֿערדאַמט יעדע רעוואָלוציאָנערע האַנדלונג, שמעהט מיט די רעוואָלוציאָנערען זעהר ענג פֿערבונדען און געפֿינט יעדעס רעוואָלוציאָנערע אויפֿטרעטען פֿון די אונטערדריקטע פֿאַר בערעכטיגט. אָבער הויפּטזעכליך אונטערשיידען זיי זיך אין זייער שמעלונג צו אינטעליגענץ און וויסענשאַפֿט. טאַלסטאָי אין זיין רעליגיעזען פֿאַנאַטיזם האַלט זעהר וועניג פֿון וויסענשאַפֿט, קראַפּאָטקין אָבער האַלט פֿון איהר זעהר פֿיעל, האַמט ער אַז זעהר ברונז מיט דעם סאָרט וויסענשאַפֿטס־מענער, וועלכע פֿערגעסען אין זייער באַ־שעפֿטיגונג דאָס פֿאָלק און זיינע צרות.

מאַנכער מאַן, ווי אויך מאַנכע פֿרוי האָבען פֿאַלבראַכט אַ גרויסע זאַך, און האָבען דאָך ניט געפֿיהרט, וואָס מי קען רופֿען, אַ גרויסען לעבען. עס טרעפֿט אויך דאָס אַ געוויסע פּערזענליכקייט אַז זעהר צוזיהענער, האַמט איהר לעבען אַז פֿון זעהר קליינע וויכטיגקייט. קראַפּאָטקין אָבער איז ביידעס:

ער ציהט אייך צו צו זיך מיט זיין גומסקייט, און איהר בעוואונדערט
איהם פֿאַר זיין גרויסקייט.

אין זיין נייעסטען בוך „די אויטאָביאָגראַפֿיע“, וואו ער בעשרייבט
זיין גאַנצע לעבענס-געשיכטע, וועט איהר געפֿינען די אַלע עלעמענטען, פֿון
וועלכע אַ קאָבעדיגער לעבען פֿון אַ גרויסען מאַן בעשמעהט: אידיליע און
טראַגעדיע, דראַמע און ראַמאַן.

דאָס ערסטע קומט די שילדערונג פֿון זיין קינדהייט אין מאַסקווע,
פֿון זיין לעבען אויפֿ'ן לאַנד, מיט פֿיעלע פּאַטריאַרכאַלישע בידער און
אַזוי מייסטערהאַפֿט אויסגעפֿיהרט, דאָס עס איז נימאָ אזאַ מענש, וואָס זאָל
עס לעזען און עס זאָל ניט מאַכען זיין האַרץ אַ ביסעלע העכער, שנעלער
קלאַפען.

פֿיניע לאַנדשאַפֿט-בילדער זיינען אַריינגעוועבט אין דיעזע שילדערונג,
פֿון וועלכע עס אָטהעמט מיט דער דופֿט פֿון אַ רוסישען דאָרף; פּאַרטערשטען
פֿון טרייע גומע דיענער, און אַ בילד פֿון אַ ברודער-ליעבע, וועלכע איז
ווירקליך ערהאַבען — דאָס איז די אידיליע אַליין. דאָך פּאַרגעסט ניט
קראַפּאַטקין אונז אויך צו בעשרייבען, וואָס ער און זיינע ברידער האָבען
זיך אָנגעלימען אַלס קינדער; מיט אַ זיכערע האַנד בעשרייבט ער די
גרוואַמקייטען, פֿון וועלכע די לייב-אייגענע האַבען געלעטען, און שאַנוועט
אויך ניט די ענגהערציגקייט און דומהייט פֿון די הערן, געוועלטיגענדיג איבער
זייערע פּאַנשציוניקעס.

דראַמע: דער לעבען אין קייזערליכען הויף און געפֿענגניס. אַ לעבען
מיט קעניגע און פֿירסטען און אַ לעבען פֿון אַרימקייט מיט די פּראַלע-
טאַריער פֿון לאַנדאָן און שווייצאַריען. דאָ קומען פּאַר פֿערקליידונגען ווי
אין אַ דראַמע. און איין און דעמוועלכען טאָג איז דער העלד, צוזאַמען מיט
פֿירשטען אין ווינטער-פּאַלאַץ, און אָנגעטאָן אין די זשופּיצע פֿון אַ פּראַסטען
מוזשיק, האַלט ער פּאַר פּראַסטע אַרבייטער אַ פּאַרלעזונג, אין וועלכע
עס ווערען פּראַפּאַגאַנדירט די רעוואָלוציאָנערסטע אידעען.

איהר געפֿינט דאָרט אויך דאָמאַן. מי קען שוין, דאָכט זיך, ניט
שרייבען איינפּאַכער, ווי קראַפּאַטקין, און דאָך זיינען אין דער „אוימאַ-
ביאָגראַפֿיע“, צו געפֿינען שפּאַנענדע מאַמענטען, וועלכע זיינען פֿיעל
אויפֿרעגענדער, ווי די עסענסאַציאָנעלע קאַפיטלען פֿון די פֿעלעטאַן-ראַמאַנען,
וועלכע ווערען געשריעבען בלויז צו דיעזען צוועק. וואָס וואַלט געקענט
איינעם נאָך מעהר אויפֿרעגען, ווי די שילדערונג פֿון דעם פּלאַן, ווי ער
האַט זיך פּאַרברייטעט צו אַנטלויפֿען פֿון פּעטראַפּאָולאָווסקאַיאַ קריעפּאַסט,
און זיין ווירקליך העלדישע, געגליקטע אויספֿיהרונג?

נור וועניגע מענשען האָבען זיך בעוועגט צווישען אַזעלכע פֿערשידענע קלאַסען מענשען. און זיי אַלע אזוי גוט געקענט, ווי קראַפֿאַטקין. וועלכע בילדער! קראַפֿאַטקין, אַלס קינד אין אַ מאַסקען-קאַסטיום, אויף דעם מהראָן פֿון ניקאָלאַי, דאַן אַלס פֿאַזש פֿין אַלעקסאַנדער דעם 2-טען, לויפֿענדיג הינטער איהם, אום איהם צו בעשיצען פֿון אירגענד וועלכע געפֿאַהרען; דאַן אין געפֿענגניס, קאַלט, שטאַלץ, געגען דעם גרויסען פֿירסט ניקאָלאַי, וואָס קומט איהם בעזוכען. אָדער די גרויליכע סצענע, ווען קראַפֿאַטקין הערט, ווי מען מאַטערט, שמויסט אָן אַרעסטאַנט, וואָס געפֿינט זיך אין אַ פֿינסטער חדר'ל אונטער זיינע, און הערט צו, ווי דער אונגליקליכער פֿון טאַג צו מאַג פֿערלירט אַלץ מעהר און מעהר זיין פֿערשמאַנד! קראַפֿאַטקין האָט געפֿיהרט דעם לעבען פֿון אַ קייזערליכען פֿאַזש, אַ אַרימען שרייבער, אַ סמווענט, אַן אָפֿיציער, אַ וויסענשאַפֿטס-מאַן, אַן ענטדעקונגס-רייזענדיקן, אַדמיניסטראַטאָר, אַרעסטאַנט און פֿערפֿאַלגטען, פֿעריאַנמען אַנימאַטאָר. אַלס פֿליכטלינג האָט ער צייטענוויי געמוזט לעבען אויף ברויט מיט מהוי, ווי אַ רוסישער כווישק, מי האָט נאָך איהם שפּיאַנירט, און מי האָט געזוכט איהם צו ערמאָרדען, אַקוראַט ווי ער וואָלט געווען דער רוסישער קייזער. וועניגע, זעהר וועניגע בעזיצען אַזאַ מאַסע קענטיסע אויף אַלע געביטען פֿון דער וויסענשאַפֿט, ווי קראַפֿאַטקין. פּונקט אזוי ווי אַלס געאַלאָג פֿאַסט אום זיין גייסטיגער אויג אַ פֿאַר-הויסטאָרישע פֿעריאָדע פֿון הונדערטע טויזענדע פֿון יאָהרען, אזוי פֿאַסט אויך אום זיין גייסט די גאַנצע קולטור פֿון די צייט, אין וועלכע ער לעבט. צו די ליטעראַרישע און וויסענשאַפֿט-ליכע בילדונג, וועלכע ער האָט געקראָגען אין אַוניווערוזיטעט, צו דער ליטעראַטור, מאַטעמאַטיק און פֿהילאָזאָפֿיע, בעזיצט ער אין אַ הויכען גראַד קענטיסע, וועלכע מי קען נור לערנען אין ווערקשטאַט, אויף'ן פֿרייען פֿעלד, אין לאַבאָראַטאָריום. נאַטור-וויסענשאַפֿט, קרועגס-וויסענשאַפֿט, מאַשינען-בוי, און פֿאַבריק-וועזען — קיין זאַך איז איהם ניט פֿרעמד, און מי קען זיך שוין פֿאַרשטעלען, וואָס דיעזער פֿייעריגער גייסט האָט עס געמוזט זיך אָנליידען, ווען ער איז פֿעראורטהיילט געוואָרען צוויי מאַל אין לעבען צו אַ לאַנגעדהריגע אונטערזיכונג. וואָס פֿאַר אַ זעלען-שטאַרקייט, וואָס פֿאַר אַן אויסדויערונגס-קראַפֿט, זיין מעכטיגע, רייכע נאַטור האָט אַרויסגעצויגט. קראַפֿאַטקין אַליין בעמערקט ערגעץ-וואו, דאָס די וויסליך-ענטוויקעלטע אינדיווידואַליטעט מוז זיין דער פֿונדאַמענט פֿון יעדער אָרגאַניזאַציע. ווי ריכטיג דאָס פֿאַסט זיך אויף איהם אַליין. ער איז פֿון זיין לעבענט-שיקזאַל אויסגעוואַקט געוואָרען אַלס דער ווינקעלשטיין פֿאַר דעם געבוי פֿון דער צוקונפֿט.

אין קראפֿאָטקין'ס לעבען האָט פּאַסירט אַ צווייפֿאַכע אומוואַנדלונג, וועלכע, מיר שיינט, פֿערדיענט בעזאָנדערע אויפֿמערקזאַמקייט.

ער איז אַלט אַ יאָהר דרייסיג. ווי געווענהליך, איז דאָס דער ענט-שיידענדער מאָמענט אין דעם מענשענס לעבען. מיט זיין לייב און לעבען איז ער אַ מאַן פֿון וויסענשאַפֿט, און ער מאַכט אַ גרויסע וויסענשאַפֿטליכע ענטדעקונג. ער האָט אויסגעפֿונען, דאָס די קארמען פֿון נאָרד-אַזיען זיינען ניט ריכטיג, דאָס ניט נור די אַלטע אויפֿאַסונג פֿון דער געאָגראַפֿיע איז אַ פֿאַלשע, נור דאָס וואָגאַר די אַנשוואַונג פֿון אַלעקסאַנדער הומבאָלד איז אין ווידערשפרוך מיט די ווירקליכע טהאַטזאַכען. מעהר ווי צוויי יאָהר איז ער בעשעפֿמינט אין דיעזען שטודיום, און ענדליך איז ער גליקליך צו קענען וואָנען מיט בעשטימטהייט, אַז ער האָט רעכט געהאַט. ער געניעסט די פֿרייד פֿון אַן ענטדעקער אין פֿולער מאָס.

אַבער ניט אויף לאַנג. דיעזע פֿרייד ווערט איהם פֿערביטערט, דערמאָנענדיג זיך, אַז ניט פֿיעלע מענשען אין אונזער געזעלשאַפֿט קענען אזוי גליקליך זיין. עס פֿרעגט זיך, אויב ער האָט גאָר אַ רעכט אַליין צו געניעסען אזוי פֿיעל גליק. אַ העכערע פֿפֿליכט רופֿט איהם, צו פֿערברייטען דיעזע גרויסע ענטדעקונגען פֿון דער וויסענשאַפֿט צווישען פֿאָלק, אַנשמאַט צו מאַכען אַלץ ווייטערע ענטדעקונגען, און דאָס פֿאָלק זאָל בלייבען אין אייביגע פֿינסטערניס.

און דיעזער געדאַנקען לאָזט איהם איינפֿאַך ניט מעהר רוהען. אין פֿינלאַנד, וואו ער געפֿינט זיך ביי דעם שוועל פֿון שוין וויעדער אַ נייע גרויסע ענטדעקונג, ווערט זיין האַרץ ערגריפֿען פֿון אַזאַ מיטלייד מיט די עלענדע אונד ערניעדריגטע, דאָס ער וואַרפֿט אַלעס אַוועק, און בעשליעסט צו ווערען דער העלפֿער, דער לעהרער פֿון יענע הילפֿלאָזע, עלענדע מענשען. אַ נייע וועלט עפֿענט זיך פֿאַר איהם אויף. ער לערנט דערווייל אַליין פֿון די וועלכע ער איז געגאַנגען לערנען. פֿינף, זעכס יאָהר שפּעטער קומט פֿאַר די צווייטע אומוואַנדלונג אין דעם לעבען פֿון דיעזען גרויסען גייסט.

שוין פֿיעל פֿריהער, וועהרענד קראפֿאָטקין'ס ערשטען מאָל זיין אין דער שווייץ, האָט ער זיך אָבגעטהיילט פֿון די שטאַטס-סאָציאַליסטען. ער האָט געוועהן, מיט זיין גייסט, וואָס פֿאַר אַן עקאָנאָמישע דעספּאָטיע קען אַרויסוואַקסען אין אַ געזעלשאַפֿט, געגרינדעט אויף דעם פֿרינציפֿ פֿון צענטראַל-פֿרגאַניאַציאָן און אויף די אונטערדריקונג פֿון די פֿרייהייט פֿון דעם איינצעלנעם. דאָך ערסט נאָך זיין לאַנגער פֿעהאַפֿטונג אין רוסלאַנד, זייענדיג שוין אין דער שווייץ דעם צווייטען מאָל, ווערט ער זיך פֿאָלקאַמען קלאָר איבער דעם נייעם געזעלשאַפֿטס-צושטאַנד, וועלכען די מענשהייט געהט

ענטגעגען. עס צייכענט זיך איהם א געזעלשאַפֿט, וועלכע בעשמעהט פֿון פֿרויזיליגע גרופען, אלע צוזאמען פֿעדערירט אין א ברידערליכען בונד, נאָך דעם מוסטער פֿון די באַהן-געזעלשאַפֿטען אָדער דעם אינטערנאַציאָנאַלען פּאַסט-וועזען, וואו אלעס געהט צו אזוי גוט, און גראַדע אָהן אירגענד וועלכע צענטראַליזאַציאָן.

פֿון יענער צייט אָן זיינען זיינע גרונד-פּרינציפּען געבליעבען די-ע-וועלכע ביו אויף היינטיגען טאָג. ער ווייס, דאָס ער קען נישט פֿאַרצייכנען דעם וועג פֿון דער צוקונפֿט, ער איז דער מיינונג, דאָס אלעס מוז אַרויס-ענטוויקלען זיך פֿון די טהעטיגקייט פֿון די מאַסען זעלבער.

קראַפֿאַטקין רופֿט זיך אַליין אָן א רעוואָלוציאָנער. זעלטען איז א רעוואָלוציאָנער געווען אזוי מילד, אזוי פֿרידליך, טראַפֿיץ זיין שטאַרקען האַט געגען דער בורזשאַווע. ער איז קיינמאַל נישט געווען קיין בעל נוקם, זעהר אַפֿט אָבער א מאַרטירער. ער האָט קיינמאַל נישט געמאַכט אַן אַנדערן צו בריינגען אַפֿער, זיך אָבער האָט ער קיינמאַל נישט גישאַנעוועט. זיין גאַנצען לעבען האָט ער געהאַלטען אין איין מקריב זיך זיין פֿאַר די ליידענדע, אָבער אויף אזא אופן דאָס מוז זאָל מיינען, אז עס איז איהם נאָר נישט שווער געווען דאָס צו טהאָן. ער איז א רעוואָלוציאָנער, וועלכער האַלט נישט פֿון די אלע שטאַרקע ווערטער, פֿלובען, קאָנספּיראַציעס און אלע אַנדערע צערעמאָניעס, וועלכע אַנדערע מיינען זיינען די רעוואָלוציאָן גופּא; ער דאַרף נישט מורא האָבען צו פֿערגליכען ווערען מיט קיין פֿרויהייטס-מאַן פֿון דעם היינטיגען יאַהר-הונדערט. קיינער האָט נאָך נישט אויפֿגעוויזען קיין גרעסערע פֿעהיגקייטען. קיינער האָט נישט בעוויזען א לעבען פֿון מעהר גאַנצקייט, מעהר אינאיינענ-ניציגקייט, ווי עס איז דער לעבען פֿון פעטער קראַפֿאַטקין.

געאָרג בראַנדעס.

ערשטער טהייל.

1.

מאסקווע איז א שטאָדט, וואָס איז אויפֿגעוואַקסען היסטאָריש לאַנגזאַם; און בײַז אויפֿ'ן היינטיגען טאַג זײַנען נאָך אין איהרע פֿער- שיעדענע קוואַרטאַלען דײַטליך צו זעהען די סמנים, מיט וועלכע דער פּאַמעליכער גאַנג דער געשיכטע האָט זײ געשטעמפּעלט.

די געגענד פֿון די מאַסקווער טײך, מיט איהרע ברייטע, פֿערשלאָפענע גאַסען און די אומעדיגע גרוי-געפֿאַרבטע, ניעדריגע הייזקעס, מיט טויערן וואָס זײַנען פֿעסט פֿערייגעלט, סײַ בײַ-טאַג, סײַ בײַ-נאַכט, — דיעזע טױט-שמילע געגענד איז פֿון תּמיד אָן דער אָב-געזונדערטע וואוינונג-פּלאַץ פֿון די מאַסקווער קופּצעס, די פֿעסמונג פֿון די פֿאַרמאַלנע, שטײפֿע און דעספּאָטישע סטאַראַ-פּאַווערצעס. דער ציטאַדעל, קרעמל, איז נאָך איצט דער מיטעלפּונקט פֿון שטאַט און קירכע; זײַן אונגעהײער גרויסער מאַרק, בעדעקט מיט טויענדער קראַמען און וועהר-הײזער, איז פֿון הונדערטער יאָהרען אָן געווען אַ געפּאַקטער ביהנשטאַק פֿון קאַמערציע, — דער סאַמע צענטער פֿון אַ גרויסען אינגערליכען האַנדעל, וועלכער פֿערשפּרייט זיך איבער'ן גאַנצען שטח פֿון דער גרויסער אימפּעריע. די טווערסקאַיאַ און די שמיעדען-בריק זײַנען געווען די הויפּט-פּונקטען פֿון די מאַדע-געשעפּטען פֿון דור דורות אָן, בעת אין די אַרבייטער

קווארטאלען מערקען מיר נאך איצט די סמנים, וועלכע האָבען כאַראַקטער-
ריוורט זייער שמירמישען המון אין דער צייט פֿון די מאַסקווער צארען.
יעדע געגענד איז אַן עולם קמן פֿאַר זיך, יעדער קוואַרטאַל האָט זיך זיין
אייגענעם פנים, און לעבט זיך זיין אייגענעם, אָבגעזונדערטען לעבען, אפילו
די אייזענבאָהנען, וואָס האָבען אַרײַנגעדרינגען אין דער אַלטער הויפטשמאַדט
האָבען אויך אָבגעזונדערט זייערע מאַשין-פֿאַבריקען אין גאַנץ בעזונדערע
צענטערס פֿון די אַרומיגע פֿאַרשמעלטעך.

פֿון דעסמוועגען שמעלט מיט זיך קיין איינציגער שמאַדט-טהייל
ניט פֿאַר אַזאַ ריכטיגען בילד פֿון דער אַלטער מאַסקווע, ווי גראַד דיעזער
לאַבירינט פֿון ריינע, שמילע, פֿערפֿלאַנטערטע גאַסען און געסלעך, וואָס
געפֿינט זיך הינטער דער קרעמל-פֿעסטונג, און וועלכע ווערט נאָך עד היום,
גערופֿען דער שטאַלמיסמער-קוואַרטאַל, אדער סטאַראַיאַ קאַניושנאַיאַ
מיט אַ פֿינפֿצעהן יאָהר צוריק האָט אין דיעזען קוואַרטאַל געלעבט און איז
פֿאַמעלאַך אויסגעשמאַרבען די אַלטע מאַסקווער דוואַריאַנסמואַ, וועמענס
נעמען איהר בעגעגענט אַזוי אָפֿט אויף די בלעטער פֿון די רוסישע היס-
טאָריע פֿון פּיאָטער דעם ערשטען. דיעזער אַדעלשמאַנד איז אָבער נאַכהער
פֿערשוואַנדען, מאַכענדיג פֿלאַץ פֿאַר די נײַ-אויפֿגעקומענע, אַ מין ערבֿ-רבֿ,
וועלכער איז גערופֿען געוואָרען אין דיענסט פֿון דעם גרינדער פֿון דער
רוסישער אימפעריע.

זייענדיג פֿערדרענגט פֿונ'ם רוטישען הויף אין פעטערסבורג, האָבען
זיך דיעזע אַלטע אַריסטאָקראַטען צוריקגעצויגען אָדער אין זייער אַלטער
קאַניושנאַיאַ אַרײַן, אָדער אין זייערע רייכע גימער אַרום מאַסקווע; מיט
פֿעראַכטונג און בעהאַלטענער קנאה האָבען זיי געקוקט אויף דעם אָנגע-
לאַפֿענעם ערבֿ-רבֿ, וועלכער איז געקומען, דער רוח ווייס זיי פֿון וואַנען,
צו פֿערכאַפֿען די העכסטע שמעלען פֿונ'ם קעניגרייך, אין דער נייער הויפט-
שמאַדט, ביי די ברעגעס פֿון דער נייע וואַ.

אין זייערע אינגערע יאָהרען האָבען נאַטירליך אַלע דיעזע אַלטע
דוואַריאַנעס זיך געסמאַרעט בעריהמט צו מאַכען אין זייער סלוושבע,
בעזאָנדערס אין דער אַרמעע, אָבער תּמיד האָט זיך עפעס געמאַכט אַזוי,
אַז זיי האָבען אין קורצען אין גאַנצען געמוזט אויפֿגעבען די דיענסט. ניט
האָבענדיג דערנרייכט קיין שום הויכען משין. די מעהר ערפֿאָלגרייכע פֿון
צווישען זיי האָבען אפילו יא געקראָגען מאַנכע רוהיגע עהרענשמעלען אין
זייער מוטערשמאַדט, — מיין פֿאַטער וואַר איינער פֿון זיי, — אָבער די
מייסטע פֿון זיי האָבען זיך גאָר פּשוט צוריקגעצויגען פֿון דער טהעטיגער
סלוושבע. נור, ווי מי זאָל זיי ניט האָבען פֿאַרדרענגט און גע'רודף'ט אין

פֿערלויף פֿון זייערע קארירערעס, האָבען זיי אָבער תמיד, ווי עס איז, אויס-
געמאָרקט צו פֿערבריינגען זייערע אַלמע יאָהרען אין זייער אייגענער הויז,
אין דער סטאַראַיאַ קאַניושנאַיאַ, אינ'ם שאַמען פֿון דעם קלויסטער, וואו מען
האַט זיי געטויפֿט, און וואו זיי האָבען געהערט די לעצטע תפילות ביי
דער קבורה פֿון זייערע עלטערען.

נייע צווייגען האָבען אַרויסגעשפּראַצט פֿון די אַלמע פּיעניעס. אַ מהייל
פֿון זיי איז געוואָרען בעריהמט אין פֿערשיעדענע טהיילען פֿון רוסלאַנד;
מאָנכע האָבען זיך פֿערשאַפֿט לוקסוריעזע הייזער פֿון דער לעצטער מאָדע
אין גאַנץ אַנדערע קוואַרטאַלען פֿון מאַסקווע אָדער פעטערסבורג, אָבער די
וואָס זיינען געבליבען אין דער אַלמער קאַניושנאַיאַ, לעבען דעם גרינעם,
געלען, רויטליכען אָדער ברוינעם קלויסטער, וועלכער איז אין זייער זכרון
געבליעבען טיעף איינגעקריצט דורך די פֿאַמיליע-ערינגערונגען, — דיעזער
טהייל פֿונ'ם אַדעלצווייג איז דאָך תמיד גערעכענט געוואָרען, אַלס דער
אַמת'ער פֿאַרשטעהער פֿון דער משפּחה, אַפילו ווען ער האָט ניט פֿער-
נומען דעם ריכטיגען פּלאַץ אין איהר יחוס-בריעף. דער הויפט-מיטגליעד
פֿונ'ם אַלמען דור איז תמיד בעהאַנדעלט געוואָרען מיט גרויס כבוד אַפילו
פֿון די אינגערע פֿאַרשטעהער פֿון דעם פֿאַמיליע-שטאַם, פֿון די וואָס
האָבען גאָר אין גאַנצען פּערלאָזען די הייליגע מוטער-שטאַדט, זוכענדיג
הערליכע קארירערען אין דער פעטערסבורגער לייב-גוואָרדיע אָדער אינ'ם
קייזערליכען הויף.

אין דיעזע שטילע גאַסען, ווייט אוועק פֿון דעם ליאַרעם און גערודער
פֿון דער קאָמערציעלער מאַסקווע, האָבען אַלע הייזער כמעט געהאַט דעם
זעלבען פנים, דאָס רוב זיינען זיי געווען געבויט פֿון האַלץ, בעדעקט מיט
העל-גרינע בלעכענע דעכער, בעפּוצט מיט זיילען און גאַלערעיקעס פֿון
פֿאַרענט; אַלע זיינען זיי געווען געפֿאַרבט מיט בליאַסקעדיגע פֿאַרבען, און
זיינען בעשטאַנען פֿון איינגאַרענדיגע בנינים מיט זיעבען אָדער ניין שיינע
גרויסע פֿענסטער אויף די גאַס אַרויס, וואו ניט וואו האָט מען אויך געקענט
זעהען אַ צווייטען שטאַק, אָבער נור אין דעם הינטערסטען טהייל פֿון הויז,
וואו עס וואַר אַ גרויסער הויף מיט פֿיעלע קליינע געביידעס, ווי צום ב"ש,
קיכען, שטאַלען, קעלערס און כאַמקעס פֿאַר די דיענערשאַפֿט. אַ ברייטער
טויער האָט געפֿיהרט אין דיעזען הויף אַרײַן, און אויפֿ'ן טויער איז געווען
אַ בראַנזענער שילד, אויף וועלכען עס וואַר געזעהנליך צו לעזען: „דאָס
הויז פֿון דעם און דעם לויטענאַנט אָדער פֿאַלקאוניק און קאַמאַנדיר,“ —
זעהר זעלטען: „מאַיאָר-גענעראַל“, אָדער אַן עהנליך הויכער ציוויל-שניין.
אָבער ווען איהר האָט בעגעגענט אַ רייכערע הויז, מיט אַ בעגילטען

אייזערנעס טויער אין איינע פֿון יענע גאסען, האָט איהר שוין בלתי ספק געקענט לעזען אויף דער שיינער מאַבעלע: „קאָמערץ-קאַנסול“ אָדער „געעהרטער בירגער“ דער און דער. די וואָרען שוין די איינדריינגער, די אונגעבעמענע געסט אין דיעזען קוואַרטאַל, און זיי וואָרען אויך דערפֿאַר גאַנץ אינגאַריט פֿון זייערע אַדעליגע שכנים.

קיין קראַמען זיינען אין דיעזע אַלמע, אויסגעוועהלמע גאָסען ניט ערלויבט געווען ווי כּיבּע ערגעץ אין אַ הילצערנער קהל'עשער כאַמקע האָט איהר נאָך יאָ געקענט געפֿינען אַ גראַפֿערקע, אָבער דאָן איז דעם גאָראָ-דאָוואַ'ס קעמערל תּמיד געשטאַנען געגענאיבער, און דער פּאָליציסט גופּא פֿלעגט זיך ביי-טאָג אַוועקשטעלען ביי זיין טויער, אום צו בעגריסען מיט זיין פֿאַרצייטיגער פּיקע די פֿאַרבייגעהענדע אָפּיציערען און פֿלעגט זיך אָבענד-צייט צוריקציהען אין זיין קעמערל און זיך וויעדער געהמען צו זיין אומנות לאַמענדיג שיך, אָדער פֿאַרביצירענדיג געוויסע סאָרטען שמעק-טאַבאַק, וועלכע וואָרען זייער פּאַטראָניזירט פֿון די עלטערע שכנים פֿון דער נאַכבאַרשאַפֿט.

אזוי האָט עס זיך געלעבט בשלום ובשלוה — פֿון אויסגענוועניג לבלּ הפּחות — אין דיעזער פֿינפֿטע עוועניו פֿון מאַסקווע. אין דער פֿריה האָט מען ניט געקענט זעהען קיין איין לעבעדיגען נפש אויף'ן גאַס. אַרום מיטאַג-צייט פֿלעגען זיך יאַווען די קינדער מיט זייערע פֿראַנצויזישע לעהרער און דייטשע ניאַנעס, וועלכע האָבען אַרויסגעפֿיהרט זייערע תּלמידים אויף די שנעע-בעדעקטע בולוואָרען, שפעטער אַ ביסעל האָט איהר געקענט בעגעגענען די דאַמען אין זייערע צוויי-פֿערדיגע שליטענס, מיט אַ קושטשער וואָס פֿלעגט שמעהען אויף אַ ברעטעל פֿון הינטען; אָדער אַ ניט וואָרען דיעזע פֿאַרצערטעלמע אַריסטאָקראַטקעס איינגעמוליעט אין זייערע אַלט-מאָדישע קאַרעטען, מאַסיוו און הויך, אויף גרויס-געבויעגע שפרוּזשינעס, געשלעפט פֿון פֿיער פֿערד, מיט אַ פּאַסטיליאָן פֿון פֿאַרענט און צוויי קושטשערס פֿון הינטען. ביי דער נאַכט זיינען דאָס רובּ הייזער געווען זעהר העל בעלויכטען, און אזוי ווי די פֿאַרהאַנגען וואָרען קיינמאַל ניט אַראַב-געלאָוען, האָבען די פֿאַרבייגעהער תּמיד געקענט בעוואונדערען די רייכע קאַרטענשפּיעלער, אָדער די לוסטיגע מענצער אין די הערליכע זאַלען.

„מיינגונען“ זיינען נאָך דאָן ניט געווען אין דער מאָדע, און מיר וואָרען נאָך דאַמאַלס ווייט פֿון די יאַהרען, בעת אין יעדען פֿון דיעזע הייזער איז געפֿיהרט געוואָרען אַ מלחמה צווישען אַלמען און נייעם דור, — אַ מלחמה וועלכע פֿלעגט זיך געוועהנליך ענדיגען אָדער מיט אַ פּאַמיליען-קאַנדאַל אָדער מיט אַ ביינאַכטיגען ווייזט פֿון דער פּאָליציי. מיט פּרופּיזי

יאָהר צוריק האָט מען נאָך פֿון אַזעלכע מעשויות ניט געהערט, פֿון אויס-
וועניג, לכל הפחות, האָט אַלעס אויסגעזעהען רוהיג און גלאַט.
אין דיעזען אַלטען קוואַרטאַל בין איך געבאָרען געוואָרען אין
יאָהר 1842, און דאָ האָב איך פֿערבראַכט פֿופֿצעהן יאָהר פֿון מיין לעבען.
אפילו בעת דער פֿאַמער האָט פֿערקויפֿט די הויז, אין וועלכע אונזער מוטער
איז געשטאָרבען, קויפֿענדיג אַנאָדער הויז, און בעת ער האָט אויך דיעזע
הויז פֿערקויפֿט, און מיר האָבען פֿערבראַכט אייניגע ווינטערס אין געדונ-
גענע הייזער, ביז ער האָט געפֿינען אַ דריטע פֿאַסענדע הויז, ניט ווייט
פֿונ'ם קלויסטער וואו מי האָט איהם אַלס קינד געטויפֿט, — זיינען מיר
אַלץ פֿערבליבען אין דער סטאַראַיאַ קאַניושנאַיאַ, אַ חוץ זומער, בעת מיר
פֿלעגען זיך איבערקלייבען אין אונזערע דאַמשעס אויף'ן דאָרף.

2.

א הויכער, גערוימיגער צימער מיט אַ ברייטע בעט אויף וועלכער אונזער
מוטער ליגעט, לעבען בעט אונזערע קינדער-בענקלעך און מישלעך,
און די שיינ-געדעקטע מיטשען פֿול מיט צוקערקעס, קיכלעך און איינגעמאַכץ
אין פרעכטיגע גלעזערנע סלאַיעס, — אַ צימער אין וועלכען מי האָט אונז
אַריינגעבראַכט גאַנץ אונזערוואַרטעט, — דאָס איז די ערשטע, האַלב-דונקעלע
עראינערונגען פֿון מיין לעבען.

די מוטער האָט דעמאָלט געהאַלטען ביי'ן שטאַרבען פֿון שווינדרוכט.
אין גאַנצען איז איהר בלויז געווען פֿינף און דרייסיג יאָהר. איידער זי האָט
זיך מיט אונז אויף אייביג אָבגעזעגענט, האָט זי געבעטען, מיר זאָלען זיין
לעבען איהר, אום, אונז לאַשצענדיג, זאָל זי זיך כאַטש אויף אַ רגע פֿיהלען
גליקליך אין אונזער גליק; זי האָט דעריבער פֿאַר אונז מכין געווען
דיעזע סעודה ביי איהר בעט, וועלכע זי האָט שוין מעהר קיינמאָל ניט
געקענט פֿאַרקאָזען. איך געדענק איהר בלייבען, אויסגעדראַטען פנים, איהרע
גרויסע, דונקעל-ברוינע אויגען. זי האָט אויף אונז געקוקט מיט ליכטשאַפֿט,
און האָט געבעטען מיר זאָלען עסען און אַרומקלעמערען אויף איהר בעט;
דאן, גאַנץ פֿלוצלונג, האָט זי זיך פֿאַנאָדער געוויינט און האָט גענומען
הוסטען; דערווייל האָט מען אונז געהייסען זיך אָבטראַגען.

אַ שטיקעל צייט דערנאָך, זיינען מיר, קינדער — דאָס הייסט, מיין
ברודער אַלעקסאַנדער און איך — אַריבערגעספּראָוואַדזשעט געוואָרען פֿון
גרויסען הויז אין אַ קליינע כאַטע אויף'ן הויף אַרויף. די אַפּריל-זון-האַט
אַנגעפֿילט אונזערע קליינע חדרים'לעך מיט איהרע שטראַהלען, אָבער אונזער
דייטשע אמם, מאַדאַם בורמאַן און אוליאַנאַ, די רוסישע אמם, האָבען אונז

געהייסען געהן שלאָפֿען. מיט פניסיער, פֿייכט פֿון טרערען, האָבען זיי פֿאַר אונז גענעהט שוואַרצע העמדלעך, אַרומגעווימט מיט ברייטע ווייסע מאַשמעס. מיר האָבען בשום אופן ניט געקאַנט אַנטשלאָפֿען ווערען, דאָס אונבעקאַנטע האָט אונז געשראַקען און מיר האָבען זיך צוגעהערט צו זייער פֿערשטיקמען געשפּרעך. גערעדט האָבען זיי עפעס וועגען אונזער מוטער. וואָס, האָבען מיר ניט געקענט פֿערשמעהן. מיר זייגען אַרויסגעשפרונגען פֿון בעמ און האָבען געפֿרעגט: „וואו איז אונזער מאַמאָ? וואו איז מאַמאָ?“ ביידע פֿרויען האָבען זיך פֿאַנאָנדער געשלוכצט, און גלעטענדיג אונזערע געקרויזעלטע קעפלעך האָבען זיי אונז גערופֿען: „ארעמע יתומים נעכעך“ ביז אוליאַנאַ האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען און האָט אויסגערופֿען: „אייער מוטער איז אַוועק אַהין, אין הימעל אַרײַן, צו די מלאכים.“ „וואָס? אין הימעל אַרײַן? פֿאַרוואָס עפעס?“ אומזיסט האָט אונזער קינדערשע פֿאַנטאַזיע געזוכט אַן ענטפֿער.

דאָס וואַר אין 1846. מיר איז דעמאָלט געווען דריי און אַ האַלב און מיין ברודעריל פֿינף יאָהר. וואו אַהין מיין עלטערער ברודער ניקאָלאַי און מיין שוועסטער העלענע זייגען געווען אַוועק, ווייס איך ניט. אפשר זייגען זיי שוין געווען אַוועק אין גימנאַזיע. ניקאָלאַי איז דעמאָלט אַלט געווען צוועלף יאָהר און העלענע עלף; זיי האָבען זיך געחבּר'ט צוזאַמען, און מיר ביידע האָבען זיך וועניג-וואָס ניקענט. און אזוי זייגען מיר געבליעבען אין דער כאַטקע אונטער דעם רשות פֿון מאַדאַם בורמאַן און אוליאַנאַ. די גוטע אַלטע דייטשקע, היימלאָן און גאַנץ פֿרעמד אין דיעזער גרויסער וועלט, האָט ביי אונז פֿערטרעטען די שטעלע פֿון אונזער מוטער. זי האָט אונז ערצויגען אזוי גוט ווי זי האָט נור געקענט, אונז בעוואַרגענדיג פֿון צייט צו צייט מיט פּראָסמע שפיעלגעצייג, און גאַנץ אָפֿט איבערשאַפֿענדיג אונזערע בייבלעך מיט פֿרישע קיבלעך, וועלכע אַנ'אַנדער אַלטע, היימלאָזע דייטשקע פֿלעגט פֿערקויפֿען. אונזער פֿאָטער האָבען מיר זעלטען געזעהען, און די נעקסטע צוויי יאָהר זייגען אַוועק ניט איבערלאָזענדיג דעם מינדעסטען רושם אין מיין זכרון.

אונזער פֿאָטער האָט זעהר שטאַלצירט מיט דעם יחוס פֿון זיין משפּחה, און ער פֿלעגט מיט הייליגקייט אָנווייזען אויף אַ שטיק פֿאַרמעט, וואָס איז געהאַנגען אויפֿ'ן וואַנד פֿון זיין לעזע-צימער. דיעזער פֿאַרמעט איז געווען בעציערט מיט אונזער וואַפֿען-הערב, און עס וואַר אויף איהם אָנגעשריבען און בעשמעטיגט פֿון דעם יחוס-בריעף דעפֿאַרטמענט, אַז אונזער משפּחה שטאַמט אָב פֿון אַן אייניקעל פֿון ראַאָסיסלאָוו מיסטיסלאָוויטש דער סמיעלער (בעוואוסט אין דער רוקישער היסטאָריע).

טאָרע אלס אַ נאָמען פֿון אַ גרויס-פֿירסט פֿון קיעוו), און אז אונזערע עלטערען זיינען געווען גרויס-פֿירסטען פֿון סטאַלענסק.

„עס האָט מיך געקאָסט דריי הונדערט רובל צו קריגען אַט דעם שטיקעל פֿאַרמעט“, פֿלעגט אונזער פֿאַטער זאָגען. אזוי ווי די מייסטע מענשען פֿון זיין עפֿאַכע, אזוי וואָר ער אַ גאַנץ קליינער בקי אין רוסישע היסטאָריע. און ער האָט געשעצט דעם דאָקומענט מעהר פֿאַר זיין גרויסען פֿרייז, ווי פֿאַר זיין היסטאָרישע בעדייטונג.

דער פֿאַקט איז, אונזער משפּחה איז ווירקליך פֿון זעהר אַלטער אָבשטאַמונג; אָבער אזוי ווי די מייסטע וואָס שטאַמען אַרויס פֿון רודיק, וועלכע ווערען גערעכענט אלס די פֿאַרשטעהער פֿון דער פֿעאַדאַלע פּעריאָדע פֿון דער רוסישער היסטאָריע, אזוי וואָר אויך אונזער משפּחה פֿערטריבען מחוץ למחנה, ווען יענע עפֿאַכע האָט זיך געענדיגט, און די ראָמאַנאָווס, געקרוינט אין מאָסקווע, האָבען אָנגעהויבען די אַרבייט פֿון פֿעראייניגען די רוסישע אימפעריע. אין די שפּעטערע צייטען, ווייזט אויס, האָט קיינער פֿון די קראפטקיין'ס ניט געהאַט קיין שטאַרקען חשק פֿאַר די סלוזשבע. אי אונזער עלטער-זיידע, אי אונזער זיידע, ביידע, האָבען זיי זיך צוריק געצויגען פֿונ'ם מיליטער יונגערהייט, זיך צוריקקעהרענדיג צו זייערע פֿאַמיליען-גייטער. און מען מוז צוגעבען, אז די הויפט אימעניע, מיטן נאָמען אורוסאָוואָ, אין ריאָזאַנער גובערניע, וועלכע ליגעט אויף אַ הויכען באַרג ביי'ן ברעג פֿון גרויסע פֿרוכטבאַרע פֿעלדער, האָט געקענט צוציהען צו זיך יעדען איינציגען מיט די פּרעכטיגקייט פֿון איהרע שאַמענדיגע וועלדער, איהרע הערליכע טייכען און אונגעהייערע לאַנקעס.

מיין זיידע האָט פֿערלאָזען דאָס מיליטער אלס לייטענאַנט און ער האָט זיך צוריקגעצויגען קיין אורוסאָוואָ, זיך איבערגעבענדיג אין גאַנצען צו זיין אימעניע, צו וועלכער ער האָט צוגעקויפֿט נאָך אַנדערע גייטער אין די שכנישע פּראָווינצען.

און אונזער דור וואָלט אויך אַודאַי אזוי געלעבט, ווען דער זיידע וואָלט ניט געווען חתונה האָבען מיט אַ פֿירסטין גאַנאַרין, וועלכע האָט בעלאַנגט צו אַ גאַנץ אַנדערע משפּחה.

איהר ברודער וואָר בעוואוסט אלס אַ הויסער ליעבהאָבער פֿון דער ביהנע. ער האָט זאָגאַר געהאַט זיין אייגענעם טהעאַטער, און דיעזע ליידענ-שאַפֿט זיינע האָט איהם געבראַכט אזוי ווייט, אז ער האָט חתונה געהאַט מיט זיינע אַ שקלאַפֿין, — די געניאַלישע אַקטריסע סעמע נאָוואָ, וועלכע איז געווען איינע פֿון די גרינדער פֿון דער דראַמאַטישער קונסט אין רוסלאַנד, און אויך איינע פֿון די אינטערעסאַנטעסטע פֿיגורען. דער פֿאַקט, וואָס אויך

נאך דער חתונה איז זי פֿערבליבען אויף דער ביהנע, האָט נאָך גרעסער געמאַכט דעם סקאַנדאַל פֿון „גאַנץ מאַסקווע“.

איך ווייס ניט, צו אונזער גראַסמוטער האָט אויך געהאַט דעם זעלבען אַריסמאַקראַטישען און ליבעראַלישען געשמאַק וואָס איהר ברודער, — איך געדענק זי שוין אַ פאַראַליזירטע, מיט אַ גאַנץ הייזעריגער שטימע; אָבער זיכער איז, אַז אין דעם נעקסטען דור האָט זיך אין אונזער פֿאַמיליע ענטוויקעלט אַ מענדעניץ צו ליבעראַטור. איינער פֿון פֿרינץ גאַנאַרין'ס זיהן איז געווען אַ שטיקעל פּאָעטי, און האָט אַרויסגעגעבען אַ היבשען בוך פֿון רוסישע פּאָעזיע, — אַ פּאָקט מיט וועלכען מײן פּאָטער האָט זיך שטאַרק געשעמט, און וועלכען ער פֿלעגט תמיד אויסמיידען אין געשפרעך; פֿאַר מײן צײַט, האָבען עטליכע פּלעמעניקעס מײנע, ווי אויך מײן ברודער און איך, געלייסטעט מעהר אָדער ווייניגער פֿיר די ליבעראַטור פֿון אונזער עפּאָכ דער פּאָטער איז געווען אַן עכטער אָפֿיציער פֿון ניקאָלאַי דעם

ערשטענ'ס צײַטען. דאָס מײנט ניט אַז ער איז געווען בעטרונקען מיט אַ קריגערישען גײסט, אָדער פֿערליעבט אין דעם לאַגער-לעבען פֿון די סאָלדאַטען, איך צווייפֿעל זעהר צו ער האָט אפילו איין נאַכט אין זײן לעבען צוגעבראַכט אויף דער וואַך, אָדער צו ער האָט זיך כאַטש איין איינציגען מאָל בעטהייליגט אין אירגענד וועלכער מלחמה. אבער אין יענע צײַטען איז דאָס געווען ניט וויכטיג. דער אמת'ער מיליטעריסט פֿון ניקאָלאַי דעם ערשטענ'ס צײַטען איז געווען דער אָפֿיציער, וועלכער איז געווען פֿאַר-כליאָקעט אין דעם מיליטערישען מונדיר, פֿעראַכטענדיג אלע ציוויל-קליידער מיט זײן גאַנצען האַרצען; דער אָפֿיציער וועמענס סאָלדאַטען ס'האָבען געקענט בעווייזען די שווערסטע קונצען מיט זײערע פֿיס און ביקסען; און וועלכער ס'האָט געקענט בריינגען צום פאַראַד אַ ראַטע סאָלדאַטען, וואָס זאָלען שמעהן אזוי גלייך און אונבעוועגליך, אַז קיינער זאָל זיי ניט קענען אונטערשיידען פֿון אַ שערענגע הילצערנע אָדער בלייענע שפּיעל-וועלנער. „זעהר גוט“, האָט אַמאָל דער גרויס-פֿירסט מיכאַאיל געזאָגט וועגען אַ פּאָלק סאָלדאַטען, וועלכע ער האָט געהאַלטען אַ שעה לאַנג מיט די ביקסען ביי זײערע שולטערן, — „זעהר גוט, נור זיי אַטהעמען!“ אונזער פּאָטער'ס אידעאַל וואָר אויך אַהן ספּק זיך איינצולעבען אין דיעזען בעגריף פֿון אַ דאַמאָלסדיגען מיליטעריסט.

אמת, ער האָט זיך בעטהייליגט אין דער מערקישער מלחמה פֿון 1828; אָבער ער פֿלעגט תמיד אויסמאַרקירען צו בלייבען פֿון הינטען, מיט'ן גענעראַלשטאַב; אין בעת מיר, קינדער, זיך כענוצענדיג מיט אַ שעת הכּושר, ווען איהם איז געווען בעזאַנדערס גוט אויפֿן האַרצען, האָבען

איהם אַ מאָל געבעטען, ער זאָל אונז עפעס דערזעהלען פֿון הער מלחמה, פֿלעגט ער שטענדיג איבער חזר'ן דיועלבע מעשה פֿון די עמליכע הונדערט מערקישע הינד, וועלכע זיינען איהם און זיין געטרייען קנעכט, פֿראָל, בעפֿאלען איינמאָל ביי נאכט, אין אַ פּוסמען מערקישען דאָרף, בעת זיי זיינען גערימען מיט וויכטיגע דעפעשען צום שטאָב. זיי האָבען געמוזט פֿעכמען מיט זייערע שווערדען ביז זיי האָבען זיך געקענט בעפֿרייען פֿון די הונגעריגע חיות.

3.

דער פֿאָטער וואָלט אונז געהאַט דערזעהלט מיט וואָס פֿאַר אַ העל-דישקייט ער האָט גובר געווען די מהנות מערקען, און ניט אימער די זעלבע מעשה, ווי די מערקישע הינד זיינען איהם בעפֿאלען, וואָלט עס אודאי מעהר צופֿריערענגעשטערט אונזער פֿאַנטאַזיע; אָבער מיר האָבען אויך מקבל באהבה געווען די הינט, שטאָט די מערקען. ווען ער האָט אונז אָבער דערזעהלט, ווי אזוי ער האָט פֿאַר זיין „העלדישקייט“ בעקומען דעם אָרדען דער „הייליגער אַננא“, און דעם גאַלדענעם שווערד, וואָס ער האָט געטראָגען, בין איך זיך מודה, אז מיר האָבען זיך געפֿינען אמת ענטווישט. די מעשה איז שוין געווען גאָר צו וואַכעדיג. די אָפֿיציערען פֿונ'ם גענעראַל-שטאָב זיינען איינגעשטאַנען אין אַ מערקישען דאָרף, אין וועלכען עס האָט פֿלוצים אויסגעבראָכען אַ פֿייער. אין איין פּינזט זיינען אלע הייזער געווען גיינגעוויקעלט אין פֿלאַמען, און אין איין כאַטקע איז איבערגעלאָזען געוואָרען אַ קינד. דערהערענדיג די הערצרייסענדע געוואַלדען פֿון דעם קינד'ס מוטער, האָט זיך פֿראָל אַרײַנגעוואָרפֿען אין די פֿלאַמען און האָט אַרויסגעראַטעוועט דאָס קינד. דער גלאַזוני קאַמאַנדיר, וועלכער האָט דאָס געזעהען, האָט באלד דערלאַנגט דעם פֿאָטער דעם אָרדען פֿאַר העלדישקייט. „אָבער, פּאַפּא“, האָבען מיר אויסגעשריען, „פֿראָל האָט דאָך גערעטעט דאָס קינד!“

„נו, מאָ וואָס איז?“ האָט ער געענטפֿערט נאַאיוו. „איז ער דען ניט געווען מיין מענטש? עס איז אַלץ איינכ.“

ער האָט זיך בעטהייליגט אין דער רעוואָלוציאָן פֿון 1831, אין דער צייט פֿון דער פּוילישער פּאַוסטאַניע, און אין וואַרשאַ האָט ער זיך עס פֿערליעבט אין דער איינזעמער טאַכטער פֿון אַ קאַרפּוס-קאַמאַנדיר, גענעראַל סוליצא. די חתונה האָט שטאַטגעפֿונען אין דעם לאַזשענסקער פּאַלאַץ מיט גרויס פּאַראַד. פֿירסט פּאַסקעוויטש, דער וויצע-גובערנאַטאָר, איז

געווען דער אונטערפיהרער פון דער כלה'ס צד. „אָבער אייער מוטער האָט מיר קיין נדן ניט געבראכט“, פלעגט ער צופיגען.

מאָקי ניט, איהר פֿאָטער, ניקאַל אי סעמיאָנאָ וויטש סולימא, איז ניט געווען קיין גרויסער בריה צו מאַכען אַ קאַריערע אָדער אַ פֿארמעגען. ער האָט וואַהרשיינליך אין זיך געהאַט די בלוט פֿון יענע קאָזאַקען פֿונ'ם דניעפער, וועלכע האָבען פֿערשטאַנען ווי צו קעמפֿען מיט די גוט-בעוואַפֿענטע קריעגערשע פֿאָליאַקען אָדער טערקען, דריי מאָהל אזוי פֿיעל ווי זיי, אין זאַהל, אָבער ווי אויסצומיידען די נעץ פֿון דער מאַסקווער דיפֿלאַמאַטי האָבען זיי ליידער גאָר ווייניג פֿערשטאַנען, און נאַכדעם ווי זיי האָבען בייגעקומען די פֿאָליאַקען אין דעם שרעקליכען מיאַטעזש פֿון 1648, וועלכעס וואָר דער אָנהויב פֿונ'ם סוף פֿון דער פּוילישער רעפּובליק, האָבען דיזעזע קאָזאַקען אַליין פֿערלוירען זייער גאַנצע פֿרייהייט אונטער די הערשאַפֿט פֿון די רוסישע צאַרען. איין סולימא האָבען די פֿאָליאַקען גענומען אין פֿלען און ער וואָר פֿון זיי אויף טויט געפֿאַלטערט אין וואַרשאַ, אָבער די איבעריגע האָבען נאָך שרעקליכער געקעמפֿט, און פּוילען האָט פֿערלוירען מאַלאַראַסיאַ.

בעת נאַפֿאַלעאָן דער ערשטער איז אַריין אין רוסלאַנד האָט אונזער עלטער-זיידע מיט זיין פֿאָלק בעפֿאַנצערטע סאָלאַטען זיך אַריינגעוואַרפֿען אין אַן אונגעהייערע מחנה פֿראַנצויזישע פּיעכאַמנע, מיט אויסגעשטעלטע באַיאַנעטען, און נאַכדעם ווי מי האָט איהם געלאָזען אַלס טויט אויפֿ'ן שלאַכטפֿעלד, מיט אַ שיעפֿער ראַנע אין קאַפּ, איז ער דאָך ווי עס איז געזונד געוואָרען. אָבער ביי אַלעקסאַנדער דעם ערשטענס ליעבלינג, דעם אַלמעכטיגען אַרקאַטשע עף, האָט ער קיין טשין ניט געקענט קריעגען, און ער וואָר פֿערשיקט אויף אַן עהרווירדיגען גלות, אַלס גענעראַל-גובערנאַטאָר אין סיביר.

אין יענע צייטען איז אזא שמעלע געווען איינטרעגליכער, ווי אַ גאַלד-גרוב, אָבער אונזער גרויס-פֿאָטער איז צוריקגעקומען פֿון סיביר פּונקט אזוי אַרעם ווי ער איז אַהין אוועק, און האָט איבערגעלאָזען אַ גאַנץ אַרעמע ירושה פֿאַר זיינע דריי זיהן און דריי טעכטער.

ווען איך בין געווען אין סיביר, אין 1862, האָב איך גאַנץ אַפֿט געהערט דערמאָנען זיין נאָמען מיט גרויס כבוד. די אָגולנע גנבות, וואָס זיינען אָנגעגאַנגען אין יענע מקומות, און וועלכע ער איז ניט געווען ביכולת צו סטאָפֿען, האָבען איהם פּשוט געטריעבען צו פֿערצווייפֿלונג.

די מוטער אונזערע איז אונצווייפֿעלהאַפֿט געווען איין מערקווירדיגעס פֿרויענצומער פֿאַר די צייט, אין וועלכע זי האָט געלעבט. פֿיעלע יאָהרען

נאך איהר טויט, האב איך, אין א פֿערוואָרפֿענעם ווינקעל פֿון אונזער לאַנד-וואוינונג, געפֿונען אַ גאַנצען פּאַק כתבים געשריעבען מיט איהר פֿעסטער, אָבער שעהנער האַנד-שריפֿט: מאַגע-ביכער, אין וועלכע זי האָט מיט ענטזיקונג בעשריעבען די דייטשע לאַנדשאַפֿטען, און אין וועלכע זי האָט אויך גערעדט פֿון איהרע ליידען און פֿון איהר דורשט נאָך גליק; ביכער, וועלכע זי האָט פֿערשריעבען מיט רוסישע פּאַעזיע, וואָס וואָר דאַמאָלסט שטרענג פֿערבאָטען, — צווישען וועלכע עס האָבען זיך אויך געפֿונען די פּרעכטיגע היסטאָרישע פּאָלקס-ליעדער פֿון ריליעעף, דער פּאַעט, וועלכען ניקאָלאַי דער ערשטער האָט געהאַנגען אין 1826; אַנדערע ביכער וואָס האָבען ענטהאַלטען מוזיק, פֿראַנצויזישע דראַמאַס, פּאַעזיע פֿון לאַמאַרטין און באַיאַראָן, וועלכע זי האָט קאַפּירט. אויך אַ גאַנצען פּאַק וואַסער-קאָלירטע בילדער.

הויך, שלאַנק, מיט אַ מאַסע העל-ברוינע האָר, מיט דונקעל-ברוינע אויגען, און אַ קלייניקען מויל, זעהט זי אויס כמעט ווי לעבעדיג אויף אַן אויל-פּאַרטערט, וועלכען אַ גוטער אַרטיסט האָט געמאַכט. אימער לוסטיג און זאָרגלאָז, האָט זי זעהר ליעב געהאַט צו טאַנצען; און די פּויערטעס פֿון אונזער דאָרף פֿלעגען דערזעהלען, ווי זי האָט אָפֿט אַרונטערגעקוקט פֿון גאַניק און בעוואונדערט אונזער רעדעל-טאַנץ, ביז זי פֿלענט זיך שוין נישט קענען איינהאַלטען און האָט זיך זעלבסט איינגעשלאָסען אין רעדעל. זי האָט געהאַט די נאַטור פֿון אַן אַרטיסט. פֿערקיהלט האָט זי זיך אויף אַ באַלל, און די לונגען-ענטזינדונג האָט איהר געבראַכט צו איהר יונגען קבר. אַלע, וואָס האָבען איהר געקענט, האָבען איהר געליעבט. די דיענער-שאַפֿט האָט פּשוט פֿערגעמערט איהר נאָמען, צוליב איהר אַנדענקונג האָט די די מאַדאַם בורמאַן אונז געניאַנטשעט, און פֿון איהרעטוועגען האָט אונז די רוסישע ניאַנקע מיט ליעבשאַפֿט געלאַשצעט.

קעמענדיג אונזערע האָר, אָדער אונז איבערצוילעמענדיג אויפֿן געלעגער, פֿלעגט אוליאַנאַ אָפֿט זאָגען: „און אייער מאַמע קוקט איצט אוראי אַראָפֿ פֿון הימעל און בעניעסט זיך מיט טרערען, דערבליקענדיג איהרע אַרעמע יתומים“. איהר אַנדענקען האָט דורכגעדרונגען און ערוואַר-רעמט אונזער גאַנצע קינדהייט. גאַנץ אָפֿט פֿלעגען מיר דערפֿיהלען אויף זיך די האַנד פֿון אונזערען אַ קנעכט, ערגעץ אין אַ דונקעלען קאָרידאָר, אינו גלעטענדיג; אָדער אַ פּויערטע, אונז בעגעגענדיג אויפֿן פֿעלד, פֿלעגט אָפֿט אַ פֿרעג טהאַן: „וועסטו אויך ווין אַזוי גוט, זיי דיין מאַמע איז געווען? זי האָט תמיד געהאַט רחמנות אויף אונז. אַ יאָ, דו וועסט אויך אַזוי זיין, ווי זי?“ מיט דעם וואָרט „אונז“ האָט זי זעלבסטפֿערשטענדליך געמיינט

די פאנשטשויניקעס. איך ווייס ווירקליך ניט, וואָס עס וואָלט פֿון אונז געוואָרען, ווען מיר וואָלטען ניט געווען האָבען אין דער היים אונזערער, צווישען די דיענערשאַפֿט, אָט די אַטמאָספֿערע פֿון ליעבשאַפֿט, וועלכע קינדער ברויכען אזוי נייטיג.

מיר זיינען געווען איהרע קינדער, האָבען געהאַט איהר פֿיוואָנאַמיע און זיי האָבען אונז דאַרום געליעבט מיט זייער גאַנצען האַרצען, ווי איהר וועט עס קענען זעהען ווייטער.

דער מענש שמרעכט לידענשאַפֿטליך צו לעבען נאָכ'ן טויט, אָבער ער שטאַרבט אָפֿט אוועק, ניט מערקענדיג, אַז דער זכרון פֿון אַן אמת גוטען מענשען לעבט אייביג. דאָס שמעמפעלט זיך אָפֿ אויפֿ'ן נעקסטען דור, און געהט איבער בירושה צו די קינדער. איז דאָס ניט אַן אונשמערבליכקייט פֿיר וועלכע עס לוינט צו שמרעבען?

צוויי יאָהר נאָך דער מוטערס טויט האָט דער פֿאָטער ווידער התונה געהאַט. ער האָט שוין געהאַט געוואָרפֿען אַן אויג אויף אַ שעדנע פֿרוי, דעם מאָהל פֿון אַ רייכע משפּחה, ווען אין מיטען דערינען האָט זיך ראָם ביזע מול אַריינגעמישט. איין שיינעם פֿריהמאַרגען, ווען ער איז נאָך געווען אין זיין שלאָף-ראַק, זיינען די דענשטשיקעס אַריינגעלאָפֿען אין זיין צימער און האָבען איהם אָנגעזאָגט די גוטע בשורה, אַז דאָ איז אָנגעקומען דער גענעראַל טימאָפֿעף, דער קאַמאַנדיר פֿון ועקסטען קאַרפּוס, צו וועלכען דער פֿאָטער האָט בעלאַנגט.

דיעזער ליעבלינג פֿון אַלעקסאַנדער דעם ערשטען איז געווען אַ פֿורכטבאַרער מענש. ער האָט געקענט הייסען שמייסען אַ סאָלאַט פֿאַר דעם קלענסטען פֿעהלער ביי'ן פֿאַראַד, אָדער ער האָט געקענט אַראָפֿ-וואַרפֿען אַן אָפֿיציער פֿון זיין משין און איהם נאָך פֿערשיקען אויף סיביר, בלויז דערפֿאַר, וואָס ער האָט איהם געזעהען אין גאַס מיט אַן אָבגעשפּילעטען קאָלנער. ביי ניקאָלאַיען איז טימאָפֿעף'ס וואָרט געווען אַלמעכטיג.

דער גענעראַל, וועלכער איז בעפֿאָר נאָך קיינמאַל ניט געווען אין אונזער הויז, איז געקומען צו מיין פֿאָטער, איהם פֿאַרשד'נען זיינע אַ פֿלימעניצע, מאַדעוואַעל עליזאַבעט קאַראַנדינאַ, איינע פֿון עטליכע מעכטער פֿון אַ רוסישען אַדמיראַל; זי איז געווען אַ יונגע דאַמע מיט אַ קלאַסיש-גריכישער פֿיוואָנאַמיע, און מי זאָגט, אַז זי וואַר אַמאָהל אַ גרויסע שיינהייט.

דער פֿאָטער איז בעשטאַנען אויפֿ'ן שידוך, און זיין צווייטע התונה איז אויך געפֿייערט געוואָרען מיט גרויס פֿאַראַד.

„איהר, יונגע ליימלעך, פֿערשמעהט נאָר ניט אין אַזעלכע ענינים“

פלעגט ער ענדיגען זיין ערצעהלונג מיט א זעהר פיינעם הומאָר. אָבער ווייסט איהר וואָס עס האָט בעמייט אין יענע צייטען, דער קאָמאנדיר פֿון אַ קאָרפּוס? בעזאָנדערס, „יענער מייוועל מיט די בלינדע אויג“, אליין קומענדיג אַלס שדכן? פֿערשטעהט זיך, אז פֿון קיין נדן איז שוין דאָ נישט געווען וואָס צו ריידען. זי האָט נישט געהאָט קיין צובראָכענע מטבעה; אַ חוץ אַ גרויסען קופֿערט אָנגעפּאַקט מיט ווייבערשע שמאַמעס, און מאַרט האַ, איהר איינציגע שקלאַפֿין, וואָס וואָר שוואַרץ ווי מאַסער און איז זיך גאַנץ געמיטהליך געזעסען אויפֿ'ן קאַסטען, האָט זי קיין זאַך נישט מיטגעבראַכט. פֿון דיזער גאַנצער עראַייגניס געדענק איך אַ האָר נישט. אַלעס וואָס איך געדענק, איז: אַ רייכער זאַל אין אַ רייך-געמעבלירטע הויז, און אַ יונגע פֿרוי, מיט אַ חנ'עוודיגען, אָבער אַ ביסעל צו שאַרפֿען בליק וואָס פֿלעגט מיט אונז שפּאַסען און זאָגען: „איהר זעהט חברה, וואָס פֿאַר אַ לוסטיגע מאַמע איהר וועט האָבען.“ „אונזער מאַמע איז אַוועק אין הימעל“, פֿלעגען מיר בייז ענטפֿערן, דען מיר האָבען געהאַט אַ שטיקעל חשד אויף איהר געמאַכטע פֿרייליכקייט.

4.

ער ווינטער איז אָנגעקומען, און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ ניי לעבען פֿאַר אונז.

דאָס אַלטע הויז איז פֿערקויפֿט געוואָרען, און דאָס נייע הויז איז אין גאַנצען איבערגעמעבלירט געוואָרען. אַלעס דאָס, וואָס האָט אונז געקענט דערמאָגען אָן די מוטער, איז פֿערשוואַנדען. — איהרע פֿאַרטרעטען, איהר מאַלעריי און איהר קונסט-שטיקעריי, אומזיסט האָט זיך געבויך די מאַראַם בורמאַן געבעטען, מי זאָל זי לאָזען בלייבען אין הויז. אומזיסט האָט זי צוגעזאָגט צו זיין אַ געטרייע מוטער צו דעם קינד מיט וועלכען די שטיף-מוטער האָט זיך געריכט אין קינדבעט. זי איז אַוועקגעשיקט געוואָרען. „אין הויז טאָר קיין זאַך פֿון די סוליאַס נישט איבערבלייבען“, האָט מען איהר געזאָגט. אַלע פֿערבינדונגען מיט די אָנקעלס, מומעס און מיט אונזער גרויס-מוטער זיינען אָבגעהאַקט געוואָרען. אוליאַנאַ האָט חתונה געהאַט מיט פֿראַלען, וועלכער איז געוואָרען הויפט-דושעניטאָר, וועהרענד זי איז געוואָרען הויז-ווירטשין. פֿיר אונזער ערציהונג האָט מען ענגאַזשירט אַ רייך-בעלוינטען פֿראַנצויזישען לעהרער, און אַ שלעכט-באַזאַהלטען רוסישען סטודענט.

אַ סאַך קינדער פֿון די מאַסקווער דוואַריאַנעס זיינען ערצויגען געוואָרען פֿון פֿראַנצויזען, וועלכע האָבען מיט זיך פֿאַרגעשמעלט די חורבות

פֿון נאָפּאַלעאָנס גראַס-אַרמע. אונזער לעהרער מאַסיע פֿוֹליען, איז געווען איינער פֿון זיי. ער האָט דאָן געהאַט נאָר וואָס געענדיגט די ערציהונג פֿון דעם אינגסטען זוהן פֿון דעם ראַמאַנען-שרייבער זאַנאַסקין, און זיין תּלמיד האָט אין אונזער אַריסטאָקראַטישער מאַסקווע געשפּיעלט די ראַלע פֿון אַזאַ גרויסען מושלם, דאָס מיין פּאַטער, קיין וואָרט ניט ריידענדיג, איז גלייך בעשטאַנען דעם פֿראַנצויז צו צאָהלען די נישט-קשה'דיגע סומע פֿון 600 רובל יעהרליך. פֿולעין האָט מיט זיך מיטגעבראַכט זיין הונד טרעזאָר, זיין קאַפּע קענדעל נאָפּאַלעאָן, און זיינע פֿראַנצויזישע לעזע-ביכער, און האָט אָנגעהויבען בעל-בית-עווען איבער אונז און אונזער באַדיענער מאַטוועי.

זיין ערציהונגס-פּלאַן איז געווען גאַנץ פּראַסט. נאָכדעם ווי ער האָט אויפֿגעוועקט אונז אין דער פֿריה, פֿלעגט ער זיך פֿערנעהמען מיט זיין קאַפּע, וועלכע ער האָט געטרונקען אין זיין אייגענעם צימער. בעת מיר האָבען פֿערפֿערטיגט אונזערע לעקציעס, פֿלעגט ער זיין פֿערנומען, מאַכענדיג זיין מואַלעמע מיט אַלע פּישטשעווקעס: אַפֿריהער פֿלעגט ער זיך גוט אויס-וואַשען זיינע גרויע האָר, סטאַרענדיג זיך צו פּערדעקען דעם פּליך, דאָן פֿלעגט ער אָנטהאָן זיין פֿראַק, זיך איינוואַשען און טיכטיג אויסשפּריצען מיט אַדעקאַלאָן, און דאָן האָט ער אונז אַראָבגעפֿיהרט בעגריסען אונזערע עלטערן. דעם פּאַטער און די שטיף-מוטער פֿלעגען מיר דאָן טרעפֿען ביי'ן פֿריהשטיק, און צוקומענדיג צו זיי, האָבען מיר מיט אַ זעהר פּאַרמאַלנע מינע דעקלאַמירט אונזער פֿראַנצויזישען „גוט מאָרגען, טייערער פּאַפּאָ" און „גוט מאָרגען, טייערע מאַמאַ", האָבען זיי געקושט די הענד, און נאָכדעם ווי מאַסיע פֿולעין האָט זיך זעהר עלעגאַנט פֿערנייגט אָבזאָגענדיג זיין „גוט מאָרגען, הערר פּרינץ" און „גוט מאָרגען, מאַדאַם פּרינצעסין" האָט זיך אונזער פּראַצעסיע אָבמאַרשירט צוריק פֿון וואַנען זי איז געקומען. דיעזע צערעמאָניע האָט זיך אָנגעשפּיעלט אַלע אין דער פֿריה.

דערנאָך האָט זיך אָנגעהויבען אונזער אַרבייט. פֿולעין האָט זיך איבערגעטהאָן, האָט אָנגעטהאָן אַ קאַפעלע אויפֿ'ן קאַפּ, און זיך אוועק-זעצענדיג אין אַ פּאַטעל, האָט ער אונז געהייסען איבערוואַגען די לעקציע. איבערגעוואַנט האָבען מיר אַלץ אויסוועניג, פֿון איין צייכען, וועלכער איז געמאַכט געוואָרען אין בוך מיט'ן נאָמעל, ביי'ן אַנדערן. פֿולעין האָט מיט זיך מיטגעבראַכט די גראַמאַטיקע פֿון נאָיעל אונד טשאַפּס אַל, וועלכע איז געבליעבען איינגעקריצט אין דעם זכרון פֿון די רוסישע קינדער פֿון עמליכע דורות. ער האָט אויך געהאַט אַ פֿראַנצויזישען געשפּרעך-בוך; אַ וועלט-געשיכטע אין אַן אַלגעמיינע געאָגראַפֿיע. מילא מיט דער גראַ-מאַטיק איז נאָך צוגעגאַנגען נישט-קשה'דיג, דערפֿאַר איז אָבער מיט דער

היסטאָריע געווען גרויסענע צרות. צום אונגליק האָט דער בוך געהאט אַן הקדמה, אין וועלכער עס איז געווען אויסגערעכענט אַלע נוצען וואָס מי קען האָבען ווען מען לערענט די וועלט געשיכטע. די ערסטע זעצע זיינען נאָך געווען צו דערליידען, מיר האָבען דעקלאַמירט: „דער פּרינץ, קען זיך אָבנעמען פֿון דער היסטאָריע אַ גרויסאַרטיגען מוסר, ווי צו רעגירען איבער זיינע אונטערטאָנען; דער קאָמאַנדיר קען פֿון איהר לערנען די נאָבלע קונסט פֿון קריעג-פֿיהרונג.“ אָבער קיים זיינען מיר צוגעקומען צו געזען, איז אַלעס געגאַנגען כאַדאַראָס. „דער יוריס-קאָנסול בעגעגענט אין דער היסטאָריע,“ אָבער, האָטש צוריים זיך, האָבען מיר בשום אופן ניט געקענט געדענקען, וואָס דער געלערענטער יוריסט בעגעגענט אין דער היסטאָריע. יענער אימ'ה'דיגער וואָרט „יוריסקאָנסול“, האָט קאָליע געמאַכט די גאַנצע חתונה. אזוי שנעל ווי מיר זיינען צוגעקומען צו דיעוען וואָרט, האָבען מיר זיך אָבגעשטעלט, ווי צודרומשקעט.

„שוין אויף די קניע!“, און מיר זיינען געשטאַנען אויף די קניע און פֿערגאַסען ביטערע טרערען אַלץ איבער דעם פֿערפֿלוכטען „יוריסקאָנסול“. אַי האָבען מיר זיך עס נעבעך אָנגעליטען פֿון דער הקדמה! מיר האָבען שוין געהאַלטען ביי די הוימער, האָבען שוין געוואוסט פֿון ברעננס מיט דער וואָגשאַל; נאָכמאַכענדיג דעם רוימישען פּאַטריאַט קורטיס, האָבען מיר שוין בעוווּזען צו שפּרינגען איבער טישען און גריבער כלומרשט ראַטעווענדיג אונזער לאַנד פֿון דעם שונא; אָבער פֿולעין פֿלענט זיך נאָר אַלץ אומקעהרען צו דער הקדמה זיינער, ווידער אַמאָל אונז שטעלען אויף די קניע פֿאַר דעמועלבען יוריסקאָנסול.

איז עס דען אַ וואונדער וואָס מיר זיינען שפעטער געוואָרען אַזעלכע דם שונאים דער יוריספרודענץ?

איך ווייס ווירקליך ניט וואָס עס וואָלט געוואָרען פֿון דער געאָגראַפֿיע, ווען פֿולעין'ס בוך זאָל געהאט האָבען אַן הקדמה. אָבער צום גליק זיינען די ערשטע צוואַנציג זייטלעך פֿון דיעוען בוך געווען אויסגעריסען (סערגיי זאַגאַסקין האָט דאָס אונז אודאי געמאַן דיעוע גרויסע טובה) און אזוי האָט זיך אונזער לעקציע אָנגעהויבען פֿון דער איינאונצוואַנציגסטער זייטעל, און דער ערשטער זאַץ איז געווען: „פֿון די טייכען וואָס טרינקען אַן פֿראַנקרייך“. איך מוז זיך מודה זיין, אז ניט תמיד האָט זיך אונזער לעקציע געענדיגט אויף די קניע. פֿולעין האָט זיך גאַנץ אַפֿט בענוצט מיט דער וויטקע, ווען מיר האָבען ניט געקענט אַרויסבראַדען פֿון דער בעוואוסטער הקדמה, אָדער פֿון אַ געשפרעך איבער טוגענד און עטיקעטע, אָבער איין מאָל האָט די שוועסטער העלענאַ דערהערט אונזערע קולות, און מיט

פֿערוויינטע אויגען איז זי אריינגעלאָפֿען צום פֿאָטער און האָט איהם מיט כּעס פֿאַרנוואָרפֿען, אָז ער האָט איבערגעגעבען זיינע. עוּפֿה'לעך צו דער שטיף-מאַמען, וועלכע האָט אונז אין גאַנצען געלאָזען אויף הפּקר ביי עפעס אַן אַלמען פֿראַנצויזישען פּייקלער.

„נאַטירליך“, האָט זי געיאָמערט „עס איז נימאָ קיינער וואָס זאָל זיך פֿאַר זיי אָננעהמען, אָבער איך קען ניט צוועהען ווי מיינע ברודערלעך ווערען געפּייניגט!“

זייענדיג שטאַרק איבעראַשט, האָט דער פֿאָטער ניט געוואוסט וואָס צו ענטפֿערען. לכתחילה האָט ער זי אָנגעהויבען זידלען, אָבער קומענדיג צו זיך, האָט ער איהר צוגעגעבען אַז עס איז ניט מעהר ווי רעכט וואָס זי איז אַזוי געטריי איהרע ברודערלאַך. פֿון דאַמאָלס אָן איז די וויטקע נור געברויכט געוואָרען צו לערנען טרעוואָרען די הלכות האָעטיקעם.

קיום האָט פֿולעין געהאַט אָבגעפּטרט זיין שווערע ערציהונגס-פּפּליכט, איז ער באלד געוואָרען אַנאַנדער מענש, — אַ פֿרייליכער חבר, נישט אַ ביווער לעהרער. נאָכ'ן אָנבײַסען איז ער מיט אונז אַרויס שפּאַצירען, און צו זיינע מעשיות איז גאָר קיינמאָל קיין סוף ניט געווען. מיר האָבען געפּלוידערט ווי די פֿייגעל אין וואַלד, כאָטש מיר האָבען קיינמאָל ניט געלערנט מעהר ווי די ערשטע פֿאַר בלעמלאַך פֿון סינטאַקסיס* האָבען מיר פֿון דעסמוועגען זיך שנעל אויסגעלערנט, ווי „צו ריידען קאָרעקט“. מיר פֿלעגען דאַנקען אין פֿראַנצויזיש; אַזוי האָבען מיר זיך אויך אויסגעלערנט „קאָרעקט שרייבען“ כאָטש מיר האָבען אליין ניט געוואוסט פֿאַר וואָס אַזוי און ניט אַנדערש. ערקלערען פֿאַר וואָס און פֿאַר ווען האָט פֿולעין אונז קיין מאָהל ניט ערקלערט.

נאָך מיטאַג האָבען מיר גענומען אונזער לעקציע בײַם רוסישען לעהרער, אַ סמודענט פֿון יוריסמישען פֿאַקולטעט אין דער מאַסקווער אוניווערזיטעט. ער האָט אונז געלערנט אַלע „רוסישע זאַכען“ — גראַמאַטיק, אַריפּמעטיקע, היסטאָריע און דער גלייכען, אָבער אין יענע יאָהרען האָט זיך נאָך דאָס ערנסטע לערנען ניט געהאַט אָנגעהויבען.

ער פֿלעגט אונז דיקטירען יעדען טאַג אַ בלעמל געשיכטע, און אויף דיזען פּראַקטישען אופן האָבען מיר זיך גאַנץ שנעל אויסגעלערנט אַ גאָר ניט שלעכטע רוסיש.

אונזער בעסטער פֿערגיגען איז געווען דער זונטאַג, ווען די גאַנצע משפּחה, אַ חוץ אונז, קינדער, זיינען אַוועק צו מיטאַג ביי דער מאַדאַם גענעראַלשאַ מימאָפֿעך.

(* דער טהייל פֿון גראַמאַטיק, וועלכער לערענט ווי צוואַמען צושטעלען ווערטער און זעצע.

דאמאלס איז עס ביי אונז געווען לוסטיג און לעבעדיג. מיר האָבען אויף גיך אַריינגעכאַפּט דעם מיטאַג, און זיינען אַריין אין אַ גרויסען זאַל, וואו די אינגערע דיענסט-מיידלעך זיינען אונז באַלד נאַכגעקומען. באַלד האָבען זיך אָנגעפֿאַנגען אַלערליי שפּילערייען: בלינדע גאַנז, קאַרשון און ציפּליאַמאַ, א. ד. גל.; אין פֿלוצלונג איז עפּעס, ווי פֿון דער ערד, אויסגעוואַקסען מיכאַן מיט זיין פֿידעל; חברה האָט אָנגעהויבען טאַנצען; ניט דאָס געמאַסטענע לאַנגוויליגע טאַנצען אונטער די אויפֿזיכט פֿון אַ פּראַנצוזיזשען טאַנץ-מיסטער, ניט דאָס טאַנצען מיט יענעמס פֿיס, וועלכעס איז געווען אַ טהייל פֿון אונזער ערציהונג, זאָגערן דאָס פֿרייע טאַנצען, אין וועלכען אַ צוואַנציג פֿאַר פֿאַלק האָבען זיך געדריעהט סתּם אין דער וועלט אַריין, און אַפֿילו דאָס איז אויך נור געווען אַ הכנה צו דעם נאָך לעבעדיגערען און כמעט ווילדען טאַנץ — די רוסישע קאַזאַצקע. מיכאַן האָט דאָן איבערגעגעבען זיין פֿידעל צו אַן אַנדערן, און האָט אָנגעהויבען מאַכען אַזעלכע וואונדערליכע קונצען מיט זיינע פֿיס, אַז די טהירען זיינען באַלד געפאַקט געוואָרען מיט קוכאַרעס און קעכינס, און אַפֿילו די קוטשערס פֿלעגען זיך שמופּען זעהען דעם טאַנץ, וועלכען דאָס רוסישע האַרץ האָט אַזוי ליעב.

אַרום ניין אַ זייגער איז די גרויסע קאַרעטע אַוועקגעשיקט געוואָרען נאָך די עלטערן. מיכאַן האָט געכאַפּט די באַרשט, האָט זיך אויסגעצויגען אויף די פֿאַדלאַגע און האָט אַזוי לאַנג געפּוצט און געשייערט ביז זי האָט ווידער אָנגעהויבען צו בלישמשען מיט איהר פֿריהערדיגען אונשולדיגען גלאַנץ. אין הויז האָט וויעדער געהערשט פֿאַלשמענדיגע אַרדנונג, גלייך ווי אַמאַל. און ווען אויף מאַרגען האָט מען אונז ביידען גענומען אויספֿרעגען מכח די נעכטיגע חתונה — ניט איין וואָרט האָבען זיי פֿון אונז אַרויס-געקראָגען. מיר האָבען קיין מאָל ניט אויסגעזאָגט פֿון חדר אויף די בעדיענער, און זיי האָבען קיין מאָל ניט געמסר'ט אויף אונז. איינמאַל, זונטאַג, זיך שפּיעלענדיג אין קאַרידאָר, האָבען מיר צובראַזגעט אויף שטיקער אַ טייערן לאַמפּ. באַלד איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אַן אסיפּה פֿון די דיענערשאַפּט. קיינער האָט אונז אַ וואָרט ניט געזאָגט. עס איז אבגעמאַכט געוואָרען, אַז אין דער פֿריה זאָל זיך מיכאַן אַרויס'גנב'ענען פֿון הויז, זאָל אַוועק אין נעשעפֿט און קריגען פּונקט אַזאַ לאַמפּ. דאָס האָט זיי געקאָסט גאַנצע 15 רובל, — וואָס ביי זיי איז דאָס געווען אַ שלל מיט געלד. אָבער עס איז אָבגעטהאָן געוואָרען, און מיר האָבען קיין מאָהל ניט געהערט דעם מינדעסטען פֿאַרוואָרף פֿאַר דעם.

ווען איך טראַכט דערפֿון איצט, און אלע דיעזע סצענעס לעבען אויף איבער'ס ניי אין מיין זכרון, דערמאָן איך מיך, אַז מיר האָבען קיין

מאָל קיין שום גראָב וואָרט ניט געהערט פֿון זיי, און אויך אין זייערע מענץ האָבען מיר ניעמאלס געזעהען עטוואָס עהנליכעס צו דעם, וואָס קינדער בעוואונדערען יעצט אין די מהעאמערע. אין זייער חוין, צווישען זיך, האָבען זיי זיכער געברויכט נראָבע ווערטער; אָבער מיר זיינען געווען קינדער — איהרע קינדער, און דאָס האָט אונז מציל געווען פֿון אירגענר וועלכע אויסגעלאַמענהייט.

אין יענע צייטען פֿלעגט מען ניט געהמען אַ קינד און עם צודולען מיט אַ באַרג שפּיעל-זאכען. ווי מע טהוט עם היינט. מיר האָבען כמעט גאָר קיין שפּיעלצייג ניט געהאָט, און האָבען געמוזט זעלבסט ערפּינדען מיט וואָס צו שפּיעלען. אַ הויך דעם האָבען מיר ביידע, אַלעקסאַנדער און איך, באַלד פֿון קינד־הייט אָן ענטוויקעלט אַ גוסט פֿאַר'ן מהעאמער. די בורלעסקע רויבער-פֿאַרשמעלונגען האָבען אויף אונז ניט געמאַכט קיין שום דויערענדען איינדרוק, דען אין רויבער און זעלנער האָבען מיר זיך אליין גענוג אָנגעשפּיעלט. אָבער דאָמאָלס איז גראַד אָנגעקומען אין מאָסקווע די בעריהמעט באַלעט-מענצערקע, פֿענני עלס לער, און מיר האָבען זי געזעהען.

ווען דער פּאַפּאָ דאָט גענומען אַ לאָזשע, האָט זי שוין געמוזט זיין איינע פֿון די בעסטע אין מהעאמער; אמת, באַצאָהלט האָט ער פּאַר איהר גאַנץ בעלי בית־יש, אָבער דערפֿאַר האָט זיך אונזער גאַנצע פֿאַמיליע געמוזט אַמווירען, אויף וואָס די וועלט שמייט.

קליין, ווי איך בין דאָמאָלס געווען, האָט פֿון דעסמוועגען פֿענני עלסלער איבערגעלאָזען אַ שטאַרקען רושם אין מיין זכרון. יעדע באַוועגונג איהרע וואָר אזוי לייכט, אַרטיסטיש און פֿול מיט חן, אַז איך בין נאָך ביז היינטיגען טאָג גאַנץ אונפֿעהיג זיך צו פֿעראינטערעסירען אין דיעזען מין מאַנץ, וועלכער בעלאַנגט סיי-ווי-סיי, מעהר צו גימנאַסטיקע, ווי צו קונסט. עס פֿערשמעהט זיך, אַז דעם באַלעט מיט גיט אַנאָ, אלס שפּאַנישע צייגנערקע — האָבען מיר געמוזט נאָכמאַכען ביי זיך אין דער היים; ד.ה. ניט דעם טאַנץ, נור לכל הפּחות דעם סוושעט. אזוי ווי צווישען אונזער ספּאַלנע און דעם קלאַס-צימער איז קיין טהיר ניט געווען, נור אַ בלויער פֿאַרהאַנג, האָבען מיר שוין געהאַט אַ פֿערטיגע סטידוש. עטליכע בענקלעך צושטעלט אין אַ האַלבען צירקעל אַרום דעם פֿאַרהאַנג, מיט אַ פֿאַמעל פֿאַרן ה' פֿולעין, — און אָט האָט איהר פֿערטיג דעם גאַנצען מהעאמער-זאַל מיט דער קייזערליכער לאָזשע. אַ פּובליקום איז שוין פֿון די קלייניגקייטען; דער רוסישער לעהרער, אוליאַנאָ, און עטליכע דיענסט-מיידלעך און באַסטאַ. אָבער וואָס פֿאַר אַן עצה גיט מען זיך מיט די צוויי סצענעס פֿונ'ם

באלעם? די ערשטע סצענע מוז פֿאַרשמעלען, ווי גיטאנאָ ווערט אַריינגעפֿיהרט אינ'ם ציגיינערשען לאַגער אין אַ מאַטשקע, און די צווייטע — ווי זי טרעט אַרויס אויף דער ביהנע, אַרונטערלויפֿענדיג פֿון אַ באַרג און אַריבערגעהענדיג איבער אַ בריקעל, וועלכער ציהט זיך איבער אַ טייכעל, אין וועלכען עס שפּיעגעלט זיך אָב גיטאנאָס בילד. דאָ האָט דאָס פּובליקום אויסגעבראַכען אין אַפּלאַדיסמענטען, וועלכע זיינען, לויט גאָך אונזער שכל נאָך, געקומען דערפֿון, וואָס זיי האָבען באַמערקט גיטאנאָס שאַטען אין וואַסער.

ביי אונז האָט די ראַלע פֿון גיטאנאָ געשפּיעלט איינע פֿון אונזערע אינגסטע דיענסטמיידלעך. איהר פּראָסטע ציצענע קליידעל איז פֿאַר אונז קיין מניעה ניט געווען. אַ בענקעל אומגעדרייט מיט'ן קאָפּ אַראָב, האָט אונז געדענט אַלס אַ מאַטשקע. אָבער ווי מאַכט מען נאָך דאָס טייכעל? ווי מיר האָבען זיך ניט געמאַטערט — עס געהט ניט. שליעסליך זיינען מיר געפֿאַלען אויף אַ פּלאַן אונטערצוקויפֿען אוליאַנען, זי זאָל אַפּלאַדירען, גלייך ווי זי זעהט אין אמת'ן גיטאנאָס בילד אין טייכעל. און אַלעס איז וויעדער געווען כשר.

סאָשאַ האָט פּראַכטפֿאַל געזונגען דעם קופּלעט און איך בין מיר געזעסען ווי אַ קלאַץ, בעת מי האָט מיר אין אַ לאַנגען מאַנאָלאָג אָנגעוואָגט די שרעקליכע בשורה, אַז מיין ווהן איז מיר געשמאַרבען.

אָבער מערקווירדיג איז דער פֿאַקט, אַז וואָס מיר זאָלען ניט געווען פֿאַרשמעלען, האָט זיך תּמיד יעדע „פּיעסע" אונזערע געענדיגט מיט'ן גיהנם. מיר פֿלעגען אויסלעשען אַלע ליכט, אַ חוץ איין קליין ליכטעל, וועלכע מי האָט אוועקגעשמעלט הינטער אַ שטיק רויטע פּאַפּיער, עס זאָל אויסזעהען ווי אַ פֿלאַם פֿייער, — האָבען זיך בעהאַלטען ערגעץ אין אַ ווינקעל, און גענומען שרעקליך וואַיען, פֿאַרשמעלענדיג מיט זיך די פֿערשאַלטענע נשמות אין פֿייערדיגען גיהנם.

אוליאַנאָ, וועלכע האָט מורא געהאַט צו דערמאָנען אַ ניט-גוטען פֿאַר'ן שלאָף, פֿלעגט דאָן זיין צושראַקען אויף טויט; אָבער איך פֿרעג איצט ביי זיך אַליין, צו האָט ניט דיעזע זעהר מגוש'דיגע פֿאַרשמעלונג פֿון אַ העלע, פֿיעל בייגעטראָגענע דערצו, אַז מיר זאָלען זיך באַלד פֿון קינדהייט אָן בעפֿרייען פֿון דער אימה, פֿון אַן אייביגען ברענען אין שאול תּחתיה, ווי מי שמעלט עס ווירקליך פֿאַר אין אונזערע רוסישע תּפּילות. אונזער השגה פֿון אַ גיהנם איז געווען אַזוי רעאַליסטיש, אַז מיר האָבען, ווילענדיג ניט ווילענדיג, אָנגעהויבען צווייפלען אין די גאַנצע מעשה.

איך בין נאָך מסתּמא געווען גאָר אַ קינד, יוען איך האָב געזעהען די גרויסע מאַסקווער אַקטיאָרען: שעפּקין, סאַדאַווסקי און שומסקי אין

גאנאל'ס רעוויזאר, און אין נאך עפעס א קאמעדיע; פֿון דעסמוועגען, געדענק איך ניט נור די הויפט-סצענעס פֿון די צוויי פיעסעס, נור אפילו די פֿיגורען און די וויראזשעניעס פֿון דיעזע גרויסע אַקטיאָרען פֿון דער רעאליסטישער שוהלע, וועלכע ווערט איצט אזוי וואונדערבאר פֿאַרגעשמעלט פֿון לעאָנאַראַ דרוע.

אזוי מיעף האָבען זיי זיך איינגעקריצט אין מיין זכרון, דאָס ווען איך האָב נאָכהער געוועהן דיזעלבע קאָמעדיעס וואָס בעלאַנגען צו דער פֿראַנצויזישער דעקלאַמאַטאָרישער שוהלע, האָב איך קיין שום הנאה ניט געהאַט פֿון זייער שפיעלען, ווייל איך האָב עס תמיד פֿערגליכען מיט שעפּקין און כאַדאַווּסקי, וועלכע האָבען, איין מאָל פֿאַר אַלע מאָהל, פֿעסטגעשמעלט מיין געשמאַק אין דער דראַמאַטישער קונסט.

דאָס ברענגט מיך אויפֿ'ן רעיון, אז עלטערן וואָס ווילען ענטוויקלען אַ דראַמאַטישען גניסם אין זייערע קינדער, מווען זעהען, אז זיי זאָלען פֿון צייט צו צייט, ביזוואוינען אַן אמת גוטע פיעסע, און ניט זיי תמיד קאָרמענען מיט קינדער-בורלעסקען.

5.

עפֿאַר איך בין נאָך אַלט געוואָרען אַכט יאָהר, איז געמאַכט געוואָרען אַ גאַנץ אונערוואַרעמער שריט אין מיין קאַריערע. גאַנץ מאַסקווע האָט זיך דאַמאָלסט מכין געווען צו אַ גרויסען יום טוב. איך דענק אז דאָס איז געווען לכבוד דעם 25סטען יאָהרעספֿעסט פֿון ניקאָלאַי דעם ערשטענס מלוכה. אין מאַסקווע האָט מען ערוואַרעט די צאַרסקע פֿאַמיליע, און דוואַיאַנעס האָבען געהאַט בדעה צו פֿייערען דיעזען יום טוב דורך אַ קאָסטיומען-באַל, אין וועלכען קינדער זאָלען שפיעלען אַ וויכטיגע ראָליע. עס איז בעשלאַסען געוואָרען, אז אַלע פֿערשיעדענע נאַציאָנאַליטעטען פֿון דער רוסישער אימפעריע זאָלען פֿאַרגעשמעלט ווערען אויפֿ'ן באַל אין זייערע פֿערשיעדענע קליידער. אין אונזער הויז, אזוי ווי אין אַלע הייזער פֿון דער נאַכבאַרשאַפֿט, זיינען געמאַכט געוואָרען גרויסע הכנות. פֿאַר אונזער שטיעף-מוטער האָט מען גענעהט עפעס גאָר אַ משונה'דיגען רוסישען קאָסטיוום. דער פֿאַטער, זייענדיג אַ מיליטעריסט, האָט נאַטירליך געמוזט מראַגען זיין יוניפֿאָרם; אָבער די פֿון אונזערע קרובים, וואָס וואַרען ניט אין דיענסט, זיינען געווען פונקט אזוי פֿעריאַכטעט מיט זייערע רוסישע, גריכישע, קאַווקאַזישע און מאַנגאָלישע קאָסטיומען, ווי די פֿרויענציימער גופא. ווען די מאַסקווער עדעל-לייט, מאַכען אַ באַל פֿאַר די קיזערליכע פֿאַמיליע, מוז עס שוין, זעלבסט פֿערשמענדליך, זיין עמוואָס גרויסאַרטיגעס.

מיין ברודער'ל און איך וואָרען נאָמירליך נאָך צו יונג זיך צו בעטהייליגען אין אזא וויכטיגער צערעמאָניע. און דאָך איז מיר דורך אַ צופאַל יאָ אויס-געקומען אַנטהייל צו נעהמען אין דיעזען באַלל.

אונזער מוטער איז נעמליך געווען אַ זעהר אינטימע פֿריינדין פֿון מאַדאָם נאָזימאָף, די פֿרוי פֿון גענעראַל נאָזימאָף, וועלכער וואָר גובערנאָמאָר אין ווילנא, אין דער צייט פֿון דעם פּוילישען מיאָטעזש אין 1863. מאַדאָם נאָזימאָף, אַ בילד-שיינע פֿרוי, האָט געוואָלט ערשיינען אויפֿ'ן באַלל אַלס הערליך געקליידעטע פּערוזשע פּרינצעסין, מיט איהר צעהן-יעהריגען זעהן, אַלס פּערוזשער פּרינץ, געקליידעט אין אַן אונגעהייער רייכען קאָסטיום, מיט אַ גארטעל פֿול בעזעצט מיט דיאַמאַנטען.

אַבער דער אינגעל איז גראַד פֿאַרן באַלל קראַנק געוואָרען און מאַדאָם נאָזימאָף האָט אָבערמאָכט, אַז איינער פֿון די קינדער פֿון איהר הייס-געליעבטער פֿריינדין זאָל פֿערטרעטען די שטעלע פֿון איהר אייגען קינד. אזוי ווי פֿאַר אַלעקסאַנדער'ן איז דער קאָסטיום געווען צו קורץ, איז ביי איהר געבליעבען, אַז איך זאָל אויפֿטרעטען ביי'ן באַלל אַלס דער „פּערוזשער פּרינץ“.

דער אונגעהייער גרויסער זאַל פֿון דעם מאַסקווער אַדעל איז געווען געפּאָקט. יעדעס קינד האָט געטראָגען אַ פֿאַהן מיט דעם הערב פֿון איינע פֿון די זעכציג גובערניעס פֿון דער רוסישער אימפעריע. איך האָב געטראָגען אַן אַדלער, זואַס האָט געשוועבט איבער אַ בלויען ים, וועלכעס האָט פֿאַר-געשטעלט, ווי איך האָב דערנאָך אויסגעפֿונען, דעם הערב פֿון אַסטראַכאַנער גובערניע, ביי'ן קאַספּישען ים.

מי האָט אונז צושטעלט ביי'ן מהיר פֿון זאַל, און לאַנגזאַם האָבען מיר אין דאָפּעלטע שערענגע צוגעמאַרשרט צו דער פּלאַטפֿאָרמע, אויף וועלכער דער קייזער און זיין פֿאַמיליע זיינען געשטאַנען. צוקומענדיג צו דער פּלאַטפֿאָרמע, האָבען מיר זיך אָבעטהיילט אויף רעכטס און לינקס, אזוי, אַז פֿון ביידע שערענגעס איז געוואָרען איינע צושטעלט פֿאַר'ן גאַנצען פֿראַנט פֿון דער ביהנע.

איין סיגנאַל, און אַלע פֿאַהנען האָבען זיך מיט איין מאָל אַראַב-געלאָזען בעפֿאַר'ן קייזער. די פֿערגעטערונג פֿונ'ם סאַמאָדערזשאוועץ איז געווען פֿאַלשטענדיג, ניקאָלאַי איז געווען בעצויבערט. אַלע גובערניעס פֿונ'ם לאַנד האָבען זיך געבוקט צום גרויסען הערשער.

דאָן האָבען מיר קינדער זיך לאַנגזאַם צוריקגעצויגען פֿון דער פּלאַטפֿאָרמע.

אַבער פּרוצלונג איז געוואָרען עפעס אַ מישינינע. די קאַמערדיענער

מיט די גענילדעמע ליורעען זיינען אַרומגעלאָפֿען פֿאַרסמייעט, און אין מיטען דערינען האָט מען מיך אַרויסגעכאַפּט פֿון דער רייזע. מיין אָנקעל, פֿרינץ גאַרין, האָט מיך גענומען אויף די הענד, און האָט מיך אַוועק־געשטעלט אויף דער קייוערליכער פֿלאַטפֿאַרמע.

צו איז דאָס געווען דערפֿאַר וואָס איך בין געווען דער קלענסטער צווישען די קינדער, אָדער ווייל מיין קיילעכדיגער פֿנים'על, אַרומגערינגעלט מיט קרייזלען, האָט עפעס מאָדנע אויסגעזעהען אין דעם גרויסען פֿעלצענעם מיטץ, — ווייס איך ניט, נור ניקאָלאַי האָט מיר געוואָלט האָבען אויף דער פֿלאַטפֿאַרמע; און אָט בין איך מיר געשטאַנען דאָרטען צווישען גענעראַלען און דאַמען, וועלכע האָבען אַרומטערגעקוקט אויף מיר נייגיעריג.

מי האָט מיר דערנאָך דערזעהלט, אַז ניקאָלאַי, וועלכער האָט תמיד ליעב געהאַט אַ קאַזאַרמע־ווייץ, האָט מיך אָנגענומען ביי דער האַנד, און מיך צופֿיהרענדיג צו מאַריאַ אלעקסאַנדראָוונאַ (דעם צאַרעוויטש'עס פֿרוי), וועלכע וואָר שוואַנגער מיט'ן דריטען קינד, האָט ער דערלאַנגט אַ זאָג אויף זיין מיליטערישען שטייגער: „אָט זאַ מין אינגעל מוזט דו מיר האָפען, — אַ ווייץ פֿון וועלכען זי איז רויט געוואָרען ביי איבער די אויערען.

דאָס ניקאָלאַי האָט מיך געפֿרעגט צו איך וויל צוקערקעס, געדענק איך נומ; אָבער איך האָב געענטפֿערט, אַז איך וויל ליעבער די קליינע סיכאַרקעס (איבערגעגעסען האָבען מיר זיך אין דער היים קיין מאָל נומ), און ער האָט גערופֿען אַ לאַקוי און האָט מיר אַריינגעשטען אַפֿולע מאַץ סוכאַרקעס אין מיין גרויסער מיץ אַרײַן. „איך וועל זיי ברענגען סאַשאַן“ האָב איך איהם געזאָגט.

דאָך האָט ניקאָלאַי'ס סאָלדאַטסקער ברודער, וועלכער איז געווען אַ בעריהמטער וויצלויג, מיך ווי עס איז געמאַכט וויינען, „אַז מי פֿאַהרט באַרג אַראָב,“ האָט ער געזאָגט, „טהוט מען אַזוי,“ און איז מיר דערווייל אַראָבגעפֿאַהרען מיט זיין גרויסע לאַפע איבער'ן פֿנים; „אָבער ווען מי פֿאַהרט באַרג אַרויף, טהוט מען אַזוי,“ און איז מיר אַרויפֿגעפֿאַהרען מיט דער האַנד באַרג אַרויף, מיר אָברעכענדיג דעם נעזעל, וועלכער איז אַזוי אויך געווען אַ ביסעל צופֿיעל פֿערריסען.

די אויגען זיינען מיר פֿערלאָפֿען מיט טרערען, וועלכע איך האָב מיט אַלע כוחות געטרייט איינצוהאַלטען. די דאַמען האָבען זיך גלייך אָנגענומען פֿאַר מיר, און די נומ־הערציגע מאַריאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ האָט מיך גענומען אונטער איהר השגחה. זי האָט מיך אַוועקגעזעצט לעבען זיך אין אַ סאַמעטענעם קינדער־בענקעל, און מי האָט מיר דערנאָך דערזעהלט, אַז איך האָב זיך גאַנץ בעל־בית'יש אַוועקגעלייגט מיין קעפעל אין איהר

שוים, און בין מיר מאקי גאר אן שהיות איינגעשלאָפֿען. די גאנצע צייט פֿון באַלל האָט זי זיך פֿון איהר שטיהל ניט געריהרט.

אויך געדענק איך, אז וואַרמענדיג אין קאָרידאָר אויף אונזער קאַרעטע, האָבען מיך מיינע קרובים געפעשטשעט און געקושט, מיט די ווערטער: „פעטיאָ, מי האָט דיך געמאַכט פֿאַר אַ קייזערליכען פּאַזש,*“ ווייסט דו? אָבער איך האָב זיי געזאָגט, אז איך בין ניט קיין פּאַזש, אז איך געה גלייך אַהיים, און האָב שטאַרק מורא געהאַט פֿאַר מיינע סוכאַרקעס, וואָס איך האָב אַהיים געמראָגען פֿאַר סאַשאָן.

צו סאַשאָן איז אָנגעקומען אַ סך פֿון די סוכאַרקעס, ווייס איך ניט; אָבער איך געדענק ווי וואַרעם ער האָט מיך געהאַלט און געקושט ווען מי האַט איהם דערצעהלט ווי געמריי איך האָב אָנגעהיט זיינע סוכאַרקעס. פֿאַרשריבען צו ווערען אַלס פּאַזש איז דעמאָלט געווען אַ גרויסער כּבוֹד, וועלכען ניקאָלאַי האָט זעהר זעלטען דעם מאַסקווער אַדעל צוגעשטיילט. דער פֿאַטער מיינער וואַר פּשוט ענטזיקט, און ער האָט שוין גענומען פֿאַנטאַזירען מכתּ זיין זעהן'ס קאַריערע אין קייזערליכען הויף. און די שטייער-מוטער, דערצעהלענדיג די מעשה, פֿלעגט זי קיין מאָל ניט פֿערנעסען צוצולייגען: „און, ווייסט איהר? דאָס איז אַלץ דערפֿאַר, וואָס איך האָב איהם מיטגעגעבען מיין ברכה בעפֿאַר ער איז אַוועק צום באַלל.“

מאָדאַס נאַזימאָף איז אויך געווען מלא שבּחה, און האָט געוואָלט ניט אַנדערש זיין צוזאַמען מיט מיר פֿאַטאַגראַפֿירט, זי אין איהר קאַסמיוס, אין וועלכען זי האָט אַזוי פּראַכטפֿאַל שעהן אויסגעזעהען.

אויך מיין ברודער אַלעקסאַנדערס'ס קאַריערע איז געמאַכט געוואָרען באַלד נאָך דעם באַלל, און אַט אויף וועלכען אָפּן: דער יובּילעאום פֿון דעם איזמאַילאַווסקי פּאַלק, צו וועלכען מיין פֿאַטער האָט געהערט אין זיין יוגענד, איז געפֿייערט געוואָרען אַרום דיעזע צייט אין פעטערסבורג. איין נאַכט, וועהרענד אונזער גאַנצע הויז-געזינד איז געווען פֿערזונקען אין שיעפֿען שלאָף, האָט אַ קאַרעטע איינגעשפּאַנט מיט דריי פֿערד, קלינגענדיג מיט די גלאַקען, וועלכע זיינען געווען צוגעשעפעט צום געשפּאַן, זיך אָב-געשטעלט לעבען אונזער טויער. אַ מאָן איז פֿון איהר אַרויסגעשפּרונגען, שרייענדיג אויפֿ'ן קול: „עפֿענט! אַ באַפֿעהל פֿון זיין מאַיעסטעט, דעם אימפעראַטאָר!“

מי קען זיך לייכט פֿאַרשטעלען, וואָס פֿאַר אַ שרעק דיעזער נאַכט-בעזוך האָט אַרויפֿגעיאָגט אויף אונזער גאַנצע הויז. מיין פֿאַטער, ציטערנדיג

* אַ קעניגליכער דיענער פֿון ערעלען שטאַט.

אין אלע וויינע אכרים, און ארונטערגעגאנגען צו זיך אין זיין קאבינעט. „קריגס-געריכט, פֿערשיקען, אוועקנעהמען דעם טשין אלס אָפֿיציר, אַראָברייסען די שלײַפֿעס“, וויינען דאָן געווען די שרעקליכע ווערטער, וועלכע האָבען געקלונגען אין די אויטערען פֿון יעדען, וואָס איז געווען אין די מיליטער. דאָס איז געווען אַ שרעקליכע צייט. אינווער גאַנצע שרעק האָט זיך אָבער דיעזעס מאָהל אויסגעלאָזען מיט גאַרניט. צאר ניקאָלאַי האָט נור געוואָלט האָבען די נעמען פֿון די זיהן פֿון אלע די אָפֿיצירען, וועלכע האָבען אַמאָל געדענט אין אזמאָילאָוסקי פֿאַלק, כדי זיי צו שיקען אין אַ מיליטער-שוהלע, אויב דאָס איז נאָך ניט געמאָהן געוואָרען. אַ ספּעציעלער שליח איז צוליעב דיעזען צוועק געשיקט געוואָרען פֿון פעטערסבורג נאָך מאַסקווע, און סיי ביי מאָג, סיי ביי נאַכט, האָט דיעזער שליח אָבגעשטאַמט וויינע ווייטען אין די הייזער פֿון די אָפֿיצירען, וואָס האָבען אַמאָהל געדענט אין דעם אזמאָילאָוסקי פֿאַלק.

מיט אַ ציטערנדע האַנד האָט מיין פֿאָטער אָנגעשריעבען, דאָס זיין עלטסטער זוהן ניקאָלאַי לערענט שוין אײַן קאָדעטסקין קאַרפּוס אין מאַסקווע, דאָס זיין אינגסטער זוהן פּיאָטער (מיינענדיג מיר) איז אַ קאַנדידאַט פֿאַר דעם קאַרפּוס פֿון די קעניגליכע פּאַזשען, און דאַרום בלייבט נור זיין צווייטער זוהן אלעקסאַנדער, וועלכער האָט נאָך ניט אָנגעפֿאַנגען זיין מיליטער-קאַריערע. אייניגע וואָבען שפעטער איז אָנגעקומען אַ פּאַטער, מיטטהיילענדיג דעם פֿאָטער מיינעם פֿון דעם מאָנאַרך'ס גנאָדע. עס איז בעפֿוילען געוואָרען, דאָס אלעקסאַנדער זאָל אַרײַנטרעמען אין דעם קאָדעטסקין קאַרפּוס אין אַריאַל, אַ קליינע פּראָווינץ-שמאָדט. דאָס האָט אָבער געמאַכט מיין פֿאָטער פֿיעל זאָרג, און עס האָט אַהם אויך געקאָסט אַ שײַן ביסעל געלד, און אלעקסאַנדער זאָל ניט געשיקט ווערען נאָך אַריאַל, נור זאָל קענען איינ-טרעטען אלס קאָדעט אין דעם מאַסקווער קאָדעטסקי קאַרפּוס. ענדליך איז דאָס איהם בעוויליגט געוואָרען, אלס אַ גאָר פֿרישע קעניגליכע גנאָדע, און דאָס נור צוליעב דעם, ווייל אונזער עלטסטער ברודער איז שוין געווען אין די מאַסקווער מיליטער שוהלע.

און אַט אויף אַזאַ אופן, ווייל ניקאָלאַי דעם ערשטען האָט זיך אויף פֿערגלוסט, וויינען מיר ביידע, איך און מיין ברודער, געמאַכט געוואָרען צו קריגען אַ מיליטערישע ערציהונג, און עס וויינען ניט אוועק פֿיעלע יאָרען, ווען מיר האָבען איינפֿאַך געהאַסט דיעזע אייפֿנעצוואונגענע מיליטער קאַריערע צוליעב איהר פּוסטקייט אין נאַרישקײט. ניקאָלאַי האָט אָבער געהיט, און קיינער פֿון די קינדער פֿון אַדעל זאָלען ניט האָבען קיין אַנדער פּראָפֿעסיע אויסער די מיליטערישע, סײַדען זיי וויינען געווען קראַנק אין

אונפעהיג צום מיליטער-דיענסט. אָט אזוי איז בעשערט געווען, צו מין פֿאַמער'ס גרויסע צופריעדענהייט, דאָס אַלע זיינע דריי זיהן זאָלען זיין אָפֿיצירען.

6.

אין יענע צייטען איז איינעם רייכטהום געשעצט געוואָרען נאָך די צאָהל פֿון די „דושעס“ (נפשות) וועלכע אַ פֿאַמיעשטשיק האָט געהאט אַלס זיין אייגענס. אזוי פֿיעל און אזוי פֿיעל זעלען האָט געמיינט: אזוי פֿיעל לייב-אייגענע זכרים; פֿרויען זיינען ניט גערעכענט געוואָרען. מין פֿאַמער, וועלכער איז געווען דער אייגענטימער פֿון ביינאהע צוועלף הונדערט דושעס אין דריי פֿערשידענע פֿראַווינצען, און וואָס האָט נאָך געהאט צו די לאַנד פֿון זיינע בויערן גרויסע שטרעקען לאַנד, וואָס זיינען בעאַרבייט געוואָרען פֿון דינע בויערן, איז גערעכענט געוואָרען אַלס אַ גביר. און אום צו רעכט-פֿערטיגען זיין שם אַלס גביר, האָט ער אויך געפֿיהרט זיך אויף דעם שטייגער פֿון אַ גאַנץ רייכען מאַן. דאָס האָט געמיינט, דאָס זיין הויז איז געווען אימער אָפֿען, מאַכט ניט אויס פֿאַר וואָס פֿאַר אַנצאָהל פֿון געסט, און ער האָט געפֿיהרט זיין הויז אויף אַ זעהר גרויסען אויפֿן.

מיר זיינען געווען אַ פֿאַמיליע פֿון אַכט, און אַמאָהל פֿון צעהן, צוועלף פֿאַרשויף. אָבער פֿופֿציג דינער אין מאַסקווע, און אַ העלפֿט פֿון דינע צאָהל אויפֿ'ן לאַנד זיינען ניט בעטראַכט געוואָרען אַלס צופֿיעל, פֿיער קומשערס, אום אויפֿצופֿאַסען אויף אַ דוצען פֿערד; דריי קובאַרעס פֿאַר די העררען פֿון הויז און צוויי פֿאַר די דינעסלייט. אַ דוצען מענשען, ווערנע האַכען אונז בעדיענט ביי'ן מיטאַג-עסען (אַ מענש, מיט אַ מעלער אין האַנד, שטייענדיג הינטער יעדע פֿערוואָן, וואָס איז געוועסען ביי'ן מיטש) און מיידלאַך אָהן אַ צאָהל אין דעם דינעס-צימער — ווי האָט אימזער געקענט נאָר אויסקומען מיט ווייניגער? אויסער דעם, די אַמביציע פֿון יעדען לאַנד-בעזיצער איז געווען, דאָס אַלעס, וואָס ווערט געברויכט פֿאַר זיין הויז-דינער, זאָל געמאַכט ווערען אין דער היים, פֿון זיינע אייגענע מענשען. „ווי שעהן אייער פֿיאַנאַ איז אימער אָנגעשטעלט! איך דענק, אַז הערר שימעל איז עס, וואָס שטעלט אָן דעם מאַן אין אייער פֿיאַנאַ.“

צו זיין אין שטאַנד צו ענטפֿערן אויף אזאַ בעמערקונג: „אַה, איך האָב מין אייגענעס מענש, וואָס שטעלט מיר אָן די פֿיאַנאַ“, איז געווען בעטראַכט צו יענער צייט אַלס דאָס פֿאַסענדסטע, דאָס ריכטיגסטע. „וואָס פֿאַר אַ טהייערע צוקערקעס“ פֿלעגען די געסט אויסשרייען, ווען דינע קונציגע שטיקעל אַרבייט פֿלעגט ערשיינען אויפֿ'ן מיטש צו די

ענדע פֿון מאָהלצייט, „זייט זיך מודה, פרינין, דאָס דיעזע טהייערע צוקער-געבעקס קומט פֿון טרעמבלע“ (דער צוקערקעס-מאכער, וואָס איז געווען אין דער מאָדע צו יענער צייט).

„דאָס איז געמאכט געוואָרען פֿון מיין אייגענעם צוקערקעס-מאכער, אַ שיהלער פֿון טרעמבלע, אין איך האָב איהם געגעבען די ערלויבניס צו ווייזען, וואָס ער קען“, איז געווען דער ענטפֿער, וועלכער האָט אַרויס-גערופֿען אַלעמענס בעוואונדערונג.

צו האָבען די שעהנסטע שמריקעריי אַרבייט, געשפּאַנען, מעבעל — יא, אַלעס — געמאכט ביי זיך צו הויז, פֿון די אייגענע מענשען, איז געווען דער אירעאל פֿון דעם רייכען לאַנד-בעזיצער. אזוי שנעל, ווי די קינדער פֿון די דיענערשאַפֿט פֿלעגען אלט ווערען זעהן יאָהר, פֿלעגט מען זיי גלייך אַוועקשיקען אַלס לעהרלינגע צו פֿערשיעדענע בעלי מלכות, וואָס זיינען געווען אין דער מאָדע. ביי דיעזע מייסטערס פֿלעגען זיי געצוואונגען זיין צו פֿאַרבריינגען אַ יאָהר פֿינף און מעהר, מייסטענמחיל אין קערען דעם פּאַמאָסט, אין מדינען קלעפּ און קולאקעס אָהן שיעור, און אין אַרומגעיאָגט ווערען איבער'ן שטאָט פֿאַר פֿערשעדענע שליחות. איך מוז מודה זיין, דאָס זעהר וועניגע זיינען געוואָרען ריכטיגע בעלי מלכות. די שוסטער און שניידער האָבען זיך גור אזוי ווייט אויסגעלערנט זייער אַרבייט, דאָס מעהר ווי פֿאַר די דיענערשאַפֿט האָט זייער אַרבייט ניט געמוינט. און ווען מי האָט ווירקליך געברויכט צו האָבען אַ גוטען צוקער-געבעקס, פֿלעגט מען איהם טאַקי בעשטעלען ביי טרעמבלע, וועהרענד אונזער אייגענער צוקערקעס-מאכער האָט געטראַסקעט אין פּויק אין אונזער מוויק-קאַפּעליע. דיעזע מוויק-קאַפּעליע איז געווען נאָך איינע פֿון מיין טאַמענס אַמביציאָנען, און כמעט יעדער איינער פֿון זיינע דיענער, צו אַלע אַרבייטען זיינע, האָט געמוזט זיין אויך אַ מוויקער. מאַקאַר דער פּיאַנאָ-אַנשטעלער, אויך דער צווייטער פֿון דעם שר המשקים, איז אויך געווען אַ פֿלוימיסט. אַנדריי, דער שניידער, האָט געשפּיעלט פֿיפּיאָל; דער צוקערקעס-מאכער איז פֿריהער געווען אַ פּויקער, אָבער ער האָט געטראַסקעט אין פּויק מיט אַזאַ חשק, אַז מיר זיינען אַלע שיעור טויב געוואָרען פֿון איהם, און מי האָט פֿאַר איהם געקויפֿט אַ גרויסען טראַמפּויט, אין דער האַפֿנונג, דאָס זיינע לונגען וועלען ניט זיין בכוח צו מאַכען אַזאַ גערויש, ווי ער האָט עס געמאכט מיט זיינע הענד. ווען ער האָט אָבער אויך די לעצטע האַפֿנונג פֿון מיין פֿאַטער צושטערט, האָט מען איהם גאָר אָכגעגעבען פֿאַר אַ סאָלדאַט. וואָס אָנבעלאַנגט דעם געשטופּעלטען מיכאַן, האָט ער צו אַלע זיינע קענטניסע אין דער הויז-ווירטהשאַפֿט, אַלס אַ לאַמפּענפּוצער, פּאַמאָסט-שייערער און ז. וו. זיך אויך

נוצליך געמאכט אין דער קאפעליע—היינט האָט ער געשפיעלט די באַנדורע, מאָרגען אויפ'ן צימבעל און איבערמאָרגען גאָר אויפ'ן פֿידעל.

די צוויי ערסטע וויאָליניסטען זיינען געווען די אויסנאָהע צו דיעזער רעגעל. זיי האָבען צו קיין אַנדער זאָך, ווי צו די פֿידעל, זיך ניט צוגעריהרט. דער פֿאָטער האָט זיי, מיט זייערע גרויסע פֿאַמיליען, אָבגעקויפֿט פֿאַר אַ היבשע סומע פֿון זיין שוועסטער. (פֿון פֿרעמדע פֿלעגט ער קיין מאָל קיין לייב-אייגענע ניט קויפֿען און זיי אויך קיין מאָל צו פֿרעמדע ניט פֿערקויפֿען.) דעם אָווענד, וואָס דער פֿאָטער פֿלעגט ניט פֿערבריינגען אין קלוב אָדער ווען ביי אונז און געווען אַ שטיקעל אונטערהאַלמונג, האָט מען צוזאַמענגערופֿען די צוועלף, פֿופֿצעהן פֿערוואָן פֿון אונזער קאפעליע. זיי האָבען גאָר נישט-קשה'דיג געשפיעלט, און פֿלעגען גאַנץ אָפֿט איינגעלאָרען ווערען צו אונזערע שכנים, ספעציעל אויפֿן לאַנד. פֿערשטעהט זיך, אַז דער פֿאָטער פֿלעגט שעפֿען פֿיעל נחת, ווען מי און געקומען בעמען ביי איהם ערלויבנים אָבצולאָזען זיין קאפעליע אויף איין אָווענד.

דער פֿאָקט איז, אַז קיין זאָך האָט מיין טאַטען ניט פֿערשאַפֿט אזוי פֿיעל פֿערגניגען, ווי בעת מי פֿלעגט ביי איהם בעמען אַ טובה; צו מי האָט איהם געבעמען אום זיין קאפעליע, צו אום אַ סמיפֿענדיע פֿאַר אַן אָרעמען גימנאַזיסט, אָדער גאָר אום אַרויסצוגעהמען אַ מענשען פֿון תּפּיסה, — איז געווען ביי איהם ענאַל. כאָטש ער איז געווען אַ בעל כּעס'ן, וואָר ער פֿון דעסטוועגען זעהר מילד פֿון דער נאַטור, און ווען מי האָט איהם געבעמען אום הילף, פֿלעגט ער פֿאַנאַנדערשיקען מאַסען בריעף צו פֿערשיעדענע איינפֿלוסרייכע פֿערוואָנען, אַבי צו קענען העלפֿען דעם מענשען, וועלכען ער האָט זיך אָנגענומען צו בעשיצען.

ביי אַזאַ געלעגנהייט פֿלעגט זיין קאָרעספּאַנדענץ, וועלכע איז אזוי אויך געווען היבש גרויס, נאָך שווערער ווערען דורך אַ מאַסע ספעציעלע בריעף, וועלכע זיינען געווען געשריבען אין אַ האַלב אָפּיציעלען, האַלב קאָמישען סטיל; יעדער בריעף איז זעלבסט-פֿערשטענדליך געווען פֿערהתּמ'ט מיט אונזער פֿאַמיליען-הערב, אין אַ גרויסען פֿיער-עקיגען קאָנווערט, אין וועלכען ס'האָט געקלאַפֿערט דער זאַמד, — פֿון קיין לעש-פּאַפּיער האָט מען נאָך דאַמאָלסט ניט געוואוסט.

וואָס שווערער עס איז צוגענאַנגען, דאָס מעהרער ענערגיע פֿלעגט ער אָנווענדען, ביז ער האָט געקראָגען די טובה פֿאַר אַ פֿערוואָן, וועלכע ער האָט גאַנץ אָפֿט אפילו אין די אויגען קיין מאָהל ניט געזעהען.

דער פֿאָטער האָט שטענדיג געגאַרט צו האָבען פֿיעל געסט ביי זיך אין הויז. אונזער מיטאַג-שטונדע איז געווען פֿיער אַ זייגער, און אַרום

ויעבען פֿלעגען מיר זיך אַלע אַרומגעזען אַרום דעם סאַמאָוואַר. יעדער, וואָס האָט בעלאַנגט צו אונזער צירקעל, האָט זיך געמעגט אַריינקומען אין אָווענד, און ווייט דער צייט, וואָס די שוועסטער העלענאַ איז צוריקגעקומען אַהיים, האָט שוין קיין געכט ניט געפֿעהלט; אי אַלטע, אי יונגע האָבען זיך דאַן געפֿאַלזעוועט מיט דער פֿרווילעניע. קוים האָט מען געזעהען דורך די פֿענסטער, אַז אין הויז איז גוט ליכטיג, האָט מען שוין געוואוסט, אַז מיר וויינען אין דער היים און אַז פֿריינד וויינען ווילקאַמען.

און געכט האָבען מיר געהאַט כמעט יעדען אָווענד. אין זאַל פֿלעגט מען עפֿענען די גרינע טישען פֿאַר די קאַרטען-שפּיעלער, וועהרענד די פֿרויען און דאָס יונגוואַרג האָבען זיך צוזאַמענגעקליעכען אין די קלענערע צימער, אָדער אַרום העלענאַ'ס פּיאַנאָ. ווען די דאַמען וויינען שוין געהאַט אוועקגעגאַנגען, פֿלעגען נאָך די קאַרטען-שפּיעלער בלייבען מאַנכעסמאַל ביז בעגינען, און היבשע סומען געלד פֿלעגען פֿערשפּיעלט און געוואונען ווערען. מיין פֿאַטער האָט תמיד פֿערשפּיעלט. הגם אין דער היים איז נאָך קיין סכנה ניט געווען, אין ענגלישען קלוב פֿלעגט אָבער חברה שפּיעלען גרויס, און נאָך ערגער איז עס צוגעגאַנגען צווישען די „זעהר אַנשמענדיגע“ דוואַריאַנעס, אין איינע פֿון די „רעספעקטאַבעלסטע“ הייזער פֿון דער סטאַראַיאַ קאָניושנאַיאַ. דאָרט האָט מען געגעבן אַלעס די גאַנצע נאַכט, און מיין פֿאַטער פֿלעגט תמיד אַהיים קומען מיט אויסגעליידיגטע קעשענעס. ניט זעלמען פֿלעגט מען ביי אונז באַפען אַ טענצעל סתם אזוי זיך, אַ חוץ נאַטירליך די עטליכע בעלער, וועלכע יעדע אַריסטאָקראַטישע פֿאַמיליע וואָר פֿערפֿליכטעט צו געבען יעדען ליבען ווינטער-סיואַן. ביי אַזאַ געלע-גענהייט האָט דער פֿאַטער תמיד ליעב געהאַט אַלעס צו האָבען אַראַנזשירט אויף דעם שענהסטען אַרט, וויפֿיעל עס זאָל ניט געווען קאַסטען. דאָך אין הויז ביי אונז פֿלעגט מען לעבען מוראַדיג קאַרג.

מי דערצעהלט פֿון אַ משפּחה, וואָס האָט פרעטענדירט אויפֿ'ן פֿראַנצויזישען סטאַראַיאַ, און איז געווען זעהר בעריהמט מיט איהרע ווירקליך קעניגליכע יאָגד-אויסשטאַטונגען, אַז אין זייער מעגליכען לעבען וויינען זיי געווען אַזעלכע קניווער, אַז אפילו די קליינע חלב'ענע ליכטלאַך האָבען זיי געוואַלעוועט און צוגעזעהלט.

אַז אַזאַ מין קאַרגשאַפֿט האָט געהערשט ביי אונז אין הויז אין יעדער זאַך; אויף אזוי פֿיעל, אַז ווען מיר, קינדער, וויינען אויפֿגעוואַקסען, האָבען מיר פֿעראַכטעט יעדע מין שפּאַרעניש און ציילעניש, אָבער אין דער אַלטער קאָניושנאַיאַ האָט אַזאַ אַרט לעבען געשטעלט דעם פֿאַטער פֿיעל העכער אין דער עפֿענטליכער מיינונג. „דער אַלטער פֿרינץ“, פֿלעגט מען

זאָגען, „איז זיך אפילו נישט-קשה'דיג קאָרג ביי זיך אין הויז; אָבער פֿון דעס-וועגען פֿערשטעהט ער ווי אַן ערעלטאָן ברויך צו לעבען“.

אין אונזערע שטילע און ריינע געסלעך איז אָט דיעזער סאָרט לעבען געווען זעהר אין דער מאָדע. איין שכן אונזערער, גענעראַל ד—, האָט זיך געפֿיהרט זעהר ברייט אין הויז; און דאָך זיינען צווישען איהם און זיין קוכאַר פֿאָרגעקומען די קאָמישטע סצענעס יעדען אין דער פֿריה. נאָך פֿריהשטיק פֿלעגט דער אַלטער גענעראַל פֿערוויכערען די ליוקע און אליין בעשמעלען דעם מיטאָג.

„נו, נו, מיין ליעבעו“, פֿלעגט ער זיך ווענדען צום קוכאַר, אין זיין שנע-ווייסען אַנצוג, „היינט וועלען בלויז זיין עמליכע געסט. מאַך אַ זופּ, פֿערשטעהסטו מיך, מיט אַ ביסעל גרינע אַרבעס, פֿראַנצווישע בעבלאַך, וכדומה. מיר האָבען נאָך דאָס דיעזען סיואַן ניט געגעסען, און די מאַדאַס, פֿערשטעהסטו מיך, האָט זעהר ליעב אַזאַ ביסעל זופּ.“

„יא, מיין הערר“.

„אַלס אַ צושפּייז ווייסטו שוין אליין וואָס צי פֿערפֿערטיגען“.

„יא, מיין הערר“.

„נאַטירליך, שפּאַרגעל איז נאָך ניט אין סיואַן, אָבער האָב איך עס נעכטען געזעהען שעהנע בינטלעך אין מאַרק“.

„יא, מיין הערר, פֿיער רובעל אַ בינטעל“.

„זעהר ריכטיג! און דיינע געבראָטענע הינדלעך און אינדיקעס זיינען אונז שוין אויך נמאס געוואָרען: פֿאַרוואָס מאַכסטו ניט אַמאָל עפעס אַנדערש?“

„יונגע העזלעך, קוראָפּאַטקעס?“

„יא, יא, אבי ניט תמיד דאָס זעלבע“.

און ווען מען האָט שוין געהאַט געענדיגט מיט אַלע זעכס געריכטען, האָט דער גענעראַל אַ פּרעג געמאָגן: „נו, און וויפֿיעל פֿערלאַנגסטו אויף היינטיגע הוצאות? איך רעכען, דו וועסט האָבען גענוג אַ רובעל דריי, וואָס?“

„צעהן רובעל, מיין הערר“.

„ביזט משוגע, וואָס? נא, אָט האָסטו דריי רובעל; איך זאָג דיר, אַז דאָס איז גאַנץ גענוג“.

„פֿיער רובעל פֿאַר'ן שפּאַרגעל אליין, צוויי רובעל אויף גרינוואַרג“.

„דרעה ניט קיין קאָפּ, מיין ליבער קערל. איך וועל דיר געבען

אַזוי פֿיעל ווי דריי און אַ האַלב רובעל, דו מוזט זיין עקאָנאָמיש“.

און אַזוי פֿלעגען זיי זיך אָבדינגען אַ האַלבע שעה, ביי ענדליך עס

איז געבליעבען ביי זייערען רובעל און צוואַנציג קאָפּיקעס, מיט דעם תנאי,

אַז מאָרגענדיגער מיטאָג זאָל ניט קאָסטען מעהר ווי אַנדערטהאַלבען רובעל.

א צופריעדענער מיט דער גרויסער מציאה, וואָס ער האָט איינגעהאנדעלט ביי'ן קובאר, איז דער גענעראל דאן אוועק מיט זיין רייכען שליטען איבער די מאנאזינען, און איז צוריקגעקומען מלא שמחה, ברענגענדיג פֿאַר דער מאַדאָם אַ פֿלעשעלע פּרעכטיגע פּערפֿיום, פֿאַר וועלכער ער האָט בעצאָהלט אַ היבשע סומע, און אַנזאָגענדיג זיין בת יחידה, אַז נאָכמיטאָג וועט מען איהר ברענגען אַנצומעסמען אַ נייעם סאמעטענעס מאַנטעל — אַ גאַנץ איינפֿאַכער און זעהר קאָסטבאַרער בגד'על.

אַלע קרובים אונזערע, וועלכע זיינען צאָהלרייך פֿונ'ם פֿאַטער'ס צד, האָבען אייך אזוי געלעבט; און אויב עס האָט זיך יאָ אַמאָל בעוועזען אַ נייער גייסט צווישען זיי, האָט ער זיך געוועהנליך אויסגעדריקט אין דער פֿאַרמע פֿון אַ רעליגיעזער ליידענשאַפֿט, אַ פּרינץ גאַנאַרין האָט, צום ביישפּיעל, זיך פּלוצים אַנגעשלאָסען אָן דעם יעוואַימישען אָרדען, אַנמאַכענדיג אַ סקאַנדאַל איבער „גאַנץ מאָסקווע“; אַנאַנדער יונגער פּרינץ איז געוואָדען אַ מאָנאַך, וועהרענר עטליכע עלטערע דאַמען זיינען סתם געוואָרען משוענע פֿאַנאַטיקער.

איין אויסנאַהמע איז אָבער יאָ געווען, איינער פֿון אונזערע נאָהענטסטע קרובים, פּרינץ — לאַמיך איהם אַנרופֿען מיר ס'ק, האָט פֿערבראַכט זיין יונגענד אין פעטערסבורג אַלס אַפֿיציער אין דער גוואַרדיע, ער פֿלעגט שוין ניט האַלטען קיין אייגענע שניידער און סטאָליאַרעס, דען זיין הויז וואָר אויסגעמעבלירט נאָך דער לעצטער מאָדע, און זיינע גאַרדעראַבען וואָרען אַלע געמאַכט אין די רייכסטע פֿעטערבורגער מאַנאָזינען, צום געמבלען האָט ער קיין שטאַרקען חשק ניט געהאַט, — געשפּיעלט אין קאַרטען האָט ער נור אום צו לייסטען געזעלשאַפֿט די ראַמען; זיין שוואַכע זייט איז געווען דער מיטאַג-מאָהלצייט: אויף דעם האָט ער געספּענדעט אונגעהייערע גרויסע סומען געלד.

איבערהויפּט וועהרענר דעם גרויסען פֿאַסט און די פֿאַסטע פֿלעגט צו זיין פֿערשווענדונג נאָר קיין שיעור ניט זיין, ווען עס איז געקומען די צייט פֿון וועל'יקי פֿאַסט, און מי האָט ניט געמאַרט עסען ניט קיין פֿלייש, ניט קיין סמעטענע און ניט קיין פּוטער, האָט ער זיך געפֿאַלזעוועט מיט דער געלעגענהייט און געמאַכט די שעהנסטע מעדנים'לעך פֿון אַלערליי פּיש, דאָן פֿלעגט מען דורכזוכען די בעסטע פּיש-מערק פֿון פעטערסבורג און מאָסקווע; ספּעציעלע שלוחים זיינען צושיקט געוואָרען איבער די וואַלאַג, און מיט דער פֿאַזשט (קיין אייזענבאַהן איז נאָך דעמאָלט ניט געווען) צו ברענגען די זעלטענסטע און טהייערסטע פּיש.

און ווען עס איז געקומען פסח-צייט, איז שוין גאָר צו זיינע ערפינדונג-גען קיין סוף ניט געווען.

פסח איז ביי'ן רום דער הייליגסטער און אויך דער פֿריליכסטער פֿון אַלע יום-טובים זיינע. עס איז דער פֿריהלינג'ס יום טוב. די גרויסע קופעס שנעע, וואָס פֿאַרלייגען די מאַסקווער גאַסען אַם ווינטער, הויבען אָן צו צוגעהן, און רוישענדע שטראָמען וואַסער פֿאַרפֿלייצען די גאַסען; ניט ווי דער גנב, וואָס קריכט אַרײַן אונבאַמערקט, זאָנדערן, פֿראַנק און פֿרײַ קומט דער פֿריהלינג, — יעדער טאָג ברײַנגט מיט זיך אַן אומענדערונג אין די קופעס שנעע און אַ נאָיעס לעבען צווישען די פֿרישע קנאַספען אויף די בויםער; נור דער נאַכט-פֿראַסט לאָזט נאָך ניט דעם שנעע אַזוי גיך צו געהן. די לעצטע וואָך פֿון דעם גרויסען פֿאַסט, די מאַרטער וואָך (ווען יעזוס איז געמאַרטערט געוואָרען אויפֿ'ן קרייצ), פֿלעגט מען פֿאַר מיין צייט אַבחהמען מיט דער פֿייערליכסטער הייליגקייט אין פֿאַסקווע; דאָס וואַר אַ צייט פֿון אַלגעמיינעם טרויער, און מאַסען מענשען האָבען אנגעפֿאַקט די קלײַסטערס און צוגעהערט זיך צו די טרויעריגע קאַפיטלען פֿון דעם הייליגען טעסטאַמענט וואו עס ווערט דערצעהלט יעזוס'עם ליידען. דאָן האָט מען ניט נור קיין פֿלײַש, קיין אייער און קיין פֿוטער ניט געגעסען, נור אפֿילו פֿיש איז אויך געווען שטאַרק פֿערבאַטען; די גאָר פֿרומע פֿלעגען אין גאַנצען פֿאַסטען אַם הייליגען פֿרייטאָג, דערפֿאַר איז אָבער דער קאַנטראַסט נאָך שטאַרקער געווען, ווען דער לוסטיגער פסח איז אָנגעקומען.

שבת האָבען אַלע בעזוכט די קלײַסטערס; די תפֿילות זיינען דאָן געווען זעהר טרויעריג. אָבער צו חצות איז אונז פֿלוצים אָנגעזאָגט געוואָרען די בשורה אז קריסטוס איז אויפֿגעשטאַנען תּחית המתים. די קירכעס זיינען גלייך העלל בעלויכטען געוואָרען, פֿון הונדערטער קירכען האָבען זיך די גלאַקען מיט איין מאָל הערליך פֿאַנאַנדערגעקלונגען. ששוין ושמחה האָט געהערשט אומעטום. אַלע האָבען זיך דריי מאָל געקושט איינער מיט'ן אַנדערען, און די קלײַסטערס, וועלכע וואַרען יעצט פֿאַרפֿלייצט מיט העללער לוכטיגקייט, האָבען געשיינט מיט די פֿרעכטיגע פֿרויען קאַסטיומען. די אַרעמסטע פֿרוי האָט זיך געמאַכט אַ נייע קלייד אויף די ווען יום טוב; אויב זי האָט געהאַט איין נייע קלייד אין יאָהר, איז דאָס געווען געמאַכט לכּבוד די ווען נאַכט.

פסח איז אָבער אויך געווען אין איז נאָך יעצט, דער יום טוב פֿון דער גרעסטער וולל-יוסוב'ה'עריי. פֿאַסכאַלנע שמאַנט-קעזל'אך און פסח ברויט (קוילימש) ווערען דאָן ספּעציעל געמאַכט; און יעדער איינציגער, ווי אַרעם ער זאָל ניט זיין, האָט געמוזט האָבען באַטש איין קליין קעזעל און אַ קליינעם

קוילימש, מיט ווייניגסטענס איין רויט געפארבטע איי, וועלכע האָט געוואָלט געבענממשט ווערען אין דער קירכע, און וועלכע וואָר נאָכהער געברויכט אַלס דער ערשטער ביסען ביים ענדע פּאַסט.

ביי דאָס רוב אַלמע רוסען האָט זיך דאָס מאָהלצייט אָנגעהויבען ביי נאַכט, נאָך אַ קורצער תּפילה, גלייך ווי מי האָט געבראַכט דאָס גע- בענמסטע ברויט פֿון קירכע; אָבער אין די דוואַריאַנסקע הייזער האָט מען די צערעמאָניע אָבגעלייגט אויף וונטאג אין דער פֿריה; דאָן פֿלעגט מען ערשט דעקען אַ מיט מיט אַלערליי פֿליישען, אַלערליי סאַרטען קעז און געבעקס, און אַלע דיענער זיינען געקומען זיך צוקוישען מיט זייערע העררען. וועהרענר די גאַנצע פּסח-וואָך איז אין זאַל געשטאַנען אַ גרויסער מיט בעדעקט מיט אַלערליי פּסח'דיגע שפּייזען, און יעדער גאַסט איז איינגעלאָדען געווען צו געניעסען כאַטש עפעס.

ביי אזא געלענענהייט פֿלעגט זיך פּרינץ מירסקי זעלבסט איבער- מרעפֿען. צו ער איז געווען אין פעטערסבורג, צו אין מאַסקווע, האָט איהם אַ שלח תּמיד געבראַכט פֿון זיין אייגענער אימעניע אַ ספעציעל פֿערפֿאַר- מיגטען שמאַנט-קעז פֿאַר דער פּאַסט, פֿון וועלכען זיין קובער פֿלעגט אויסאַרביימען דערפֿון אַן ארטיסטיש שטיק צוקער-געבעקס. אנדערע שלוחים זיינען געשיקט געוואָרען קיין נאַווגאַראַד צו קריגען דאָס לענדען-פֿלייש פֿון אַ בער, וועלכעס מי האָט געטריקענט פֿאַר'ן פּרינץ'ס פּסח'דיגע סעודה. און בעת די פּרינצעסין, מיט איהרע צוויי טעכטער, האָבען מתפלל געווען אין די שמרענגסט אַרטאָדאָקסישע קירכען דריי, פֿיער שעה דורכ- אַנאַנד, און האָבען פֿאַרבראַכט די גאַנצע מאַרטער-וואָך אין שמרענגסטען טרויער, לעבענדיג מיט אַ שטיקעל טרוקענע ברויט, וועלכע זיי האָבען געכאַפט געהענדיג פֿון איין קלויסטער אין אַנדערען, האָט דערוויל דער פּרינץ יעדען אין דער פֿריה דורכגעקוקט דעם מיליומן באַזאַר אין פעטערסבורג, וויזוהין אַלע זעלמענסטע לוקסוס-שפּייזען ווערען געבראַכט פֿון אַלע עקען וועלט. דאָרטען פֿלעגט ער אויסקלייבען די געשמאַקטע מאכלים פֿאַר זיין פּסח'דיגען מאָהלצייט. הונדערטער געסט זיינען צו איהם געקומען און יעדער האָט געמוזט טועם זיין וואָס עס איז פֿון די מערני מלך וואָס וואָרען צושטעלט אויף זיינע רייכע מישען.

דער סוף איז געווען, אַז דער פּרינץ האָט בוכשטעבליך אויפֿגעגעסען זיין היבשען פֿאַרמעגען. די רייך-געמע לירטע הווּ און זיין פּראַכטפֿאַללע אימעניע זיינען פֿאַרקויפֿט געוואָרען, און אויף דער עלטער האָט ער געמוזט אָנקומען צו די קינדער זיינע.

עס איז קיין חרוש ניט, וואָס כמעט אַלע דיעזע פּאַמיליעס פֿון דעם

אלמען קאניושענני קווארטאל וואָרען פֿאַלשמענדיג רואנירט, בשעת די פֿאַנשמשיונע איז אָבגעשאַפֿט געוואָרען אין רוסלאַנד. נור לאַמיר ניט כאַפֿען די שפּעטערע בעגעכענהייטען פֿאַראַויס.

7.

רען מיר וואָלמען מווען איינקויפֿען אינזער פֿראַוויאנט אין מאַסקווע גופא, וואָלט עס זיכער געווען אונמעגליך פֿאַר אונז אויפֿצוהאַלמען אזוי פֿיעל בעדיענער; אָבער אין יענע צייטען האָט עס זיך געפֿיהרט גאָנץ איינפֿאַך. ווען דער ווינטער איז געקומען, האָט זיך דער טאָטע מיניע בריימליך אוועקגעזעצט ביז'ן מיט און האָט אָנגעשריעכען אזאַ מין ברויעלעך: — „צו דעם עקאָנאָם פֿון דער אימעניע ניקאַלסקאָיע, קאַלוגער גובערניע, מעשאַווסקער אויער, ביז'ן טייך סירענאַ, פֿון דעם פֿריניץ אַלעקסעי פּעט-ראָוויטש קראַפֿאָטקין, פֿאַלקאָוניק און קאַמאַנדיר פֿון פֿאַרשיעדענע משינען. „אזוי שנעל, ווי דו ערהאַלטסט דיעזען דאָקומענט, און אזוי שנעל ווי דער וועג איז אין אָרדנונג, בעפֿעהל איך דיר, מיר צוזושיקען אין מיין הויז, וועלכעס געפֿינט זיך אין דער שמאַדט מאַסקווע, פֿינף-און-צוואַנציג פּויערשע שלימענס, יעדער פֿון זיי געשפּאַנט אין צוויי פֿערד, אַ פֿערד פֿון יעדוועדער הויזגעזינד, און אַ שלימען און אַ פֿאַראַבקע פֿון יעדער צווייטער הויזגעזינד; די דאָזיגע שלימענס זאָלען זיין געלאָדען מיט אזוי פֿיעל און אזוי פֿיעל טשוואַרטקעס ווייץ, האָבער און גערשטען, ווי אויך מיט אַלע עופֿות, גענו און קאַטשקעס, וועלכע מווען דיזען ווינטער געקוילעט ווערען, אַלעס גוט געפֿרויען, גוט געפּאַקט, און אונטער די השגחה פֿון אַ פֿעהיגען מענשען.“ — און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער, ביז'ן סוף אוקאָז. דערנאָך פֿלעגט ער נעהמען אויסרעכענען די קאַרעס, מיט וועלכע ער וועט שמראַפֿירען, אויב דער פֿראַוויאנט וועט גיט אָנקומען פֿון דער-און-דער הויז, פֿון דעם-און-דעם נומער, פֿון דער-און-דער גאַס, פּונקט אין דער ריכטיגער צייט, און אין בעסטען צושטאַנד.

אַ שטיקעל צייט פֿאַר קריסטמעס זיינען מאַקי די פֿינף-און-צוואַנציג שלימענס אַריינגעפֿאַהרען אין אונזערע טויערען און האָבען פֿאַרנומען אונזער גאַנצען ברייטען הויף.

„פֿראַל“ האָט דער טאָטע אַ געשריי געטהאָן, אזוי שנעל, ווי ער האָט דערהערט דיזע וויכטיגע בשורה. קיראַשאַ, יעגאַרקאַ! וואו זיינט איהר אַלע? מי וועט אַלעס צו'נב'ענען! פֿראַל, געה, נעהם אָב דעם האָבער! אוליאַנאַ, שנעל נעהם צו די עופות! קיראַשאַ, רופֿ אַראָב די פֿירסטין!“

דאָס גאַנצע הויגעוונד האָט זיך גענומען קאָכען, די דיענער זיינען אַרומגעלאָפֿען פֿאַרטומעלט אַהין און אַהער, פֿון קאַרידאָר אין הויף אַרײַן, און פֿון הויף צוריק אין קאַרידאָר, אָבער מײַנסטענס אין דעם צימער פֿון די דיענסט-מײַדלאַך זײ מיטצוטױלען די נײַעס פֿון ניקאַלסקאַיע: „דער אײז געשטאַרבען, די געהט חתונה האָבען מיט דעם, די מיט יענעס“, א.א.וו. אויך ברײַעף פֿלעגען צו דיעזע צײַט אָנקומען פֿון דער פּראָװינק, און באַלד גנב'עט זיך אַ מײַדעל אַרײַן צו מיר אין צימער.

„ביסמו אַלײַן? אײז דער לעהרער נײַטאָ?“

„נײַן, ער אײז אין אונױוערויטעט.“

„נו, טאָ לײַען מיר טאַקי אײבער אָט דעם ברױוועל פֿון דער מאַמען.“
און איך לײַען אײַהר דעם נאַאױוען ברױוועל, וועלכער הױבט זיך תמיד אָן מיט די ווערטער:

„טאַטע—מאַמע שיקען דיר כל הברכות אויף אײביג און אײביג.“
דערנאָך קומט די נײַעס: „די מומע אופּראַקסיע ליגט קראַנק, אלע בײַנער ברעכען אײַהר; און דײַן פֿלעמעניק האָט נאָך נײַט חתונה געהאַט, אָבער ער האָט חתונה צו האָבען נאָך די פּאַסכעס.“ נאָך די נײַעס האָט זיך אָנגע-הױבען די גריסעניש, אויף צױוי וײַטלעך פּאַפּיער: „ברודער פּאַוועל לאָזט דײַך גריסען, און די שוועסטער מאַריאַ און דאַריאַ לאָזען דײַך גריסען, און דער פֿעטער דײַמירי לאָזט דײַך הערצליך גריסען“ א.א.וו.

פֿון דעסמווענען, באַטש די פּאַדראַבנע אױסרעכנונג אײז נײַט געווען אײַנערעסאַנט פֿאַר מיר, האָט דאָס בײַ דער מײַדעל אױפֿגעוועקט גאַנצע בערג מיט עראַינערונגען: „אַזױ, זײ לעבט נאָך, הפנים, די אונגדיליכע נשמה, זײ לאָזט דאָך מײַך גריסען“ פֿלעגט זײ בעמערקען; „שוין נײַן יאָהר זײ זײ ליגט אויף אײַן אָרט, אַ פּאַראַלױרטע נעבאַך.“ אָדער, „אַה, ער האָט נאָך אָן מיר נײַט פֿאַרגעסען; אײז ער דאָך הפנים אַהײַם געקומען אויף קריסטמעס; אַזאַ שעדגער יונג, דו וועסט מיר אָנשרױבען אַ ברױוועל? אײַהם טאַר אײַך נײַט פֿאַרגעסען צו גריסען.“ איך האָב אײַהר, נאַטירליך, צוגעזאָגט, און ווען עס אײז געקומען דערצו האָב איך דעם ברײַף געשרױבען פּונקט אין דעם זעלבען נוסח.

ווען מײז אײז פֿאַרטיג געוואָרען מיט'ן אױסלאַדעווען, אײז דער קאַרידאָר געוואָרען פֿול מיט מוזשיקעס. אויף די פעלצלעך האָבען זײ אַרױפֿגעשלעפט אויף זיך די יום-טובֿ/דיגע בנדים זײערע, און זײַנען געשטאַנען און געוואַרט, ביז דער טאַטע וועט זײ אַרױנרופֿען צו זיך אין צימער און וועט זיך מיט זײ דורכשמועסען מכח דעם שנעע און מכח די קומענדיגע שניט-צײַט. זײ האָבען קױם בײַ זיך געפּועלט אַרױפֿצוקריכען אויף דער פּאַלירטער פּאַדלאַגע

מיט זייערע שטיוואליעם. מאַנכע פֿין זיי האָבען זיך זאָגאַר געמאַכט מוטא און האָבען זיך אוועקגעזעצט אויפֿן ראַנד פֿון אַ דעמבאווער באַנק; אָבער זיי זאָלען זיך זעמצען אויף אַ שטוהל—דאָס שוין בשום אופן ניט. שמונ־דען לאַנג האָבען זיי אויסגעוואַרט, זיך שרעקענדיג פֿאַר יעדען איינציגען, וואָס איז אַריין אָדער אַרויס פֿין פֿאַטער'ס ציממער.

אויף דער נאַכט, אָדער אויף צוּמאַרגענס איז איינער פֿון די דיענער שטילערהייט אַרויפגעלאָפֿען צו מיר אין ציממער.

"ביסטו איינער אַליין?"

"יא."

"מאָ לויף געשווינד אין קאָררידאָר. די מוזשיקעס ווילען דיך זעהען

מסתמא עפעס פֿין דיין ניאַנקע."

זייען איך בין אַריין אין קאָררידאָר, האָט מיר אַ מוזשיק דערלאַנגט אַ פעקעל מיט קיבלעך, האַרטע אייער און עפעל, פֿאַרבונדען אין אַ קאָליר־טע ציצניע פֿאַטשיילקע. "נאַ, נעהם: דאָס שיקט דיר דיין ניאַנקע וואַס־לייסאַ. זעה נור צו די עפעל זיינען ניט געפרוירען. איך האָף אַז ניט: דעסגאַנצען וועג האָב איך זיי געהאַלטען אין בוים. אזא שרעקליכען פֿראַסט האָבען מיר געהאַט." און דער ברייטער האַר־בעדעקטער פֿנים דורכגעגעד־סען פֿון פֿראַסט, פֿלעגט דערביי לייכטען פֿון שמחה, אַרויסוויזענדיג צוויי שורות פֿראַכטפֿאַלע ווייסע ציינער פֿון אונטער אַ גאַנצען וואַלד האָר.

"און דאָס איז פֿאַר דיין ברודער, פֿון זיין ניאַנקאַ אַננאַ," פֿלעגט זיך אַנאַדער מוזשיק אַברופֿען, מיר דערלאַנגענדיג אַנאַדער פעקעלע. "דאָס אָרעמע קינד קריגט אודאי ניט גענוג צו עסען אין גימנאַזיע, זאָגט אַננאַ המיד, ווען זי דערמאַנט זיך אָן דיין ברודעריל."

בלייבענדיג שמעהן פֿאַרשעהמט און צומישט, פֿלעג איך אַ ברום טהון: "זאָגט וואַסליסאַן אַז איך קוש זי אין אַננאַ'ן אויך, פֿאַר מיין ברודער." דערביי האָבען זיך זייערע פֿנים'ער נאָך מעהר פֿאַרנאַדערגעשמראַהלט פֿון שמחה.

"יא, אודאי וועלען מיר עס טהאָן."

דאן האָט פֿלוצלונג קירילאַ, וועלכער פֿלעגט תמיד היטען דעם מאַטען'ס טיהר, מיר אַ שוישקע טאהן אין אויער: "אַנטלויף שוין אַרויף; דיין מאַטע קען יעדע רגע אַרויסקומען. פֿאַרגעס ניט די פֿאַטשיילקע; זיי ווילען זי מיטנעמען צוריק אַהיים."

צוזאַמענלייגענדיג די פֿאַטשיילקע זעהר פֿאַרויכטיג, האָב איך מיט'ן גאַנצען האַרצען גענאַרט כאַטש וואָס עס איז צוריקצושיקען וואַסיליסאַן. אָבער איך האָב קיין זאך ניט פֿאַרמאַנט, אפילו ניט אַ שפיעלכעל, און

מאשען-גער האָבען מיר אויך קיין מאָל קיין גראָשען ניט געהאַט.
פֿאַרשמיט זיך, אָ אַם פֿרױליכסמען האָבען מיר פֿעריבראכט אונזער
צײַט אויף דער דאַמשע. באַלד נאָך שבועות האָבען מיר אָנגעהויבען טראַכט
מען מבח אינוער ניקאַלס קאַיע. פֿון דעסמוועגען איז ניט איין וואַסער
אוועק, — די מאַי-בלומען האָבען שוין אַראַי לאַנג אויפֿגעהערט בליהען אין
ניקאַלסקאַיע, — און דער פֿאַטער איז נאָך אלץ ניט פֿאַרטיג געוואָרען מיט
זײַנע מױזענדער עזקים אין שמאַם. ענדליך זײַנען אין הויף אַריינגעפֿאַהר
רען עטליכע בויערשע וועגען; דאָס זײַנען זײַ עס געקומען אָנלאדעווען דעם
באנאָז פֿאַר אינוער זומער וואָהנונג.

נאָך אַמאָל האָט מען גענומען רעוויררען די גרויסע אַלטע קאַרע-
טע און אַלע דראַשקעס, אין וועלכע מיר האָבען געוואַלט מאַכען אונזער
רײַזע. מי האָט אָנגעהויבען פֿאַרען די קאַסמענס. מיט אינווערע לעקציעס
האַט עס אָנגעהויבען געהן זעה-שלעפּעריג; יעדע מינוט האָבען מיר איבער-
געשלאָגען די לעהרער, דאָ מיט דער פֿראַגע, דאָ מיט אַנאַנדערער; זאָל מען
מיטנעמען דעם בוך אַרעדע יענעס? אין בעפֿאַר וואָס-ווען, האָבען מיר
שוין געהאַט פֿאַרפֿאַקט די ביכער, די מאַכריצעס, און די עטליכע שפּיעל-
געזײַג אינווערע.

אַלעס וואַר פֿוקס און פֿאַרטיג; די וועגען זײַנען געשטאַנען שווער
בעלאַדען מיט מעבעל פֿאַר דער דאַמשע, מיט קאַסמענס פֿול מיט געשיר
און אַ גרויסע מאַסע לײרדיגע סלאַיעס, וועלכע האָבען געוואַלט צוריקגע-
בראַכט ווערען קיין מאַסקווע פֿול מיט אײַנגעמאַכטס. די בויערען האָבען
אַלע אין דער פֿריה געוואַרט שטונדען לאַנג אין קאַררידאָר; אָבער דער
אוקאַ אַרויסצופֿאַהרען איז נאָך אַלעס ניט געגעבען געוואָרען. דער פֿאַטער
האַט געהאַלטען אין אײן שרײַבען, ביז די שטיעף-מוטער האָט זיך אָנגע-
הויבען אַריינצומישען; איהר קאַמער-מײדעל האָט זיך קױם אַמאָל אַדוואַזשעט
איהר צו רעפֿאַרטען, און די בויערען ווילען שטאַרק אַהיים פֿאַהרען, מחמת
עס האַלט שוין ניט ווייט פֿון שניט-צײַט.

אויף מאַרגען האָט מען געלאָזט אַריינרופֿען אין פֿאַטערס קאַכ-
נעט דעם עקאַנאָם פֿראָל און דעם הויפּט וויאָליניסט מיכאַאיל אַליעעף.
פֿראָל'ן האָט מען איבערגעגעבען אַ טאַרבע מיט „שפּײַזע געלד“ —
צו עטליכע קאַפּיקעס אַ טאַג — פֿאַר יעטווערען פֿון די פֿערציג, פֿופּציג
פּויערען, וואָס האָבען אונז באַגלײַט קיין ניקאַלס קאַיע. אויך האָט
ער געקראָגען אַ גאַנצע ליסטע, וואו אַלע זײַנען געווען פֿאַרדאַכטע אויסנערע-
כענט; יעדער מױקאַנט פֿון אונזער אַרקעסמער, די קובאַרעס, די וועשערקעס
און זײער קלײנוואַרג.

די ערשטע פֿידעל האט בעקומען דעם „בעפֿעהל צו מאַרשירען.“ איך האָב עס אַלעס געוואוסט, מחמת דער פֿאָטער, איינוועהענדיג, אז ער וועט אליין קיין מאָל ניט פֿאַרטיג ווערען, האָט מיך געלאָזט רופֿען איינצוזהען דיעזען „אַרדער“ אין בוך, אין וועלכען אַלע „ארויסגעלאָזענע פּאַפּירען“ האָ- בען געמוזט איבערקאָפּירט ווערען:—

„אן מיין הויז-בעדיענער, מיכאאיל אליעזר, פֿון פּרינץ אלעקסעי פּעטראוויטש קראַפּאטקיין, פּאַלקאוניק און קאָמאַנדיר.

„דו ווערטט בעפֿוילען אַרויסצומאַרשירען מיט מיין באַגאַזש, דעם 29-טען מאַי, זעקס אַ זייגער אין דער פּריה, פֿון דער שטאט מאַסקווע נאָך מיין אימעניע, וועלכע געפֿינט זיך אין קאַלוגער גובערניע, מעשאָווסקער אויערד ביי'ן טייך סירענאַ, אַ מהלך פֿון איין הונדערט און זעכציג מייל פֿון זיין הויז: אויפֿצופאַסען אויף אַלע מענשען וואָס ווערען איבערענטפּערט אונטער דיין השנחה, און ווען אייגער פֿון זיי וועט זיך פּאַרווינדיגען, צו מיט שכרות, אָדער מיט אונגעהאַרברזאַמקייט, זאָלסט דו איהם ברענגען פֿאַר דעם ראַטני-קאַמאַנדיר פֿון די פֿאַרשיעדענע קאָרפּוסען פֿון די אינלענדישע קרע- פּאַסטען, מיט דעם בייגעלעגטען בריווען, און זאָלסט בעטען אָז מי זאל איהם בעשטראָפֿען מיט היבשע שטיין, בכדי'ן אָז די אַנדערע זאָלען זיך אָב- נעמען אַ מוסר דערפֿון.

„ווייטער וועסטו בעפֿוילען, אַכטונג צו געבען הויפטזעכטליך, אַז אַלע זאַכען זאלען ברייבען גאַנץ, און צו מאַכען די רייזע פּונקט, וועדליג דיעזען מאַרשרוט: דעם ערשטען טאָג, זאָלסטו זיך אָבשטעלען אין דעם און-דעם דאָרף, צו פּאַשען די פֿערד, דעם צווייטען טאָג, זאָלסטו נעכטיגען אין דער שטאָט פּאַדאַלסק;“ און אזוי ווייטער פֿאַר די גאַנצע וועבען אָדער אַכט טעג וואָס די נסיעה האָט געזאָלט דויערען.

דעם נעקסטען טאָג, אום צעהן אָנשטאַמ אום זעקס אהר, — פינקט- ליכקייט איז ניט פֿון די רוסישע מעלות—זיינען די זענען אַרויסגעפֿאַהרען, די פּאַראַבקעס האָבען געמוזט געהען צו פֿוס: נור די קינדער האָט מען פֿערזארגט, דעם מיט אַ פּלאַץ אין אַ וואַגע, דעם אין אַ קאַשיק, איינעם האָט מען אַרויפֿגעזעצט אויף אַ הויך-געפּאַקטען וואַגען, און די ווייבער האָבען זיך אָנגעהאַנגען אָן דער בוכטע, ווען זיי זיינען מיער געוואָרען פֿון וועג, די איבריגע האָבען געמוזט דורכמאַכען די גאַנצע הונדערט און זעכציג מייל צופֿוס, אזוי לאַנג ווי זיי האָבען מאַרשירט דורך מאַסקווע גופֿא, האָבען זיי נאָך ווי-עס-איז אָבגעהיט די שטרענגע דיסציפּלינע: עס איז זיי געווען שטרענג פֿערבאָטען צו טראָגען לאַנגע שטיוועל אָדער זיך אונטערצוגארטלען מיט רימענס. אָבער בעת מיר האָבען זיי אין אַ פּאַר טעג אַרום אָנגעיאָגט

אויפ'ן וועג, און ספעציעל ווען עס איז בעקאנט געוואָרען אז דער פֿאָטער פֿערבלייבט נאָך עטליכע טעג אין מאַסקווע, האָט חברה גלייך פֿאַרגעסען אלע אוקאַזען, די גאַנצע דיסציפּלינע, אָנגעמאַהן אין פֿערשיעדענערליי פּלאַשמען, אונטערגעגארטעלט מיט רוימע פֿאַמשיילקעס, אָבערענט פון דער זון און דורכגעווייקט פֿון שלאַקס-רעגען, מיט לאַנגע פֿאַלקעס אין די הענד, — זיינען זיי געווען מעהר פֿאַכאָושע אויף אַ באַנדע וואַנדערענדע צי-גינער, ווי אויף אַ הויזגעזינד פֿון אַ רייכען בעל הבית.

אזעלכע נסיעות פֿלעגען געמאַכט ווערען אין יענע צייטען אין יעמ-ווידער דוואַריאַנסקע פֿאַמיליע, און ווען מען האָט געזעהען אַ שערענגע פּויערן דורכמאַרשרען דורך איינע פֿון אונזערע גאַסען, האָבען מיר גלייך געוואוסט, אז דאָס עמיגרירען עס די אפּוכמינס אָדער די פּריאַנישקאַף'ס.

די וועגען זיינען שוין לאַנג געווען אָבערפֿאַהרען, און די פֿאַמיליע האָט זיך ניט געריהרט. דאָס וואַרטען איז אונז אַלעמען שוין נמאס ומאוס געוואָרען. אָבער דער פֿאָטער האָט נאָך אַלין ניט געענדיגט זיינע אונענדליך לאַנגע אוקאַזען צו די עקאַנאָמען פֿון זיינע אימעניעס, און איך האָב אויך נאָך גאַנץ פֿלייסיק געשוויצט ביין איבערצוקאַפּירען אין „גרויסען בוך“ אַרײַן אַלין, וואָס ער האָט אָנגעשריעבען.

ענדליך איז דאָך געגעבען געוואָרען דער בעפֿעהל אַרויסצופֿאַהרען. מיר זיינען אַרײַנגערעזען געוואָרען אונטען. דער פֿאָטער האָט אין דער הויך פֿאַרגלעזען זיין אוקאַז, אַררעסירט צו דער פֿירשטן קראַפּאַטקין, פֿרוי פֿון פֿירשט אַלעקסעי פּעטראַוויטש קראַפּאַטקין, פֿאַלקאָוויק און קאַמאַנדיר. ווייטער זיינען געשמאַנען גענוי אויסגעשטעלט אלע סטאַנציעס פֿון איהר פֿינפֿטעניגער נסיעה. אמת, דער אוקאַז איז אַפֿילו געשריעבען געוואָרען פֿאַר מאַי דעם דרייסיגסטען און דאָס אַרויספֿאַהרען האָט געואלט שטאַמפּינדען אום ניין אין דער פֿריה, און היינט איז שוין דער גאַנצער מאַנאַט מאַי געווען אַוועק, און די ריזע האָט זיך גאָר אָנגעהויבען נאכמיטאָג, וואָס דאָס האָט נאַטירליך קאַליע געמאַכט דעם גאַנצען חשבון; אָבער, אזוי ווי עס פֿיהרט זיך שוין תמיד מיט מיליטערישע מאַרשרוט-אוקאַזען, האָט מען דאָס אויך פֿאַראויסגעזעהען, און מי האָט עס פֿאַרזאָרגט אין פֿאַלגענדע פֿאַראַנגראַפֿען:—

„אָבער אויב די אָבריווע פֿון אייער האָהייט זאָל ניט שטאַמפּינדען אין דעם אויבען-דערמאָנטען טאָג און שטונדע, ווערט איהר ערוכט צו האַנדלען לויט אייער בעסטען פֿערשטאַנד נאָך, אום דורכצומאַכען דייעווע נסיעה ווי אַם בעסטען.“

דאָן האָבען זיך אלע אַנוועזענדע, די פֿאַמיליע און די דייענער,

אנדער-געזעצט אויף א רגע, האָבען זיך איבערגע'צלמ'ט אין זיך אָבעזגענעמט מיט'ן פֿאַטער.

"איך בעט דיר, אלעקסעי, געה ניט אין קלוב אַרײַן," האָט איהם די שמיץ-מוטער אינגערױמט אין אויער אַרײַן. די גרויסע קאַרעמע, געש-פּאַנט אין פֿיער פֿערד, און א פּאַסטאליאַן זיינען שוין געשטאַנען פֿאַר'ן טהיר; די אַנדערע קאָליאַסקעס האָבען אויך שוין געוואָרט. אַנווערע פֿלעצער זיינען געווען ריכטיג אויסגעװעקענט אין דעם מאַרשױט-בעפֿעהל, אָבער די פֿיר-סטין האָט שוין באלד ביין סאַמע אָנהויב געמוזט האַנדלען "נאָך איהר אייגע-נעם פֿערשטאַנד נאָך," און מיר זיינען קיים א מאָהל צו אַלגעמיינער צופֿרױע-דענהייט אָבגעפֿאַהרען.

פֿאַר אונז קינדער, איז די ריזע געווען אַן אונענדליכע קוועלע פֿון פֿאַרגעניגען. די סטאַנציעס זיינען געווען קורצע, אַ חוץ יאָס צוויי מאָל אַ מאָג האָבען מיר זיך אָבגעשטעלט אונטערפּאַשען די פֿערד. אזוי ווי די פֿרויענציער האָבען געשריהען געוואָלט ביים מינדעסטען באַרג-העראָב, האָבען מיר געמוזט אַראָבשטייגען ביי יעדען בערגעל, און דיעזע וואַרען כמעט אויף יעדען טריט; און מיר האָבען זיך דערווייל דערמיט געפֿאַלעוועט אַ קוק צו מאָהן אין די וועלדלאַך אַרײַן, אָדער פֿערכייצולויפֿען געבען די קריסטאַלענע טייכלעך.

דער פּראַכטפֿאַלער שאַסעע צווישען מאַסקווע און וואַרשאַ, אויף וועלכען אונז איז אויסגעקומען צו פֿאַהרען אַ היבשען מהלך, איז געווען באַדעקט מיט אינטערעסאַנטע זאַכען: מאַסען געלאַדענע וועגען, מַחנות פּיליגרימען, און אַלערליי סאַרטען מענשען. צוויי מאָהל אַ מאָג האָבען מיר זיך אָבגעשטעלט אין גרויסע, לעכהאַפֿטע דערפֿער, און, נאָכדעם, ווען מי האָט זיך גוט אָנגע-דונגען וועגען די פּרייזען פֿון היי און האָבער, ווי אויך וועגען דעם פּרייז פֿאַר סאַמאָוואַרען, זיינען מיר אַרײַן אין דער קרעמלשטע. דער קוכאַר אַנדערע האָט געקויפט אַ הוהן און האָט אָבגעקאַכט די זופּ, און מיר זיינען דער-וויילע אַוועק אין דעם נעהנסטען וועלדעל אַרײַן, אָדער האָבען גוט דורכ-געפֿאַרשט דעם הויף פֿון דער גרויסאַרטיגער אַכסאַניע.

גענעכטיגט האָבען מיר געוועהנליך אין מאַלאַיאַראַסלאַוועץ, וואו עס האָט שטאַמגעפֿונען דיא מלחמה אין 1812-מען בעת די גרויסע רוסישע אַרמעע האָט נעבאַך אומױסט געטרייט צו פֿאַשמעלען נאַפֿאַליאָנען דעם וועג ווען ער איז אַנטלאָפֿען פֿון מאַסקווע. הערר פֿולעין וועלכער איז פֿער-וואונדעט געוואָרען אין דער שפּאַנישער מלחמה, האָט געוואוסט, אָדער, ווער-ניגסטענס, האָט ער געוואָגט, אַז ער ווייס אַלעס וועגען די מלחמה ביי מאַ-לאַיאַראַסלאַוועץ. ער האָט אונז צו געפֿיהרט צום שלאַכטפֿעלד און האָט

אונז ערקלעהרט, ווי אזוי די רוסען האָבען פֿרוכירט שטערען נאָפֿאַלעאָן'ס פֿליטה, און ווי זיין אַרמעע האָט זיי צושמעטערט, זיך דירכברעכענדיג אַ וועג דורך רוסישע סאַלדאַטען. ער האָט עס געשילדערט פֿונקט, ווי ער אליין וואָלט דערביי געווען; דאָ האָבען די קאָזאַקען פֿרוכירט מאַכען אַ רונדבעד ווענונג, דער פֿעלדמאַרשאַל אָבער דאַוואַי, האָט זיי אָבגעהאַקט דעם וועג. און האָט זיי נאָכגעיאָגט ווייט אַריבער איבער דיעזע בערג. דאָרט ווערער האָט נאָפֿאַלעאָנס לינקער פֿליגעל צוקלאַפֿט די רוסישע פעכאָטע, און נאָפֿאַלעאָן אליין, אַן דער שפיצע פֿון דער אַלטער גוואַרדיע, האָט אָנגעגריפֿען קוטוואָווס צענטער, זיך מאַכענדיג דערמיט אַן אונשטערבליכען שם איבער דער גאַנצער וועלט.

איינמאָל האָבען מיר זיך פֿאַרנומען אויף דער אַלטער קאַלוגער שאַ-סעע, זיך אָבשטעלענדיג אין מאַרוטינאָ, אָבער דאָ האָט פֿודעין שוין ניט דערזעהלט אזוי פֿייעל גליקען, ווייל אויף דיעזען אָרט איז נאָפעליאָן נעבאָך געווען געצוואונגען, נאָך אַ בלוטיגע שלאַכט, אויפֿצוגעבען זיין פֿלאַן צו אַנטלויפֿען דורך די דרום זייט, און האָט געמוזט נעהמען דעם סמאָלענסקער וועג, וועלכען זיין אייגענע אַרמעע האָט חרוב געמאַכט, געהענדיג אויף מאַסקווע. אָבער דאָך—אזוי האָט אונז פֿוילעין געוואָלט איינרעדען—זיינען אין דעם שולדיג געווען נאָפֿאַליאָנס פֿעלדמאַרשאַל. ווען ניט זיי, וואָלט ער געווען גלייך געמאַרשירט אויף קיעוו און אָדעס, און זיינע פֿאַהנען וואָלטען געווען געפֿלאַטערט איבערן שוואַרצען ים.

אויף יענער זייט קאַלוגע איז אונז אויסגעקומען דורכצוגעהן אַ מהלך פֿון פֿינף מייל דורך אַ פֿראַכטפֿאלען סאַסנע-וואַלד, וועלכער איז געבליעבען איינגעקריצט אין מיין זכרון אַלס איינע פֿון די גליקליכסטע עריגערונגען פֿון מיין קינדשהייט. דער זאָמר אין יענעם וואַלד איז געווען אזוי טיעף ווי אין דער מדבר סאַהאַראַ; דעם גאַנצען וועג זיינען מיר געגאַנגען צו פֿוס, בעת די פֿערד האָבען פֿאַמעלאַך געשלעפֿט די קאַרעטען דורך דעם זאָמר, זיך אַלע וויילע אָבשטעלענדיג.

אין מיינע קינדער-יאָהרען האָב איך תמיד ליעב געהאַט צו לאָוען אַלעמען פֿון הינטען, אין אליין אַוועקצומאַרשירען דעם גאַנצען וועג פֿאַר-אויס. גרוסע, רויטע סאַסנע בוימער, הונדערטער יאָהרען אַלט, האָבען זיך באַווייעזען אויף אַלע זייטען, און אַ הויץ שטימען פֿון דיעזע העררליכע בוימער האָט מען דעם מינדעסטען שאַרף ניט געהערט.

אין אַ קליינעם גראָבען האָט זיך געהערט דער שטילער מורמלען פֿון אַ פֿרישען קריסטאָלענעם קוואַל, וועלכער האָט ניט איין מאָהל דערקוויקט די האַרץ פֿון אַ מיעדען וואַנדערער, שטילערהייט האָט זיך אַ וועווערקע

ארויפגעכאפט אויף א בוים און די יונגע בוימלעך ווארען פונקט אזוי פֿול מיט סודות, ווי די צווייגען פֿון די אלמע גרויסע בוימער. אין יענעם וואלד איז אין מיר געבוירען געוואָרען מיין ערשטע ליעבע פֿאר דער נאָטור און מיין ערשטער דונקלער בעגריף פֿון איהר אונאוֹפהערליכען לעבען.

אויף יענער זייט וואָלד, ווען מיר זיינען אַריבער מיט דעם פֿאַראַם איבער דעם טייך אונראַ, האָט זיך געענדיגט דער שאַסעע און עס האָבען זיך אָנגעהויבען קליינע, שמאַלע סטעזשקעס, וואו גרינע קאָרן-זאָנגען האָבען צוגעבויגען זייערע קעפלעך צו אונזער קאַרעמע און די פֿערד האָבען גערוד-שובעט דאָס פֿרישע גראָז ביי די זיימען פֿון וועג. ענדליך האָבען מיר באַ-געענט מיט די דריי ווערבעס, וועלכע האָבען אָנגעצייגט, דאָס מיר זיינען שוין ניט ווייט פֿון אונזער אייגענעם דאָרף, און אַט האָבען מיר דערזעהן דעם פֿראַכטפֿאַלען געלען מורעם-גלאַק פֿון דער ניקאַלסקאַיער קירכע.

פֿאַר דעם שטיצען לעבען פֿון די פֿאַמיעסטשיקעס פֿון יענע ציימען איז ניקאַלסקאַיע געווען ווי צוגעמאַסטען. אמת, דעם לוקסוס פֿון אַנדערע אימעניעס האָט מען דאָרטען ניט געזעהן, אָבער דערפֿאַר האָט איהר גער-קענט דערקענען די קינסטלער האַנד אין די געביידעס און גערשטער, ווי אויך אין דער אַלגעמיינער איינריכטונג פֿונ'ם דאָרף.

אַ חוץ דער גלאַזונער הויז, וועלכע דער פֿאַטער האָט דאָ ניט לאָנג געהאַט אויפֿגעבויט, זיינען נאָך געווען אַרום דעם גרוימיגען, ריינעם הויף עטליכע קענערע הייזלעך, וועלכע האָבען געגעבען זייערע בעוואַהנער מעהר אונאַבהענגיקייט צווישען זיך, ניט צושטערענדיג אין דער זעלבער צייט די אינטימע בעציהונגען פֿון זייער פֿאַמיליען-לעבען. דורך דעם אונגעזייער גרויסען סאָר האָבען מיר געקענט דורך געהן ביז אין דער קירכע אַריין; דאָס שטיק דרום לאַנד, צום טייך צו, איז אין גאַנצען געווען איבערנעגעבען פֿאַר אַ שפּאַציער-גאַרטען, וואו כלומען ביימען האָבען בעציערט די פרעכטיגע אַלעען פֿון די שענסטע בוימער, פֿון דעם גאַנצן פֿון דער גלאַזונער הויז האָט זיך געזעהן אַ גרויסאַרטיגע לאַנדשאַפֿט. און דער גאַנצער טייך, מיט די רואינען פֿון אַן אַלטער ערדענער פֿעסמונג, וואו די רוסישע האָבען זיך אזוי העלדיש פֿאַרטהידיגט געגען די מאָנגאַלען; און נאָך ווייטער האָט דאָס אויג געמערקט אַ גרויסע שטרעקע פֿון געלע תּבואה-פֿעלדער, וועלכע וואַרען אַרומגערינגעלט מיט וועלדלעך.

אין די ערשטע יאָהרען פֿון מיין יגענד האָבען מיר מיט פֿולעין געהאַט אַ גאַנצע הייזעל פֿאַר זיך, און נאָך דעם ווי זיין ערציהונגס-מעטאָדע איז געוואָרען אַ ביסעלע ווייכער, דורך די אַריינמישונג פֿון אונזער שוועסטער העלענע, האָבען מיר צווישען זיך זעהר גוט געלעבט. דער פֿאַטער איז כמעט

קיין מאל אין דער היים ניט געווען זומער-צייט; ער איז געווען פֿערנומען מיט מילימערישע רעוויזיעס, און די שטיף-מוטער וויעדער האָט זיך גאנץ וועניג געקומערט וועגען אונז, בעזאָנדערס נאָך דעם, ווי איהר אייגען קינד איז געבוירען געוואָרען.

אזוי איז אונז אויסגעקומען צו זיין שטענדיג צוזאמען מיט ה' פֿולעין, וועלכער האָט אליין שטארק ליעב געהאט דאָס דאָרפֿס-לעבען, און האָט אויך אונז געלאָזען אַ לעב מהאָן פֿון צי'ט צו צייט, די וועלדער, די שפּאַ-ציער גענג ביי'ס מיך, דאָס קלעמערען איבער די בערג צו דער אַלטער פֿעסטונג, וועלכע פֿולעין האָט לעבעדיג געמאַכט שילדערענדיג דאָס פֿאַר אונז, ווי אזוי זי איז אַ מאל פֿאַרטהייריגט געוואָרען פֿון רוסען, און ווי אזוי די טאָמערס האָבען זי איינגענומען; דאָן די קליינע סבות, אין וועלכער פֿולעין איז געוואָרען אונזער העלד, אַרויסראַטעווענדיג איין מאל אַלעקסאַנדר דערען פֿון וואַסער, אַ האַלב דערטרונקענעם, —אַלעס דאָס צוזאמען האָט אין אונז געלאָזען די זיסעסע עראינערונגען.

אויך האָבען מיר אַרגאָניזירט גרויסע פֿאַרטייעס, אין וועלכע די גאַנצע פֿאַמיליע האָט זיך בעטהייליגט, מאַנכע מאל קלייבענדיג שוועמלעך אין וואַלד, און דערנאָך מאַכענדיג דעם סאַמאָואַר צווישען די בוימער, לעבען דעם הייזעל פֿון דעם הונדערט יעהריגען גרויז, וועלכער האָט געוואוינט מיט זיין אייניקעל גאַנץ אָבגעוונדערט פֿון מענשען, אַכטונגעבענדיג אויף די ביהנשטאַקען. מאַנכמאל זיינען מיר וויעדער אוועק אין איינעם פֿון פֿאַמער'ס דערפֿער, וואו עס איז געווען אויסגעגראָבען אַ גרויסע סאַושעווקע, אין וועלכער מיר האָבען געכאַפּט גאַלדענע פֿישלאַך. אין יענעם דאָרף האט גער וואוינט מיין אַמאָליגע ניאַנקע, איהר משפּחה איז געווען זעהר אַן אַרעמע; אויסער איהר מאַן האָט זי בלויז געהאַט אַ אינגעל, וואָס פֿלעגט איהר העלפֿען אין דער אַרבייט, און אַ מיידעל, וועלכע איז דערנאָך געוואָרען אַ מאַנאַשקע ביי די סאַראָווערצעס, צו וועלכע זי האָט בעלאָנגט. איהר שבתה, ווען איך בין אַריין צו איהר אין הויז, איז געווען אונבעשרייב־ליך. שוואַגט, אייער, עפעל און האָניג איז געווען אַלעס, מיט וואָס זי האָט מיך געקענט מכבד זיין, אָבער די אַרט און ווייזע אין וועלכע זי האָט דאָס אַלס דערלאָנגט, אין ריינע האַלצערנע שיסעלאַך, דער טיש באַרעקט מיט אַ שנעע-ווייסען לייזונגעמעסען מישטוך (ביי דעם רוישישען סאַראָווערעץ איז רייניקייט אַ רעליגיאָנס-זאַך) און די ליעבליכע ווערטער, מיך בעהאַנדל־לענדיג ווי איהר אייגען קינד, —אַלעס דאָס האָט אין מיין האַרצען איבער־געלאָזען די וואַרעמסטע געפֿיהלען, דאָס זעלבע מוז איך זאָגען וועגען די גיאַנקעס פֿון מיינע עלטערע ברידער, ניקאָלאַי און אַלעקסאַנדער, וועלכע

האָבען בעלאַנגט צו בעריהממע משפחות פֿון צוויי אנדערע סעקמעס סמאָ-
ראָווערצעס אין ניקאָלסקאָיע. גאַנץ וועניג מענשען ווייסען וואָס פֿאַר אוצ-
רות גומסקייט ס'ליגען בעהאַלטען אין דעם האַרצען פֿון דעם רוסישע;
מוזשיק, אַפילו נאָך גאַנצע יאהרהונדערטער פֿון דער שרעקליכסטער אונטער-
דריקונג, וועלכע האָט פֿון זיי געמעגט מאַכען די פֿאַרביטערסטע מענשען.
אין אַ רעגענדיגען טאָג האָט אונז פֿולעין געהאַט צו דערצעהלען
גאַנצע בערג מעשויות ספעציעל וועגען די שפּאַנישע מלחמה. מיר פֿלעגען
איהם בעטען אָבער-און-ווידער אַמאָל צו דערציילען, ווי אזוי ער איז גע-
ראַניעט געוואָרען אין דער שלאַכט; און יעדעס מאָל, ווען ער איז געקומען
דערצו, ווי ער האָט געפֿיהלט דאָס וואַרעמע בלוט אַריינשטראָמען אין זיין
שטיוועל, פֿלעגען מיר אויף איהם אַרויפֿשפּרינגען, איהם קושען און האַלד-
זען און איהם אָנרוֹפֿען מיט אַלערליי ליעבלינגס-נעמען.

עס האָט אויסגעענהען, ווי אַלץ אין דער וועלט האַט בייגעטראָגען
אונז פֿאַרצובעריימען צו מיליטערישע קאַריערען. די פֿאַר-ליעבע פֿון פֿאַמער,
(די איינציגע שפּיעלזאָכען וואָס ער האָט אונז ווען געקויפֿט וואַרען אַ ביק-
סעל און אַן עכטע וואַכבורקע); די קריגס געשיכטען פֿון ה' פֿולעין און
אַפילו די כיבליאַטהעק מיט וועלכע מיר האָבען זיך בענוצט. דיזע ביבלי-
אַטהעק, וועלכע האָט אַמאָל בעלאַנגט צום גראַף ראַפֿניסקי, אונזער עלטע-
ווידע (פֿון דער מאַמעס צד), אַ געלעהרענטער מיליטאַריסט פֿון דעם אַכט-
זעהנטען יאהרהונדערט איז בעשטאנען אויסשליסליך פֿון ביכער איבער
מיליטערישע קריגספֿיהרונג, באַזונט מיט רייכע גראַוויר-בילדער און פּראַכ-
טפֿאַל געבוטרען. אין אַ אַ שלעכטע פּאַנאָדע פֿלעגט זיין אונזער גרעסטער
פֿערגעניגען דורכצוקוקען די בילדער פֿון דיזע ביכער, אין וועלכע עס וואַרען
געשילדערט אַלערליי כלי זיין פֿון דער צייט פֿון די אידישע מלוכות, און
אין די פֿלענער פֿון אַלע מלחמות פֿון אַלעקסאַנדער מוקדון'ס צייטען אָן.

דיזעווע ביכער האָבען אונז אויך געלערענט, ווי צו בויען שטאַרקע
פֿעסטונגען, וואָס וואָלען קענען אויסהאַלטען די קלעפּ פֿון קאַנאָגען, ווי אויך
פֿון אַן ארכימעדישען שטיינער-שלידערער (וועלכער האָט אָבער דוקא גע-
וואָרפֿען די שטיינער אין שויבען אַרײַן, און וואַר וואָפֿאַרט פֿאַרבאַטען).
דאָך איז ניט אַלעקסאַנדער און ניט איך געוואָרען אַ מיליטאַריסט.
די ליטעראַטור פֿון די זעכציגער יאהרען האָט פּאַלקאָמען צושטערט די
לעהרען פֿון אונזער קינדהייט.

הערר פֿולעיקס אידעען וועגען רעוואָלוציאָנען זיינען געווען די זעלבע,
ווי די פֿון דעם זשורנאַל „אילוטראַציאָן פּראַנסײַוו“, פֿון וועלכען ער פֿלעגט
ערהאַלטען אַלע נומערען, און וועלכע האָבען אונז אינטערעסירט בלויז מיט

זייערע קארטינקעס. א צייט לאנג האָב איך מיר ניט געקענט פֿאַרשמעלען אַ רעוואָלוציאָן אַרערש, ווי אין דעם געשטאַלט פֿון טויט, רייטענדיג אויף אַ פֿערד, די רוימע פֿאָהן אין איין האַנד און אַ קאָסע אין דער אַנדערער, שניידענדיג מענשען רעכטס און לינקס. אָבער איצט דיינק איך, אַז ה' פֿור-לעיִן גאַנצע שנאה איז געווען בלויז אויף די פֿאַווסטאַניע פֿון 1848, מחמת איינע פֿון זיינע ערצעהלונגען וועגען די רעוואָלוציאָן פֿון 1789 האָט אויף מיר געמאַכט אַ טיעפֿען איינדרוק.

דער טיטעל פֿרינץ איז אין אונזער הויז געברויכט געוואָרען ביי דער מינ-דעסטער געלעגענהייט, אויף מאָסיע פֿולעין האָט דאָס וואַהרשיינליך געמאַכט אַ שרעקליכען אוינדרוק, ווייל ער האָט גלייך אָנגעהויבען אונז צו דערציילען וועגען די גרויסע רעוואָלוציאָן, אַלעס וואָס ער האָט געוואָגט, קען אין מיר ניט דערמאָנען, אָבער דאָס געדענק איך, אַז גראַף מיראַבאָ און אַנדערע פֿירסאַען האָבען זיך אָבגעוואָגט פֿון זייערע טיטולען, און, אום צו צייגען זיין פֿעראַכטונג צום פֿוסטען שטאַלץ פֿון די אַריסטאָקראַטען האָט גראַף מיראַבאָ געעפענט אַ שאַפֿ, אויף וועלכען ער האָט אַרויסגעהאַנגען אַ שילד: „מיראַבאָ באָ, דער שניידער“; (איך דערצעהל די מעשה פֿונקט ווי פֿולעין האָט זי דערצעהלט.) איך בין דערנאָך אַ לאַנגע צייט אַרומגעגאַנגען און געטראַכט, וואָס פֿאַר אַ מלאכה איך זאָל אַנערקענען, אום צו זיין אימשטאַנדע אויף צו שרייבען, „קראַפֿאַטקין, זאָ און זאָ בעל-מלאכה“, שפּעטער אַ ביסעל האָט מיין רוסישער לעהרער ספּירנאוּ, און דער אַלגעמיינער רעספּובליקאַ-נישער טאָן פֿון דער רוסישער ליטעראַטור, אויף מיר געהאַט דעם זעלבען איינפֿלוס. און ווען איך האָב אָנגעהויבען שרייבען ראַמאַנען—ד. ה. אין מיין צוועלפטען יאָהר— האָב איך מיר אונטערגעשריבען פֿראַט פ. קראַפֿאַטקין און איך האַלט זיך ביי דיעזען נאָמען מיין גאַנצען לעבען לאַנג, טראָץ דאָס, בעת איך וואָר אין מיליטער האָבען מיינע עלטסטע שטאַרק פֿראַטעסטירט געגען זאָ חלול „השם“.

8,

זיין דעם הערבסט פֿון 1852 איז מיין ברורער אַלעקסאַנדער אַב-געשיקט געוואָרען אין דעם קאָרעמען-קאַרפּוס, און פֿון דעמאָלט אָן האָבען מיר זיך בלויז געזעהן אין דער צייט פֿון אַ יום טוב, אָדער טהייל מאָהל אין אַ זונטאָג.

דער קאַרפּוס איז געשטאַנען פֿינף מייל פֿון אונזער וואוינונג, און כאָטש מיר האָבען געהאַט אַ דויצען פֿערד איז עפּעס אימער אַזוי אויסגע-קומען, אַז ווען מי האָט געברויכט שיקען אַ שלימען אין קאַרפּוס אריין,

זיינען אלע פֿערד גראד געווען פֿארנומען, מיין עלסטער ברודער ניקאָלאַ פֿלענט זעהר זעלמען אַהיים קומען.

די פֿעהרעלטניסמעסיגע פֿרייהייט וואָס אלעקסאַנדער האָט געהאַט אין שולע, און ספּעציעל דער איינפֿלוס, וואָס צוויי פֿון זיינע לעהרער אין ליטעראַטור האָבען אויף איהם געהאַט, האָט זיין דיינקונגס-קראַפֿט זעהר שנעל ענטוויקעלט; און שפּעטער אַביסעל וועל איך נאָך האָבען גענוג גע- לענעהייט צו ריידען פֿון דעם געזונטען איינפֿלוס, וועלכען ער האָט אויס- געאיבט אויף מיין אייגענער ענטוויקלונג.

עס איז אַ גרויסער גליק צו האָבען אַ ליעבענדען ענטוויקעלטען על- טערען ברודער.

דערווייל בין איך געבליבען אין דער היים. איך האָב געמוזט וואַר- טען אויף מיין רייהע אריינצוטרעטען אין דעם פּאַזשען-קאַרפּוס, און זי איז ערשט געקומען, ווען איך וואַר שוין 15 יאָהר אַלט. ה' פּולעין איז אָבגע- שאַפט געוואָרען, און אויף זיין פּלאַץ איז אָנגעקומען אַ דייטשער לעהרער. ער וואַר איינער פֿון די אידעאָליסטישע מענשען, וועלכע מי טרעפֿט אָפֿט ביי די דייטשען; נור איבערהויפּט גערענקט איהם דורך זיין ענטהוויאָר- טישעס דעקלאַמירען פֿון שילער'ס פּאַעזיען. דיעזע דעקלאַמאַציאָנען וואַרען בעגלייטעט מיט דער נאַיאַווסטער אַקטיאָרסקע מימיקע, און האָב ען מיך פּשוט ענטזיקט. אָבער ס'ה איז ער מיט אונז געווען בלויז איין ווינטער.

דעם נעקסטען ווינטער-האַט מען מיך אוועקגעשיקט אין די קלאַסען פֿון אַ מאַסקווער גימנאַזיע, און ענדליך בין איך פֿאַרבליבען מיט אונזער רוסישען לעהרער סמירנאָוו, מיט וועלכען איך האָב כּאַלד געשלאָסען אַן ענגע פֿריינדשאַפֿט, ספּעציעל נאַבדעס, ווי דער פֿאַטער האָט אונז ביידען מיטגענומען אויף אַ ריזע נאָך זיין ראַזאַנסקער אימעניע.

אויף דער ריזע האָבען מיר זיך זעהר גוט אונטערהאַלטען, און מיר פֿלעגען אויסטראַכטען הומאָריסטישע מעשות וועגען די מענשען און די זאַ- כען וואָס מיר האָבען בעגעגענט אויפֿ'ן וועג; און דער איינדרוק, וואָס די בערגיגע לאַנדשאַפֿט האָט אויף מיר געמאַכט, האָט פֿאַרשטאַרקט און אויפֿ- געפֿרישט מיין וואַקסענדע ליעבע פֿאַר די נאַטור.

אונטער סמירנאָף'ס איינפֿלוס האָט אויך מיין ליטעראַרישער געשמאַק אָנגעהויבען וואַקסען און צווישען 1854 און 1857 האָב איך געהאַט אַלע מעגליכקייטען איהם צו ענטוויקלען.

מיין לעהרער, וועלכער האָט דאַמאַלס גראַד געענדיגט די אונז- ווערויטעט, האָט געקראָגען אַ קליינע שמעלע אַלס שרייבער אין אַ קאַנצע- ליאַריע, וואו ער האָט פֿאַרבראַכט זיינע פֿרימאָרגענס, אַזוי, אַז ביו מיטאַנג

צייט בין איך געבליבען גאנץ אליין; און נאכדעם ווי איך האָב געהאַט געמאַכט מיינע לעקציעס און האָב זיך אביסעל דורכגעשפּאַצירט, האָב איך געהאַט גענוג צייט צו לעזען, און בעזאַנדערס שרייבען.

אין הערבסט, בעת דער לעהרער איז אַוועק צוריק אין זיין אָפּים אין מאַסקווע און מיר זיינען געבליבען אויפ'ן דאָרף, בין איך וויעדער גע- בליבען אליין; און כאַטש איך האָב פֿאַרבראַכט פֿיעל צייט מיט דער פֿאַ- מיליע און זיך גאַנץ אָפּט אונטערנעשפּיעלט מיט מיין שוועסטערעל פּוילינע, האָב איך פֿונדעסטוועגן געקענט פֿאַרווענדען מיין צייט ווי איך האָב גע- וואָלט, סיי אין לעזען, סיי אין שרייבען.

פּאַנשטשוזגע איז דאָן געווען אין די לעצטע יאָהרען פֿון איהר עקזיסטענץ.

דאָס איז נאָך גאָר פֿרישע היסטאָריע, — עס זעהט אויס, ווי עס וואָלט ערשט נעכטען פּאַסירט. און דאָך אפֿילו אין רוסלאַנד גופּא בעגריי- פֿען בלויז געזעהלמע מענשען וואָס פּאַנשטשוזגע וואָר אין דער ווירקליכקייט. עפעס האָבען מענשען יאָ אַ דונקעלען בעגריף, אז די אומשטענדען, וועלכע די לייב-אייגענשאַפֿט האָט באַשאַפֿען, וואָרען זעהר שלעכט; אָבער אויף ווי זיינע יענע אומשטענדען האָבען געווירקט אויף די מעגשליכע וועגען קערפּערליך און גייסטיג, פֿערשטייט מען געווענהליך גוט. עס איז ווירקליך צו שמוינען, ווי געשווינד אַן אינסטימוציאָן און איהרע סאָציאלע פֿאָלגען יווערען פֿאַרגעסען, ווען די אינסטימוציאָן גופּא הערט אויף צו עקזיסטירען און מיט וואָס פּאַר אַ שיינקייט מענשען און זאכען ענדערען זיך. איך וויל פּראָבירען דורכלופּטערען די פֿערהעלמויסע פֿון לייב-אייגענשאַפֿט איבער- געבענדיג ניט דאָס, וואָס איך האָב געהערט, זאָנדערן, וואָס איך האָב געזעהען.

אוליאַנאַ, די הויז פֿרוי, שמעהט אין קאָרידאָר, וואָס פֿיהרט צום פֿאָטער'ס צימער, און ציילעמט זיך איבער, זי האָט ניט די העז, ניט אַריינצוגעהען און ניט צוריקצוגעהן. ענדליך, נאָך דעם ווי זי האָט אָנגעוואַנט איהר תּפֿלה צו גאָט, געהט זי אַריין אין מעלדעט, מיט אַ זעהר נידריגען קול, אז דער זאַפּאַס פֿון טהעע האַלט זיך ביין ענדיגען, אז צוקער איז נאָך דאָ קאַרגע צוואַנציג פֿונט און אז דער איביריגער פּראָוויאַנט געהט שוין אויך באלד אויס.

„ננבים, רויבער!“ שרייט דער פֿאָטער. „און דו ביזט אויך מיט זיי יד אחת!“ זיין קול דונערט דורכ'ן גאַנצען הויז. די שטיף מוזט ער לאָזט איבער אוליאַנען אליין צו בעגעגענען דעם שמורס. אָבער דער פֿאָטער גיט באלד אַ געשריי: „פּראַל, רוף נור אַריין די פֿירשטיין! וואו איז זי?“ און ווען

זי קומט אריין, קריגט זי דעם זעלבען „ברוך הבא.“ „דו האָסט אויך גע- מאַכט יד אחת מיט די בני עשיו. דו נעמסט זיך נאָך אָן פֿאַר זיי“ און אזוי ווייטער, פֿאַר אַ גאַנצע האַלבע שטונדע אָדער נאָך לענגער.

דאָן הייבט ער אָן דורכצוקוקען די חשבונות, און בינו לבינו גיט ער אויך אַ טראַכט מכח די היי. מי שיקט אַרויס פּראָל'ן איבערצווועגען ווי- פֿיעל היי עס איז נאָך דאָ, און די שטיעף-מוטער קריגט דעם בעפֿעהל צו שמעהן דערביי. בעת דער טאַטע חשבונ'ט ווי פֿיל געברויכט צו בלייבען אין שפּייכלער. עס שטעלט זיך אַרויס, אַז אַ שפּאַר ביסעל היי דערגעהט ניט און אַז אַזאָיאַנאַ קען ניט אָבגעבען קיין גענויעס חשבון אויף אזוי פֿיעל פֿונט פּראָזוייאַנט. דעם טאַטענס שטימע ווערט וואָס אַ מאָל אַלץ שרעק- ליכער. אַזאָיאַנאַ צימערט: אָבער אַט קומט אַריין דער קוטשער און קריגט די טייערע גאָב פֿון זיין בעל הבית. ער האָט בלויז איין ענטפֿער: „אייער עקסעלענץ האָט מסתמא געהאַט אַ טעות אין חשבון.“

דער טאַטע רעכענט נאָך אַמאָל איבער, און איצט שמעלט זיך אַרויס אַז אין שפּייכלער איז נאָך גאָר דאָ מעהר היי, ווי עס ברויך צו זיין. אָבער ער האַלט אין איין שרייען. איצט זידעלט ער דעם קוטשער פֿאַרוואָס ער האָט ניט געגעבען די פֿערד זייער פֿולע פּאַרציע היי. אָבער דער פּאַרובאַק שווערט מיט הייליגע שבעות, אַז ער האַט זיי געגעבען זייער פֿולען חלק יעדען ליעבען מאָג, און פּראָל שווערט ביי דער סוויענטאַ מאַריאַ, אַז דער קוטשער זאָגט אמת.

אָבער דעם טאַטענ'ס צאָרן ווערט נאָך אַלץ ניט געשטילט. ער הייסט אַריינרופֿען מאַקאַר דעם פּיאַנאַ-רעגולירער און קעלנער, און דערמאָנט איהם אַלע זיינע המאים: פֿאַרגאַנגענע וואָך איז ער געווען שכור, און איז אַודאי נעכטען אויך געווען בעזויפֿען, ווייל אַ ניט וואָלט ער דאָך ניט צובראַכען אַ האַלבען טוצען מעלער מיט איין זעץ. דער פֿאַקט איז, אַז די אמתע אור- זאַכען פֿון דיעזער גאַנצער „חתונה“ זיינען געווען די צובראַכענע טעלער. אין דער פּריה האָט דאָס די מאַמע איהם זאַיאַוועט, און דעריבער האָט ער זיך דאָס אזוי געקאָכט אויף אַזאָיאַנאַ; דעריבער האָט ער זיך געכאַפט רעווידירען די היי, שרייענדיג, אַז די „בני המן“ פֿאַרדינען די גרעסטע שטראַף אין דער וועלט א. ו. ו.

גאָר פּלוצלונג הערט דער פֿאַטער אויף צו שמורמען. ער זעצט זיך אַוועק ביים מיש און שרייבט אָן דיעזען אוקאַז: „נעכט מאַקאַר'ן מיט דיע- זען פּאַפּיער אין דער פּאַליציי און זאָל ער קריגען הונדערט רימער.“

אַ שרעקליכע אימה און אַ טוידטע שטילקייט הערשען אין הויז. דער זייגער שלאָגט פֿיער; מיר גייען אַלע אַרונטער צו מיט אַג;

אָבער קיינער האָט קיין אַזעמיט ניט, און די זופּ בלייבט אין די מעלער אונבערירט. ביין טיש זיינען מיר זאַלבע-זעהנט, און לעבען יעדען פֿון אונז שמעקט אַ פֿיערלער אָדער אַ צימבלער מיט אַ ריינעם מעלער אין דער לינקער האַנד, אָבער מאַקאַר איז צווישען זיי ניטאָ.

„וואו איז מאַקאַר?“ פֿרעגט די שטיפֿ-מוטער. „רופֿט איהם אריין“.

מאַקאַר קומט ניט; און זי שיקט איהם נאָך אַ מאָהל רופֿען. ער קומט ענדליך אריין בלאַס מיט אַ צושובערמען פנים, פֿאַרשעמט, די אויגען אַרונטער געלאָזען צו דער ערד, דער פֿאָטער איז שטאַרק פֿאַרטיעפֿט אין זיין מעלער, און די שטיפֿ-מוטער, זעהענדיג אַז קיינער ריהרט זיך ניט צו צו די זופּ, פרובירט אונז אריין געבען קוראָזש.

„דענקט איהר ניט, קינדער, אַז די זופּ איז היינט זעהר געשמאַק?“

ניט זי אַ פֿרעג.

די מרערען שטיקען מיך, און באַלד נאָך מיטאַג לויף איך אַרויס, כאַפּ מאַקאַרין אין אַ דונקלען קאַרידאָר און וויל איהם אַ קוש מאַהן אין האַנד; אָבער ער רייסט זי אַרויס, און זאָגט, אַלס פֿאַרוואָרף, צו אַלס פֿראַגע; „לאָז מיך צורוח; דו אליין, ווען דו וועסט אויפֿוואַקסען, וועסטו ניט מאַהן דאָס זעלבע?“

„ניין, ניין, קיין מאָל ניט!“

און דאָך איז דער פֿאָטער ניט געווען דער ערגסטער פֿון די פֿרי-ציס. אדרבא, די דיענער און די פֿאַראַבקעס האָבען איהם געהאַלמען פֿאַר איינעם פֿון די בעסטע, דאָס וואָס מיר האָבען צוגעזעהען אין אונזער הויז, איז אויך פֿאַרגעקומען אומעטום, אָפֿט נאָך פֿיעל גרויזאָמער. דאָס שטייסען פֿון די פֿויערים איז געווען גערעכענט אַלס איינע פֿון די רעגולערע פֿליכט-מען פֿון דער פּאָליציי און פֿון דער פּאָזשאַרנער קאַמאָדע.

איין פֿריץ האָט אַמאָהל געמאַכט אַ בעמערקונג צו אַן אַנדערען: „ווי קומט עס וואָס די צאָהל דושעס אויף דיין אימעניע פֿאַרגרעסערט זיך אַזוי פּאַטעלאַך? דו גיסט מסתמה ניט אַכטונג, אַז זיי זאָלען זיך מתחתן ווין“.

אין עטריכע מעג אַרום איז דער גענעראַל אַוועק אין זיין אימעניע, האָט זיך געלאָזט ברענגען אַ ליסטע פֿון אַלע איינוואוינער פֿונ'ם דאָרף, און האָט אויסגעקליעבען די נעמען פֿון די זכרים, וועלכע וואָרען שוין אַכזעהן יאָהר און אַריבער, און פֿון די מיידלאַך וואָס האָבען נור וואָס געענדיגט זייער זעכצעהנטען יאָהר, — וואָס דאָס ווינען די יאָהרען, ווען עס איז גע-זעצליך ערלויבט חתונה צו האָבען אין רוסלאַנד. דאָן האָט ער אויפֿגעשרי-בען; „איוואן זאָל חתונה האָבען מיט אַננאַ, פּאַוועל מיט פּאַראַשקען, א.ז.וו.“

מיט פֿינף פֿאַר פֿאַלק, דיעזע פֿינף חתונות, האָט ער צוגעפֿיגט, מווען שטאַטפֿינדען אין פֿערלויף פֿון די נעקסטע צעהן טעג. אַן אַלגעמיינער פֿערצווייפֿלונגס געשריי איז ענטשטאַנען אין דאָרף. אַנאָ האָט געהאַפּט חתונה צו האָבען מיט גרינאַרן; פֿאוועלס עלטערען האָבען זיך שוין געהאַט דורכגערעדט מיט די פֿעדאָטאָפֿס מכוח וויער מיידלעך, דעל, וועלכע ווערט די צייטען פֿאַלגאַליעטנע. און אַ חוץ דעם, איז גאָר איצט די צייט פֿון אַקערען און וויען, און ניט זיך צו פֿאַרנעהמען מיט חתונות; און ווי קען מען עס פֿאַרטיגמאַכען אַ חתונה אין צעהן טעג? מאַסען פֿויר ערים זיינען געקומען רעדען מיט'ן פֿרייז; פֿויערטעס זיינען געשטאַנען קופּעסווייז ביין הינטערשטען טויער פֿונ'ם פֿאַלווערק, מיט שטיקלעך פֿיינע לייזערנר פֿאַר די פֿרייצטע, מאַמער וועט זי קענען מבטל זיין די גורח. אומזיסט, דער האָרר האָט געזאָגט, אַז די חתונות מווען זיין אין דעם טאָג, און אַזוי מוז עס זיין.

צו דער בעשטימטער צייט האָבען די חתונה-פֿראַצעסיעס מאַרשירט אין קלויסטער אַרײַן. דעם מאָל איז די פֿראַצעסיע געווען עהנליכער צו אַ לויב, ווי צו אַ חתונה. די ווייבער האָבען געײַמערט מיט שרעקליכע קולות, פֿונקט ווי זיי וואָלטען בעקלאָגט אַ געליעכטען מת. איינער פֿון די קאָד-מערדיענער איז געשיקט געוואָרען אין תּיפּלה אַרײַן צו רעפֿאַרטיען דעם פֿרייז אַזוי שנעל וויא די חתונה צערעמאָניעס וועלען זיין געקאָנטשעט; אָבער ער איז גלייך צוריק געקומען, מיט'ן הימעל אין האַנד בלאַס אין פֿאַרחושד'ט.

„פֿאַראַשאַק, שמעלט זיך אַנטקעגען,“ האָט ער געזאָגט. „זי ענטזאָגט זיך, חתונה צו האָבען מיט פֿאוועל'ן. דער „הייליגער פֿאַטער“ (דאָס הייסט דער גלח) האָט זי געפֿרעגט: „בעשמעהסט דו?“ אָבער זי האָט גע-ענטפֿערט אין דער הויך: „ניין, איך בעשמעה ניט“.

דער פֿרייז איז געוואָרען מלאַ חמה. „געה און זאָג דעם פֿערדישען גלח, אַז אויב ער וועט ניט פֿאַראַשקען זאָפֿאַרט חתונה מאַכען, וועל איך איהם רעפֿאַרטען אַלט געמיינעם שכור צום ערץ-ביישאָף. ווי סמעיעט ער, דער גלח'שער שטיק שמוץ, מיך ניט צו געהאַרבען? זאָג איהם, אַז מי וועט איהם אַזעקשיקען פֿוילען אין אַ מאָנאַסטיר, און פֿאַראַשאַק'ס גאַנצע משפּחה וועל איך פֿאַרשיקען אין די סטעפּעס“.

דער דיענער האָט איבערגעגעבען דעם אוקאז. פֿאַראַשאַק'ס קרובים און דער גלח זיינען צוגעשטאַנען צו דער מיידעל; מיט אַ ביטערן געוויין האָט איהר מוטער געקניעט פֿאַר איהר, זי בעטענדיג זי זאָל ניט אונגליק-ליך מאַכען די גאַנצע פֿאַמיליע. די מיידעל האָט אַלץ געטענה'ט: „ניין, אָבער

וואָס אמאָל, אַלץ מיט אַ שוואַכערען קול, דאַן שוין קוים וואָס מי האָט געהערט, ביו ענדליך זי איז געבליעבען אין גאַנצען שמיל. מי האָט איהר אָנגעטאָהן דעם כלה-קראַנץ אויפֿן קאָפּ; זי האָט זיך ניט געוועהרט, און דער דיענער איז געלאָפֿען הענדאָס פענדאָס אין הויף אַרײַן אָנוואַגען די בשורה, אז „מי האָט זיי חתונה געמאַכט“.

אין אַ האַלבע שעה אַרום האָט מען ביין הויף דערהערט די גלעק-לאַך פֿון די חתונה-פּאַראַדען, די פֿינף פּאַר פּאַלק זיינען אַרויס פֿון די וואַך-גענס און זיינען אַרײַן אין זאַל אַרײַן, דער בעל הבית האָט זיי עמפּפּאַנגען, זיי מבכר געווען מיט גלעזלאַך ווײַן, און די עלטערן שטעהענדיג הינטער זייערע וויינענדיגע טעכטער, האָבען זיי געשטורכעט, זיי זאָלען זיך בוקען ביו צו דער ערד פֿאַר דעם נאָבעלען לאַרד זייערען.

חתונות פּאַ אוקאַזו זיינען געווען אזוי געוועהנליך, אז צווישען אונזערע דיענער, יעדען מאָל ווען אַ יונגעס פּאַרעל האָט דערשמעקט, אז מי געהט זיי חתונה מאַכען, סתם אזוי, האָטש זיי האָבען זיך ניט האַלט געהאַט, האָבען זיי זיך פֿאַרהיט דערמיט, וואָס זיי זיינען געשטאַנען ביוואמען אַלס מױפֿ-פּאַטער און מױפֿ-מוטער, בעת מי האָט אַ נאָמען געגעבען אַ פּויער'ס אַ קינד לױט נאָך דעם דין פֿון דער רוסישער קירכע אָט אזא פּאַרעל שוין קיין מאָל ניט געטאַרט חתונה האָבען. דיעזער שפיצעל האָט זיך זיי דאָס רוב אײַנגעגעבען; אָבער אײַן מאָל האָט זיך עס אויסגעלאָזען זעהר טרויעריג.

אַנדערע, דער שניידער, האָט זיך פֿאַרליעבט אין אַ שכן'ס אַ מיידעל. ער האָט געהאַט, אז דער פּאַטער וועט איהם, אַלס שניידער, אַרויסלאָזען פֿרײַ, פֿאַר אַ בעשטיממע יעהרליכע אָבזאַהלונג, און אז אַרבייטענדיג פֿליסיג ביי זײַן אומנות וועט ער קענען אָבשפּאַרען גענוג געלד אויסצוקױ-פֿען די מיידעל פֿון דער פּאַנסטשיונע. ווייל אַ ניט, הייראַטענדיג מיט אײַנעם פֿון די לײַב אײַגענע וואָלט זי זעלבסט געבליבען די לײַב-אײַגענע פֿון איהר מאַנ'ס העררען. אָבער אזוי ווי אַנדערע און אײַנע פֿון אונזערע דיענסטמיידלאַך האָבען דערשמעקט, אז דער פּאַטער האָט ברעה זיי חתונה צו מאַכען, האָבען זיי זיך בעשלאָסען צו פֿעראײַניגען אַלס מױפֿעלמערן ביי אַ קינד. דאָס, פֿאַר וואָס זיי האָבען מורא געהאַט, איז ווירקליך געשעהן; מי האָט זיי פּלוצלונג גערופֿען צום בעל הבית, און דער געפֿירכטעטער אוקאַז איז זיי געגעבען געוואָרען.

„מיר געהאַרבען אײַביג אײַער הייליגען רצון“, האָבען זיי געענטפֿערט, „אָבער מיט אַ פּאַר וואָכען צוריק האָבען מיר בײַגעוואוינט אַ מױפֿונג“. אַנדערע האָט אויך ערקלעהרט זײַן בעגעהר און זײַן אַבזיכט. דער סוף איז געווען, אז מי האָט איהם אָבגעגעבען פֿאַר אַ סאַלדאַט.

אונטער ניקאלאי דעם ערשטען איז די מיליטער-דיענסט ניט געווען קיין אלגעמיינע, ווי עס איז איצט. פריצים און סוחרים ווארען פריי און ווען עס איז ארונטערגעקומען אן אוקאז מען זאל שיקען רעקרומען, האָט יעדער פריץ געמוזט צושטעלען אַ געוויסע צאָהל פֿון זיינע לייב אייגענע. אין די דאָרף-קאָמונעס פֿלעגען די פּויערים זעלבסט געוועהנליך היטען די רייהע צווישען זיך; אָבער די הויז-דיענער זיינען פֿאַלשמענדיג געלעגען אין די הענד פֿון זייערע הערען, און מאַמיר איז ער געווען אונצופֿרידען מיט אימעצען פֿון זיי, האָט ער איהם גלייך אוועקגעשיקט אַלס רעקרומט און האָט אַרויסגענומען אַ רעקרומטען-קוויטאַנציע, וועלכע איז ווערטה געווען אַ היבשע סוממע געלט, אזוי ווי מי האָט זי געקענט פֿאַרקויפֿען יעטוועדען, וועמען ס'איז אויסגעקומען געהן דיגענען.

די מיליטער-דינסט איז אין יענע צייטען געווען אַ אימה. פֿינף און צוואַנציג יאָהר האָט מען געמוזט זיין אין סלזשבע, און דער לעבען פֿון אַ סאָלדאַט איז געווען אונגעהייער ביטער. אָבגעגעבען צו ווערען פֿאַר אַ סאָלדאַט האָט געהייסען אָנגעריסען צו ווערען אויף אייביג פֿון דעם דאָרף, וואו מי איז געבוירען און ערצויגען געוואָרען, און שטענדיג צו ליגען אונטער די פֿיס פֿון די מערדערישע אָפֿיצירען. ברומאַלע קלעפֿ, שמייץ מיט גע-וויקטע ריטער פֿאַר די קלענסטע זאַך, זיינען געווען מעשים בכל יום. די גרויזאַמקייט אין יענע צייטען קען קיין מענש אין דער וועלט זיך ניט פֿאַר-שמעלען. אָפֿילו אין דעם קאָדעמען קאַרפּוס, וואו בלויז פּריצישע קינדער וואָרען ערצויגען, האט מען אָפֿט בעשטראַפֿט מיט טויענט ריטער פֿאַרן גאַנצען קאַרפּוס אין די אויגען, פֿאַר רויבערען אַ צינאַרעמעל, דער דאָקטאָר, שטעהענדיג ביים געפּייניגטען אינגעל, און געבענדיג דעם בעפֿעהל אָבצוהאַלטען נור דאָן, ווען דער פּולס האָט געהאַלטען ביים סטאַנען. דער בלוטענדער קרבן איז דאָן אוועקגעטראָגען געוואָרען אין שפיטאַל אַרײַן אין אַן אונבעוואוסטען צושטאַנד.

דער קאָמאַנדאַנט פֿון די מיליטערישע שולען, דער גרויספֿירסט מי-כאַאיל, וואָלט גלייך אַראָבגעזעצט דעם דירעקטאָר, ביי וועלכען עס זאל ניט פֿאַרקומען כאָטש איינע אָדער צוויי אַזעלכע פֿעלע יעדעס יאָהר. "קיין דיס-ציפּלינע," וואָלט ער געזאָגט.

ווען אַ פּראָסטער סאָלדאַט איז געבראַכט געוואָרען פֿאַר אַ קריענס-געריכט, איז דער געוועהנליכער אורטהייל געווען ווי פֿאַלגט: טויענד מאַן זיינען געשמעלט געוואָרען פנים לפנים אין צוויי שערענגעס, יעדער סאָלדאַט האָט געהאַלטען אַ פֿאַלקע אין האַנד, און דער פֿאַר'משפּט'ר איז געשלעפּט געוואָרען דריי, פֿיער, פֿינף און זיבעען מאָל, צווישען די צוויי רייהען,

וועהרענד יעדער סאלדאט האט אראפגעלאזען די רוט מיט'ן גאנצען כוח. דארויף האבען שוין אכטונג געגעבען די פֿעלרפֿעבעלס. נאָכדעם ווי מען האָט אָבגעזעהלט פֿון טויענד ביו צוויי טויענד שמיץ, איז דער אונגליקליכער קרבן, שפּייענדיג מיט בלוט, אַוועקגענומען געוואָרען אין שפּיטאַל, און דאָרט האָט מען איהם קורירט, אום מי זאָל קענען ענדיגען זיין שטראָף, באַלד ווי ער ווערט עטוואָס שטאַרקער. אויב ער איז געשטאַרבן אונטער די רוט, האָט מען דאָך געענדיגט די שמיץ אויף'ן מוידמען גוף. פֿון רחמנות האָבען ניקאַלאַי דער ערשטער און זיין ברודער ניט געוואוסט. צו פֿאַרלייכטערן די שטראָף וואָר אונטעגליך. „מי וועט דורך שיקען דורך די שערענגעס סאַלאַמען; די הויט וועט מען דיר שינדען מיט רימער!“ פֿלעגט מען זעהר אָפֿט סטראַשען דעם אונגליקליכען סאַלאַט.

ווען עס איז בעקאנט געוואָרען, אז איינער פֿון אונזערע דיענער ווערט אָבגעגעבען אין רעקרוטען, איז ביי אונז אין הייז געוואָרען אַ שרעקליכע יללה. מי האָט דעם מענשען אָנגעטהאָן אין קייטען און מען האָט איהם שמרענג בעוואַכט אין דער קאַנצלעלאַריע. צווישען צוויי זשאַנדאַרען האָט מען איהם אַרויפֿגעשלעפט אויף'ן וואָגען. אַלע דיענער האָבען איהם אַרומגערינגעלט; ער האָט זיך טיעף פֿאַרנייגט און האָט געבעטען מען זאָל איהם מוחל זיין אויף אַלע זיינע חטאים. אויב זיין טאַטע-מאַמע האָבען געוואוינט אין דאָרף זיינען זיי געקומען מיט איהם זיך געוועגענען. פֿאַר זיי האָט ער זיך פֿאַרנייגט ביו צו דער ערד, און זיין מוטער און די אַנדערע קרובות זיינע האָבען אויפֿגעהויבען אַ שרעקליכען געיאַמער, „אויף וועמען לאָזט דו אונז איבער? ווער וועט דורך מציל זיין פֿון די גרויזאמע מענשען?“ פֿונקט אזוי ווי זיי וואָלטען איהם באַווייגט ביי זיין לויח, מיט'ן זעלבען ניגון און מיט די זעלבע ווערטער.

און דיעזער שרעקליכער שיקואל צו דיענען דעם קייזער פֿינף און צוואַנציג לאַנגע, בימערע יאָהר, איז פֿאַרגעשטאַנען דעם אַרעמען שניידער, אַנדריי. אַלע זיינע פֿלענער פֿון גליק האָבען זיך געענדיגט אַט מיט אַזאַ מין שרעקליכען כּוּף.

דער סוף פֿון איינע פֿון די דיענסטען, פּוילינא, אָדער פּאָליע, ווי מיר פֿלענען איהר רופֿען, איז געווען נאָך פֿיעל טראַגישער. זי איז געווען אויף דער לעהרע ביי דער שטריקעריי אַרבייט און וואָר אַ קינסטלערין אין איהר פֿאַך. אין ניקאַלסקאַיע איז איהר ווערק-שטוהל געשטאַנען אין דער שוועסטער העלענע'ס צימער, און זי פֿלעגט זיך אָפֿט אַריימישען, בעה העלענאַ האָט זיך אונטערהאַלטען מיט דער שטיעף-מוטער'ס שוועסטער. סך הכל, האָט מען געקעגט זעהן פֿון איהר באַנעהמונג און איהר שפּראַך,

אז וי איז מעהר עהנליך אויף א געבילדעטע יונגע דאמע, ווי אויף א דיענסט-מיידעל.

אן אונגליק האָט איהר אָבער געטראָפֿען: זי האָט זיך דערוואוסט, אז באלד ווערט זי א מוטער, זי האָט באלד אלעס דערזעהלט דער שטיעף-מאמען, וועלכע האט זיך שרעקליך פֿאַנאַנדערגעקאַכט: „איך וויל ניט מעהר האָבען אַזאַ בריאה ביי מיר אין הויז! אַזאַ שמאַך ערלויב איך ניט ביי מיר! אַך, דאָס אונפֿערשעהמטע וועזען!“ און אַזוי ווייטען. העלענעס מרערען האָבען דאָ גאַרניט געהאַלפֿען. פֿאַליע'ן האָט מען אָבגעשאַרען די האָר, און מי האָט זי פֿאַרשיקט אויף דעד פֿאַכט מעלקען די קיה, אָבער אַזוי ווי זי האָט גראַד געהאַלטען אַ מייער אונטערקלייד אין דער אַרבייט, האָט מען איהר ערלויבט זי קאַנטשען אין אַ שמוציגער כאַמקע, ביי אַ פֿיזינקען פֿענ-סטערעל. און זי האָט עס געקאַנטשעט. און האָט פֿיעלע מייערע אַרבייט אויפֿגעטאָן, און האָט אַלץ געהאַפֿט, אַז ענדליך וועט מען איהר דאָך מוחל זיין, אָבער אומינסט.

דער פֿאַמער פֿון איהר קינד, אונזער שכן'ס אַ דיענער, האָט געוויינט און געבעטען, מי זאָל איהם ערלויבען מיט איהר חתונה האָבען. נור אַזוי ווי ער האָט ניט געהאַט קיין געלד מיט וואָס זי אויס צו קויפֿען, האָט מען איהם פשוט אויסגעלאַכט, די „צו איידעלע“ מאַניערען פֿון פֿאַליע דער „פֿריצטע“, האָבען נאָך מעהר אויפֿגעלאַמט דער שטיף מוטערס צאָרן אויף איהר, און איהר סוף איז געווען זעהר אַ גרויזאמער.

אין אונזער הויז דאָט געדיענט אַ מאַן אַלס פֿאַסטאַליאַן, ווייל ער איי געווען אַ זעהר שמשופֿלער. פֿלעגט איהם רופֿען „פֿילקא דער קרו-מער“. אַלס אינגעל האָט איהם אַ פֿערד אַ שרעקליכען בריק געטאָהן, און ער האָט אויפֿגעהערט וואַקסען. די ביינער פֿון זיינע פֿיס וואַרען קרום און די פֿיס גוּפֿא זיינען געווען אויסגעדרייט איינער צום אַנדערען מיט די פֿיני-גער; זיין נאָז וואַר צובראָכען אויף אַ זייט; זיין מאַרדע האָט קיין שום געשטאַלט ניט געהאַט. און מיט דיעזע פֿאַרזעהעניש האָט מען עס בעשלאָ-סען פֿאַליען חתונה צו מאַכען—און מי האָט זיי חתונה געמאַכט מיט גע-וואַלט און זיי אָבגעשיקט אַלס פֿאַראַבקעס אויף אונזער גוט אין ריאָואַן.

קיין מענשליכע געפֿיהלען האָט מען ניט אַנערקענט; מען האָט זיי גאָר אַפֿילו ניט פֿאַרדעכטיגט ביי שקלאַפֿען, און ווען מורגעניעף האָט אַרויס-געלאָזען זיין קליינע ערזעהלונג „מומו“, און ווען גריגאָראַוויטש האָט אַרויס-געלאָזען זיינע וואונדערבאַרע ראַבאַנען, וועלכע האָבען איבער'ס געוואַלד אַרויסגעריסען מרערען פֿון דעם לעזערס אויגען מיט זיינע מעכטיגע שיל-

דערונגען פֿון דעם פֿינסטער-טראַגישען לעבען פֿון די לייב-אייגענע, — ערשט דאָמאָלס האָט מען פֿלוצלונג אויפֿגעכאַפֿט זיך עפעס ווי פֿון שלאָף. „זוי ליבען פֿונקט ווי מיר; קען עס דען געמאָלט זיין?“ האָבען אויסגעשריען די נאָבעלע דאַמען, וועלכע פֿלעגען פֿאַרגיעסען טרערען לייענדיג די פֿראַנצויז-זיישע ראָמאַנען פֿון די צרות, וואָס די פֿירסטליכע העלדען און העלדיגען זיינען נעכאך אויסגעשטאַנען.

נאָך אַ טיפֿער קוואַל פֿון יסורים פֿאַר די אונגליקליכע איז געווען די בילדונג, וואָס זייערע פֿריצים האָבען זיי מאַנכעס מאָל גענעלבען. למשל, דער פֿאָטער האָט אמאָל דערזעהען אַ קלוגען אינגעל ביי אַ מוזשיק אין הויז, און ער האָט איהם אַוועקגעשיקט לערנען פֿעלדשעריי, דער פֿלייסיגער אינגעל איז אין עטליכע יאָהר געוואָרען אַ פֿעהיגער פֿאַך-מאַן. ווען ער איז צוריקגעקומען אַ היים, האָט איהם דער פֿאָטער איינגעטרועט אַ דיספענדר-סערי אין איינע פֿון די ניקאָלסקאָיער הייזלאַך. סאַשא, דער דאָקטאָר — אזוי פֿלעגען מיר דעם זונגען מאַן רופֿען — פֿלעגט זיין זעהר ביזי זומער צייט, צוזאַמעקלייבענדיג זיינע מעדיצינישע קרייטאַכער, און אין אַ קורצער צייט, איז ער געוואָרען זעהר באַריהפֿט אין ניקאָלסקאָיע. פֿון די אַרומיגע דער-פֿער פֿלעגען צו איהם געהן אלע קראַנקע מוזשיקעס, און דער טאַטע האָט געקליעבען נחת פֿון זיין דיספענסערי. נאָר לאַנג האָט עס ניט אָנגעהאַלטען. איינמאָל, ווינטער, איז דער פֿאָטער געקומען נאָך ניקאָלסקאָיע, איז דאָרט אָב געווען עטליכע טעג און איז אַוועק. יענע נאַכט האָט זיך סאַשא, דער דאָקטאָר, דערשאַטען, — על פי סיבה האָט עס כלומרשט געהייסען: אָבער אין אמתן האָט דאָ געשמעקט אַ ליעבעס-געשיכטע. ער האָט זיך נעמליך, געהאַט פֿאַרדיעכט אין אַ מיידעל, מיט וועלכער ער האָט ניט געקאַנט התונה האָבען, מחמת זי האָט בעלאַנגט צו אַנאַנדער גוט-בעזיצער.

די מעשה מיט געראַסיס קרוגלאַף איז שיער ניט געווען אויך אזוי טראַגיש. דער פֿאָטער האָט איהם אַרײַנגעגעבען אין מאַסקווער אַנראַנאָמישען אינסטיטוט, וואו ער האָט אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען אזוי גלענצענד, אז דער דירעקטאָר וועלכעס האָט זיך געסטאַרעוועט מיט אלע זיינע כוחות צו פֿועלן ביים טאַמען, ער זאל געראַסיס'ען בעפֿרייען, אום צו קענען אָנגענומען ווערען אין אוניווערזיטעט, — אזוי ווי אַהין קען אַ לייב-אייגענער ניט אָנקומען. „ער וועט זיכער ווערען אַ גרויסער מאַן“, האָט דער דירעקטאָר געטענהט; „אַפֿשר נאָר איינער פֿון די גרעסטע מענער פֿון רוסלאַנד. און עס וועט זיין אַ גרויסער כבוד פֿאַר אייך, וואָס איהר האָט אין איהם גלייך דערקענט זיינע פֿעהיגקייטען און וואָס איהר האָט איבערגעגעבען אזאַ מאַן צו דער רוסישער וויסענשאַפֿט“.

„זיך ברויך איהם צו האָבען אויף מיין אייגענעם גוט“, איז געווען דעם טאָמעס איינציגע תשובה אויף אלע בקשות פֿון פֿיעלע געלערענטע מענשען. אָבער אין אמת'ן האָט קרוגלאָף ניט געקענט ברענגען קיין שום נוצען ביי יענע פֿאַרצייטיגע אַנראָנאָמישע מעטהאָדען, פֿון וועלכע דער פֿאָר-טער וואָלט סיי ווי סיי קיין מאָל ניט אָבגעטראָטען.

נאָך דעם ווי געראַסס האָט אויסגעמאָסטען אונזער אימעניע, האָט ער צוריק פֿאַרנומען זיין אמאָליגען פּלאַץ מיט'ן טעלער אין דער האַנד, סערווירענדיג ביין טיש, גלייך ווי קיין מאָל נאָר נישט. און דערמיט האָט זיך זיין וויסענשאַפֿטליכע קאַריערע געענדיגט. דעם אָרעמען מענשען האָט עס, נאַטירליך, שטאַרק געקרענקט. זיין פֿאַנטאַזיע האָט געשוועבט ביי דער וויסענשאַפֿטליכער אַרבייט אין אַניווערוויטעט. יעדער בליק זיינער האָט אַרויסגעוויזען זיין פּראָטעסט, און די שטיעף-מוטער פֿלעגט האָכען אַ בע-זאָנדערן פֿאַרגעניגען איהם אויף יעדען שריט צו באַליידיגען. איין מאָל, אָבען-צייט, ווען דער ווינד האָט פֿלוצלונג אויפֿגעריסען דעם טויער, האָט זי דערלאָנגט אַ געשרוי: „נעראַסקאַ, געה נאָר, מאַך צו דעם טויער!“

דאָס איז געווען דער לעצטער פֿונק. „אויף דעם איז דאָ אַ סטאַ-ראָזש“, האָט ער געענטפֿערט און איז זיך געגאַנגען זיין וועג.

מיט אַ גרויס געוואָלט איז די שטיעף מוטער אַרײַן צום טאָמען: „סטייטש, דיינע דיענער באַליידיגען מיך אין דיין הויז!“

געראַסימען האָט מען גלייך אַרעסטירט, אָנגעטאָהן אין קייטען און אָבגעשיקט אין סאָלאַטען. די סצענע, בעת ער האָט זיך געוועגענט מיט זיינע אלטע גרויז-גרױע עלטערען, איז געווען אַזוי הערצרייסענד, אַז אַיך וועל זי אויף מיין גאַנצען לעבען ניט פֿאַרגעסען.

דאָך האָט דעם סאָל דער שיקזאַל גענומען זיין נקמה. ניקאַלאַי איז געשטאַרבען, און די מיליטער-דיענסט איז געוואָרען עטוואָס לויכטער. גע-ראַסיס'ס גרויסע פֿעהיגקייטען זיינען באַלד דערקענט געוואָרען, און אין עטליכע יאָהר איז ער שוין געווען איינער פֿון די הויפט סעקרעטערע און די ווירקליכע קראַפֿט אין איינעם פֿון'ס קריענס-מיניסטערס דעפּאַרטאַ-מענטען.

דער פֿאָטער וואָר עהרליך ביו נאָר, און אין אַ צײַט, ווען כמעט יעדער איינציגער האָט גענומען לאַפּקע און איז געוואָרען רייך, האָט ער זיך געהאַלטען שטרענג ביי זיין דיסציפּלינע, און ביי זיינע רעגעלען. אָבער איין מאָל, אום אַ טובה צו טאָהן דעם קאָמאַנדיר פֿון זיין קאָרפּוס, האָט ער דורגעלאָזען עטוואָס אונגעזעצליכעס. דורך דיעזען חטא האָט ער שיעור ניט פֿאַרלוירען די מעגליכקייט צו קריגען דעם גענעראַלסקען טשיין; דער

איינציגער צוועק, וואָס האָט איהם געהאלטען אין דער אַרמעע פֿינף און דרייסיג יאָהר איז געווען צו קריענען דיעזען הויכען ראַנג, און איצט האָט ער איהם געזאָלט דורך אַ קלייניגקייט פֿון די הענד אַרויסלאָזען, די שטיעף-מוטער איז אַוועק קיין פעטערסבורג בלאַפּאַטשען און אין איין שעהנעם טאָג, קריגט זי די יריעה, אַז דער איינציגער מיטעל צו עררױכען איהר צוועק, איז זיך צו ווענדען צו אַ געוויסען סעקרעטאַר אין דעם קריענס-מיניסטעריום, דיעזער מאַן האָט געהייסען געראַסיס איוואַנאוויטש קרוגלאָף.

„שמעל זיך פֿאַר, אונזער געראַסקאַ!“ האָט זי שפּעטער צו מיר געזאָגט. „איך האָב אימער געוואוסט, אַז ער האָט גרויסע פֿעהיג-קייטען. כִּבֿיין צו איהם אַוועק אין האָב מיט איהם גערעדט מכח דעם ענין און ער האָט געענטפֿערט: איך האָב גאָר נישט געגען דעם אַלטען פּרינץ און איך וועל זעהען טהאַן אַלעס מעגליכעס פֿאַר איהם.“

געראַסיס האָט געהאלטען וואָרט: ער האָט געמאַכט אַ גינסטיגען ראַפּאָרט און דער פֿאָטער האָט נעקראָגען דעם טישין. ענדליך האָט ער שוין געקענט אָנטהאַן די אזוי לאנג געגאַרטע רויטע הויזען, דעם שינעל מיט דעם רויטען אונטערשלאַג און די קוטשמע מיט די גרויסע קוטאַסען.

דיעזע אַלע זאַכען האָב איך אַליין געזעהען אין מיינע קינדער-יאָהרען. ווען איך זאָל אָבער וועלען דערצעהלען, וואָס איך האָב געהערט אין יענע יאָהרען, וואָלט די געשיכטע געווען אַ פֿיעל שרעקליכערע: געשיכטעס פֿון מענער און פֿרויען, וואָס זיינען געוואָרען אַוועקגעריסען פֿון זייערע פֿאַמיליעס און זייערע דערפֿער און פֿאַרקויפֿט אָדער פֿאַרשפּיעלט אין קאַרמען, אָדער אויסגעטוישט אויף אַ פּאָפּאַר יאַכט-הינד און דאַן טראַנספּאָרטירט ערגעץ אין אַ ווייטען פֿערוואָרפֿענעם ווינקעל אין רוסלאַנד, אום צו באַזעצען אַ נייע אימעניע; געשיכטעס פֿון קינדער, אַוועקגענומען פֿון די עלטערען און פֿאַרקויפֿט צו גרויאַמע אָדער אויסגעלאַסענע מייסטערס; פֿון שמייסען „אין די שמאַלען“, וועלכעס פֿלעגט פּאַסירען יעדען טאָג מיט אונטערהערטער גרויאַמקייט; פֿון אַ מיידעל, וועלכע האָט געפֿונען איהר איינציגע ישיעה אין דערטרינקען זיך, פֿון אַן אַלטען מאַן, וועלכער איז גראָה געוואָרען אין ויין מייסטער'ס דיענסט און האָט זיך ענדליך אויפֿגע-האַנגען הינטער דעם מייסטערס פֿענסטער; און פֿון די בונטען פֿון די פּאַנסטוזשוינקעס, וועלכע זיינען איינגעשמעלט געוואָרען פֿון ניקאָלאַי דעם ערשטען גענעראַלען, מױטשמױסענדיג יעדען צעהנטען אָדער יעדען פינפֿטען בונטאַוושטשיק און הרוב מאַכענדיג דעם דאָרף, מױבענדיג די איינוואַהנער צו געהן בעטלען אין די שכן'שע פּראָווינצען, וואָס אָנבעלאַנגט צו דער אַרעמקייט, וואָס איך האָב געזעהען פֿאַרבײַרײַענדיג געוויסע

דערפֿער, בעזונדערס די, וואָס האָבען געהערט צו דער קיזערליכער פֿאַמיליע, וועט קיין פֿעדער ניט אים שמאַנד זיין צו באַשרייבען די פֿורכטבאַרע נויט, וועלכע האָט דאָרט געהערשט אין יעדען ווינקעל.

פֿריי צו ווערען—איז געווען דער שטענדיגער חלום פֿון די קנעכט, — אַ חלום, וועלכען מי האָט ניט געקענט אזוי לייכט פֿאַרווירקליכען, דען מי האָט דעם פֿריץ געמוזט אוועקלייגען אַ היבשע סומע געלד, בעפֿאַר ער האָט אָבגעגעבען אַ קנעכט זיינעם.

„ווייסט דו“, האָט דער פֿאָטער צו מיר איין מאָהל געזאָגט, „אז די מאַמע איז מיר געקומען צו חלום נאָך'ן טויט? זי איז געקומען צו מיר, אנגעטאהן אין ווייסען, פֿרעגענדיג מיר, וואָרום איך ערפֿיהל ניט מיין צוואַנג און בעפֿריי ניט איהר גובערנאַנטין כאַשאַ און זי איז פֿערשוואַנדען גע- וואָרען. איך האָב צוזאַמענגערופֿען די דיענער, אבער זיי האָבען קיין זאך ניט געזעהען. אין דער פֿריה בין איך אוועק אויף איהר קבר, האָב איהר געלאָזט מאַכען אַן „אל מלה רחמים“, און האָב בעפֿרייט מאַשאַן“.

ווען דער פֿאָטער איז געשטאַרבען, איז מאַשאַ געקומען צו דער לויז און איך האָב מיט איהר גערעדט. זי וואָר שוין פֿאַרהייראַט, און האָט זיך געלעבט גאַנץ גליקליך. מיין ברודער אלעקסאַנדער האָט איהר אין אַ שפּאַס דערזעהלם די גאַנצע מעשה, און מיר האָבען זי אַ פֿרעג געשטאַהן, וואָס זי דענקט מכח דעם.

„דיעזע זאַכען האָבען פֿאַסירט שוין לאַנג צוריק, און איך קען אייך שוין אויסזאָגען דעם אמת. איך האָב געזעהען דאָס דער פֿאָטער האָט גאָר אין גאַנצען פֿאַרגעסען זיין צוואַנג, איך האָב מיך דאַרום אנגעטאַהן אין וויי- סען און האָב גערעדט פֿונקט ווי אייער מוטער. איך האָב איהם דערמאַנט אַן זיין וואָרט,— איהר וועט דאָך אויף מיר קיין פֿאַראַיבעל ניט האָבען, וואָס?“

„אודאי ניט!“

זעהן אָדער צוועלף יאָהר נאָך די סצענעס צווישען דעם פֿאָטער און די באַדיענער, וועלכע וואָרען געשילדערט אין אָנהויב פֿון די עזען קאַ- פּיטעל, בין איך געזעסען איין מאָהל ביי נאַכט אין דעם פֿאָטערס צימער און מיר האָבען געשמועסט מכח פֿאַרגאַנגענע זאַכען. לייבאייגענשאַפֿט איז שוין דעמאָלט געווען אָבגעשאַפֿט, און דער פֿאָטער האָט זיך באַקלאָנט אויף דעם נייעם צושטאַנד; אָבוואָהל ער האָט דוקא ניט אזוי פֿיעל געגראַמ- בעלט.

„דו מוזט אליין מודה זיין, פֿאָטער“, האָב איך זיך אַבגערופֿען, „אז דו האָסט אָפֿט גרוואַם באַשטראַפֿט די יונגע שקלאַפֿען און אָהן אַ שום אורזאַכע“.

„מיט'ן פֿאלק האָט מען זיך ניט געקאָנט אַנדערש בענעהן“, האָט ער געענטפֿערט; און זיך פֿערנאַנדערלייגענדיג אין פֿאַמעל, איז ער גער- בליעבען ויצען פֿאַרטייעלע אין רעיונות. „אבער וואָס איך האָב געמאָהן איז נאָך גאָר ניט, האָט ער געוואָנט, נאָך אַ לאַנגע צויען. אָם איז טאָקי ה. סאַבלין גופּא: ער זעהט זיך אויס אזא ווייבינקער און רעדט זיך אזוי כּנעמות'דיג; אבער ער, זעהסטו, איז ווירקליך געווען שרעקליך צו זיינע קנעכט. וויפֿיעל מאָהל האָבען זיי ניט געפלאַנעוועט איהם צו הרג'ענען! איך האָב זיך לכל הפּחות קיין מאָהל ניט געפּאָלזעוועט מיט מיינע גוכער- גאַנמקעס, אבער דער אַלמער מייוועל—האָט זיך אויפֿגעפֿיהרט אזוי שוידער- האַפֿטיג, אַז די פּויערטעס האָבען געהאַט ברעה איהם צו כאַשטראָפֿען מיט דער שרעקליכער שטראַף.... גוטע נאַכט דיר, גוטע נאַכט!“

9.

י קרימער מלחמה גערענק איך גוט. אין מאַסקווע האָט זי אַ קליינעם רושם געמאַכט. פֿאַרשטייט זיך, אַז לייווענט און באַנדאַזשען פֿאַר די געראַנישע האָט מען געמאַכט אין יעדען הייז. כאַטש פֿיעל פֿון דעם איז צו די רוסישע אַרמעען קיין מאָהל ניט אָנגעקומען, דען מאַסען האַט מען צו'גנב'עט אין פֿערקויפֿט אין אויסלאַנד. מיין שוועסטער העלענע און אנדערע דאַמען האָבען געוונגען פּאַטריאַטישע ליעדער, אבער דאָס אַלגע- מייגע לעבען אין דער געזעלשאַפֿט איז גאַנץ וועניג בעריהרט געוואָרען פֿון דעם גרויסען קאַמפּף, וואָס איז אַנגעגאַנגען אין דער קרויס. אבער דערפֿאַר האָט די מלחמה אַרויפֿגעוואָרפֿען אַ שרעקליכע אימה אויף די דערפֿער. איין פּריאָם נאָך'ן אַנדערען איז אוועקגעטריבען געוואָרען צום שלאַכטפֿעלד, און די פּויערטעס האָבען גאָר קיין מאָהל ניט אויפֿגעהערט צו זינגען זייער בית עולם נגון. דאָס רוסישע פֿאלק האָט בעטראַכט די מלחמה אַלס אַ גור דין, וועלכער איז אויף זיי אַנגעשיקט פֿון הימעל, און זיי האַבען דאָס מקבל געווען מיט גרויס יראה. יונג ווי איך בין דאַמאָלס געווען, האָב איך פֿון דעסמוזעגען פּאַרשטאַנען יענעם געפֿיהל פֿון יאוש, וועלכער האָט באַ- הערשט אונזערע דערפֿער.

ווי אַ סך אַנדערע, איז אויך מיין ברודער ניקאָלאַי, באַפּאָלען גע- וואָרען פּוין'ס קריגס-פּיבער, און אידער ער האָט נאָך געהאַט געענדיגט דעם קורס אין קאַרפּוס, האָט ער זיך שוין אָנגעשלאָסען אן די קאַווקאַזער אַרמעע. מעהר האָבען איהם שוין מיינע אויגען קיין מאָל ניט געזעהען. אין הערבסט פֿון 1854, האָט זיך אונזער משפּחה פֿאַרגרעסערט: ס'זיינען אָנגעקומען צוויי שוועסטער פֿון דער שטיעף מוטער. זיי האַבען

געהאט וויער אייגען הויז און וויינגארמענס אין סעוואסטמאפאל, אבער איצט איז דורך דער מלחמה אלעס הרוב געוואָרען, און זיי וויינען געקומען צו אונז. פֿריהער האָט מען די איינוואָהנער פֿאַרזיכערט אַז זיי האָבען ניט וואָס מורא צו האָבען און קענען בלייבען רוהיג אין שטאָדט, אבער נאָך דעם, ווי אל-מאָ איז איינגענומען געוואָרען, האָט מען געגעבען אַ באַפֿעהל צו פֿאַרלאָזען די שטאָדט זאָפֿאַרט, ווייל יעדע מינוט קען זי בעלאַגערט ווערען. פֿוהרען זיי-נען געווען וועניג, און דער וועג איז מייסטענס געווען פֿאַרנומען מיט די טרופֿפען וואָס האָבען מאַרשירט צו דרום זייט צו. און די דאַמען האָבען זיך מיט שווערער מאַטעריעס, קוים מיט צרות דערשלעפט קיין מאַסקווא. דעם גאַנצען באַגאַזש וויערען האָבען זיי נאַטירליך געלאָזען אויף'ן וועג.

איך בין באלד געוואָרען גוט פֿריינד מיט דער אינגערער שוועסטער, אַ פֿרוי פֿון אַ יאָהר דרייסיג, וועלכע האָט גערויכערט סיגאַרעטלעך אהן אויפֿהער. זי האָט מיר דערציילט וועגען די פֿראַכטפֿאַלע שיפֿען, וועלכע האָבען געמוזט פֿאַרוונקען ווערען אין דעם סעוואסטמאפאלער האַפֿען, און זי האָט ניט געקענט בעגרייפֿען ווי אזוי רוסלאַנד האָט זיך אונטערגענומען צו באַשיצען סעוואסטמאפאל פֿון דער יבשה-זייט; ס'איז אפילו ניט געווען קיין ריכטיגער מויער ארום דער שטאָדט.

איך בין געווען אין מיין דרייצעהנטען יאָהר, ווען ניקאָלאַי דער ערשטער איז געשטאַרבֿען. אין אַבענד פֿון צווייטען מערץ האָט דער גאָ-ראַדאָוואַי אויסגעטהיילט צירקולאַרען אין אַלע הייזער, וועלכע האָבען מוריע געווען דעם עולם מכח דעם צאַר'ס קראַנקהייט, און האָבען אַלעמען אויפֿ-געפֿאַרדערט מתפלל צו זיין פֿאַר זיין גענעוונג. דער צאַר איז שוין דאָן געווען מויט, און די נאַטשאַלסטוואַ האָט עס געוואוסט, דען צווישען מאַסקווע און פעטערסבורג איז געווען אַ מעלעגראַפֿע פֿאַרבינדונג; נאָר אזוי ווימי האָט פֿריהער קיינעם קיין וואָרט ניט געוואָגט וועגען זיין קראַנקהייט, האָט מען זיי איצט געמוזט ווי עס איז פֿאַרבֿערייטען פֿאַר די פֿלעצליכע נייעס פֿון דעם קייזערס טויט. מיר זיינען אַלע אוועק אין דער קירכע און האָבען מיט גרויס כּונה מתפלל געווען צו גאָט.

אויף מאָרגען, שבת, און אפילו אַם הייליגען זונטאג, האָט נאָך אַלץ די פֿאַליציי געטהיילט צירקולאַרען וועגען דעם צאַר'ס קראַנקהייט. ערשט נאָכמיטאָג האָבען אונז די דיענער, וואָס זיינען צוריקגעקומען פֿון מאַרק, אנגעוואַנט די כּשורה פֿון ניקאָלאַי'ס טויט. שרעק האָט געהערשט אין אונ-זער הויז און אין די הייזער פֿון אונזערע קרובים, ווען די נייעס האָט זיך פֿאַרשפּרייט. מי זאָגט אַז די מאַרקסלייט האָבען זיך זעהר קאַמיש אויפֿ-געפֿיהרט, ניט אַרויסווייזענדיג דעם מינדעסטען געפֿיהל; פֿערקעהרט: זיי

האָבען נאָך געעפֿענט אַ מויל געגען דעם טויטען הערשער. דערוואַקסענע מענשען האָבען גערעדט אין דער שטיל, און די שטיעף מאַמע האָט זיך אַליין געבעמען: „רעד נישט אַזוי, אַז די מענשען זאָלען דערהערען;“ וועהרענדר די דיענער האָבען זיך געשושקעט צווישען זיך, מסתמא וועגען זייער קור-מענדע „כעפֿרייאונג.“ די פֿריצים האָבען יעדע מינוט ערוואַרטעט אַן אויפֿ-שטאַנד פֿון די קנעכט, — אַ בונט פֿון פֿוגאַטשאַוין.

אין פעטערסבורג האָבען זיך די געבילדעטע לייט געהאַלט אין די גאַסען, ריידענדיג פֿון די פֿרייליכע נייעס. יעדער האָט געפֿיהלט, אַז ס'איז געקומען דער סוף פֿון דער שרעקליכער מלחמה און פֿון דעם אימה'דיגען צושטאַנד, וועלכער האָט געהערשט אונטער דעם "אייזערנעם דעספּאָט". מי האָט גערעדט פֿון פֿאַרגיפֿטיג, בעוונדערס דאַרם, ווייל דעם צאַר'ס קערפֿער איז זעהר שנעל צופֿוילט געוואָרען, אָבער די אמת'ע אורזאָכע איז ביסלעכווייז בעקאַנט געוואָרען: ניקאָליי האָט געהאַט איינגענומען אַ ביי-סעל צו פֿיעל פֿון זיין קרעפֿטיגונגס-מעדיצין.

אין דער פֿראַוויניץ, אין דעם זומער 1855, האָט מען זיך שטאַרק אינטערעסירט מיט דעם פֿאַרצווייפֿעלטען קאַמפֿף, וועלכער איז אָנגעפֿיהרט געוואָרען מיט אַזאַ העלדישקייט ביי די סעוואַסטאָפּאָלער פֿעסטונגען. צוויי מאָל אַ וואָך האָט מען פֿון אונזער אימעניע געשיקט אַ שליח אין שטאַדט אַרײַן נאָך די צייטונגען; און בעפֿאַר ער האָט נאָך געהאַט צייט אַראָבצור-שטייגען פֿונ'ם פֿערד האָבען מיר שוין געהאַט אַרויסגעריסען די צייטונגען פֿון זיינע הענד. העלענע און איך האָבען זיי געלייענט אין דער הויך פֿאַר דער פֿאַמיליע, און די נייעס איז באַלד אַוועק צו די דיענערשאַפֿט און פֿון דאַרט פֿריאַמאָ אין קוכניע אַרײַן, און פֿון דאַרט וויעדער אין קאַנצעלאַריע אַרײַן, אין גלח'ס הויז און אין די כאַלופֿעס פֿון די מוזשיקעס. די רעפּאָר-טען, וואָס זיינען אָנגעקומען אין די לעצטע מעג פֿון סעוואַסטאָפּאָלער קאַמפֿף, פֿון דער שרעקליכער באַמבאַרדירונג, און ענדליך פֿון דעם אב-טרעטען פֿון די רוסישע טרופֿען, וואָרען עמפֿאַנגען מיט טרערען. אין יעדער הויז אויף דער פֿראַוויניץ האָט מען בעוויינט דעם פֿערלוסט פֿון סע-וואַסטאָפּאָל, פֿונקט ווי מען בעוויינט אַ נאָהענטען קרוב, כאַטש יעדער איי-נער האָט פֿאַרשטאַנען, אַז איצט מוז זיך די מלחמה ענדיגען.

10.

אין אוגוסט, 1857, ווען איך בין געווען קנאַפע פֿיפֿצעהן יאָהר אַלט, איז געקומען מיין צייט אַרייַנצוטרעטען אין דעם פֿאַזשען קאַרפּוס און מי האָט מיר אַוועקגעפֿיהרט קיין פעטערסבורג. ווען איך בין אַוועק פֿון דער

היים, בין איך געווען נאך כמעט א קינד; אבער דער מענשליכער כאראקטער ווערט געוויינליך געוועזט פריהער אין לעבען, ווי מי דענקט; און איך בין זיכער אז שוין דאמאלסט, ווען איך בין נאך געווען אין די קינדער יאהר-רען, וואר איך שוין כמעט דאס, וואס איך בין דערנאך געוואָרען. מיין געשמאק, מיינע נייגונגען זיינען שוין דאן געווען פֿעסטגעשמעלט.

ווי שוין געזאָגט, איז דער ערשטער אַנשמויס צו מיין אינטעלעקט-מועלער ענטוויקלונג מיר געגעבען געוואָרען פֿון מיין רוסישען לעהרער. עס איז א טייערער מנהג אין רוסישע פֿאמיליעס—א מנהג, וועלכער האלט שוין איצט ליידער ביי אונטערגיין—צו האָבען אזעלכע לעהרער אין הויז; דאָס הייסט א סטודענט, וועלכער העלפט די שילער אין זייערע לעקציעס, אפילו ווען זיי זיינען שוין אין גימנאזיע. אזא לעהרער העלפט די קינדער גרינדליך צו פֿערשטיין און פֿיעל טיעפֿער צו בעגרייפֿען דאָס, וואָס מי לערנט זיי אין די שולען. און אַ הויז דעם, פֿיהרט ער אריין אן אינטעלעקטועלען עלעמענט אין דער פֿאמיליע אריין, און ווערט אן עלטערער ברודער צום יונגוואַרק, און אַלס נאָך בעסער ווי אַ ברודער, ווייל ער האָט פֿאַר זיך אַ געוויסע פֿעראַנטוואָרטליכקייט פֿאַר דעם פֿאַרטשריט פֿון זיינע תלמידים; און אזוי ווי די לעהר-מעטהאָדען ענדערען זיך שנעל פֿון איין דור צום אַנדערען, קען ער זיינע שילער מעהר העלפֿען, ווי די געבילדעטסטע עלטער-רען וואָלמען דאָס קענען.

סמירנאָף האָט געהאט א געשמאק פֿון ליטעראַטור. אין יענע צייט-טען, אונטער דער ווילדער צענוור פֿון ניקאָלאַי דעם ערשטען, האָבען פֿיעלע ווערק פֿון די בעסטע רוסישע שרייבער ניט געמאַרט פֿערעפֿענטליכט ווערען; אַ סך זיינען אזוי צוקאָליעטשעט געוואָרען, אז פֿיעלע קאָפיאלען זיינען פשוט געבליעבען אָהן אַ שום זינן, אין גריבאָי ע דאָ פֿ'ס פֿראַכטפֿאַלע קאָמעדיע, גאַרע אָט אומא" (דער אונגליק פֿון פֿערנונפֿט), וועלכע שטעהט אזוי הויך, ווי די בעסטע קאָמעדיעס פֿון מאָליער, האָט דער קלוגער צענוואַר געמאַכט "הערר סקאלאָוו" אַנשמאַט "פֿאַלקאָוויק סקאלאָוו". וואס דאָדורך פֿאַרליערט זיך אי דער זינן, אי דער גראַם פֿון די פֿערזען; נאָר פֿאַרזושמע-לען אַ פֿאַלקאָוויק אין אַ קאָמישער געשמאַלט, וואָלט הייסען אַ בעלידיגונג פֿאַר דער אַרמעע. אפילו אזא אונשולדיג בוך ווי גאַנאַל'ס "מיאַרטווע דויש" (טוירמע נשמות) האָט מען פֿאַרבאָמען איבערצודרוקען, כאַטש די ערשטע אויסגאַבע איז שוין געווען לאַנג אויספֿאַרקויפֿט: און די צווייטע טהייל פֿון דיעזען בוך האָט קיין מאָהל גאָר די ליכטיגע וועלט ניט אָנגע-זעהען. מאַסען פֿאַעזי פֿון פּושקין, ליערמאַנטאָף, א. ק. מאָלסמאַי, ריליעעף און אַנדערע פֿאַעטען זיינען אויך אונטערדריקט געוואָרען. היינט ווער רעדט

שוין פֿון אזעלכע פּאָעמען, וועלכע האָבען געהאט אַ פּאָליטישע בעדייטונג, אָדער וואָס האָבען קריטיקירט די הערשענדע צושטענדע!

די אלע ווערק זיינען אַרומגעגאַנגען אין מאָנסקריפּט פֿון האַנד צו האַנד, און סמירנאָף פֿלעגט קאָפּירען גאַנצע ביכער פֿון גאַנאָל און פּושקין פֿאַר זיך און זיינע פֿריינד, אַן אַרבייט אין וועלכע איך פֿלעג איהם אַמאָהל צוהעלפֿען. אלס אַן אַמט'ער „מאָסקוויטש" האָט ער שטאַרק פֿאַרנעמעט שרייבער, וועלכע האָבען געוואָהנט אין „אונזער מאָסקווע",—מאָכע פֿון זיי טאַקי אין דער אלטער קאָניושנאַיאַ גופּא. מיט רעספּעקט האָט ער מיר אַנגעוויזען אויף'ן הויז פֿון דער גרעפֿין סאַליאַ (עווגעניע טור), וועלכע איז געווען אַ נאָהענטע שכנה אונזערע; די הויז פֿון דעם בעריהמטען און פֿאַר-שיקטען אַלעקסאַנדער הערצען, האָט מען תּמיד דערמאָהנט מיט אַ מין געהיימניספֿאַלען געפֿיהל. די הויז וואו גאַנאָל האט געוואָהנט איז פֿאַר אונז געווען אַ מין קרשי קרשים, אין האָמש איך בין אַלט געווען בלויז ניין יאָהר בעת ער איז געשטאַרבען (אין 1851), און האָב ניט געהאט געלייענט קיין איינציגעס בוך זיינס, פֿונדעסטוועגען געדענק איך גוט דעם טרויער, וואָס זיין טויט האָט אַרויסגערופֿען אין מאָסקווע. טורגעניעף האָט דיעזען גע-פֿיהל זעהר טרעפֿענדרויקט אין אַן אַנמעקונג, פֿאַר וועלכע ניקאָ-לאַי האָט איהם געהייסען אַרעסטירען און אַרויסשיקען פֿון מאָסקווע. פֿאַר וואָס האָט אייגענטליך קיינער ניט געוואוסט.

פּושקין'ס ערהאַבענע פּאָעמע, „יעווגעני אַניעגין", האָט אויף מיר אַ קליינעם איינדרוק געמאַכט און עד היום באַוואונדער איך מעהר די איינ-פֿאַכקייט און שעהנקייט פֿון דעם סמיל, ווי דעם אינהאַלט פֿון דיעזע פּאָעזיע. אבער, גאַנאָלס ווערק, וועלכע איך האָב געלייענט, ווען איך בין אַלט גע-וואָרען אַ יאָהר עלף-צוועלף, האָבען געמאַכט אַ מעכטיגען איינדרוק אויף מיר און אין מיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראָבען האָב איך געשטרעבט נאָכצומאַבען זיין הומאָר. זאַנאָסקין'ס היסטאָרישער ראָמאַן „יורי מילאָסלאַוו-סקי", וועגען די צייטען פֿון דער גרויסער פּאַווסטאַניע פֿון 1612, פּושקין'ס „קאַפּיטאַנסקאַיאַ דאָמשקאַ", וועגען פּונאַטשאָף'ס בונט, און דומא'ס „קעני-גין מאַרגאַריט" האָבען אין מיר אויפֿגעוועקט אַן אייביג דויערענדע אינטער-רעסע פֿאַר היסטאָריע. אַנדערע פֿראַנצויזישע ראָמאַנען האָב איך ערשט אַנגעהויבען לייענען, בעת דאָדע און זאָלאַ זיינען ערשינען אויף דער ליטעראַטורגער וועלט. ניעקראַסאָף'ס פּאָעזיע איז נאָך פֿון מיינע קינדער-יאָהרען אַן געוואָרען מיין לייעבלינג; אַ סך פֿון זיינע שירים האָב איך גע-קענט אויף אויסוועניג.

סמירנאָף האָט מיך געמאַכט פֿאַר אַ מחבר גאַנץ פֿריה אין לעבען.

מיט זיין הילפע האב איך אָנגעשריעבען אַ לאַנגע „היסטאָריע פֿון אַ גרי-וועניק“, פֿאַר וועלכע מיר האָבען באַשאַפֿען אַלערליי פֿערוואַנען, וואָס האָבען אַריינגעקראָגען דעם גריוועניק אין זייערע הענד אַרײַן. מיין ברור דער אַלעקסאַנדער האָט דאָן געהאַט אַ פֿינעם געפֿיהל פֿון פּאָעזיע. ער פֿלעגט שרייבען „געוואַלדיגע“ ראַמאַנען און זאָגאַר פֿערווען. זײַנע דיכטונגען האָט ער פֿאַרפֿאַסט מיט וואונדערבאַרע שנעלקייט, און זיי וואַרען זעהר מוזיקאַליש און פֿלויסיג. און ער וואָלט זיכער געוואָרען אַ גרויסער פֿאַעט, ווען ער וואָלט זיך נאַכהער ניט איבערגעגעבען צום שמודיים פֿון נאַטור-וויסענשאַפֿט און פֿילאָזאָפֿיע.

אין יענע צײַטען פֿלעגט ער אַוועקקריבען אונטערן דעכעל, ביים פֿענסטער פֿון אונזער צימער, אום צו קריגען די פּאָעטישע בעניסטערונג. און איך האָב זיך תמיד מיט איהם גערייזט, מיט זיין מווע, וואָס שלאַפט אונטערן דעכעל, בײַ די מעשה האָט זיך אײַן מאַהל געענדיגט מיט אַ שרעקליכע הריגה. נאָר אַלעקסאַנדער'ן איז דער געפֿיהל פֿון נקמה געווען אַזוי פרעמד, אַז ס'איז תיכף געוואָרען שלום צווישען אונז און מיר האָבען זיך וויעדער שטאַרק געליעבט אײַנס דאָס אַנדערע. צווישען אינגלעך געהן הפנים מחלוקות און לייעכע האַנד אין האַנד.

שוין דאַמאַלס האָב איך מיך גענומען צו זשורנאַליזמוס. אין מיין צוועלפטען יאָהר בין איך געוואָרען רעדאַקטאָר פֿון אַ טעגליכע צײַטונג. פּאַפּיער איז בײַ אונז געווען ניט אַזוי לײַכט צו קריגען, און מיין צײַטונג האָט געמוזט געשריעבען ווערען אויף גאַנץ קלײַנע בלעטלאַך. אַזוי ווי דאָס איז געווען נאָך בעפֿאַר דער קרימער מלחמה, און די איינציגע צײַטונג וואָס דער פֿאַטער האָט בעקומען, וואַר די מאַסקווער פּאָליצײַסקי גאַזע-טען, האָב איך נאַטירליך ניט געהאַט קײַן סך מאָדעלען פֿון וועלכע זיך צו מאַכען אַ מוסטער. און דאַריבער איז מיין גאַזעט אויך בעשטאַנען פֿון גאַנץ קורצע שטיקלעך נייעס: ווי למשל „בין אַרויס אין וואַלד. סמירנאַף האָט געשאַסען צוויי פֿויגלען“, און דעסגלײַכען.

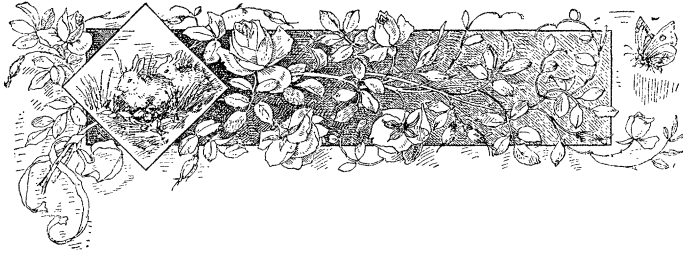
דאָס האָט מיך אָבער אויף ניט לאַנג צופֿריעדענעשטעלט, און אין 1855 האָב איך אָנגעהויבען אַ מאַנאַטליכע אויסגאַבע אין גרעסערע בלעט-לאַך, וועלכע האָבען ענטהאַלטען אַלעקסאַנדער'ס פּאָעזיע, מינע ערצײַלונג-גען און עפעס אַ גאַנצען מישמאַש. די מאַטעריעלע עקזיסטענץ פֿאַר דיזע צײַט-שריפֿט איז געווען פֿאַלשמענדיג געזיכערט, מחמת מיר האָבען געהאַט גענוג אַבאַנענטען, נעמליך: דער רעדאַקטאָר זעלבסט און ניקאָליי פּאַולאָ-וויטש סמירנאַף, וועלכער פֿלעגט אַנשטאַט אַבאַנעמענט געלד רעגעלמעסיג בײַמראָגען עטליכע בײַגעלאַך פּאַפּיער, אפילו נאַכדעם, ווי ער האָט אונזער

הויז פֿאַרלאָזען, דערפֿאַר פֿלעג איך פֿאַר מײן אַבאַנענט אָנשרײבען אַ צווייטע קאַפּיע פֿון דער צײַטונג.

ווען סװירנאָף איז אַוועק און אַ מעדיצינישער סטודענט, נ. מ. פֿאַור לאָף האָט פֿאַרטרעטען זײן פּלאַץ, האָט מיר דער לעצטער געפֿלעגט צו-העלפֿען אין מײן עדיטאָריעלער אַרבייט, ער האָט געקראָגען פֿון אַ פֿריינד זײנעם אַ געדוכט, און—נאָך מעהר—די איינלייטענדע לעקציע איבער פֿיר-זישע געאָגראַפֿיע פֿון אַ מאַסקווער פּראָפֿעסאָר. פֿאַרשטעהט זיך, אז זי אין נאָך בעפֿאַר קײן מאָהל נײַט געדרוקט געווען; אונזער זשורנאַל האָט קײן מאָהל נײַט אָנגענומען קײן נײַט אָריגינעלען אַרטיקעל.

אז אַלעקסאַנדער האָט אַ שטאַרקען אַנטהײל געהאַט אין דער שריפֿט איז איבריג צו דערצעהלען. איהר שם האָט באַלד דערגרױכט דעם קאָדע-טען קאַרפּוס און עטליכע האַלב בעריהמטע שרײבערלאַך האָבען גלײַך גענומען אַרויסגעבען אַ קאָנקורענץ זשורנאַל. דאָס איז געוואָרען ערנסט; מײלד אין פֿאַזיע און ראָמאַנען האָבען מיר נאָך געקענט בעשטעהען אונ-זער שטעטעל; אבער זײ האָבען געהאַט אַ „קריטיקער“, און אַ „קריטיקער“ וואָס שרײבט אי איבער נײַע ראָמאַנען, אי איבער דאָס לעבען און בעריהרט אַ חײז נאָך מױזענד אַנדערע פֿראַגען, וועלכע קענען אַנדערשוואו נײַט באַ-ריהרט ווערען.—אַ „קריטיקער“, זאָג איך, איז די סאַמע נשמה פֿון אַ רוסי-שען זשורנאַל! ער האָט אָנגעשריעבען אַן אַרטיקעל פֿאַר דעם ערשטען נומער און זײן שרײבאַכץ האָבען זײ געצײגט מײן ברודער. אַלעקסאַנדער האָט תּיכּף אָנגעשריעבען אַ געגען קריטיק אויף דער קריטיק, אָבלאַכענדיג און פֿאַרטיילעגענדיג דעם קריטיקער מיט אַזאַ געוואַלדיגער קראַפֿט, אז ווען יענע חברה האָבען דאָס דערוועהען, זײנען זײ געבליעבען געפֿלעווט, עפעס ווי די הענד וואַלמען בײ זײ פּלוצלינג אָבגענומען. פֿאַרשטעהט זיך אז זײ האָבען גלײַך אויפֿגעגעבען די אידעע אַרויסצוגעבען זײער זשורנאַל, זײערע בעסטע שרײבער זײנען אַריבער אין אונזער רעדאַקציע, און מיט טרײַאומף האָבען מיר אַנאַנסירט די „קונפֿטיגע איינציגע אַרויסגאַבע מיט פֿיעלע בע-ריהמטע מיטאַרבייטער.“

אין אַווגוסט 1857, האָט דער זשורנאַל נעמוזט סטאַפֿען, נאָך אַ קאַרגער צוויי יעהריגער עקזיסטענץ. נײַע אומשטענדען און אַ גאַנץ נײַער לעבען זײנען מיר פֿאַרגעשטאַנען. איך בין אַוועק פֿון דער היים מיט עגמט נפשׁ, בעזאַנדערס דאַרום, ווייל צווישען מיר און אַלעקסאַנדערן איז געלע-גען דער מהלך רב צווישען מאַסקווע און פֿעטערסבורג, און איך האָב עס שױן דאַמאָלס געהאַלמען פֿאַר אַן אומגליק, וואָס איך וואָר געצוואונגען אַריינצוטרעטען אין אַ מיליטער שולע.

צווייטער טהייל.

1.

ון אזוי האָט דער פֿאָטער, ענדליך, עררייכט דאָס, צו וואָס ער האָט
 געגאָרט. אין דעם פּאָזשען קאַרפּוס איז געווען אַ וואַקאַנס און
 אזוי ווי איך בין נאָך געווען אין די יאָהרען, ווען מי קען נאָך
 אָנגענומען ווערען אַלס פּאָזש, בין איך אוועקגעפֿיהרט געוואָרען
 קיין פעטערסבורג און האָב אַריינגעטרעטען אין דער שולע. בלויז הונדערט
 און פֿופֿציג אינגלאַך—מייסטענס אַדעלקינדער, וואָס האָבען בעלאַנגט צום
 קייוערליכען הויף—האָבען געקראָגען זייער בילדונג אין דויען פּרווילעגירט-
 טען קאַרפּוס, אין וועלכען עס וואַר פֿאַראַייניגט דער כאַראַקטער פֿון אַ
 מיליטער שולע, צוואַמען מיט ספּעציעלע פּרווילעגיעס, וואָס בעלאַנגען צו
 אַן אַנשטאַלט, וועלכער געפינט זיך אין דעם קייוערליכען הויף גופּא. נאָך
 דעם ווי מי איז אָב געווען פֿיער אָדער פֿינף יאָהר אין דעם פּאָזשען קאַר-
 פּוס, האָבען די, וואָס האָבען אויסגעהאַלטען די לעצטע עקזאַמענס געקענט
 אַריינטרעטען אַלס אַפֿיצירען אין אירגענד וועלכען גוואַרדיע-פּאַלק, אָדער
 אין דער אַרמעע, וואָס זיי האָבען זיך אויסגעקליעבען נישט קוקענדיג אויף די
 צאָהל פֿון די וואַקאַנסען פֿון דעם פּאַלק, אין וועלכען זיי האָבען געוואַלט
 אַיינטרעטען. יעדעס יאָהר זיינען די העכסטע זעכצעהן שילער אָנגענומען
 געוואָרען אַלס קייוירליכע פּאָזשען, דאָס הייסט, זיי זיינען געוואָרען לייב-
 דינער פֿון די מיטגליעדער פֿון דער קייוערליכער פּאַמיליע. נאַטירליך, דאָס
 איז געווען פֿאַררעכענט אַלס אַ גרויסע עהרע, און אַ חוץ דעם זיינען די
 גליקליכע פּאָזשען בעקאַנט געוואָרען אין הויף און האָבען אַלואַ שפּעטער
 געהאַט אַלע מעגליכקייטען צו ווערען אַדוואַנטען פֿון'ס קייוער אָדער פֿון

די גרויספֿירשטען. מיט איין וואָרט, זייערע בריליאַנטמענע קארירערס אין דער סלוושבע וואַרען געזיכערט. די עלטערען, וועלכע האָבען געהאט אַ שייכות צום הויף האָבען דאָרום אַכטונג געגעבען, און זייערע זיהן זאָלען ווי עס איז אַרײַנקומען אין פּאָזשען קאַרפּוס, אפילו ווען אַנדערע קאַנדידאַטען זײַנען געשטאַנען פֿריהער פֿאַר זיי אויף דער ליסטע. און איצט, און איך בין שוין געווען אין דעם מיחוס'דיגען קאַרפּוס, האָט דער פֿאַמער שוין געקענט ברייט פֿאַרנאַנדערלאָזען די פֿאַנטאַסישע פֿליגעל פֿון זיין רייכער אַמביציע.

דער קאַרפּוס איז בעשטאַנען פֿון פֿינף קלאַסען. די העכסטע קלאַס איז געווען די ערשטע און די פֿינפֿטע איז געווען די נידריגסטע, און איך האָב געזאָלט אַרײַן אין דער פֿערטער. נאָר אזוי ווי עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט בין עקזאַמען, און איך בין געווען שוואַך אין אַרײַמעטיק, און אזוי, ווי די פֿערטע קלאַס איז שוין אזוי אויך געווען איבערגעפּאַקט, בין איך אַרײַן אין דער פֿינפֿטער.

מיט דיזען בעשלוס וואָר איך זעהר ניט צופֿריעדען. איך האָב איבערהויפּט קיין חשק ניט געהאט אַנצוקומען אין אַ מיליטער שולע און ספּעציעל איצט, ווען מיר איז אויסגעקומען צו בלייבען פֿינף אַנשטאַט פֿיער יאָהר, ווי איך האָב פֿריהער גערעכענט. וואָס האָב איך דען געזאָלט טאָהן אין דער פֿינפֿטער קלאַס, בעת איך האָב געקענט אַלעס וואָס מי האָט דאָרט געלערענט? מיט טרערען אין די אויגען האָב איך מיך געווענדעט צום אינספּעקטאָר, אבער ער האָט מיך אַבגע'פּטר'ט מיט אַ ווייז. „רו ווייסט דאָך" ענטפֿערט ער מיר, וואָס צעזאָר האָט אַ מאָל געזאָגט, — „ס'איז בעסער צו זיין דער ערשטער אין דאָרף, ווי דער צווייטער אין רוים". אויף דעם האָב איך מיט היץ בעמערקט, און איך וואָלט שוין ליעבער געווען דער לעצטער. ווען איך זאָל נור קענען אזוי שנעל ווי מעגליך פֿאַרלאָזען די מיליטער שולע. „אפּשר וועסטו שפּעטער אַ ביסעל ליעב קריעגען די שולע" האָט ער צו מיר געזאָגט, און פֿון יענעם טאָג אָן, איז ער צו מיר געווען פֿריינדליך.

דעם לעהרער פֿון אַרײַמעטיק, וועלכער האָט אויך געפרובירט מיך צו טרייסטען, האָב איך געגעבען מיין עהרענוואָרט, און איך וועל קיין מאָל אפילו ניט אַ קוק טאָהן אין לעהרבוך אַרײַן; „און דאָך וועט איהר מיר מווען געבען די העכסטע אָמיעטקעס".

איך האָב געהאַלטען וואָרט, אבער דענקענדיג ווענען יענע סצענע איצטער, רעכען איך, און דער תּלמיד איז ניט געווען פֿון די נאָר געהאַרבֿ-זאַמע בניס'לעך.

און דאך, ווען איך ווענד מיין בליק אויף די ווייטע פֿערגאנגענהייט, מוז איך מיך מודה ויין, אז איך פֿיהל דאנקבאר צו די, וואָס האָבען מיך אריינגעזעצט אין דער נייעדעריגסטער קלאַס. אזוי ווי איך האָב בלויז געברויכט איבערצו'חור'ן דאָס, וואָס איך האָב שוין פֿריהער געוואוסט, האָב איך מיך איינגעוואוינט אויסצולערנען מיינע לעקציעס בלויז פֿון צוהערען די לערערס; און דערנאָך האָב איך געהאט גענוג צייט צו לערנען און שרייבען ווי פֿיעל די האַרץ האָט געגלוסט. צום עקזאמען האָב איך מיך קיינמאָל ניט פֿאַרפֿערטיגט, און איך פֿלעג פֿאַרבריינגען די צייט וואָס איז געגעבען געוואָרען דאָפֿיר, ליענענדיג אין דער הויך, פֿאַר עטליכע פֿריינד, די דראַמאַט'ס פֿון שעקספיר און אַסטראָנוסקי. אויך האָב איך געקענט בעסער אויסלערנען די העכערע קורסען און אַ חוץ דעם, האָב איך פֿאַרקריינקט דעם ערשטען האַלבען ווינטער אין שפיטאָל. פֿונקט ווי אַלע קינדער וואָס וואָרען ניט געבוירען אין פעטערסבורג, אזוי האָב איך אויך געמוזט אָבצאָהלען אַ שווערען חוב דער „הויפטשמאָרט פֿון די זומפען פֿון פֿינלאַנד", אין דער פֿאַרמ ע פֿון אַ לאַקאַלע באַלעראַ, און אויפֿ'ן סוף אויך פֿון מאָגען-טיפֿוס.

ווען איך בין אָנגעקומען אין דעם קאַרפּוס, איז אין ויין אינערליכען לעבען פֿאַרגעקומען אַ טיעפֿע אומענדערונג. גאַנץ רוסלאַנד האָט אין יעדער צייט אויפֿגעוואַכט פֿון דעם שווערען שלאָף און פֿון דעם שרעקליכען חלום פֿון ניקאַלאַי דעם ערשטענס הערשאַפֿט. אויך אונזער שולע האָט געפֿיהלט די ווירקונג פֿון דער ערוואַכונג. איך ווייס ווירקליך ניט וואָס פֿון מיר וואָלט געוואָרען, ווען איך וואָלט אַריינגערעמען אין דעם פּאַזשען-קאַרפּוס מיט אַ יאָהר אָדער צוויי פֿריהער. אָדער זיי וואָלטען מיין כאַד ראַקטער געבראַכען, אָדער אַ ניט וואָלט מען מיך מסתמא אַרויסגעוואָרפֿען פֿון דער שולע מיט ווער ווייס וואָס פֿאַר אַ סוף. גליקליכער ווייזע איז די איבערגאַנגס-פֿעריאָדע שוין געווען אין פֿולען גאַנג אין דעם יאָהר 1857.

דער דירעקטאָר פֿון קאַרפּוס איז געווען אַן אויסגעצייכענטער אלטער מאַן, גענעראַל זשעלמזובין. אבער ער וואָר דירעקטאָר בלויז אין גאַמען. דער אמת'ער בעל הבית איז געווען „דער פֿאַלקאָווינק",—פֿאַלקאָווינק זשיראַרדאָ אַ פֿראַנצויז אין רוסישען דיענסט. מי האָט געזאָגט, אז ער איז געווען אַ יעוואיט, און איך דענק, אז ער וואָר עס ווירקליך. לכל הפחות, זיין שניט איז געווען פֿון קאַפּ ביז די פֿיס דער שניט פֿון לאַיאַלאַ, (*) און זיינע בילדונגס-מעטאָדען זיינען געווען די זעלבע, ווי אין די יעוואיטישע שולען פֿון פֿראַנקרייך.

(*) דער גרינדער פֿון יעוואיטישען אָרדען און דער גרעסטער פֿערכרייטער פֿון יעוואיטיזמוס.

שטעלט זיך פֿאַר אַ זעהר אויסגעמאַנערטען מענשעל מיט שוואַרצע דורכדרינגענדע, גנבי'שע אייגלעך, מיט קורץ-געשוירענע וואַנסעס, וועלכע האָבען איהם געגעבען דעם אויסדרוק פֿון א קאַץ; זעהר רוהיג און פֿעסט; ניט בעזאָנדערס אינמעליענט, אָבער אינגעהייער כימערע; א דעספּאָט ביו אין דעם מאַרד פֿון די ביינער; ער איז געווען אימשמאַנדע צו האַסען— שטאַרק צו האַסען—דעם שילער, וועלכער האָט גראַדע ביי איהם ניט נושאַ חן געווען, און האָט אױך געקענט אַרויסווייזן דיעזע שנאה, ניט דורך גאַר רישע פֿאַרפֿאַלגונג, זאָנדערן דורך זיינע אַלגעמיינע אויפֿפֿירונג, דורך אַ וערמעל, אַ וואונק, אַ שמייכעל, אַן אויסרוף. ער איז ניט גענאָגען, ער האָט זיך גליטשענדיג געשאַרט, און די אויגלעך, וואָס ער פֿלעגט וואַרפֿען אַרום זיך, ניט אַרומרעהענדיג דאָס קעפּעל זיינס, האָבען שוין גאַר אין גאַנצען פֿאַלקאָמען געמאַכט דאָס בילד. קאַלטע טרוקענהייט איז געווען אָבגעשטעמפּעלט אויף זיינע ליפּען, אפילו ווען ער האָט פרובירט אויסזע- הען גוטמוטיג; און דיעזער אויסדרוק איז געוואָרען נאָך פֿיעל האַרטער, בעת זיין מויל איז געווען פֿאַרדרייט מיט אַ שמייכעל פֿון אונזאַפֿריעדענהייט אָדער פֿעראַכטונג. דאָך איז אין איהם ניט געווען דער אויסדרוק פֿון אַ קאַמאָנדיר; אַדרבה, מי וואָלט גאַר לחתכילה געקענט מיינען אַ דאָס איז אַ וואָהלטהעטיגער פֿאָטער, וואָס רעדט צו זיינע קינדער פּונקט ווי זיי וואָל- טען געווען ערוואַקסענע מענשען. אבער איהר האָט באלד דערפֿיהלט, אַז אלע און אלעס האָבען זיך געמוזט בויען פֿאַר זיין ווילען. אַז אַך און אַז וועה איז געווען דעם אינגעל, וועלכער האָט זיך ניט געפֿיהלט גליקליך אדער ניט צופֿריעדען, נאָך דער שטופּע פֿון לייטזעליגקייט, וואָס דער „פֿאַל- קאָוניק“ האָט איהם צוגעטהיילט.

די ווערטער „דער פֿאַלקאָוניק“ זיינען תמיד געווען אויף יעדענס שפּיץ צונג. אַנדערע אָפּיצירען זיינען גערופֿען געוואָרען מיט זייערע צו- נעמען, אבער קיינער האָט ניט געסמעיעט זישראַדאָן אָנצורופֿען מיט אַ צונאָמען. עפעס האָט איהם שטענדיג אַרומגערינגעלט עטוואָס געהיימניס- פֿאַלעס, גלייך ווי ער וואָלט געווען אומעטום און אלוויסענד. אמת, אפילו ער פֿלעגט פֿאַרברענגען דעם גאַנצען טאָג און אַ שטיק אין דער נאַכט אין דער שולע, און אפילו בעת מיר זיינען געווען אין די קלאַסען, איז ער אַרומגעקראַכען, זוכענדיג אין אונזערע שוּפֿלאַדלאַך, וועלכע ער פֿלעגט עפֿענען מיט אייגענע שליסעל. ביי דער נאַכט פֿלעגט ער ויצען גאַנץ שפעט און פֿאַרשרייבען מיט ספעציעלע צייכענס און מיט פֿערשיעדענע טינטען אלע מעלות און חסרונות פֿון יעדען שילער באַזונדער און אין באַ- זונדערע ביכלעך אַרױן.

דער שפיעל, די שפאסען און דער געשפרעך האָבען געסטאָפּט, בעת מיר פלעגען איהם דערוועהן ארומגעהענדיג לאַנגזאַם איבער אונזערע גרויסע חדרים, געאַרעמט מיט איינעם פֿון זיינע ליעבלינגע, שאַקלענדיג זיין קערפּער אויף פֿאַרענט און אויף הינטען, צואוואַרפֿענדיג דעם אַ שמייכעל, דעם אַ שאַרפֿען בליק, קוקענדיג גלייכגילטיג אויף אַ דריטען און מאַכענדיג אַ קרומע מינע אויף אַ פֿיערטען. און פֿון די בליקען זיינע האָט שוין יעטווייעדער פֿאַרשטאַנען, אַז ער האָט ליעב דעם ערשמען, איז גלייכגילטיג צום צווייטען, אַז דעם דריטען האָט ער אומישנע ניט באַמערקט און דעם פֿיערטען האָט ער סתּם פֿיינט.

אַ קרומער בליק זיינער איז שוין געווען גענוג אַריינצוואַגען אַ שוין־דער אין דעם קרבּן, —נאָך מעהר דאַרום, ווייל קיינער האָט ניט געוואוסט די אורזאכע פֿון דער שנאה. די קרומע מינע אין דער פֿאַרדעכטיגער קוק האָבען די איידעלע פֿון די שילער געבראַכט אין דער גרעסטער פֿערצווייפֿלונג; אין אַנדערע איז דער רעוולטאַט געווען אַ פּאַלקאַמענע פֿאַר־ניכטונג פֿון דעם מענשליכען ווילען, ווי איינער פֿון די מאַלסטאַים —טהעאַ־דאַר, אויך אַ תּלמיד פֿון זשיראַרדאָ —האַט אָנגעוויזען אין אַן אויטאָביאָגראַ־פֿישען ראַמאַן „די קראַנקהייטען פֿון דעם ווילען“.

דער אינערליכער לעבען פֿונ'ם קאַרפּוט אונטער דער הערשאַפֿט פֿון דעם פּאַלקאַווניק איז געווען זעהר אַ פּאַסקודנער. אין אַלע פּאַנסיאָגען האָבען די אַקאַרשט אָנגעקומענע שילער אויסצושמעהען אַלערליי רדיפות. די גרינהאַרנס ווערען אזוי אַרום אויסגעפֿריווט פֿון וואָס פֿאַר אַ שטאַף זיי זיינען. און דער אַלטער חברה ווילט זיך שטאַרק ווייזען די מעלות פֿון אַ פֿעסטער ברודערשאַפֿט. אזוי געהט צו אין אַלע שוהלען און געפֿענגניסע. אונטער זשיראַרדאָ'ס הערשאַפֿט זיינען דיזע רדיפות געוואָרען פֿיעל שאַרפּער און זיי זיינען געקומען ניט פֿון די קאַמעראַדען פֿון דעמוועלבען קלאַס, זאָנדערן פֿון העכסטען קלאַס פֿון די פּאַזשען, פֿון דער לייב־נוואַרדיע, וועלכע זשיראַרדאָ האָט אויפּגעהויבען ביז צו אַן אונגעוויינליך הויכער פּאַזיציאָן. זיי האָט ער געגעבען די פּאַלמאַכט איבער אַלעס. אויף די שרעקליכסטע מעשים וייערע, האָט ער תּמיד געקוקט דורך די פינגער, און דורך זיי האָט ער איינגעפֿיהרט אַן אייזערנע דיסציפּלינע. פֿאַר צוריקגע־בען אַ פּאַש אַ פּאַזש פֿון העכסטען קלאַס וואָלט מען אין ניקאַלאַ'ס ציי־מען אָבגעשיקט אַ פּאַזש פֿון אַ ניערריגען קלאַס אין אַ באַטאַליאָן פֿון סאַל־דאַטסקע קינדער, אויב דער פּאַקט וואָלט אַרויס אין דער עפֿענטליכקייט. און דער מינדעסטער ווידערשטאַנד געגען דעם קאַפּרזו פֿון אַזאַ ערהויבע־נעם פּאַזש איז בעשטראַפֿט געוואָרען מיט שווערע דעמבאַווע ליניעיקעס,

מיט וועלכע צוואנציג קאמער פאזשען פלעגען שלאָגען מכת רצח דעם רע- בעלישען פֿערברעכער. זשיראַרדאָ פֿלעגט זיך מאַכען ניט וויסענדיג. און אזוי האָט זיך דער ערשמער קלאַס געטאָהן וואָס די האַרץ האָט גענלומט. בלויז איין ווינמער פֿאַר מיין אנקומען איז איינע פֿון זייערע בעליעכטע זאבאָועס געווען, צוואַמענצונעהמען די „גרינהאַרנס“ ביינאַכט אין אַ צימער און זיי אַרומצוטרייבען אַרום און אַרום אזוי ווי פֿערד אין אַ צירקוס, בעת די קאַמער-פּאַזשען מיט דיקע גומענע בייטשען אין די הענד פֿלעגען שלאָ- גען אונערבאַרעמליך. געוויינליך, איז דער סוף פֿון אזאָ מין צירקוס געווען אַ זעהר אָבשייליכער. דער מאַראַלער בעגריף פֿון יענער צייט און דער שמוציגער ניבול פּה, וועלכען מען האָט געהערט אין דער שולע, מכת דעם וואָס האָט זיך אָבגעטאָהן ביינאַכט נאָך'ן צירקוס, זיינען געווען אזעלכע, אַז וואָס ווייניגער מי רעדט פֿון זיי, דעסמאָ בעסער.

דער פּאָלקאָוניק האָט דאָס אַלעס גוט געוואוסט. ער האָט געהאט פּאָלקאָס גוט אָרגאַניזירטע שפּיאָנען, און קיין זאך איז פֿאַר איהם קיין סוד ניט געווען. אָבער כל זמן מען האָט ניט געוואוסט אז ער ווייס דערפֿון, איז אַלעס רעכט געווען. דער פֿונדאַמענט פֿון זיין דיסציפּלין-סיסטעמע איז געווען עבען דאָס, וואָס ער האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג מכת דער אויפֿפֿיהרונג פֿון דעם ערשמען קלאַס.

אבער דאָך האָט אַ נייער גייסט ערוואַכט אין דעם קאָרפּוס, און בלויז מיט אַ פּאָאָר מאָנאַט בעפֿאַר איך בין אָנגעקומען, איז דאָרט געווען אַ גאַנצע רעוואָלוציע. יענעם יאָהר איז דער דריטער קלאַס געווען ניט דאָס, וואָס ער איז געווען ביי דאָן. דאָרט זיינען גראַד געווען פֿיעלע שילער, וועלכע האָבען ווירקליך אַ מאַסע שטודירט און געלעזען. מאַנכע פון זיי זיינען נאכהער געוואָרען בעריהמטע מענער. מיין ערשטע בעקאַנט- שאַפֿט מיט איינעם פֿון זיי איז געווען, בעת ער האָט געהאַלטען אין לייענען קאַנט'ס „קריטיק פֿון ריינעם פֿערנונפֿט“. אָבער זיי האָבען אויך געהאַט צווישען זיך עבליכע, וועלכע זיינען געווען גערעכענט אַלס די שטאַרקסטע פֿון קאָרפּוס.

דיזער דריטער קלאַס האָט ניט געוואַלט טראָגען אויף זיך דעם יאָך פֿין די קאַמער-פּאַזשען אזוי רוהיג ווי די פֿריהערדיגע קלאַסען: עס האָט זיי פֿשוט אָבגעקעלט דאָס אַלעס צו דולדען, און איבער אַ צופֿאַל, וועלכען איך וויל ליעבער ניט דערמאָנען, איז אַרויסגעקומען אַ מלחמה צווישען דעם דרימען קלאַס און דעם ערשמען, און געענדיגט האָט עס זיך דערמיט וואָס די שטאַלצע הערען פֿון ערשמען קלאַס האָבען געבאַך געקראָגען אָנגעבראָ- כען די ביינער פֿון זייערע אונטערטהאַנען. זשיראַרדאָ האָט די מעשה

פֿארשטיקט; אבער די אויטאָריטעט פֿון די הויכגעשטעלטע אָפֿיצערען איז געבראָכען געוואָרען. די גומענע ביימשען זיינען געבליבען, אבער זיי וואָ-רען שוין קיינמאָהל מעהר ניט געברויכט. די צירקוסען און די אַנדערע מעשים תּעוועים זיינען געוואָרען אַ זאָך דער פֿערגאַנגענהייט.

אזוי פֿיעל האָבען זיי געוואונען. אבער דער ניעדעריגסטער קלאַס, דער פֿינפֿטער, וועלכער איז בעשמאַנען פֿון קליינע אינגלעך, וואָס זיינען נאָר וואָס אַריינגערטאַמען אין קאָרפּוס, האָט נאָך אַלץ געמוזט אויסשטעהען אַלע קאַפּריווען פֿון די עלטסטע פּאַזשען. דער קאָרפּוס האָט געהאַט אַ פּראַכטפֿאַלען גאָרטען, פֿול מיט אַלטע בוימער. אבער די „גרינע“ האָבען גאָרניט געקענט געניעסען פֿון איהם: זיי האבען געמוזט אַרומלויפֿען אין שליוות פֿאַר די קאַמער-פּאַזשען, וועלכע זיינען זיך געוועסען ברייטלאַך פֿאַרנאָנדערגעלייגט אויף די בענק און האָבען זיך אונטערהאַלטען, אָדער ווען זיי האָבען געשפּילט אין קעגיל האָבען די גרינע, נעבאָך, געמוזט צו-ריקוואַרפֿען די באַלס. עטליכע טעג נאָך דעם, ווי איך בין אנגעקומען, צוועהענדיג וואָס עס געהט פֿאַר אין גאָרטען, בין איך מיר ליעבער פֿאַר-בליעבען ביי זיך אין צימער. איך בין געוועסען און האָב געלייענט, בעת אַ קאַמער פּאַזש, מיט רויטע האָר און אַ געשפּריינקעלטען פּנים, איז אַריין און האט מיר באַפֿולען גלייך אין גאָרטען צו געהען און צו לויפֿען דעם רינגעל לויף (אזא מין שפּיעל).

„איך וועל ניט געהען; די זעהסט ניט אַז איך לעז ?“ וואַר מיין ענטפֿער.

זיין אזוי אויך ניט שמאַרק אנגענעהמענער פּנים איז נאָך געוואָרען שרעקליכער. ער איז געוואָרען בערייט אויף מיר אַרויפֿצושפּרינגען. איך האב מיך פֿאַרט היידיגט. ער האָט געפרופֿט מיך שלאָגען מיט'ן היטעל איבער'ן פּנים, אבער איך האָב מיך אויסגעדערעהט ווי ווייט איך האָב גע-קענט. דאַן האָט ער אַ וואָרף געמאַהן די היטעל אויף'ן פּאַדלאָגע:

„הויב אויף“.

„הויב אַליין אויף“.

אזאָן אַקט פֿון וויעדערשמאַנד איז נעווען אונגעהערט אין דער שולע. פֿאַר וואָס ער האָט מיך באַלד אויפֿ'ן אָרט ניט גע'ממית'ט, ווייס איך ניט. ער וואַר פֿיעל עלטער און שמאַרקער פֿאַר מיר. אויף מאָרגען און פֿיעלע פֿאַלגענדע טעג האָב איך געקראָגען עהנ-ליכע באַפֿעהלען, אבער איך בין געבליעבען איינגע'עקשנ'ט ביי מיר אין צימער. דאַן האָבען זיך אָנגעפֿאַנגען די שרעקליכסטע ריפּות וועלכע וואָל-טען געקענט בריינגען אין פֿערצווייפֿלונג יעדען אינגעל. צום גליק, האָב

איך תמיד געהאט א גוטמוט היגע שמימונג און פֿלעג אויף אלעס ענטפֿערען מיט א וויץ אָדער זיך גאָר מאַכען ניט וויסענדיג.

גאָר דאָס אלעס האָט זיך אין קורצען געענדיגט. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ רעגענדיגער וועטער, און מיר וויינען דאָס רוב געבליעבען אין הויז. אין גאָרטען האָט זיך דער ערשמער קלאַס גאַנץ פֿיין גערויכערט; אָבער ווען מיר וויינען געווען אין הויז איז „דער טורעם“ געוואָרען דער סיי-גארעט קלוב. דאָרט איז אימער געווען שעהן און ריין, און דער אוווען האָט געברענגט אַ תענוג. די קאמער-פֿאָזשען פֿלעגען אימער שרעקליך בעשמראָפֿען אונזערע חברה, ווען מי האָט אונז געכאַפּט מיט אַ סיגארע-מעל; אָבער זיי אליין וויינען זיך שמענדיג געוועסען ביים אוווען פֿלוידע-רענדיג מיט די סיגארעטלעך אין מויל. בעזאָנדערס פֿלעגען זיי ליעב האָ-בען זיך אוועקצוועצען ביים קאַמין נאָך צעהן אַ זייגער אויף דער נאַכט, ווען אַלע, אייגענטליך, האָבען שוין געוואָלט ליעגען אין בעט. דיעזען קלוב האָבען זיי געפֿלעגט אויפֿהאַלמען ביי האַלב צוועלף, און מורא האָבענדיג פֿאַר זשיראַדאָ, האָבען זיי אונז אוועקגעשטעלט אויף קאַראָול. די קליינע אינגלעך פֿון פֿינפֿטען קלאַס פֿלעגען אַרויסגעשעלפט ווערען פֿון די בעטען פֿאַר-רויז און האָבען געמוזט ליעגען אויף די טרעפֿען אין היטען, טאָמיר קומט אָן דער פֿאַלקאָוויץ.

מיר האָבען בעשלאָסען צו מאַכען אַ סוף צו דיעזען קאַראָול. לאַנג האָבען מיר דיסקוטירט מכח דעם, און מי האָט זיך אויך מיט די העכערע קלאַסען שוואַל עצה געווען - ענדליך איז באַשלאָסען געוואָרען, אַז מיר אַלע זאָלען זיך איינפֿאַך ענטזאָגען צו שמעהען אויף דער וואַך: און ווען זיי וועלען געהמען שלאָגען, זאָלען מיר אַלע לויפֿען צו זשיראַדאָ און איהם אַרײַן רופֿען. אמת, ער ווייס אלעס, אבער דאָן וועט ער געצוואונגען זיין צו סמאָפען דעם קלוב. די פֿראגע צו וועט דאָס הייסען גע'מסר'ט איז פֿון מבינים אין האַנאַר-זאַכען ערקלערט געוואָרען מיט „ניין“. די קאַמער-פֿאָזשען האָבען אויך מיט אַנדערע ניט געהאַנדעלט ווי קאַרעגעס.

יענע נאַכט איז געקומען די רײהע פֿון אַ געוויסען שאַכאָוסקי, אַן אַלמען חברה-מאַן, און פֿון סעלאַנאָף, אַ פֿריש אנגעקומענעס, זעהר שרע-קעדיגען אינגעל, וועלכער האָט אפילו געהאט דעם קול פֿון אַ מיידעל. פֿריהער איז שאַכאָוסקי גערופֿען געוואָרען, אבער ער האָט זיך ענטזאָגט, און זיי האָבען איהם צורוה געלאָזט. דאָן וויינען צוויי קאַמער-פֿאָזשען צו צום צאַפֿעלדיגען סעלאַנאָף'ס בעט. קיים האָט ער ענטזאָגט, וויינען זיי אויף איהם אַרויפֿגעפֿאַלען און האָבען אָנגעהויבען שמייסען מיט לעדערנע ריי-מענס. שאַכאָוסקי האָט אויפֿגעוועקט עטליכע קאַמעראַדען און אַלע וויינען

זיי געלאָפּען מיט גרויס אימפעט אָנצוואַנגען זשיראַרד אָן.
 איך בין אויך געווען אין בעט בעת די צוויי זיינען מיך בעפּאלען
 מיט די רימענס, אזוי שנעל ווי איך האָב מיך ענטזאָגט צו געהן אויף דער
 וואַך. זיצענדיג אין בעט האָב איך מיך געוועהרט מיט די הענד, וויפּיעל
 איך האָב געקענט, און האָב שוין געהאַט געקראַנגען עטליכע שווערע קלעפּ,
 ווען פּלוצלונג איז געגעבען געוואָרען די קאָמאַנדאָ, — „דער ערשטער קלאָס
 צום פּאַלקאָזניק!“ די גרויזאַמע שמיסער זיינען באַלד געוואָרען געפּלעווט,
 און האָבען אין דער גיך צוזאַמענגעלייגט מיינע זאַכען.
 „זאַלסט נים זאָגען קיין וואָרט“, האָבען ווי מיר אריינגעשושקעט
 אין אויער.

„דעם האַלוטוך לייגט מיר אַוועק אויפֿן אָרט!“ האָב איך זיי גע-
 געבען דעם באַפּעהל, און מיינע פּלייצעס האָבען מיר דערווייל געברענט
 פֿון די פּייערדיגע שמיץ.

וואָס זשיראַרדאָ האָט גערעדט מיט די שטאַלצע הערען, האָבען מיר
 נים געוואוסט, אבער אויף מאַרגען אזוי ווי מיר זיינען געשטאַנען אין דער
 רייהע בערייף אַרונטער צו מאַרשירען אין שפּיוו זאַל אַרײַן, האָט ער זיך
 צו אונז געווענדעט מיט אַ שטילען קול, אונז דערצעהלענדיג ווי טרויעריג
 עס איז אַז קאַמער-פּאַזשען זאָלען אָנפּאלען אויף אַ קליינעם אינגעל, וועל-
 כער איז געווען פּאַלשטענדיג גערעכט זיך צו ענטזאָגען. און אויף וועמען?
 אַ פּרישער, און אַזאַ שרעקעדיגען קינד ווי סעלאַנאָף. דיעזע יעזואיטישע
 רעדע האָט דעם גאַנצען קאָרפּוס פּשוט אַבגעקעקלט.

עס איז, פֿערשמעהט זיך, איבריג צו דערצעהלען, אז דאָס איז גע-
 ווען דער סוף פֿון אונזער קאַראָולעווען, און אַז דאָס האָט אויך געגעבען
 דעם לעצטען טייט-קלאָפּ צו דער גאַנצער פּלאַנגעניש פֿון די גרינע; מעהר
 האָט מען פֿון אַזעלכע מעשות נים געהערט.

אונזער בונט געגען די קאַמער-פּאַזשען איז אויך געווען אַ שטאַרקער
 קלאָפּ פֿאַר זשיראַרדאָ'ס אויטאָריטעט, און די מעשה האָט איהם הפּנים
 שטאַרק פֿאַרדראָסען. אונזער קלאָס האָט ער זייט דאַמאַלס זעהר פּיינט
 געקראַנגען; מיך מעהר פֿון אַלעמען; און דיעזע שנאה האָט ער אַרויסגע-
 וויזען ביי יעשווידער געלעגענהייט.

דעם ערשטען ווינטער בין איך געווען אַן אָפּטער גאַסט אין שפּי-
 טאַל. נאָך דעם ווי איך בין פּטור געוואָרען פֿון'ס מאַגען טיפּוס, האָב
 איך נאָך אַלץ שווער געליטען פֿון מאַגען. דער דירעקטאָר און דער דאַק-
 טאָר האָבען אויף מיר אַכטונג געגעבען ווי אויף זייער אייגען קינד. אבער
 בשעת זשיראַרדאָ פּלעגט אַבשטאַמען זיין טעגליכען בעווך אין שפּיטאַל און

פלעגט באמערקען ווי אַלעט איד געפֿין מיך דאַרטען, האָט ער צו מיר אַלע אין דער פֿריה אַ זאָג געטאָהן, אויף פֿראַנצויזיש, און מיט אַ כלומר'שט שפּאַסענדען טאָן: „אַט איז אַ יונגער מאַן, וועלכער איז געזונד ווי אַ בער און שלעפט זיך אַרום אין שפּיטאַל“. איין מאָהל, צוויי מאָהל, האָב איד איהם געענטפֿערט מיט אַ שפּאַס, אָבער ענדליך זעהענדיג די ביווקייט וויינע, בין איד אַרויס פֿון די כלים.

„ווי אַדוואַזשעט איהר זיך זאָ וואָס צו זאָגען?“ האָב איד אויסגע-
שריען, איד וועל בעטען דעם דאָקטאָר, אז ער זאָל אייך ניט אַריינלאָזען
אין דעם צימער אַריין.“

זשיראַרדאָ איז אָבערשפּר נגען אויף הינטען; וויינע דונקעלע אויגען
האָבען געבלישצעט, זיין דינע ליפּ איז געוואָרען נאָך דינער. ענדליך האָט
ער אַרויסגעשאָסען: „איד האב דיך בעליידיגט, וואָס? נו, אַט שטעהען אין
קאָרידאָר צוויי קאַנאָנען: זאָלען מיר האָבען אַ דוועל?“

„איד מאַך קיין שפּאַס ניט, און איד זאָג אייך, אז איד וועל מעהר
ניט דולדען אייערע שטעכווערמלעך“, האָב איד איהם געענטפֿערט.

מעהר האָט ער זיך ניט געשמעכעלט, אבער זיין שנאה צו מיר איז
געוואָרען נאָך שטאַרקער ווי פֿריהער.

יעדער איינער האָט גערעדט וועגען זשיראַרדאָס בעס אויף מיר.
אבער איד האָב מיך אויף איהם גאָר ניט אומגעקוקט, און מיין גלויבניל-
טיגקייט האָט איהם אודאי נאָך מעהר געקרענקט. פֿולע אַכצעהן מאָנאַט
האָט ער מיך אָבגעהאלטען מיט די עפּאָלעטען, וועלכע אַלע נייע שילער
פלעגען געוויינליך קריגען די ערשמע צוויי מאָנאַט, אזוי שנעל ווי זיי האָ-
בען געקראָגען אַ שטיקעל בעגריף אין דעם אלף בית פֿון מיליטערישען
דריל; אָבער מיך האָט די ציערונג געהאַרט ווי די קאַי, שליסליך, האָט זיך
אַן אָפּציער, דער בעסטער בושטייר-לעהרער פֿון דער שולע, אַ מאַן, וועל-
כער וואָר פשוט פֿאַרלעבט אין דרילען—פֿרייוויליג אָנגענומען מיך צו לער-
נען, און ווען ער האָט געזעהען ווי איד מאַך דורך אַלע קונצען אויסגעציי-
כענט גוט, האָט ער מיך געוואָלט פֿאַרשמעלען פֿאַר זשיראַרדאָ. דער
פּאָלקאוניק האָט זיך ענטואַגט צוויי מאָהל נאָך דער ריידע, אזוי אז דער
אָפּציר האָט עס בעטראַכט אַלס אַ פּערזענליכע בעליידיגונג, און ווען דער
דירעקטאָר פֿון'ם קאָרפּוס האָט איהם איינמאַהל אַ פֿרעג געטאָהן פֿאַרוואָס
איד האָב נאָך קיין עפּאָלעטען ניט, האָט ער גאַנץ פּראָסט געענטפֿערט:
„דער אינגעל איז אַלל ראַיט, אָבער דער פּאָלקאוניק האָט איהם פֿיינט;“
באַלד נאָך דעם ציפּאַל, און מסתמא נאָך דעם דירעקטאָרס אַ פּאַר ווער-
טער האָט זשיראַרדאָ גופא וויעדער אַ מאָהל מיך גערופֿען צום עקזאַמען,

און האָט מיר נאָך דעמוזעלבען טאָג געגעבען די ע פ א ל ע ט ע ן .
אבער דעם פּאַלקאָוויק'ס איינפֿלוס האָט אָנגעהויבען שנעל פֿאַר-
שווינדען. דער נאַנצער כאַראַקטער פֿון דער שולע האָט זיך געהאַלטען אין
ענדערען. גאַנצע צוואַנציג יאָהר האָט זשיראַרדאָ פֿאַרווירקליכט זיין אידעאַל,
און פֿלעגט אונזערע אינגלעך האַלטען אין איין קעמען און קרייזלען,
אום צו קענען שיקען די „מ י ד ע ל ש ע“ פּאַזשען אין הויף אַרײַן,
פֿאַרפּוצט ווי די שעהנסטע דיענער פֿין לואי דעם פֿערצעהנטען. צו זיי
האָבען געלערענט, צו ניט, איז ניט געווען זיין דאָגה. זיינע ליעבלינגע
זיינען געווען די וואָס האָבען געהאַט די גרעסטע קופּערטס מיט קליידער,
בערשטלאַך און קאַלאַן-פֿלעשלאַך, וועלכע האָבען געהאַט די עלעגאַנטסטע
פרוואַט אַוניפֿאָרמען, און וואָס האָבען זיך געקענט פֿאַרנייגען ווי אַן עכטע
קאַקעטקע. פֿריהער, ווען זשיראַרדאָ פֿלעגט מאַכען רעפּעטיציעס פֿון הויף
צערעמאָניעס, איינזויקלענדיג אַ פּאַזש אין אַ רויטען ציצענעם ליילעך אום
פֿאַרצושטעלען די קייזערין, זיינען די שילער מיט גרויס הכּנעה צוגעגאַנגען
צו דער פֿאַרשטעלטער מלכה, האָבען ערנסט דורכגעמאַכט די צערעמאָניע
קושענדיג איהר די האַנד, און האָבען זיך צוריקגעצויגען מיט דער עלע-
גאַנטסטער פֿערנייגונג. אבער איצט, כאַטש אין הויף גופּא האָבען זיי זיך
זעהר העפֿליך אויפֿגעפֿיהרט, האָבען זיי אָבער ביי די רעפּעטיציעס געמאַכט
אַזעלכע הינטישע שטיק, אַז מי פֿלעגט זיך האַלטען ביי די זייטען פֿאַר
געלעכטער, און זשיראַרדאָ פֿלעגט שיער ניט פּלאַצען פֿאַר רציחה. פֿריהער
ווען די יונגע שילער זיינען געבראַכט געוואָרען אין הויף אַרײַן און וואָרען
עקסטראַ געפּוצט און געקרייזעלט צוליעב דעם עהרווירדיגען קבלת פּנים,
פֿלעגען זיי זיך אומטראַגען מיט זייערע לאַקען אַזוי לאַנג, ווי זיי האָבען
נאָר געקענט. איצט, צוריקקומענדיג פֿון פּאַלאַץ, האָבען זיי גלייך אונטער-
געשטעלט די קעפּ אונטערן קראַן קאַלטע וואַסער, אום זאָפֿאַרט פּטור צו
ווערען פֿון די לאַקען זייערע. מי פֿלעגט שטאַרק אָבלאַכען פֿון די „מיי-
דעלשע“ פּנים'לעך. איצט, איז אַזאַ מין עמפּפּאַנג אין קייזערליכען הויף
שוין ניט בעטראַכט געוואָרען אַלס אַזאַ גרויסער כּבוד, נאָר פֿאַרקעהרט, אַלס
אַ לאַסט. און ווען די קליינע פּאַזשען, וועלכע פֿלעגען אָפּט געשוקט ווע-
רען אין הויף אַרײַן צו אַמוזירען די קליינע נאַסלעדניקעס, האָבען איינמאַל
באַמערקט ווי אַ פֿירשטליכער חברה טאַן האָט אין אַ געוויסען שפּיעל צו-
זאַמענגעדערעהט זיין טיכעל און האָט דערמיט געשלאָגען זיינע חברים, האָט
אויך איינער פֿון אונזערע געפֿאַלגט דעם ביישפּיל, און האָט מיט אַזאַ מאַד-
נעם בייטש אַזוי דורכגעשמויסען אַ נאַסלעדניק, אַז ער האָט זיך יעמערליך
פֿאַרנאַנדערגעכליפעט. זשיראַרדאָ איז געווען צושראַקען אויף טויט, אבער

דער אלטער סעוואסטאפאלער אדמיראל, וועלכער איז געווען דעם נאם-
לעדניק'ס לעהרער, האָט פֿאַרקעהרט, זעהר געלויבט דעם כוואַטסקען
אינגעל.

א נייער גייסט, אַן ערנסטער, פֿלייסגער גייסט, האָט זיך גענומען
ענטוויקלען אין קאַרפּוס, ווי אין אלע אנדערע שולען. אַ מאָל, זייענדיג
זיכער אז זיי וועלען אין פֿינף יאָהר אַרום ווערען אָפֿיצירען אין דער לייב-
גוואַרדיע, פֿלעגען די פּאַזשען ניט אָנהייבען לערנען אין די ערשטע יאָהרען
און נור אין די לעצטע צוויי קלאַסען האָבען זיי מעהר אָדער וועניגער גע-
לערענט; איצט האָבען אויך די ערשטע צוויי קלאַסען פֿלייסג געשטודירט.
די מאָראַלישע זייט איז אויך פֿיעל געבעסערט געוואָרען. די אָריענטאַלישע
אויסגעלאַסענהייט איז בעטראַכט געוואָרען מיט עקעל און אַבשוי. זשיראַרדאָ
איז אַראָבגעזעצט געוואָרען פֿון זיין גדולה. נאָר וואוינען האָט מען איהם
ערלויבט אין זיינע אלטע צימערן אין דער קאַרפּוס געביידע און מיר האָבען
איהם נאָכהער געזעהען איינגעהילט אין זיין לאַנגען מיליטערישען שינעל,
שפּאַציערענדיג אַהין און צוריק, פֿאַרטיעפֿט אין געדאַנקען, — טרויעריג, מס-
תּמא, ווייל ער האָט מעהר ניט געקענט פֿאַרדאַמען דעם נייעם גייסט,
וועלכער האָט יעצט געהערשט אין דעם קאַרפּוס פֿון די פּאַזשען.

2.

איבער גאַנץ רוסלאַנד האָט מען גערעדט פֿון בילדונג. אזוי שנעל ווי
שלוים איז אין פֿאַרזי געשלאָסען געוואָרען (אין דער קרימער פּל-
חמה) און די צענזור האָט אַ ביסעל נאָכגעלאָזען, האָט מען זיך גענומען
גאַנץ שטאַרק דיסקוטירען איבער בילדונגס-אַנגעלעגענהייטען. די אַנוויסענ-
הייט פֿון די מאַסען, די שטערונגען, וועלכע זיינען אימער געלייגט געוואָ-
רען אין וועג פֿון די, וואָס האָבען געוואָלט לערנען די מאַסען דערפֿער
וואָס האָבען נאָר קיין שולען ניט געהאַט, די פֿערשימעלטע מעטהאָדען פֿון
אונטערריכטען און די רפואות פֿאַר אלע דיעזע איבלען, זיינען געוואָרען די
לעבעדיגע טהעמאַס פֿאַר דיסקוסיאָן צווישען די געבילדעטע מענטשען, אין
דער פרעסע און אפילו אין די אַריסטאָקראַטישע פּאַלאַצען. די ערשטע
גימנאַזיע פֿאַר מיידלאַך איז ערעפֿענט געוואָרען אין 1857 מיט אַ פּראַכט-
פּאַלען פּלאַץ און אויסגעצייכענטע לעהרער. ווי דורך אַ צויבער, האָט זיך
גלייך געיאָועט אַ גאַנצע מאַסע מענער און פֿרויען, וועלכע האָבען ניט נור
געווידמעט זייער גאַנצען לעבען צו בילדונג, זאָנדערן זיי האָבען זיך אַרויס-
געוועזען אַלס מערקווירדיג פּראַקטישע פּעדאַגאָגען: זייערע שריפֿטען וואָל-

מען פֿורנמען אַ עהרווירדיגען פּלאַץ אין יעדווידער ציוויליזירטער ליטעראַ-
טור, ווען זיי וואָלטען נאָר אַרויס אויף דער וועלט.

די נייע עפּאָכע האָט אייך געווירקט אויף דעם פּאָושען קאַרפּוס, אַ חוץ
עטליכע אויטאָהמען, איז דער אלגעמיינער חשק פֿון די דריי נידריגע קלאַס-
סען געווען צו שטודירען. דער הויפט פֿון דער בילדונגס-אַבטהיילונג, דער
אינספּעקטאָר ווינקלער, וועלכער וואַר אַ בעוואוסטער ארטיילעריע-
פּאָלקאָוויק, אַ מאַטהעמאַטיקער און אַ געבילדעטער פּראָגרעסיווער מאַן,
איז געפּאָלען אויף אַ טייערען פּלאַץ, ווי אזוי אויפֿצואוועקען אין אונז דעם
נייסט פֿון בילדונג. אַנשטאַט די פֿריהעריגע פּראָסטע לעהרער האָט ער
געשמרעכט צו קריגען די בעסטע פעדאָגאָגען. נאָך זיין מיינונג, איז קיין
פּראָפּעסאָר ניט געווען צו גרויס צו אונטערריכטען די אינגלעך
קינדער. און אזוי האָט ער ז"ש. איינגעלאָדען אַ גרויסען מאַטהעמאַטיקער
צו לערנען אַלגעבראַ מיט דעם פֿיערטען קלאַס. דאָס וואַר קאַפיטאַן סו-
באַנין אַ געבאָרענער לעהרער, דורך וועלכען דער גאַנצער קלאַס האָט
זיך באַלד פֿלייסג אַ נעהם געטאָהן צו מאַטהעמאַטיק. אַנב, האָט עס
גראַדע פּאַסירט אַז דיעזער קאַפיטאַן איז געווען לעהרער פֿון דעם נאַסלער-
ניק (ניקאָלאַי אַלעקסאַנדראָוויטש, וועלכער איז געשטאַרבּען זעכס און צוואַנ-
ציג יאָהר אַלט), און דער יורש העצר איז געבראַכט געוואָרען איין מאָלאַין
וואָך אין קאַרפּוס אַרײַן צו הערען די לעקציעס פֿון קאַפיטאַן סובאַנין. די
קייזערין, מאַריאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ, וועלכע וואַר אַ געבילדעטע פֿרוי, האַט
געדענקט, אַז אפּשר וועט די באַריהונג מיט פֿלייסגע שילער צוגעבען
איהר תּנא ברא חשק צום לערנען. ער איז געזעסען צווישען אונז און האָט
געמוזט ענטפֿערען אויף דעם לעהרערס פֿראַגען, פּונקט ווי יעדער פֿון אונז.
אַבער ער פֿלעגט זיך תּמיד מאַלען קארטינקעס אָדער שושקענען זיך מיט
זיינע שכנים, בשעת דער לעהרער האָט גערעדט. ער וואַר גוטגערייזט און
איידעל, אַבער זעהר פֿלאַך אין לערנען און נאָך פּלאַכער אין זיינע ליעבעס.
פּאַר'ן פֿינפֿטען קלאַס האָט דער אינספּעקטאָר געקראָגען צוויי אויס-
געצייכענטע לעהרער. ער איז אַרײַן אין אונזער קלאַס-ציטער מלא
שמחה אין דאָס אַנגעזאַגט די בשורה, אַז מיר וועלען האָבען אַ זעלטענע
געלעגענהייט. פּראָפּעסאָר קלאַסאוויכקי, אַ גרויסער קלאַסישער געלעהרטער
און אַ בקי אין רוכישער ליטעראַטור, האָט איינגעוויליגט מיט אונז צו לער-
נען גראַמאַטיק, און וועט מיט אונז דורכנעהן אלע פינף קורכען פֿון יאָהר
צו יאָהר. נאָך אַן אַוניווערסיטעטס-פּראָפּעסאָר, הערד בעקער, ביבליאָטע-
קאַר פֿון דער קייזערליכער (נאַציאָנאַלער) לייברערי, וועט טאָהן דאָס זעלבע
מיט דער דייטשער שפּראַך.

דער אינספעקטאָר האָט אונז אָבער אָנגעזאָגט, אַז פּראָפּעסאָר קלאַסאָוסקי איז ניט געוונט, און האָט געבעטען מיר זאָלען זיך אין זיין שמונדע פֿאַרהאַלטען רוהיג. פֿאַרשטעהט זיך, אַז מיר האָבען ניט געוואָלט פֿאַרלירען די געלעגענהייט צו האָבען אַזאַ לעהרער.

דער בילדונג אינספעקטאָר, ה. ווינקלער, האָט ווירקליך ניט געדאַמט קיין טעות אין חשבון. מיר זיינען געוואָרען זעהר שטאַלץ מיט אונזערע לעהרער, די פּראָפּעסאָרען פֿון אוניווערסיטעט, און כאַמשעס האָבען זיך ערהויבען פּראָטעסטען פֿון „קאָמטשאַטקע“ (אין רוסלאַנד, ווערען די הינטערשטע בענק פֿון יעדען קלאַס אָנגערופֿען מיט דעם נאָמען פֿון די-ע-ען פֿאַרוואָרפֿענעם אוניווערזיטעטען אינזעל) געגען דעם „וואַרשטעל-מאַכער“—דאָס הייסט, דעם דייטש—וועלכען זיי האָבען שטאַרק געוואָלט אונטערהאַקען די פֿליגעל, איז דאָך די עפֿענטליכע מיינונג פֿון אונזער קלאַס געווען ענטשיעדען אויף דער זייט פֿון די פּראָפּעסאָרען. „דער וואַרשטעל-מאַכער“ האָט גלייך געפֿונען גרויס חן אין אונזערע אויגען.

אַ הויכער מאַן, מיט אַן אונגעהייערן שמערען און זעהר גוטע אינטעליגענטע אויגען איז אַרײַן אין קלאַס און האָט אונז געזאָגט אין אַ צימ-ליך גוטען רוסיש, אַז ער דענקט צו צוטיילען אונזער קלאַס אין דריי אַב-טהיילונגען. די ערשטע אבטהיילונג זאָל בעשטעהען פֿון דייטשען, וואָס קענען שוין די שפּראַך, און פֿון די וועט ער ערוואַרטען ערנסטע אַרבייט: מיט דער צווייטער אבטהיילונג וועט ער לערנען גראַמאַטיק און נאַכהער דייטשע ליטעראַטור, לויט נאָך דער בעשטימטער פּראָגראַמע; און די דריטע אבטהיילונג, האָט ער געענדיגט מיט אַ בעצויבערענדען שמיכעל, וועט זיין די „קאָמטשאַטקאַ“. „פֿון אייך“, האָט ער געזאָגט „וועל איך בלויז פֿאַרלאַנגען איהר זאָלט קאָפּירען פֿיער שורות, וועלכע איך וועל פֿאַר אייך אויסקלייבען פֿון אַ בוך. האָבענדיג אָבגעקאָפּירט די פֿיער שורות אייערע, קענט איהר זיך טאָהן וואָס איהר ווילט; נאָר שטערט ניט די אַנדערע שילער. און איך זאָג אייך צו, אַז אין פֿינף יאָהר וועט איהר האָבען אויסגעלערענט עטוואָס דייטש און דייטשע ליטעראַטור. נו, און ווער שטעהט צו צו די דייטשען? דו, שמאַכעלבערג? דו, לאַמסדאָרף? אפשר אויך ווער פֿון די רוסישע? און ווער שטעהט צו צו „קאָמטשאַטקאַ“? פֿינף, אָדער זעקס אינגלעך, וועלכע האָבען ניט געקענט קיין וואָרט דייטש האָבען זיך באַזעצט אויפֿ'ן „אינזעל“. זיי האָבען זיך זעהר געטריי געקאָפּירט זייערע פֿיער שורות,—אַ דונצען אָדער מעהר אין העכערע קלאַסען, — און פּראָפּ. בעקער האָט אַזוי קינסטליך געקליבען די עזע שורות, און האָט זיך אַזוי פֿלייסג אבגעגעבען מיט די קאָמטשאַטניקעס, אַז צום סוף פֿון די פֿינף יאָהר

האָבען זיי ווירקליך געהאט אַ טיכטיגען בעגריף אין דער דייטשער שפראך און אין איהר ליטעראַטור.

איך האָב מיך אָנגעשלאָסען אָן די דייטשען. מיין ברודער אַלעק-סאַנדער פֿלעגט מיר אזוי אָפֿט שרייבען, אז איך זאָל אויסלערנען די דייטשע שפראך, וועלכע באַזיצט אזא רייכע ליטעראַטור, און אין וועלכע יעדער אַנדער שטענדיגער בוך ווערט איבערזעצט, אז איך האָב מיך זעהר פֿלייסיק אַ נעהם געמאַהן דערצו. איך האָב איבערזעצט און גרינדליך אויסשטודירט איין זייטעל פֿון אַ צימליך שווערער פֿאַעטישער בעשרייבונג פֿון אַ דוננערשטורם; איך האָב אויסגעלערענט אויף אויסוועניג אזוי, ווי דער פֿראַפֿעסאָר האָט מיר געראַטהען, די פֿאַרמען פֿון די האַנדלונגס-ווערטער, די בעשטימונגס ווערטער, און האָב אָנגעהייבען לעזען. דאָס איז אַ פֿראַכטפֿאַלע מעטהאָדע צו לערנען שפראַכען. אויך האָט מיר בעקער געראַטהען אויסצושרייבען אַ ביליגע אילוסטרירטע צייטונג, און איהרע בילדער און קורצע ערציילונגען פֿלעגען מיך פֿאַראַינטערעסירען גענוג איבערצוליינען עטליכע שורות אָדער אַ קאָלומנע. איך האָב די שפראַך שנעל אויסגעלערענט.

צום סוף ווינטער האָב איך געבעטען הערר בעקער ער זאָל מיר לייהען אַ קאָפּיע פֿון געטהע'ס „פֿאַאוסט“. איך האָב עס שוין געהאט גע- לעזען אין אַ רוסישע איבערזעצונג; אויך האָב איך געהאט געלעזען טורגע- נייעף'ס פֿראַכטפֿאַלען ראַמאַן „פֿאַאוסט“; און איצט האָב איך שוין שמאַרק געגאַרט צו ליינען דאָס ערהאַבענע ווערק אין אַריגינאַל. „דו וועסט דאָרט גאָר ניט פֿאַרשטעהן; עס איז צו פֿילאָזאָפֿיש“, האָט בעקער געזאָגט מיט זיין זיסען שמייכעל: אָבער ער האָט מיר פֿון דעסטוועגען געבראַכט אַ קליין פֿיער-עקיג ביכעל מיט אַלמע פֿאַרגילטע בלעטלעך, וועלכע האָבען ענט- האַלמען די אונשטערבליכע דראַמאַ. ער וואָלט זיך קיין מאָל ניט געקענט פֿאַרשטעלען די אונערגרונדליכע פֿרייד, וועלכע דאָס ביכעל האָט מיר פֿאַר- שאַפֿט. איך האָב פֿשוט אין זיך אַריינגעטרונקען דעם גאַנצען זינן און די מוזיק פֿון יעדער איינציגער שורה, אָנהייבענדיג מיט גאָר די ערשטע פֿער- זען פֿון דער הערליך שעהנער ווידמונג. און איך האָב באַלד געקענט גאַנצע זייטליך אויף אויסוועניג. פֿאַאוסט'ס מאַנאַלאָג אין וואַלד, און בעזאַנדערס די ציילען אין וועלכע ער רעדט פֿון זיין אויפֿפֿאַסונג דער נאַטור—

„דו! . . .“

ניט נור קאַלמע ערשטויענדע בעקאַנטשאַפֿט בריינגסט דו, זאָנדערן דו מאַכסט, אז אין איהר טיעפֿסטער ברוסט בליק איך, אזוי ווי אינ'ם בוועם פֿון אַ פֿריינד, —
דעזע ציילען האָבען מיך איינפֿאַך בעגייסטערט און עד היום האָט

דיוער מאַנאַלאַג נאָך זיין קראַפֿט איבער מיר, יעטווידער פֿערז איז מיר ביסלעכווייז געוואָרען אַ טייערער פֿריינד. און וויעדער, ניט עס דען אַ גרעסערער עסטהעמישער פֿאַרגעניגען, ווי צו לעוען פֿאַעזי אין אַ שפראַך, וועלכע מי פֿאַרשמעהט נאָך ניט אַזוי גרינדליך? דאָס גאַנצע איז עפעס אַזוי ווי איינגעהילט אין אַ מין דינעם נעבעל, וועלכער פֿאַסט זיך צו צו פֿאַעזי יואונדערבאַר. ווערטער, וועלכע שטערען מאַנכע מאַהל מיט זייערע אייגן פֿאַכע בעדיימונגען דעם, וואָס פֿאַרשמעהט די שפראַך גענוג אום זיך אין איהר דורך צו ריידען אייף אַזוי פֿיעל אַז ער פֿאַרליערט דאָס עכטע פֿאַ-עמישע בילד, וועלכעס זיי האָבען אייגענמליך געלאָזט איבערגעבען—אָועלכע ווערטער בעוואַלמען אָבער נור זייער צאַרמעסטען, העכסטען זינן פֿאַר דעם וואָס פֿאַרשמעהט זיי ניט אַזוי גרינדליך, און אין דער זעלבער צייט מאַכט די מוזיק פֿון דער פֿאַעזי נאָך אַ שטאַרקערען איינדרוק אויף אַ זעלבען.

פֿראַפֿעסאָר קלאַסאָוסקי'ס ערשטע לעקציע איז פֿאַר אונז געווען אַן ענטפלעקונג. ער איז געווען אַ קלייניציקער, אַרום פֿופֿציג יאָהר אלט, זעהר שנעל אין זיינע באַוועגונגען, מיט לעבעדיגע, קלוגע אויגען און האַלב סאַרקאַסטישען אויסדרוק, און האָט געהאַט דעם הויכען שטערען פֿון אַ פֿאַעט. ווען ער איז אַריינגעקומען צו דער ערשטער לעקציע האָט ער אינו אין דער שמיל געזאָגט, אַז מחמת ער ליידט פֿון אַ לאַנגער קראַנק-הייט, קען ער ניט ריידען הויך, און דאַרום בעט ער מי זאָל זיך צורוקען געהנטער צו איהם. ער האָט אַוועקגעשטעלט זיין שטוהל לעבען דער ער-שמער רייהע מישלעך, און מיר האָבען זיך אַרומגעפֿאַקט אַרום איהם ווי אַ מחנה ביהנען.

ער האָט מיט אונז אייגענמליך געזאָלט לערנען רוסישע גראַמאַטיק' אָבער אַנשטאַט די טרוקענע גראַמאַטישע לעקציע האָבען מיר גאָר געהערט עפעס אָועלכעס, וואָס מיר האָבען גאָר ניט ערוואַרטעט. עס וואָר גראַ-מאַטיק אָבער אין מיטען האָט זיך גאָר אַריינגעכאַפט אַ פֿערגלייך פֿון אַ אַלמען רוסישען לעגענדאַרישען אויסדרוק מיט אַ שורה פֿון האָמער אדער פֿון דער סאַנסקריט מאַהאַבאַהאַראַטאַ, און די שעהנקייט דערפֿון איז איבער-געגעבען געוואָרען אין רוסישע ווערטער; און אַמאָהל וויעדער איז געבראַכט געוואָרען שילער'ס אַ פֿערז בעגלייטעט פֿון אַ בייסענדער בעמערקונג מכּח אַן אַבערגלויבען פֿון דער מאַדערנער געזעלשאַפֿט, דאַן וויעדער טרוקענע גראַמאַטיק און דערנאָך וויעדער אַ הויך פֿאַעטישער אָדער טיעף פֿילאָזאָ-פֿישער גרונדזאַץ.

פֿאַרשמעהט זיך, אַז אַ סך דערפֿון האָבען מיר ניט אָנגעהויבען צו

פֿאַרשטעהן, און פֿון פֿיעלעם האָבען מיר דעם טיעפֿערען געדאַנקען דורכ־געלאָזען. אבער ליגט דען ניט די בעצויבערענדע קראַפט פֿון יעדען שטור־דיום עבען דארין, וואָס עס עפֿענט פֿאַר אונזערע אויגען אלע מאָל נייע, אונזערוואַרטעטע האַריוואַנטען, וועלכע מיר פֿאַרשטעהען נאָך ניט, אָבער וועלכע בע'כשוף'ען אונז אריינצודרינגען אימער טיעפֿער און טיעפֿער אין דעם נעבעל, וועלכער האָט אונז לחתבילה אויסגעוועזען אזוי דונקעל?

שמעהענדיג אָנגעלעהנט מיט די הענד פֿון איינעם אויפֿן אנדערענס אקסלען, אָדער אויף די מיטען פֿון דער ערשטער רייהע, אָדער נאָנט נאָר הענט הינטער קלאַסאָוסקען, האָבען מיר אלע מיט שמראַהלענדע אויגען געשלונגען זיינע ווערטער.

אזוי ווי זיין קול איז געוואָרען וואָס אַמאָל שוואַכער ביין סוף פֿון דער לעקציע, האָבען מיר זיך אלץ מעהר אָנגעשטרענגט איהם צו הערען. דער אינספּעקטאָר האָט געעפֿענט די מיר פֿון אונזער קלאַס־ציימער, אום צו זעהען ווי מיר פֿיהרען זיך אויף מיט אונזער נייעס לעהרער, אָבער דער־זעהנדיג די אונבאוועגליכע מאַסע, האָט ער זיך צוריקגעצויגען אויף די שפיץ פֿינגער. אפילו דאָר אָף, אַ ווילדעס וועזען, האָט געגאָפֿעט אויף קלאַסאָוסקי, אזוי ווי ער וואָלט וואָגען, „אַזאַ אזאַ מין מענטש ביסטו דאָס?" אפילו פֿאַן קליינאָ, אַ האַפֿטונגסלאָזער טפּוש, אַ משערקעס מיט אַ דייטשען נאָמען, איז אויך געזעסען שטיל. אין די מייסטע פֿון אונז האָט געוואָרען עמוּאַס גומעס אין ערהאבענעס אין דער טיעפֿענעס פֿון אונזערע זעלען, עפעס אזוי ווי אַן ערשיינונג פֿון אַן אונזערוואַרטעטער וועלט וואָלט זיך באַוועזען פֿאַר אונזערע אויגען. אויף מיר האָט קלאַסאָוסקי געהאַט אַ מעכטיגען איינפֿלוס, וועלכער איז געוואַקסען פֿון יאָהר צו יאָהר. ווייִן־קלערס נביאות, אַז נאָך אלעס, קען איך נאָך אַמאָל ליעב קריגען די שוהלע, איז מקיים געוואָרען.

אין מערב איראָפּא, איז יאָהרשיינליך דיעזער טיפּ פֿון אַ לעהרער ניט אַלגעמיין בעקאַנט, אָבער אין רוסלאַנד גיבט עס ניט קיין איין בער־ריהטע פּערזענליכקייט, הן אין ליטעראַטור, הן אין פּאָליטישען לעבען, וועלכע זאָל ניט מיט רעכט צושריבען איהר ערשטען אַנשטויס צו אַ הער־כערע ענטוויקלונג צו די לעהרער אין ליטעראַטור. יעדער שוהלע אין דער וועלט האָט געברויכט האָבען אַזאַ לעהרער. יעדער לעהרער פֿון אַ שולע האָט זיך וויין אייגענעס געגענשטאַנד, אין עס פֿעהלט דער רינג וואָס עס זאָל צוזאַמענבינדען די אלע פֿערשיעדענע לעהרען אין איין גאַנצער קייט. נאָר דער ליטעראַטור לעהרער, געלייטעט פֿון דעם אַלגעמיינעם פּלאַן פֿון דער פּראָגראַמע און האָבענדיג די פֿרייהייט זי דורכצופֿיהרען אזוי ווי ער

וויל, קען צוזאמענקעמען די היסטארישע און ליטעראטורנע וויסענשאפטען, זיי פאראייניגען דורך א ברייט-הילאָזאָפֿישע און מענשען-פֿריינדליכען געדאַנקען, און ערוועקען העכערע אידעען און בענייטערונגען אין די מוחות און די הערצער פֿון די יונגע מענשען. אין רוסלאַנד פֿאַלט דיווע נייטיגע אַרבייט גאַנץ נאַמירליך אויפֿן לעהרער פֿון רוסישער ליטעראַטור. אזוי ווי ער רעדט פֿון דער ענטוויקלונג פֿון דער שפּראַך, פֿון דעם אינהאַלט פֿון די פֿאַרצייטיגע העלדען פּאַעזיע, פֿון פּאָפּולערע לידער און מוזיק, און דער-נאָך אויך פֿון מאָדערנע ראַמאַנען, פֿון דער וויסענשאַפֿטליכער, פּאָליטישער און פּהילאָזאָפֿישער ליטעראַטור פֿון זיין אייגען פֿערשטאַנד און פֿון די פֿער-שיערענע עסטהעטישע פּאָליטישע און פּהילאָזאָפֿישע שמראַמען, וועלכע זי האָט אין זיך אָבגעשפּיגעלט, מוז ער, נאַמירליך, אויך אַרײַנברענגען דעם פֿעראַלגעמיינטען בעגרייפֿ פֿון דער ענטוויקלונג פֿונ'ם מענשליכען גייסט, וועלכער ליגט פֿיל העכער, ווי דער אינהאַלט פֿון די געגענשאַפטערען, וואָס ווערען געלערנט בעוונדער.

דאָסזעלבע האָט געברויכט געמאָן צו ווערען מיט די נאַטור-וויסענ-

שאַפטען.

עס איז נאָך וועניג צו לערנען בעמייע און פֿהיזיקע, אַסטראָנאָמיע און מעטעאראָלאָגיע (וויטערונגס-לעהרע), זאָלאָגיע און באַטאַניקע. די פּהילאָזאָפֿיע פֿון אַלע נאַטור-וויסענשאַפטען—אַן אלגעמיינער בליק איבער די נאַטור אַלס עטוואָס גאַנצעס, אַ שטייגער, ווי דער ערשמער טהייל פֿון הומבאָלד'ס „קאָסמאָס“—האָט געברויכט אַריבערמאָרגען צו ווערען צו די שילער און סמודענטען, מאַכט ניט אויס, וויפֿעל נאַטורוויסענשאַפֿט עס ווערט אין דער שולע געלערענט. די פּהילאָזאָפֿיע און די פּאַעזיע פֿון דער נאַטור, די מעטהאָדען פֿון אַלע פּאַזיטיווע וויסענשאַפטען און אַ בענייטער-רענדער באַגריף פֿון דעם גאַנצען נאַטור-לעבען מווען אונבעדינגט זיין אַ טהייל פֿון בילדונג. מעגליך, אַז דער לעהרער פֿון געאָגראַפֿיע מוז לעת עתה איבערנעהמען דיעזע אַרבייט; אָבער אויב אזוי, האָט מען אייגענטליך געמוזט האַבען גאַנץ אַנדערע לעהרער און גאַנץ אַנדערע פּראָפֿעסאָרען פֿון געאָגראַפֿיע אין די אוניווערזיטעטען.

דאָס, וואָס עס ווערט יעצט געלערענט אונטער דיעזען נאָמען מעג זיך זיין אַלץ וואָס איהר ווילט נאָר אַליוו, אָבער געאָגראַפֿיע איז עס ניט. אַ צווייטער לעהרער האָט וויעדער מנצח געווען אונזער צימליך וויל-דען קלאַס אויף אַ גאַנץ אַנדערען אופן, דאָס איז געווען דער לעהרער פֿון שרייבען, דער לעצטער פֿון דעם גאַנצען שטאַב לעהרערס. אויב די „גע-צענדיגער“—דאָס הייסט, דער דייטשער און דער פֿראַנצויזישער לעהרער—

האָבען געהאט וועניג כבוד פֿון אונז, דאָן איז דער לעהרער פֿון שרייבען
ע ב ע ר מ, וועלכער איז געווען אַ דייטשער איד, זיכער געווען אַ מאַר-
טירער. געגען איהם אַרויסצואווייזען חוצפה האָט זיך גערעכענט פֿאַר אַ
מין חכמה ביי די פֿאַזשען. הפנים, אַז נאָר זיין אַרעמקייט האָט איהם גע-
צוואונגען אָנצוהאַלטען זיין לעקציע אין דעם קאַרפּוס. די אַלטע חברה
לייט, וועלכע זיינען צוריק געבליבען צו צוויי, דריי יאָהר אין דעם פֿינפֿטען
קלאַס, האָבען איהם זעהר שלעכט בעהאַנדעלט, אבער ער האָט עפעס ווי
געשלאָסען אַ מין קאָנטראַקט מיט זיי: „בלויז איין שטיפֿעריי ביי יעדער
לעקציע און ניט מעהר“—אַ קאָנטראַקט, וועלכער איז, דעם אמת זאָגענדיג,
אַפֿט געבראַכען געוואָרען פֿון אונזער צד.

איין מאָהל, האָט איינער פֿון די איינוואָהנער פֿון די „קאָמטשאַט-
קאָ“ איינגעווייקט אַ שוואַם אין מינט און קרייט און האָט זי אַ שמוץ גע-
טאָהן דעם שרייב מאַרטירער אין פנים אריין. „נאָ דיר, עבערט!“ האָט ער
אַ געשריי געטאָהן מיט אַ נאָרשעוואַמען שמייכל. די מינט האָט באַ-
שפּריצט עבערט'ס פנים און זיין ווייסע העמד.

מיר זיינען געווען זיכער, אַז דעם מאָל וועט דער לעהרער פֿאַרלאָ-
זען דעם צימער און גלייך רעפּאַרטען די געשיכטע דעם אינספּעקטאָר.
אַבער ער האָט בלויז אויסגערופֿען, אַרויסגעמענדיג זיין לייווענמענע מיכעל
און זיך אָבווישענדיג דעם פנים, „מיינע העררען, איין שפּאַס—ניט מעהר
היינט! דאָס העמד איז קאַליע געמאַכט“, האָט ער צוגעפֿינט מיט אַן
אונטערדריקטען קול, און האָט זיך ווייטער גענומען קאָרעגירען אונזערע
ביכער.

מיר האָבען זיך געפֿיהלט אומגעלומפּערט און שטאַרק פֿערשעהמט.
געזעהען? אַנשטאַט אונז צו רעפּאַרטען, האָט ער זיך גאָר דערמאָנט אַן
דעם קאָנטראַקט אונזערען! דער גאַנצער קלאַס האָט אָנגעהויבען קריגען
אַ שטאַרקע סימפּאַטיע צו איהם. „וואָס דו האָסט געטאָהן, איז זעהר דום“
האָבען מיר אונזער קאָמעראַד פֿאָרגעוואָרפֿען. ער איז אַן אַרעמער מענש,
און דו האָסט קאַליע געמאַכט זיין העמד! שאַנדע!“ האָט אימיצער אויס-
געשריען.

דער שולדיגער איז גלייך געלאָפֿען בעטען אום ענטשולדיגונג. „מען
מוז לערנען, לערנען מוז מען, מיין הערר“, וואָר אַלעס וואָס עבערט האָט
געענטפֿערט, און טיעפֿע טרויערקייט האָט אַבגעקלונגען אין זיין שטימע.
נאָך דיעזען צופֿאַל זיינען אַלע געוואָרען רוהיג און ביי דער נעק-
סטער לעקציע, עפעס אַזוי ווי מיר וואָלטען געהאט צווישען זיך פֿריהער
אַבגערעדט, האָבען די מייסטע זיך געסטאַרעט שרייבען ווי אַס שענסטען,

און מיר האָבען צוגעטראָגען אונזערע ביכער צו עבערט זיי צו קאַרעגירען. ער האָט געשמראַהלט פֿון שמחה; ער האָט זיך געפֿיהלט גליקליך יענעם מאָג.

דיעזער פֿאַקט האָט אויף מיר געלאָזען אַ מיטעפֿען איינדרוק און ער איז נאָך עד היום ניט אבגעמעקט פֿון מיין זכרון. איך וועל אייביג דאַנק-באַר זיין דייעזען מערקווירדיגען מענשען פֿאַר זיין לעקציע. מיט אונזער לעהרער פֿון צייכענן, וועלכען מי האָט אַ נאָמען געגען-בען גאַנג, האָבען מיר זיך קיינמאָהל ניט אויסגעגלייכט. ער האָט שמענ-דיג גע'מסר'ט די וואָס האָבען זיך געשפיעלט אין זיין קלאַס. דאָס האָט ער, נאָך אונזער מיינונג, קיין רעכט ניט געהאט צו מאַהן, ווייל ער וואַר בלויז אַ צייכונגס לעהרער און בעזאָנדערס דערפֿאַר, וואָס ער איז געווען ניט קיין עהרען מאַן. אין זיין שטונדע האָט ער זיך וועניג געקימערט אום אונז און האָט זיין גאַנצע צייט געספענט אויסבעסערענדיג די ריסונקעס פֿון די, וואָס האָבען ביי איהם גענומען פריוואַט לעקציעס, אָדער אַ ניט די וואָס האָבען איהם פשוט בעצאָהלט דערפֿאַר, וואָס זיי וועלען קענען וויי-זען אַ גוטע צייכונג ביים עקואַמען. אויף די קאַמעראַדען, וואָס האָבען דאָס געמאַהן, האָבען מיר גאָר קיין פֿאַראיבעל ניט געהאַט. אַדרבה, מיר האָבען עס געהאַלטען פֿאַר רעכט, אַז די וואָס האָבען ניט געהאַט קיין פֿעהיגקייט פֿאַר מאַטעמאַטיק, אָדער קיין זכרון פֿאַר געאָגראַפֿיע, און האָ-בען דאָרום ניט געקענט אויסהאַלטען דעם עקואַמען, זאָלען פֿאַרבעסערען זייערע שאַנסען דורך אַ גוטען ריסונאַק אָדער אַ גוט געצייכענטע קאַרטע פֿאַר וועלכע זיי האָבען באַצאָהלט גוטע מזומנים. בלויז פֿאַר די בעסטע צוויי תלמידים פֿון קלאַס וואָלט אַזאַ ניט געפאַסט, אבער אַלע אַנדערע האָבען זיך געמעגט באַזעצן מיט אַזעלכע מיטלען גאָר אָהן שום געווי-סענסביסע. דאָך האָט דער לעהרער גופא ניט געהאַט קיין רעכט צו מאַכען אַזעלכע בעשטעלמע צייכונגען: אין אַז ער האָט עס שוין יאָ גע-מאַהן, האָט ער געברויכט געדולדיג אַריבערטראָגען דעם גאַנצען ליאַרם און אַזע שטיפֿערייען פֿון די שילער זיינע. אבער ער האָט דאס ניט געוואָלט ליידען און איז וואָס אַמאָהל געוואָרען חוצפּה'דיגער מיט זיינע מסירות געגען אונז.

קוים זיינען מיר אַריבער אין דעם פֿיערטען קלאַס און האָבען זיך אָנגעהויבען צו פֿיעלען אין קאַרפּוס מעשה תשובה, האָבען מיר באַ-שלאָסען אביסעלע שטרענגער איהם צו געהמען אין די הענד אַרײַן. „עס איז אייער אייגענע שולד“, האָבען צו אונז די עלטערע חברים געמענה'ט „וואָס ער מאַכט אַזעלכע הוויות מיט אייך, מיר האָבען איהם געפֿלעגט

האלטען אין צוויק" און מיר האָבען אָנגעמאַכט דיעזען מחוצף פנים'ניק די פֿליגעל אַראָבצוהאַקען.

איין מאָל, זיינען צוויי אויסגעצייכענטע שילער פֿון אונזער קלאַס צוגעגאַנגען מיט פּאַפּיראַסען אין מויל צו ה. גאַנו און האָבען ביי איהם גע- בעטען אַ שוועבעלע. נאַטירליך, איז דאָס בלוזי געווען אַ שפּאַם, — אין קלאַס גופא וואָלט דאָך קיינע- ניט געסמיעיעט רויכערען, — און ווערליגנאָך אונזער געזעץ פֿון עטיקעט, האָט גאַנו בלוזי געברויכט צו הייסען די צוויי חברה לייט אַוועקגעהן; אבער ער האָט זיי פֿאַרשריבען אין „ספר הזכר- נות" און זיי וואַרען שטרענג באַשטראַפֿט. דאָס איז געווען דער לעצטער פֿונק אויפֿ'ן פֿייער. מיר האָבען באַשלאָסען איהם צו געבען א „בענעפֿיט נאַכט". אין איין שעהנעם טאָג, האָבען מיר אלע מיט איין מאָל געזאָלט געהמען באַראַבאַניען מיט די ליניעס אין די טישען מיט אַזאַ געוואַלדיגען ליאַרם, אַז דער לעהרער זאָל מווען אַרויס פֿון קלאַס. דיעזע פֿאַרשווערונג האָט אבער געהאט ביי-צוקומען א סך שוועריקייטען. אין אונזער קלאַס זיינען געווען אַ פֿולע כשר'ע נשמה'לעך, וועלכע וואָלטען צוגעזאָגט צו צו- שמעהען צו אונז, אבער ביי דער לעצטער מינוט וואָלטען זיי געוואַרען גערווען און זיך צוריקגעצויגען און דאָן וואָלט דער לעהרער געקענט פֿאַר- קלאַגען די איבריגע אַלס בונטאַוושטשיקעס. אין אַזעלכע אונטערנעהמונגען איז תמיד וויכטיג אַז אלע זאָלען זיין יד אחת, ווייל די בעשטראַפֿונג, וואָס זי זאָל ניט זיין, איז אימער לייכטער, ווען זי פֿאַלט אויפֿ'ן גאַנצען קלאַס, זיי בלוזי אויף עטליכע.

מיט אַן אמת דיפּלאַמאַטישען קונץ זיינען מיר אלע הינדערניסע בייגעקומען. אויף אַ געוויסען סיגנאַל האָבען מיר זיך אלע געזאָלט אויס- דרעהען מיט די רוקענס צו גאַנו און דאָן זאָלען מיר מיט איין מאָל אָנ- הויבען צו זעצען מיט די ליניעס אויף די שרייב-טישעלעך. דאָן וואָלטען דאָך שוין די שרעקענדע נשמות אויך קיין פּחד געהאַט, אַזוי לאַנג ווי זיי וואָל- טען ניט געהאט צו באַגעגענען גאַנז'ס שטרענגען בליק. אבער דעם סיג- נאַל? פֿייען, פּונקט ווי אין די רויבער געשיכטען, שרייען, אָדער אפילו נייעסען האָט ניט געטויגט: גאַנו וואָלט געקענט אויסגעסען זיין גרימצאָרן אויפֿ'ן פֿייער אדער נייעסער. דער סיגנאַל מוז זיין אַ שטילער. איינער פֿון אונזערע צייכנער זאָל צוטראַגען זיין העפֿט צו גאַנו און אין דעם מאָ- מענט, ווען ער קומט צוריק אויף זיין פּלאַץ, — זאָלען אלע מיט איינמאַל אָנהייבען שמורמען!

אַלעס איז צוגעגאַנגען כשורה. נייעס אַדאָף האָט צוגעטראַגען זיין צייכונג און גאַנו האָט זי פּאַפּראַוועט אין עטליכע מינוטען, וועלכע

האָבען אונז אויסגעוועזען יאָהרען. ער איז ענדליך צוריק צו זיין פלאץ. אויף איין רגע האָט ער זיך אבגעשטעלט, א קוק געמאָהן אויף אונז און זיך גלייך אַנידערגעזעצט... דער גאַנצער קלאַס האָט זיך מיט איינמאָהל אויסגערעהט מיט די רוקענס צו גאַנז'ן און די ליגעיקעס האָבען געבאַ-ראַבאַניעט אויף די מישלעך, בעת מאַנכע האָבען געשריען: „גאַנז, אַרויס! ניעדער מיט גאַנז!“ דער גערויש וואָר שרעקליך. אַלע קלאַסען האָבען געוואוסט אַז דאָ קריגט גאַנז זיין „בענעפֿויט-נאַכט“. ער איז געבליבען שטעהען מורמלענדיג עפעס אונטער'ן נאָז און איז ענדליך אַרויס. אן אָפֿיציר איז אַריין, — מיר האָבען ווייטער געפויקט. דאָן איז אַריין דער אונטער-אינספּעקטאָר, אַלע זיינען געוואָרען שטיל. ס'האָט זיך אָנגעהויבע אַ כּדרה פֿון זידלעריי.

„ארעסטירט גלייך דעם עלטסטען!“ האָט דער אינספּעקטאָר אויס-געשריען; און אזוי ווי איך בין געוועזען דער ערשטער אין קלאַס און דאָ-רום אויך דער פֿאַרשטעהער, בין איך אַלזאָ אבגעפֿירט געוואָרען אין דער פֿינסטערער צעלע. צוזוועהען אבער וואָס דערנאָך איז פֿאַרגעקומען האָב איך שוין אבער פֿאַרשפּאַרט. דער דירעקטאָר איז געקומען. גאַנז איז אויפֿגעפֿאָדערט געוואָרען אויסצוגעבען די פֿיהרער, אבער ער האָט ניט גע-וואוסט. „זיי האָבען זיך אַלע אויסגערעהט צו מיר מיט די רוקענס און האָבען גענומען זעצן אין די מיטען“, האָט ער געענטפֿערט. מי האָט גלייך אבגעפֿיהרט דעם קלאַס אונטען און כאַטש דאָס שמייסען איז שוין לאַנג געווען פֿאַרוואָרפֿען ביי אונז אין קאַרפּוס, האָט מען דאָך דאָס מאָהל געשמיסען די צוויי, וואָס האָבען מיט אַ צייט פֿריהער געבעטען ביי גאַנז'ן אַ שוועבעלע, כלומרשט דאָרום, ווייל ער האָט גערעכענט, אַז די „בענע-פֿויט-נאַכט“ איז געווען אונזער נקמה פֿאַר זייער בעשמאַפֿונג.

דאָס האָב איך אויסגעפֿונען אין צעהן טאָג אַרום, ווען מען האָט מיר ערלויבט צוריקצוגעהען אין קלאַס. מיין נאָמען, וועלכער איז געווען אויפֿגעשריבען אויפֿ'ן רוימען טאַפֿעל אין קלאַס צימער, איז אויסגעמעקט געוואָרען. דאָס האָט מיך גאָר ניט געהאַרט. אבער דעם אמת געזאָגט, האָבען די צעהן טעג אין דער צעלע, אָהן ביכער, זיך געצויגען זעהר לאַנג, אזוי אַז איך האָב פֿאַרפֿאַסט (אין שרעקליכע גראַמען) אַ פּאַעטא, אין וועל-כע איך האָב פֿאַהרענליכט די נאָבעלע טהאַמען פֿונ'ס פֿיערטען קלאַס.

פֿאַרשטעהט זיך, אַז אונזער קלאַס איז איצט געוואָרען דער העלד פֿון דער שולע. אַ גאַנצען מאַנאַט לאַנג האָבען מיר געמוזט דערצעהלען און איבערדערצעהלען אַלע איינצעלהייטען פֿון די אַפֿערע און אַלע קלאַסען האָבען אינו פֿאַרשאַמען מיט קאָמפּלימענטען פֿאַר אונזער אהדות און האַר-

מאָנישע האַנדלונג. און דאָן זיינען געקומען די זאָנטאָגען—אַלע זאָנטאָגען ביז קריסטמאַס — וועלכע דער קלאַס האָט געמוזט בלייבען אין קאַרפּוס. אזוי ווי מי האָט אונז אַלעמען געהאַלטען צוואַמען, האָבען מיר זיך פּראַכט פּאַל אַמוזרט אין אונזער „תּפּיסח.“ די מאַמעס פֿון די פּאַרצערטעלע זינ-דעלעך, האָבען זיי געבראַכט זיסוואַרג; די וואָס האָבען געהאַט עפעס געלד, האָבען עס געספּענט אויף קיבלעך און געכעקס און אויף דער נאַכט האָבען די פּריינדע פֿון די אַנדערע קלאַסען אַריינגעבראַכט פּעק מיט פּרוכט פֿאַר דעם בראַווען פֿיערטען קלאַס.

גאַנז האָט פֿון דאַמאָלס אָן קיינעם ניט גע'מסר'ט אבער געצייכענט האָט קיינער ניט אַ לעך. ווער וועט עס געהן לערנען ריסעווען פֿון אזא פּאַרקויפּטע נשמה?

3.

ויין ברודער אלעקסאַנדער איז דאַמאָלס געווען אין מאַסקווע אין אַ קאַדע-טען-קאַרפּוס און מיר האָבען געפֿיהרט אַ לעבּהאַפּטע קאַרעספּאַנדענץ אזוי לאַנג ווי איך וואַר אין דער היים, וואַר דאָס אונזעגליך, מחמה דער פּאַטער האָט דאָס געהאַלטען פֿאַר זיין פּלליכט דורכצוקוקען אַלע בריעף וואָס זיינען צו אונז אָנגעקומען אויף זיין אַדרעס און ער וואָלט גלייך געד-מאַכט אַ כּוּף צו אונזער גאַנצען ויכּוח. אבער איצט האָבען מיר געקענט שרייבען וואָס די האַרץ האָט געגליסט. דער גאַנצער אָבּהאַלט איז געווען דאס, וואָס מיר האָבען ניט געהאַט גענוג געלד אויף סטעמפּס; אָבער מיר האָבען זיך שנעל אויסגעלערענט שרייבען מיט אַזעלכע קלייניקע אויביות או מיר האָבען געקענט אָנשרייבען זעהר פֿיעל אויף אַ קליין בייגעלע פּאַ-פּיער. אַלעקסאַנדער, וועלכער האָט געהאַט אַ פּראַכטפּאַלע האַנדשריפּט, פּלעגט אַריינקוועטשען אויף איין זייטעל פּאַפּיער אזוי פֿיעל, ווי עס וואָלט פּאַרנומען פֿיער געדרוקטע זייטען. און זיינע מיקראַסקאָפּישע שורות זיינען געווען אזוי דייטליך, ווי אָבּגעדרוקטע. אַ שאַך, וואָס דיעזע בריעף, וועלכע ער האָט געהיט אַלס אַ טייערען אַנדענקען, זיינען פּאַרלאָרען געגאַנגען. די זשאַנדאַרמען האבען איהם ביי אן אָביסק, אפֿילו דיעזען אונשולדיגען אוצר אַוועקגערויכט.

אונזערע ערשטע בריעף זיינען דאָס רוב געווען מכּח די איינצעלי-הייטען פֿון מיין נייער אויבגעבונג, אבער די קאַרעספּאַנדענץ איז באַלד געוואָרען גאַנץ ערנסט. מיין ברודער האָט ניט געקענט שרייבען וועגען קליי-ניגקייטען. אפֿילו אין געזעלשאַפּט איז ער נאָר דאָן געוואָרען לעבעדיג,

ווען די דעבאטע איז געוואָרען אַן ערנסטע, און ער פֿלעגט זיך באַקלאַנגען אויף אַ „שטומפֿלען וועהמאַג אין מוח“—אַ פֿהיוזשען שמערץ, ווי ער האָט עס אָנגערופֿען—ווען ער וואָר מיט לייטע וועלכע האָבען געפֿלודערט איבער קליינליכקייטען. ער וואָר פֿיעל פֿאַרטגעשריטענער ווי איך אין אינ-טעלעקטועלער ענטוויקלונג און ער האָט מיך תמיד געטריעבען פֿאַרווערטס בעריהרענדיג נייע וויסענשאַפֿטליכע און פֿהילאָזאָפֿישע פֿראַגען איינס נאָך דאָס אַנדערע און ער פֿלעגט מיר ראַטעהען וואָס צו לעזען און וואָס צו שמודיצען. וואָס פֿאַר אַ גליק עס איז פֿאַר מיר געווען צו האַבען אזאַ ברודער!—אַ ברודער, וועלכער האָט מיך נאָך דאָצו ליידענשאַפֿטליך גע-ליעבט. איהם האָב איך צו פֿאַרדאַנקען די בעסטע טהייל פֿון מיין ענט-וויקלונג.

אַ מאַהל פֿלעגט ער מיר ראַטעהען לייענען פֿאַעויע און פֿלעגט מיר שיקען אין זיינע בריעף מאַסען פֿערען און גאַנצע פֿאַעמעס, וועלכע ער האָט געשריעבען פֿון זכרון. „לייען פֿאַעויע“ האָט ער געשריעבען: „פֿאַעויע מאַכט דעם מענשען בעסער.“ ווי אָפֿט האָב איך אין די שפּעטערע יאהרען געפֿלעגט אַנערקענען די וואַהרהייט פֿון דיעזער עצה זיינער: לייען פֿאַעויע, זי מאַכט דעם מענשען בעסער. ער אליין איז געווען אַ פֿאַעט און האָט געהאַט אַ וואונדערבאַרע פֿעהיגקייט צו שרייבען העכסט מוויקאַ-לישע פֿערען. אַ שאַד, כֿלעבען, וואָס ער האָט אויפֿגעגעבען די פֿאַעזי. אבער די רעאַקציען געגען קונסט, וועלכע איז ענטשטאַנען אין דער רוסישער יוגענד אין די ערשטע זעכציגער און וועלכע טורגעניעף האָט פֿאַר-געשטעלט אין „באַזאַראַףֿן“ (דער העלד פֿון זיין מערקווירדיגען בוך „פֿאַטערס און זיהן“) האָט איהם געבראַכט דערצו, אז ער האָט מיט פֿעראַכטונג אוועק-געוואָרפֿען די גאַנצע פֿאַעזי זיינע. איך מוז אבער מודה זיין, אז מיין לייען-לינגס פֿאַעט איז ניט געווען איינער פֿון די, וועלכע זיין פֿאַעטישער גייסט, זיין מוויקאַלישער אויער און זיין פֿילאָזאָפֿישער שוואונג האַבען פֿאַרגעטערט. זיין בעליעבטער רוסישער פֿאַעט וואָר ווענעווע מינאַף, וועהרענד מיינער וואָר ניעקראַסאָף; זיינע פֿערען זיינען אָפֿט ניט מוויקאַליש, אָבער זיי האָבען מיין האַרצען שטאַרק געריהרט מיט זייער סימפּאַטהי צום ערנדיעריגטען און באַליידיגטען.

„מי מוז האָבען אַ געוויסען צוועק אין לעבען“ האָט ער מיר אַ מאל געשריבען. „אָהן אַ צוועק, אָהן אַ שטרעבען איז דער לעבען קיין לעבען ניט.“ און ער האָט מיר געהייסען אויסובען אַ צוועק פֿאַר וועלכען עס זאָל ווערט זיין צו לעבען. איך בין דאַמאַלס געווען צו יונג דיעזען צוועק צו געפֿינען; אָבער עמוואָס אונבעשטיממעס, אונענטשלאָסענעס, אין גאַנ-

זען „גומעס“, האָט זיך שוין דאָן ערהויבען אין מיין ברוסט, כאָטש איך האָב ניט געקענט אַקוראַט וויסען וואָס דאָס „גומע“ וועט זיין. דער פֿאָטער האָט אונז געגעבען זעהר וועניג טאַשען-געלד און איך האָב קיין מאָהל ניט געהאַט מיט וואָס צו קויפֿען אַ ביכעל. אָבער ווען אַלעקסאַנדער האָט געקראָגען עטליכע רובעל פֿון אַ מוהמען, פֿלעגט ער קיינמאָל ניט פֿאַרשווענדען קיין גראַשען דערפֿון אויף פֿאַרגעניגענס, וואָנדערן ער האָט געקויפֿט אַ בוך און האָט עס גלייך צו מיר צוגעשיקט. ער איז אבער געווען דאָגעגען מען וואָל לייענען סתם אין דער וועלט אַרײַן. מי מוז האָבען פֿאַרטיג אַ געוויסע פֿראַגע צו שמעלען דעם בוך, וועלכען מי געהט לעזען. הלואי וואָלט איך דאַמאָלס פֿאַרשטאַנען צו שעצען די עזע מתייערע עצה זיינע. איך וואונדער זיך איצט אַליין, ווען איך דערמאָהן זיך, וויפֿיעל נוצלאָזע ביכער איך האָב דאַמאָלס פֿאַרשלאָנגען, בעזאָנדערס היסטאָרישע. אויף פֿראַנצויזישע ראַמאַנען האָב איך מיין צײַט ניט פֿאַר-ספענט, דען אַלעקסאַנדער האָט זי נאָך מיט יאָהרען פֿריהער גאַנץ שאַרף פֿאַרדאַמט מיט איין שווערען ואָן: „זיי זיינען שטומפֿפֿוּניג און פֿול מיט שלעכטע שפֿראַך.“

די גרויסע פֿראַגען וועגען דעם בעגריף וואָס מיר ברויבען זיך צו בילדען פֿון דעם וועלט-אַלל—אונזער „וועלט-אנשוואַונג“, ווי דער דײַטש וואָלט עס אָנגערופֿען—זיינען, נאַטירליך, געווען די וויכטיגסטע טהעמאַס אין אונזער קאָרעספּאָנדענץ. אין אונזער קינדהײט זיינען מיר קיינמאָל ניט געווען רעליגיעז. מי האָט אונז גענומען אין תּיפּלה. אבער אין אַ רוסי-שער תּיפּלה, אין אַ קליינעם דערפֿעל, איז די עהרפֿורכטיגע האַלמונג פֿון'ס פֿאַלק מעהר איינדרוקספֿאַל, ווי די תּפּילות גופּא. כלוּז צוויי זאָבען האָבען אויף מיר געלאָזען אַן איינדרוק פֿון אַלעם וואָס איך האָב געהערט אין דער קירכע: די צוועלף קאַפיטלעך פֿון'ס טעסטאַמענט, מכּח די יסורים פֿון יע-זוס, וועלכע ווערען אין רוסלאַנד געלייענט אַם אָזענד פֿון „גומען פֿרייטאַג“ און די קורצע תּפּלה וואָס פֿאַרדאַמט דעם גײַסט פֿון הערשאַפֿט, וועלכע ווערט פֿאַרגעטראַגען אין דער צײַט פֿון „וועליקי פּאַסט“ און איז ווירקליך זעהר הערליך, דורך איהרע איינפֿאַכע דײַטליכע ווערטער און געפֿיהלען. פּושקין האָט די עזען געבעט איבערזעצט אין רוסישע פֿערזען.

שפעטער אַ ביסעל, אין פעטערבורג, בין איך עטליכע מאָל גע-גאַנגען אין אַ רוימיש קאַטוילישער תּיפּלה, אבער דער טהעאַטראַלישער כאַ-ראַקטער פֿון דעם גאַטטעסדיענסט און די אבוועזענהײט פֿון אמת'ן געפֿיהל דערביי, האָבען מיך אבגעקעלט און ספּעציעל ווען איך פֿלעג זעהען מיט וואָס פֿאַר אַן איינפֿאַכער יראה מאַכער פּוילישער סאַלדאַט, אָדער

אן אלטע מוזשימשקע פֿלעגען שטעהען ערגעץ אין אַ ווינקעל און אויסגיטען זייער פֿאַרבימערט האַרץ. איך האָב אויך געפֿלעגט אַרײַנגעהען אין אַ פֿראַטעסטאַנטישע קירכע. אבער אַרויסגעהענדיג פֿון דאָרטען האָב איך ניט ווילענדיג אונטערגעברומט געט הע'ס ווערטער:

„אבער ניטמאלס וועסטו הערצער צוואַמען-העפֿטען

אויסער ווען דאָס העפֿטען שפּריצט פֿון דיין אייגענעם הערצען“
אַלעקסאַנדער האָט דערווייל, מיט זיין געוועהנליכער ליידענשאַפֿט, אנגענומען דעם לוסהעראַנישען גלויבען. ער האָט געהאַט געלייענט מיר שעלעט'ס בוך איבער סערוועמוס און ער האָט פֿאַר זיך אַליין אויסגע-אַרבייט אַ רעליגיאַן עהנליך צו די פֿון יענעם גרויסען קעמפֿער. אַנווערע ברײַעף זײַנען דאַמאַלס געוואָרען פֿול מיט דיסקוסיאָנען מיט רעליגיעזע צע-רעמאַניעס מיט די הייליגע שריפֿטען פֿון די אַפֿאַסמאָלען (קריסטליכע לעה-רער) פֿאַוועל און דושיימס. איך האָב נאָכגעפֿאַלגט אַלעקסאַנדער'ן, אָבער משהאַלאַגישע וכוחים האָבען מיר וועניג אינטערעסירט. זײַט איך בין אויפֿ-געשטאַנען פֿון'ם טיפֿוס, האָב איך מיך גענומען צו גאַנץ אַנדערע ביכער.

די שוועסטער העלענע, וועלכע וואַר שוין דאָן פֿאַרהייראַט, איז גע-ווען אין פעטערסבורג און אַלע שבת-צו-נאַכט פֿלעג איך איהר אבשטאַמען אַ וויזיט. איהר מאַן האָט געהאַט אַ גוטע ביבליאָטעק, אין וועלכער עס זײַנען געווען אַ מאַסע ביכער פֿון די פֿראַנצויזישע פֿילאָזאָפֿען פֿון לעצטען יאָרהונדערט און די מאָדערנע פֿראַנצויזישע היסטאָריקער. אויף דיזעזע בוך-כער האָב איך מיך אַרײַנגעוואָרפֿען ווי אויף אַן אוצר. אַזעלכע ביכער וואָרען אין רוסלאַנד פֿאַרבאָטען און האָבען ניט געטאַרט געבראַכט ווערען אין די שולע אַרײַן. איך האָב דאַרום פֿאַרבראַכט כמעט די נאַנצע נאַכט יעדען שבת, לײַענענדיג די ווערק פֿון די ענציקלאָפּעדיסטען דעם פֿילאָזאָ-פֿישען ווערטערבוך פֿון וואָלטער, די שריפֿטען פֿון סטאַיאַקער, הויפטזעכ-ליך, מאַרקוס אורעליוס און א.ז.וו. די אונענדליכקייט פֿון'ם וועלט-אַלל, די אונגעהייערע טיעפֿקייט פֿון דער נאַטור, איהר פֿאַעזי, איהר אייביג-שלאָגענדעם לעבען, האָבען אויף מיר געהאַט וואָס אַ מאַהל אַלץ מעהר און מעהר איינפֿלוס. און יענער ניטמאלס ענדיגענדער לעבען מיט זיין נאַנצער האַרמאָניע האָט אין מיר אַרײַנגעגאַסען די התלהבות פֿון בעוואונ-דערונג, נאָך וועלכע די יונגע זעלע גאַרט, און אין דער זעלכער צײַט האָבען מײַנע ליבלינגס-פּאַעטען מיט זייערע שילדערונגען אין מיר אויפֿ-געוועקט יענע ערוואַכענדע ליבע צו דער מענשהייט און יענעם גלויבען אין איהר פֿראַגרעס, וועלכע בילדען די בעסטע יאָהרען פֿון דער יוגענד און באַאיינפֿלוסען דעם מענשען זיין לעבען לאַנג.

אבער אלעקסאנדער איז זיך מיט דער צייט אזוי לאנגזאם איבער-געגאנגען צו דער קאנט'ישער אפיקורסית און קאנט'ס פילאזאפיע האט פֿאַרנומען גאנצע בויגענס פאפיער אין אונזערע בריעף און וואס די טהע-מאס זיינען געוואָרען וויכטיגער און מיעפֿער, דאָס קלענער זיינען געוואָרען די אותיות פֿון אונזער כתב. אבער ניט דאָמאָלס און ניט שפעטער, ווען מיר פֿלעגען אָבזעצן גאנצע שמונדען און דיסקוטירען איבער קאנט'ס פֿי-לאָזאָפֿיע, איז עס אלעקסאנדער'ן געלונגען מיך צו מאַכען פֿאַר אַ חסיד פֿון'ס קעניגסבערגער פֿילאָזאָף.

נאַטורוויסענשאַפֿט—דאָס הייסט : מאַטעמאַטיק, פֿיזיקע און אַסט-ראָנאָמיע,—איז געווען מיין הויפט שטודיום. אין 1858, איידער דאָרויף האָט געהאַט אַרויסגעלאָזען זיין אונשטערבליכעס ווערק, האָט רוליער, אַ פֿראַפֿעסאָר פֿון וואָלאָגניע אין מאַסקווער אוניווערזיטעט, פֿאַרעפֿענטליכט דריי לעקציעס איבער די אומגעשטאַלטונג אין דער נאַטור און מיין ברודער האָט גלייך אנגענומען זיינע אידעען וועגען די פֿערענדערליכקייט פֿון די מינים. ער איז אבער ניט געווען צופֿרידען מיט האַלבע בעווייזע און האָט אָנגעהויבען לערנען ספֿעציעלע ביכער איבער ירושה, אייגענשאַפֿטען און דעסגלייכען, מיר מיטהיילענדיג אין די בריעף די הויפט פֿאַקטען, ווי אויך זיינע אייגענע געדאַנקען און זיינע צווייפֿעל. די ערשיינונג פֿון דאָרוויין'ס „אורשפּרונג פֿון די מינים“ האָט איהם נאָך אויך אין פֿיעלע הינויכטען ניט צופֿרידענגעשטעלט און האָט, אדרבה, פֿיעלע נייע פֿראַגען ערהויבען אין זיין מוח. דאָס אַלעס האָט איהם גענעבען פֿרישען אנשטויס ווייטער און מעהר צו שטודירען. נאַכהער האָבען מיר דיסקוטירט—און די דיסקוסיאָן האָט געדויערט אַ סך יאָהרען—פֿאַרשיעדענערליי פֿראַגען מבח דעם אור-שפּרונג פֿון די מינים ענדערונג, אויף ווי ווייט דאָס ווערט איבערגעגעבען בירושה. בקצור, יענע פֿראַגען וועלכע זיינען ערשט ניט לאַנג ערהויבען געוואָרען אין דעם וויסמאַן-ספּענסער וכוח און גאַלטאַן'ס נאַכפֿאַרשונגען און אין די ווערק פֿון די מאָדערנע ניי-לאַמאַרקיסמען. אַ דאַנק זיין פֿילאָ-זאָפֿיש-קריטישען גייסט, האָט אלעקסאנדער גלייך געזעהען די פֿונדאַמענט-מאַלע וויכטיגקייט פֿון דיעזע פֿראַגען פֿאַר די טהעאָריע פֿון די מינים פֿער-שיעדנהייט, אָבוואָהל אַ סך נאַטוראַליסטען האָבען דאָס דאָן גענצליך פֿערזעהען.

איך מוז אויך ניט פֿערגעסען אונזער קורצען וכוח איבער פֿאַליטישע עקאָנאָמיע. אין די יאָהרען 1858 און 1859, האָט אין רוסלאַנד יעדער מענטש גערעדט פֿון פֿאַליטישע עקאָנאָמיע. לעקציעס איבער פֿריי-האַנדעל און טאַריף, האָבען צוגעצויגען גרויסע מאַסען און אלעקסאנדער, וועלכער

אין נאך דאמאלס ניט געווען פֿערטיעפֿט אין די מינים ענדערונג, האָט זיך אויף אַ קורצע צייט שמאַרק פֿאַרקאַכט אין עקאָנאָמישע פֿראַגען און האָט מיר זאָגאַר צוגעשיקט די „פֿאַליטישע עקאָנעמיע“ פֿון דזשאַן באַפטיסט סיי, צום לעוען. איך האָב קוים דורכגעלייענט עטליכע קאַפּיטלעך: טאַריף און באַנק ספּעקולאַציעס האָבען מיך ניט אָנגעהויבען צו אינטערעסירען, אבער אַלעקסאַנדער האָט זיך גענומען צו דייעזע פֿראַגען מיט אזאַ התלהבות, אז ער האָט אַפילו אַוועקגעשריבען צו דער שטיף-מוטער, האָפֿענדיג זי צו פֿאַראַינטערעסירען אין די פֿאַרפֿלאַנטערטע פֿראַגען פֿון פֿאַשלינע און ציג-זען. אין אַ צייט אַרום, אין סיביר, דורכלעזענדיג מאַנכע ברעפֿן פֿון יענע צייטען, האָבען מיר געלאַכט ווי קינדער, ווען עס איז אונז אַריינגעפֿאַלען אין די הענד אַריין איינער פֿון יענע כתבים, אין וועלכע ער האָט זיך באַ-קלאַנט אויף אונזער מוטער'ס שרעקליכע גלויבגילטיגקייט צו אַזעלכע ברע-גענדע פֿראַגען. ער וואַר דאָמאַלס מלא חמה אויף אַ גרינס-הענדלער, וועלכען ער האָט אָנגעבאַפֿט אין גאַס און געהמענדיג ריירען מיט איהם מבח די טאַריף פֿראַגען, האָט דזע ווילדע חיה אויסגעשטעלט אַ פֿאַר-אויגען אויף מיר און האָט צומאַהל ניט געוואָלט הערען די מינדעסטע זאָך מבח זיין אייגענע שטיקעל חינה!

יעדען זומער האָט מען גענומען אין לאַגער אַריין קיין פעטערהאַף אַ האַלבען פֿאַזשען-קאַרפּוס. אבער די נידריגערע קלאַסען וואַרען פֿרוי פון דייעזען פֿאַרגעניגען און איך האָב די ערשטע צוויי זומערען פֿאַרבאַכט אין ניקאָלאַסקאַיע. צו פֿאַרלאָזען די שולע, צו געהען די באַהן קיין מאַסקווע און דאָרט צו באַגעגען אַלעקסאַנדער'ן איז פֿאַר מיר געווען אזאַ אונגעהויערעם גליק, אז איך האָב פשוט געזעהלט די טעג וואָס האָבען געד-מוזט פֿאַרבייגעהען ביי צו יענעם הערליכען מאַג. בלויז איינמאַהל האָב איך געהאַט אַ שרעקליכע ענטווישונג. אַלעקסאַנדער איז דורכגעפֿאַלען ביין עקזאַמען און איז געבליבען אויף נאָך אַ יאָהר אין דעם זעלבען קלאַס. ער איז, דעם אמת זאָגענדיג, געווען צו יונג אַריינגענומען צו ווערען אין די העכערע קלאַסען. אבער דער פֿאַטער איז געווען שטאַרק אין כּעס אויף איהם און האָט אונז פֿאַרבאַטען זיך צו זעהען איינער מיט'ן אַנדערען. איך האָב ביי איהם געבעטען ערלויבניס צו געהען צו דער טאַנטע סוליאַ אום דאָרטען זיך צוזאַמענקומען מיט אַלעקסאַנדער'ן, אָבער ער האט מיר שטרענג ענטזאָגט. נאָך דעם פֿאַטערס צווייטער חתונה, האָבען מיר קיינ-מאַהל ניט געטאַרט זעהען די מוטערס משפּחה.

יענעם פֿריהלינג איז אונזער מאַסקווער הויז געווען פֿול מיט געסט, יעדע נאַכט איז דער זאַל געווען העל בעלויכטען, די קאַפּעלע האָט געד-

שפיעלט, דער צוקערניק איז געווען פֿאַריאַכמעט, מאַכענדיג אייז־קריס און קוכענס און די קאַרטען־טישלעך ווינען געווען אין פֿולען גאַנג ביז שפעט אין דער נאַכט אַרײַן. איך האָב נעבעך אַרומגעבלאַנדזעט אין די בריליאַנטענע זאלען צוועקלאָז און האָב מיך געפֿיהלט אומעטיג.

איין מאָהל, ביי נאַכט, האָט צו מיר אַ בעדיענער אַ וואונק גע־מאַהן אַרויס צו געהען אין קאַריראַר. איך בין אַרויס. „קום גיך אין קור־טשערס כאַצקע אַרײַן“, האָט מיר פֿראָגל אינגערױכט אין אױער אַרײַן. „אַלעקסאַנדער אַלעקסאַנדראַױטש איז דאָ.“

איך בין דורכגעלאָפֿען דעם הויף, בין אַרויף אױף די טרעפֿען. אַרײַן אין אַ ברייטען, האַלב פֿינסטערען הדר און ביי דעם גרויסען שפייז־טיש פֿון די דיענער, האָב איך דערזעהען אַלעקסאַנדער'ן.

„סאַשא, טהייערער, ווי אַזוי ביזטו געקומען?“ און אין איין רגע זײַר נען מיר געלעגען איינער אױפֿ'ן אַנדערענס האַלו, פֿעסט אַרומגענומען און אָהן לשון פֿון גליקליכער אױפֿרעגונג.

„שאַ, ששש! זײ קענען נאָך דערהערען“ האָט אַ ואַג געמאַהן די קובאַרקע פֿאַראַסקאָױיאַ, אַבווישענדיג איהרע טרערען מיט'ן ברעג פֿאַרטויך „אַרױמע יהוּדים! ווען אױער מוטער וואָלט נאָך געלעבט—“

דער אַלטער פֿראָג איז געשמאַנען מיט אַ אַראָבגעלאָזענעם קאַפֿ, מיט פֿולע אױגען.

„הער נור פעמיאַ, ניט אַ וואָרט קיינעם ניט!“ האָט ער אױסגערופֿען און דערווייל האָט פֿראַסקאָױיאַ דערלאַנגט אַ טאַפֿ קאַשע צום טיש פֿאַר אַלעקסאַנדער'ן.

בליהענדיג פֿון געזונדקייט, אין זײַן קאַדעטען ייניפֿאַרם, האָט ער גלייך אָנגעהויבען ריידען מכח פֿערשיעדענע פֿראַגען, ניט פֿאַרגעסענדיג דערווייל אױסצוליידיגען גאָר די קאַשע פֿון ערדענעם טאַפֿ. קױם מיט צרות האָב איך פֿון איהם אַרויסגעקראָגען ווי אַזוי עס איז איהם געלונגען אַהער צו קומען אַזוי שפעט אין דער נאַכט. מיר האָבען דאַן געוואוינט אױפֿ'ן סמאַלענסקי בולואַר און דער קאַרפּוס איז געווען נוטע פֿינף מייל ווייט פֿון אונז.

ער האָט פֿון בעט־געוואַנד געמאַכט אַ גרויסען „מענשען“ און האַט איהם אַוועקגעלייגט אין בעט אַרײַן, אונטער די קאַלדרעס. דאַן איז ער אַוועק צום טױער, איז אַראָפֿ דורך אַ פֿענסטער, איז אַרויס אונבעמערקט און איז דעם גאַנצען מהלך צו פֿום געגאַנגען.

„און דו האָסט ניט מורא געהאַט איינער אליין ביינאַכט אין די וויסטע פֿעלדער אַרום מאַכקױע?“ האַב איך אַ פֿרעג געמאַהן.

„וואָס איז דאָ וואָס מורא צו האָבען? נור וואָס הינד זיינען מיך באַפֿאהלען מחנות-ווייז. איך האָב זיי אליין אָנגערייצט. מאָרגען וועל איך שוין מיטנעהמען דעם שווערד מיט זיך.“

דער קומשער און אַנדערע דינער זיינען אַרײַן און אַרויס. יעדער האָט אַ זיפֿן געמאַהן, קוקענדיג אויף אונז, האָט זיך אוועקגעזעצט פֿון דער וויימענס, אַרום די ווענד, זיך שושקענדיג איינער מיט'ן אַנדערען, אזוי אַז וייער ריידען זאָל אונז ניט שמערען, בִּשעת מיר ביידע זיינען זיך געזעסען ביז אַ שטיק אין דער נאַכט אַרײַן, ריידענדיג מכח די נעבעל-שמערען אין לאַפֿלאַסעס, היפּאָטהעזע, מכח דעם געבוי פֿון שמאַף, דעם קאַמפּף צווישען פּאַפּסטענטהום אונזער באַניפֿאַץ דעם אַכטען און דער קייזרליכער מאַכט און אזוי ווייטער.

פֿון צייט צו צייט פֿלעגט איינער פֿון די דינערס געשווינד אַרײַנג-לײַפֿען און אַ זאָג מאַהן צו מיר, „פעטיגקאַ, געה אויף אַ גע'לע אַרויס אין קאַרידאָר, זיי קענען זיך נאָך אַ פֿרעג מאַהן אויף דיר.“

איך האָב געבעמען סאַשאַן ער זאָל מאָרגען קומען — און מיטן שווערד זיינעם, מחמת ער האָט געמוזט דורכמאַכען אַ שווערע מלחמה מיט די ביווע הינד. אזוי ווי אַ פֿייל פֿון בויגען בין איך געלאָפֿען אין קור-משערס הויז, ווען מי האָט מיר אָנגעזאָגט די בשורה, אַז ער איז דאָ און נאָך פֿריהער ווי פֿאַריגען אָוענד. אַ שטיקעל מהלך איז ער געפֿאַרען מיט אַן איזוואַזשיק, מיט אַ נאַכט בעפֿאַר האָט איהם אַ בעדיענער אונזערער אוועקגעטראָגען דאָס גאַנצע קליין געלד, וואָס די קאַרטען שפיעלער האָבען צוגעוואָרפֿען. אַלעקסאַנדער האָט גענומען עטליכע קאַפּיקעס אויף אַן איזוואַזשיק און איז דעריבער געקומען פֿריהער.

ער האָט געוואָלט קומען די נעקסטע נאַכט אויך, אבער איבער געוויסע אורזאַכען וואָלט עס געווען צו ריזיקאַליש פֿאַר די דיענער און מיר האָבען זיך געזעגענט ביז צום נעקסטען הערבסט.

אַ קורצער „אַפֿיציעלער“ בריוועל האָט מיר אויף מאָרגען מודיע געווען, אַז זיינע ביינאַכטיגע וויימען זיינען אַריבער בשלום. ווי פֿורכט-באַר וואָלט געווען די בעשטראַפֿונג, ווען מי וואָלט זיי אויסגעפֿונען! ס'איז שרעקליך אפילו צו טראַכטען דעריבער, שמייסען פֿאַר'ן גאַנצען קאַרפּוס ביז מי וואָלט איהם אוועקגעטראָגען אין אַן אונבאַוואוסטען צושטאַנד, אין אַ ליילעך און דאַן פֿאַרשיקען אין אַ באַטאַליאַן פֿון סאַלדאַטסקע זיהן—אַלעס וואָר מעגליך אין יענע צייטען.

וואָס די בעדיענער וואָלטען געליטען דערפֿאַר, וואָס זיי האָבען אונז בעהאַלטען אויב דער פֿאַטער וואָלט זיך דערוואוסט, איז אויך שרעק-

ליך. אבער זיי האָבען געוואוסט ווי צו האַלטען מויל און ניט צו פֿער-
ראַטהען איינער דעם צווייטען. אַלע האָבען זיי געוואוסט פֿון אַלעקסאַנ-
דערס וויזשען, אבער קיינער פון זיי האָט ניט דערמאנהט אַ וואָרט וועגען
דעם. דער כּוּד איז געבליבען צווישען זיי און מיר—מערהר האָט קיין נפש
אין גאַנצען הויזגעזינד פֿון דעם ניט געוואוסט.

4.

עם זעלבען יאָהר האָב איך געמאַכט דעם אָנהויב אַלס אַ פֿאַרשער פֿון
פֿאַלקס לעבען. דיעזע אַרבייט האָט מיך געבראַכט מיט אַ טרויט נעהנ-
טער צום מוזשיק. איך האָב אָנגעהויבען אויף איהם צו קוקען מיט אַנדערע
אויגען. און אין סיביר האָט דאָס מיר שפּעטער פֿיעל געהאַלפֿען.
יעדען יאָהר, אין יולי, אין דעם טאָג „פֿון דער הייליגער יונגפֿרוי
פֿון קאַואַן“ איז געמאַכט געוואָרען אַ גרויסער יריד אין ניקאָלסקאַיע. ס'האָט
דיס זיינען געקומען פון אַלערליי אַרומיגע שטעטלעך און מוזיזענדער מוזשי-
קעס זיינען זיך צוזאַמענגעפֿאַהרען פֿון דרייסיג מייל אַרום. אונזער דאָרף
האָט געקאַכט מיט לעבען. אַקסאַקאָו האָט דאָס יאָהר געהאַט אַרויסגע-
געבען אַ מערקווירדיגע בעשרייבונג פֿון די דאָרפֿס-ירידים פֿון זיך רוסלאַנד
און מיין ברודער, וועלכער איז דאַמאַלס געווען פֿאַרקאַכט אין דער פֿאַלי-
טישער עקאָנאָמיע, האָט מיר געשריעבען איך זאָל מאַכען אַ סטאַטיסטישע
בעשרייבונג פֿון אונזער יריד אום אויסצוגעפֿונען וויפֿיעל סחורות עס ווערען
אַריינגעפֿיהרט און פֿאַרקויפֿט.

איך האָב אָנגענומען דיעזע עצה און צו מיין גרויסער ערשטוינונג
איז עס מיר ווירקליך געלונגען. מיין אָבשאַצונג איז געווען פֿונקט אזוי
גענוי ווי פֿיעלע עהנליכע שאַצונגען אין סטאַטיסטישע ביכער.
אונזער יריד האָט געדויערט איבער אַ מעת לעת. גלייך אין אַבענד
איז דער אָפֿענער מאַרק פֿון'ס יריד געווען פֿול מיט לעבען. לאַנגע שורות
מיט פֿאַלאַטקעס, וואו מי האָט אויסגעלעגט צייץ, טאַשמעס און פֿערשידענע
בגדים פֿאַר פּוערטעס זיינען אויף גיך אויפֿגעשטעלט געוואָרען. די אכסניא
איז אויף גיך אויסגעמבעלירט געוואָרען מיט מישען, שטולען און בענק און
געלע זאַמד איז אויסגעשאַטען געוואָרען אויף דער פֿאַרלאַגע. דריי שענקען
זיינען אויפֿגעשטעלט געוואָרען און פֿריש אבגעשניטענע בעזימער צוגעכונד-
דען צו הויכע דענגלעך, האָבען זיך געלאָוען ועהען הויך אין דער לופֿט
אום צו צוניהען מוזשיקעס פֿון ווייט אַרום. רייהען און רייהען פֿון קליינע
פֿאַלאַטקעס מיט געשיר, שטיוועל, מעפּ, האַניג, לעקאַך און אַלע מיני קליי-

ניגקיימען האָבען זיך באַוווּיען אזוי ווי שוועמלאַך נאָך אַ רעגען. וועהרענד אין אַ בעזונדערן ווינקעל פֿון מאַרק זיינען אויסגעגראָבען געוואָרען טיעפֿע גריבער פֿאַר גרויסע קעסלען, אין וועלכע עס זיינען אָנגעקאַכט געוואָרען בושעלס הירוש, גרעמשיכע און גאַנצע שעפּסען אום צו באַזאָרגען די טויר-זענדע געסט מיט הייסע באַרשמש און קאַשע.

נאָך מיטאַג זיינען די פֿיער וועגען, וועלכע האָבען געפֿיהרט צום יאָהר-מאַרק, געווען געפאַקט מיט הונדערטע פּאַוואָקעס און גאַנצע בערג ליימענע טעפֿ, פֿעסלאַך סמאָלע, תבואה און בהמות זיינען אויסגעשמעלט געוואָרען אויף ביידע זיימען וועג.

אין אַכענד פֿון דעם יום טוב האט מען און אונזער קירכע מתפלל געווען מיט גרויס התלהבות.

אַ האַלב דוצען גלחים און אַנדערע כלי קודש פֿון די אַרומיגע דערפֿער האָבען אַנטהייל גענומען, און זייערע זינגער, אונטערגעהאַלפֿען פֿון יונגע קופּזעס, האָבען געזונגען הערליכע תפילות, וועלכע מען האָט נור געקענט הערען ביי'ן קאַלוגער בישאָף. די קירכע איז געווען געפאַקט. אַלע האָבען געדאווענט מיט גרויס כונה. די קופּזעס האָבען קאַנקורירט איינער מיט'ן אַנדערען מיט די צאָהל ליכט, וועלכע זיי האָבען אָנגעזונדען פֿאַר די איקאַנעס, אַלס קרבן צו די הייליגע אום צו האָבען אַן ערפֿאָלג אויפֿ'ן יריד. די מאַסע איז געווען אזוי גרויס, אַז אַ סך האָבען ניט געקענט צוקומען צום אַלמאַר. פֿערשידענע ליכט-דיקע און דינע, ווייסע און געלע, יע נאָך דער רייכקייט פֿון מנדב—זיינען אָנגעגע-בען געוואָרען מיט שמילע תפילות „צו דער הייליגער יונגפֿרוי פֿון קאַזאַן, אונזער באַשיצערין“, „צו ניקאָלאַי דעם באַליבטען“, „צו פֿראַן אין לאַווער“ די פֿערד-הייליגע—דאָס וואָר פֿון די, וועלכע האָבען געהאַט צו פֿאַרקויפֿען פֿערד), אדער סתם „צו די הייליגע“ אָהן ספעציעלע נעמען.

קוים האָבען זיך געענדיגט די נאַכט תפילות, האָט זיך גלייך אָנגעהויבען „ערב יריד“ און האָב מיך געמוזט אַרײַנוואַרפֿען מיט לײב און לעבען אין מיין אַרבייט אַרײַן, אויספֿרעגענדיג הונדערטער מענשען וויפֿיעל זייערע סחורות זיינען ווערטה. איך האָב מיך אַליין געוואונדערט ווי גלאַט אַלעס איז גענאַנגען. נאַטירליך, האָט מען מיך אויך געפֿרעגט „צו וואָס טוהט איהר עס? איז עס ניט פֿאַרן אַלמען פֿריניץ, וועלכער וויל פֿאַר-גרעסערען די מאַרק צינען?“ אבער קוים האָב איך זיי פֿאַרויכערט אַז דער אַלמער פֿריניץ ווייס גאָר ניט דערפֿון און וועט אויך ניט וויסען (ער וואָלט דאָס געהאַלטען פֿאַר אַן אונאַנשמענדיגע אַרבייט) איז ווידער אַלץ צוגעגאַנגען כשורה. איך האָב באַלד געכאַפט דעם ריכטיגען גאַנג ווי צו שמעלען

די פראגען און נאכדעם ווי איך האב אויסגעטרונקען א האלב רוצען גלעד-
 זער טהעע אין קרעטשמע מיט עמליכע קופצעס (אָה, שרעקליך, ווען דער
 אלטער וואָלט עס געווען דערהערען!) איז אלעס געגאנגען ווי געשמירט.
 וואסילי אינאנאָף, דער פֿאַרשמעהער פֿון ניקאָלסקאָיע, אַ שעהנער יונגער
 מוזשיק, מיט אַ פֿיינעם אינטיליגענטען פנים און אַ בלאַנד זיידענער באָרד,
 האָט זיך גענומען פֿאַראינטערעסירען מיט מיין אַרבייט. „נו, אויב די
 ברויכסט דאָס צו דיין בילדונג, נעהם זיך דערצו. שפעטער וועסטו אונז
 דערציילען וואָס די האָסט אויסגעפֿונען.“ דאָס וואָר זיין שלום און ער האָט
 געזאָגט די מוזשיקעס אַז עס איז „אַלל ראיט.“

בקצור, די אימפּאַרטירטע סחורה איז זעהר גענוי געשאַצט געוואָר-
 רען. אבער אויף מאָרגען האָט דער פֿערקויף מיר געגעבען מאַנכע שווע-
 רינגייטען, הויפטוועבליך מיט די שניט סוחרים, וועלכע האָבען נאָך אַליין
 ניט געוואוסט וויפֿיעל זיי האָבען פֿערקויפֿט. די יונגע פּויערטעס האָבען
 פשוט געשמורמט די קראַמען. ווען איינע האָט געהאָט פֿאַרקויפֿט אַ שטי-
 קעל לייזונד פֿון איהר אייגענע מלאכה, איז זי באַרד געלאָפֿען קויפֿען אַ
 שטיקעל ציצענע סחורה, אָדער אַ רויטע קאָפּטיכעל פֿאַר זיך, אַ קאָלירטע
 פֿאַטשיילקע פֿאַר'ן מאָן, אַ שטיקעל מול, אָדער באַנד און עמליכע קליינע
 מתנות פֿאַר דער באָבען, דעם זיידען און די קינדער וואָס זיינען געבליבען
 אין דער היים. די מוזשיקעס וואָס האָבען פֿאַרקויפֿט געשיר, האָניג לעקעך,
 בהמות אדער פֿלאַקס, האָבען גלייך געוואוסט וויפֿיעל זיי האָבען פֿאַר-
 קויפֿט, בעזאנדערס די אַלטע ווייבער. „אַ גוטער יריד, באַברשקאַ?״ גיב
 איך אַ פֿרעג. „נישט קשה, מיין קינד. צו וואָס זינדויען! אַלץ איז כמעט
 אויספֿערקויפֿט.“ און פֿון זייערע קליינע אייננאהמען איז אין מיין ביכעל
 אויסגעוואַקסען צעהנדליגער מוזיענדער רובעל. בלויז איין פונקט איז גע-
 בליבען אונבעשטימט. אַ גרויסער פּלאַץ איז אַבגעגעבען געוואָרען פֿאַר
 הונדערטער פּויערטעס, וועלכע זיינען געשטאנען אויף דער ברענענדער זון
 מיט שטיקלעך אייגען-געוועבטע לייזונד, מאַנכעסמאָהל זעהר פֿיינע, וועלכע
 זיי האָבען געבראַכט צו פֿאַרקויפֿען. מאַסען קונים, מיט ציגיינערשע פנים'ער
 און גנב'ישע אויגען, זיינען אַרומגעגאַנגען אין מאַרק און האָבען געקויפֿט.
 פֿון דיעזע האָב איך קיין גענויען חשבון ניט געקענט דערגעהען.

איך האָב דאָמאַלס זעהער וועניג נאַכגעדענקט ווענען דיעזע נייע
 ערפֿאַהרונג מיינע. איך האָב מיך פשוט געפֿיהלט גליקליך מיט מיין ער-
 פֿאַלג. אבער דער ערנסטער געזונטער שבל פֿון דעם רוסישען מוזשיק,
 וועלכען איך האָב באַמערקט אין יענע עמליכע מעג, האָט אויף מיר געלאָ-
 זען אַן אייביגען איינדרוק. שפעטער, ווען מיר האָבען פֿאַרשפּרייט סאָצי-

אליסטישע אידעען „אין פֿאלק“, האָב איך מיך ניט געקענט אבוואנדערען, פֿאַרוואָס מאַכע פֿון מיינע קאמעראַדען, וועלכע האָבען, דאָכט זיך, געהאט אַ פֿיעל מעהר דעמאָקראַטישע ערציהונג, ווי איך, האָבען ניט געוואוסט ווי אזוי צו ריידען צו די מושיקעס, אדער צו פֿאַבריק-אַרבייטער. זיי האָבען געפרוּווט נאָכמאַכען דעם מושיק'ס לשון, געברויכענדיג אַ מאַסע „פּאַפּור-לערע פֿראַזען“, אבער דערמיט האָבען זיי נאָך ערגער געמאַכט. דער מו-זשיק האָט זיי פשוט ניט פֿאַרשטאַנען.

מי ברויך דאָס גאָר ניט, ניט אין ריידען צו פויערדיג און ניט אין שרייבען פֿאַר זיי. דער מושיק פֿון וועליקאָראָסיע פֿאַרשמעהט דעם גע-בילדעטענ'ס שפּראַך אויסגעצייכענט גוט, אזוי לאַנג ווי ער געברויכט ניט קיין פֿרעמדע ווערטער. וואָס דער פויער פֿאַרשמעהט ניט, איז אַמסטראַקטע אידעען, וועלכע ווערען ניט ערקלעהרט דורך איינפֿאַכע ביישפּיעלע. מיין ערפֿאַהרונג איז, אַז ווען איהר רעדט צום רוסישען מושיק אינפֿאַך, אָנהיי-בענדיג פֿון לעבעדיגע פֿאַקטען—אין דאָס נעמליכע איז מיט די דאָרפֿס-לייט פֿון אלע אומות,—גיבט עס ניט קיין אַלגעמיינער געדאַנקען אין דער גאַנ-צער וועלט פֿון וויסענשאַפֿט, מאָציאלע און נאַטור-וויסענשאַפֿט, וועלכע מי וואָל ניט קענען געבען צו פֿאַרשמעהען דעם דורכשניטליכען אינטעליגענטען מענשען, אזוי לאַנג ווי איהר אליין פֿאַרשמעהט עס גרינדליך. דער הויפט חלוק צווישען דעם אינטעליגענטען און ניט אינטעליגענטען מענשען, שיינט מיר, איז דאָס, וואָס דער פּראָסטער מענש קען ניט נאָכפֿאַלגען די גאַנצע רייהע שליסע. ער בעגרייפֿט דעם ערשמען שלום און אפשר אויך דעם צווייטען, אבער ער ווערט מיעד ביי'ן דריטען, ווען ער כאַפֿט זיך ניט גלייך, צו וואָס אייער אַרגומענט פֿיהרט. אבער ווי אָפֿט בעגענגען מיר די וועלכע שוועריגקייט אויך ביי אינטעליגענטע מענשען?

נאָך איין איינדרוק האָב איך געקראַגען פֿון יענער אַרבייט פֿון מיין יוגענד, אַן איינדרוק, וועלכען איך האָב דאַמאַלס ניט פֿאַרמולירט און וועל-כער וועט פֿיליכט פֿיעלע ערשטוינען. און דאָס איז, נעמליך, דער גייסט פֿון גלייכהייט, וועלכער איז שטאַרק ענטוויקעלט אין רוסישען מושיק און, אין פֿאַקט, אין דער דאָרפֿישער באַפֿעלקערונג אין אַלע לענדער. דער מושיק איז פֿעהיג צו זיין קנעכטוועליג אונטערוואַרפֿען צום לענדלאַרד און צום זשאַנדאַרס. ער וועט שקלאַפֿיש אָנבויען דעם קאָפּ פֿאַר זיי. אבער ער האַלט זיי ניט פֿאַר העכערע מענשען אין ווען דערזעלבער בעל הבית אָדער זשאַנדאַרס, זאָלען אין דער רגע אָנהויבען מיט איהם שמועסען מכה היי אָדער קאַטשקעס, רעדט שוין דערזעלבער מושיק, ווי מיט זיינס גליי-כען. איך האָב קיינמאָהל ניט געזעהען אין דעם רוסישען פויער די אונ-

טערמחצניגקייט, וועלכע איז א צווייטע נאטור ביזן קליינעם משינאוור-
ניק, ווען ער רעדט מיט א העכערען בעאמטען, אָדער ביין דיענער, ווען
ער שמעט פֿאַר'ן בעל הבית, דער מושיק וואַרפֿט זיך לויבט אונטער
אונטער דעם שטאַרקערען, אבער ער בוקט זיך צו איהם קיינמאָהל ניט ווי
צו עטוואָס הייליגעס אדער העכערעס.

פֿון ניקאַלסקאַיע בין איך דאמאָלס צוריקגעקומען קיין מאַסקווע אויף
א נייטמאָדנעם אופן. אזוי ווי קיין באַהן איז נאָך דאָן דאָרט ניט געווען,
האַט א בעל עגלה, מיט'ן נאָמען בוק געפֿיהרט די פּאַסאַזשירען אין ביידי-
לעך, אונזערע האָבען נאָמירליך ניט געהאַט בדעה צו פֿאַהרען מיט דויען
בעל עגלה. ווי האָבען זיך געהאַט בדעה צו פֿאַהרען מיט א ביידעל אַהיים
כדי צו שפּאַרען דער שטיף-מאַמען אַן עקסטרע נסיעה, האָב איך מיט
פֿערגעניגען דאָס אָנגענומען.

אַן אלטע, פֿעטע קופּטשיכע און איך זעלבסט פֿון הינטען און א
קרעמער פֿון פֿאַרענט—דאָס וואַרען אלע פֿאַרשוניען פֿון ביידעל. מיר איז
די ריווע זעהר געפֿעלען געווען—קורס כל מחמות איך בין מיר געפֿאַהרען
איינער אַליין (איך בין נאָך ניט אלט געווען קיין זעכצעהן יאָהר) און דאָן
ווידער האָט מיר די אלטע געשמאַפט מיט די בעסטע מאַכליס פֿון איהר
געוואַלדיג גרויסען קויבער. דאָס וואַר א הערליכע יאָדאָ. ספּעציעל איז
מיר געבליבען איין געוויסער אבענד פֿרוש אין מיין זכרון ביו אויף היינטי-
גען טאָג. מיר זיינען אָנגעקומען אין איינעם פֿון די גרויסע דערפֿער און
האָבען זיך אָנגעשמעלט ביי א קרעטשמע. די אלטע האָט זיך געהויסען
דערלאנגען דעם סאַמאָואַר און איך בין מיר אַרויס דרויסען אַרומקוקען די
געגענד. איין קליינע „וויסע קרעטשמע“, וואו מי קריגט בלויז צו עסען
און קיין געטרענקע, האָט זיך מיר געוואַרפֿען אין די אויגען און איך בין
דאָרט אַרײַן. א סך מושיקעס זיינען דאָרט געוועסען אַרום קליינע מישלעך
געדעקט מיט ווייסע סערוועטקעס און האָבען זיך געמיטליך געטרונקען
טהעע. איך האָב גלייך געפֿאַלגט זייער ביישפּיעל.

אַלין איז דאָרט געווען ניי פֿאַר מיר. דאָס וואַר א דאָרף פֿון „קאָד-
זיאַנע מושיקעס“, דאָס הייבט, אַזעלכע, וואָס זיינען קיין קנעכט ניט געווען
און זיינען געווען ניט שלעכט אָב, וואַהרשיינליך דאָרום, ווייל זיי האָבען
זיך באַשעפֿטיגט מיט לייזער-וועבעריי. לאַנגזאַמע ערנסטע געשפּרעכען
און א לאַבעריי פֿון צייט צו צייט, האָבען זיך געהערט ביי די מישלעך און
נאָך די געוועהנליכע פֿראַגען, האָב איך זיך גלייך אַרײַנגעלאָוען אין אַן
ערנסטען שמועס מיט א דויען מושיקעס מכוח דעם אוראַזשאי אין אונזער
געגענד און האָב געמוזט ענטפֿערען אלעליי פֿראַגען ווידער. זיי האָבען

געוואָלט וויסען אלעס מעגליכע פֿון פעטערסבורג און בעזאָנדרעס, וואָס עס הערט זיך מכוח דעם פּלאַן אָבזושאַפֿען פּאַנשטשינע. אין יענער אכסניה האָט מיך דורכגענומען אַ מאָדנער וואַרעמער געפיהל פֿון הערצליכע גוט-מוטיגקייט, איינפֿאַכקייט און אַ נאַטירליכע שייכות פֿון גלויבחהייט. אזוי האָב איך נאָכהער תּמיד געפֿיהלט בעת איך פֿלעג קומען צווישען מווישיקעס אָדער ווען מיר איז אויסגעקומען צו פֿאַרבריינגען אין זייערע כאַמעס. דאָכט זיך, אין יענער נאַכט האָט אייגענטליך קיין שום אונגעוועהנליכע סבה ניט פּאַסירט; אין דאָך יענע פֿינסטערע וואַרעמע נאַכט אינ'ם דאַרף, יענע קליינע קרעטשמע, יענער שמועס מיט די מווישיקעס און די שאַרפֿע אינ-טערעסע וואָס זיי האָבען גענומען אין הונדערטער ענינים וועלכע זיינען געווען ווייט פֿון זייערע געוועהנליכע צושטענדע, האָבען געמאַכט די אַרעמע ווייסע קרעטשמעלע פֿיעל מעהר אַנזיהענד פֿאַר מיר פֿון דאַמאָלס אָן, ווי דער בעכטער רעסטאָראַנט אין דער וועלט.

5.

טורמיגע צייטען זיינען איצט געקומען אין דעם לעבען פֿון אונזער קאָר-
 פּוס. ווען זשיראַרדאָ איז אַוועק, איז אויף זיין פּלאַן אָנגעקומען איינער פֿון אונזערע אפיצירען, קאַפיטאַן ב—. פֿון נאַטור איז ער אפילו ניט געווען קיין שלעכטער, אבער ער האָט זיך אַרײַנגענומען אין קאַפּ אַרײַן די פֿיקסע אידעע, אַז מיר געבען איהם ניט אָפּ גענוג כבוד, אַז פֿאַר אַ מענטשען מיט אַזאַ טשין ווי זיינער, מוז מען האָבען פֿיעל מעהר דורך אַרײַן א.ג.ו. ער האָט זיך אָנגעהויבען אַרומקריגען מיט דעם העכסטען קלאַס איבער די מינדעסטע קלייניגקייט און—וואָס, נאָך אונזער מיינונג איז געווען נאָך ערגער—ער האָט אָנגעהויבען צו פֿאַרניכטען אונזערע פּריוויר-לעגנעס, וועלכע זיינען געווען „אזוי אַלט ווי די צײַט וועלכסט“, און וועלכע זיינען בײַ אונז געווען זעהר טהייער, אפשר טאַקי דערפֿאַר אַלײן וואָס זיי וואַרען אונבעדייטענד.

דער רעזולטאַט איז געווען, אַז עטליכע טעג לאַנג איז די גאַנצע שולע געווען אין אַ אָפֿענעם בינט, וועלכער האָט זיך געענדיגט דערמיט וואָס מי האָט אונז אַלעמען בעשטראַפֿט, אין צוויי פֿון אינזערע בעליעכטע קאַמערפֿאַזשען אין גאַנצען אויסגעוויזען.

דאָן האָט דערזעלבער קאַפיטאַן אָנגעהויבען אַרײַנצודרונגען אין אונזער קלאַס צימער אַרײַן, בשעת מיר פֿלעגען פֿאַרפֿאַרטיגען אונזערע לעקציעס בעפֿאַר די קלאַסען האָבען זיך געעפֿענט. מיר זיינען אזוי תּמיד

געווען אונטער דער השגחה פֿון די לעהרער און האָבען זיך געשעצט גליק-
ליך וואָס לכל הפחות אין יענע שמונדען האָבען אונז די מיליטערישע בע-
אַמטע צו-רוה געלאָזען. מיר האָבען געגען דעם קאַפיטאַן שטאַרק פּראָ-
טעסטירט און איין מאַהל האָב איך דיעזע אונצופֿרידענהייט אויסגעדרוקט
בפרהסיא און האָב געזאָגט דעם קאַפיטאַן, אַז דאָס בעלאַנגט צום א נספּעק-
טאָר, ניט צו איהם. וואָבענלאַנג בין איך פֿאַר די חוצפה געזעסען אין
קאַרצער און מי וואָלט מיך אודאי געווען אין גאַנצען ארויסגעוואָרפֿען פֿון
קאַרפּוס, ווען ניט דער אינספּעקטאָר און דער אַלטער דירעקטאָר אַליין,
וועלכע האָבען געארמטהיילט אַז נאָך אַלעם האָב איך נור געזאָגט הויך דאָס,
וואָס אַלע האָבען שוין לאַנג צווישען זיך געמורמעלט.

קיים זיינען מיר פֿטור געוואָרען פֿון די צרות, האָט זיך וויעדער
אריינגעמישט דער טויט פֿון ניקאָלאַי דעם ערשטענס אלמנה און אונזער
שטודיום איז וויעדער געבליבען אין מיטען.

די קבורה פֿון געקרוינטע קעפּ ווערט תמיד אזוי אַראַנושירט, אַז זי
זאָל מאַכען אַ טיפֿען איינדרוק אויפֿ'ן פֿאָלק. דער קיזערינס גוף איז גע-
בראַכט געוואָרען פֿון צאַרסקאַיע סעלאָ, וואו זי איז געשטאַרבען קיין פע-
טערסבורג און דאָ, בעגלייט פֿון דער קיזערליכער פֿאַמיליע, פֿון די העכסטע
יחסנים פֿון דער אימפעריע און די צעהנדליגע טויזענדער משינאָוויקעס און
געזעלשאַפֿטען, מיט הונדערטע גלחים און כאָרען פֿאַראַויס, האָט מען די מיטה
געטראָגען פֿון וואָנזאַל דורך די הויפט גאַסען פֿון שטאָדט. ביז מען איז צו
צום פּאַוולאָוסקי קרעפּאָסט און דאָ איז ערשט דער בר מנן געלעגען ענט-
פלעקט עמליכע וואָכען. הונדערט טויזענד נוואַרדיזעס זיינען צושטעלט
געוואָרען אין די גאַסען און מאַסען מענשען, אָנגעטאַהן אין רייכסטע יום
טובֿ'דיגע אונטֿאַרמען זיינען געגאַנגען בעפֿאָר און נאָך דעם אַרון אין טרוי-
עריגע פּראָצעסיעס.

תפילות זיינען געזונגען געוואָרען אין יעדען וויכטיגען ווינקעל און
די טרויעריגע גלאַקען, די שטימען פֿון די אונגעהייערע כאָרען און די מו-
זיק פֿון די מיליטערישע קאַפּעלעס, האָבען זיך אַלע פֿעראַייניגט אין איין
טיעף איינדרוקספֿאַלען טרויער מאַרש, כּרי דאָס פֿאָלק זאָל אין אמת'ן מיי-
נען אַז די גאַנצע שטאָדט וויינט אויף דעם טויט פֿון דער קיזערין.

אזוי לאַנג ווי דער גוף איז געלעגען אויף דער ביהנע פֿון קרעפּאָסט
האָבען אויך די פּאַזשען איהם געמוזט היטען אי ביי טאָג און ביי נאַכט. דריי
קאַמער-פּאַזשען און דריי הויף-ראַמען זיינען שטענדיג געשטאַנען נאָהענט
ביי דער טרונע, וועלכע איז געווען אויפֿגעשטעלט אויף אַ הויכען פּיעדעס-
טאַל און אַ צוואַנציג פּאַזשען זיינען געשטאַנען אויף דער פּלאַטפֿאָרמע, וואו

הייליגע תפילות זיינען געזונגען געוואָרען צוויי מאָהל אין טאָג, בעת דער קייווער און ווין גאַנצע פֿאַמיליע זיינען געווען דערביי.

אזוי אַרום איז אויסגעקומען, אז יעדע וואָך האָט מען פֿאַרנומען כמעט אַ האַלבען קאָרפּוס אין שלאָס אַרײַן, דאָרט צו וואוינען. אַלע צוויי שמונדען האָט מען זיך געביטען און ביי טאָג איז אונזער עבודה ניט געווען קיין שווערע. אבער ווען מיר האָבען געכוזט אויפֿשטיין אין מיטען נאַכט, זיך אָנמאָהן אין די יוניפֿאָרמס און דאָן מאַרשירען דורך די פֿינסטערע און אומעדײַגע קאָרידאָרען פֿון דער קרעפֿאַסט צו דער קאַטהעדראַל, צום קלאַנג פֿון די מעלאַנכאָלישע גלאַקען פֿון שלאָס, פֿלעגט מיך דורכנעהמען אַ קאַלמער שוידער, בעת איך פֿלעג אַ טראַכט טאָהן פֿון די אַרעסטאַנטען, וועלכע ליגען איינגעטויערט ערגעץ-וואו אין דיעזען רוסישען באַסטיל. „ווער ווייס“, האָב איך געטראַכט, צו עס וועט אמאָהל אויך מיר אַליין ניט אויס-פֿאַלען דער בײַזער גורל מיט זיי פֿעראַייניגט צו ווערען.

די לײַה איז ניט דורך אָהן אַ סבה, וועלכע וואָלט זיך געקענט ענ-דיגען זייער טרויעריג. אן אונגעהויערע גרויסע חופּה איז אויפֿגעשעלט געוואָרען אונטער דעם געוועלכ פֿון דער קאַטהעדראַל, איבער די טרונע. אַ גרויסע געגילטע קרוין האָט זיך ערהויבען איבער איהר און פֿון דיעזער קרוין איז אַרונטערגעהאַנגען אַ קאַלאַסאַלער פּורפּור מאַנטעל ביז צו די פיער דיקע זיילען וואָס שפּאַרען אונטער די געביידע. עס וואַר איינדרוקס-פֿאַל, אָבער מיר, ווייסע חברה'ניקעס, האָבען גלייך אויסגעפֿונען, אז די קרוין איז געווען געמאַכט פֿון געגילטע קאַרט-פּאַפּיער און האַלץ, דער מאַנטעל איז געווען פֿון סאַמעט בלווי אונטען, וועהרענדר אויבען איז ער געווען פֿון רײַמע מוסלין און דער אונטערשלאַנג, אַנשטאַט הערמעלין-פֿעל איז געווען פֿון פֿלאַנעל מיט עקלעך פֿון שוואַרצע וועווערקס. דער הער-בען שילד, וועלכער האָט מיט זיך פֿאַרגעשטעלט דעם רוסישען אַדלער, איינגעהילט אין שוואַרצע טוך, איז געווען פּשוט קאַרט-פּאַפּיער. אבער די מאַסע, וועלכע מי האָט אין געוויסע שמונדען, אויף דער נאַכט, ערלויבט פֿאַרביי צו געהען פֿאַרביי דער ממה און אויף גיך אַ קוש צו טאָהן די גאַל-דענע פֿרענזען וואָס האָבען זי באַדעקט, האָט נאַטירליך ניט געהאַט קיין מעגליכקייט אויסצוגעפֿינען די פֿלאַנעלע הערמעלין-פֿעל אָדער די פּאַפּירענע הערבען און די געוואונשטע טהעאַטראַלישע ווירקונג איז געמאַכט געוואָרען אפילו דורך אַזעלכע וואָלוועלע מיטלען.

ווען מי זאָגט אַ מאַליטווע אין אַ רוסישער קירכע, האַלטען אַלע אַנוועזענדע אָנגעצונדענע וואַקסענע ליכט, וועלכע ווערען אויסגעלאָשען נאַכדעם, ווי געוויסע תפילות זיינען געענדיגט. די קייוורליכע פֿאַמיליע

האָט אויך געהאַלטען אַזעלכע ליכט און זעהענדיג ווי אלע לעשען אויס זייערע ליכט, איבערקעהרענדיג זיי מיט'ן פֿייער אַראָב, האָט דעם גרויס-פֿירשט קאָנסטאַנטינ'ס יונגער זוהן אויך דאָסזעלבע געמאַהן. די שוואַרצע טול, וועלכע האָט אַרונטערגעהאַנגען פֿון אַ זייל אונטער איהם, האָט זיך אָנגעכאַפט און אין איין רגע איז די גאַנצע וואַטען-מאַכעריי געווען אין פֿלאַמען, וועלכע זיינען געשטיעגען העכער און העכער.

די מאַליטוועס האָבען געסטאַפּט. אדע אויגען זיינען געווען גע-ריכטעט אויף די פֿייערדיגע צונגען מיט טויט שרעק. ס'האָט אָנגעהויבען צו פֿאַלען שטיקער ברענענדע געוואַנד, און אַמ-אַמ צינדען זיך אָן די שוואַרצע טולענע וואַואַלען פֿון די אַנוועזענדע דאַמען.

אַלעקסאַנדער דער צווייטער איז געשטאַנען אַ צודולטער כלווי עט-ליכע סעקונדען, אכער ער איז גלייך צו זיך געקומען און האָט געזאָגט אין אַ רוהיגען טאָן: „נעהמט צו די טרונען!“ די קאַמער-פֿאַזשען האָבען זיך גלייך בעדעקט מיט די דיקע גאַלרענע פֿרענווען און מיר זיינען אלע צוגעד-גאַנגען זי אויפֿהייבען. אכער דערווייל האָט זיך דער גרויסער פֿלאַם צו-בראַכען אויף עטליכע קלענערע, וועלכע האָבען גאַנץ פֿאַמעלעך אויפֿגע-ברענט די טולען אַרום די וואַטען און האָבען זיך פֿאַרלאָשען.

צו וואָס איך האָב מיך מעהר צוגעקוקט, ווייס איך ניט: צום קריי-בענדען פֿייער, אָדער צו די הערליכע שלאַנקע פֿיגורען פֿון די דרוי דאַמען וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען דער טרונע, פֿאַרדעקענדיג מיט זייערע זעהר לאַנגע שלעפעס די טרעפּען פֿון דער אויבערסטער פֿלאַטפֿאָרם. זייערע שוואַרצע וואַואַלען האָבען אַרונטערגעהאַנגען פֿון זייערע שולטערן. ניט איינע פֿון זיי האָט זיך דעם מינדעסטען ריהר געמאַהן. זיי זיינען געשטאַ-נען ווי דרוי פֿרעכטיגע אויסגעמאַקטע סמאַטען. נור אין די שוואַרצע אויגען פֿון איינע פֿון זיי, פֿריייליך גאַמאַליא, האָבען טרערען געבליש-צעט ווי פֿערעל. זי איז געווען אַ קינד פֿון דער אוקראַאינאַ און די איינ-ציגע ווירקליך שעהנע פֿרוי פֿון אלע הויף-דאַמען.

אין קאָרפּוס איז אלעס צוגעגאַנגען כאַדאַראָס. די קלאַסען וואַרען צושטערט. די יעניגע פֿון אונז, וועלכע זיינען צוריקגעקומען פֿון דער פעט-ראַפּאַולאָוסקאַיא, האָבען דערווייל פֿאַרנומען אַנדערע קוואַרטירען און אזוי ווי מי האָט ניט געהאַט וואָס צו טאָהן, האָבען מיר דעם גאַנצען מאָג פֿאַרבראַכט אין שטיפֿערייען. שטיפֿענדיג, האָבען מיר געעפֿענט אַן אַלמער וועלכער האָט ענטהאַלטען אַ קאַלעקציאָן פֿון מאַדעלען פֿון פֿערשידענע מינים חיות פֿאַר די בעלעהרונג פֿון נאַטור געשיכטע. דאָס איז געווען דער אָפֿיציעלער צוועק, אכער מיר האָבען דאָס אין די אויגען קיינמאַל ניט

אָנגעזעהען. און איצט אז מיר האָבען דאָס געקראָגען אין די הענד אַרײַן, האָבען מיר געמאַכט אַ תּכּלײַת דערפֿון. פֿון אַ מענשליכען שעדעל וואָס מיר האָבען דאָרט דערמאַפט, האָבען מיר געמאַכט אַ פֿירכטליכע פֿײַ-גור, מיט וועלכע מען זאָל דערשרעקען אונזערע חברה-לײַט און די אָפֿיצײַ-רען אין מיטען נאַכט. די געשמאַפטע חיות גופא האָבען מיר אַוועקגע-שטערט אין די לעבערליכסטע פּאָזיציאָנען און גרופּען: מאַנקעס האָבען גע-רײַטען אויף לײַבען, שעפּטען האָבען זיך געשפּיעלט מיט לעמפּערטען, אַ פֿױגעל האָט געמאַנצט מיט אַ עלעפֿאַנט, א.א.וו. שעהן איז געווען, ווען אין עמליכע טעג אַרום בעת אַ פֿײַסישער פּרײַנץ (איך דענק, דאָס וואָר דער, וועלכער איז שפּעטער געוואָרען קײַזער פֿרײַדריך) איז געקומען צו דער לײַה פֿון דער רוסישער קײַזערײַן, האָט בעוובט אינזער שולע און מי האָט אײַהם געוויזען אַלעס מיט וואָס מי בילדעט אונט. דער דירעקטאָר האָט זיך שטאַרק באַריהמט מיט די פּראַכטפֿאַלע בילדונגס-מימלען, וועלכע די שולע פֿאַרמעגט און האָט אײַהם צוגעפֿיהרט צו יענעם אונגליקליכען אַלמער. ווען דער דײַטשער פּרײַנץ האָט דערלאַנגט אַ קוק אויף אונזער זאָלאָגישער קלאַסיפֿיקאַצײַאָן, אײַ אײַהם פֿינסטער געוואָרען אין די אויגען און מיט אַ זײַערן פּנים האָט ער גענומען שטעלען פֿיס נאַזאַד. דער דירעקטאָר האָט אױסגעזעהען שױדערהאַפֿטיג. דער לשון איז בײַ אײַהם אַבגענומען געוואָ-רען און ער האָט שײַער ניט געקראָגען די אַפּאַפּלעקציע אויף אַ אָרט. דעם פֿירשט'ס סױטע האָט זיך געמאַכט גלײַך ווי זי וואָלט קײַן זאך ניט באַ-מערקט, וועהרענד ווייסע/חברה/ניקעס האָבען באַלד ניט געפּלאַצט פֿאַר גע-לעכטער, זיך אײַנהאַלטענדיג מיט אַלע כּוחות ניט אױסצושײַסען אַלע מיט אַ מאַהל.

6.

שול יאָהרען פֿון דער רוסישער יוגענד אונטערשיידען זיך אַזױ פֿיעל פֿון די שול-יאָהרען פֿון דער איסט-אױראָפּיאישער יוגענד, אז איך מוז מיך לענגער אָבשמעלען אויף מײַן שול-לעבען.

רוסישע קינדער הײַבען זיך געוועהנליך אָן צו אינטערעסירען מיט פֿיעלע סאַציאַלע, פּאָליטישע און פֿילאָזאָפֿישע פֿראַגען, אפילו ווען זײַ וײַנען נאָך אין גימנאַזיע אָדער אין דער מיליטער שולע. אמת, דער פּאַזשען קאַרפּוט איז געווען דער ערגסטער פּלאַץ פֿאַר אַזאַ מײַן ענטוויקלונג. אבער אין יענע יאָהרען פֿון אַלגעמײַנע לעבהאַפּטיגקײַט, זײַנען הױכע אידעען אפילו אין אײַהר אײַנגעדרינגען, מיט שלעפענדיג מאַנכע פֿון אונז מיט זיך. אין דער

וועלכער צייט האָבען מיר זיך ניט צוריק געהאלטען פֿון אלערליי „כענעפֿים נעכט" און אנדערע שמוטשקעס.

בעת איך בין געווען אין פֿיערמען קלאַס, בין איך פֿאַראַינטערעסירט געוואָרען אין היסטאָריע און מיט דער הילפֿע פֿון נאַטיצען געשריעבען וועהרענד די לעקציעס און פֿון פֿערשיעדענע ביכער, האָב איך אָנגעשריבען אַ גאַנצען קורס פֿון היסטאָריע פֿון'ם מיטעל אלטער פֿאַר מיין אייגענעם געברויך. נעקסטען יאָהר, איז מיין באַזונדערע אויפֿמערקזאַמקייט געלעגט געוואָרען אויף דעם קאַמפֿף צווישען פֿאַבסט באָניפֿאַץ דעם אַכטען און דער קייזערליכער מאַכט און עס איז געוואָרען מיין גרעסטע אַמביציע אַרייַנגעלאָזען צו ווערען אין דער קייזערליכער ביבליאָטעק, אום דיעזע גרויסע מחלוקה צו שטודירען.

דאס איז געווען געגען די רעגעלען פֿון דער לייברערי. שילער פֿון די קלענערע שולען זיינען אַהין ניט צוגעלאָזען געוואָרען. אבער אונזער גוטער הערר בעקער האָט אַלין פֿאַרגלעט און איך בין ענדליך אַריין אין קדשי-קדשים און האָב מיך אַוועקגעזעצט ביי אַ קליין לעז-טישעל אויף אַ רויט סאַמעטענע שטוהל, וועלכע איז דאַמאַלס געווען אַ טהייל פֿון דעם מעבעל פֿון'ם לעזע צימער.

פֿון פֿאַרשיעדענע טעקסט-ביכער, מאַנכע ביכער פֿון אונזער אייגענע ביבליאָטעק, בין איך שנעל דורכגעגאַנגען צו די קוועלען. ניט קערנענדיג קיין לאַטיין, האָב איך פֿון דעסמוועגען ענדעקט אַ גאַנצען אוצר מיט אַרייַנגעלעע קוועלען אין אַלט דייטשע און אַלט פֿראַנצויזישע ביכער און איך האָב געהאַט גרויס הנאה פֿון דער מאָדנער צוואַמענשטעלונג און פֿון די שטאַרקע אויסדריקע פֿון דער אַלט פֿראַנצויזישער שפּראַך פֿון יענע צייט ביכער. פֿאַר מיר האָט זיך געעפֿענט אַ נייע געוועלשאַפֿטס-געביידע און אַ גאַנצע וועלט מיט קאַמפּליצירטע פֿאַרהעלטניסע. פֿון דאָן אָן בין איך געדוממען צום שלום, אַז די אַרייַנגעלעע היסטאָרישע קוועלען זיינען פֿיעל בעסער ווי די ווערק פֿון די היינטוועלטליגע אַלגעמיינע כללים, אין וועלכע מי פֿאַקט אַריין די אַבערגלויבענס פֿון דער מאָדערנער פֿאַליטיק, אַדער גאַר בלוזע אַלגעמיינע פֿאַרמולעס, אַנשטאַט איבערצוגעבען דאָס אמת'ע לעבען פֿון די פֿעריאָדע. קיין זאך גיט ניט דער אינטילעקטועלער ענטוויקלונג אַזאַן אַנשטויס ווי אַ געוויסע אַנהאַבענדיגע נאַכפֿאַרשונג און דיעזע שטור-דיומס מיינע האָבען מיר נאַכהער זעהר פֿיעל געהאַלפֿען.

צום אומגליק האָב איך זיי געמוזט אויפֿגעבען, ווען איך בין אַריין אין צווייטען קלאַס (דער קלאַס פֿאַר'ן לעצטען). די פּאַזשען האָבען געדוממען אויסלערנען אין די לעצטע צוויי יאָהר אַזוי פֿיעל, ווי אין דריי באַר-

זונדערע קלאסען אין אלע מיליטער שולען און מיר האָבען געהאַט אַ מאַסע אַרבייט. נאַטורוויסענשאַפֿט, מאַטהעמאַטיק און מיליטער קעמניסע האָבען, זעלבסטפֿערשטענדליך, היסטאָריע אין גאַנצען פֿאַררוקט אין אַ זייט.

אין צווייטען קלאַס האָבען מיר זיך ערנסט גענומען צו פֿיזיקע. מיר האָבען געהאַט אַ אויסגעצייכענטען לעהרער, אַ זעהער געבילדעטען. מאַן מיט אַ סאַרקאַסטישען גייסט, וועלכער האָט פֿיינט געהאַט סתם לערנען אויף אויסווייניג און האָט געשמרעכט אונז צו לערנען דענקען, ניט מיר זאָלען אויסברעווען פֿאַקטען. ער וואָר אַ גוטער מאַטהעמאַטיקער און ער האַט מיט אונז געלערענט פֿיזיקע אויף אַ מאַטהעמאַטישען באַזיס, אין דער זעל-בער צייט ערקלערענדיג אויסגעצייכענט גוט די הויפט אידעען פֿון פֿיזישער פֿאָרשונג און פֿיזישע אפאָראַטען. מאַנכע פֿון זיינע פֿראַגען וואָרען אזוי אַריגינעל און די ערקלערונגען אזוי קלאָהר, אז זיי האָבען זיך מיר איינגעקריצט אין מיין מוח אויף אימער און אייביג.

אונזער מעקסט בוך איבער פֿיזיקע איז ניט געווען קיין שלעכטער, אבער עס איז שוין געווען צימליך אַלט און אונזער לעהרער, וועלכער פֿלעגט גע-ברויכען זיין אייגענע סיסטעמע אין לערנען, האָט אָנגעהויבען צו פֿאַר-פֿערטיגען אַ קורץ געפֿאַסטע צוזאַמענשטעלונג פֿון זיינע לעקציעס. אין עט-ליכע וואָכען אַרום איז עס עפעס אזוי אויסגעקומען, אַז דיעזע אַרבייט איז מיר איבערגעגעבען געוואָרען און דער לעהרער, אַלס אמת'ער פֿעדאָגאָג האָט מיר אַנפֿערטרויט די גאַנצע פֿערפֿאַסונג, נאָר וואָס ער פֿלעגט מגיה זיין די קאָרעקטור. ווען מיר זיינען געקומען צו קאַפיטלעך איבער היץ, עלעקטריציטעט און מאַגנעטיזמוס, האָבען זיי געמוזט אין גאַנצען אַריגינעל געשריעבען ווערען, מיט פֿיעלע ענטוויקלונגען און דאָס האָב איך געמאָהן און האָב אזוי אַרום פֿאַרפֿאַסט כמעט אַ פֿאַלשטענדיגען מעקסט בוך איבער פֿיזיקע, וועלכעס וואָר אָבגעדרוקט פֿאַר די שולען.

אין צווייטען קלאַס האָבען מיר אָנגעהויבען לערנען כעמיע און פֿון דעם האָבען מיר אויך געהאַט אַן אויסגעצייכענטען לעהרער, וועלכער האָט זיין זאך הייס געליעבט און ער האָט זעלבסט געמאַכט אַריגינעלע פֿאָרשונגען אין דיעזער וויסענשאַפֿט. אין די יאָהרען 61—1859 האָט זיך אין עולם דערוועקט אַ שטאַרקער חשק צו לערנען נאַטור-וויסענשאַפֿט. גראַוו, קלאַאוואַט, זשול און סעגין האָבען באַוווּזען, אז היץ און אלע פֿיזישע קרעפֿטען זיינען בלויז פֿערשידענע אַרמען בעוועגונגען. העלמהאָלץ האָט צו יענער צייט אָנגעהויבען צו מאַכען זיינע עפֿאַכאַ-מאַכענדע נאַכפֿאָרשונגען וועגען קלאַנג. מינדאַל, האָט אין זיינע פֿאַפּולערע לעקציעס, כמעט גע-מאַכט דעם צוהערער אַנטאַפען מיט די הענד די אַטאָמען און די מאַלע-

קולען און מענדעליעיעף, לאַטהאַר מייער און ניולאַנדס, האָבען ענדעקט די פּעריאָדישע געוועזן פֿון די עלעמענטען. דאָרויף מיט זיין „אורשפּרונג פֿון מינים“, האָט רעוואָלוציאָנזירט אלע ביאָלאָגישע וויסענשאַפטען, וועהרענד קאַרל פֿאַכט און מאַלעשאַט, נאַכפֿאלגענדיג קלאָהר בערנאַר, האָבען געלעגט דעם פֿונדאַמענט פֿון אמת'ער פּסיכאלאָגיע. דאָס וואָר א צייט ווען די ווי-סענשאַפֿט האָט ערוואַכט און קיינע- האָט ניט געקענט ווידערשמעהען דעם שטראָם, וועלכער האָט מיטגעשלעפּט די מוחות אין דעם קוואַל פֿון נאַטור-וויסענשאַפטען. מאַסען פּרעכטיגע ביכער זיינען דאָן אַרויסגעגעבען געוואָר-רען אין רוסישער איבערזעצונג און איך האָב גלייך פֿאַרשטאַנען, אַז וואָס מי זאָל שפּעטער ניט שטודירען, דער פֿונדאַמענט מוז יעדענפֿאַלס זיין אַ שטודיום פֿון נאַטור-וויסענשאַפטען און וויערע מעטהאָדען. מיר האָבען זיך צוזאַמענגענומען זאָל'בא פֿינפֿט אָדער זאָל'בא זעקסט, צוזאַמענצושאַפֿען אַ שטיקעל לאַבאָראַטאָריע פֿאַר זיך. מיט עלעמענטאַרע אַפּאַראַטען, וועלכע שטעקלער'ס פֿראַכטפֿאַלער בוך רעקאָמענדירט פֿאַר אַנפֿאַנגער, האָבען מיר אָנגעהויבען אונזער לאַבאָראַטאָריע אין אַ קליינעם שלאָף-צוימער פֿון אונז-זערע צוויי קאַמעראַדען, די געברידער זאַסעצקי. וויער פֿאַמער, אַן אַלטער אויסענדינטער אַדמיראַל, איז געווען מלא שמחה וואָס זיינע זיהן האָבען זיך באַשעפֿטיגט מיט אַזאַ ניצליכע לעהרע און ער האָט גאָר ניט געהאַט דאָנער-גען וואָס מיר זיינען זיך צוזאַמענגעקומען זונטאָג און יום טובים אין זיין הויז. מיט דער הילפֿע פֿון שטעקלער'ס בוך, האָבען מיר געמאַכט אַלע עקספּערימענטען סיסטעמאַטיש. איך בין זיך מתודה, אַז איין מאַהל האָ-בען מיר שיעור ניט אונטערגעצונדען די הויז און פֿילעלע מאַהל האָבען מיר פֿאַרגיפֿטעט די צימערען מיט אַלערליי גיפֿטיגע גאַזען. אָבער ווען מיר האָבען דאָס ביי'ן מיטאָג דערזעהלט דעם אַדמיראַל, האָט ער זיך גאַנץ גלייכנילטיג געענטפּערט, אַז דויעלכע סיבה האָט שיעור ניט געמאַכט אַלע איהם אַלויף, בעת ער האָט מיט זיינע חברים געמאַכט פֿונש זיך משמח צו זיין, וועהרענד די מומער האָט בלויז געזאָגט, זיך שטאַרק פֿאַרהוסטענדיג: „פֿאַרשמעהט זיך, אויב עס איז נויטיג פֿאַראַייער שטודיום צו בערירען אַזעלכע שרעקליך ריעכענדע שטאַפֿען, מאָ וואָס קען מען זיך העלפֿען!“

נאָך מיטאָג פֿלעגט זי זיך אַוועקזעצן ביי דער פּיאַנאָ און מיר פֿלעגען זיינגען דעטען, טריאַס און כאָרוס-שטיקער פֿון דער אָפּעראַ ביז אַ שטיק אין דער נאַכט אַרײַן. אַ ניט, פֿלעגען מיר גאָר דורכזינגען אַ גאַנצע אימאַליענישע אָדער רוסישע אָפּעראַ פֿון אָנהייב בײַז'ן סוף, — די מומער און די טאַכטער אַלס פּרימאָדאַנטאַס, און מיר האָבען ווי עס איז דורכגעגאַנגען די איבריגע ראָלען. כעמיע און מוזיק זיינען אַזאַ געגאַנגען האַנד אין האַנד.

העבערע מאטעמאטיק האָט אייך פֿאַרנומען פֿיעל פֿון מיין צייט. עטליכע פֿון אונז האָבען שוין געהאט אָבגעמאַכט ניט אַריינצוזטרעטען אין גוואַרדיע אַרײַן, וואו אונזער גאַנצע צײַט זאָל זײַן פֿאַרנומען מיט מיליטע-רישע דרילען און פֿאַראַדען אין מיר האָבען געהאַט בדעה אָנצוקומען נאָכ'ן עקזאַמען אין אײַנע פֿון די מיליטערישע אַקאַדעמיעס:—אַרטילעריע אָדער אינזשיניערסשווע. אום דאָס אײַסצופֿיהרען, האָבען מיר זיך געמוזט פֿאַר-פֿאַרטיגען אין העבערע געאָמעטריע און מאטעמאטיק און צוליב דעם האָבען מיר געמוזט נעהמען פריוואַט לעקציעס און אזוי ווי מי האָט אונז אונטעריכטעט אין עלעמענטאַרנע אַסטראָנאָמיע אונטער דעם נאָמען מאַ-טהעמאטישע געאָגראַפֿיע, האָב איך מיך אַריינגעטאָן אין אַסטראָנאָמישע ביכער, בעזונדערס דעם לעצטען יאָהר וואָס איך בין געווען אין דער שולע. דאָס נייע-אויפֿהערענדע לעבען פֿון דער אַלל-וועלט, וועלכעס איך האָב פֿאַר-שמאַנען אַלס לעבען אין עוואָלוציאָן, איז פֿאַר מיר געווען אַן אונערשעפֿ-ליכע קוועלע פֿון העבערען פֿאַעטישען געדאַנקען און ביסלעכווייז אין דער זין פֿון דעם מענשענ'ס אײַנהײט מיט דער נאַטור, די לעבעדיגע און די ניט לעבעדיגע—די פֿאַעויע פֿון דער נאַטור—געוואָרען די פֿילאָזאָפֿיע פֿון מיין לעבען.

אויב דאָס לערנען אין די שולען וואָלט בעשמאַנען בלוז פֿון די געגענשטענדע וואָס איך האָב דערמאָהנט, וואָלט אייך אונזער צײַט געווען כמעט גענצליך פֿאַרנומען. אבער מיר האָבען אייך געמוזט לערנען היס-טאָריע, געוועזן—ד. ה. די הויפט פֿרינציפֿען פֿון דעם רוסישען קאָדעקס,—און פֿאַליטישע עקאָנאָמיע, ווי אייך אַ קורס אין סטאַטיסטיקע. און מיר האָבען געמוזט אויסלערנען היבשע קורסען איבער מיליטערישע וויסענ-שאַפֿטען,—מאַטריק, מיליטער געשיכטע (די מלחמות פֿון 1812 און 1815) מיט אַלע אײַנצעלהײטען, איבער ארטילעריע און די פֿאַרשטאַרקונג פֿון פֿעסמונגען.

וואַרפֿענדיג אַ ריק-בלוק אויף דייע בילדונג, דענק איך, אז אויסער די מיליטערישע שמודיוס'ס, וואָלטען די אַלע געגענשטענדע, וועלכע מי האָט אונז געלערענט, ניט געווען צו פֿיעל פֿאַר דעם דורכשניטליכען שילער. די מייסטע פֿון אונז האָבען זייער אַרבייט ריכטיג דורכגעזעצט, מאַכע לעה-רען ווינען דאָס רוב פֿאַרנאַבלעסיגט געוואָרען, בעזונדערס געוועזן, ווי אייך מאָדערנע געשיכטע, פֿאַר וועלכע מיר האָבען ליידער געהאַט אַן אַלטען שאַרבען אַלס לעהרער, וועמען מי האָט געהאַלמען אויף דער שמעלע נאָר אום איהם צו צאָהלען זיין פענסיאָן אויף דער עלטער. און ווידער איז געווען גוט וואָס מי האָט אונז געגעבען די מעגליכקייט אויסצוקלייבען ד

לעהרען, וועלכע מיר האָבען געוואָלט און כאָטש מי איז זיך מיט אונז בער-
גאנגען זעהר שמרענג ביים עקזאמען פֿון די פֿון אונז געווילטע געגענד-
שמענדע, האָט מען אבער דערפֿאַר גאָנץ וועניג געקוקט אויף די איבריגע
עקזאמענס. אבער די הויפט אורזאָכע פֿון אונזער פֿאַרהעלטניסמעסיגען ער-
פֿאַלג אין דיווער שולע איז געווען דאָס, וואָס דאָס לערנען איז צוגעגאָנגען
אַזוי פראַקטיש און קאָנקרעט* ווי מעגליך. קוים האָבען מיר געהאט אויס-
געלערענט עלעמענטאַרע געאָמעטריע אויף פאָפּיער, האָבען מיר דאָס גלייך
אין מיט'ן קאָמפּאָס און אַנדערע אינסטרומענטען.

נאָך אַזא פראַקטישע ערציהונג, איז עלעמענטאַרע אַסטראָנאָמיע
לייכט צוגעגאָנגען, בעת די מעסטונגען גופא ווינען פֿאַר אונז נעווען אַן
אונענדליכע קוועלע פֿון פֿאַרגעניגען.

די זעלבע קאָנקרעטע סיסטעמע איז אָנגעווענדעט ביי די פֿעסטונגען
אין ווינטער האָבען מיר געמאַכט אַזעלכע אויפֿגאַבען ווי די למשל: האָ-
בענדיג אַ מיווענד מאַן און אַ צוויי וואָכען צייט, בוי אויף די שמאַרקסטע
פֿעסטונג וואָס דו קענסט נאָר, צו בעשיצען יענעם בריק פֿאַר אַן אַנטלווי-
פֿענדע אַרמעע. און מיר האָבען שמאַרק דיסקוטירט אונזערע פֿלענער, ווען
אונזער לעהרער האָט זיי קריטיקירט.

אין זומער האָבען מיר אָנגעווענדעט אונזערע קענטינסע אין פֿעלד.
צו דיעזע פֿראַקטישע איבונגען שרייב איך צו דעם פֿאַקט, וואָס די מייסטע
פֿון אונז האָבען אַזוי לייכט ערלערענט פֿיעלע וויסענשאַפֿטליכע זאַכען צו
זיבעצען אָדער אַכצען יאָהר.

דאָך האָבען מיר געהאַט גענוג צייט צו אַמוזירען זיך און אויף אַלע
מיני שמיפֿערייען. אונזער בעסטע צייט וואָר נאָכ'ן עקזאמען, בעת מיר
האָבען געהאַט אַ דריי, פֿיער וואָכען צימליך פֿרייע, בעפֿאַר מי איז אַרויס
פֿון לאַגער, אָדער ווען מי איז צוריק געקומען פֿון לאַגער און נאָך אַ דריי
פֿרייע וואָכען בעפֿאַר די לעקציעס האָבען זיך אָנגעהויבען.

די עטליכע פֿון אונז וואָס זיינען דאָן פֿאַרבליעבען אין דער שולע,
האָבען געקענט נעהן און קומען ווען זיי האָבען געוואָלט. עסען און שלאָפֿ-
פֿען האָבען זיי אימער געקענט אין קאַרפּוס. איך האָב געאַרבייט אין דער
ביבליאָטעק, אָדער האָב בעזוכט די בילדער גאַלעריען, שטודירענדיג איינ-
ציגווייז אַלע בעסטע בילדער פֿון יעדער שולע באַזונדער. אָדער איך בין

* קאָנקרעט, פֿאַרקערפֿערט, ניט אַבסטראַקט, נור אָנגעווענדעט מיט פֿראַקטישע ביי-
שפּיעלע און אויף קערפֿערליכע זאַכען. דער איבערוועצער.

אומגענאנגען אין די פֿארשיעדענע קאזיאנע פֿאבריקען פֿון קאטאן, באַ-
וועל, אייזען פֿאַרזעלי און גלאָז, וועלכע זיינען אָפֿען פֿאַר אלעמען. אמאָל
זיינען מיר אַרויס זיך שיפֿען אויף דער נעוואַ, פֿאַרברענגענדיג די גאַנצע
נאַכט אויפֿ'ן טייך. אמאָהל אויפֿ'ן פֿינלענדעשען זאליו מיט די פֿישערלייט
— אַ מעלאַנכאָלישע צפֿון נאַכט, אין וועלכער עס קומען זיך צוזאַמען דער
מאָרגענשמערען מיט דער גליהענדער רויטקייט פֿון'ס זונען אונטערנאָנג.
דאַמאָלס קען מען ליינען אַ בוך אויף דער פֿרייער לופֿט אין מיטען נאַכט.
אויף דעם אלעם האָבען מיר געהאַט גענוג צייט.

נאָך דעם ווי איך האָב בעזוכט די פֿאַבריקען, האָב איך ליעב גע-
קראָגען די שטאַרקע און פֿאַלקאָמענע מאַשינעריע. זיך צוקוקענדיג ווי אַ
ריווע לאַפע רוקט זיך אַרויס פֿון אַ הייזעל, גיט אַ כאַפּ אַרײַן אַ קלאַק,
וואָס עס שווימט אויף דער נעוואַ, שלעפט איהם אַרײַן אינעוועניג און לייגט
איהם אַרונטער אונטער אַ זעג, וועלכע צושניידט איהם אויף ברעטער.
אָדער זעהענדיג, ווי פֿון אַ קאָלאָסאַלען פֿייערדיג-רויטען שטאַב אייזען ווערט
אין דער מינוט געמאַכט אַ רעלסע, בלויז דורכגעהענדיג דורך צוויי צילינג-
דערס, — האָב איך אָנגעהויבען פֿאַרשטעהען די פֿאַעזיע פֿון מאַשינעריע. אין
די היינטיגע פֿאַבריקען הרג'עט די מאַשינ-אַרבייט אוועק דעם אַרבייטער
דערפֿאַר, ווייל ער ווערט אויף זײַן גאַנצען לעבען אַ קנעכט צו זײַן מאַשין
אַן עבד כּנעני פֿאַרקויפֿט אויף אייביג. אין דעם איז נעמליך שולדיג די
שלעכטע אָרגאַניזאַציאָן, און דאָס האָט לחלוטין גאָר ניט צו טאָהן מיט דער
מאַשין גופּא. איבער אַרבייט און טהוענדיג תּמיד דויעלבע זאָך, איז אימער
שלעכט, צו די אַרבייט ווערט געטאָהן מיט'ן האַנד, צו מיט פּראַססע
בלײַם, צו מיט דער מאַשין. אבער אַרבייטענדיג מעסיג און בײַ פֿערשי-
דענע מלאכות קען איך גאַנץ לייכט בעגרייפֿען דעם פֿערגעניגען, וואָס אַ
מענטש קען האָבען, וויסענדיג די מאַכט פֿון זײַן מאַשין, דעם שכל פֿון איהר
ווערק, די הערליכקייט פֿון איהרע בעוועגונגען און די פינקטליכקייט, מיט
וועלכער זי טהוט איהר זאָך. און איך רעכען, אַז דאָס וואָס וויליאַם מאַ-
ריס האָט אַזוי פֿינד געהאַט די מאַשין, איז עס געווען דערפֿאַר, ווייל זײַן
גרויסהר פֿאַעטישער גייסט האָט דאָך ניט בעגרייפֿען די הערליכקייט און די
מאַכט פֿון דער מאַשין.

מוזיק האָט איך געשפּיעלט אַ גרויסע ראַלע אין מיין ענטוויקלונג.
פֿון איהר האָב איך געשעפט נאָך מעהר נחת און ענטהוויאָזמוס, ווי פֿון
פֿאַעזי. די רוטישע אָפּערע האָט נאָך דאַמאָלס קוים עקזיסטירט. אָבער די
איטאַליענישע אָפּערע, וועלכע האָט געהאַט אַ סך בעריהמטע קינסטלער, איז
געווען די פּאָפּולערסטע אינסטיטוציאָן אין פעטערסבורג. ווען די פּרימאָדאַנאַ

ב א ס י א איז קראנק געוואָרען, זיינען מויווענדער מענשען, בעזונדערס די יונגע לייט, געשמאָנען ביי איהר האַמעל כיו שפעט ביי נאַכט, ווארטענדיג אויף די נייעס מכח איהר צישמאָנד. שעהן איז זי ניט געווען, אָבער בעת זי האַט געוונגען, האַט עס אויסגעזעהען אזוי בעצויבערענד, אז הונדערטע יונגע לייט האָבען זיך אין איהר שטערבליך פֿאַרליעכט. און ווען זי איז געשמאָרבען, האַט זי געהאָט די גרעסטע לויב וואָס פעטערסבורג האַט נאָך יע געזעהען. די שמאָרט איז דאמאָלס געווען צומהיילט אויף צוויי לאַגערן: די ליעבהאָבער פֿון איטאליענישער אָפּערע און די ליבהאָבער פֿון דער פֿראַנצ-צווישער אָפּערע, וועלכע האַט שוין דאָן אָנגעפֿאַנגען אַרויסצואווייזען דעם פֿאַרפעסטעטען אָפּענבאכישען שטרוים, וועלכער האַט מיט עטליכע יאָהר שפעטער זאַראזשעט גאַנץ אייראָפּא. אונזער קלאַס איז אויך געווען צומהיילט אויף צוויי טהיילען און איך האָב בעלאנגט צו דעם איטאליענישען לאַגער. אויף דער גאַליאַרקע און אויפֿ'ן באַלקאָן האַט מען אונז פֿאַרוועהרט געהן, אבער אלע לאָזשען פֿון דער איטאליענישער אָפּערע זיינען שוין געווען מיט טאָנאמען צוריק פֿאַרקויפֿט און אַ סך פֿאַמיליעס פֿלעגען זיי גאָר איבערלא-זען בירושה צו זייערע קינדער. שבת-צור-נאַכט פֿלעגען מיר זיך אַרויפֿ-כאַפּען אויף דער גאַליאַרקע, וואו מיר האָבען געמוזט שטעהען און שוויצען ווי אין אַ שוויץ-באַד, אום צו בעהאַלטען אונזערע טונדירען, האָבען מיר געבראַגען אונזערע וואַטאָוע מאַנטלען, מיט פעלצענע קראַגענס, פֿעסט צוגעשפּילעט טראָגן דער שרעקליכער היץ. אַ חידוש וואָס מיר האָבען קיי-נער ניט געקראָגען קיין לונגען ענצינדונג, בעזאָנדערס נאָכדעם, ווי מיר האָבען זיך נאָך דערצו שטאַרק דערהיצט, אַפּלאַדירענדיג אונזערע ליעב-לינגס-זינגער און נאָכדעם, ווי מיר פֿלעגען נאָכהער שטעהען ביים סטיידוש-טיר, אום האַבט נאָך איין קוק צו טאָהן אויף די פֿאַרגעטערטע ליעבלינגע אונזערע.

די איטאליענישע אָפּערע איז עפעס אין יענע יאָהרען אויסגעקומען ענג פֿאַרבונדען מיט דער ראַדיקאַלער בעוועגונג און די רעוואַלוציאָנערע דעקלאַמאַציאָנען פֿון „וילהעלם טעלל" און די „פּורטאַנער" זיינען אימער אזוי שבורמיש אַפּלאַדירט געוואָרען, אַז אַלעקסאַנדער דעם צווייטען פֿלעגט אַזש דורכלויפֿען אַ שוידער איבער די ביינער. אויף דער זעקסטער גאַד-ליאַרקע און אין דעם הויך-ציימער זיינען זיך צוזאַמענגעקומען די בעסטע פעטערסבורגער יוגענד מיט אַן אַלגעמיין אידעאָליסטישער פֿאַרגעטליכונג פֿון אַ נאָבלער קונסט. דאָס אַלעס מעג זיך אויך אויסווייזען קינדערש, אבער פֿיעלע העכערע אידעאָלען און ריינע בענייסטערונג זיינען אין אונז אָנגעד-צונדען געוואָרען דורך דייעזע פֿאַרגעטליכונג פֿון אונזערע ליבלינגס אַרטיסטען.

7.

¶עדען זומער פלעגען מיר ארויס אויפ'ן לאגער אין פעטער הויף צוזאמען מיט די אנדערע מיליטערישע שולען פון פעטערסבורג. בכלל, איז דאָרט אונער לעבען געווען אַ זעהער אנגענעהמענער און עס איז זיך בער געווען אויסגעצייכענט פֿאַר אונזער געזונד. מיר זיינען געשלאָפֿען אין גרויסע פֿאלאטקעס, האָבען זיך געבאָדען אין ים און פֿלעגען זעהר פֿיעל פֿאַרבריינגען אויף דער פֿרויער לופט.

אין מיליטערישע שולען איז נאָטירליך דער הויפט צוועק פֿון דעם לאַגער-לעבען געווען דאָס מיליטערישע מושמירען, וועלכעס מיר האָבען אלע פֿיינט געהאַט, אַ חוץ, וואָס די מאַנעווערעס, אין וועלכע מיר האָבען זיך בעטיהיליגט פֿלעגען אונז אביסעל לעבעדיג מאַכען. איין נאָכט, גראַד ווען מיר זיינען זיך געגאנגען לייגען שלאָפֿען, האָט אלעקסאנדער דער צווייטער פֿלוצלינג איבעראַשט דעם גאַנצען לאַגער מיט אַלאַרם גלאַקען. אין עמליכע מינוט צייט איז דער גאַנצער לאַגער געווען אויף די פֿיס, — עמליכע טויער זענט אינגלעך האָבען זיך פֿאַרזאמעלט אַרום זייער פֿלאַג און די קאָנאָנען פֿון דער אַרטילעריע שולע האָבען געדונערט אין דער שטילקייט פֿון דער נאָכט.

דאָס גאַנצע מיליטערישע פעטערהויף איז געקומען צו גאלאָפֿירען צום לאַגער, אָבער איבער אַ צופֿאל איז גראַד דער קיזער געבליעבען אָהן אַ פֿערד. שלוחים זיינען צושיקט געוואָרען איבעראַל, אַרומלויפֿענדיג ווי די משוגעים און זוכענדיג אַ פֿערד פֿאַר איהם אָבער, עס איז ניט געווען און אזוי ווי ער איז ניט געווען פֿין די גוטע רייטער, האָט ער ניט געוואָלט רייטען אויף אַ פֿרעמדען פֿערד. ער האָט געברענגט פֿון כעס און האָט זיין גרימזאַרן גאַנץ אָפֿען אַרויסגעוויזען.

„דוראַק, דו איינער, האָב איך דען בלויז איין פֿערד?“ האָב איך געהערט ווי דער קיזער האָט אַ געשרוי געטאַהן אויפֿ'ן אָפֿיציער, וועלכער האָט איהם מודיע געווען, אז זיין פֿערד אנו אין אַן אנדער לאַגער.

מיט דער אָנקומענדער פֿינסטערניש, דעם דונערען פֿון די קאָנאָנען, דער געקלאָפֿעריי פֿון דער קאוואַלעריע, זיינען מיר אינגלעך געוואָרען אלץ מעהר אויפֿגעגענט און ווען אלעקסאנדער האָט געגעבען דעם באַפֿעהל: „מאַרש!“ האָט אונזער רייהע גענומען געהן גלייך אויף איהם. ענג צו-זאַמענגעדריקט מיט אויסגעשטעלטע באַיאָנעכען, האָבען מיר וואַרשיינליך מיט זיך פֿאַרגעשטעלט אַ שרעקליכע מאַכט. און איך האָב געזעהען ווי

דער קייווער איז מיט שרעק אָבגעשפרונגען אויף צוריק, מאַכענדיג אַ וואַרע פֿאַר אונזערע באַיאַנעמען. איך האב דאָמאָלס בעגריפֿען די בעדייטונג פֿון אַן ענגע רייע סאָלאַטען מאַרשירענדיג אונטער די אויפֿרעגונג פֿון מוזיק און דעם מאַרש גופּא. אָט איז פֿאַר אונז געשטאַנען דער קייווער, אונזער קאָמאַנדירער, וועלכען מיר אַלע האָבען פֿאַרנעמערט. און פֿון דעסמוועגען האָב איך געפֿיהלט, אז אין דיעזער בעוועגענדער מחנה וואָלט קיין איינ-ציגער פּאַזש אָדער קאָדעט נישט צוריקגעטרעטען אפֿילו נישט קיין איין מריט צו מאַכען פֿלאַץ פֿאַר איהם. מיר זיינען געווען די מאַרשירענדע רייע, ער איז אונז בלויז געווען אַ שמערונג און מיר וואָלטען זיכער איבער איהם אַרי-בערגעמאַרשירט. „צו וואָס שמעהט ער אונז אין וועג?“ האָבען די פּאַזשען דערנאָך געטענה'ט. אינגלעך, מיט ביקסען אין די הענד, זיינען אין אַזאַ פֿאַל נאָך פֿיעל מורא'דיגער ווי אלטע סאָלאַטען גופּא.

נעכסטען יאָהר, בעת מיר האָבען זיך בעטהייליגט אין די גרויסע מאַנעווערעס פֿון דער פעטערסבורגער פֿעסטונג, האָב איך בייגעוואוינט עט-וואָס, וואָס איז עהנליך אויף אַ ריכטיגע מלחמה. צוויי טעג דורכאַנאָנד האָבען מיר געהאַלטען אין איין מאַרשירען אַהין און צוריק אַ שטח פֿון צוואַנציג מייל און האָבען נישט געהאַט דעם מינדעסטען בעגריפען וואָס עס טהוט זיך אַרום אונז און צו וועלכען צוועק מי מאַרשירט אונז אַרום. עס האָבען זיך געהערט קאַנאַנען, אַמאָל נאָהענט און אַמאָל ווייט פֿון אונז. אָט הערען מיר אַ שטאַרקע שיסעריי אין די בערג און אין די וועלדער. אָפֿי-צירען לויפֿען אַרום ווי פֿערס'טע, אָט האָבען זיי געבראַכט אַ באַפֿעהל מאַרשירען פֿאַרווערטס און אָט באַפֿעהלען זיי שוין גלייך זיך צוריק צו ציהען און מיר האָבען מאַרשירט, און מאַרשירט, און מאַרשירט, נישט זעהענדיג דעם מינדעסטען זינען אין אַלע דיעזע קאָמישע באַוועגונגען. מחנות קא-וואַלעריע זיינען פֿאַרביי אויף דעם זעלבען וועג און האָבען נאָך טיפֿער גע-מאַכט די זאַמריגע גריבער און מיר האָבען זיך אַלץ געמוזט שלעפען דאָ אַהין, דא צוריק אויף דעם זעלבען שלאַך, ביז אונזער באַטאָליאָן האָט גע-בראַכען די גאַנצע דיסציפּלין און איז געוואָרען אַ צוואַוואָרפֿענע מאַסע פּיל-גרימער אַנשטאַט אַ מיליטערישע אייניגקייט. בלויז דער באַנער-טרעגער איז געבליבען אויפֿ'ן וועג. די איבריגע זיינען זיך פּשוט אַרומגעקראָכען ביי די זיימען וועג אין וואַלד. די בעפֿעלען און די בקשות פֿון די אָפֿי-צירען זיינען געווען אַרויסגעוואָרפֿען.

פּלוזילינג האָט זיך פֿון הינטען געהערט אַ געשריי: „דער קייווער קומט! דער קייווער!“ די אָפיצירען זיינען געלאָפֿען אַהין און אַהער, אונז בעשענדיג מיר וואָלען אַריין אין די רייען. קיינער האָט זיי נישט געהערט.

דער קייווער איז אָנגעקומען און האָט באַוילען זיך צוריק צו ציהען. „נאָואַדו! האָט געדונערט דער באַפֿעהל, „דער קייווער איז אונטער אונז. דרעהט זיך אום“, האָבען די קאָמאַנדירען זיך געבעמען שטילער הייט. אבער דער באַטאָליאָן האָט זיי געהערט ווי די קאָץ, מיט'ן קייווער, מיט אלע צו-זאַמען. צום גליק, איז אלעקסאַנדער דער צווייטער ניט געווען קיין פֿאַר-נאַטישער מיליטעריסט און אונז אָגענדיג עטליכע ערמוטהגענדע ווערטער אונז צוואַגענדיג רוהע, איז ער אַוועקגאַלאָפֿירט.

איך האָב דאָן ערשט פֿאַרשטאַנען וויפֿיעל עס היינט אָב, אין דער צייט פֿון קריענס-פֿיהרונג, פֿון דעם גייסטיגען צושטאַנד פֿון די טרופֿען און ווי ווייניג די דיסציפּלינע קען אויפֿטאַהן, ווען די סאָלאַטען זיינען מיעד און איבערגעאַרבייט. וואָס העלפֿט די דיסציפּלינע, ווען פֿאַרמאַטערטע טרופֿען זיינען געצוואונגען צו מאַכען אַ מעכטיגע אַנשטרענגונג צו צוקומען צום שלאַכט פֿעלר אין אַ בעשטימטע שמונדע.

עס איז אומזיסט די אַרבייט, נור ענטהוויאָמוס און צוטרויען קע-נען אין אזעלכע מאָמענטען אַרויסרופֿען „דאָס אונגעליכע“ ביי די סאָלאַט-טען און ס'איז תמיד דאָס אונגעליכע, וועלכעס מוז אויפֿגעטאַהן ווערען אום צו האָבען ערפֿאָלג. ווי אָפֿט פֿלעג איך זיך דערמאַנען אָן דיעוער לעקציע שפעטער, זייענדיג אין סיביר, וואו מיר האָבען אויך געמוזט אויפֿטאַהן „אונגעליכעס“ אין דער צייט פֿון אונזער וויסענשאַפֿטלי-כער עקספּעדיציען.

אין דעם לאַגער האָבען מיר זיך אָבער זעהר וועניג באַשעפֿטיגט מיט מושטירען. אונזער צייט האָבען מיר פֿאַרבראַכט מיט פֿראַקטישע אַר-בייט, מעסטענדיג די געגענד און בויענדיג פֿעסטונגען. נאָך עטליכע לעקציעס האָט מען אונז געגעבען אַ קאָמפּאָס און מען האָט אונז געהייסען מאַכען אַ פֿלאַן פֿון אַ געוויסע אָועראָ, שאַסייען. אדער פֿאַרקס, אויסמעסטענדיג די ווינקלען מיט'ן קאָמפּאָס און דעם וועג מיט די פֿוס-טריט. גאַנץ פֿריה, נאָך אַ שנעל אַרײַנגעכאַפֿטען. פֿריהשטיק, פֿלעגען מיר זיך אָנשטאַפֿען די טיעפֿע קעשענעס פֿון די שינעלען מיט מוציא'ס ראַזעווע ברייט און פֿלעגען זיך אַוועקלאָוען אויף פֿיער, פֿינף שמונדען אין די פֿאַרקס, מיילען ווייט, אויסלייגענדיג אויף אונזערע לאַנד-קאַרטען די שעהנע שאַטענדיגע וועגען, די טיבלעך און די אָוערעס. דיעוע אַרבייט האָט מען נאַכהער פֿערגליכען מיט ריכטיגע קאַרטען און די בעסטע האָבען געקראָגען מעדאַלען. פֿאַר מיר איז דיעוע אַרבייט געווען אַ העכסט אַנגעד-נעהמענע. די אונגעהענגיגע אַרבייט, די אָבוונדערונג אונטער די הונד-דערטייעהריגע בויער, דאָס לעבען אין וואַלד, וועלכעס איך האב געקענט

געניסען אונגעשמערט און אין דער זעלבער צייט די אינטערעסע אין דער ארבייט גופא—אלעס וואָס האָט זיך טיעף איינגעקריצט אין מיין זכרון און ווען איך האָב נאָכהער געמאַכט מיינע סיבירישע עקספעדיציעס און עטליכע קאָמעראַדען מיינע האָבען אויסגעפֿאַרשט צענטראַל אַזיען, זיינען דיעזע פראַקטישע לעקציעס אונזערע, אונז זעהר גוט צונוץ געקומען.

ענדליך, אין דעם לעצטען קלאַס, האָט מען געפֿלעגט נעהמען גרוי-פען פֿון פֿיער שילער און זיי אַרויספֿיהרען יעדען צווייטען טאָג אין די אַרומליגענדע דערפֿלאַך און דאָרט האָבען זיי געמוזט מאַכען גענויע מעס-טונגען פֿון עטליכע קוואַדראַט מיילען. די אַפֿיצירען פֿון דעם גענעראַל-שטאַב זיינען פֿון צייט צו צייט געקומען רעוויזירען אונזער ארבייט און אונז אַרויסצוהעלפֿען. דיעזער לעבען צווישען די מוזשיקעס אין די דערפֿער האָט געהאַט די בעסטע ווירקונג אויף אונזער אינטעלעקטועלער און מאַראַל-לער ענטוויקלונג.

אויך געאַמעטריע האָבען מיר אויף אַזאַ פראַקטישען אופן גרינדליך אויסגעלערענט.

מיר האָבען געהאַט גרויס הנאה פֿון דיעזער אַרבייט, און איין מאָל אין שטאָדט, געפֿונענדיג אַ קופֿע ליים און שטיינדלעך אין אונזער גאַרטען האָבען מיר אָנגעהויבען בויען אַן אמת'ע קליינע פֿעסטונג מיט ריכטיג אויסגערעכענטע גלייכע און קרומע קאַנאָנען-פֿענסטערלעך. אלעס איז זע-הער נעט געמאַכט געוואָרען און מיר האָבען זיך זעהר געסטאַרעט צו קרוי-גען עטליכע ברעטער און צוזאַמענצושטעלען אַ פלאַטפֿאָרמע פֿאַר די קאַ-נאָנען, וועלכע מיר האָבען געהאַט אין אונזערע קלאַס-ציעזער. אבער ליי-דער, אונזערע הויזען האָבען אויסגעזעהען שרעקליך, „וואָס טהוט איהר דאָרט?“ האָט אונזער קאַפיטאַן אַ געשריי געטהאָן. „איהר קוקט דאָך אויס ווי ערד גרעבער“ (מיט דעם זיינען מיר דוקא שטאַלץ געווען). „וואָס וואָלט געווען ווען דער גרויס-פֿירסט זאָל אייך טרעפֿען אין אַזאַ צושטאַנד?“ „מיר וועלען איהם ווייזען אונזער פֿעסטונג און בעטען ער זאָל אונז געבען ברעטער פֿאַר פלאַטפֿאָרמעס.“

אונזער פראַמעסטירען איז געווען אומזיסט. אויף מאַרגען האָט מען אַרויסגעשיקט אַ מחנה אַרבייטער צו צונעהמען אונזער הערליכע געביידע פונקט אזוי ווי עס וואָלט געווען אַ פראַסטע קופֿע מיכט.

איך דערצייל אייך דאָס, כדי צו צייגען ווי ווייט קינדער און ער-וואַקסענע שילער גאַרען אויסצופֿיהרען פראַקטיש דאָס, וואָס זיי לערנען אין די שולען טהעאָרעטיש. און ווי נאַריש עס זיינען די לעהרער, וועלכע קע-נען ניט זעהען, וואָס פֿאַר אַ מעכטיגע הילפֿע זיי וואָלטען געקענט געפֿיר-

גען אין דיווען הינזיכט. ווי ווייט זיי וואָלטען געקענט העלפֿען זייערע שילער גרינדליך צו בעגרייפֿען דעם היכטיגען זינן פֿון דעם, וואס זיי לער-גען. אין אונזער שולע האָט מען זיך געסמאַרעט אונז צו ערציהען בלויז פֿיר קריעגס-פֿיהרונג. מיר וואָלטען געוויס געאַרבייט מיט דעם זעלבן חשק ביים אויסלייגען אָן אייזענבאַהן, ביים בויען אַ הויז אָדער פֿלאַנצענ-דיג אַ גאַרמען. אָבער דיעזער גאַנצער חשק פֿונ'ם יונגוואַרג צו אמת'ער אַרבייט ווערט אינגאַרירט איינפֿאַך דאַרום, ווייל אונזער בעגריף פֿון דער שולע איז נאָך אַלץ די פֿלפּוליס-לעהרע און דאָס מאָנאָסטיר-לעבען פֿון די מיטעלע יאָהרהונדערטע.

די יאָהרען 61—1857 זיינען געווען זעהר רייך אין אינטעלעקטועלע קרעפֿטען אין רוסלאַנד. אַלץ וואָס מי האָט אין די לעצטע צעהן יאָהר זיך געשושקעט אין די אויערען, ביי סעקרעטנע פֿערוואַמלונגען, אַלע געדאַנ-קען פֿון יענעם דור, וועלכע האָבען זיך אָבגעשפּיגעלט אין דער רוסישער ליטעראַטור, דורך טורגעניעוו, טאַלסטאָי, הערצען, באַקונין, אָגאַריעף, קאַד-וועלין, דאָסטאָיעווסקי, גריגאָראַוויטש, אַסטאַווסקי און ניעקראַסאָוו, האָבען זיך איצט אָנגעהויבען אַרויסצואווייזען אין דער עפֿענטליכער פרעסע. אמת, די זענזור איז נאָך געווען זעהר שטרענג, אָבער דאָס וואָס מען האָט ניט געקענט זאָגען אָפֿען אין פֿאַליטישע אַרטיקלען, איז אַריינגעשמוגעלט געוואָר-רען דורך ראַמאַנען, הומאַריסטישע סקיצען, אָדער דורך פֿאַרשמעלטע פֿרו-שים אויף אייראָפּיאַישע עראַייגניסע. און יעדער איינער האָט געלייענט צווישען די שורות און האָט פֿאַרשטאַנען.

ניט האָבענדיג קיין בעקאַנטשאַפֿט אין פעטערסבורג אויסער די שול חברים און די עטליכע קרובים מיינע, בין איך געווען גאַנץ אויסער דער ראַדיקאַלער באַוועגונג פֿון יענע יאָהרען—אין פֿאַקט מיילען ווייט פֿון איהר און דאָך איז דאס פֿיליכט געווען דאָס באַראַקטעריסטישע פֿון דער באַווע-גונג וואָס זי האָט געהאַט די מאַכט אַריינצודרינגען אין אַזאַ „שטאַטעטשנער“ שולע ווי אונזער קאַרפּוס איז געווען און צו געפֿינען אַן אַבקלאַנג אין אַזאַ מין צירקעל ווי דער, פֿון מיינע מאַסקווער קרובים.

צו יענער צייט פֿלעג איך פֿאַרברענגען מיינע זונטאַגס און די יום טובים אין דער הויז פֿון מיינע אַ מוהמע, די פֿרינצעסין מירסקי. פֿרינץ מירסקי האָט תמיד געטראַכט פֿון זעלמענע מאַהלצייטען. וועהרענר זיין ווייב און זייער יונגע מאַכטער האָבען געפֿיהרט אַ זעהר פֿרייליכען לעבען. מיין קווינע איז געווען אַ שעהנע ניינצעניעהריגע מיידעל, זעהר ליבליך און זעהר גוטמוטהיג און כמעט אַלע איהרע פֿלימעניקעס זיינען געווען פֿאַרליעבט אין איהר. זי וועדער איז געווען פֿאַרליעבט אין איינעם פֿון

ווי און האָט געוואָלט מיט איהם חתונה האָבען. אבער חתונה צו האָבען מיט אַ קאָזין איז ביי די פראַוואַסלאָוונע אַ גרויסע עבירה. אומזיסט האָט געבאָדן די אלטע פרינצעסין געארבייט אַרויסצוקריגען אַ ספעציעלע ערלייבניס פֿון די העכסטע כּישאָפֿען. זי האָט געבראַכט איהר טאָכטער קיין פעטערסבורג מיט דער האָפֿנונג, טאָמער וועט זי זיך דאָ אויסקלייבען אַן אַנדערען געליבטען פֿאַר אַ מאָן. אבער אומזיסט. פֿון דעסמוועגען איז וויער רייכע הויז תּמיד געווען געפּאַקט מיט בריליאַנטענע יונגע לייט פֿון דער גוואַרדיע און פֿון דיפּלאָמאַטישע משינאָווינקעס.

ווער וואָלט עס געדיינקט, אַז אַזאַ הויז וואָל האָבען די מינדעסטע שייכות מיט רעוואָלוציאָנערע אידעען? און דאָך איז עס געווען גראַדע דיעזעס הויז וואו איך האָב מיך בעקענט מיט דער רעוואָלוציאָנערער לוי-טעראַטור פֿון יענער צייט. דער בעריהמטער דענקער הערצען, האָט אַקאַרשט געהאַט אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין לאַנדאָן זיין זשורנאַל „פּאַ-ליאַרנאַיאַ וועדאָ“, וועלכער האָט געמאַכט אַ פֿוראַר אין רוסלאַנד, אפילו אין קייזערליכען צירקעל און איז אין געהיים שטאַרק פֿאַרבּרייטעט געוואָרען אין פעטערסבורג. מיין קווינע האָט איהם ערגעץ געקראָגען און מיר האָבען איהם געלעזען צוואַמען. איהר האַרץ האָט רעבעלירט געגען די שטערנונגען וועלכע זיינען געמאַכט געוואָרען אויף דעם וועג פֿון איהר גליק און איהר גייסט איז דאַרויך געווען נאָך מעהר גענייגט צו דער מעכטיגער קריטיק, וועלכע דער גרויסער שרייבער האָט געשליידערט געגען דער רוסישער סאַמאָדערזשאַוויע און געגען דעם גאַנצען צופֿוילטען סיכטעס פֿון רעגירונג. מיט אַ געפֿיהל, עהנליך צו פֿאַרגעטערונג, האָב איך געפֿלעגט קוקען אויפֿ'ן מעדאַליאָן, וואָס איז געווען געדרוקט אויפֿ'ן טאָוועל פֿון זשורנאַל און וועל-כער האָט פֿאַרגעשטעלט די נאָבעלע קעפּ פֿון די פֿינף דעקאַבריסטען, וועלכע ניקאָלאַי דער ערשטער האָט געהאַנגען נאָך דער רעבעליאָן פֿון 14 דעצעמבער, 1825—בעוסמוזשעוו, קאַהאַוסקי, פעכטל, רילעעוו און פֿוראַ-וויאָו-ראַפּאַסטאַל.

די שעהנקייט פֿון הערצען'ס סטיל, — אויף וועמען טורגעניעוו האָט מיט רעכט געזאָגט, אַז ער שרייבט מיט בלוט און טרערען און אַז קיין רוסישער שרייבער האָט נאָך ניע אַזוי געשריבען, — די ברייטקייט פֿון זיינע געדאַנקען און זיין פֿלאַמענדע ליעבע צו רוסלאַנד האָבען מיך ווי בכּשופֿ'ט און איך פֿלעג לייענען און וויעדער לייענען יענע בלעטלעך, אפילו מיט מעהר האַרץ ווי קאַפּ.

אין 1859 האָב איך אָנגעפֿאַנגען צו רעדזשירען מיין ערשטע רעוואָ-לוציאָנערע צייטונג. אין יענע יונגע יאָהרען, וואָס דען האָב איך געקענט

זיין, אויב ניט א קאנסטיטוציאָנליסט? — און מיין צייטונג האָט אַנימירט פֿאַר אַ קאָנסטיטוציאָן אין רוסלאַנד. איך האב געשריעבען וועגען די נאַרישע הוצאות פֿון קייזערליכען הויף, וועגען די מאַסען געלדער, וואָס זיינען געספענט געוואָרען אין ניו ציאַ, אויסצוהאַלטען אַ גאַנצע מחנה מאַטראָזען און אָפֿיצירען אויף די שיפֿען, וואָס זיינען געשטאַנען צום דיענסט דער אלטער קייזערין, וועלכע איז געשטאַרבען אין 1860; איך האָב גע-שריבען וועגען די גרוילטהאַמען פֿון די טשינאַוויקעס, פֿון וועלכע איך פֿלעג תמיד הערען ריידען, און איך האָב ניט אנדערס געוואָלט, ווי נור אַ קאָנסטיטוציאָנעלע רעגירונג. איך האָב אָנגעשריעבען דריי קאַפּיעס פֿון מיין צייטונג און האָב זיי אַריינגערוקט אין די שרייבמישלאַך פֿון דריי קאַמעראַדען, וועלכע איך האָב גערעכענט, אינטערעסירען זיך אין עפֿענט-ליכע אָנגעלעגענהייטען. איך האָב געבעטען מיינע „אַבאָנענטען“, זיי זאָלען אזוי גוט זיין און אוועקלייגען זייערע אַנמערקונגען הינטער דעם אַלטען זייגער פֿון אונזער ביבליאָטעק.

מיט אַ קלאַפֿענדע האַרץ בין איך אויף מאָרגען געגאַנגען זוכען הינטער'ן זייגער. יאָ, צוויי צעטלאַך זיינען דאָרט געלעגען. זיי האָבען אויסגעדריקט זייער פֿולע סימפּאַטי צו מיין צייטונג און האָבען מיר געראַטען ניט צו ריווקירען צו פֿיעל. איך האָב אָנגעשריבען די צווייטע נומער צייטונג, נאָך מעהר דרינגענד אויפֿאַרדערנדיג אַלעמען צו פֿעראַיי-גיגען אַלע קרעפֿטען אין'ם נאָמען פֿון פֿרייהייט. אָבער, דעם מאַהל האָב איך שוין קיין ענטפֿער ניט געפֿונען הינטער'ן זייגער. די צוויי קאַמעראַדען זיינען צו מיר געקומען פֿעיענליך.

„מיר ווייסען גאַנץ גוט“, האָבען זיי געזאָגט, „דאָס רוי ביסט דער יעניגער, וועלכער שרייבט די צייטונג און מיר ווילען מכה דעם ריידען. מיר שטימען כמעט איין מיט דינע מיינונגען און מיר קומען צו דיר און זאָגען: לאָמיר זיין גוטע פֿריינד, דיין צייטונג האָט געמאַהן איהר זאַך, — זי האָט אונז צוואַמענגעבראַכט; אָבער מעהר ברויך מען זי ניט. אין דער גאַנצער שוהלע זיינען בלויז פֿאַרהאַנגען נאָך צוויי, וועלכע וועלען זיך דערמיט אינטערעסירען, און ווען מען זאָל זיך דערוויסען פֿון אזאָ צייטונג, וועט דער סוף זיין אַ שרעקליכער פֿאַר אונז אַלעמען. לאָמיר צונויפֿשטעלען אַ קרושזאַק און ריידען וועגען אַלעס; פֿילייכט, וועלען מיר נאָך קענען אַריינברענגען עפעס אין די מוחות פֿון נאָך אַ פּאַָר סטודענטען.“

דאָס וואָר אזוי פֿעריניגט, אַז מיר איז בלויז אויסגעקומען דערמיט איינצושטימען און מיר האָבען אונזער פֿעראייניגונג געשלאָסען מיט אַ שטאַר-קען תקיעת כף. פֿון דאַמאָלס אָן, זיינען מיר דריי געווען די בעסטע פֿריינד.

8.

י אבשאפונג פון דער פאנשטשיונע איז דאמאָלס געווען די שמאָרקסטע פֿראַגע, וועלכע האָט פֿעראינמערערסירט אלע דענקענדע מענשען. די רעוואָלוציאָן פֿון 1848, האָט געהאַט אַ וויימען אַבקלאַנג אין די הערצער פֿון די רוסישע מוזשיקעס און זייט 1850 זיינען די פֿאָוסטאַ-ניעס געוואָרען אלץ עפֿטער און ערענסטער. ווען די קרימער מלחמה איז אויסגעבראָכען און מ'האָט גענומען שלעפען רעקרומען פֿון אלע עקען פֿון רוסלאַנד, האָבען זיך די בונטען גענומען פֿערשפּרייטען מיט אַן אונער-הערטער געוואַלט. פֿיעלע שקלאַפֿען-בעוויזער זיינען פֿון זייערע קנעכט דער'הרג'עט געוואָרען און גאַנצע רעגיימענטען מיט אַרמילערעווע האָבען געמוזט געשיקט ווערען געגען די בונטאָוושטשיקעס, וועלכע מען האָט פֿריהער געקענט איינשרעקען מיט עטליכע זעהנדליג סאָלדאַטען.

דיעזע פֿאָוסטאַניעס פֿון איין זייט, און פֿון דער אַנדערער זייט, די טיעפע שנאה צו די פֿאנשטשיונע, וועלכע איז אַרויסגעוואָקסען צוואַמען מיט'ן דור פֿון דער צייט פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, האָבען אלץ מעהר און מעהר געטריעבען צו דער בעפֿרייאַונג פֿון רוסישען מוזשיק. דער קייזער, זייענדיג זעלבסט אַ געגנער פֿון פֿאנשטשיונע און אונטערשטיצט, אָדער ריכטיגער, בעאיינפֿלוסט פֿון זיין פֿרוי, זיין ברודער קאַנסטאַנטין און פֿון דער גרויספּירסטין העלענאַ פֿאַוולאַוונאַ, האָט געמאַכט דעם ערשטען שריט אין דיעזער ריכטיגונג. ער האָט געוואָלט, אַז דער אָנהויב פֿון דיעזער רעפֿאָרמע, זאָל געמאַכט ווערען פֿון דעם אַדעל, די פֿעאָדאַל-לאָרדען גופּא. אָבער אין קיין גובערניע פֿון רוסלאַנד האָט זיך די דוואָר-יאַנסמואַ נישט געלאָזען איינריידען צו שיקען אַזאַ מין פֿראַשעניע צום רוסישען קייזער. אין מערץ 1856, האָט ער אליין געהאַלטען אַ רעדע פֿאַר'ן מאַסקווער אַדעל, וואו ער האָט ערקלעהרט די נויטווענדיגקייט פֿון אַזאַ שריט. אויף זיין רעדע האָבען איהם די פּריצים געענטפֿערט מיט אַ טויפֿער שטילקייט. אַלעקסאַנדער, ווערענדיג גוט אין כּעס, האָט געענדיגט דאַן מיט די בעריהטטע ווערטער פֿון אַלעקסאַנדער הערצען:

„מיינע העררען, עס איז בעסער, אַז די בעפֿרייאַונג זאָל קומען פֿון אויבען, ווי צו וואַרטען, ביז זי וועט קומען פֿון אונטען“.

און אפילו דיעזע ווערטער האָבען קיין פעולה נישט געהאַט און מ'האָט זיך ענדליך געמוזט ווענדען צו די אַלט-פּוילישע גובערניעס, גראָדנאַ, ווילנאַ און קאַוונאַ, — וואו נאַפֿאַלעאַן דער ערשטער האָט שוין געהאַט

אָבגעשאַפֿט די לייבאייגענשאַפֿט (אויף'ן פּאפּיער) אין 1812. דער גענעראַל גובערנאמאָר פֿון דיעזע גובערניעס, גאָזימאָף, האָט קוים מיט צרות גע- קראָגען די געווינשמע ביטע פֿון דעם פּוילישען אַדעל.

אין נאָוועמבער, 1857, איז אַרויסגעלאָזען געוואָרען דער צאַרסקי פּריקאָז צו נאָזימאָף'ן און אין דיעזען בעריהממען פּריקאָז דריקט דער צאַר אויס זיין באַגעהר, צו בעפֿרייען די לייבאייגענע. מיט מרערען אין די אויגען האָבען מיר דאָן געלעזען דעם בריליאַנטענעם ארטיקעל פֿון הערצען: „דו האָסט געזיענט, אַה ריעזו!“, אין וועלכען די לאַנדאָנער ניהיליסמען האָבען ערקלעהרט, אַז זיי וועלען פֿון דאָן אָן ניט מעהר בעטראַכטען אַלעקסאַנדער דעם צווייטען אַלס אַ שונא זייערען, נאָר זיי וועלען איהם אדרבה העלפֿען אין דער גרויסער בעפֿרייאונגס-אַרבייט.

די שמעלונג פֿון די רוסישע מוזשיקעס איז געווען אַ מערקווירדיגע. קוים האָט זיך פֿערשפּרייט די נייעס, אַז די לאַנג-ערוואַרטעטע בעפֿרייאונג קומט, און די פּאָוסטאַניעס האָבען כמעט מיט איין מאָהל אויפֿגעהערט. דאָס פֿאַלק האָט איצט געוואַרט און ווען אַלעקסאַנדער האָט דורכגערייזט דורך צענטראַל רוסלאַנד, זיינען די פּויערים איהם אומעטום געפֿאלען צו די פֿיס און איהם געבעמען, ער זאָל זיי בעפֿרייען; אָבער אויף דיעזע בקשות האָט ער געקוקט מיט פֿעראַכטונג. עס איז מערקווירדיג — אזוי שטאַרק איז די קראַפֿט פֿון די טראַדיציע — אַז צווישען די מוזשיקעס האָט זיך פֿערשפּרייט אַ סלוך, אַז נאָפֿאלעאָן דער דריטער האָט דאָס געפֿאַרדערט פֿון'ס צאַר, אין זייער פֿריעדענס פֿערהאַנדלונג, אַז די לייבאייגענע זאָלען בעפֿרייט ווערען. דיעזען סלוך האָב איך אָפֿט געהערט און כמעט ביי דער לעצטער מינוט, האָבען זי נאָך אַליץ ניט געוואַלט גלויבען, אַז זיי קענען בעפֿרייט ווערען אָהן די אויסלענדישע מעכטע. „זיי וועלען קיין זאָך ניט טהאָן סיידען גאַריבאַלדי זאָל קומען“, האָט אַ מוזשיק אַ מאָהל אַ זאָג געטהאָן אַ קאַמעראַד מיינעם, וועלכער האָט מיט איהם געשמועסט מכח די „קומענדע בעפֿרייאונג“.

אָבער נאָך דיעזע מינוטען פֿון אַלגעמיינער שמחה, זיינען געקומען יאָהרען פֿון אַנוויכערהייט און אַנרוה. ספּעציעל ערוועהלמע קאַמיטעמען אין דער פּראָווינץ און אין פעטערסבורג האָבען דיסקוטירט די פּאַרגע- שלאָגענע בעפֿרייאונג פֿון די פּאַנשמשיזניקעס, אָבער אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט זיך נאָך אַליץ ניט געקענט ענטשליעסען. אויף'ן מויל פֿון דער פרעסע האָט מען תמיד אַרויפֿגעלייגט אַ שלאָס, זי זאָל ניט בע- שפּיעכען קיין איינצעלהייטען. טרויעריגע סלוכען האָבען זיך געלאָזט הערען אין פעטערסבורג און זיינען דערגאַנגען ביז צו אַנווער קאַרפּוס. ס'האָבען ניט געפֿעהלט קיין יונגע מענשען פֿון צווישען די פּריצים,

וועלכע האָבען ערנסט געאַרבייט פֿאַר אַ פֿאַלשטענדיגע אַבשאַפֿונג פֿון דער אַלמער קנעכטשאַפֿט, אָבער די שקלאַפֿען-פֿאַרטיי האָט זיך אַלץ ענגער און נעהענטער צוגעדרינגט צום קייזער אין אַלץ מעהר מאַכט אויסגעאיבט אויף זיין גייסט. זיי האָבען איהם איינגעשושקעט אין אויער אריין, אַז דעם זעלבען טאָג, ווען די פּאַנשטשיווע ווערט אָבגעשאַפֿט, וועלען די מוזשיקעס אויס-קוילענען אלע לאַנד-בעזיצער און רוסלאַנד וועט האָבען אַ נייעם פּונאַמשאַוו בונט, פֿיעל שרעקליכער, ווי דער אין 1773. אַלעקסאַנדער, וועלכער איז זיך געווען אַ מענשעלע מיט אַ שוואַכען כאַראַקטער, האָט גלייך אָנגעהויבען צו פֿלאַמערן פֿאַר דער צוקונפֿט, אָבער צו שפעט. די גרויסע מאַשין, אויס-צואַרבייטען אַ בעפֿרייאַונגס-געזעץ, האָט זיך שוין געהאַט גענומען ריהרען. די קאָמיטעען האָבען אָבגעהאַלטען זייערע זיצונגען; מאַסען בעפֿרייאַונגס-פֿלענער, וואָס וואַרען צוגעשיקט צום קייזער, האָבען צירקולירט אין מאַנר-סקריפט אָדער וואַרען אָבגעדרוקט אין לאַנדאָן. הערצען, אונטערשטיצט פֿון טורגעניעוואַ, וועלכער פֿלעגט איהם מודיע זיין אַלעס, וואָס ס'געהט פֿאַר אין די רעגירונגס-קריזען, האָט אין זיין „קאַלאַקאַל“ און אין זיין „פֿאַליאַרנאַיאַ זוויערדאַ“ גענוי בעשפּראַכען אלע פֿערשיעדענע פּלאַנען און טשערנישעווסקי אין דעם „סאָוורעמעניק“.

די סלאַוואַ פֿילען, בעזונדערס אַקסאַקאָו און בעליאַיעוו, האָבען זיך געפֿאַלזעוועט מיט די ערשטע מינוטען פֿון דער כלומרשט'דיגער פרעס-פֿרייהייט און האָבען דעם ענין גענוי און גרינדליך דיסקוטירט אין דער גאַנצער פֿענעמליכער פרעסע אין רוסלאַנד. דאָס גאַנצע אינטעלעקטועלע פעטערסבורג האָט געהאַלטען מיט הערצען און בעזאַנדערס מיט טשערני-שעווסקי'ן. איך געדענק, ווי גוואַרדיע-אַפֿיצירען פֿלעגען זיך קאָכען פֿאַר טשערנישעווסקי'ן, דער פֿיהרער פֿון דער פֿאַרטנעשריטענער פֿאַרטיי פֿון'ס בעפֿרייאַונגס-קאַמפּף. די גאַנצע האַלמונג פֿון פעטערסבורג, אין די פּאַלאַצען, ווי אין די גאַסען, איז געווען אַזעלכע, אַז צוריקגעהן וואַר שוין אונטערגליך. די פּאַנשטשיווע האָט געכוזט אָבגעשאַפֿט ווערען, און נאָך אַ וויכטיגען פּונקט האָבען מיר געוואונען, — די בעפֿרייטע מוזשיקעס האָבען געזאָלט קריגען, אַ הויז אַ היים, אויך די לאַנד, וועלכע זיי פֿלעגען פֿריהער בעאַר-בייטען פֿאַר זיך זעלבסט.

פֿון דעסטוועגען, האָט די פּאַרטיי פֿון'ס אַלמען אַדעלשטאַנד, דעם מוטה ניט פֿערלירען. זיי האָבען אָנגעווענדעט אלע כוחות אָבצולייגען די רעפֿאָרמע צו פֿערקלענערן די שטיקלאַך ערד פֿון די מוזשיקעס און אַרויפֿ-צולייגען אויף די בעפֿרייטע אַזעלכע שווערע צינען פֿאַר זייער גרונט, אַז פֿון זייער גאַנצער עקאָנאָמישער בעפֿרייאַונג וואָלט זיך אויסגעלאָזען אַ

חלום; און דאָס איז זיי ווירקליך געלונגען. אלעקסאנדער דער צווייטער האָט ענטזאָגט די וויכטיגסטע פּערזאָן פון דער גאַנצער בעוועגונג, ניקאָלאַי מי-ליומין (דעם קריענס-מיניסטער/ס אַ ברודער) מיט די ווערטער: „ס'טהוט מיר זעהר לייד זיך צו שידען מיט דיר, אָבער איך מוז, די פּריצים האַל-מען דיך פֿאַר איינעם פֿון די רויטהע“.

די ערשטע קאמיטעס וואָרען אויך ענטזאָגט, און נייע קאָמיטעס האָבען רעווידירט די גאַנצע אַרבייט, האָבענדיג אין זינען די אינטערעסען פֿון די הוואַריאַנטעס. די פּרעסע האָט מען וויעדער אַ מאָהל פֿאַרמאכט דאָס מויל.

ס'איז געוואָרען אומעדיג אויפֿן האַרצען. מי האָט אָנגעהויבען פֿרעגען צי די בעפֿרייאונג וועט נאָר איבערהויפט שטאַמפֿינדען. פֿיכער-האַפּט האָב איך פֿערפֿאַלגט דעם קאַמפּף, און יעדען זונטאָג, ווען מיינע קאַמעראַדען זיינען געקומען פֿון דער היים, פֿלעג איך ביי זיי אויספֿרעגען וואָס זייערע עלטערען זאָגען. אויפֿן סוף 1860, איז די נייעס געוואָרען אַלץ ערגער. „די וואַליווע“ פֿאַרטיי האָט געקראָגען די אויבער האַנד. זיי גע-הען איבערקוקען די גאַנצע אַרבייט. די קרובים פֿון דער פֿירסטין, (דעם צאַר'ס אַ פֿריינדין) אַרבייטען שטאַרק אויף איהם, די בעפֿרייאונג ווערט אָבגעלייגט: זיי האָבען מורא פֿאַר אַ רעוואַליוציאָן.

אין יאַנואַר, 1861, האָט מען אָנגעהויבען הערען בעסערע סלובען, און אלע האָבען געהאַפּט, אז אין דעם טאָג פֿונ'ם קייזער'ס טראַהן-בער-שטייגונג, דעם 19 פֿעברואַר, וועט מען הערען פֿרייליכע נייעס מכה די בעפֿרייאונג.

דער 19-טער איז געקומען, אָבער ער האָט מיט זיך קיין זאַך ניט מיטגעבראַכט. יענעם טאָג בין איך געווען אין פֿאַלאַץ, אַלס פּאַזש, בעגליי-טענדיג פֿון פֿאַלאַץ אַרויס איינע פֿון די פּרינצעסעס, בין איך געשיקט גע-וואָרען אויפֿזוכען איהר מאַן. מי האָט איהם אַרויס גערופֿען פֿון צאַר'ס ביי-בליאַטעק, און איך האָב איהם געזאָגט וועגען די פֿאַרלעגענהייט פֿון זיין פֿרוי, ניט האָבענדיג דעם מינדעסטען חשד מכה די וויכטיגע ענינים, וואָס זיינען פֿילייכט אין צאַר'ס צייטער גראַד דאָן בעשפּראַכען געוואָרען. אויסער עט-ליכע געציילטע פּערזאָנען האָט קיינער ניט געהאַט דעם מינדעסטען פֿער-דאַכט, אז דער בעפֿרייאונגס-מאַניפֿעסט איז אונטער געשריבען געוואָרען דעם 19-טען פֿעברואַר, און אז מי האָט איהם צוריק געהאַלטען צוויי וואָך כּען, נאָר ווייל דער קומענדיגער זונטאָג איז געווען דער אָנהויב פֿון דער מאַסליאַניצאָ וואָך, און מי האָט מורא געהאַט, אז עס זאָל ניט קומען צו גרויסע אונרוהען, מחמת אין דער וואָך שכור'ן די מוזשיקעס מעהר ווי

אימער. אפילו דער קארנאוואל יריד, וועלכער פלעגט תמיד אָבנעהאלטען ווערען לעבען ווינטער פאלאץ אין פעטערסבורג, איז דעם יאָהר איבער גע- פיהרט געוואָרען אויף אַנאָדער פלאץ, אויף אזוי פיעל האָט מען זיך גע- שראָקען פֿאַר אַ פֿאַלקס-אויפֿשטאַנד. שרעקליכע אוקאזען זיינען עקסטרע אַרויס געלאָזען געוואָרען צו דער אַרמעע זי זאָל וויסען ווי זיך צו באַגליי- אין דער צייט פֿון די פּויערשע פּאַוסטאַניעס.

צוויי וואָכען שפעטער, מערץ דעם 5-טען, בין איך געווען אין קאַר- פּוס, זיך פֿאַרפֿאַרטיגען צום מיליטער פּאַראַד אין דער רייט שולע, איך בין נאָך געבליבען אין בעט, ווען מיין דענשטשיק איוואָנאַף, איז ראַפּטאַס אַרין מיט דער טהעע-טאַס אין האַנד און האָט אויסגעשריען: „פּרינץ, פֿרייהייט! דער מאַניפעסט איז אויפֿגעקלעפט אויף'ן גאַסטינאי דוואָר.“

„האַסטו איהם אליין געזעהן?“

„יא! מענשען שמעהן אַרום; איינער לייענט, די אַנדערע הערען,

עס איז פֿרייהייט!“

אין אַ מינוט בין איך געווען אָנגעטאַהן און אַרויס. אַ קאַמעראַד האָט

מיך בעגעגענט אין טיהר.

„קראַפּאַטקין, פֿרייהייט!“ האָט ער אַגעשריי געטאַהן, „אַט איז דער

מאַניפעסט. מיין פֿעטער האָט נעכטען געהערט, אַז ער וועט פֿאַרגעלעזען ווערען ביים ערשטען קירכע-דיענסט אין דעם איואַק-קלויסטער.“ איך בין אַלזאָ אַהין געגאַנגען. קיין סאַך מענשען זיינען דאַרט ניט געווען; בלויז מוזשיקעס. דעם מאַניפעסט האָט מען געלייענט און דערנאָך פֿערטהיילט. זיי האָבען גוט פֿערשטאַנען זיין בעדייטונג. ווען איך בין אַרויס פֿון קלוי- סטער, האָבען צווי פּויערען, וועלכע זיינען געשטאַנען ביים טויער, צו מיר געזאָגט מיט אַ קאַמישע מינע: „גו, פּרינץ? איצט — אלעס פֿערטיג?“ און מיין קאַמעראַד האָט נאָך געמאַכט די מימיקע, מיט וועלכע די מוזשיקעס האָבען איהם געוויזען די טיהר. אין דיווען מאַך מיט דער האַנד, אוועק שיי- קענדיג ויער מייסטער, זיינען געלעגען בעהאַלטען לאַנגע יאָהרען פֿון האַר פֿענונג.

איך האָב געלייענט און וויעדער געלייענט דעם מאַניפעסט. ער וואָר געשריבען אין אַ זעהר הויכען סטיל פֿון פֿילאַרעט, דעם הויפט ביי- שאַף פֿון מאַסקוואַ. די געמישאַכץ פֿון רוסיש מיט אַלט-סלאַוויאַניש האָט פֿאַרדעקט דעם זין, ס'איז געווען פֿרייהייט: אָבער עס איז נאָך ניט געווען פֿרייהייט. די פּויערים האָבען געמוזט פֿערבלייבען קנעכט נאָך גאַנצע צוויי יאָהר, ביז דעם 19-טען פֿעברואַר, 1863, ניט קוקענדיג אויף דעם אלעס. איין זאַך איז דאָך געווען קלאַר: די פּאַנשטשינע וואָר אָבגעשאַפֿט, און די

בעפרייטע פויערים וועלען קריגען זייער היים און זייער לאַנד. אמת, זיי וועלען מוזען בעצאָהלען פֿאַר דעם, אָבער דער אַלמער פֿלעק פֿון שקלאַ-פֿעריי איז אָבגעוואַשען געוואָרען. זיי וועלען מעהר קיין שקלאַפֿען ניט זיין, די רעאקציאָן האָט ניט אויסגעפֿיהרט.

מיר זיינען אוועק צום פֿאַראַד; און ווען אלע מיליטירישע פֿאַר-שמעלונגען זיינען געווען געענדיגט, האָט אַלעקסאַנדער דער צווייטער, בלייבענדיג אין זאַטעל, אַ געשריי געמאַהן: „די אָפֿיצירען צו מיר!“ זיי האָבען איהם אַרום גערינגענעלט, און ער האָט אָנגעהויבען מיט אַ הויכען קול אַ רעדע וועגען די גרויסע עראייגנים פֿון מאָג.

„די אָפֿיצירען... די פֿאַרשמעהער פֿון דעם אַדעל אין דער ארמעע“—דיעזע שטיקלאַך פֿראַזען האָבען מיר קוים דערהערט—„אַ סוף איז גע-מאַכט געוואָרען צו יאָהרהונדערטע פֿון אינגערעכטיגקייט... איך ערוואַרט שטיצע פֿון דוואַריאַנעס... די לאַיאַלע פֿריצים וועלען געהן האַנד אין האַנד מיט דעם קויווער“... א. ז. ו. ס'האָבען זיך געהערט פייערדיגע הוראַס, ווען ער האָט געענדיגט.

מיר זיינען ניט גענאַנגען, זאָנדערן געלאָפֿען צוריק אין קאַרפּוס אַרײַן,—זיך איילענדיג צו דער אימאַליענישער אָפּעראַ; דעם נאָכמיטאָג האָט נעמליך געוואַלט געגעבען ווערען די לעצטע פֿאַרשמעלונג פֿון סיואַן; מיר האָבען ערוואַרטעט נאָך אַ שטיקעל שמחה אויך. אויף גיך, האָבען מיר פֿון זיך אַראָב געוואַרפֿען די זיניפֿאַרסס, און מיר האָבען זיך דערלאַנגט אַ לאַז אויף דער זעקסטער גאַלאַרקע אַרײַף, ווי די האָזען. דער טעהאַמער איז געווען געפֿאַקט.

נאָכ'ן ערשטען אַקט איז דער רויך-צימער פֿון דער אָפּעראַ געווען פֿול מיט אויפֿגערעגטע יונגע לייט, און אלע האָבען גערעדט איינער מיט'ן אַנדערען, סיי בעקאַנטע, סיי ניט בעקאַנטע. מיר האָבען גלייך בעשלאַסען צוריק צו געהן און אָנצוהויבען זינגען צוואַמען מיט'ן פּובליקום „באַזשע צאַריאַ בראַני“.

אָבער מיר האָבען דערהערט דעם קלאַנג פֿון מוזיק און מיר זיינען שנעל אַרײַן אין זאַל. די אַרקעסטראַ האָט שוין געהאַלטען אין שפּילען דיזעזע נאַציאָנאַלע ליעד, און פֿון אלע זיימען האָבען זיך געהערט געוואַלדיגע הוראַס. איך האָב געוועהען, ווי דער קאַפעל-מייסטער באַווערע האָט גע-אַרבייט מיט זיין שמעקעלע, אָבער פֿון דער מעכטיגער אַרקעסטראַ האָט זיך ניט געהערט דער מינדעסטער קלאַנג. דאַן האָט באַווערע נעכטאַפּט. אָבער די הוראַס האָבען נאָך אַלץ אָנגעהאַלטען. וויערער האָט דער שמע-קעלע אָנגעהויבען וועהען אין דער לופֿט; די סמיקעס האָבען גענומען

לויפֿען איבער די פֿידלען און מיר האָבען געוועהען ווי די טרומפֿייטער האָ-
בען געבלאָזען אין זייערע טרובעס, אָבער די קולות האָבען זיי אַלעמען
פֿאַרהילכט.

די זעלבע בענייטטערונג האָט געהערשט אין די גאַסען. מאַסען
מוזיקעס און געבילדעטע לייט זיינען געשטאַנען פֿאַר'ן פּאַלאַץ, שרייענ-
דיג הוראַ, און ווי נור דער צאַר האָט זיך געווינען, זיינען איהם די הוראַ-
שרייערס נאָכגעלאָפֿען נאָך דער קאַרעטע. הערצען איז געווען גערעכט,
ווען מיט צוויי יאָהר שפּעטער, בעת אַלעקסאַנדער האָט דערטרונקען דעם
פוילישען מיאַטעזש אין בלוט, און „מוראַוויאָף דער תּליון" האָט איהם
געוואָרגען אויף'ן תּליו, האָט ער געשריבען: „אַלעקסאַנדער ניקאָלאַיעוויטש,
פֿאַר וואָס ביסטו ניט געשטאַרבען אין יענעם הערליכען טאָג? דיין נאָמען
וואַלט דאָך פֿערבליבען אין דער היסטאָריע אַלס דער נאָמען פֿון אַ העלד".
וואו זיינען אַהינגעקומען די מיאַטעזשען, פֿאַר וועלכע די שקלאַפֿישע
נשמות האָבען מוראַ געהאַט? ערגערע אומשטענדען, ווי די, וועלכע זיינען
אַרויסגערופֿען געוואָרען דורך דעם אונבעשטיממען כּעפֿרויאונגס מאַניפֿעסט,
האָבען שוין ניט געקענט זיין. אַז דער אונקלאַהרער פּריקאַז האָט קיין
אויפֿשטאַנד ניט אַרויסגערופֿען, איז ווירקליך אַ וואונדער. און דאָך איז רוס-
לאַנד געבליבען רוהיג, רוהיגער ווי פֿריהער. מיט זייער געוויינליכען
געזונטען שכל האָבען די מוזיקעס בעגריפֿען, אַז די שקלאַפֿעריי איז אָבגע-
שאַפֿט געוואָרען, אַז „פֿרייהייט קומט", און זיי האָבען אָנגענומען די קאָנ-
דיציאָנען, וועלכע מי האָט אויף זיי אַרויף געלייגט, כאָטש זיי זיינען געווען
זעהר שווער פֿאַר זיי.

איך וואָר אין ניקאָלסקאיע אין אַוגוסט, 1861, און אין זומער, 1862,
און איך בין געווען ערשטוינט צו מערקען ווי רוהיג און קלוג די פֿויערים
האָבען עמפֿפֿאַנגען די נייע קאָנדיציאָנען. זיי האָבען גוט געוואוסט, ווי שווער
ס'וועט זיי זיין צו צאָהלען די שווערע אויסקויף טאַקסע פֿאַר'ן לאַנד, וועל-
כעס האָט אייגענטליך געהייסען אַ פֿאַרגעלטונג צו די פּריצים פֿון דער
פֿריהערדיגער פּאַנשטשינע. אָבער זיי האָבען אויף אַזוי פֿיל געשעצט די
אָבשאַפֿונג פֿון זייער פּערזענליכער שקלאַפֿעריי, אַז זיי האָבען זאָפֿאַרט
איינגעשטימט אויף די אונגעהויערע טאַקסע—ניט אָהן מורמלען, נאָר וואָס
האָבען זיי זיך געקענט העלפֿען?

די ערשטע עמליכע מאַנאַמען האָבען זיי געהאַלטען יום טוב צוויי
טעג אין וואָך, טעה'נדיג, אַז עס איז אַ עבירה צו אַרבייטען פֿרייטאָג; אָבער
ווען דער זומער איז געקומען, האָבען זיי זיך גענומען צו דער אַרבייט מיט
מעהר ענערגיע, ווי אימער.

ווען איך האָב געזעהען אונזערע ניקאַלסקאַיער מושיקעס פֿופֿצעהן מאַנאַט נאָך דער בעפרייאונג, האָב איך זיי ווירקליך בעוואונדערט. זייער מיט געבוירענע גוטסקייט און ווייכהערציגהייט איז ביי זיי געבליבען, אָבער יעדער שפור פֿון קנעכטזעליגקייט וואָד פֿארשוואונדען, זיי האָבען גערעדט צו זייערע מייסטערס, ווי צו זייער גלייכען, פונקט ווי זיי וואָלטען גאָר קיין מאָל קיין פריצים איבער זיי ניט געווען. און אַ חוץ דעם, האָבען זיך נאָך געיאַוועט צווישען זיי אַזעלכע, וועלכע האָבען געוואוסט, ווי צו קעמפֿען פֿאַר זייערע רעכטע. דער מאַניפֿעסט איז געווען אַ דיקער שווערער בוך, וועלכער איז מיר אַליין אָנגעקומען שווער צו פֿערשטעהן; אָבער, ווען וואָד סילי איוואַנאָף, דער ניקאַלסקאַיער פֿאַרשטעהער, איז צו מיר איין מאָל געקומען. איך זאָל איהם ערקלערען עטליכע ניט קלאַרע שטעלען דאָרין, האָב איך אויסגעפֿונען, אַז ער, וועלכער האָט אפילו ניט געקענט ריכטיג לעזען, האָט דאָך ריכטיג פֿערשטאַנען די פֿאַרפֿלאַנטערטע פֿאַראַגראַפֿען פֿון דעם געזעץ.

די הויזדינער האָבען נעבעך אָבגעשניטען צום ערגסטען. זיי האָבען קיין לאַנד ניט געקראָגען, און זיי וואָלטען גאָר ניט געוואוסט וואָס מיט דעם לאַנד צו מאַכען, ווען זיי וואָלטען עס געקראָגען. אין אונזער געגענד האָבען זיי כמעט אַלע פֿאַרלאָזען זייערע העררען; צום ביישפּיל, אין מייזן פֿאַמער'ס הויז איז קיין איינציגער ניט פֿערבליבען. זיי זיינען אַוועק זוכען שטעלען אַנדערשוואו, און אַ סאך האָבען געפֿונען אַרבייט ביי די סחרים, די אויפֿגעקומענע, וועלכע האָבען שטאַלצירט מיט דעם און דעם פרינץ'ס קומשער, דעם און דעם גענעראל'ס קעכין. די וואָס האָבען געקענט אַ מלאכה, האָבען געקראָגען אַרבייט אין שטאַט; אונזער קאַפעלע, למשל, איז זיך געבליבען אַ קאַפעלע, און האָט זיך געמאַכט אַ נישקשה'דיגען לעבען אין קאַלוגאַ; מיט אונז זיינען זיי פֿערבליבען זעהר פֿריינדליך. אָבער די, וואָס האָבען קיין מלאכה ניט געהאַט, האָבען פֿיעל געליטען; און דאָך זיינען זיי דאָס רוב געווען צופֿרידען ווי ניט איז, אבי ניט בלייבען קנעכט ביי די פריצים.

וואָס אָנבעלאַנגט די לאַנד־בעזיצער, האָבען די גרעסערע פֿון זיי געטרייעט אין פעטערסבורג מיט אַלע כוחות צוריק צו ברענגען די אלטע צושטענדע אונטער אַזאַ אָדער אַזאַ נאָמען (ס'איז זיי געלונגען ביי אַ גע־וויסען גראד אונטער אַלעקסאַנדער דעם דריטען); וועהרענד די גרויסע מעהרצאָהל פֿאַמיעס משיקעס האָבען זיך אונטערוואַרפֿען אונטער דער אָב־שאַפֿונג פֿון דער פֿאַנשטיזונע, ווי אונטער אַ מין אונפֿערמיידליכען אומגליק. דער יונגער דור האָט פֿערנומען פֿיעלע פֿון די שטעלען פֿון יענע מערק־

ווירדיגע סודיא'ס און פֿריעדענס-ריכטער, וועלכע האָבען פֿיעל בייגעשטייערט דערצו, וואָס די בעפֿרייאונג האָט זיך אויסגעלאָזען אזוי שמיל און פֿריעד-ליך. דער אַלטער דור וויעדער, האָט, דאָס רוב פֿון זיי, גלייך גענומען חשבון'ען, ווי פֿיעל געלד זיי וועלען ארוינקריגען פֿון די מושיקעס פֿאַר זייער גרונד, וועלכען מ'האָט געשעצט פֿיעל העכער ווי עס איז ווירקליך ווערטה געווען צו יענער צייט. זיי האָבען שוין געפלאַנעוועט ווי אזוי צו פֿערשווענדען די גרויסע סומען אין סאַלאַגען און ביי די גרינע טישען פֿון די גרויסע שטעט, און ווירקליך האָבען זיי כמעט אלע דאָס געלד פֿערה-שווענדעט אזוי שנעל, ווי זיי האָבען עס געקראָגען אין די הענד אַרײַן.

פֿאַר פֿיעלע פֿריצים איז די בעפֿרייאונג געווען אַ זעהר גוטער משא ומתן. צום ביישפּיעל, די לאַנד, וועלכע מיין פֿאַטער האָט אויספֿערקויפֿט, זיך דערוויסענדיג פֿון דער בעפֿרייאונג פֿון די מושיקעס, צו עלף רובל דעם רוסישען אַקער, איז איצט, נאָך דער בעפֿרייאונג, גערעכענט גע-וואָרען צו פֿערציג רובל, — ד. ה. דריי און אַ האַלב מאָהל איבער דעם מאַרק-פֿרייז, — און אזוי איז עס געווען אין דער גאַנצער געגענד און אין מיין פֿאַטער'ס אימעניע פֿון טאַמבאָוו, אין די סטעפעס, האָט דער „מיר“, די דאָרפֿס-קאָמונע, געדונגען זיין גאַנצע לאַנד אויף צוועלף יאָהר, איהם צאָהלענדיג צוויי מאָהל אזוי פֿיעל, ווי ער האט געפֿלעגט קריגען פֿריהער דורך די שקלאַפֿען-אַרבייט.

עלף יאָהר נאָך יענער מערקווירדיגער צייט, בין איך אַוועק אין טאַמבאָוו, וועלכע איך האָב גע'ירש'נט פֿון פֿאַטער. איך האָב מיך דאָרט אויפֿגעהאַלטען עטליכע וואָכען און פֿאַר מיין אַבפֿאַהרען, איז אונזער דאָרפֿס-גלח — אַן אינטעליגענטער מאַן מיט אונאַבהענגיגע אידעען—איין אַווענד אַרויס אויף אַ שפּאַציער אַרום דאָרף. דער זאָנענאונטערגאַנג איז געווען אַ הערליכער; פֿון די סטעפעס האט זיך געטראָגען אין דער לופֿט אַ באַלזאַם ריח. דער גלח האָט בעגעגענט אַ מיטעל-יעהריגען מושיק — אַנטאָן סאַוועליעף — זיצענדיג אויף אַ בערגעל אויסערען דאָרף און לייענענדיג פֿון אַ תּהלים-ביכעל. דער מושיק האָט קוים געקענט ריכטיג לייענען דאָס אַלט סלאַוויאַנישע און אַפֿטמאַהל פֿלעגט ער אָנהויבען פֿון סוף און בלע-טערן צום אָנהויב צו, ווייל אזוי איז איהם דאָס לייענען בעסער געפֿעלען. איצט האָט ער גראַדע געלעזען די קאַפיטלאַך, וואָס הויבען זיך אָן מיט די ווערטער: „פֿרייט זיך“.

„וואָס לייענסטו?“ האָט דער גלח אַ פֿרעג געטהאָן.

„נן, הייליגער, איך וועל דיר זאָגען“, האָט ער געענטפֿערט „פֿערצעהן יאָהר צוריק איז דער אַלטער פֿרינץ אַהער געקומען. עס איז געווען אין

ווינטער, איך בין גראד דאמאלס צוריקגעקומען אהיים כמעט א דערפֿרוירענער. ס'איז געווען א שרעקליכער שניי-שמורס. קוים האָב איך מיך גענומען אויסטהאָן, ווי איך דערהער פֿלוצים אימיצען קלאַפען אין פֿענסטער: דאָס איז געווען דער וואָיט, וועלכער האָט א געשריי געטהאָן: „שנעל צום פֿרינץ! ער ברויך דוך!“ מיר זיינען אלע — מיין ווייב און די קינדער, — געבליבען אזוי ווי דער דונער וואָלט אונז געטראָפֿען.“

„וואָס קען ער דיר ברויכען?“ האָט דאָס ווייב אויסגעשריען מיט אנגסט. איך האָב מיר איבערגע'צלס'ט און בין אַוועק. דער שמורס האָט מיר כמעט די אויגען פֿון קאָפּ אַרויסגעשניטען, אַריבערגעהענדיג איבער'ן בריק. נו, געענדיגט האָט עס זיך נאָך מיט חסד. ווען דער אַלטער פֿרינץ האָט זיך אויפֿגעכאַפּט פֿון זיין אַבענד-שלאָף, האָט ער מיך געפֿרעגט, צו איך קען טינקעווען און האָט מיר געהייסען קומען מאָרגען און פֿערקלעפען די ווענט. איך בין דאָן אַוועק אַהיים א גליקליכער און ווען איך בין צו צום בריק, האָב איך דאָרט געטראָפֿען מיין ווייב. זי איז דאָרט געשטאַנען די גאַנצע צייט אין שטורם מיט'ן קינד אויף די הענד, וואָרטענדיג אויף מיר אין היילע צימעדניס. „וואָס הערט זיך סאַוועלישט?“ האָט זי אויסגעשריען: „גאָט זיי דאַנק, מיט חסד; מי מוז דאָרט פֿאַרריכטען די וואַנד.“ דאָס, פֿאָטער, איז געווען פֿאַר'ן אַלמען פֿרינץ און איצט איז דאָ ניט לאַנג אָנגע-קומען דער יונגער פֿרינץ. איך בין אַוועק זיך זעהען מיט איהם און האָב איהם געטראָפֿען אין גאָרטען מיט דיר, פֿאָטער, און מיט'ן וואָיט ביי'ס סאַמאָואַר. „וועסט טרינקען טהעע מיט אונז?“ גיט ער ביי מיר א פֿרעג און הייסט דעם אַלמען עקאַנאָם — איז איז דאָס געווען א מערראָר בעת דער אַלטער פֿרינץ האָט געלעבט — דערלאנגען א בענקעל און מיר זיצען אלע ביי'ס טיש און פֿלודערען גאַנץ פֿריינדליך און דער פֿרינץ גיסט אָן פֿאַר אַלעמען טהעע. נו, הייליגער באַמיושקאַ, דער אָווענד איז אזוי שעהן, ס'שמעקט מיט באַלזאַם פֿון די סמעפעס און איך זיך מיר דאָ און לייען: „פֿרייט זיך! פֿרייט זיך!“

אַט דאָס איז געווען די בעדייטונג פֿון דער אָבשאַפֿונג פֿון לייב-אייגענשאַפֿט פֿאַר די מוזשיקעס.

אין יוני, 1861, בין איך ערוועהלט געוואָרען וואָך-מייסטער פֿון דעם פּאַזשען-קאַרפּוס. אמת, מאַנכע פֿון אונזערע אָפֿיצירען האָבען זיך דערמיט ניט שטאַרק געפֿרייט, ווייל זיי האָבען מורא געהאַט, אַז די דיס-ציפּלינגע זאָל ניט צופֿיעל ליידען פֿון מיין וואַכמייסטערשאַפֿט! אָבער, וואָס האָט מען געקענט העלפֿען? אַלס וואָך-מייסטער האָט מען געוועהנליך ערוועהלט דעם בעסטען שילער פֿון קלאַס און איך בין געווען דער

בעסטער עמליכע יאָהר נאָכאַנאַנד. דיעזע שטעלע האָט זיך גערעכענט פֿאַר אַ זעהר ווינשענסווערטהע, ניט בלויז דערפֿאַר וואָס דער וואַך-מייסטער איז געווען אַ פֿרויולעגירטע פֿערוואַן אין דער שוהלע און איז געוואָרען בעהאַנ-דעלט ווי אַן אָפֿיציר, נאָר בעוואַנדערס דערפֿאַר, ווייל ער איז אויך געווען דעם קיזערס קאַמער-פֿאַזש און צו זיין פֿערווענליך בעקאַנט מיט'ן קיזער, האָט בעדייטעט, אַ טריט געהענטער צו אַ העכערען אַכט. פֿאַר מיר איז אָבער געווען אַס וויכטיגסטען דאָס, וואָס איך בין דאָרויך פֿרוי געוואָרען פֿון דער שווערער אַרבייט, וואָס די פֿאַזשען האָבען געמוזט מהאַן אין דער שוהלע גופא און אויך וואָס איך האָב בעקומען אַ בעזונדערעס צימער, וואו איך האָב מיר געקענט רוהיג שטודירען.

אמת, איין וויכטיגע שטערונג איז דאָ דערביי געווען: איך האָב מיך תמיד שרעקליך געלאַנגווייליגט, שפּרייזענדיג אַהין און צוריק איבער די צימער, ווי פֿיעל מאָהל אַ טאָג, און איך פֿלעג דאָרום לויפֿען אויף גיך, וואָס דאָס וואָר שטרענג פֿערבאָטען, און איצט, אַלס וואַכמייסטער, וועל איך מוזען געהן זעהר סטאַטעמטשע, מיט'ן דיענסטבוך אונטערן פֿאַכווע! איך האָב זאָגאַר אָבגעהאַלטען אַ קאָנסוליאַום מיט עמליכע פֿרוינד מיינע מכוח דיעזע וויכטיגע אַנגעלעגענהייט און ס'איז בעשלאָסען געוואָרען, אז פֿון צייט צו צייט, וועל איך נאָך דאָך האָבען די געלעגענהייט צו לויפֿען אזוי גיך, ווי די פֿיס וועלען מיך טראָגען. וואָס אָנבעלאַנגט צו מיין שייכות מיט אַלע אַנדערע שיהלער, דאָס האָט שוין אָבגעהאַנגען פֿון מיר גופא, זיי צו מאַכען פֿאַר אינטימע חברים, און דאָס האָב איך עבען געטהאַן.

די קאַמער-פֿאַזשען האָבען אַפֿט געמוזט זיין אין פֿאַלאַץ ביי גרויסע און קליינע שמחות, בעלער, גאַלאַ-מאָהלצייטען א. ו. וו. אין די וואַכען פֿון קריסטמס, ניי-יאָהר און פֿסח, זיינען מיר גערופֿען געוואָרען אין הויף אַרײַן כמעט יעדען טאָג און מאַנכע מאָהל צוויי מאָהל אין טאָג. און אַ הויך דעם האָב איך נאָך געמוזט, אַלס וואַכמייסטער, רעפֿאַרטען צום קיזער יעדען זונטאג, ביי'ס פֿאַראַד אין דער רייטשוהלע, אז אַלעס געהט גוט אין דעם פֿאַלק פֿון די פֿאַזשען, אפילו ווען אַ דריטעל פֿון זיי האָט געליטען פֿון אַן אַנשמעקענדע קראַנקהייט. „זאָל איך ניט מעלדען היינט, אז ניט אַלעס איז אין אָרדענונג?“ האָב איך געפֿרעגט דעם פֿאַלקאוויק, ביי אַזאַ אַנגעלע-גענהייט. „נאָט איז מיט דיר“, האָט ער געענטפֿערט, „אזו וואָס זאָגט מען איהם נור, ווען עס איז אַ בונט“.

דאָס הויף-לעבען האָט אַן ספֿק אין זיך ראַמאנטישעס. די עלעגאַנטע מאַניערען, — ווי אָבערפֿלעכליך זיי זאָלען ניט זיין — די שטרענגע עטיקעטע און די בריליאַנטענע אומגעבונג מאַכען אויף אייך אַ שטאַרקען איינדרוק.

א קבלת פנים אין הויף געהט צו זעהר פארדענע. און אפילו ווען די קייווערין עמפפאנגט עמליכע דאמען, איז עס אויך אנדערש בעת די אויפ־נאָהמע פֿינדעט שטאַט אין אַ רייך פֿערפּוזמען זאָל אין פּאַלאַץ, — די געסט ווערען אַריינגעפֿיהרט פֿון קאַמער־העררען אין גאַלד־נעשטיקטע אונט־פֿאַרמען. נאָך דער בעל הבית'טע געהען נאָך בריליאַנט־געקליידעטע פּאַזשען און אַ סוויטע דאָמען, און יעדע זאָך געהט צו מיט הייליגער ערנסטקייט אַנטהייל צו נעהמען אין די צערעמאָניעס פֿון הויף, בעדינגענדיג די הויפט־פּערזענליכקייטען, האָט בעדייטעט מעהר, ווי איינפֿאַכע נייגעריגקייט פֿאַר אַ אינגעל אין מיינע יאָהרען. און וויעדער האָב איך דאָן געקוקט אויף אלעק־סאַנדער דעם צווייטען ווי אויף אַ מין העלד; אַ מענשען וועלכער האָט ניט געקעהרט פֿאַר די הויף־צערעמאָניעס און פֿלעגט אין יענער צייט אָנהויבען זיין טאַג אַרבייט, אום 6 אַוהר אין דער פֿרוּה, קעמפֿענדיג זעהר שווער מיט אַ מעכטיגע רעאַקציאָנערע פּאַרטיי, אום דורכצופֿיהרען אַ סעריע רעפֿאָרמען, אָנהויבענדיג מיט דער אָבשאַפֿונג פֿון דער פּאַנשטיזוע.

אַבער ביסלעכווייז, צוועהענדיג אַליץ מעהר די הויף־ספּעקטאַקעלס און וואַרפֿענדיג אַ בליק פֿון צייט צו צייט אויף די סצענעס הינטער די קוליסען, האָב איך אויסגעפֿונען ניט נאָר די נוצלאַזיקייט פֿון דיזעס סצענעס און די זאַכען וואָס זיי האָבען געזאָלט בעהאַלטען, זאָנדערן אויך, אַז דיזע קלייניגקייטען האָבען אויף אזוי פֿיעל בעשעפֿטיגט דעם קייווערליכען הויף, אַז עס איז זיי פשוט ניט איבערגעבליעבען קיין צייט פֿאַר די פֿיעל וויכ־טיגערע אַנגעלעגענהייטען. די ווירקליכקייט איז אָפֿט פֿערלאָרען געגאַנגען אין דעם פּאַראַדירען; און וויעדער איז די שכינה, מיט וועלכע מײן כּוח הדמיון האָט אַרומגערינגעלט אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, ביסלעכווייז פֿערשוואַנדען, אזוי, אַז בײַן סוף יאָהר האָב איך שוין אין גאַנצען אויפ־געהערט צו שעצען די פֿאַרבלענדענדע פּאַנטאַזיע פֿון דער ניצליכער טהע־מיגקייט אין די קרייווען פֿונ'ם קייווערליכען הויף.

ביי יעדען וויכטיגען יום טוב, ווי אויך אין די געבורטסטעג ביי דעם קייווער און די קייווערין, אין דעם קאָראָנאַציאָנס־טאַג און ביי אַנדערע עהנליכע געלעגענהייטען, האָט מען אין פּאַלאַץ עמפּפּאַנגען פֿיעל געסט. טווענדער גענעראַלען און אָפֿיצירען פֿון יעדען ראַנג, ביז צום קאַפיטאַן, ווי אויך ציווילע טשינאָוונקעס, זיינען געווען אויסגעשטעלט אין שורות אין די אונגעהייערע זאַלען פֿונ'ם פּאַלאַץ, אום זיך צו בוקען בײַם דורכגאַנג פֿון דעם קייווער און זיין פּאַמיליע, בעת זיי זיינען אַוועק אין קירכע אַרײַן. אלע מיטגלידער פֿון דער קייווערליכער פּאַמיליע פֿלעגען קומען אין אַזעלכע טעג אין פּאַראַץ אַרײַן, פֿלעגען זיך צוזאַמענקומען אין זאַל אין פּלוידערן

געמיטליך, ביו דער מאַמענט איז געקומען אַנצוטאָהן אויף זיך די מאַסקע פֿון הייליגטהום. דאָן האָט זיך די קאָלומנע צוזאַמענגעשטעלט. דער קייווער דערלאַנגענדיג די האַנד דער קייווערין. האָט געעפֿענט דעם מאַרש. נאָך איהם איז נאָכגעגאַנגען דער קאַמער-פּאַוש, נאָך איהם ווידער דער גענעראַל-אַדיוטאַנט, דער אַדיוטאַנט, וואָס איזגעווען יענעם טאָג אויף פּלוזשבע, און דער מיניסטער פֿונ'ם קייוערליכען הויף. די קייווערין, אָדער ריכטיגער די אונגעהייערע שלעפע איהרע, איז אַטענדעט געוואָרען פֿון איהרע צוויי קאַמער-פּאַושען, וועלכע האָבען די שלעפע אויפֿגעהויבען ביים אומדרעהען זיך, און ווידער נאָכהער אויסגעשפּרייט אין איהר גאַנצער שעהנהייט. דער נאַסלעדניק און אַלע אַנדערע גרויס-פֿירסטנים און פּרינצעסינס זיינען געווען אויסגעשטעלט לויט נאָך זייער יחוס נאָך, — נאָך יעדע גרויס-פֿירסטין איז נאָכגעגאַנגען א קאַמער-פּאַוש. דאָן איז געגאַנגען אַ גרויסע פּראָצעסיע פֿון הויף-דאַמען, אַלטע, יונגע, אַלע אָנגעטאָהן אין רוסישע קאָסטיומען. בעת די פּראָצעסיע איז דורך, האָב איך געקענט זעהען ווי יעדער פֿון די עלטסטע מיליטערישע און ציווילנע טשינאווינקעס, איידער ער האָט זיך געניינט פֿאַר'ן קייווער, האָט זיך נעסטאַרעט באַמערקט צו ווערען, און ווען דער צאַר האָט איהם ווירקליך אַ שמייכל געטאָהן, אָדער אַ ביסעל אַ נייג נעטאָהן דעם קאָפּ, אָדער צופֿעליג אַ וואָרט געוואָנט, פֿלעגט ער זיך אַרומקוקען אויף זיינע שכנים פֿול מיט גאווה און גליק.

פֿון דער קירכע איז די פּראָצעסיע צוריקגעגאַנגען אויפֿ'ן זעלבען אופן און דאָן האָט יעדער געהיילט צוריק אין זיין געשעפֿט אַרײַן. אַ חוץ די עטליכע געזעהלטע פֿערעהרער און עטליכע יונגע דאַמען, האָט אפילו ניט איינער פֿון צעהן געקוקט אַנדערש אויף דעם, ווי אויף אַ לאַנגווייליגע פֿפֿליכט. צוויי אָדער דריי מאָל ד'רכ'ן ווינטער, זיינען גרויסע באַלען גע-געבען געוואָרען אין פּאַלאַץ, און שווענדער מענשען זיינען איינגעלאַדען געוואָרען. נאָכדעם, ווי דער קייווער האָט געעפֿענט דעם באַל, האָט מען געגעבען יעדען איינציגען די פֿולע פֿרייהייט זיך צו אַמוזירען ווי ער האָט געוואָלט. אין די גרויסע העל-אילומינירטע זאַלען איז געווען גענוג פּלאַץ פֿאַר יונגע מיידלאַך ענטרווען צו ווערען פֿון די עלטערן און פֿון די טאַג-מעס זייערע, און אַ סך האָבען ווירקליך הנאה געהאַט פֿון די טענץ און פֿון דעם מאָהלצייט.

9.

מיינע פֿליכטען אויף דיעזע בעלער זיינען געווען אביסעל שווערליך. אַלעקסאנדער דער צווייטער, ניט ער פֿלעגט טאנצען, און ניט ער פֿלעגט זיך אוועקוועצען; ער פֿלעגט האלמען אין איין אַרומגיין צווישען זיינע געסט, און די פֿליכט פֿון ויין קאמער-פֿאָזש איז געווען נאָכצופֿאָלגען איהם אויף אַזא אופן, דאָס ער זאָל ניט זיין ניט צו ווייט פֿון איהם און ניט צו נאָהענט, אָט דיועס צו ערגרייכען, איז גאָר ניט געווען אַזא לייכטע זאַך, און דער אימפּעראַטאָר האָט דאָס אויך גאָר ניט געפֿאָרדערט, ער וואָלט פֿיעל בעסער געוואָלט, מי זאָל איהם גלייכער לאָזען אליין, נור אזוי איז שוין געווען דער מנהג, און ער, דער רוסישער צאַר, האָט זיך עס געמוזט אונ-טערוואַרפֿען איהם, דאָס ערגסטע פֿלעגט זיין, ווען ער פֿלעגט אַריינגעהן אין אַ געדיכטען צירקעל פֿון דאַמען, דאָן איז עס גאָר ניט געווען אַזוי גרינג זיך צו מאַכען אַ וועג דורך דיעזען לעבענדיגען גאַרמען, וועלכער פֿלעגט עפֿענען אַ דורכגאַנג פֿאַר דעם אימפּעראַטאָר, אָבער פֿלעגט זיך גלייך צו-מאַכען הינטער איהם, אָנשטאַט אליין צו טאַנצען, פֿלעגט הונדערטער דאַמען און מיידלאַך שמעהן דאָרט, שטאַרק צוזאַמען געדריקט, יעדע פֿון זיי האָפֿענדיג און וואַרטענדיג מיט אַ קלאַפּענדע האַרץ, מאָמער וועט איי-נער פֿון די גרויס-פֿירסטען איהר בעמערקען און איינלאַדען איהר צו טאַנצען אַ פֿאַלקאָ אָדער אַ וואַלץ.

דער איינפֿלוס פֿון דעם קייזערליכען הויף אויף די פעטערסבורגער גע-ועלשאַפֿט איז געווען אַזוי שטאַרק, אַז ווען אַ גרויספֿירסט פֿלעגט וואַרפֿען אַן אויג אויף אַ מיידעל, פֿלעגט איהרע עלטערען אָנווענדען אַלע זייערע קרעפֿטען, אַז זייער טאַכטער זאָל זיך ביי צום וואַהנזין פֿארליבען אין דיעזען פֿירסט, האָט זיי האָבען גוט געוואוסט אַז דיעזער פֿירסט קען קיין מאָל ניט חתונה האָבען געזעצליך מיט זייער טאַכטער—די רוסישע גרויס-פֿיר-סטען איז פֿאַרווערט חתונה צו האָבען מיט דעם צאַר'ס אונטערטהאַנען. דער געשפרעך, וואָס איך האָב אַמאָל געהערט אין אַזא יאָגענאַנטע אַנשטענ-דיגע פֿאַמיליע איבער דעם, ווי דער נאַסליעדניק האָט געטאַנצט מיט זייער טאַכטער, זיבצעהן יאָהר אַלט, און איבער די האָפֿנונגען, וואָס איהרע עלטערען האָבען אויסגעדריקט ביי דיעזע געלעגענהייט, האָט איבערשטי-גען אַלעס, וואָס איך האָב זיך אַמאָהל געקענט פֿאַרשמעלען.

יעדעס מאָהל, ווען מיר זיינען געווען אין פֿאַלאַץ, האָבען מיר דאָרט געהאַט אַן איבערבייט אָדער אַ מיטאַג, און די דינער פֿלעגט אונז איבער-געבען שטיקלאַך נייעס פֿון דעם, וואָס גייט פֿאַר אין דוואַרעץ, גאָר ניט

פֿרענענדיג ביי אונז, צו מיר ווילען עס וויסען אָדער ניט, זיי האָבען גע-
וואוסט פֿון אַלעס, וואָס עס גייט פֿאַר אין די פֿערשידענע פֿאַלאַצען.
דעם אמת געוואָגט, זיינען אין דעם יאָהר, פֿון וועלכען איך רייד
דאָ, געווען פֿיעל ווייניגער סקאַנדאלעזע געשיכטען, ווי זיי זיינען עס גע-
וואָרען אין די זעכציגער יאָהרען.

די ברודער פֿון דעם צאַר האָבען דאָן נור וואָס חתונה געהאַט און
זיינע ויהן זיינען נאָך געווען אַלע זעהר יונג, אָבער די פֿעהרעלטניסע פֿון
דעם אימפעראַטאָר זעלבסט צו אַ געוויסע פֿרינצעסין, וועלכע טורגעניעוו
האַט אַזוי וואונדערבאַר גוט אָבגעמאַלט אין דעם ראָמאַן „דיס“, אונטער
דעם נאָמען אַרינאַ, זיינען געווען בעקאַנט צו די אַלע דינער אין דוואָרען
און זיי האָבען איבער דעם גערעדט פֿיעל פֿרייער, ווי מי האָט זיך
עס ערלויבט אין דער פעטערסבורגער העכערער געזעלשאַפֿט. דאָך איין
שיינעם טאַג, ווען מיר זיינען אַרײַן אין צימער, וואו מיר פֿלעגען זיך אָנ-
טאָהן, האָט מען אונז געוואָגט, דאָס יענע פֿרינצעסין איז גענצליך אויפֿגע-
געבען געוואָרען פֿון דעם אימפעראַטאָר. אַ האַלבע שטונדע שפעטער האָבען
מיר געזעהן דיזע דאַטע אין קירכע, מיט אויגען געשוואָלען פֿון וויינען און
שלינגענדיג איהרע טרערען וועהרענד דעם גאַטעסדינסט. די אַלע אַנדערע
דאַמען האבען זיך אומישנע געהאַלטען אויף אַ געוויסע ווייטקייט פֿון איהר,
כדי אַלע זאָלען זעהען איהר ערנידריגונג. די דינער האָבען דאָס אַלעס גלייך
געוואוסט און האָבען געמאַכט זייערע אייגענע פֿירושים אויף דאָס, וואָס
איז געשעהען. עס איז ווירקליך געווען עטוואָס עקעלאַפֿטעס, אָבשטיי-
סענדעס אין דעם געשפרעך פֿון דיזעזע לאַקויען, וועלכע זיינען געווען מיט
אַ טאַג פֿריהער פֿערטיג צו מריכען אויף די קניע פֿאַר דיזעלבע דאַמעס.

די סיסטעמע פֿון שפּיאַנסמוואָ, וועלכע איז איינגעפֿיהרט אין פֿאַלאַץ,
און איבערהויפט ארום דעם אימפעראַטאָר אַליין, וואָלט אויסגעזעהען כמעט
אומגלויבליך פֿאַר די, וואָס זיינען ניט אינגעווייהט אין דיזען סוד. די פֿאַל-
גענדע פּאַסירונג וועט אייך געבען אַ בעגריף דערפֿון. איינער פֿון די גרויס-
פּירסטען האט געקראָגען שטאַרק אָנגעלערענט פֿון אַ פעטערסבורגער הער.
דיזער האָט פֿערבאַטען דעם גרויס-פּירסט אַריינצוגיין אין זיין הויז, אבער
איינמאָל, קומענדיג צוריק אַהיים אונערוואַרטעט, האָט ער דעם תּכּשיט
געפֿונען אין זיין סאַלאָן. ער האָט אויף איהם אויפֿגעהויבען זיין שטעקען.
דער יונגער מאַן איז אַראָבעלאָפֿען, ווי אַן אָבגעפאַרעטער פֿון אַלע טרעפּ,
און ווען ער האָט שוין געהאַלטען ביין אַריינשפּרינגען אין זיין קאַטש, האָט
דער נאַכיאָגער איהם געכאַפט און האָט איהם אַראָבעלאָוען אַ געוונדען
לאפּ מיט'ן שטעקען. דער פֿאַליצייסקער, וואס איז געשטאַנען ביין מיהר

און האָט דאָס צוגעוועהען, האָט דאָס כאַלד מיטגעטהיילט זיין משיעף, גענעראַל טרעפּאַוו. דיווער ווידער איז גלייך אַוועקגעלאָפּען צום אימפעראַ-טאָר, אום צו זיין דער ערסטער צו רעפּאָרטירען דיווען „טרויעריגען צופאַל.“ דער אימפעראַטאָר האָט געשיקט רופּען דעם גרויס-פּירסט, איהם דורך צו שטראַפּען. אַ פּאַר טעג שפעטער האָט אַן אַלמער משינאוויק, וואָס האָט געהערט צו די „דריטע אַמדיעלעניע“, און וועלכער איז געווען אַ פּריינד אין אַ הויז פֿון איינעם פֿון מיינע חברים, האָט דערציילט דעם גאַנצען געשפרעך, וואָס דער אימפעראַטאָר האָט געהאט מיט זיין זעהנ'דל. „דער אימפעראַטאָר“, האָט ער אונז דערציילט, איז געווען זעהר בייז און בייז סוף האָט ער געזאָגט צו דעם גרויס-פּירסט: „דו זאָלסט אַביסעל בעסער פּאַר-שטיין, ווי צו פּיהרען דינע קליינע ליעבעס-געשעפטען.“

ווען מי האָט דעם משינאוויק געפּרעגט, ווי אזוי ער קען וויסען, וואָס עס האָט פּאַסירט אונטער פּיער אויגען, צווישען צאַר און זיין זעהן, האָט ער געענטפּערט זעהר האַראַקטעריסטיש: „די ווערטער און די מיינונג-גען פֿון זיין מאַיעסטעט מוז אונזער דעפּאַרטאַמענט וויסען, און ווי אנדערש וואָלט אזא דעליקאַטע אינסטיטוציאָן, ווי די שטאַטס-פּאָליציי, געקענט געפּיהרט ווערען? זייט זיכער, דאָס דער אימפעראַטאָר איז די אס מייסטען שפּיאַנירטע פּערוואַן אין גאַנץ פעטערסבורג.“

דאָ איז קיין בעריהמעריי ניט געווען אין דיעזע ווערטער. יערער מינסטער, יעדער גענעראַל-גובערנאַטאָר, איידער ער איז אַריין אין דעם אימפעראַטאָר'ס קאַבינעט מיט זיין רעפּאָרט, האָט געהאט פּריהער אַ גע-שפרעך מיט דעם לייב-דינער פֿון דעם אימפעראַטאָר, אום צו וויסען ווי דער צאַר איז אפּגעלייגט, פּיהלט יענעם טאָג. און וועדליג דעם געמיטה צושטאַנד פֿון דעם צאַר, פּלעגט ער אָדער פּאַרבריינגען פּאַר איהם זיין פּאַרוויקעלטע, קאָמפּליצירטע אַנגעלעגענהייט, אָדער ער פּלעגט עס גאָר ניט דערמאָנען, אָבלייגענדיג דאָס אויף אַ מול'דיגען טאָג. דער גענעראַל-גובערנאַטאָר פֿון איסט סיביר, ווען ער פּלעגט קומען נאָך פעטערסבורג, פּלעגט פּריהער שיקען זיין אַדוואַטאָט, מיט אַ שעהנע מתנה פּאַר דעם אימפעראַטאָר'ס לייב-דינער. „עס זיינען דאָ טעג“, פּלעגט ער זאָגען, „ווען דער אימפעראַטאָר קען אַריינקומען אין אַ ווילדען כּעס, און כאַפּעהלען צו אונטערזוכען יעדען איינצעלנעם, מיר ניט אויסגענומען, ווען איך זאָל פּאַר איהם אין אַזעלכע טעג פּאַרלייגען מיינע דאַקלאַדען. און ווידער עס זיינען דאָ אנדערע טעג, ווען אלעס געהט אָב גאַנץ גלאַטלאַך. דאַרום איז דער לייב-דינער אַ מאַן, גאָר ניט אַכצושאַצען.“

צו וויסען פֿון טאָג צו טאָג, ווי דער אימפעראַטאָר פּיהלט, דענקט,

אין געווען א וויכטיגער טהייל פֿון די קונסט, צו בלייבען ביי א הויכען טשין אָדער שמעלע—א קונסט, וועלכע שפעטער, גראַף שוואַרץ און גע- נעראַל טרעפּאָו האָבען פּערשטאַנען ביי צור פּאַלקאַמענהייט. אויך דער גראַף אינגאַטעווי, אורטהיילענדיג פֿון דעם, וואָס איך האָב פֿון איהם געזעהען, איז געווען דער באַזיצער פֿון דיעזע קונסט, און זאָגאַר אָהן די צו-הילפֿע פֿון דעם לייב-דינער.

אין דעם אָנפאַנג פֿון מיין דיענסט אַלס פּאַזש, האָב איך איינפֿאַך געשפּירט אין זיך אַ געפֿיהל פֿון פֿאַרגעטערונג צו אַלעקסאַנדער דעם צוויי-טען, דעם בעפֿרייער פֿון די פּאַנסטשיוניקעס. די פּאַנסטשיוניקעס אַמאָל אַוועק א יונגען באַן פֿיעל ווייטער פֿון די ווירקליכקייט, וואָס איז אַרום איהם, און איך האָב צו יענער צייט אַזוי געפֿיהלט צו אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, דאָס אויב אימיצער וואָלט געמאַכט אַ פֿערווך אויף זיין לעבען אין מיין אַנוועזענהייט, וואָלט איך איהם איינפֿאַך געשיצט מיט מיין קער-פּער. איך בין געווען פֿערטיג מיך מקריב צו זיין פֿאַר איהם, ווען נייטיג. איין טאָג, אָנפֿאַנג יאַנואַר, 1862, האָב איך איהם געזעהען פֿאַרלאָזען די פּראָצעסיאָן און אַוועק געהן שנעל אַליין צום פּלאַץ, וואו אַ טהייל פֿון אַלע רעגירענטען פֿון פּעטערסבורגער גאַריוואָן האָבען זיך אויסגעשמעלט פֿאַר אַ פּאַראַד. דיעזער פּאַראַד פֿלעגט געוועהנליך שטאַטפֿינדען דרויסען, אָבער יענעם טאָג צוליב דעם פֿראַסט, איז ער געהאַלטען געוואָרען אין האַל, און אַלעקסאַנדער דער צווייטער, וואָס פֿלעגט געוועהנליך גאַלאָפּירען מיט דער פֿולסטער שנעלקייט אין פּראָנט פֿון די סאַלאַמען, ווען ער האָט געהאַל-טען איבערויכט איבער זיי, האָט בעדאַרפֿט מאַרשירען אין פּראָנט פֿון די רעגירענטער. איך האָב געוואוסט, דאָס מיינע האָף-פֿאַליכטען ענדיגען זיך אַזוי שנעל, ווי דער אימפּעראַטאָר נעהמט אויף זיך די ראַליע פֿון דעם קאָ-מאַנדיר פֿון די טרופּען, און דאָס איך האָב בעדאַרפֿט נאָכגעהן נאָך איהם ביי דעם פּלאַץ, וואו ער נעהמט אויף זיך די קאָמאַנדע און ניט ווייטער. ארום קוקענדיג זיך, האָב איך דערזעהען, דאָס ער איז כמעט נאָנץ אַליין; זיינע אַרומשטאַנען זיינען געווען אַוועק, און פֿון זיין גאַנצע סוויטע איז קיין איינציגער מענש ניט געווען. „איך וועל איהם ניט לאָזען אַליין“, האָב איך בעשלאָסען ביי זיך און בין איהם נאָכגעגאַנגען.

צו אַלעקסאַנדער האָט זיך זעהר געהיילט יענעם טאָג, אָדער ער האָט געהאַט אַנדערע אורזאָכען צו ווינשען, אַז די פּאַראַדע זאָל שוין זיין פֿאַראַיבער—איך ווייס עס ניט, אָבער ער איז אַזוי געלאָפֿען, ער האָט גע-מאַכט אַזעלכע גרויסע טריט—ער איז געווען אַ זעהר הויך געוואַקסענער מאַן—דאָס מיר איז זעהר שווער געווען ניט צו פֿערלייערען איהם פֿון אויג,

ווי שנעל איך בין איהם נאָכגעלאָפֿען. ער האָט זיך געהיילט, אזוי ווי ער וואָלט אַנטלאָפֿען פֿון אַ געפֿאהר. זיין אויפֿרעגונג איז אויך אויף מיר איבער געגאָנגען, און יעדען מאָמענט בין איך געווען פֿערטיג צו פֿערלויפֿען איהם אויף פֿריהער, בערויערענדיג נור דאָס, וואָס איך האָב מיין אונטֿאַרס שווערד, און ניט מיין אויגענעם, וועלכער האָט געקאָנט דורך שניידען קופֿער און איז געווען אַ פֿיעל בעסערע וואָפֿע. נור, ווען ער איז שוין פֿאַרביי געגאָנגען דעם לעצטען באַמאָליאָן, האָט ער אָנגעהויבען גיין לאַנגזאַמער, און אַרײַן גייהענדיג אין אַן אַנדער וואַל, האָט ער זיך אומגעדרעהט און האָט געטראָג־פֿען מיינע אויגען, וואָס האָבען געקוקט מיט די אויפֿרעגונג פֿון יענעם משוגענעם געײַע. דער יונגער אַדױטאַנט איז געלאָפֿען מיט זיין גאַנצען כוח, און איז דאָך געבליבען צוויי וואַלען הינטער שמעליג. איך בין געווען פֿער־טיג צו קריגען גוט אויסגעוידעלט: אָנשטאַט דעם אָבער, האָט דער אימפּעראַטאָר געזאָגט צו מיר, אַרויס ווייזענדיג פֿילייכט זיינע אויגענע אינערליכע געדאַנקען, „דו דאַ? בראַווער יונג!“ און ווי ער איז אזוי לאַנגזאַם אַוועק, האָט ער געקוקט אין די פּוסטקײט אויף קיינעם ניט און אויף קיין זאָך ניט מיט זיין צוטראַגענעם, רעזעלהאַפֿטען בליק, וועלכען איך האָב אָנגעהויבען אָפֿט צו באַמערקען.

דאַמאָלס האָב איך אַלואָ שטאַרק געהאַלטען פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען. אָבער עמליכע קליינע צופֿעלע, ווי אויך דער רעאַקציאָנערער באַראַקטער פֿון זיין שפּעטערער פֿאַליטיק, האָבען מיר געמאַכט אַלץ מעהר און מעהר צוויילפֿען אין איהם. יעדען יאָהר, אס וועקסמען יאַנואַר, ווערט אין רוסלאַנד געפֿראַוועט אַ האַלב קריסטליכע און האַלב געצענדינערישע צערעמאָניע צו הייליגען די וואַסערען. דאָס ווערט אויך געפֿראַוועט אין פּאַלאַץ. אויף'ן נעוואַ ווערט אויפֿגעשטעלט אַ פּאַויליאָן געגענאָיבער דעם פּאַלאַץ, און די קייזערליכע פֿאַמיליע מיט די גלחים פֿאַראַויס געהן אַרויס פֿון הייף, און געהן אַריבער איבער'ן הערליכען ברעג טײַך צום פּאַויליאָן. דאָ זינגט מען אַ תּפֿילה צו נאָם, און דער זלם ווערט אַרײַנגעשטאַכען אין טײַך אַרײַן. טווענדער מענשען שטעהן ביין ברעג און אויפֿ'ן אייז פֿון נעוואַ בייצור־וואַהנען די צערעמאָניע פֿון דער ווייטענס. וועהרענד די תּפֿילה, מווען אַלע שטעהן מיט הוילע קעפֿ. דעם יאָהר, אזוי ווי דער פֿראַסט איז געווען אַ ברענענדיגער, האָט אַן אַלטער גענעראַל געטראַגען אַ פּאַרוק, און אָנטהענדיג דעם מאַנטעל, האָט ער דעם פּאַרוק אַריבערגערוקט איבער'ן סאַמע מיטען קאַפֿ, ניט וויסענדיג פֿון גאַרניט. דער גרויס־פֿירסט קאַנ־סטאַנמין האָט דאָס גראַד דערזעהען און האָט די גאַנצע צײַט געכאַכאַמטשעט; באַלד האָבען עס די יונגע פֿירסטען אויך דערזעהען און האָבען אויך גענומען

לאכען, קוקענדיג אויף'ן אלטען גענעראל, וועלכער איז געשטאנען אָנגער-
שפּאַרט, ניט וויסענדיג וואָס די שמחה איז. קאָנסטאַנטין האָט ענדליך אַ
שושקע געטהאָן דעם קיזער, וועלכער האָט אויך געקוקט אויפ'ן פּאַרוק און
געלאַכט.

אין עמליכע מינוט אַרום, בעת די פּראָצעסיע איז געגאַנגען צוריק
אין פּאַלאַץ אַריין, האָט זיך אן אלטער מוזיק, אויך מיט אַ היילע קאַפּ,
דורכגעשטופּט דורך די טאַפּעלע ריינע פֿון די סאַלדאַטען, וועלכע זיינען
געגאַנגען אויף ביידע זיימען פּראָצעסיע, און איז געזאַלען אויף די קניע
גלייך פֿאַר'ן קיזער'ס פֿיס, אויסשטרעקענדיג אַ פּראָשעניע און וויינענדיג מיט
טרערען אין די אויגען: „באַטוישקאַ, בעשיץ אונז!“ דורות פֿון אונטערדריר-
קונג פֿון רוסישען פֿאַלק האָט מען געקענט הערען אין דיעזען געוויין; אָבער
אַלעקסאַנדער דער צווייטער, וועלכער האָט נאָר וואָס געלאַכט פֿון אַ פּאַרוק
אין דער צייט פֿון די הייליגע תּפּלות, איז זיך איצט פֿאַרבייגעגאַנגען פֿאַר'ן
מוזיק און האָט צימאַל ניט אַ קוק געטהאָן אויף איהם. איך בין דאָן געווען
גלייך הינטער איהם, און אלעס וואָס איך האָב אין איהם בעמערקט, וואָר,
דאָס ער האָט אַ צאַפּעל געטהאָן פֿון שרעק ביין פּלוצליכען ערשיינען פֿון'ס
מוזיק, אָבער וואָנסט האָט איהם די אַלמע ליידענדע מענשען-פּיגור ניט
געקימערט. די לייב-אַריוואַנטען זיינען דערביי ניט געווען; דעם גרויס-
פֿירסט קאָנסטאַנטין האָט עס אויך אזוי פֿיעל געאַרט, ווי דעם ברודער זיינעם;
ס'איז אפילו ניט געווען קיין מענש, וואָס זאָל פֿון דעם אַלמען פּויער
צונעמען די פּראָשעניע, און איך האָב זי צוגענומען, כאָטש איך האָב
געוואוסט, אז איך וועל קריגען געזידעלט דערפֿאַר. צונעמען פּראָשעניעס
האָב איך קיין רעכט ניט געהאַט, אָבער איך האָב געוואוסט, מיט וועלכע
יסורים ס'איז אָנגעקומען דעם אונגליקליכען מוזיק, איידער ער האָט זיך
דורכגעשלאָגען ביי קיין פעטערסבורג, און דורך די דיינען פֿון די סאַלדאַ-
טען און זשאַנדאַרמען ביי צום סאַמע קיזער, ווי אַלע מוזשיקעס וואָס
דערלאַנגען פּראָשעניעס דעם צאַר, וועט מען אויך איהם אַריינזעצען אויף
ווער ווייס ווי לאַנג.

אין דעם טאָג פֿון דער בעפֿרייאַונג פֿון די לייב-אייגענע, האָט מען
אַלעקסאַנדער דעם צווייטען פּשוט פֿאַרגעמערט אין פעטערסבורג. אָבער עס
איז העכסט זאָנדרבאַר, אז אַ חוץ אין יענעם מאָמענט פֿון אַלגעמיינער
בענייטערונג, האט איהם די שטאַט ניט ליעב געהאַט. זיין ברודער ניקאָלאַי—
קיזער ווייס ניט פֿאַרוואָס און פֿאַר ווען—איז מינדעסטענס געווען בעליבט
ביי די קליינע סוחרים/לעך און ביי די איזוואַזשטישקעס; אָבער ניט אַלעק-
סאַנדער, ניט זיין ברודער קאָנסטאַנטין, דער פֿיהרער פֿון דער רעפֿאָרם

פארטיי, און ניט זיין דריטער ברודער, מיכאאיל, איז עס געלונגען בעליעכט צו ווערען ביי איהנעד וועלכע קלאסע מענשען אין פעטערסבורג. דער קיזער האָט אין זיך געהאט צופיעל פֿון זיין פֿאטער'ס דעספאָטישען כאַ-ראַקטער, וועלכער פֿלעגט פֿון צייט צו צייט דורכדרינגען דורך זיינע געוועהנליך נוממוטהיגע מאַניערען. ער פֿלעגט זעהר לייכט אין כעס ווערען און אָפֿט בעהאַנדעלט די הויף־לייט אויף דער שענדליכסטער אַרט. ער איז ניט געווען אַ מענש, אויף וועמען מי זאָל זיך קענען פֿאַרלאָזען, ניט אין פֿאָליטיק און ניט אין זיינע פֿערזענליכע געפֿיהלען, און ער איז געווען אַ נוקם ונוטר. איך גלויב קוים, אַז ער איז געווען עכט איבערגעבען צו דעם בעסטען פֿריינד זיינעס. עטליכע פֿון די לייט, וועלכע זיינען מיט איהם געווען אין ענגע שייכות, וואָרען פֿון די ערגסטע מענשען, — פֿירסט אַדעלבערג, צום ביישפּיל, וועלכער האָט פֿון איהם איינגעמאָנט זיינע אונגעהויערע הוכות, עטליכע מאָל איינס נאָכ'ם אַנדערע, און אַנד-דערע פֿערזאָנען, וועלכע וואָרען בעקאנט פֿאַר זייערע שרעקליכע גנבות.

אין דעם אנהויב פֿון 1862 אָן, האָט ער אנגעהייבען אַרויסווייען זיין פֿאַטערס דעספאָטישע אַקטען. מי האָט געוואוסט, אַז ער רעכענט נאָך אלץ איינצופֿיהרען עטליכע וויכטיגע רעפֿאָרמעס אין דער געריכטליכער אָרגאַניזאַציע און אין דער אַרמעע, אַז די שרעקליכע קערפֿערליכע בע-שטראַפֿונגען האַלטען ביים אַבגעשאַפֿט ווערען, און אַז ער געהט בעוויליגען אַ מין לאַקאַלע זערכסט רעגירונג, און אפשר נאָך אַ מין קאָנסטיטוציע אַויך. אָבער דער מינדעסטער אויפרוהר איז דורך זיין בעפֿעהל אונטערדריקט געוואָרען מיט דער שרעקליכסטער גרויזאַמקייט, יעדע בעוועגונג פֿלעגט ער בעטראַכטען אַלס אַ פֿערזענליכע בעלידיגונג, אַזוי אַז מי האָט פֿון איהם יעדע רגע געקענט ערוואַרטען די רעאַקציע־ערסטע אוקאַזען. די אונרוהען וועלכע זיינען אויסגעבראַכען אין די אַוניווערויטעטען פֿון פעטערסבורג, מאַסקווע און קאַזאַן, אין אַקטאָבער, 1861, זיינען אלץ שטרענגער און שטרענגער אונטערדריקט געוואָרען. די אַוניווערויטעט פֿון פעטערסבורג איז אין גאַנצען געשלאָסען געוואָרען, און אפילו די פֿרייע קורסען וואָס דאָס רוב פֿראַפֿע-סאַרען האָבען געעפֿענט אין ראַטהויז, האָט מען אויך גלייך צוגעטאַכט, און מאַנכע פֿון די בעסטע פֿראַפֿעסאָרען האָבען פֿאַרלאָזען די אַוניווערויטעט. גלייך נאָך דער אָבשאַפֿונג פֿון דער פֿאַנסטשיונע, האָט זיך אָנגע-הויבען אַ גרויסע בעוועגונג צו עפֿענען זונטאַגס-שוהלען; זיי וואָרען אומעטום געעפֿענט פֿון פֿרוואַט פֿערזאָנען און געזעלשאַפֿטען—אַלע לעהרער זיינען געווען פֿרייוויליגע—און די מושיקעס און די אַרבייטער, אַלט און יונג, זיינען געלאָפֿען אין דיעזע שוהלען מאַסענווייז. אַפֿיצירען, סטודענטען, אפילו

עטליכע פאזשען זיינען געוואָרען לעהרער; און עס זיינען אויסגעאַרבייט געוואָרען אַזעלכע פראַכטפֿאַלע מעטהאָדען, אַז אין ניין אָדער אין צעהן לעקציעס האָבען מיר געהאַט אויסגעלערענט דעם מושיק לייענען. אָבער פּלוצלונג זיינען אַלע זונטאַגס-שוהלען, וואו די מאַסען וואָלטען זיך געקענט אויסלערנען אין עטליכע יאָהר לייענען אָהן שום הוצאות פֿון דער רעגירונג, צוגעמאַכט געוואָרען. אין פּוילען, וואו עס האָבען זיך אָנגעהויבען די פּאַט-ריאָטישע פּאַוסטאַניעס, זיינען די קאַזאַקען אַרויס געשיקט געוואָרען צו צוטרייבען די מאַסען מיט די נאַגייקעס, און צו אַרעסטירען הונדערטער מענשען אין די קירכען, מיט זייער געוויינליכער ברומאַליטעט.

אַם ענדע פֿון 1861 זיינען פּאַליאַקען דערשאַסען געוואָרען אין די גאַסען פֿון וואַרשאַ, און אום צו אונטערדיקען די עטליכע בונטען פֿון די מושיקעס, האָט מען זיך בענוצט מיט דעם שוידערהאַפֿטען שמוי-סען דורך די דאַפּעלטע רייהען זעלנער — די בעליבטע שטראָף פֿון ניקאַלאַי דעם ערסטען. שוין אין 1862, האָט מען געקענט אַרויסזעהען דעם דעספּאָט, וואָס אַלעקסאַנדער דער צווייטער איז געוואָרען אין די יאָהרען 1870—81.

פֿון דער גאַנצער קייזערליכער פּאַמיליע, איז די קייזערינע מאַריאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ זיכער געווען די סימפּאַטישסטע פּערזאָן. זי וואַר אויפֿ-ריכטיג, און ווען זי האָט געזאָגט עפעס אָנגענעהמעס צו אַ מענשען, האָט זי עס געמיינט מיט'ן גאַנצען האַרצען. ביי אַ געוויסע געלעגענהייט האָט זי מיר געדאַנקט פֿאַר אַ קליינע העפֿליכקייט מיינע, און איהר מינע האָט אויף מיר געמאַכט אַ טיעפען איינדרוק. זי איז זיכערליך ניט געווען גליק-ליך אין איהר פּאַמיליען לעבען. זי וואַר אויך ניט בעליבט ביי די האַף-דאַמען, וועלכע האָבען זי געהאַלטען פֿאַר צו שטרענג, און האָבען ניט געקענט פּאַרשטעהן פּאַרוואָס זי עסט זיך אַזוי פּיעל אָפּ די האַרץ פֿון איהר מאַן'ס לייכטיגיגע ליבעס, איצט ווייס מען, אַז זי האָט נעשפּיעלט אַ וויכ-טיגע ראַליע אין דער בעפֿרייאונג פֿון די לייב-אייגענע.

אָבער אין יענער צייט האָט מען דאָס גאָר ניט געוואוסט. דער גרויס-פֿירסט קאָנסטאַנטין און די גרויס-פֿירסטין העלענאַ פּאולאָוונאַ, וועלכע איז געווען די הויפט שטיצע פֿון ניקאַלאַי מיליטין אין הויף, וואַרען בע-טראַכט אלס די צוויי פֿיהרער פֿון דער רעפֿאָרם פּאַרטיי אין פּאַלאַץ גופּא. די קייזערין וואַר דאַמאַלס מעהר בעריהמט דערמיט, וואָס זי האָט אַזוי ענטשלאָסען געאַרבייט, אַז מי זאָל איינפֿירען גימנאַזיעס פֿאַר מיידלעך; און דיעזע גימנאַזיעס זיינען פֿון אַהויב אָן אָרגאַניזירט געוואָרען עכט דעמאָ-

קראטיש און מיט זעהר רייכע פראגראמעס, איהר פריינדשאַפֿט צום גרויסען פעדאָנאָג, אושינסקי, האָט איהם מציל געווען פון דעם גורל, וועלכער איז בעפאלען אַלע בעריהמטע מענער פֿון יענער צייט—נעמליך: אויסווייוונג פֿון רוסלאַנד.

זייענדיג זעלבסט גוט געבילדעט, האָט זי געזעהען מיט אַלע קרעפֿ-מען איהר עלטסטען זוהן גרינדליך צו בילדען. די גרעסטע מענער פֿון אַלע צווייגען פֿון וויסענשאַפֿט האָט זי אוי געזוכט אַלס לעהרער פֿאַר איהם, און זי האָט זאָגאַר איינגעלאָדען צוליב דיעזען צוועק קאוועלין, כאָטש זי האָט געוואוסט, אַז ער איז אַן אינטימער פֿריינד פֿון אַלעקס. הערצען, ווען ער האָט איהר דערמאָנט פֿון דיעזער פֿריינדשאַפֿט, האָט זי געזאָגט, אַז זי האָט גאָר ניט צו הערצען, נאר וואָס ער געברויכט אַזאַ גוואַלטיגע שפּראַך געגען די אַלמע קייווערינע, די אלמנה.

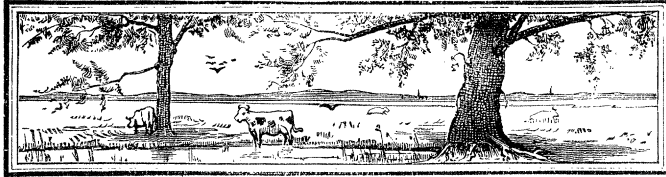
דער נאַסליעדניק איז געווען אַ קראַסאוועץ. ער איז ביי זיך גאָר ניט גרויס געווען, און פֿלעגט זיך מיט אונז אָפֿט אונטערהאַלטען ווי דער בעסטער קאַמעראַד. (איך געדענק אַפילו ווי איך האָב איהם ביי דער אויפֿ-נאָהמע פֿון די דיפּלאָמאַטען אין דעם טאָג פֿון ניי-יאָהר געטרייט צו ערקלערען ווי איינפֿאַך און שעהן עס זעהט אויס די אונטער אַרם פֿון דעם אמעריקאַנער געזאַנדטען אין פֿערגלייך מיט די פּאַפּוגאַי-קאָלירטע אונטער-מען פֿון די אַנדערע דעפּוטאַטען.) פֿון דעסטוועגען האָבען די נאָהענטע בעקאַנטע זיינע איהם בעצייכענט אַלס געפֿעהרליכען עגאָאיסט, אַלס מענטש, וועלכער וואָר ניט אימשטאַנד מיט קיינעם פֿריינדשאַפֿט צו שליסען. דאָס האָט מען געקענט אין איהם לייכט דערקענען, נאָך מעהר ווי ביי זיין פֿאַטער. וואָס אָנבעלאַנגט זיין בילדונג, איז אַלע מיהע פֿון זיין מוטער געווען אַרויס געוואָרפֿען. אין אויגוסט, 1861, איז ער זעהר מיאוס דורכגעפֿאַלען ביי זיינע עקזאַמענס, וועלכע דער צאָר האָט בייגעוואוינט, און איך געדענק, בעת אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט איינמאַל ביי אַ פּאַראַד, וועלכען דער צאַרעוויטש האָט אומגעלומפערט קאַפּאַנדירט, אַ געשריי געמאָהן אין דער הויך, כדי אַלע זאָלען הערען: „אַפֿילו דאָס האָסטו אויך ניט אויסגעלערנט!“ ווי בעקאַנט, איז ער געשטאַרבען צוויי און צוואַנציג יאָהר אַלט פֿון אַ רוקען-מאַרד קראַנקהייט.

זיין ברודער, אַלעקסאַנדער, וועלכער איז געוואָרען צאַרעוויטש אין 1865, און דערנאָך געקרוינט אַלס אַלעקסאַנדער דער דריטער, איז געווען פּונקט דער הפּוך פֿון זיין ברודער ניקאָלאַי אַלעקסאַנדראָוויטש. ער האָט מיך שטאַרק דערמאָנט אַן פּאַוועל דעם ערשטען, מיט זיין פּנים, זיין פֿיגור און דעם שמאַלץ פֿון זיין אייגענע גרויסקייט, און איך פֿלעג זאָגען, אַז אויב

ער וועט אַ מאָל אַרויף אויף'ן מהראַן, וועט ער זיין אַ צווייטער פּאָוועל אין דעם גאַמשינער פּאַלאַץ און וועט האָבען דעם זעלבען סוף וואָס זיין זיידע האָט געהאַט פֿון זיינע אייגענע הויפֿלייט.

לערנען האָט ער נישט געוואָלט כאָטש צוהאַק איהם. מי האָט גע-
זאָגט, אַז מחמת דעם, וואָס אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט געהאַט גרויסענע
צרות פֿון זיין ברודער קאָנסטאַנטין, וועלכער איז געווען געבילדעטער פֿאַר
איהם, האָט ער דאַרום זיין גאַנצע מיה אַוועקגעלייגט אויף'ן נאַסלעדניק
און האָט דערווייל פֿאַרנאַבלעסיגט זיינע איבעריגע זיהן. דאָך צווייפֿעל איך,
אַז דאָס וואָר די אורזאַכע פֿון אַלעקסאַנדער דעם דריטען'ס גראָבקיט. ער
האָט נישט אַנדערש געמוזט זיין אַ גרויסער שונא צו בילדונג גלייך פֿון
קינדהייט אָן: אין פֿאַקט, זיין ספּעלען, וועלכעס איך האָב געזעהען אין די
טעלעגראַמען צו זיין בלח אין קאַפּענהאַגען, וואָרען אונגעשרייבליך שלעכט.
מי זאָגט, אַז די לעצטע יאָהרען פֿון זיין לעבען האָט ער זיך פֿיעל גע-
בעסערט אין זיינע מאַניערען, אָבער אין 1870, און אויך פֿיעל שפּעטער,
איז ער געווען אַן אמת'ער קינד פֿון פּאָוועל דעם ערשטען. איך האָב אין
פּעטערסבורג געקענט אַן אָפֿיציר פון שוועדישער אַכטמאָנוג, וועלכער וואָר
געשיקט אין די פֿעראַייניגטע שטאַטען צו בעשטעלען ביקסען פֿאַר רוסלאַנד.
ווען ער איז צוריקגעקומען, האָט ער געמוזט רעפּאַרטען וועגען זיין שליוות
צו אַלעקסאַנדער אַלעקסאַנדראָוויטש. אין פֿערלויף פֿון זייער געשפּרעך, ווע-
רענדיג שטאַרק אין כּעס, האָט ער גענומען שטאַרק זידלען דעם אָפֿיציר
און ווען ער האָט איהם געענטפֿערט מיט ווירדע, איז דער קיזערליכער יורש
אריין אין אַזאַ שרעקליכען צאָרן, אַז ער האָט דעם אָפֿיציר מיאוס בעלוי-
דיגט. דער אָפֿיציר, וועלכער האָט בעלאַנגט צו יענעם טיפּ זעלבסטבעוואוסטע,
אָבער זעהר לאַיאַלע עדעל-לייט אין רוסלאַנד, איז באַלד ארויס פֿון פּאַלאַץ
און האט געשריבען אַ בריף, אַז וויבאַלד דער צאַרעוויטש וועט נישט אַריינ-
שיקען זיין ענטשולדיגונג אין פֿערלויף פֿון 24 שטונדען, וועט ער זיך דער-
שיכען. דאָס וואָר אַ מין יאַפּאַנעזער דועל. אַלעקסאַנדער אַלעקסאַנדראָוויטש
האָט קיין ענטשולדיגונג נישט געשיקט, און דער אָפֿיציר האָט געהאַלטען
וואָרט. איך האָב איהם געזעהען ביי איין אינטימען פֿריינד מיינעם, בעת
ער האָט ערוואַרטעט יעדע מינוט צו קריגען אַ בריף פֿין צאַרעוויטש. מאָרגען
אין דער פֿריה וואָר ער טויט. דער צאַר איז געווען זעהר ביז אויף זיין
זעהן און האָט איהם בעפֿוילען נאַכצוגעהן נאָך דער מטה ביי צום קבר.
אָבער, אַפֿילו דיעזע שרעקליכע לעקציע האָט נישט אויסקורירט דעם יונגען
פּרינץ פֿון די ראַמאַנאָווע חוצפּה און ווילדקיט.

ד ר י ט ע ר ט ה י י ל .

ס י ב י ר .

זין מיטען מיי, 1862, עטליכע וואָבען פֿאַר אונזערע עקזאמענס, האָט מען מיר געהייסען אויסמאכען אַ ליסטע פֿון די רעגלמענטען, אין וועלכע מיר האָבען געוואָלט אַרײַנטרעטען. מיר האָבען זיך געטעגט אויסקלײבען אײַגענד וועלכען גוואַרדייסקען פֿאַלק. איך האָב גענוֹר מען אַ ליסטע פֿון אונזער קלאַס, און איך בין אומגעגאַנגען פֿון אײַן קאַמעראַד צום צווייטען. יעדער האָט שוין פֿריהער געהאַט אָבגעמאַכט בײַ זיך, אין וועלכען פֿאַלק זיך אָנצושלוסען, דאָס רובֿ האָבען שוין געטראָגען די אָפֿיצער־סקע היטעל פֿון יענעם פֿאַלק.

„איזער מאַיעסטעמ'ס הוואַרען“, „די פֿרעאַבראַזשענסקע לײב־גוואַרדיע“, „די קאוואַלערעיסקאַיאַ גוואַרדיאַ“, האָט מען מיר געהייסען פֿאַרשרײבען אײַנס נאָך'ס אַנדערען.

„און דו, קראַפֿאַטקין? די אַרטילעריע? די קאוואַקען?“ האָט מען מיך פֿון אַלע זײטען געפֿרעגט, איך האָב שוין נײַט געקענט מעהר פֿאַרטראָגען די אַלע פֿראַגען און אײבערגעבענדיג די ליסטע צו אַ קאַמעראַד, האָב איך מיך בעגעבען אין צײמער אום זיך נאָך אַמאַל צו בעדענקען וועגען מײַן ענדליכען בעשלוס.

נײַט אַרײַנצוטערעטען אין אַ גוואַרדייסקען פֿאַלק אין אַוועק געבען מײַן לעבען צו פֿאַראַדען און אויף באַלען, האָב איך שוין פֿריהער געהאַט בעשלאָסען. איך האָב געטרוימט פֿון אַוניווערויטעט, — שמוּדירען, פֿיהרען דעם סטודענט'ס לעבען. דאָס האָט געהייסען, פֿאַרשטעהט זיך, גענצליך

זיך אָבצורייסען פֿון פֿאַמער, וועלכער האָט געהאט גאָנץ אנדערע אַמביציעס, און זיך צו פּלאַנען מיט פּריוואַט לעקציעס אלס אַ לעבענסמיטעל; טויווענדער רומישע סטודענטען לעבען אזוי, און דאָס האָט מיך גאַנץ וועניג נעשראַקען. אָבער ווי אזוי קומט מען איבער די ערשמע התכלה פון אזאָ נייעס אַרט לעבען? אין עטליכע וואָכען אַ מוויך־פֿאַרלאָזען די שולע, אָנטאָהן מיינע אייגענע קליידער, זיך פֿערזאָרגען מיט מיינ אייגענע לאָזשי, און איך האָב ניט געוואוסט וואו מי געהמט אַפֿילו די פֿאַר רוכעל מיט וואָס אָנצוהויבען מיינ סקראַמנע קאַריערע. דאָן ווען ניט די אוניווערזיטעט האָב איך אַלס געטראכט, אז איך וואָלט קענען אָנקומען צו די אַרטיילערי אַקאַדעמיע. דאָס וואָלט מיך אויף צוויי יאָהר בעפּרייט פֿון די בעלעסמיגענדע סלוושבע און אַ חוץ די מיליטערישע וויסענשאַפטען, וואָלט איך קענען שטודירען מאַטעמאַטיק און פֿיזיקע. אָבער דער ווינד פֿון רעאַקציען האָט זיך געהאַט פֿאַרנאַנדער געבלאָזען, און די אַפֿיצירען וואָרען אין די אַקאַדעמיעס בער־האַנדעלט ווי חרר־אינגלאַך. אין צוויי אַקאַדעמיעס האָבען זיי געהאַט רעוואַלוציע און פֿון איינער האָבען זיי געהאַט אַרויסגעטרעטען אַלע מיט איין מאָל.

מיינע רעיונות האָבען זיך מעהר און מעהר פֿאַרנומען מיט סיביר. די געגענד פֿון'ס טייך אַמור האָט זיך דאָ ניט לאַנג אָנגעשלאָסען אָן רוסלאַנד. איך האָב געהאַט געלעזען אַ מאַסע וועגען דיעזען מיסיסיפי פון דעם מזרח, די בערג, וועלכע ער לעכערט דורך, דירייכע פֿלאַנצונגען פון זיין שכן דעם אוורזי טייך, און מיינע רעיונות זיינען אַוועק ווייטער, — אזוי אין די טראַפּישע געגענדען, וועלכע הומבאָלד האָט בעשריבען און ביז צו די גרויסע סברות פֿון ריטמער, וועלכע איך פֿלעג האָלט האָבען צו ליינען. און האָב איך מיר געטראַכט: עס איז דאָ אין סיביר אַ גרויסער פֿעלד, וואו מי קען פֿילייכט דורכפֿיהרען די גרויסע רעפֿאָרמען, וועלכע זיינען שוין דאָ, אָדער די וואָס קומען ערסט אָן. רעפֿאָרמער איז דאָרט דאָ וועניג און איך וועל האָבען אַ פֿרייען פֿעלד, אויף וועלכען צו ארבייטען נאָך מיינ געשמאַק נאָך. דאָס ערגסטע איז געווען, וואָס דאָס וואָלט מיך אָבגעטהיילט פֿון מיינ ברודער אַלעקסאַנדער.

אָבער ער וואָר געצוואונגען צו פֿאַרלאָזען די מאַסקווער אוניווער־זיטעט נאָך די לעצטע סקאַנדאַלען, און אין אַ יאָהר אָדער צוויי אַרום, האָב איך געטראַכט, (און אזוי איז'ס אויך געווען). וועלען מיר דאָך ווי עס איז צוזאַמענקומען. מיר איז נאָך אַזאָ געבליבען אויסצוקלייבען אַ רעגומענט פֿון דער אַמור געגענד. די איזווי האָט מיך אַמיינסמען פֿאַראינטערעסירט; אָבער, ליידער! אויף דיעזען טייך איז בלויז געשמאַנען איין פּיעכאַטנער

פאלק קאזאקען. א קאזאק אהן א פֿערר, דאָס איז שוין געווען צו מיאוס פֿאַר אַזאַ אינגעל ווי איך בין נאָך דאַמאַלס געווען, און איך האָב בעשלאָ-סען אריינצוטרעמען אין „די ריימענדע קאזאקען פֿון דעם אַמור“.

מיין בעשלוס זיך אָנצושליסען אָן די קאזאקען פֿון אַמור האָב איך אויפֿגעשריבען אויף דער ליסטע, און מיינע קאָלעגען זיינען געבליבען שמעהן ערשטוינט. „עס איז אזוי ווייט“, האָבען זיי געזאָגט, און מיין פֿריינד דאָרואַף האָט אַ כאַפּ געמאַהן דאָס אָפֿיצירסקע ביבעל און האָט פֿאַרגע-לעזען: „די אונאַפֿאַרמע שוואַרץ, מיט אַ פֿראַסט רויטען קאָלנער, אָהן לענטעס, די פֿוטערנע מיין געמאַכט פֿון הינטישע אָדער אַנדערע פֿעל; הויזען, גרויע“, אלע אָפֿיצירען זיינען געבליבען שמעהן געפֿלעווט.

„גיב נור אַ קוק אויף די אונאַפֿאַרמע!“ האָט ער אויסגעשריען. „מוחל די מיין!—מי קען זי שוין פֿאַלאָזשים מאַכען פֿון וועלפֿענע אָדער בערענע פֿעל; אָבער די הויזען! גרוי, פֿונקט ווי די הויזען פֿון אַ פֿראַסטען סאַלדאַט!“ די אַלגעמיינע שטימונג איז געוואָרען נאָך שרעקליכער.

איך האָב זיך געוויצעלט און בין אַוועק צום קאַפיטאַן.

„אודאי, קראַפּאַטקין מוז דאָך תּמיד מאַכען שפּאַס!“ האָט ער אויסגערופֿען. „האָב איך דיר ניט געזאָגט, אַז די ליסטע מוז היינט אַוועק-געשיקט ווערען צום גרויס-פֿירסט.“

ווען איך האָב איהם פֿערויכערט אַז דאָס איז מיין ערנסטער בעשלוס און ניט קיין שפּאַס, האָט זיך אויף זיין פֿנים בעוויזען דער אויסדרוק פֿון וואונדער און מיטלייד.

דאָך האָב איך שיעור ניט איבער געבימען מיין בעשלוס, ווען איך האָב אויף'ן צווייטען טאָג בעמערקט די ווירקונק, וואָס ער האָט געמאַכט אויף קלאַסאַווסקי'ן. ער האָט מיך געוואַלט זעהען אין אַניווערויטעט, און האָט מיר צוליב דעם געגעבען לעסאָנס אין לאַטיין און גריכיש. און איך האָב ניט געסמיינט איהם דערזעהלען וואָס מיך האָט אייגענמליך צוריק געהאַלטען פֿון אַניווערויטעט. איך האָב געוואוסט, אַז ווען איך זאָל איהם אויסזאָגען דעם גאַנצען אמת, וואַלם ער מיר אָנגעבאַמען צו טהיילען מיט מיר דאָס ביסעל, וואָס ער האָט געהאַט.

דאָן האָט דער פֿאַטער טעלעגראַפֿירט צום דירעקטאָר, אַז ער פֿאַר-ביט מיר צו פֿאַהרען אין סיביר; און די אַנגעלעגענהייט איז געמעלדעט געוואָרען צום גרויס-פֿירסט, וועלכער וואַר דער הויפט פֿון די מיליטערישע שולען. איך בין גערופֿען געוואָרען אין זיין ביוראָ אריין און האָב גע-פרוּאוויט זיין געהילפֿע איינריידען, אַז מיך אינטערעסירען די מאַדנע פֿלאַנ-צונגען פֿון אַמור און די געגענד, ווייל איך האָב גערעכענט, אַז ווען איך

זאל זאגען אז ווילען וויל איך אריין אין אוניווערזיטעט, נאָר, אז איך קען עס
ניט ערפֿאָדערען, וואָלט מיר מסתמא אימיצער פֿון דער קייזערליכער
פֿאַמיליע אָנגעבאָטען אַ סטיפּענדיום, — און דאָס האָב איך בשום אופן ניט
געוואָלט.

עס איז אונמעגליך צו זאָגען, וואָס דער סוף וואָלט געווען פֿון דעם
אַלעס, אָבער אַן עראייגניס פֿון גרויסער וויכטיגקייט — די גרויסע שרפה
אין פעטערסבורג — האָט גאַנץ אינדירעקט אַן ענדע געמאַכט צו אַלע
שוועריקייטען.

דעם מאָנטאָג נאָך דעם רוסישען שבועת — דער טאָג פֿון דעם
הייליגען ניוסט, וועלכער איז יענעם יאָהר אויסגעקומען דעם 26-טען מאי
— האָט אויסגעבראַכען אַ אימה'דיגער פֿייער אין דעם זאָגענאַנטען אַפראָק-
סין דוואָר. דיעזער דוואָר וואָר אַ גרויסער פלאַץ, מעהר ווי אַ האַלבע
קוואַדראַט מייל, וועלכער וואָר אין גאַנצען באַדעקט מיט קליינע קרעמלעך,
— הילצערנע בודקעס — וואו אַלע מיני אַלטוואָרג איז פֿאַרקויפֿט געוואָרען.
אַלע מעבעל און בעט-געוואָנט, אַלע קליידער און געניצטע ביכער,
האָבען זיך געשאַטען אין דיעזען מאַרק אריין פֿון אַלע עקען שטאָט, און
זיינען אַריין געפאַקט געוואָרען אין די בודקעס, אין די דורך-גענג, אפילו
אויף די דעכער. דיעזע זאַמלונג פֿון ברען מאַטעריאַל האָט הינטער זיך
דעם מיניסטעריום דעם אינערען מיט זיינע ארכיווען, וואו אַלע דאָקומענט-
טען ווענען די בעפֿרייאונג פֿון די לייב-אייגענע זיינען געלעגען; אין פֿראַנט
פֿון דיעזען אַלען מאַרק איז וויעדער געווען די שטאַטס-באַנק, אַ שמאַלע
געסעל, וועלכע האָט אויך געהאַט אַ רייע שטיינערנע סמאָרקעס, האָט
אָנגעהיילט דעם אַפראָקסין דוואָר פֿון אַ פֿליגעל פֿון דער פּאַזשען געביידע,
וועלכע וואָר פֿאַרנומען מיט גראַסעריעס און אויל קראַמען אין איהר אונ-
טערשטען עטאַזש, און מיט די אָפֿיצערסקע דירות אין אויבערשטען עטאַזש
אַנטקעגען דעם מיניסטעריום, אויף'ן אַנדערען זייט קאַנאַל זיינען געווען
אונגעהויערע האַלץ געשעפֿטען, אַלע דיעזע בודקעס און דאָס גאַנצע געהילץ
פֿון געגענאָיכער האָבען זיך אָנגעהאַפֿט כמעט אין דער זעלבער רגע, אום
פֿיער אַ זיגער נאַכמיטאָג.

וואָלט געווען אַ ווינט אין יענעם טאָג, וואָלט אַודאי אַ האַלבע
שטאָט אָנגעברענט געוואָרען מיט דער שטאַטס-באַנק, דעם מיניסטעריום,
דעם גאַסמינאי דוואָר (אויף געוויסן פראספעקט), די פּאַזשען געביידע און
דער נאַציאָנאַל-ביבליאָטעק.

יענעם נאַכמיטאָג בין איך געווען אין קאַרפּוס, שפּייזענדיג אין'ס
הויז פֿון אַן אָפֿיציר אונזערען, און מיר זיינען צוגעשפּרונגען צום פּלאַץ אזוי

שנעל ווי מי האָט דערזעהען דורכען פֿענסטער די ערשמע וואָלקענס רויד אַרויסזעצנדיג גלייך נעבען אונזער הויז. די סצענע וואָר אַ שוידערהאַפֿמע. פונקט, ווי אן אונגעהייערע שלאַנג, קנאַקענדיג און פֿייפֿענדיג, האָט זיך דער פֿייער געוואָרפֿען אין אַלע זייטען, רעכטס און לינקס, האָט זיך אַרומ-געוויקעלט אַרום די כאַמקעס, און האָט זיך פֿלוצלונג אויפֿגעהויבען אין אַ שרעקליכע הויכע זייל, און זיך ווידער אַ וואָרף צו טהאָן מיט זיינע פֿייפֿענדע צונגען אויף פֿרישע היזלעך און זייער אינהאַלט. עס איז געוואָרען אַן עכטער שטורעם-ווינד פֿון פֿייער און רויד, און ווען די ברענענדע פֿעדערען פֿון די מאַסען אַלטע בעט-געוואַנט האַכען אָנגעהויבען פֿליהען אין אַלע זייטען, האָט מען שוין ניט געקענט מעהר פֿערבלייבען אויף דעם ברענענדיגען מאַרק. מי האָט איהם גענצליך געמוזט איבערלאָזען צו די פֿלאַמען.

די נאַמטשאַלטשוואַ האָט גאָר אין גאַנצען פֿאַרלאָרען דעם קאַפּ. אין יענער צייט איז נאָך צום מאָל ניט געווען קיין איין פּאָזשאַרנע דאַמפּף-מאַשין אין גאַנץ פעטערסבורג, און פּראָסמע אַרבייטס מענשען וואַרען עס, וועלכע האַבען פֿאַרגעשלאָגען, מי זאָל בריינגען די אינדזשין פֿון די אייווען-פֿאַבריקען פֿון קאַלפינא, צוואַנציג מייל ווייט פֿון דער הויפט שטאָט. ווען די דאַמפּף-מאַשין איז אַריין אין וואַקזאַל, האַבען זי די אַרבייטער ועלבסט אוועק געשלעפּט צום פֿייער. פֿון די פֿיער שפּריץ-רעהרען איז איינע צושניטען געוואָרען פֿון אן אונבעקאַנטע האַנד, און די איבעריגע דריי האַר-בען געגאַסען אויף'ן מיניסטעריום אָהן אויפֿהער.

די גרויס-פֿירסטען זיינען געקומען אַ קוק טהאָן און זיינען גלייך אוועק צוריק. שפעט אין אָווענד איז אויך דער צאַר ערשינען, בעת די באַנק איז שוין געווען אויסער געפֿאַהר, און האָט געוואַנט, וואָס יעדער איינציגער האָט פֿריער געוואוסט, אַז איצט מוז מען זעהען צו רעטען דעם קאַרפּוס. עס איז גטווען קלאָהר פֿאַר יעדען איינעם, אַז ווען דיעזע נעביידע זאָל זיך אַנכאַפּען, וועט די נאַציאָנאַל ביבליאָטעק און אַ האַלבער געווסקי פּראָספעקט אוועק אין פֿייער.

עס וואָר די מאַסע, דאָס פֿאַלק גופּא, וועלכע האָט אָבגעהאַלטען דעם פֿייער, ער זאָל זיך ניט פֿאַרשפּרייטען ווייטער און ווייטער. אין אַ געוויסען מאָמענט האָט מען געמיינט, אַז אָט צינד זיך אָן די באַנק. די זאַכען וואָס מי האָט אַרויסגעראַטעוועט פֿון די קראַמען האָט מען אוועק געלייגט אין דער סאַדאַוואַיאַ גאַס, אין גאַנצע בערג זיינען געלעגען ביי די ווענד פֿון דער באַנק. די הויפֿענס, וואָס זיינען געלעגען אין מיט'ן גאַס האַבען זיך פֿיעל מאָל אָנגעצונדען, אָבער דאָס פֿאַלק, וועלכעס איז דאָרט געשטאַנען און האָט זיך געבראַמען אונטער דער אינערטרעגליכער היץ,

האָט תמיד אָבגעהאַלטען די פֿלאַמען, זיי זאָלען ניט צוקומען צו די בערג זאַכען, וועלכע זיינען געלעגען אויף דער אַנדערער זייט. זיי האָבען געשאַל-טען די גאַנצע נאַטשאַלסשוואַך, ניט קריגענדיג אפילו קיין פומפ ערגעץ ניט. „וואס טהוען זיי דארט אַלע ביין מיניסטעריום, ווען אט-אט כאַפּט זיך אן די באַנק און דאס פֿינדלינג הויז? זיי האבען אַלע פֿערלוירען די קעפּ זייערע!“ „וואו איז דער פּאליציי-הויפּט? פֿאַרוואס שיקט ער ניט אַ פּאזשאַרנע כּריי-גאַדע צו דער באַנק?“ האבען זיי געשריען פֿון אַלע זייטען. איך האב געקענט דעם פּאליציי שעף פּערזענליך, דען איך האב איהם געהאַט געזעהען אין אונזער אינספּעקטאָר'ס הויז, וואוהין ער פּלעגט קומען מיט זיין כּרודער, דעם בעקאַנטען ליטעראַטור קריטיקער, אַנגענקאַפּ, און איך האב מיך זעלבסט פֿאַרגעשלאַגען איהם אויפֿצוווכען. און איך האב איהם ווירקליך געפונען, זיך אַרומדרעהענדיג צוועקלאז אין גאַס; און ווען איך האב איהם געמעל-דעט, ווי די זאך האַלט, אונגלויבליך ווי עס שיינט, האט ער מיר, אַ אינגלינג, געגעבען דעם זאַקאז, אַריבערצובריינגען אַ פֿייער כּריגאַדע פֿון מיניסטעריום צו דער שטאַטס-באַנק. נאַטירליך, האב איך איהם געזאגט, אַז אויף מיין בעפעהל וועט קיינער זיך ניט וועלען אַ ריהר טאהן, און איך האב איהם געבעטען ער זאל מיר געבען אַ געשריבענעם ארדער. אבער גענעראַל אַנגענקאַפּ האט ניט געהאַט, אדער ער האָט געזאגט, אַז ער האט ניט קיין שטיקעל פּאַפּיער, און איך האָב געמוזט בעטען איינעם פֿון אונ-זערע אַפֿיצירען, ער זאל מיט מיר געהן און איבערגעבען דעם בעפעהל פֿון'ס פּאליציי שעף. ענדליך, האָבען מיר קיים מיט צרות איינגערעט אַ קאַפיטאַן פֿון אַ פֿייער כּריגאַדע — וועלכער האָט געשאַלטען די גאַנצע וועלט און אַלע זיינע עלטסטע—ער זאָל אַריבער פֿיהרען זיינע לייט צו דער באַנק.

דער מיניסטעריום גופא האט ניט געברענט; אָבער די אַרכיווען און די פּאַפּירען האָבען יא געברענט; און פֿיעלע אינגלעך, מיניסטענס פּאַזשען און קאַדעטען, ווי אויך אַ מאסע שרייבערלעך, האָבען אַרויסגעטראָגען גאַנ-זע פּעק פֿון דער געביידע און האָבען זיי אריינגעפּאַקט אין דראַשקעס. אַפֿטמאַל פֿלעגט אַ פּעקעל אַרויספֿאַלען, און דער ווינד האָט צוטראַגען און צווייט די בלעטלעך איבער'ן גאַנצען מאַרק. אויף דער אַנדערער זייט קאַנאַל האָט מען געהענט זעהען אַ פֿאַרבאַהאַלטענעם פֿייער דורכזענדיג דורך די מאַסען געהילץ גאַנץ געמיטליך.

די שמאַלע גאַסען, וואס האבען אַנגעטהיילט דעם פּאַזשען קאַרפּוס פֿון דעם אַפּראַקסין דוואר זיינען געווען אין אַ טרויעריגען צושטאַנד. די קרעמלעך זיינען געווען פֿול מיט שוועבעל, אויל, טערפּענטין און אַנדערע

ברענשטאפען, און אונגעהייערע פלאמען האבען ארויסגעזעצט פֿון דארטען און האָבען זיך אָפֿט אַרויפֿגעכאַפּט אויפֿ'ן דאַך פֿון דער קאַרפּוס געביידע. די פֿענסטער און געזימסען האָבען זיך שוין גענומען טלײען, וועהרענד די פּאָזשען און די קאַדעטען, האָבענדיג אויסגערייניגט די צימער, האָבען געגאַסען וואַסער דורך אַ קליינע פּומפּ מאַשין, וועלכע מי האָט יעדען מאָל אָנגעפֿיהלט פֿון אַלט-פֿרענקישע פֿעסלאַך. עטליכע פֿייערלייט זיינען גע- שטאַנען אויפֿ'ן גליהענדען דאַך און האָבען געשריען „וואַסער! וואַסער!“ דאָס וואַר הערצרייסענדיג. איך האָב דאָס שוין מעהר ניט געקענט אַריבער- טראַגען און בין אוועק אין דער סאַדאַוואַיאַ גאַס, וואו איך האָב מיט פּשוט'ער געוואַלט געצוואונגען דעם דרייווער פֿון איינעם פֿון די פֿעסער, וואָס בעלאַנגען צו אַ פּאָליצייסקער פֿייער בריגאַדע, אַריינצופּאַהרען אין הויף אַריין און אַנפֿילען אונזער פּומפּ מאַשין מיט וואַסער. אָבער, ווען איך האָב דאָס פּרוּבירט טאָהן אַ צווייטען מאָל, האָט זיך דער פֿוהרמאַן ענטשיידען ענטזאָגט. „מי וועט מיך ברענגען פֿאַר'ן מיליטער געריכט“, האָט ער גע- טענה'ט, „ווען איך וועל איך האָרבען“. פֿון אַלע זייטען האָט מען צו מיר געשריען: „געה און זיך אימיצען אויף, — דעם פּאָליציי שעה, דעם גרויס- פֿירסט, אַבי וועמען, — און זאָג זי, אַז אָהן וואַסער איז דער קאַרפּוס פֿאַרלוירען.“ „אפּשר זאָל מען דאָס גאָר רעפּארטען דעם דירעקטאָר אונזערען?“ האָט זיך אימיצער געוויצעלט. „געהט שוין, געהט! איהר וועט זיי מיט ליכט ניט געפֿינען. געהט און טהו עס אַליין“.

איך בין ווידער אַ מאָל אוועק אויפֿזוכען דעם גענעראַל אַנענקאַף, און ענדליך האָט מען מיר געזאָגט, אַז ער איז אודאי אויפֿ'ן הויף פֿון דער באַנק. דאָרט זיינען עטליכע אָפֿיצירען געשטאַנען אַרום אַ גענעראַל, אין וועלכען איך האָב דערקענט דעם פעטערסבורגער גענעראַל-נובערנאַטאָר, פּרינץ סוואוואַראָף. אָבער דער טויער איז געווען פֿאַרמאַכט און אַ בעאַמטער פֿון באַנק האָט מיך ניט געוואַלט אַריינלאָזען. קוים מיט צרות בין איך אַריין אין הויף און גלייך צו צו סוואוואַראָף, וועלכער איז געשטאַנען און האָט געשריבען אַ צעמעל אויף זיין אַדויטאַנט'ס פּלייצע.

ווען איך האָב איהם רעפּארטעט ווי עס האַלט, איז זיין ערסטע פֿראַגע געווען: „ווער האָט דיך געשיקט?“ „קיינער ניט— די קאַמעראַדען,“ האָב איך געענטפֿערט. „אזוי זאָגסטו, דער קאַרפּוס האַלט שמאָהל?“ „יא.“ ער איז גלייך אַרויסגעלאָפֿען און כאַפּענדיג אין גאַס אַ ליידדיגע העט באַקס, האָט ער זיך מיט איהר צוגעדעקט דעם קאַפּ און איז גלייך אַריין אין גע- סעל. ליידדיגע פֿעסלאַך, שטרוי, הילצערנע קעסטלאַך, און אַנדערע חפּצים האָבען פֿאַרלייגט די געסעל. צווישען די פּלאַמען פֿון די אויל קראַמען

אויף איין זייט און די געביידען פֿון אונזער קאָרפּוס אויף דער אַנדערער זייט, פּרינץ סוואַוואַראָף האָט געהאַנדעלט ראַש און ענטשלאָסען, „אין גאָר-מען געפֿינט זיך אַ ראַטע סאָלדאַטען“, האָט ער זיך געווענדעט צו מיר, „נעהם דיר אַן אַבטהיילונג און זאָלען זיי אַברייניגען די גאַס—זאָפּאַרט, באַלד וועט מען אהער ברײניגען אַ וואַסער-קישקע פֿון דעם דאַמפּף אינדושין, שפּריץ דורכאַנאַנד, איך פֿערלאָן זיך אין נאַנצען אויף דיר“.

די סאָלדאַטען אַרום צו נעהמען פֿון גאַרטען איז ניט געווען אזוי לײכט; זיי האָבען זיך דאָרט צוגעכאַפּט צו די פֿעסלאַך און די קעסטלאַך, האָבען אָנגעשטאַפּט פֿולע קעשענעס מיט קאַווע און צוקער, און האָבען זיך גאַנץ געשמאַק פֿאַרבּראַכט די שעהנע נאַכט אונטער די בוימער, קנאַקענדיג ניס, קײנער האָט זיך פֿון אַרט ניט געריחרט, ביז אַן אַפֿיציר האָט זיי ניט באַפֿאַהלען, מי האָט ענדליך אָנגערייניגט די גאַס און די פּומפּ האָט גענומען גיעסען לעבעדיג, חברה איז געווען איבער גליקליך, און אַלע צוואַנציג מינוט האָבען מיר אומגעביטען אַנדערע מענשען בײַ דער וואַסער-קישקע, דען די היץ איז געווען אונערטרעגליך.

אַ זײַנער דרײַ אָדער פּיער אין דער פּריה האָט מען שוין געקענט זיין זיכער, אַז דער פֿײַער האָט גענומען ווערען קלענער; דער קאָרפּוס וואָר אויסער געפֿאַהר, און נאָך דעם ווי מיר האָבען געהאַט געלאָשען אונזער דורשט מיט אַ האַלב דוצען גלאָז טהעע, אין אַ קלײַנע קרעטשמע דערבײַ, זײַנען מיר אַוועק געלאָפֿען אויף דעם ערשטען בעסטען בעטעל, וואָס מיר האָבען געפֿונען לעער אין דעם שפּיטאַל פֿון קאָרפּוס.

איך בין אויף מאָרגען אויפֿגעשטאַנען גאַנץ פֿריה און בין אַוועק זעהען דעם פּלאַץ פֿון דער שרפּה, צוריקגעהענדיג אין קאָרפּוס ארײַן, האָב איך בעגעגענט דעם גרויס-פֿירסט מיכאַאיל, וועלכען איך האָב בעגלייט, ווי דאָס וואָר מײַן פֿלײכט, די פּאַזשען מיט פּנים'ער שוואַרץ פֿון רײַך, מיט נעשוואַלענע רױטע אויגען, מאַנכע מיט אָבגעסמאַליעטע האָר, האָבען אויפֿ-געהויבען די קעפּ פֿון געלעגער, מי האָט זיי קוים געקאַנט דערקענען. אָבער זיי וואָרען שטאַלץ מיט דעם געדאַנק, אַז זיי האָבען ניט מורא געהאַט פֿאַר די ווייסע הענטלעך זײַערע און האָבען געאַרבייט אזוי שווער, ווי יעדער אײַנער.

דײַזער בעזוך פֿון'ס גרויס-פֿירסט האָט אָבגעראַמט אַלע שוועריג-קײטען; ער האָט מיר געפֿרעגט פֿאַר וואָס מיר איז גראַד אײַנגעפֿאַלען די פֿאַנטאַזי זיך אַוועקצולאָזען אַזש קײן סיביר, — צי איך האָב דאָרט פֿרײַנד, צי דער גענעראַל-גובערנאַטאָר קען מיר; און זיך דערוויסענדיג, אַז איך האָב דאָרט קײן קרובים און קײן בעקאַנטע, האָט ער אויסגעשריען: „טו ווי

אזוי פאהרסטו אהין? זיי קענען דאך דיר אוועקשיקען אין אן איינזאמען קאָ-
זאקען דערפֿעל. וואָס וועסטו דאָרטען טהאָן? איך וועל ליעבערסט שרייבען
צום גענעראַל-גובערנאָטאַר און וועל דיך רעקאָמענדירען."

נאָך אזא מין פֿאַרשלאַג בין איך געווען זיכער, אז דער פֿאַטער וועט
זיך שוין געוויס ניט שמעלען אין וועג—און אזוי איז טאַקי געווען. מיר
איז ערלויבט געוואָרען אָבצופֿאַהרען קיין סיביר.

דיעזע שריפּה האָט געהאַט אַ גרויסע ווירקונג ניט נאָר אויף דער
פּאָליטיק פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, נאָר אויך אויף דער היסטאָריע
פֿון רוסלאַנד פֿאַר יענעם טהייל פֿון'ם יאַהרהונדערט. אַז עס איז ניט גע-
ווען אַ בלוזער צופֿאַל, האָט יעדער פֿאַרשטאַנען. שבועות, און דער טאָג
פֿון'ם הייליגען גייסט זיינען גרויסע יום טובים אין רוסלאַנד, און אין
מאַרק איז קיין נפש ניט געווען צו יענער צייט אַ חוץ די וועכטער; און
דאָן האָבען זיך די געהיליך-שמעלען גראַד אָנגעצונדען אין דעם זעלבען
מאָמענט ווי דער אַפּראַקסין מאַרק, און אין אַנדערע פּראָווינץ שמעט האָ-
בען זיך אויך גלייך נאָך דעם פּעטערסבורגער פֿייער געטראָפֿען פֿיעלע גרויסע
שריפּות. די מעשה איז געווען אַ געמאַכטע, אָבער פֿון וועמען? דיעזע
פֿראַגע בלייבט אונפֿערענטפֿערט ביז אויף'ן היינטיגען טאָג.

קאַטאַף, וועלכער האָט געברענט מיט אַ פּערוזענליכען צאָרן געגען
אַלעקס. הערצען, און בעזאָנדערס געגען באַקונין, מיט וועלכען ער האָט
שוין אַמאָל געמוזט געהען אויף אַ דועל, האָט גלייך אויף'ן צווייטען טאָג
נאָך'ן פֿייער, בעשולדיגט די פּאָליאַקען און די רוסישע רעוואָלוציאָנערען,
אַז זיי זיינען עס געווען די אונטערצינדער; און מיט דיעזע מיינונג זיינען די
פּעטערסבורגער און מאַסקווער איינוואוינער געווען איינפֿערשטאַנען.

פּוילען האָט זיך דאָן פֿאַרטיג געמאַכט פֿאַר דער רעוואָלוציאָן,
וועלכע איז אויסגעבראָען דעם קומענדען יאַנואַר, און די אונטעראַרירישע
רעוואָלוציאָנערע רעגירונג האָט געהאַט געשלאָסען אַ בונד מיט די לאַנדאָ-
נער ניהיליסמען; זיי האָבען געהאַט וויערע לייטע אין דעם רעכטען צענטער
פֿון דער פּעטערסבורגער נאַטשאַלסטוואָ. ניט לאַנג נאָך דער שריפּה האָט אַ
רוסישער אָפֿיציר געשאַסען אויף'ן גענעראַל-גובערנאָטאַר פֿון פּוילען, אויף
אַ גרויס-פֿירסט; און ווען דער גרויס-פֿירסט קאַנסטאַנטין איז נאָמינירט
געוואָרען אויף זיין פּלאַץ, האָט מען אויף איהם אויך גלייך געשאַסען (אַס
26 יוני). דאָס זעלבע האָט אויך פּאַסירט אין אויגוסט מיט'ן מאַרקוו וויער-
לעפּאַלסקי, דער פּוילישער פֿיהרער פֿון דער רוסישער פֿעראייניגונגס-פּאַרטיי.
נאַפּאָלעאָן דער דריטער האָט די פּאָליאַקען תּמיד איינגעגעבען האַפֿנונג, אַז
זיי קענען זיך בעפּרייען פֿון רוסישען יאָך דורך אַ בעוואַפֿענטען אויפֿשטאַנד

אורטהיילענדיג פֿון דעם געוועהנליך ענגהערציג מיליטערישען שטאַנדפונקט, וואָלט זיך די רעוואָלוציאָנערען געלוינט אָנצופֿיהרען אַ קאַמפֿ געגען דער רעגירונג מיט אַזעלכע מיטלען ווי אָנצוצינדען די באַנק פֿון רוסלאַנד און עטליכע מיניסטעריווס, און אַרױפֿצױאָגען אַן אימה אויף די הויפט־שטאַדט; אָבער ס'איז ניט געווען דער מינדעסטער ברעקעל בעווייז וואָס זאָל אונטערשטיצען אזא מיין ווילדע השערה.

די פֿאַרטגעשריטענע פֿאַרטייען האָבען דאָן איינגעזעהען, אז יעדע האָפֿנונג אויף אַלעקסאַנדער'ס רעפֿאָרמאַטאַרישע איניציאַטיווע איז אומזיסט. יעדער האָט געזעהען, ווי ער געהט אַלץ מעהר און מעהר אַריבער אין דעם לאַגער פֿון די רעאַקציאָנערען. מענער מיט געדאַנקען האָבען פֿאַראויסגעזעהען, דאָס די בעפֿרייאונג פֿון די מוזשיקעס, אונטער די בעדינגונגען פֿון אַבזאַהלונגטן, וועלכע ווײַנען געווען אַרױפֿגעלייגט אויף זיי, האָט געמיינט זייער זיכערע פֿאַראַרמונג און רואינירונג. דאַרום ווײַנען רעוואָלוציאָנערע פֿראַקלאַמאַציאָנען אַרױסגעלאָזען געוואָרען אין סט. פעטערסבורג, אין וועלכע דאָס פֿאָלק און די אַרמיי ווײַנען אויפֿגעפֿאַדערט געוואָרען צו אַן אַלגעמיינעם אויפֿשטאַנד, וועהרענד די געבילדיטע קלאַסען ווײַנען אויפֿגעפֿאַדערט געוואָרען צו פֿערלאַנגען דורכאויס אַ נאַציאָנאַלע קאָנוענציאָן. אונטער אַזעלכע אומשטענדען, קען זעהר זיין, איז עס געווען דער פֿלאַן פֿון אייניגע רעוואָלוציאָנערען צו צושטערען די רעגירונג'ס מאַשין.

ענדליך, דער אונבעשטימטער האַראַקטער פֿון די בעפֿרייאונג האָט פֿעראורזאַכט אַ גרויסע צוטומלענעש און קאָכענעש צווישען די מוזשיקעס, וועלכע בילדען אימער אַ בעטרעפֿטליכען טהייל פֿון דער בעפֿעלקערונג אין אַלע רוסישע שטעט. און דורך די גאַנצע געשיכטע פֿון רוסלאַנד, יעדעס מאָל, ווען אזא קאָכענעש האָט זיך אָנגעפֿאַנגען, איז דער רעוולוטאַט געווען אַנאַנימע בריף, וואָס פֿלעגען פֿאַראויס זאגען גרויסע פֿייערען, און וועלכע האָבען טאקי אויך באלד שטאַטגעפונען.

עס איז געווען מעגליך, דאָס דער געדאַנק אונטערצוצינדען דעם אַפֿראַקסין מאַרק איז אַרױנגעקומען אין די קעפֿ פֿון די איינצעלנע מענער אין דעם רעוואָלוציאָנערען לאַגער, אָבער ניט די שטרענגסטע אונטערזוכונגען, ווי אויך ניט די מאַסען אַרעסטען, וואָס האָבען זיך אָנגעפֿאַנגען איבער גאַנץ רוסלאַנד, האָבען ניט אַרױסגעבראַכט דעם קלענסטען בעווייז, אז עס איז טאַקי אזוי געווען. וואָלט עטוואָס עהנליכעס אויסגעפונען געוואָרען, וואָלט די רעאַקציאָנערע פֿאַרטיי זיכער ניט פֿאַרפֿעהלט אַרױסצושלאָגען גוטען קאַפיטאַל דערפֿון. פֿיעלע מעמוואָרען און גאַנצע ביכער פֿון קאַרעס־פֿאַנדענצען פֿון יענער צײַט ווײַנען אָבגעדרוקט געוואָרען, אָבער אין זיי

קען מען ניט געפינען אפירו א וואונק, וואָס זאָל אונטערשטיצען דיעזען פערדאכט.

פונקט פֿאַרקעהרט, ווען אועלכע פֿייערען האָבען אויסגעבראַכען אין אייניגע שטעט אויף די וואָלאַ, און איבערהויפט אין סאַראַטאוו, און ווען אַ מיטגליד פון סענאַט, זשאַנאַוו, איז געשיקט געוואָרען פֿון דעם צאַר צו מאַכען אַ שטרענגע אונטערזוכונג איז ער געקומען צוריק, פֿעסט איבער-ציינט, דאָס דעד פֿייער אין סאַראַטאוו איז די אַרבייט פֿון די רעאַקציאָנערע פֿאַרטיי. דיעזע פֿאַרטיי האָט גערעכענט, אַז עס איז נאָך מעגליך צו צווינגען אלעקסאַנדער דעם צווייטען אָבצולייגען די ענדליכע אַבשאַפֿונג פֿון פֿאַנג-שמיזונג, וואָס האָט בעדראַפֿט שטאַטפֿינדען דעם 19-טען פֿעברואַר, 1863. ווי האָבען געוואוסט די שוואַכקייט פֿון זיין כאַראַקטער, און גלייך נאָך דעם גרויסען פֿייער אין פעטערסבורג האָבען זיי אָנגעפֿאַנגען אַ נוואַלדיגען קאַמפֿף פֿאַר די אָבלייגונג און די רעוויזיע פֿון דעם בעפֿרייאונגס-געזעץ אין אַלע זיינע פֿראַקטישע אָנווענדונגען. מי האָט גערעדט אין די קרייזען פֿון אַדוואַקאַטען, וואָס האָבען געוואוסט גענוי די גאַנצע אַנגעלעגענהייט, דאָס דער סענאַטאָר זשאַנאַוו האָט ווירקליך געבראַכט בעווייזע פֿון די שולד פֿון די רעאַקציאָנערען אין סאַראַטאוו, אָבער דאָס ער איז געשטאַר-בען אויף'ן וועג צוריק נאָך פעטערסבורג און דאָס זיין פֿאַרטפֿעל איז פֿאַרשוואַנדען געוואָרען. מי האָט איהם קיינמאָהל ניט וויעדער געפֿונען.

ווי די מעשה איז אָבער ניט געווען, ווער עס זאָל ניט זיין דער פֿעראַוראָבער פֿון דעם אַפֿראַקסין פֿייער, די רעוולטאַטען זיינע זיינען געווען זעהר טרויעריגע: אלעקסאַנדער דער צווייטער איז נאָך דעם איבערגעגאַנגען אין די זייט פון די רעאַקציאָנערען—און וואָס איז געווען נאָך פֿיעל ערגער—די עפֿענטליכע מיינונג פֿון יענעם טהייל פֿון די געזעלשאַפֿט פֿון פֿע-טערסבורג און איבערהויפט פֿון מאַסקווע, וואָס האָט געהאַט דעם גרעסטען איינפֿלוס אויף די רעגירונג, האָט מיט אַמאָל אַראַבגעוואָרפֿען פֿון זיך איהר ליבעראַליזמוס, און האָט זיך אומגעקעהרט מיט'ן רוקען ניט נור געגען די זעהר ראַדיקאַלע סעקציאָן פֿון די רעפֿאָרם פֿאַרטיי, נור זאָגאַר געגען איהר זעהר געמעסיגטען פֿליגעל.

אייניגע טעג נאָך דעם פֿייער, בין איך אַוועק זונטאַג זעהען מיין קאַזין, דעם אַדוואַטאַט פֿון דעם אימפֿעראַטאָר. אין זיין הויז פֿלעג איך מיך אָפֿט טרעפֿען מיט אָפֿיצירען, טשינאַוניקעס, וואָס האָבען שטאַרק סימפּאַ-טיוירט מיט טשערנישעווסקי. ער אליין איז געווען אַ פֿלייסיער און אַ שטענדיגער לעזער פֿון דעם „סאַוורעמעניק“, דער אָרגאַן פֿון די דאַמאָלס פֿאַרגעשרימענע רעפֿאָרם פֿאַרטיי. ער האָט געבראַכט אייניגע נומערען

פֿון דעם „סאָוועמעניק“, און אוועקלייגענדיג זיי אויף'ן מיטש, ביי וועלכען איך בין געזעסען, האָט ער צו מיר געזאָגט: „פֿון היינט אָן און ווייטער האָב איך ניט מעהר צו טאָהן מיט דיעזען אויפֿרייצענדען, פֿאַרפֿיהרערישען זשורנאַל“, און דיעזע ווערטער האָבען אויסגערדיקט די מיינונג פֿון גאַנץ פעטערסבורג.

עס איז געוואָרען ניט אַנשמענדיג צו ריידען וועגען רעפֿאָרמען. די גאַנצע לופֿט איז פֿול געווען פֿון אַ רעאַקציאָנערען גייסט. דער „סאָוו־רעמעניק“ און עהנליכע זשורנאַלען זיינען אונטערדריקט געוואָרען; די זאַמאָג'ס סקולס זיינען צוגעשלאָסען געוואָרען, און מאַסען אַרעסטען האָבען זיך אָנגעפֿאַנגען. פעטערסבורג איז געווען אין אַ בעלאַגערונג'ס צושטאַנד.

צוויי וואָכען שפעטער, דעם 25-טען יוני, די צייט, אויף וועלכע מיר, די פֿאָזשען און קאַרעטען, האָבען אזוי לאַנג געוואַרט, איז ענדליך געקומען. דער אימפּעראַטאָר האָט אונז געגעבען אַ סאָרט מיליטערישען עקזאַמען—און מיר זיינען יענעם טאַג אויפֿגעהויבען געוואָרען צו דעם טשין פֿון אַפֿיצירען.

ווען דער פֿאַראַד איז געווען פֿאַראַיבער, האָט אַלעקסאַנדער דער צווייטער אויסגערופֿען אויף'ן קול: „די נייע אַפֿיצירען צו מיר!“ און מיר האָבען זיך פֿערוואַמעלט ארום איהם. ער איז געבליבען זיצען אויף זיין פֿעדר. דאָ האָב איך איהם ערסט דערזעהען אין אַ גאַנץ נייע בעלייכט־טונג. דער מאַן, וואָס האָט דעם קומענדיקן יאָהר געשפּילט די ראַלע פֿון אַ בלוט דורשטיגען אונטערדריקער פֿון דעם אויפֿשטאַנד אין פּוילען, איז יעצט געווען קלאָר פֿאַר מיר אין זיין רעדע, וואָס ער האָט געהאַלטען פֿאַר אונז.

ער האָט אָנגעהויבען מיט אַ רוהיגען טאָן: „איך גראַטוליר איך; איהר זייט אַפֿיצירען.“ ער האָט גערעט וועגען מיליטער־פֿפֿליכט, און וועגען לאַיאַליטעט, ווי מי רעט געוועהנליך ביי אַזעלכע פֿעלע. „אַבער, אויב אימיצער פֿון אייך“, האָט ער פֿאַרמגעזעצט, שאַרף אויסריידענדיג יעדען וואַרט, זיין געזיכט איז פּלוצלונג פֿול געוואָרען מיט צאַרען „אַבער אויב אימיצער פֿון אייך—פֿון וואָס גאַט זאָל אייך אויסהיטען—זאָל אונטער וועלכע עס איז אומשטענדיק אַרויסווייזען אונטערייהייט צו דעם צאַר, צו דעם טראָהן און צו דעם פֿאַמערלאַנד, ווייסט—איך זאָג עס אייך—דאָס ער וועט בעד־האַנדעלט ווערען מיט די גאַנצע גרויזאַמקייט פֿון געזעץ, אָהן די קלענסטע רחמנות“.

זיין שטימע האָט זיך ענטזאָגט מעהר צו ריידען. זיין געזיכט איז

געווען ווי אָנגעצונדערן, פֿול מיט דיעווען בלינדען צאָרן, וועלכען מיר איז אויסגעקומען צו באַמערקען אויף די פֿנים'ער פֿון די פֿריצים, ווען זיי האָבן בען געהייסען די קנעכט צו שמייסען די מוזשיקעס, ביז בלוט זאָל שפֿריצען. ער האָט פֿלוצלונג אַ דרוק געמאָהן מיט די שפּאַרען אין די זייטען פֿון זיין פֿערד און איז אַרויסגעפֿאַהרען פֿון אונזער צירקעל.

אויף מאָרגען, דעם 26-טען יוני, זיינען אויף דעם באַפֿעהל פֿון דעם איספּעראַטאָר דריי אָפֿיצירען דערשאַסען געוואָרען אין פּוילען און איין סאָלדאַט איז פֿאַרשמיסען געוואָדען אויף טויט.

„די רעאַקציען איז אין איהר פֿולען גאַנג“, האָבן איך גערעדט צו זיך אליין, ווען מיר זיינען געגאַנגען צוריק אין קאַרפּוס.

איידער איך האָב פֿאַרלאָזען פּעטערסבורג האָבן איך נאָך איין מאל געזעהען אַלעקסאַנדער דעם צווייטען. עטליכע טעג נאָך די עקזאַמענס, זיינען אַלע ניי געמאַכטע אָפֿיצירען געבראַכט געוואָרען אין פּאַלאַץ אום פֿאַרגעשטעלט צו ווערען פֿאַר'ן קייזער, מיין זעהר ניט אנציהענדער יוני-פֿאַרס מיט די גרויע הויזען, האָט זיך יעדען איינעס געוואָרפֿען אין די אויגען. אזוי ווי די אמור קאַזאַקען זיינען דאָן געווען אין יונגסטען פּאַלק, איז מיר אויסגעקומען צו שמעהען גאַנץ צום סוף פֿון דער ליניע פֿון הונדערטער אָפֿיצירען, וואָס וואָרען דאָרט. אַלעקסאַנדער האָט מיך געפֿונען און געפֿרענט: „דו געהסט אַלזאָ קיין סיביר? איז דער פֿאַטער ענדליך בע-שמאַנען דערויף?“ איך האָבן איהם געענטפֿערט אז יאָ. „און דו האָסט ניט מורא אזוי ווייט צו געהן?“ איך האָבן גאַנץ וואָרס ערווידערט: „ניין, איך וויל אַרבייטען. עס מוז אין סיביר זיין פֿיעל צו טאָהן אום איינצופֿיהרען די גרויסע רעפּאַרמען, וועלכע געהען דאָרט געמאַכט ווערען.“ ער האָט מיר געקוקט גלייך אין די אויגען, האָט זיך פֿאַרטראַכט און ענדליך האָט ער געזאָגט: „נו, געה; מי קען זיין ניצליך אומעטום!“ און אויף זיין פֿנים האָט זיך בעוויזען אזוי פֿיעל מיעדקייט, אזוי פֿיל פֿאַרצווייפֿלונג, אז איך האָבן גלייך ביי זיך געטראַכט: „ער איז אויסגעשפּיעלט; ער וועט עס אַלעס שנעל אויפֿגעבען.“

פּעטערסבורג האָט אָנגענומען אַ פיננסטערען פֿנים. זעלנער האָבען אַרומגעמאַרשירט אין די גאַסען, קאַזאַקען האָבען בעוואַכט דעם פּאַלאַץ, די פֿעסטונג איז געווען געפּאַקט מיט אַרעסטאַנטען. וואו איך בין געגאַנגען, האָבן איך געטראָפֿען דעם זעלבען צושטאַנד—די רעאַקציען האָט טריאומ-פֿירט. איך האָבן פֿאַרלאָזען פּעטערסבורג אָהן בערוויערען. איך בין יעדען טאָג געלאָפֿען צו דער נאַטשאַלסמאָו און זיי געבע-טען מיר גיך איבערצוגעבען מיינע פּאַפּירען און אזוי שטעל, ווי איך האָבן

זיי באקומען בין איך גלייך אָבגעפֿאַהרען קיין מאַסקווע זיך צוועהען מיט מיין ברודער אַלעקסאַנדער.

2.

י פֿינף יאָהר, וואָס איך האָב פֿאַרבראַכט אין סיביר, וואָרען פֿיר מיר אַן אַמת'ע בילדונג אין לעבען און מענשליכען כאַראַקטער. איך בין צוזאַמען געקומען מיט די פֿערשיעדענסטע סאַרטען מענשען: די בעסטע און די ערגסטע; אַזעלכע וואָס זיינען געשטאַנען אַם העכסטען שטאַפֿעל פֿון דער געזעלשאַפֿט און אַנדערע ווידער, וואָס זיינען געלעגען אויף'ן סאַמע אָבגרונד, — די טרעמפּס און די ערגסטע פֿאַרברעכער. איך האָב געהאַט גענוג געלעגענהייטען צו בעאַבאַכטען די זיטען און מנהגים פֿון די מוזשיקעס און זייער טעגליכען לעבען, און נאָך מעהר געלעגענהייט האָב איך געהאַט איינצוועהען ווי ווייניג דער שטאַאַט האָט זיי געקענט העלפֿען, אפילו ווען ער זאָל ווירקליך זיין בעלעכט מיט'ן ווילען. ענדליך, האָבען מיינע ווייטע ריזען, אין וועלכע איך האָב דורכגעמאַכט פֿופֿציג טויזענד מיל אין וואַגענס, אויף פֿאַראַכאַדען, שיפֿלעך, אָדער מיינסטענס רייטענדיג, געהאַט אַ וואַונדערבאַרע ווירקונג, שטאַרקענדיג מיין געזונדהייט.

דאָס האָט מיך אויך געלערענט ווי ווייניג דער מענש ברויכט, אַזוי שנעל ווי ער קומט אַרויס פֿון דעם בעצויבערטען צירקעל פֿון אונזער „הייליגער“ ציוויליזאַציאָן. מיט עטליכע פֿונט ברויט און אַ פעקעלע טהעע אין סאַקוואַיאָזש, אַ קעסעלע און אַ העקעל הענגענדיג ביים זאַטעל, און אונטערען זאַטעל אַ בלענקעט, וואָס מי זאָל קענען אויסשפּרייטען, ביי אַ פֿייער געמאַכט פֿון שפּענדלאַך, אויף אַ בעט פֿון פֿריש געשניטענע יאַלאָוע צווייגלעך, פֿיהלט זיך דער מענש מאָדנע אונאַבהענגיג. אפילו בעת ער געפֿינט זיך איינער אַליין צווישען אומבעקאַנטע בערג, געריכט באַדעקט מיט וועלדער אָדער מיט שנעע.

אַ בוך וואָלט מען קענען אָנשרייבען איבער דיעזען טהייל פֿון מיין לעבען, אָבער דאָ מוז איך דאָס אַלעס שנעל פֿאַרביי לויפֿען, אַזוי ווי עס בלייבט מיר זעהר פֿיעל צו זאָגען איבער די שפּעטערע פּעריאָדען.

סיביר איז ניט דאָס פֿאַרפֿוירענע לאַנד, בעגראָבען אין שנעע און באַפֿעלקערט מיט בלוז פֿאַרברעכער, ווי מי שטעלט זיך עס פֿאַר, אפילו אין רוסלאַנד גופּא. צו דרום זייט איז זי אַזוי רייך אין נאַטירליכע פּראָדוקטען, ווי די זידליכע טהיילען פֿון קענעדע, צו וועלכע זי איז אין דער פֿיזישער געשטאַלט זעהר עהנליך; און אַ חוץ די האַלבע מיליאָן איינוואוינער

האָט זי אַ בעפֿעלקערונג פֿון איבער 4 מיליאָן רוסען. די זידליכע טהייל פֿון וועסט-סיביר איז אויף אזוי פֿיעל רוסיש, ווי די פראָווינץ וואָס ליגט צו צפון זייט פֿון מאָסקווע. אין 1862, איז די העכערע נאַטשאַלסטוואָ פֿון סיביר געווען פֿיעל מעהר אויפֿגעקלערט און אין אַלע הינזיכטען פֿיעל בע-סער, ווי אין אירגענד וועלכער פראָווינץ פֿון רוסלאַנד גופא. אַ היבשע פֿאַר יאָהר האָט די שטעלע פֿון גענעראַל-גובערנאַטאָר פֿון מזרח סיביר פֿאַרנומען אַ מערקווירדיגע פּערזאָן, פֿירסט נ. נ. מוראַוויאָף, וועלכער האָט פֿאַראייניגט די אַמור געגענד מיט רוסלאַנד. ער וואָר זעהר אינטעליגענט, זעהר טהעטיג, העכסט ליעבליך, און האָט ווירקליך געשטרעבט פֿאַר דאָס וואוילזיין פֿון לאַנד. ווי אַלע טהעטיגע רעגירונגס מענשען, אזוי איז ער אויך געווען אין האַרצען אָן עכטער דעספּאָט; אָבער ער האָט געהאַט פֿאַרמגעשריטענע אידעען, און אַ דעמאָקראַטישע רעפּובליק וואָלט איהם נאָך ניט אין גאַנצען צופֿרידען געשטעלט. ביי צו אַ געוויסען גראַד איז עס איהם געלונגען פֿמור צו ווערען פֿון די פֿריהערדיגע טשינאוויקעס, וועלכע האָבען געהאַלטען סיביר פֿאַר אַ שמאַלין גרוב, פֿון וועלכען מי קען אין גיכען פֿעט ווערען, און ער האָט ארומגעקליבען אַ שטאַב יונגע אָפֿיצירען, גאַנץ עהרליכע, און פֿיעלע פֿון זיי בעלעכט מיט די זעלבע פראַכטפֿאַלע געדאַנקען ווי ער גופא. אין זיין אייגענעם צימער, האָבען די יונגע טשינאוויקעס, מיט דעם פֿאַר-טריבענעם באַקנין אין מיטען (ער איז אַנטלאָפֿען פֿון סיביר אין 1861), דיסקוטירט מכה די שאַנסען צו שאַפֿען „אַ פֿעראייניגטע שטאַטען אין סיביר, פּעדערירט איבער'ן פּאַציפֿישען אָקעאַן מיט די פֿאַראייניגטע שטאַט-אַטען פֿון אמעריקאַ“.

ווען איך בין אָנגעקומען אין אירקוטסק, די הויפט שטאָרט פֿון איסט-סיביר, האָט די חוואַליע פֿון רעאַקציע, וועלכע איך האָב געזעהען אויפֿהויבענדיג זיך אין פּעטערסבורג, נאָך ניט דערגרייכט דיעזע ווייטע געגענד. איך בין זעהר גוט אויפֿגענומען געוואָרען פֿון דעם יונגען גענעראַל-גובערנאַטאָר קאַרסאַקאָוו, און ער האָט מיר געוואָגט, דאָס ער איז העכסט גליקליך צו האָבען ארום זיך מענער מיט פֿאַרמגעשריטענע מיינונגען, וואָס אָנבעלאַנגט דעם קאָמאַנדיר קיוקעל—אַ יונגער גענעראַל נאָך קיינע פֿינף און דרייסיג יאָהר אַלט, און וועמעס פּערזענליכער אַדיוואַנט איך בין גע-וואָרען,—האָט ער מיך גענומען אין אַ צימער אין זיין הויז, וואו איך האָב געפֿונען, צוואַמען מיט די בעסטע רוסישע זשורנאַלען, אַ פֿאַלשטענדיגע זאַמלונג פֿון די לאַנדאַנער רעוואָלוציאָנערע אויסגאַבען פֿון הערצען. מיר זיינען באלד געוואָרען די וואַרעמסטע פֿריינד. גענעראַל קיוקעל האָט צו יענער צייט פֿאַרנומען פֿאַר אַ קורצע

וויילע די שטעלע פֿון גוברנאָמאָר פֿון טראַנסבאַיקאַליאַ. אין עטליכע וואָכען שפעטער זיינען מיר איבער דעם שעהנעם טייך אָנגעקומען אין די קליינע שטאָדט משיטא, די הויפט שטאָדט פֿון יענער פראָווינץ.

קיוקעל, אונטערשטיצט פֿון אַן אינטעליגענטען און פראַקטישען מאַן, פּאָלקאוויניק פּעדאַשענקאַ, און פֿון נאָך אַ פּאַר גוט מיינענדע משינאָוויניקעס, האָט געאַרבייט דעם גאַנצען טאַג לאַנג אין זעהר אַפֿט אַ גוטע שטיק אין די נאַכט אַרײַן. איך בין געוואָרען דער סעקרעטאַר פֿון צוויי קאָמיטעס—פֿאַר די רעפֿאָרם פֿון די געפֿענגניסע און די גאַנצע סיסטעמע פֿון פֿאַרשרי-קונג, ווי אויך פֿאַר די אויסאַרבייטונג פֿון אַ פּלאַן פֿון מוניציפּאַלע זעלבסט-רעגירונג—און איך האָב זיך גענומען צו דער ארבייט מיט דעם גאַנצען ענטהוואַזומס און חשק פֿון אַ יונגען מאַן פֿון ניינצעהן יאָהר. איך האָב געלעזען זעהר פֿיעל וועגען די היסטאָרישע ענטוויקלונג פֿון די עזעז אינסטי-טוציאָנען אין רוסלאַנד און פֿון זייער איצטיגען צושטאַנד אין אויסלאַנד; די מיניסטעריום'ס פֿון אינערען און פֿון רעכט האָבען אַרויסגעלאָזען אויסגעצייכענ-טע אָבאַהאַנדלונגען איבער די עזעז געגעשטענדע; אָבער דאָס וואָס מיר האָבען געמאַהן אין טראַנסבאַיקאַליאַ איז ניט געווען נור טהעאָרעטישעס.

איך האָב ערשטענס דיסקוטירט די פּראָגע אין אַלגעמיין און נאַכ-הער יעדע איינצעלהייט מיט פראַקטישע מענער, מיט די וואָס זיינען געווען גוט בעקאַנט מיט די ווירקליכע באַדירפֿניסע און די מעגליכקייטען פֿון יענער געגענד. צוליב די עזעז צוועק האָב איך מיך צוואַמען געטראָפֿען מיט אַ גרויסע צאָהל מענשען, דאָן, די שליסע, צו וועלכע מיר זיינען געקומען, זיינען איבערדיסקוטירט געוואָרען מיט גענעראַל קיוקעל און פּעדאַשענקאַ. און ווען איך האָב די רעזולטאַטען געבראַכט אויף'ן פּאַפּיער אין די ערשטע פּאַרמע, איז יעדער פּונקט וויעדער אַ מאָל דיסקוטירט געוואָרען אין די קאָמיטעס.

איינע פֿון די עזעז קאָמיטעס, אום אויסצואַרבייטען דעם פּלאַן פֿאַר די מוניציפּאַלע זעלבסט-רעגירונג, איז געווען צוואַמענגעשטעלט פֿון די איינוואָהנער פֿון משיטא, וועלכע זיינען אויסערוועהלט געוואָרען פֿון די גאַנצע באַפֿעלקערונג מיט אַ ניט קלענערע פּרייהייט, ווי די פֿון די פּאַראַייניגטע שטאַטען. אין קורצען, אונזער אַרבייט איז געווען זעהר ערנסט, און זאָגאַר נאָך איצט, צוריק בליקענדיג אויף אונזער דאַמאָלסדיגע ארבייט דורך די פּערספּעקטיווע פֿון אַזוי פֿיעל יאָהר, קען איך זאָגען מיט פֿולען פּאַרטרוען, דאָס אייב די מוניציפּאַלע זעלבסט-רעגירונג וואָלט דאָן באַוויליגט געוואָרען פֿון דער רעגירונג, וואָלטען די שטעט פֿון סיביר פֿיעל אַנדערש אויסגעזעהען, ווי זיי זיינען עס ביי היינטיגען טאַג. אָבער פֿון

לעבענס-בעשרייבונג

דער גאנצער האַראָוואַניע אונזערער איז גאָר ניט אַרויסגעקומען, וו איהר וועט עס באַלד זעהען.

צו דיעזע צוויי הויפט-אַרבייטען זיינען נאָך צוגעקומען צופעליגע באַשעפטיגונגען. מי האָט בעדאַרפֿט זעהען, עס זאָל ווערען געלד פֿאַר פֿאַרשידענע וואַלטהעטיגע אַנשאַלאַמען; עס איז נויטיג געווען צו געבען אַן עקאָנאָמישע בעשרייבונג פֿון דער פֿראָווינג צו אַ געוויסע אויסשטעלונג, אָדער אַן אַנדער אַרבייט. „עס איז אַ גרויסע עפֿאַכע, אין וועלכע מיר לעבען; אַרבייט, מיין טהייערער פֿריינד! געדענק, דאָס דו ביסט דער סעק-רעטאַר פֿון אַלע עקזיסטירענדע און צוקונפֿטיגע קאָמיטעס“, פֿלעגט קיוקעל מאַנכעס מאָל צו מיר זאָגען — און איך האָב געאַרבייט מיט אַ דאָפֿעלשען פֿלייס.

דאָרט, אין אונזער פֿראָווינג, איז געווען אַן אויערדני נאַטשאַליק — אַ פֿאַליציירטשינאָוויק, וואָס האָט זעהר פֿיעל רעכטע. פֿון אַ זעהר אונטער בעשטימטען האַראַקטער — וואָס איז געווען אַן איינפֿאַכער טייוועל. ער האָט בערויבט די מוזשיקעס און האָט זיי געשמיסען רעכטס און לינקס — אפילו פֿרויען, וואָס דאָס איז געווען געגען געזעץ. און ווען מי פֿלעגט אַריינפֿאַלען אין זיינע הענד, פֿלעגט מען ביי איהם אָבליגען גאַנצע מאָנאַטען, און די מענשען פֿלעגט ער האַלמען אזוי לאַנג אין געפֿענגניס, ביז זיי פֿלעגען איהם גוט אונטערקויפֿען. קיוקעל וואַלט שוין לאַנג געשלאָגען כפֿרות מיט דיעזע מענשען, אָבער דער גענעראַל-גובערנאַטאָר האָט עס ניט צוגעלאָ-זען, ווייל דיעזער קערל האָט געהאַט מעכטיגע פֿריינד אין פעטערסבורג. נאָך פֿיעל אונגעטשאַלעסענהייט, איז ענדליך געבליבען ביי אונז, דאָס איך זאָל אוועקפֿאַהרען אהין און מאַכען אַן אונטערזוכונג און צוזאַמענקלייבען בעווייזע געגען דיעזען מאַן. דאָס איז גאָר ניט געווען אזוי לייכט, ווייל די מוזשיקעס, טעראָריזרט פֿון איהם, אין וויסענדיג גוט דעם רוסישען שפּריכ-ווארט, אַז „גאָט איז ווייט, וועהרענד דיין עלטסטער איז דיין נאָהענטער שכן“, האָבען ניט געהאַט דעם מוטה אויפֿצוטערמען אָפֿען געגען איהם. זאָגאַר די פֿרוי, וואָס ער האָט געשמיסען, האָט געציטערט צו געבען אַ געשריבענע ערקלערונג. נור נאַכדעם, ווען איך בין דאָרט אָבגעווען גאַנצע צוויי וואָכען, און האָב געוואונען דעם צוטרויען פֿון די כויערען, איז מיר גע-לונגען אויסצוגעפֿינען און צו קריגען בעשטעטיגט די אַלע גרוילהאַטען פֿון דיעזען מאַנסטער. די בעווייזע געגען איהם זיינען געווען איינפֿאַך פֿערניכט-טענדע, און ער איז אַראָב געוואָרפֿען געוואָרען פֿון זיין שמעלע. מיר האָבען זיך איינע די אַנדערע גראַטולירט, דאָס מיר זיינען פֿאַר געוואָרען פֿון אַזאַ פעסט. זיי גרויס איז אָבער געווען מיין וואונדער, ווען אייניגע מאָנאַטען

שפעטער, האָב איך מיך דערוואוסט, דאָס דער זעלבער מאַן איז באַרופען געוואָרען צו נאָך אַ העכערע שטעלע אין קאָמפּטשאַטקאָ. דאָרט האָט ער געקאָנט רויבען די בויערען פֿרײַ פֿון אירגענד וועלכע קאָנטראַלע, און האָט טאַקי אזוי געטאָהן. אייניגע יאָהר שפעטער איז ער צוריק געקומען נאָך פעטערסבורג אַ רייכער מאַן. די אַרטיקלען, וועלכע ער שרייבט פֿאַר די רעאַקציאָנערע פרעסע זיינען, מוז איך צוגעבען, פֿול פֿון אַ הויכען „פּאַטריאַטישען“ גייסט.

די כּוואַרע פֿון די רעאַקציאָן, ווי איך האָב שוין אויבען געזאָגט, האָט נאָך ניט דערגרייכט סיביר, און די פּאָליטישע פֿאַרשיקטע זיינען נאָך אַלץ בעהאַנדעלט געוואָרען מיט דעם גרעסטען ריקויכט, ווי אין מוראַ-וויאַפֿ'ס צייטען. אין יאָהר 1861, ווען דער פּאַעט מיכאַילאָוו איז פֿעראַורט-טהיילט געוואָרען צו קאָסטאַרושנע אַרבייט פֿאַר אַ רעוואָלוציאָנערען אויפֿרוף, וואָס ער האָט אַרויסגעלאָזען, און איז אוועקגעשיקט געוואָרען נאָך סיביר, האָט דער גובערנאַטאָר פֿון דער שטאָרט טאַבאַלסק געגעבען אַ מאַהלצייט צו זיין עהרע. אין דיעזען מאַהלצייט האָבען אַלע טשינאָווינקעס אַנטהייל גענומען. אין טראַנסבאַיקאַליאַ האָט מען איהם ניט געשטעלט צו דער אַרבייט, מי האָט איהם אָפֿיציעל ערלויבט צו זיין קראַנק און בלייבען אין דעם האַספּיטאַל-געפֿענגניס פֿון אַ קליין דערפֿעל. זייענדיג זעהר שוואַך—ער האָט געהאַלטען ביין שטאַרבען פֿון שווינדוכט, און איז ווירקליך געשטאַר-בען מיט אייניגע מאָנאַטען שפעטער—האָט גענעראַל קיוקעל געגעבען איהם די ערלויבניס צו זיין אין דעם הויז פֿון זיין ברודער, אַ מינע-אינ-זשענער; ניט אָפֿיציעל איז דאָס געווען בעקאַנט איבער גאַנץ סיביר. אָבער איין געוויסען מאָג האָבען מיר זיך דערוואוסט פֿון אירקוטסק, דאָס צוליב אַ געהוימע מסירה, קומט דער זשאַנדאַרמסקי-גענעראַל אַליין נאָך משיטאַ, אום צו מאַכען אַ שטרענגע אינטערוויונג אין דיעזע אַנגעלעגענע-הייט. אן אַריוטאַנט פֿון דעם גענעראַל-גובערנאַטאָר האָט אונז געבראַכט די נייעס. מי האָט מיר אין גרויס איילעניש אוועקגעשיקט, אום צו וואַרען מיכאַילאָוו, דאָס ער מוז גלייך צוריק געהן אין האַספּיטאַל אזוי לאַנג, ווי דער זשאַנדאַרמסקי-גענעראַל וועט בלייבען אין משיטאַ. אזוי ווי יענער הער האָט זיך יעדע נאַכט, וואָס ער האָט געשפּיעלט אין קיוקעל'ס הויז אין קאַרטען, געפֿונען אימער אַ געווינער, און אזוי ווי עס האָט זיך איהם ניט געוואָלט מאַכען איצט אַ ריזע פֿון אַ ניינציג טייל אין אַזאַ קאַלטע געגענד, וואו מיכאַילאָוו איז געווען, איז ער פֿאַרבליבען מיט אונז נאָך אַ שטיק צייט, און שפעטער איז ער צוריק געפֿאַהרען נאָך אירקוטסק. דער שטורם האָט אָבער דאָך געהאַלטען אין קומען אַלץ געהענטער

און ער האָט געמאַכט אַ תּל פֿון אַלעס באלד נאָך דעם, ווי דער אויף-שטאַנד האָט אויסגעבראַכען אין פּוילען.

אין דעם יאָהר 1863, אין יאנואַר, האָט פּוילען רעוואַלטירט געגען רוסישען יאָך. רעוואַלוציאָנערע קאַמפּף'ס אַרמייען האָבען זיך געבילדעט איבעראַל און עס האָט זיך אָנגעפֿאַנגען אַ ביטערע בלוטיגע מלחמה, וועלכע האָט געדויערט אַכצען מאָנאַטען. די פּאָליטישע פּפֿליכטלינגע אין לאַנדאָן האָבען זיך געבעטען ביי די פּוילישע רעוואַלוציאָנערע קאַמיטעס אָבצולייגען אויף אַ צייט די עזע באַוועגונג. זיי האָבען פֿאַראויסגעזעהען, דאָס זי וועט דערטרונקען ווערען אין אַ ים פֿון בלוט, און דערמיט וועט אויך זיין אַן ענדע צו די רעפֿאָרם-פּעריאָדע אין רוסלאַנד, אָבער עס האָט קיין זאך ניט געהאַלפֿען. די אונטערדריקונג פֿון די גאַציאָנאַלע מאַניפֿעסטאַציען, וואָס האָט פּאַסירט אין וואַרשוי, אין 1861, און די גרויזאַמע, גאַנץ ניט פֿערי-דינטע ראַכע פֿון רוסלאַנד געגען די מאַניפֿעסטאַטען, האָט געבראַכט די פּאָליאַקען אין אַמ'ת' פֿערצווייפֿלונג. דער גורל איז געפֿאַלען.

נאָך קיין מאָל האָט פּוילען'ס בעפֿרייאונג געהאַט אַזוי פֿיעל סימ-פּאַטיוירער אין רוסלאַנד, ווי צו יענער צייט. איך רייד דאָ ניט נור פֿון די רעוואַלוציאָנערען, זאָנאַר צווישען די מעהר געמעסיגטע עלעמענטען פֿון דער רוסישער געזעלשאַפֿט האָט מען געטראַכט, און מי האָט עס אויך געוואָגט גאַנץ אָפֿען, דאָס עס וואָלט געווען אַ טובה פֿאַר רוסלאַנד, און פּוילען זאָל זיין איהר פֿריינדליכער שכן אָנשטאַט אַ פֿיינדליכער אונטער-טהאָן. פּוילען וועט קיין מאָל ניט פֿאַרלירען איהר נאַציאָנאַלען חאַראַקטער; ער איז צו שטאַרק ענטוויקעלט. זי האָט און וועט האָבען איהר אייגענע ליטעראַטור, איהר אייגענע קונסט, איהר אייגענע אינדוסטריע. רוסלאַנד קען האַלטען פּוילען אין אונטערטהעניגקייט נור דורך געוואַלט און אונטערדריקונג, און דאָס מוז בריינגען אונטערדריקונג אויך אין רוסלאַנד גופּא. אפילו די פֿרידליכע סלאַוואַנאַפֿילען זיינען געווען פֿון די עזע מיינונג. און וועהרענד איך בין נאָך געווען אַ שילער אין קאַרפּוס, האָט די פעטערס-בורגער געזעלשאַפֿט בעגריכט מיט פֿרייד דעם „חלום“, וועלכען דער סלאַוואַנאַפֿיל איוואַן אַקסאַקאָוו האָט געהאַט דעם קוראזש צו דרוקען אין זיין צייטונג. זיין חלום איז בעשטאַנען אין דעם, דאָס די רוסישע טרופּען האָבען פֿערלאָזען פּוילען, און האָט גערעדט איבער די אויסגעצייכענטע רעוואַלטאַטען פֿון אַזאַ פּאַסירונג.

ווען עס האָט אויסגעבראַכען דער פּוילישער מיאַטעזש אין 1863, האָבען אייניגע רוסישע אָפּיצירען ענטוואָגט זיך צו מאַרשירען געגען פּוילען, וועהרענד אַנדערע האָבען אָפֿען געשטעלט זיך אויף וויער זייט, און זיי

זיינען געשטארבען אָדער אויף דער הליה אָדער אויף'ן שלאכט-פֿעלד. געלדער פֿאַר דעם אויפֿשטאַנד זיינען געוואַמעלט געוואָרען איבער גאַנץ רוסלאַנד—כמעט עפֿענטליך אין סיביר—און אין די רוסישע אוניווערויטעטען האָבען די סטודענטען פֿאַרוואַרגט מיט אַלעס נויטהיגען די פֿון זייערע חברים, וואָס זיינען צוגעשטאַנען צו די רעוואָלוציאַנערען.

דאָן, אין דיעזע גאַנצע קאָכענעש, האָט מען פֿאַרברייט די נייעס איבער רוסלאַנד, דאָס אין די נאַכט פֿון דעם צעהנטען יאַנואַר, זיינען איינגע רעוואָלוציאַנערע באַנדעס בעפֿאַלען די סאָלדאַטען, וואָס זיינען געווען איינ-געקוואַרטירט אין די דערפֿער, און זיינען ערמאָרדעט געוואָרען אין זייערע בעטען, האָטש מיט אַ טאָג פֿאַר דעם האָבען די פֿאַרהעלטניסע צווישען די רוסישע סאָלדאַטען און די פּוילישע בעפֿעלקערונג אויסגעזעהען גאַנץ פֿריינדליכע. די נייעס איז געווען אַביסעל איבערטרעבען, אָבער אונגליקליכער ווייזע, איז אויך געווען פֿיעל וואַהרעס אין דעם, און דער איינדרוק, וואָס דיעזע נייעס האָט געמאַכט אין רוסלאַנד, איז געווען אַ שרעקליכער. די אַלטע אַנטיפּאַטהיע צווישען די צוויי נאַציאָנען, אזוי פֿערוואַנד אין זייער אָבשטאַ-מונג, אָבער אויך אזוי אונגלייך אין זייערע נאַציאָנאַלע חאַראַקטערע, האָבען זיך ווידער אויפֿגעכאַפט.

ביסלעכווייז איז דער ביטערער געפֿיהל געגען זיי אין רוסלאַנד פֿאַרשוואַנדען געוואָרען. דער העלדישער קאַמפֿ פֿון די אייביג-בראַווע פֿאָליאַקען און די אונבאַזיגבאַרע ענערגיע, מיט וועלכע זיי זיינען ענטגעגען-געשטאַנען אזא גרויסע אַרמעע, האָט געוואונען סימפּאַטחיע פֿאַר דיעזע העלדישע נאַציאָן. אָבער עס איז געוואָרען בעקאַנט, דאָס דער פּוילישער רעוואָלוציאַנערען קאַמיטעט פֿאַרדערענדיג די פֿרייהייט פֿון פּוילען האָט אויך געפֿאַרדערט, אַז מאַלאַראַסיע און די אוקריינאַ, וועמעס בעפֿעלקערונג האָט איינפֿאַך געהאַסט די פֿאָליאַקען, אַז אויך דיעזע זאָלען צוריקגעגעבען ווערען צו פּוילען. נאָך מעהר, נאַפֿאַלעאָן דער דריטער האָט אָנגעהויבען צו סטראַשען רוסלאַנד מיט אַ נייעם קריג—אַ פּוסטער סטראַשוואַק, וועלכער האָט מעהר געשאַדט די פֿאָליאַקען, ווי אַלע אַנדערע זאַכען צוואַמען גענומען. און ענדליך, די ראַדיקאַלע עלעמענטען אין רוסלאַנד האָבען איינגעזעהען מיט פֿערדרום, דאָס די בלוזיז-נאַציאָנאַלע פֿראַקציאָן אין פּוילען האָט געקראַגען די אויבער-האַנד, דאָס די רעוואָלוציאַנערע רעגירונג האָט ניט אָנגעהויבען דענקען גאָר פֿון צוריק צו געבען די לאַנד צו די פּאַנסטשיזניקעס—אַ געפֿעהרליכער טעות, מיט וועלכען די רוסישע רעגירונג האָט ניט פֿאַרפֿעהלט זיך צו באַ-נוצען, אום צו ווייזען זיך אין די ראַליע פֿון אַ בעשיצער פֿון די מוזשיקעס געגען זייערע פּוילישע בעלי בתים. „געה נאָך פּוילען; ווענד דאָרט אָן דיין

רויטע פראַגראַמע געגען די פוילישע לאַנד-אייגענטהיימער", האָט אַלעק-סאַנדער דער צווייטער געזאָגט צו נ. מיליומין. און מיליומין מיט פּרינץ טשערקאַסקי האָבען ווירקליך געמאַהן זייער בעסטעס אוועקצוגעהמען דאָס לאַנד פֿון די לענדלאַרדס און אוועקצוגעבען איהר צו די בויערען.

די אונגליקליכע רעוולטאַטען פֿון דיעזער רעוואָלוציאָן פֿאַר פוילען זיינען בעקאַנט. זיי געהערען שוין איצט צו דער געשיכטע. וויפֿעל טויזענט-דער זיינען אומגעקומען אויף די שלאַכטפֿעלדער, וויפֿעל הונדערטע זיינען אויפֿגעהאַנגען געוואָרען, און וויפֿעל צעהנדליגע זיינען פֿאַרשיקט געוואָרען נאָך פֿאַרשיעדענע פּראָווינצען פֿון רוסלאַנד און נאָך סיביר, איז נאָך ביי איצט ניט בעקאַנט. נור אפילו די אָפֿיציעלע רעכענונג, וואָס איז געווען געדרוקט אין רוסלאַנד אייניגע יאָהר צוריק, צייגט, דאָס אין די ליטווישע פּראָווינצען אַליין—ניט רירענדיג שוין פֿון סאַמע פוילען—האָט יענער שרעקליכער מאַנסטער, מיכאַאיל מוראַוויאָו, צו וועלכען די רוסישע רעגירונג האָט ניט לאַנג אויפֿגעבויט אַ מאַנומענט אין ווילנא, אויפֿגעהאַנגען אויף זיין אייגענע אויטאָריטעט 128 פּאַליאַקען און האָט פֿאַרשיקט אין רוסלאַנד און אין סיביר 9324 מענער און פֿרויען. די אָפֿיציעלע ליסטען, אויך פֿאַר-עפֿענטליכט ניט לאַנג אין רוסלאַנד, גיבען אָן די צאָהל פֿון 18672 מענער און פֿרויען, וואָס זיינען פֿאַרשיקט געוואָרען אין סיביר, פֿון וועלכען צעהן טויזענט פֿיער הונדערט זיעבען זיינען פֿאַרשיקט געוואָרען נאָך מורח סיביר. איך האָב זיי דאָרט געזעהען, און בין געווען אַן עדות פֿון זייערע שרעקליכע ליידען. אַלעס צוזאַמען זיינע ביי אַ זיבצעהן טויזענט מענער און פֿרויען פֿאַרשריבען געוואָרען פֿון פוילען נאָך פֿאַרשיעדענע פּראָווינצען פֿון רוסלאַנד.

פֿאַר רוסלאַנד זיינען די רעוולטאַטען פֿון דיעזע רעוואָלוציאָן געווען פּונקט אזוי טרויעריג. מיט איהר האָט גענומען אַן ענדע צו די רעפֿאָרס פּעריאָדע. אמת, דאָס געזעץ פֿון די זעמסטוואָס און די רעפֿאָרס פֿון די סודען זיינען אויסגעפֿיהרט געוואָרען אין 1864 און 1866. אָבער דיעזע געזעצע זיינען שוין געווען פֿערטיג אין 1862. און נאָך מעהר, אין דער לעצטער מינוט, האָט אַלעקסאַנדער דער צווייטער בעסער אָנגענומען דעם פּלאַן פֿון זעלבסט רעגירונג, וואָס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען פֿון דער רעאַקציאָנע-רער פּאַרטיי, אַנשטאַט דעם פֿיעל בעסערען פּלאַן, וואָס מיליומין האָט אויסגעאַרבייט. און גלייך ווי די ביידיע רעפֿאָרמעס זיינען אַריין אין קראַפֿט, איז זייער וויכטיגקייט פֿיעל פֿערקלענערט געוואָרען, און אין פֿיעלע פֿעלע גענצליך פֿאַרניכטעט געוואָרען דורך די שפּעטערע געזעצע, וואָס זיינען צוגעגעבען געוואָרען צו זיי.

ערנער פֿון אלעס איז געווען, דאָס די עפֿענטליכע מיינונג האָט געמאַכט אַ שריט צוריק. דער טאַגעס העלד איז געוואָרען קאַטקאָוו, דער פֿיהרער פֿון די שקלאַפֿערייִ-פֿאַרטיי. ער האָט איצט געשפּיעלט די ראַלע פֿון אַ רוסישען פֿאַטריאָט און האָט נאָך זיך נאַכגעשלעפט די גאַנצע פעטערס-בורגער און מאַסקווער געזעלשאַפֿט. נאָך יענער צייט, אַלע די, וואָס האָבען נור געהאַט דעם מוטה צו ריידען פֿון רעפֿאָרמען, זיינען פֿון קאַטקאָוו צוגעצעהלט געוואָרען צו די „פֿערעהער פֿון רוסלאַנד“.

די רעאַקציאָנערע כּוואַליעס האָבען אויך אין גיכען דערנרייכט אונז-זערע ווייטע מקומות. איין שעהנעס טאַג אין מאָנאַט מערץ, האָט אונז אַ ספּעציעלער שטאַפֿעט געבראַכט אַ פּאַפּיר פֿון אירקוטסק. אין דעם דאָקור-מענט האָט מען גענעראַל קיוקעל געגעבען אַנצוהערעניש, אַז ער זאָל תּיכּף וסיר פֿאַרלאָזען די גובערנאַטאַרסקי שטעלע זיינע אין טראַנסבאַיקאַליאַ און זאָל זיך בעגעבען קיין אירקוטסק, און דאָרט וואַרטען אויף ווייטערע בעפֿעהלע, און דאָס ער איז אויך אויס שטאַבס-קאָמאַנדיר.

פֿאַרוואָס? וואָס זאָל דאָס בעדייטען? קיין איינציגער וואָרט. אפילו דער גענעראַל-גובערנאַטאַר, אַ פּערזענליכער פֿריינד פֿון קיוקעל האָט מורא געהאַט צו צוגעבען די מינדעסטע ערקלערונג צו דיעזען זאָנדרעבאַרען אוקאַ. איז עס מעגליך, אַז קיוקעל וועט געפֿיהרט ווערען צווישען צוויי זשאַגדאַרען קיין פעטערסבורג און באַגראַכען ווערען אין יענעם שוידער-האַפֿט גרויסען קבר, די פעטראַפּאַוולאַווסקי קרעפֿאַסט? מעגליך. און שפעטער האָבען מיר ווירקליך אויסגעפֿונען, אַז אזוי האָט דער אוקאַ גע-לויטעט. און דאָס וואָלט אויך דורכגעפֿיהרט געוואָרען, ווען ניט דאָס ענערגישע אויפֿטרעטען פֿון קניאַז ניקאָלאַי מוראַוויאַוו, „דער יענער פֿון אַמור“, וועלכער האָט פּערזענליך געבעטען ביים צאַר ער זאָל דיעזען מאַן שוינען.

אונזער אַבשיעד פֿון קיוקעל און פֿון זיין בעצויבערענדער פֿאַמיליע איז געווען פּונקט ווי אַ לויה. מיר איז געווען זעהר שווער אויף'ן האַרצען. איך האָב אין איהם ניט נאָר געהאַט פֿאַרלאָרען אַ טהייערען פּערזענליכען פּריינד, נאָר איך האָב אויך געפֿיהלט, אַז מיט דיעזען אַבשיעד געהט צו איהר פֿריהצייטיגער קבורה אַ גאַנצע עפֿאַכע פּול מיט לאַנגע און הערצענס-געליבטע האַפֿענונגען, — „פּול מיט הלומות“, ווי ס'איז דערנאָך געוואָרען די מאַדע זיך אויסצודריקען.

אזוי איז געווען, אַ נייער גובערנאַטאַר איז אָנגעקומען, — אַ גוט-הערציגער, „לאַמיך געמאַכט“ מענשעל מיט פֿרישער ענערגי, זעהענדיג, אַז דאָ טאָר מען קיין צייט ניט פֿאַרלירען, האָב איך געקאַנטשעט אונזערע

פלענער, ווי צו רעפֿארמירען די סיסטעמע פון פֿארשיקונג און פֿון מוניצי-
פאלער זעלבסט רעגירונג. דער גובערנאמאָר האָט געמאכט עטליכע ענדע-
רונגען לפנים וועגען, און האָט ענדליך אלעס אונטערגעשריבען און
אוועקגעשיקט. אָבער אין פעטערסבורג האָט מען מעהר קיין רעפֿארמען ניט
געברויכט. דאָרטען ליגען אונזערע פראַיעקטען נאָך עד היום, ווי אויך
הונדערטער אנדערע פֿון אלע טהיילען רוסלאַנד. עטליכע „געבעסערטע“
טורמעס, וועלכע זיינען פֿיעל שרעקליכער ווי די אלטע ניט געבעסערטע,
זיינען אויפגעבויט געוואָרען אין די הויפט-שטעדט, מיט וועלכע מי זאָל
זיך קענען בעריהמען פֿאַר די גרויסע לייט פֿון אויסלאַנד אין דער צייט פֿון
די פרויען קאָנגרעסען; אָבער די איבריגע, און די גאַנצע פֿארשיקונגס-
סיסטעמע, האָט דזשאַרדזש קעננאָן געפֿונען אין דעם זעלבען צושטאַנד אין
יאָהר 1886, ווי איך האָב זיי געלאָזען אין 1862. נאָר יעצט, נאכדעם
ווי 34 יאָהר זיינען אריבער, פֿיהרט די נאָטשאַלסטוואו אין די רעפֿאר-
מירטע קאָרטס איין אַ כלומרש'דיגע זעלבסט-רעגירונג אין סיביר, און
קאָמיטעס זיינען בעאויפֿטראַגט געוואָרען צו מאַכען אַן אונטערזוכונג אין דער
פֿארשיקונגס-סיסטעמע.

ווען קענאָן איז צוריק געקומען פֿון סיביר אין לאַנדאָן, האָט ער
גלייך אויפֿ'ן צווייטען טאָג נאָך זיין קומען אויסגעפֿונען סטעפניאָק, טשאַי-
קאָוסקי, מיך און נאָך איינעם אַ רוסישען פֿאָליכטלינג. אָווענד-צייט האָבען
מיר זיך אלע צוזאַמענגעטראָפֿען אין אַ קליינעם האָטעל, לעבען טשערינג
קראָס. מיר האָבען געזעהען איהם פֿאַר'ן ערסטען מאל, און ניט האָבענדיג
צופֿיל פֿאַרטרויען אין די אונטערנעהמענדע ענגלענדער, וואָס האָבען זיך
פֿריהער פֿאַרגענומען צו דערוויסען זיך וועגען די געפֿענגניסע אין סיביר
אָהנע זאָגאַר צו לערנען אַ וואָרט רוסיש, האָבען מיר אויך אנגעהויבען צו
עקזאַמינירען קענאָן. צו אונזער שטוינען, ניט נור האָט ער גערעדט אַן
אויסגעצייכענטען רוסיש, נור ער האָט געוואוסט יעדע זאך וועגען סיביר,
וואָס איז ווערט געווען צו וויסען. איינער אָדער דער צווייטער פֿון אונז
איז געווען בעקאַנט מיט די גרעסערע טהייל פֿון אלע פֿאָליטישע פֿאַרשיקטע
אין סיביר, און מיר האָבען פֿאַרוואָרפֿען קענאָן מיט פֿראַגען: וואו איז דער
און דער? האָט ער חתונה געהאַט? איז ער גליקליך אין זיין פֿאַרהייראַטען
לעבען? איז ער נאָך אימער יונג אין גייסט? מיר האָבען באלד געזעהען, אַז
קענאָן ווייס פֿון יעדען איינעם פֿון זיי.

ווען דיזעז פֿרעגענעש איז געווען פֿאַריבער, און מיר זיינען שוין
געווען פֿערטיג זיך צו צוגעהן, האָב איך איהם געפֿרעגט: „ווייסט איהר מיר,
קענאָן, אויב זיי האָבען שוין אויסגעבויט דעם וואַכט-טהורם פֿאַר די

פאזשארנע קאמאנדע אין משיטא? סטעפניאק האט מיר צוגעווארפֿען א בליק אזוי ווי ער וואלט אויף מיר פֿארבעל געהאט פֿאר דעם מיסברויך פֿון קענאן'ס גומסקייט צו אונז. קענאן אָבער האָט אָנגעפֿאָנגען צו לאַכען, און איך באלד צוזאמען מיט איהם. אין מיטען פֿון אונזער הערצליכען געדלעכטער, האָבען מיר געוואָרפֿען איינער דעם אנדערען פֿראַגען און ענטפֿערס: „וואָס ווייסט איהר וועגען דעם?“ „און אויך איהר?“ „אויפֿגעבויט?“ און אזוי ווייטער, ביז סטעפניאק האָט זיך דאָ אַרײַנגעמישט און מיט זיין בײַזע גומטמישױנקייט האָט ער געזאָגט: „זאָגט דאָך אונז ווייניגסטענס, פֿון וואָס איהר לאַכט!“ דאָן האָט אונז קענאן דערציילט די געשיכטע פֿון דעם וואַכט-טהורם, וועלכע זײַנע לעזער מוזען אוראי געדענקען. אין 1859, האָט די בעפֿעלקערונג געוואָלט בויען אַ וואַכט-טהורם; זיי האָבען געזאָמלט געלד צו דיעזען צוועק, אָבער די אַבשאַצונגען וויפיל דאָס וועט דאַרפֿען קאָסטען האָבען געדאַרפֿט פֿריהער געשיקט ווערען קיין פעטערסבורג. און אזוי זײַנען זיי אוועקגעשיקט געוואָרען נאָך דעם מיניסטעריום דעם אינערען, ווען זיי זײַנען אָבער געקומען צוריק צוויי יאָהר שפעטער, מיט אַ פֿולער הסכמה, איז דער פֿרייז אויף די האַלץ און אַרבייט שטאַרק געשטיגען. דאָס איז געדויען אין 1862, וועהרענד איך האָב מיך געפֿונען אין משיטא. נייע אַבשאַצונגען זײַנען געמאַכט און וויעדער אוועק געשיקט געוואָרען נאָך פעטערסבורג, און די זעלבע געשיכטע האָט פּאסירט: מאַטעריאַל און אַרבייט איז וויעדער טהייער געוואָרען. אזוי האָט עס זיך געצויגען פֿאַר גאַנצע 25 יאָהר, ביז ענדליך, די בעפֿעלקערונג פֿון משיטא, פֿאַרלירענדיג יעדע געדולד האָט אוועקגעשיקט אַבשאַצונגען פֿונקט דאָפֿעלט. אויך צו דיעזע האָט מען מסכים געווען אין פעטערסבורג, און אויף אזא אױפֿן האָט משיטא ענדליך געקראָ-גען אַ וואַכט-טהורם.

מי האָט זעהר אָפֿט געזאָגט, אז אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט בענאַנגען אַ גרויסען פֿעהלער און האָט זיך אַליין רואינירט דערמיט, וואָס ער האָט געמאַכט, אז פֿיעל האַפֿנונגען זאָל געבאַרען ווערען, וועלכע ער האָט שפעטער ניט געוואָלט פֿאַרווירקליכען. פֿון דאָס וואָס איך האָב איצט דערצעהלט—און די געשיכטע פֿון די קליינע משיטא, איז די געשיכטע פֿון גאַנץ רוסלאַנד—קען מען זעהען, אז ער האָט געטאָהן נאָך פֿיעל ערגערעס. נאָכגעבענדיג אויף אַ רגע דעם שטראָם פֿון די עפֿענטליכע מיינונג, האָט ער געמאַכט אַלעמען אין רוסלאַנד זיך נעהמען צו דער אַרבייט אַרויס צו קומען פֿון דער וועלט פֿון חלומות און אַנצוריהרען מיט די פֿינגער די רעד-פֿאַרמען, וואָס זײַנען נײַטהיג געווען, ער האָט זיי געמאַכט פֿיהלען, וואָס מי קען טהאָן גלייך, און זיי לייכט דאָס איז צו טהאָן. ער האָט זיי געמאַכט

אויפֿאַפֿערען וויערע אידעאלען, וואָס האָבען ניט געקענט גלייך פֿאַרווירק-
ליכט ווערען, און צו פֿאַדערען נור דאָס, וואָס איז געווען פֿראַקטיש מעגליך
צו יענער צייט. און ווען זיי האָבען שוין אויסגעדרוקט וויערע אידעען אין
געזעצע, וועלכע האָבען נור געפֿאַדערט זיין אונטערשריפֿט אום זיי זאָלען
ווערען אַ ווירקליכקייט, דאָן האָט ער דייעזע אונטערשריפֿט ענטזאָגט. קיין רע-
אַקציאָנער האָט קיין מאָל ניט געקענט זאָגען, דאָס אלעס, וואָס איז איבער-
געבליבען — די ניט רעפֿארמירטע טריבונאַלען, די אַבוועזענהייט פֿון
שטאַט-רעגירונג, אָדער די סיסטעמע פֿון פֿאַרשיקונג—איז גוט, און איז
ווערט אויפֿגעהאלטען צו ווערען. און דאָך אויס פֿורכט עטוואָס צו טאָהן,
איז אלעס געבליבען, ווי עס איז געווען; פֿאַר גאַנצע פֿינף און דרייסיג
יאָהר זיינען די, וואָס האָבען געהאַט דעם מוטה צו ריידען פֿון די
ניוטווענדיגקייט פֿון אַן אומענדערונג, בעהאַנדעלט געוואָרען אלס פֿאַרדעכ-
טיג. און אינסטיטוציאָנען, איינשטימיג אַנערקענט אלס שלעכטע, האָט
מען געלאָזט בלייבען, נור מי זאָל ניט הערען דעם פֿאַרהאַטען וואָרט
„רעפֿארמען“.

זעהענדיג, או אין משיטא קען מען קיין זאך מעהר ניט אויפֿטאָהן
אויפֿ'ן וועג פֿון רעפֿארם, האָב איך מיט צופֿרידענהייט אָנגענומען דעם
פֿאַרשלאָג צו בעזוכען דעם טייך אַמור דעם זעלבען זומער פֿון 1863.
די שרעקליך גרויסע שמרעקע אויף דעם לינקען ברעג פֿון אַמור
און פֿאזע דעם ברעג פֿון דעם פֿאַציפֿישען אַקעאַן, אזוי ווייט ווי דער זאָליו
פֿון וולאַדיוואָסטאָק איז פֿאַראייניגט געוואָרען מיט רוסלאַנד, פֿון גראַף מור-
ראַוויאָוו, כמעט געגען דעם ווילען פֿון די פעטערסבורגער נאַטשאַלסטוואַ,
ווען ער האָט באַגריפֿען דעם סמיעלען פֿלאַן צו פֿאַרנעהעמען דעם גרויסען
טייך, וועמעס זירליכע פֿאַזיציאָן און פֿרוכטבאַרע לענדער האָבען פֿאַר די
לעצטע צוויי הונדערט יאָהר אימער צוגעצויגען צו זיך די סיביריאַקעס; און
גלייך בעפֿאַר יאַפּאַן האָט אויפֿגעפֿענט איהרע טהירען פֿאַר אייראָפּאַ, ווען
מוראַוויאָוו האָט בעשלאָסען צו פֿאַרנעהמען פֿאַר רוסלאַנד אַ שטאַרקע פּאַ-
זיציאָן אויפֿ'ן פֿאַציפֿישען ברעג און זיך צו פֿעראייניגען מיט די פֿעראייניגטע
שטאַטען, איז גאַנץ פעטערסבורג געווען געגען איהם; דער קריגס מיניסטער-
רום האָט ניט געהאַט קיין מענשען אהין צו שיקען; דעם פֿינאַנץ מיניסטער
האַט געפֿעהלט געלד אויף אַזעלכע זאַכען. און ספעציעל דער מיניסטעררום
דער אויסערען איז איצט ווי תמיד געווען שטאַרק דאַגעגען אַזעלכע
„דיפֿלאַמאַטישע פֿאַרפֿלאַגטערונגען“. מוראַוויאָוו האָט דאָרום געמוזט האַנד-
לען אויף זיין אייגענע פֿעראַנטוואָרטליכקייט, און זיך פֿאַרלאָזען אויף די
קליינע מיטלען, וועלכע די שוואַך בעוואָהנטע מורח סיביר האָט געקענט

צושטעלען פֿאַר דיעזע הערליכע אינטערנעהמונג. נאָך מעהר; אלעס האָט
 געמוזט געטאָהן ווערען אויף גיך, און מיט דער מאַכט פֿון דער „אַבגע-
 טאָהענע זאָך" זיך צו שטעלען געגען די פּראָטעסטען פֿון די מעריב-אייראָ-
 פעאישע דיפּלאָמאטען, וועלכע וואָלטען געוויס אויפֿגעהויבען געוואָרען.
 סתם צו פֿאַרנעהמען די לאַנד אָהנע זי צו בעפֿעלקערען, וואַלט ניט
 געטויגט, און זיין פּלאַן איז געווען צו באַזעצען איבער די גאַנצע לענג פֿון
 דעם גרויסען טייך און זיין זידליכע אָבטהיילונג, די אוורי-פּולע 2500
 מייל—אַ גאַנצע מחנה פֿון זעלבסט-ערנעהרענדע קאלאָניעס, און אזוי אַרום
 צו גרינדען אַ רעגולערע פֿאַרבינדונג צווישען סיביר און דעם ברעג פֿון
 דעם פּאַציפֿישען אָקעאַן. פֿאַר דיעזע קאלאָניעס האָט מען געברויכט
 מענשען, און אזוי ווי די שיטערע באַפֿעלקערונג פֿון מורח סיביר האָט זיי
 ניט געקענט צושטעלען, איז מוראָוויאַו געווען געצוואונגען אָנצוהעמען
 אונגעוועהנליכע מיטלען. בעפֿרייטע פֿאַרברעכער, וועלכע, נאכדעם ווי זיי
 זיינען געהאט אָבגעזעסען זייער צייט, זיינען געוואָרען שקלאַפֿען אין די
 קיזוערליכע מינען, האָט מוראָוויאַו אָרגאַניזירט אַלס טראַנסבאָיאָאָנער
 קאָאָקען, וועלכע ער האָט באַזעצט ביי די ברעגעס פֿון טייך אמור און
 אוורי, בילדערנדיג אזוי נייע געמיינדעס קאָאָקען. דאָן האָט ער אויסגעוויקט
 די באַפֿרייאונג פֿון טויענד קאמאַרושניקעס, (מיינסמענס רויבער און מער-
 דער), וועלכע האָבען געוואַלט באַזעצט ווערען אַלס פֿרייע קאלאָניסטען
 אויף'ן נידעריגען טהייל פֿון אמור. ער איז זעלבסט געקומען זיך מיט זיי
 צו געזעגענען, און האָט צו זיי געזאָגט די פּאָלגענדע ווערטער: „געהט,
 מיינע קינדער, זייט דאָרט פֿריי, בעאַרבייט די לאַנד, מאַכט פֿון איהר אַ
 טהייל פֿון רוסלאַנד, הויבט אָן אַ ניי לעבען" און זאָ ווייטער. די רוסישע
 מוזשיטשקעס געהן כמעט אימער מיט מיט זייערע מאַנען, וועלכע ווערען
 פֿאַרשיקט קיין סיביר אויף קאמאַרגאַ. אַ סך פֿון די נייע קאלאָניסטען האָ-
 בען דאָרום אויך מיט געהאט זייערע פּאַמיליען מיט זיך. אָבער די וואָס
 האָבען ניט געהאט קיין ווייבער, האָבען זיך גאַנץ סמיעלאָ געווענדעט צו
 מוראָוויאַו'ן: „וואָס איז לאַנד אַרבייט אָהן אַ ווייב? מען האָט אונז גע-
 ברויכט חתונה צו מאַכען." מוראָוויאַו האָט זאָפֿאַרט געגעבען אַ בעפֿעהל
 אַרויסצולאָזען אַלע קאמאַרושניצעס—אונגעפֿעהר הונדערט—און האָט זיי
 געהייסען זיך אויסקלייבען מאַנען, אָבער עס איז געווען זעהר ווייניג צייט.
 די הויכע וואַסערען פֿון טייך זיינען שנעל אַרונטערגעגאַנגען. די פּליטען
 האבען גלייך געמוזט אבגעהן. און מוראָוויאַו בעפֿעהלענדיג אַלעמען זיך צו
 צושטעלען פּאַרענווייז בייס ברעג, האט ער זיי געבענטשט, זאגענדיג: „איך
 מאַך אייך אַלעמען חתונה, קינדער, זייט גוט איינער צום אַנדערען. מענער,

איהר זאלט ניט בעהאנדלען שלעכט אייערע ווייבער — און זייט גליקליך".

אזוי ביסלעכווייו, ביסלעכווייו, האָב איך מיך אַלץ ענערנישער גע-
נומען צו וויסענשאַפֿטליכע ארבייטען און פֿאַרשונגען. אין דעם יאָהר 1864,
בין איך אוועק מיט אַ קאָמפּאָניע פֿון צוועלף אונבעוואָפֿענטע קאָזאַקען, וואָס
האָבען זיך באַשעפֿטיגט מיט מסחר, אויסצוגעפֿינען אַ דירעקטע פֿערבינד-
דונג צווישען טראַנסכאַיאַקאָלאַיאַ און דעם מיטעל-אמור. אין דעם אָבמאָך
צווישען רוסלאַנד און כינאַ זיינען נור געווען דערמאָנט סוחרים. איך האָב
דאַרום זיך איינגעקויפֿט פֿאַרשידענע סחורות, און האָב מיך פֿאַרשטעלט
אַלץ אַ סוחר. דער גענעראַל-גובערנאַטאָר האָט מיר געגעבען אַ פּאַספּאָרט
אויף דעם נאָמען פֿון אַ „צווייטע גילדע קופּעץ, פּיאָטער אַלעקסעיעוו און
זיינע חברים". און ער האָט מיר געוואָרענט, דאָס אויב די כינעזער זאָלען
מיך אַרעסטירען און געהמען מיך צו פּעקינג, און פֿון דאָרט איבער די
וויסטע גאַבי צו דעם רוסישען גרענעץ—אין אַ שטייג, אויף אַ קעמעלס
רוקען,—דאָס איז געווען דער שטייגער פון די כינעזער אין דעם פֿיהרען פֿון
די אַרעסטאַנטען—טאָר איך זיי ניט זאָגען מיין ריכטיגען נאָמען. דער רייז
צו בעזוכען אַ לאַנד, וועלכע קיין אייראָפּעער האָט נאָך ניט געזעהען, איז
ביי מיר געווען אזוי גרויס, דאָס איך האָב אָנגענומען אַלע באַדינגונגען.
מיר האָבען ענטדעקט אַ דירעקטען וועג און נאָך זעהר פֿיעלע אינטערעסאַנטע
זאַכען, ווי צום ב"ש, די וואַלקאַנען פֿון יואין האַלדנאַסט. אויף אַזאַ אָפּן
זיינען מיר געווען די פּיאָנערען פֿון דער מאַנדזשוריער אייזענבאַהן. איך
קען ניט זאָגען, דאָס איך בין געווען אַ שאַרפֿער ביוגעס-מאַן, ווייל איך
האָב מיך איינמאַל איינגעשפּאַרט (אין אַ געבראַכענעם כינעזיש) צו פּאָדערען
פֿאַר אַ מאַשען-ווייגער פֿינף און דרייסיג רובעל, פֿאַר וועלכע דער כינעזיש-
שער קויפֿער אַליין האָט מיר אָנגעבאָמען פֿינף און פֿערציג. דערפֿאַר אָבער
האָבען די קאָזאַקען געמאַכט נישט-קשה/דיגע געשעפֿטען, און די אויסגאַ-
בען פֿון אונזער רייזע זיינען געדעקט געוואָרען.

דעמעלבען זומער בין איך אוועק מיט פּאַלקאָוויניק טשערנאַיעוו'ס
עקספּעדיציע אויף דעם ערסטען דאַמפּ-שיף, וועלכער האָט געשוואָמען אויף
די וואַסערען פֿון דעם גרויסען טייך מאַנדזשוריאַ, און באלד האָבען מיר
דערגרייכט די הויפט-שטאָרט פֿון מאַנדזשוריאַ, קירין. דעם קומענדיגען
יאָהר האָב איך אויסגעפֿאַרשט די מעריב-געגענדען, וואו איך האָב מיך
וויעדער אָנגעשטויסען אויף אַ וויכטיגען וואַלקאַנישען פּלאַץ לעבען דעם
כינעזישען גרענעץ. ענדליך אין 1866, האָב איך אונטערגענומען אַ לאַנגע
רייזע אום צו ענדעקען אַ דירעקטען וועג צווישען די גאָלד-מינען פֿון

דרום-סיביר אין די טראנסבאיקאליא. פאר פיעלע יאָהרען האָבען די מיט-גלידער פֿון די סיבירישע עקספעדיציע געזוכט אזא וועג. זיי האָבען גע-שמרעכט אַריבער צו געהן די שרעקליכע בערג; קומענדיג אַהינצו און זעהענדיג דיעזע בערג זיך ציהען פֿאַר הונדערטע פֿון מיילען, האָבען זיי זיך אלע צוריק געקעהרט, אויסער איינעם, וואָס איז געטוימעט געוואָרען פֿון אַ גע-בירטיגען פֿון יענער געגענד. מיט מיר האָט פּאַסירט עטוואָס זעלטענעס: וועהרענד איך האָב געמאַכט פֿאַרבערייטונגען פֿאַר די רייזע, האָט מיר אימיצער געצייגט אַ לאַנד-קאַרטע, וועלכע אַ געבירטיגער האָט אויסגעקריצט אויף אַ שטיקעל קאַרע. דיעזע קליינע לאַנד-קאַרטע האָט מיך אזוי איבע-ראַשט מיט איהר וואַהרשיינליכע טרייהייט צום אמת, דאָס איך האָב באַשלאָסען אין גאַנצען צו פֿאַרלאָזען זיך אויף איהר, און האָב נאָך איהר נאָך אָנגעהויבען מײַן רייזע. דיעזעס מאָל איז דער וועג געפֿונען געוואָרען. גאַנצע דריי מאָנאַטען האָבען מיר געוואַנדערט אין כמעט אַ גענצליך אונבאַפֿעלקערטע געגענד פֿון בערג און וויסמעניען, ביז מיר האָבען ענדליך דערגרייכט טשיטאַ. מי זאָגט מיר, דאָס דיעזער וועג איז איצט פֿון גרויסען ווערט פֿאַר דעם איבערפֿיהרען פֿון פֿיה פֿון צפֿון-זייט צו די גאָלד-מינען. וואָס מיר אָנבעלאַנגט, האָט די רייזע מי זעהר פֿיעל געהאַלפֿען אויסצוגעפֿינען דעם שליסעל צו די פֿאַרמע און דעם בוי פֿון די בערג פֿון סיביר. אָבער איך שרייב ניט אַ רייזע בוך, און מוז מיך דאַרום דאָ אַבשטעלען.

די יאָהרען, וועלכע איך האָב פֿאַרבראַכט אין סיביר, האָבען מיר געגעבען פֿיעלע ניצלעכע לעהרען, וועלכע איך וואָלט אַנדעשוואו ניט גע-קענט קריגען. איך האָב גלייך בעגריפֿען, אז עס איז אונמעגליך צו ברענגען די מאַסען פֿון פֿאַלק נוצען דורך דער רעגירונגס מאַשין. מיט דיעזער פֿאַנטאַזיע האָב איך מיך איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל אָבגעזעגענט. דאָן האָב איך אָנגעהויבען צו פֿאַרשמעען דעם מענשען און זיין פֿאַראַקטער, און אויך די אינערליכע ספרושיניע פֿון דעם מענשליכען לעבען און פֿון דער מענ-שליכער געזעלשאַפֿט. די אויפֿבויענדע אַרבייט פֿון די אומבועוואוסטע מאַסען, וועלכע ווערען אזוי זעלטען דערמאָנט אין ביכער, און די וויכטיגקייט פֿון דיעזער אויפֿבויענדער אַרבייט אין דעם וואַקס פֿון די געזעלשאַפֿטליכע פֿאַרמען, זיינען פֿאַר מיר פֿאַלשמענדיג ענטפֿעלקט געוואָרען. ביזצו וואָהנען, למשל, די אַרט און ווייזע, ווי אזוי די דוכאַבאַרצעס האָבען אויסגעוואַנדערט אין די אַמור געגענד, צו באַמערקען די גרויסע נוצען וואָס זיי האָבען גע-האַט פֿון זייערע קאָמוניסטישע ברודערליכע אָרגאַניזאַציאָנען, און צו בעגריי-פֿען, וואָס פֿאַר אַ וואַנדערבאַרען ערפֿאַלג זייער קאָלאָניאַציע האָט געהאַט,

אין מיטען פֿון דעם אונגעהייערען דורכפֿאל פֿון די שטאָאמליכע קאָלאָניאַ-ציעס, דאָס קען מען פֿון ביכער ניט לערנען. דאָס מוז מען זעלבסט דורכלעבען. און דאָן וויעדער צו לעבען צווישען די ווילדע אַזיאַמען, צו צוועהען, ווי עס אַרבייטען זיך אויס קאָמפלעצירטע פֿאַרמען פֿון דער סאָציאַלער אָרגאַניזאַציע, וועלכע זיי גופא האָבען געשאַפֿען ווייט פֿון דעם איינפֿלוס פֿון אירגענד וועלכער ציוויליזאַציע, איז געווען גלייך, ווי איך וואַלט צוזאַמענגעקליבען גאַנצע ימים מיט ליכטיגקייט, וועלכע האָבען שפעטער בעלויכטען מיין לעבען. פֿון דירעקטער בעאָבאַכטונג איז מיר קלאָהר געוואָרען די ראליע, וועלכע די אומבעוואוסטע מאַסען שפיעלען אין אַלע וויכטיגע היסטאָרישע עראַייגניסע, און אפילו אין מלחמות, און איך האָב גענומען קריגען אידעען עהנליך צו די, וועלכע טאַלסמאַי דריקט אויס איז זיין וועלטבעריהמטען ווערק „קריגען און פֿריעדען“ מכח די פֿיהרער און די מאַסען.

זייענדיג ערצויגען אין אַ לייב-אייגענטהימער'ס פֿאַמיליע, האָב איך אָנגעהויבען מיין טהעטיגעס לעבען, ווי אַלע יונגע לייט פֿון מיין צייט, מיט דער פֿולער איבערצייגונג, אז מי מוז שמענדיג בעפֿעהלען, קאָמאַנדעווען, זידלען, שטראַפֿען און דעסגלייכען. אָבער ווען מיר איז אויסגעקומען, גאַנץ פֿריה אין לעבען, צו פֿערוואַלטען וויכטיגע אונטערנעהמונגען און צו האָבען עסקים מיט מענשען, און בעת יעדער טעות וואַלט זיכער ברענגען ערנסטע פֿאַלגען, האָב איך אָנגעהויבען צו פֿערשמעהן דעם חלוק פֿון באַפֿעהלען און דיסציפּלינירען ביו דעם פֿרינציפּ פֿון גענענווייטיגע איינפֿערשמענדניס. דיס-ציפּלינע ווירקט זעהר גוט אין אַ מיליטערישען פֿאַראַד, אָבער אין ווירקליכען לעבען האָט עס קיין שום ווערדע ניט, און דער צוועק קען ערייכט ווערען נור דורך די גרעסטע אַנשמרענגונגען פֿון פֿיעלע צו דער זעלבער זאַך שמרעבענדע ווילענס. כאַטש אפילו איך האָב נאָך דאָן ניט געהאַט אויסגעדריקט מיינע בעאָבאַכטונגען אין ווערטער פֿון פֿאַרטיי-קעמפֿע, פֿון דעסטוועגען קען איך יעצט בעהויפטען, אז אין סיביר האָב איך שוין גע-האַט פֿאַרלאָרען דאָס לעצטע ביסעל גלויבען אין שטאַאט דיסציפּלין, וואָס איך האָב נאָך פֿריהער געהאַט. איך האָב שוין געהאַלטען ביין ווערען אַנאַרכיסט.

פֿון 19, ביו מיין 25סטען יאָהר האָב איך געהאַט אויסצואַרבייטען וויכטיגע רעפֿאָרם פּלענער, האָב געמוזט האָבען משה ומתן מיט הונדערט-טער מענשען אויף אַ אַמור, פֿאַרפֿאַרטיגען און מאַכען ריווקאַלנע עקספּעדי-ציעס מיט לעכערליך קליינע מיטלען, א. ז. וו., און אויב אַלעס דאָס האָט זיך געענדיגט מיט מעהר אָדער ווייניגער ערפֿאַלג, האָב איך עס צו פֿער-

דאנקען דעם פֿאָקט, וואָס איך האָב גלייך פֿארשטאָנען, אַז אין וויכטיגע אַרבייט איז דאָס קאָמאָנדירען און דיסציפּלינירען נוצלאָן. אומעטום ברויך מען האָבען מענשען מיט איניציאַטיווע. אָבער קוים איז דער אָנהויב געדאַכט געוואָרען. מוז די אונטערנעמונג געפֿיהרט ווערען, בעזאָנדערס אין רוסלאַנד, אויף אַ קאָמונאַלער אַרט, מיט אַלגעמיינער צושטימונג. איך וווינט נור, אַז אַלע די, וואָס אַרבייטען אויס פֿלענער פֿון שטאַט דיסציפּלינע, זאָלען פֿריהער קענען דורכגעהן די שולע פֿון ווירקליכען לעבען, איידער זיי געהען פֿאַרפֿאַסען זייערע אומאַפֿיעס. דאָן וואָלט מען פֿיעל וועניגער געהערט פֿון פֿלענער פֿון מיליטערישע אָרגאַניזאַציאָן אין דער געדע- ועלשאַפֿט.

דאָך איז דאָס לעבען אין סיביר מיר געוואָרען, וואָס אַ מאָל, אַלץ לאַנגווייליגער, האָטש מיין ברודער אַלעקסאַנדער איז געווען מיט מיר פֿון 1864, אין אירקוטסק, וואו ער האָט קאָמאָנדירט אַ עסקאַדראַן קאזאַקען. מיר זיינען געווען גליקליך צו לעבען צוזאַמען; האָבען אַ מאַסע געלעזען און האָבען דיסקוטירט אַלע פֿילאָזאָפֿישע, וויסענשאַפֿטליכע און סאָציאַלאָגישע טאַגעספֿראַגען; אָבער מיר האָבען ביידע געגאַרט נאָך אינטעלעקטועלען לעבען, און אין סיביר איז קיין סימן דערפֿון ניט געווען. ווען ראַפֿאַעל פּומפּעל און אַדאַלף באַסטיאַן זיינען אַמאָל דורכגעפֿאַהרען אירקוטסק—און דאָס וואָרען די איינציגע צוויי וויסענשאַפֿט'ס מענער, וואָס האָבען דיעזע שטאַדט בעזוכט פֿאַר מיין צייט—איז דאָס שוין געווען אַ גרויסער יום טוב. דאָס וויסענדי- שאַפֿטליכע, און בעזאָנדערס דער פֿאַליטישער לעבען פֿון מזרח אייראָפּאַ, פֿון וועלכען מיר האָבען געהערט דורך די צייטונגען, האָט אונז שטאַרק צוגעצויגען, און איבער וואָס מיר זאָלען ניט ריידען, זיינען מיר רק צוריק- געקומען צו דער פֿראַגע: ווי אַזוי זיך צוריק צו קעהרען קיין רוסלאַנד. ענדליך האָט דער בונט פֿון די פּוילישע פֿאַרשיקטע פֿון 1866, אונז געעפֿענט די אויגען, אין בעצוג צו דער פֿאַלשער שטעלונג, וועלכע מיר האָבען ביידע געהאַלטען אַלס אָפֿיציערען אין דער רוסישער אַרמעע.

איך בין געווען ווייט אַוועק אין די ווייטים בערג, בעת די פּוילישע סיבירניקעס, וועלכע וואָרען באַשעפֿטיגט אויסגראַבענדיג אַ נייען וועג אין די פֿעלזען אַרום דער אָזערע בייקאַל, האָבען געמאַכט אַ פֿערצווייפֿעלטען פֿערדורך צו צוברעכען זייערע קייטען, און צו אַנטלויפֿען קיין כינאַ דורך מאָנגאָליאַ. טרופּען זיינען געגען זיי אַרויסגעשיקט געוואָרען, און אַ רוסישער אָפֿיצער, וועלכען איך וועל רופֿען פֿאַטאַלאָף—איז דער'הרג'עט געוואָרען פֿון זיי. איך האָב דערפֿון געהערט אויף מיין צוריקרייזע קיין אירקוטסק, וואו ביז 50 פֿאַליאַקען האָבען געזאָלט גע'משפּט ווערען אין מיליטער

געריכט. אזוי ווי די מיליטער געריכטען זיינען אָפֿען אין רוסלאַנד, האָב איך זעהר גענוי נאָכגעפֿאלגט די טרייעל, און גענומען פינקטליכע נאָטיצען פֿון דער פֿארהאַנדלונג, וועלכע איך האָב אַוועק געשיקט קיין פעטערסבורג, און וועלכע וואָרען דאָרט פֿאַרעפֿענטליכט צו דער גרויסער אומצופֿרידענהייט פֿון אונזער גענעראַל-גובערנאַטאָר.

עלף טויזענד פֿאַליאַקען, מענער און פֿרויען, זיינען איבער גע- שיקט געוואָרען אויף מורח סיביר אליין, אַלס פֿאַלגע פֿון דעם פּוילישען מיאַטעזש פֿון 1863. זיי וואָרען מיינסמענס סטודענטען, אַרטיסטען, עקס-אָפּיצערען, נאָבעלייט, און ספּעציעל גוטע פֿאָך לייט פֿון דער אינטעליגענט-טער און הויך ענטוויקעלטער בעפֿעלקערונג פֿון וואַרשאַ און אנדערע שטעט. אַ מאַסע פֿון זיי האָט מען געהאַלטען ביי דער קאַטאַרוזשנע אַרבייט, און די איבעריגע וואָרען באַזעצט איבער דאָס גאַנצע לאַנד און דערפֿלעך, וואו זיי האָבען קיין שום בעשעפֿטיגונג ניט געקענט געפֿינען, און זיינען דאַרום געשטאַרבען פֿון הונגערי. די קאַטאַרוזשניקעס האָבען געאַרבייט אין משיטאַ, בויענדיג די שיפֿען פֿאַר'ן אַמור,—די וואָרען די גליקליכסטע—אָדער אין די קייזערליכע אייווען גיסערייען, אָדער אין די זאַלץ ווערקע. פֿון די לעצטע האָב איך באַגעגענט מאַנכע אויף דער לענאַ, שטעהענדיג נאָקעט אַרום אַן אינגעהייערען קעסעל, מישענדיג מיט לאַנגע שאַוועלס, אין אַ העלישער היץ, וועהרענד די טויערען פֿון דער הייזעל וואָרען גאַנץ אָפֿען, אום אַריינצולאָזען אַ שטאַרקען שטראָם פֿון אייז קאַלטער לופֿט. נאָך צוויי יאָהר אַרבייט זיינען דיזעזע מאַרטירער געווען זיכער צו שטאַרבען פֿון שווינדזוכט.

אַז צו יענער צייט, ווען דער סטרייק פֿון די פּוילישע סיבירניקעס האָט אויסגעבראָכען, איז מיין ברודער אַלעקסאַנדער געווען אין אירקוטסק. זיין סקאַדראַן איז געשיקט געוואָרען צו מאַכען „רוהע“ צווישען די אונגליק-ליכע סטרייקער. גליקליכער וויזע האָט דער קאַמאַנדיר פֿון דעם רעגimענט, צו וועלכען מיין ברודער האָט געהערט, געקענט אַלעקסאַנדערען זעהר גוט, און האָט באַפֿוילען אַן אנדער אָפּיציר צו קאַמאַנדירען דעם סקאַדראַן. ווען ניט דאָס, וואָלט אַלעקסאַנדער זיך זיכער ענטזאָגט אויסצופֿיהרען דעם באַפֿעהל. און פֿאַר אזאָ אינגעהאַרכזאַמקייט, וואָלט ער אָדער באַשטראַפֿט געוואָרען מיט'ן טויט אָדער אין דעם גינסטיגסטען פֿאַל וואָלט מען איהם געמאַכט צו דינען אַלס אַ פֿראַסטען סאָלדאַט. וואָלט איך צו יענער צייט געווען אין אירקוטסק, וואָלט איך געטאָהן דאָס זעלבע.

מיר האָבען דאָן דאַרום בעשלאָסען צו פֿאַרלאָזען דעם מיליטער דינסט און זיך צוריק קעהרען אין רוסלאַנד. דאָס איז ניט געווען אזאָ

לייכטע זאך, איבערהויפט, ווייל אלעקסאנדער האָט התונה געהאַט אין סיביר. אָבער ענדליך זיינען מיר אלע געווען רייווע-פֿערטיג און אין אָנפֿאַנג פֿון דעם יאָהר 1867, זיינען מיר געווען אויף'ן וועג צוריק נאָך פעטערסבורג.

פעטערסבורג.

אי'ן'ס הערבסט פֿון דעמזעלבען יאָהר האָבען מיר: איך, און מיין ברודער און זיין פֿאַמיליע, זיך באַזעצט אין פעטערסבורג. איך בין אָנגעקומען אין אונזערזיטעם; איך בין געזעסען צוזאַמען מיט יונגע לייט, כמעט נאָך אינג-לאַך, פֿיעל אינגער פֿאַר מיר, אויף איין בענקעל. דאָס, נאָך וואָס מיין האַרץ האָט אויז געגאַרט מיט פֿינף יאָהר פֿריהער, איז ענדליך ערפֿיעלט געוואָרען — איך האָב געקענט שטודירען. און ווייל איך האָב געדענקט, אז אַ גרינד-ליכע קענטנים אין מאַטעמאַטיק איז דער פֿונדאַמענט פֿון אלע אַנדערע וויסענשאַפֿטען, האָב איך מיך אָנגעשלאָסען אַן דעם פֿיזיקאַ-מאַטעמאַטישען פֿאַקולטעט. מיין ברודער איז אַריין אַלס סטודענט אין די מיליטערישע אַקאַדעמיע פֿון יוריספּרודענץ, וועהערענד איך האָב פֿאַרלאָזען די מיליטערי-דינסט גאַנץ און גאַר — צו די גרויסע אונזפֿרידענהייט פֿון מיין פֿאַטער, וועלכער האָט אמת געהאַט דעם אנבליק פֿון אַ ציווילנעם מונדר. איצט האָבען מיר ביידע געמוזט אַרבייטען פֿאַר אונזערע לעבענס-מיטעל.

דער שטודיום און וויסענשאַפֿטליכע אַרבייטען האָבען פֿאַרשלאָנגען מיין גאַנצע צייט פֿאַר די נעכסטע פֿינף יאָהר. אַ סטודענט אין דעם מאַ-טעמאַטישען פֿאַקולטעט האָט זעהר פֿיעל צו טאָהן, אָבער מיין פֿריהעריגער שטודירען פֿון די העכערע מאַטעמאַטיק, האָט מיר געלאָזען גענוג צייט זיך אָבצוגעבען מיט געאָגראַפֿיע. איבערהויפט האָב איך אין סיביר ניט פֿאַר-לאָרען די געוואוינהייט צו אַרבייטען פֿיעל און שווער.

דער רעפֿאָרט פֿון מיין לעצטע עקספּעדיציע האָט זיך געהאַלטען אין דרוקען. אָבער צו דערזעלבער צייט האָט זיך פֿאַר מיין גייסט אויפֿגע-הויבען אַ גאַנץ נייע גרויסע פֿראַבלעמע. די רייווע, וואָס איך האָב דורכ-געמאַכט אין סיביר, האָבען מיר איבערצייגט, דאָס די בערג, וועלכע זיינען צו יענער צייט געמאַלט געוואָרען אויף די לאַנד-קאַרטען פֿון נאָרד-אויען, זיינען געווען איינפֿאַך פֿאַנטאַסטישע. פֿון די גרויסע הויכע לאַנד-פֿלעכען, וואָס זיינען אזא שטאַרקער האַראַקטערי-צוג פֿון גאַנץ אויען, האָבען די צייכנער פֿון די לאַנד-קאַרטען, ווי עס שיינט, ניט אָנגעהויבען צו וויסען. איך האָב מיר דאָרום געמאַכט עס צו מיין אויפֿגאַבע צו ענדקען די אמת'ע

הויפט-פרינציפען אין דעם געבוי פֿון די בערג אין אזיען און זייער שיכות צו די טייכען, דיעזע אַרבייט האָט בעשעפֿטיגט מיין גייסט יאָהרען לאַנג. פֿאַר אַ גרויסע שטיק צייט האָבען די אלטע לאַנד-קארטען און נאָך מעהר די שלום-פֿאַלגונגען פֿון אַלעקסאַנדער הומבאָלדט, מיר איינפֿאַך געשטערט אין מיינע אונטערוכונגען. ענדליך האָב איך געזעהען, אַז די פֿאַקטען זיינען געגען הומבאָלדט'ס טהעאָריען. אַנפֿאַנגענדיג דאַרום פֿון אַנפֿאַנג, קלייבענדיג פֿאַקטען, איינעם נאָך דעם אַנדערען, געהמענדיג די אלע בעאַכטונגען — ניט קיין טהעאָריען — פֿון פֿערשיעדענע ריזענדע, האָב איך געזוכט אויסצורגעפֿינען, וואָס פֿאַר אַ טהעאָריע וועט אַם בעסטען פֿאַסען פֿאַר דיעזע אלע פֿאַקטען. דיעזע פֿאַרברייטענדע אַרבייט האָט מיר גענומען מעהר, ווי צוויי יאָהר; און דאַן האָבען געפֿאַלגט מאַנאַטען פֿון שטאַרקען, אַנגעשמערענטען דענקען, אום אויסצוגעפֿינען, צו וואָס דיעזע שרעקליכע מאַסע פֿון בעאַכטונגען פֿיהרט, ביי, ענדליך, אין איין געוויסען טאָג, איז דאָס גאַנצע געוואָרען פֿלוצלינג אזוי קלאָר, אזוי פֿאַרשטענדליך פֿאַר מיר, אזוי ווי דאָס וואָלט באַלייכט געוואָרען פֿון אַ בלייז, פֿול שיין, און אַ גאַנץ נייע טהעאָריע מיט אלע איהרע וויסענשאַפֿטליכע פֿאַלגען איז מיר געשמאַנען קלאָר פֿאַר די אויגען.

עס זיינען ניטאָ פֿיעלע פֿריידען אין דעם מענשליכען לעבען, וואָס קענען זיך פֿערגלויכען מיט די ענטציקונג פֿון די פֿלוצלינגע געבורט פֿון אַ נייע טהעאָריע, וואָס באַלייכט דעם גייסט נאָך אַ לאַנגע צייט פֿון געדולדיגע פֿאַרשונג. וואָס עס האָט אויסגעזעהען אזוי אומפֿערשמענדליך, אזוי פֿול מיט ווידערשפֿריכע, האָט מיט אַמאָל יעדער פֿאַקט באַזונדער פֿאַרנומען זיין ריכטיגען פֿלאַץ אין דעם האַרמאָנישען גאַנצען. פֿון אַ ווילדען מיט-מאַש פֿון פֿאַקטען און פֿון הינטער דעם טומאַן פֿון בויך-סכּרוּת — וועלכע מווען פֿאַרוואָרפֿען ווערען אזוי שנעל, ווי זיי ווערען געבאָרען — ערשיינט אַ גרויסאַרטיגעס בילד; ווי דער קייט פֿון די אלפֿען בערג, קומט ער אַרויס אין זיין גאַנצען פֿראַכט פֿון די וואַלקענס, וועלכע האָבען איהם פֿאַרשמעלט מיט אַ מינוט פֿריהער, גלענצענדיג אין דער זון אין זיין נאַנצער איינפֿאַכהייט און פֿערשיעדענהייט, אין זיין גאַנצער מאַכט און שענהייט.

און ווען די שלום-פֿאַלגונג ווערט אויסגעפרוכירט דורך די אַנ-ווענדונג צו איהר פֿון הונדערטע פֿון בעזונדערע פֿאַקטען, וועלכע האָבען נאָך גאָר ניט לאַנג ווידערשפֿראַכען איינע די אַנדערע, און יעדער פֿון זיי פֿאַרנעהמט אין דער נייער טהעאָריע זיין געוויסען פֿלאַץ, ווערט דער איינדרוק פֿון דעם בילד נאָך פֿיעל וויכטיגער, פֿיעל פֿאַסענדער; די שלום-פֿאַלגונג געוויינט אין מאַכט און ווירקונג. איהר פֿונדאַמענט ווערט פֿעסטער און דער

נייסטיגער אויג זעהט שוין די ווייטערע פאלגען, וואס דיעזע נייע טהעאָריע
 מוז מיט זיך בריינגען.

דער, וואָס האָט איינמאַל אין זיין לעבען פאַרווכט די פֿרייד פֿון
 וויסענשאַפֿטליכע באַשאַפֿונג, וועט עס קיין סאַל ניט פֿאַרנעמען. ער וועט
 נאָרען מיט זיין גאַנצען האַרצען דאָס נאָך אַ מאָהל און נאָך אַ מאָהל דאָס
 דורך צו מאַכען; און עס מוז איהם גענוג זיין האַרץ וועה מאָהן צו פֿיהלען,
 דאָס דיעזער סאָרט פֿון גליק איז נור דער גורל פֿון אייניגע פֿון אונז, וועהרענד
 דאָס האַבען געקענט פֿיהלען די מעהרסטע—אין אַ קלענערען אָדער גרע-
 סערען מאַסשטאַב—ווען די וויסענשאַפֿטליכע מעטאָדען און די פֿרייע צייט
 וואַלטען ניט געווען באַרענצט נור פֿאַר אַ קליין הייפֿעלע מענשען.

דיעזע אַרבייט בעמראַכט איך אַלס מיין הויפט-בייטראַג צו דער
 וויסענשאַפֿט. מיין ערסטער וואונש איז געווען אַרויסצוגעבען אַ דיקען בוך,
 אין וועלכען די נייע אידעען פֿון די בערג און הויכע פֿעלזען פֿון נאָרדאָיען
 זאָלען באַוווּען ווערען דורך אַ פֿאָדראַכנע אונטערזוכונג פֿון יעדע בעזונד-
 דערע געגענד. אָבער אין 1873, ווען איך האָב געזעהען, אז איך דאַרף
 באַלד אַרעסטירט ווערען, האָב איך בלוז פֿאַרטיג געמאַכט אַ לאַנד-קאַרט,
 וועלכע האָט ענטהאַלטען אין זיך מיינע אַנויכטען צוזאַמען מיט אַן אַרטי-
 קעל, אין וועלכען איך האָב עס קורץ ערקלעהרט. ביידע זיינען אַרויסגע-
 געבען געוואָרען אין עפֿענטליכקייט פֿון דער געאָגראַפֿישער געזעלשאַפֿט
 אונטער דער אויפֿזיכט פֿון מיין ברודער, וועהרענד איך בין שוין געווען אַ
 געפֿאַנגענער אין די פעטראָפּאָולאָאָוסקי קרעפּאַסט. פיטערמאַן, אַ געלעהר-
 טער, וואָס האָט צו יענער צייט געהאַלטען און מאַכען אַ קאַרטע פֿאַר
 אַזיען, און האָט געוואוסט פֿון מיין אַרבייט, האָט אָנגענומען מיין פֿלאַן
 פֿאַר זיין קאַרטע, און פֿון יענער צייט האַבען עס אָנגענומען אלע געאָגראַ-
 פֿען. די לאַנד-קאַרטע פֿון אַזיען, ווי זי ווערט פֿערשטאַנען איצט, ערקלערט,
 גלויב איך, די הויפט פֿיזיקאַלישע ציגע פֿון דיעזע וועלט-טהייל, ווי אויך
 די פֿאַרשיעדענהייט פֿון איהר קלימאַט, פֿלאַנצונגען, חיות, און זאָגאַר איהר
 געשיכטע. זעהר יועניג געאָגראַפֿען וואַלטען איצט געקענט זאָגען, ווער עס
 איז געווען דער באַשעפֿער פֿון דיעזע נייע טהעאָריע. אָבער פֿאַר די
 וויסענשאַפֿט איז עס בעסער, אַז נייע אידעען זאָלען ערשיינען אהן אַ
 נאָמען צוגעטשעפֿט צו זיי. די פֿיעלע פֿעהלער, וואָס זיינען אונפֿער-
 מיידליך ביי די ערסטע שלום-פֿאַלגונג, זיינען דאַן לייכטער צו פֿאַריכטען.
 צו דער זעלבער צייט האָב איך זעהר פֿיעל געאַרבייט פֿאַר די
 רוסישע געאָגראַפֿישע געזעלשאַפֿט, אַלס דער סעקרעטאַר פֿון איינע פֿון
 איהרע אַכטהיילונגען, פֿון פֿיזישע געאָגראַפֿי. אין 71—1869 האַבען די

מוטהיגע נאָרוועגישע זעע-לייט כמעט נאָנץ אונערואַרטעט אויפֿגעמאַכט א וועג צו דעם קאַראַים, צו אונזער גרויסע פֿאַרוואַנדערונג האָבען מיר זיך דערוואוסט אין איין געוויסען מאָג, דאָס אין דעם ים, וואָס ליענט צווישען דעם אינזעל נאָוואַיאַ זעמליאַ און דעם סיבירישען ברעג, און וועלכען מיר האָבען אימער געהאַלטען, אַלס אַן „אייז-קעלער“, אייביג פֿול מיט אייז, זיינען אַרײַן עטליכע קליינע נאָרוועגישע שיפֿען, און האָבען אונטערזוכט איהם אין אַלע זיינע געגענדען, זאָנאַר דער איבער-ווינטערונגס פֿלאַץ פֿון דעם בעריהמטען האָלענדער באַרעניץ, וועלכען מיר האָבען גערעכענט צו זיין פֿאַרבאָהאַלטען פֿון דעם מענשליכען אויג מיט אייז-פֿעלדער, אַלט הונדערטער יאָהרען, איז בעזוכט געוואָרען פֿון דיעזע מוטהיגע נאָר-וועגער.

אונזערע אַלטע מאַטראָזען האָבען ערקלערט דעם געלונגענעם פֿער-זוך פֿון די נאָרוועגער מיט דעם, וואָס די סעוואַגען זיינען געווען אויסגעהמליך גינסטיגע א. ז. ו. אָבער אַ קליינע צאָהל פֿון אינו האָט איינגעזעהען דאָס די נאָרוועגער מיט זייערע מוטהיגע מאַטראָזען, וואָס פֿיהלען זיך, ווי אין דער היים צווישען די אייז, האָבען איינפֿאַך געהאַט דעם מוטה דורך צו שמעכען דעם שווימענדען אייז, וועלכער פֿאַרצאַמט געוועהנליך דעם וועג צום קאַראַים, וועהרענד די קאָמאַנדירען פֿון די גרויסע רעגירונגס-שיפֿען, געשטערט פֿון זייער פֿעראַנטוואָרטליכקייט, האָבען דאָס איינפֿאַך קיינמאַל ניט ריויקירט.

אַן אַלגעמיינע אינטערעסע אין די פֿאַרשונגען פֿון דעם נאָרד-פֿאַל איז אויפֿגערעגט געוואָרען דורך דיעזע ענדעקונגען. אויך אונזער רוסישע געאָגראַפֿישע געזעלשאַפֿט האָט זיך אָנגעהויבען צו ריהרען, און עס איז בעשטימט געוואָרען אַ קאָמיטע אויסצואַרבייטען אַ פֿלאַן פֿאַר אַן עקספע-דיזיע אין די אייז געגענדען און אַנצוואווייזען די וויסענשאַפֿטליכע אַרבייט, וואָס וואָלט דערפֿון אַרויסקומען. ספּעציאַליסטען האָבען זיך אונטערגענומען צו שרייבען, יעדער פֿון זיין פֿאַך, קאָפיטלען פֿון דיעזען רעפֿאָרט, אָבער ווי עס פֿאַסירט זעהר אָפֿט, זיינען נור אייניגע קאָפיטלען—באָטאַניק, געאָ-לאָגיע און מעטעאָלאָגיע—געווען פֿערטיג, ווען מי האָט עס בעדאַרפֿט האָבען און דער סעקרעטאַר (ד. ה. איך אליין) האָב געמוזט פֿערטיג מאַ-כען דאָס איבעריגע. איך האָב געהאַט צו שרייבען איבער זעהר פֿיעל זאַכען, וועלכע זיינען מיר געווען כמעט ווי אומבעקאַנט, אָבער די מאַסע אַרבייט, וואָס אַ יונגער געזונטער מאַן קען אויספֿיהרען אין אַ קורצע צייט, ווען ער שמרענגט נור אַן אַלע זיינע קרעפֿטען, איז גאָר ניט משער צו זיין—און אזוי איז מיין רעפֿאָרט געווען פֿערטיג.

ער האָט זיך געענדיגט מיט די זעהר וואַרים אויסגעדרוקטע מיינונג פֿאַר אַ גרויסע אַרקטישע עקספעדיציע, וועלכע זאָל אין רוסלאַנד אויפֿווע- קען אַ שמענדיגען אינטערעס צו אַלעס, וואָס בעלאַנגט צו יענע אייז-גע- גענדען, און דערווייל איז רעקאָמענדירט געוואָרען אויסצורייכמען אַן עקספעדיציע אויף אַ שיף, וואָס מיר זאָלען דינגען אין נאָרוועגען, און זעהען אונטערוועקן די געגענד, וואס עס ליגט צו נאָרד צו פֿון נאָוואַיאַ זעמליאַ. די וואַהרשיינליכע עקזיסטענץ פֿון אַזאַ לאַנד איז אָנגעדייטעט געוואָרען פֿון אַ רוסישען אָפֿיציר פֿון די פֿלאָאָטע, באַראָן שילינג, אין אַ קליינעם אָבער זעהר וועניג באַקאַנטען אַרטיקעל איבער די שטרעמונגען פֿון דעם אַרקטישען אָקעאַן. ווען איך האָב געלעזען דיעזען אַרטיקעל, ווי אויך ליטקעס ריווע צו נאָוואַיאַ זעמליאַ, און איך האָב מיך בעקאַנט גע- מאַכט מיט די אַלגעמיינע לאַגע פֿון דיעזע טהייל פֿון אַרקטישען אָקעאַן, האָב איך גלייך געזעהען, אַז עס מוז וואו צו נאָרד צו עקזיסטירען לאַנד; דיעזע לאַנד, ווי בעקאַנט, איז אויך אין אַ פּאָאָר יאָהר שפּעטער ענדעקט געוואָרען פֿון אַן עסטרייכישע עקספעדיציע, און האָט געקראָגען דעם נאָמען פֿראַנץ-דזשאָועף-לאַנד.

דער רעפּאָרט האָט פֿאַר מיר געבראַכט גאַנץ אונטערוואַרטעטע רע- וולטאַטען. מי האָט מיר פֿאַרגעשלאָגען די פֿיהרערשאַפֿט פֿון דיעזע פֿאַרגע- שלאָגענע עקספעדיציע. נאַטירליך וואָלט איך עס מיט פֿאַרגעניגען אָנגענומען, ווען אין מיט'ן וואָלט זיך ניט אַרײַנגעמישט דער מיניסטער פֿון פֿינאַנסען מיט זײַן פֿערבאַט. ער האָט געענטפּערט, אַז די רעגירונגס-קאַסע קען איצט ניט אַרויס געבען די 50 טויזענד רובּעל, וואָס די ריווע האָט בע- דאַרפֿט קאָסטען. זײַט יענער צײַט האָט רוסלאַנד קײן אַנטהײל ניט גענו- מען אין די אויספֿאַרשונג פֿון די אַרקטישע ימים, חאַטש עס איז נאָך בײַז איצט געבליבען פֿיעלעס צו ענדעקען.

אַנשטאַט זיך אָנצושליסען צו אַן עקספעדיציע, האָט מיר די געאָ- גראַפֿישע געזעלשאַפֿט אַרויסגעשיקט אויף אַ טור נאָך פֿינלאַנדיען און שוועדען, אום צו מאַכען דאָרט געאָגראַפֿישע אונטערויכונגען. אַלערליי ווערטפֿאַלע מאַטעריאַלען איבער די געאָגראַפֿי פֿון רוסלאַנד זײַנען דורכגע- גאַנגען דורך מײַנע הענד, און גאַנץ לאַנגזאַם איז מיר געקומען דער געדאַנק צו שרייבען אַ געאָגראַפֿי פֿון רוסלאַנד. איך האָב מיר פֿאַרגענומען צו טאָהן אַן אַרבייט, וועלכע איז נאָך בײַז איצט אין רוסלאַנד ניט אויסגעפֿיהרט גע- וואָרען. אָבער צו דעם מוז דער שרייבער האָבען גענוג צײַט און זײַן פֿרײַ ופֿון אַלע זאָרג. און זעהר אָפֿט האָב איך געטראַכט, ווי גוט עס וואָלט געווען וען איך וואָלט געקראָגען די שטעלע פֿון סעקרעטאַר פֿאַר די געאָגראַפֿישע,

געזעלשאַפֿט; און נון, אין 1871, ווען איך האָב געמאַכט מייע אונטערזױ-
כונגען אין פֿינלאַנד, ערהאַלט איך פֿון די געאַגראַפֿישע געזעלשאַפֿט אַזאַ
מעלעגראַמע: „די געזעלשאַפֿט בעט אייך אָנצונעהמען די שטעלע פֿון אַ
סעקרעטאַר.“ צו דער זעלבער צײַט האָט מיר דער אַוועקגעהענדער סעק-
רעטאַר שטאַרק געבעטען אָנצונעהמען דיזען פֿאַרשלאַג.

מײַנע האַפֿנונגען וײַנען פֿאַרווירקליכט געוואָרען. אָבער דערווײל וײַנען
שוין גאָר אַנדערע געדאַנקען און אַנדערע וײַנשע אַרײַן אין מײַן מוח, איך
האָב זיך ערנסט איבערלײגט, וואָס פֿאַר אַן ענטפֿער איך זאָל געבען און
האָב צוריק מעלעגראַפֿירט: „איך דאַנק אײך, אָבער איך קען די שטעלע נײַט
אַנעהמען“.

עס פּאַסירט זעהר אָפֿט, דאָס מענשען שלעפען זיך אונטער א גע-
וויסען פֿאַלימישען, סאַציאלען אָדער אַן עהנליכען יאָך נור אײַנפֿאַך דערפֿאַר,
וײַל זײ האָבען קײנמאַל קײן צײַט נײַט זיך צו פֿרעגען, אויב די לאַגע אין
זעלבטע זײ געפֿינען זיך און די אַרביײט, וואָס זײ טהוען אויף, זײַנען ריכטיג
נומע. זײ פֿרעגען זיך נײַט, אויב זײערע באַשעפֿטיגונגען זײַנען ווירקליך
פֿאַסענד צו זײערע אינערליכע וײַנשע און פֿעהיגקײטען. און אויב זײ נײַט
זײ דיעזע באַפֿרידיגונג, וואָס יעדער האָט דאָס רעכט צו ערוואַרטען פֿון די
אַרביײט, וואָס ער טהוט. מיט אַכטױוע מענשען, קען זיך עס איבערהויפּט
טרעפֿען צו זײַן אין אַזאַ לאַגע. יעדער טאַג בריינגט מיט זיך אַ פֿרישע
הורכע אַרביײט, און דער מענש וואַרפֿט זיך אַרײַן אין זײַן בעט שפעט בײַ
נאַכט, נײַט האָבענדיג אויסגעפֿיהרט דאָס, וואָס ער האָט געדענקט אויפֿצו-
טאַהן, און אויף מאַרנען אין דער פֿריה היילט ער זיך צו ענדיגען דאס,
וואָס ער האָט פֿאַרזאַמט צו טאַהן נעכטען. דער לעבען געהט, און עס
בלייבט אײַהם גאָר קײן צײַט נײַט, זיך איבער צו לײַגען, איבער צו דענ-
קען די ריכטיגונג, וואָס זײַן לעבענסגאַנג נעהמט אָן. אזױ איז געווען
מיט מיר.

אָבער אײַצט, וועהרענד מײַן רײזע אין פֿינלאַנדיען, האָב איך גע-
האַט אַ בײַסעל פֿרײַע צײַט. ווען איך בין אַריבער געפֿאַהרען אין אַ פֿינלענ-
דישען צוויי-רעדערדיגען וואָגען א פֿעלד, אַ וויסטע וואָס איז נײַט געווען
פֿון גרויסען אינטערעס פֿאַר אַ געאַלאָגיסט אָדער, ווען איך בין געגאַנגען
צו פֿוס מיט'ן האַמער אויף'ן פֿלײזע פֿון אײַן זאַמד-גורב צו די צווייטע,
האָב איך געקענט דענקען. און אין מיט'ן פֿון דיעזע גאַנץ אונצווייפֿעלהאַפֿט-
אינטערעסאַנמע געאַלאָגישע אַרביײט, האָט אײַן אידעע, וואָס האָט אַפֿעלירט
צו מײַן אינערען „איך“ פֿיעל שטאַרקער, ווי די געאַלאָגיע האָט געאַרביײט
אין מײַן געדאַנק.

איך האָב געזעהען, וואָס פֿאַר אַן אונגעווענע מעסע אַרבייט דער פֿינלענדישער בויער מוז אויפֿטאָהן, אום ריין צו מאַכען די לאַנד און אום אויף צו ברעכען די האַרטע ערד, און איך האָב געזאָגט צו זיך זעלבסט: „איך וועל שרייבען די פֿויזשע געאָגראַפֿיע פֿון דיעזען טהייל פֿון רוסלאַנד און וועל דערזעהלען דעם בויער פֿון די בעסטע מיטלען צו קולטיווירען די ערד. „ראַ וואַלט אַן אַמעריקאַנער וואַרצעל-אויסציהער געווען פֿון אַן אונ-שעצבאַרען ווערט. געוויסע מעטאָדען פֿון פֿעט מאַכען דאָס לאַנד האַט שוין די וויסענשאַפֿט אָנגעצויגט... אָבער וואָס פֿאַר אַ זין האַט עס צו ריידען צו דיעזען בויער פֿון אַמעריקאַנער מאַשינען, אַז ער האַט קוים ברויט גענוג צו עקזיסטירען פֿון איין שניט ביו דעם צווייטען; ווען די רענט, וואָס ער האַט צו צאָהלען פֿאַר דיעזע האַרטע שטיקעל ערד, ווערט אַלץ שווערער, וואָס מעהר ערפֿאָלג ער האַט אַרויסצוקריגען עטוואָס פֿון דיעזע האַרטע ערד. ער בייסט זיין האַרטע קאָרן-ברויט, וואָס ער באַקט צוויי מאָל אַ יאָהר; צו דעם האַט ער אַ שטיקעל שרעקליך געזאַלצענע פֿיש און אַביסעל זויער-מילך. ווי אזוי קען איך האָבען די חוצפּה צו ריידען צו איהם פֿון אַמערי-קאַנער מאַשינען, ווען אַלעס דאָס, וואָס ער קען פֿאַרקויפֿען, מוז ער פֿאַרקויפֿען אום צו באַצאָהלען טעקסעס און רענט? ער דאַרף מיר האָבען, איך זאָל לעבען מיט איהם, העלפֿען איהם צו קריגען די לאַנד פֿריי. דאַן וועט ער לעזען ביכער, און וועט דערפֿון נוצען ציהען. אָבער ניט איצט.

און מיינע געדאַנקען האָבען זיך איבער געטראָגען פֿון פֿינלאַנדיען צו אינווערע אייגענע בויערען פֿון ניקאָלסקאַיע, וועלכע איך האָב ניט לאַנג געזעהען. איצט זיינען זיי שוין פֿריי, און זייער פֿרייהייט האַלטען זיי זעהר טהייער. אָבער זיי האָבען ניט קיינע פֿעלדער. אויף אזאַ אָדער אַן אַנדער אופן האָבען די לאַנד אייגענטימער געקראָגען אַלע פֿעלדער פֿאַר זיך. ווען איך בין נאָך געווען אַ קינד, פֿלעגען די סאוואַוכינס אַרויסשיקען זעקס פֿערד צו פּאַשען זיך ביי נאַכט און די טאַלקאַטשאַווס האָבען געהאַט זעכען. איצט אָבער, האָבען דיעזע פֿאַמיליען בלויז דריי פֿערד. אַנדערע פֿאַמיליען וואָס האָבען פֿריהער געהאַט דריי, האָבען איצט איינעם אָדער גאַר קיין פֿערד. וואָס קען מען אויפֿטאָהן מיט אַ האַלב גע'פּאַר'טען פֿערדעל? קיינע פֿעלדער, קיין פּאַשע, קיינע פֿערד! ווי קען איך ריידען צו זיי וועגען גראַז פֿאַרזויען? זיי זיינען אַלע שוין גאַנץ רואַינירט, און אין עטליכע יאָהר וועט זיי איינפֿאַך אויסקומען צו געהן מיט דער מאַרבע צוליב די נאַרזישע און שווערע נאַלאַגען. ווי גליקליך זיינען זיי דאָס געווען, ווען איך האָב זיי געזאָגט, דאָס מיין פֿאַטער האַט זיי געגעבען די ערלויבניס אָבצושניידען די גראַז אין זיין

וואלד! „אייערע ניקאלסקע מוזשיקעס פֿרעסען אַרבייט מיט די אויגען“, דאָס איז דער געוויינליכער ווערטעל וועגען זיי אין אונזער געגענד, אָבער וואָס איז די פעולה? די לאַנד איז פֿון זיי אוועקגענומען געוואָרען, און זיי האָבען ניט וואָס צו אַרבייטען. און דאָס ועלבע איז איבער גאַנץ רוסלאַנד, און מיר האָבען ניט אויפֿגעהערט צו האָבען הונגער-יאָהרען זייט יענער צייט.

וויסענשאַפֿט איז אַ משהיערע זאָך. איך האָב קענען געלערענט איהרע פֿריידען און האָב זיי געשעצט פֿיליכט מעהר, ווי פֿיעלע פֿון מיינע חברים. אָבער וואָס פֿאַר אַ רעכט האָב איך צו דיעזע העכסטע פֿריידען, ווען אלעס אַרום מיר איז אזוי פֿול מיט עלענד און נויט און אַ שרעקליכער קאמפֿ פֿאַר אַ צו ווערימטע שטיקעל ברויט? ווי קען איך געניסען דיעזע פֿריידען, וויסענדיג, אז זיי ווערען גענומען געראַדע פֿון די מיילער פֿון די, וואָס פֿאַרוויען און שניידען דעם קאָרן און האָבען אַליין ניט קיין ברויט פֿאַר זייערע קינדער?

די וויסענשאַפֿט איז אַן אונגעהייערע קראַפֿט. א מענש מוז וויסען, אָבער מיר ווייסען שוין גענוג! ווי ווען נור דאָס, וואָס מיר ווייסען שוין, זאָל ווערען דער אייגענטהום פֿון אלע? וואָלט דען ניט די וויסענשאַפֿט פֿראַג-רעסירט מיט ריזען-שריטע, און וואָלטען דען ניט געמאַכט געוואָרען אזעלכע פֿאַרטייטע אין די באַשאַפֿונג פֿון זאַכען, וועלכע מיר קענען זיך יעצט גאָר ניט פֿאַרשמעלען?

די מאַסען ווילען וויסען, זיי ווילען לערנען; זיי קענען לערנען. דאָרט אויף דעם שפיץ פֿון יענעם גרויסען באַרג שמעהט אַ פֿינלענדישער בויער, פֿאַרטיפֿט אין בעטראַכטונג פֿון דיעזע פֿראַכטפֿאַלע סצענע, וואָס שפּרייט זיך אויס פֿאַר זיינע אויגען. ניט איינער פֿון דיעזע בויערען, אָרעס און אונטערדריקט ווי זיי זיינען, וועט פֿאַרבייגעהן דיעזען פּלאַץ, אָהנע זיך אָבצושמעלען אויף אַ מינוט צו באַזאָונדערען דיעזע סצענע. אָדער אָט דאָרט אויף'ן ברעג פֿון טייך שמעהט אַן אַנדער בויער און זינגט עמוואָס, וואָס איז אזוי שעהן, דאָס דער בעסטער מוויקער וואָלט איהם מקנא געווען זיין מעלאָדיע פֿאַר איהר זיסקייט און קראַפֿט. ביידע פֿיהלען טיף, ביידע טראַכטען, ביידע דינקען, זיי זיינען פֿערטיג צו פֿאַרגרעסערען זייער וויסען, נור גיב זיי די מיטעל צו קריגען אַ ביסעל פֿרייע צייט. דאָס איז די ריכ-מונג, אין וועלכע איך מוז אַרבייטען! דאָס זיינען די מענשען, פֿאַר וועלכע איך דאַרף אַרבייטען. אלע דיעזע קלינגענדע פֿראַזען פֿון מאַכען די מענש-הייט פֿאַנגרעסירען, וועהרענד די פֿאַנגרעס-מאַכער אַליין האַלטען זיך ווייט פֿון די, וועמען זיי פֿרעטענדירען צו בילדען, זיינען בלויז סאָפֿיזמען, וועלכע מענשען האָבען אויסגעטראַכט, אום צו בערוהיגען זייער געוויסען.

און אזוי האָב איך טעלעגראַפֿירט „ניין“ צו די געאָגראַפֿישע גע-
זעלשאַפֿט.

פעטערסבורג האָט זיך שטאַרק אומגעביטען, זייט איך בין אוועק
פֿון דאָרט אין 1862, „אַה, יא, איהר קענט דעם פעטערסבורג פֿון משער-
נישעווסקי“, האָט צו מיר איינמאָל געזאָגט דער פּאָעט מאַיקאָוו. אמת, איך
האָב געקאָנט דעם פעטערסבורג, פֿון וועלכען משערנישעווסקי איז געווען
דער ליבלינג, אָבער ווי זאָל איך בעשרייבען די שמאָט, וואָס איך האָב
געפֿונען ביי מיין צוריק קומען? פֿילייכט אַלס די שמאָט פֿון פֿרייליכע הייז-
קעס, פֿון מוזיק-האַלס, ווען אונזער דעם וואָרט פעטערסבורג וואָלט מען
נור פֿערשטאַנען די אויבערשטע 400, וועלכע האָבען אין זייער אויפֿיהרונג
נאָכגעקאָפֿירט די אויפֿיהרונג פֿון קייזערליכען הויף.

אין פּאַלאַץ און אין זיינע קרייזען זיינען ליבעראַלע אידעען געווען
אין חרם. אַלע פּראָמינענטע מענער פֿון די זעכציגער יאָהרען, זאָגאר אַזעלכע
מעסיגע ליבעראַלען, ווי גראַף מוראוויאָוו און מיליוטין זיינען בעהאַנדעלט
געוואָרען אַלס פֿערדעכטיגע. נור דמיטרי מיליוטין איז געבליבען ביי זיין
שטעלע אַלס קריגס-מיניסטער, ווייל די רעפֿארמען, וועלכע ער האָט בע-
דאַרפֿט דורכפֿיהרען אין דער אַרמיי, האָבען געמוזט נעדויערען, ביי זייער
פֿאַלשמענדיגע פֿאַרווירקליכונג, פֿיעלע יאָהרען. פֿון אַלע אַנדערע אַקטיווע
רעפֿארמעס איז קיין זכר נישט געבליבען; די ריכטיגע רעגירער פֿון רוסלאַנד
זיינען יעצט געווען גענעראַל שוואַזאַלאַף, דער הויפט פֿון דער שטאַאַטס-
פּאַליציי און גענעראַל טרעפּאַוו, דער הויפט פֿון דער פעטערסבורגער
פּאַליציי. אַלעקסאַנדער דער צווייטער איז געווען זייער ווערקצייג; זיי האָבען
געהערשט דורך שרעק. טרעפּאַוו האָט אזוי איבערגעשראַקען אַלעקסאַנדערן
מיט די אויסזיכט פֿון אַ רעוואָלוציאָן, וואָס געהט אויסברעכען אין פעטערס-
בורג, דאָס ווען דער אַלמעכטיגער פּאַליציי-שעף איז אַמאָל געקומען עטליכע
מינוטען שפעטער, ווי געוועהנליך, מיט זיין רעפּאָרט, האָט דער אימפּעראַ-
טאָר געפֿרעגט מיט אַנגסט: „איז אַלעס רוהיג אין פעטערסבורג?“

באַלד נאָך דעם, ווי אַלעקסאַנדער האָט געגעבען אַ „שטישמע אַטסטאַוו-
קע“ אַ געוויסע פּרינציפּס, איז ער געוואָרען אַ גרויסער פֿריינד פֿון גענעראַל
פּלאַרי, דעם פֿליגעל-אַדוויטאַנט פֿון נאַפּאָלאַעאָן דעם דריטען, פֿון דעם מאָן,
וואָס איז געווען די נשמה אין דעם שטאַאַטס-שטרייך פֿון דעם צווייטען דע-
צעמבער 1852. מי האָט זיי אימער געפֿונען צוזאַמען, און פּלאַרי האָט
איינמאָל דערציילט די פּאַרווער פֿון די גרויסע עהרע, וועלכע דער רוסישער
צאַר האָט איהם איינמאָל געצייגט. ווען אַלעקסאַנדער איז אַמאָל געפֿאַהרען

איבער דעם נעווסקי פראספעקט, האָט ער דערוועהן פֿלאָרי שפּאַצירענדיג, און ער האָט איהם אויפֿגעפֿאָדערט צו ועצען זיך מיט איהם אין קאַליאָסקע, וואָס האָט געהאַט פֿלאַץ נור פֿאַר אַן איינציגע פּערוואָן. און דער פֿראַנ-צווישער גענעראַל האָט דערציילט די געשיכטע לאַנג און ברייט, ווי ער און דער צאַר, האַלטענדיג זיך פֿעסט איינער ביין אַנדערן, האָבען אַ העלפֿט פֿון זייערע קערפּערס געהאנגען אין דער לופֿטען צוליב די שמאָלקייט פֿון דעם געזעס.

שוואַלאַף האָט זיך זעהר גוט באַנוצט מיט דעם גייסטיגען צושטאַנד פֿון זיין הער. ער האָט אַרויסגעלאָזען איין רעאַקציאָנערען געזעץ נאָכן צווייטען, און ווען אַלעקסאַנדער האָט אמאָל געצייגט אַביסעל ווידערווילען צו אונטערשרייבען זיי, פֿלעגט שוואַלאַף אנהויבען ריידען פֿון די קומענדע רעוואָלוציאָן, פֿון דעם טרויעריגען שיקואַל פֿון לואי דעם זעכצעהנטען, און „אום צו רעטען די דינאַסטיע“, פֿלעגט ער איהם בעטען צו אונטערשריי-בען דיזעז געזעצע פֿון אונטערדריקונג. נאָך אַלעמען פֿלעגט אַלעקסאַנדער זעהר אָפֿט באַפֿאַלען ווערען פֿון טרויער און חרטה. ער פֿלעגט ווערען מעלאַנכאָליש, און אין אַ טרויעריגען טאָן פֿלעגט ער ריידען פֿון דעם ברי-לאַמענעם אָנפאַנג פֿון זיין רעגירונג, און פֿון דעם רעאַקציאָנערען כאַראַק-טער, וואָס זי האָט יעצט אָנגענומען. דאָן פֿלעגט שוואַלאַף אָרגאַניזירען אַ בערען-יאַגד. יעגער, פֿרייליכע האָף-לייט און קאָמטשען, פֿול מיט באַלעט-טענצערקעס פֿלעגען אַוועקגעשיקט ווערען צו די וועלדער פֿון נאָווגאַראַד. אַ פּאַר בערען פֿלעגען געטויטעט ווערען פֿון דעם אימפּעראַטאָר, וועלכער איז געווען אַ גוטער שיסער; ער פֿלעגט לאָזען די בערען צוקומען צו זיך גאַנץ נאָהענט, און דאָרט אין די אויפֿרעגונג פֿון די יאַגד, פֿלעגט שוואַלאַף קריגען זיין אונטערשריפֿט צו אירגענד וועלכען פּלאַן פֿון אונטערדריקונג אָדער רויב אין די אינטערעסע פֿון זיינע קליענטען.

אַלעקסאַנדער דער צווייטער איז זיכער ניט געווען אַ גאַנץ גע-ווענליכער מענש. אָבער צוויי פֿאַרשידענע מענשען האָבען אין איהם געלעבט.

דיזעז צוויי פֿאַרשידענע מענשען אין דעם אינערען פֿון אַלעקסאַנ-דער דעם צווייטען זיינען געווען ביידע שמאַרק ענטוויקעלט, ביידע קעמפֿ-פֿענדיג איינער מיט דעם אַנדערען. און דיזעז אינערליכער קאַמפּף איז געוואָרען אַלץ געוואַלטיגער, וואָס עלטער ער איז געוואָרען. ער האָט גע-קאַנט זיין בעצויבערענד אין זיין האַלמען זיך איין מינוט; אין די נעקסטע מינוט אַרויסוויזען אַ שרעקליכע ברומאליטעט. ער איז געווען אַ מענש פֿון אַ רוהיגען, פֿערניפֿטיגען קראַוזש, ווען ער איז געווען פֿנים אל פֿנים מיט

א ווירקליכע געפאהר, אָבער ער האָט געלעבט אין אייביגע ציטערניש פֿאַר געפֿאהרען, וועלכע ער האָט זיך אויסגעמאָהלט אין זיין פֿאַנטאַזיע. ער איז זיכער ניט געווען קיין פֿייגלינג, ער פֿלעגט באַגעגענען אַ בער געזוכט צו געזוכט. איין מאָל ווען דער בער איז ניט גלייך דעד'הרג'עט געוואָרען פֿון די ערשמע קויל, און דער מאָן, וואָס איז געשטאַנען הינטער איהם, לויפֿענדיג איהם העלפֿען, איז אומגעוואָרפֿען געוואָרען פֿון דעם צורייצטען און פֿאַרוואַנדעטען בער, איז אלעקסאַנדער געקומען איהם צו הילף, און האָט געטוישט דעם בער, זייענדיג נור אייניגע טריט ווייט פֿון איהם; און דאָך איז ער זיין גאַנצען לעבען פֿאַרפֿאַלגט געוואָרען פֿון די שרעקליכע בילדער פֿון זיין אייגענע פֿאַנטאַזיע און פֿון אַן אַנדרוהיגען געוויסען. ער איז געווען זעהר גוט צו זיינע פֿריינד, אָבער זייט ביי זייט מיט דיעזע גומסקייט האָט ער אַרויסגעוויזען אַ שרעקליכע גרויזאַמקייט, אונטערדריקענדיג דעם אויפֿשטאַנד אין פּוילען, און שפעטער אין 1880, וואָס קיינער וואָלט עס ניט גע- האַלטען פֿאַר מעגליך. אזוי האָט ער געלעבט אַ צוויי-פֿאַכען לעבען, און אין דער צייט פֿון וועלכע איך רייד, האָט ער לוסטיג אונטערשרייען די רעאַקציע- אָנערסטע פֿאַסרעגעלען, און נאַכהער האָט ער געקראָגען חרטה און האָט ווירקליך געוויינט דאַריבער, צו ענדע פֿון זיין לעבען איז דיעזער אינערלי- כער קאַמפֿף געוואָרען נאָך שטאַרקער און האָט אָנגענומען אַן אמת טראַג- גישען כאַראַקטער.

אין 1872, איז שוואַוואַלאַף נאָמינירט געוואָרען אלס געזאַנדטער, אָבער זיין פֿריינד, גענעראַל פֿאַטאַפֿאַו האָט פֿונקט אזוי געהאַנדעלט, ווי זיין פֿאַרגענגער ביו דעם אָנפֿאַנג פֿון דעם רוסיש-טערקישען קריעג און 1877. וועהרענד דיעזע גאַנצע צייט איז אָנגענאַנגען אויף אַ גרויסאַרטיגען שטויגער די באַרויבונג פֿון די שטאַטס-קאַסע, ווי אויך פֿון שטאַטס-לענדער. עטליכע אַזעלכע „געשעפֿטען" זיינען אויפֿגעדעקט געוואָרען און גע'משפֿט געוואָרען עפֿענטליך פֿון דעם סענאַט, נאָך דעם, ווי פֿאַטאַפֿאַו איז משוגע געוואָרען און טרעפֿאַזי האָט פֿערלאָרען זיין שמעלע, און זייערע געגנער אין קייזערליכען פֿאַ- לאַץ האָבען געוואָלט ווייזען אלעקסאַנדערען, מיט וואָס פֿאַראַ חבֿרה-לייט ער האָט געהאַט צ'ט האָן. אין איינעם פֿון דיעזע פֿראַצעסען האָט מען זיך דער- וואוסט, דאָס אַ פֿריינד פֿון פֿאַטאַפֿאַו האָט אויפֿן שענדליכסטען אַופֿן באַרויבט די בויערען פֿון אַ דאָרף אין דער ליטע פֿון זייער לאַנד, און נאַכהער, בעפֿאַלמעכטיגט פֿון זיינע פֿריינד און מיניסטעריום, האָט ער די בויערען, וואָס האָבען געמאַכט אַנקלאַגען, אַרעסטירט, געשמיסען און פֿיעלע פֿון זיי געשאַסען. דאָס איז איינע פֿון די העכסטע קעלהאַפֿטע גע- שיכטען זאָגאַר אין רוסלאַנד, וואו עס איז פֿול מיט אַזעלכע רויבערייען

אפילו נאך אין דער יעצטיגער צייט. נור נאך דעם, ווען וויערא זאסוליש האט געשאסען אין טרעפאוו, זיינען ערשט בעקאנט געווארען זיינע און זיינע פריינדס רויבערייען. ווען ער האט פארלארען זיין פלאץ, דענקענדיג, דאס ער האלט ביין שמארבען, האט טרעפאוו געלאזען א צואה, פון וועלכע עס איז בעקאנט געווארען, דאס דיעזער מענש, וואס האט געמאכט גלויבען אלעקסאנדערן, דאס ער איז ארום, האמש ער האט געהאט אזא גוט בא-צאהלטע שמעלע יאהרען-לאנג, האט אין דער ווירקליכקייט איבערגעלאזען צו זיינע יורשים א געוואלדיגען פארמעגען. אייניגע הויף-לייט האבען דאס רעפארטירט צו אלעקסאנדער דעם צווייטען און טרעפאוו האט פארלארען זיין קרעדיט. אט דאן ערסט זיינען פארן סענאט פארגעבראכט געווארען אייניגע פון די רויבערייען פון די שוואוואלאף - פאטאפאוו - טרעפאוו באנדע.

די רויבערייען, וואס זיינען אָנגעגאנגען אין אלע מיניסטערוומס, ספע-ציעל אין פערבינדונג מיט די אייזענבאהנען און מיט אלערליי אינדוסטריע-לע אונטערנעמונגען, זיינען געווען ווירקליך שרעקליך; די פלאַטע, ווי אלעקסאנדער האט אמאל אליין געזאגט צו איינעם פון זיינע זיהן, איז געווען „אין די קעשענע פון דעם-און-דעם“. מי האט קיין געשעפֿט ניט געקאנט אויפֿנעהמען, אָהנע צו באַצאהלען א גרויסען פראַצענט צו די פארשידענע בעאמטע פון פארשידענע מיניסטערוומס. צו א פריינד מיינעם, וואס האט געוואלט מאַכען זיך א געשעפֿט אין פֿעטערסבורג, האט מען געזאגט גאנץ אפֿען אין מיניסטערוים, דאס ער וועט דארפֿען צאָהלען 25 פראַצענט פון די פֿארדינסט צו א געוויסע פערזאן, פֿופֿצעהן צו א צווייטע, צעהן צו א דריטע און פינף צו א פֿערטע. דיעזער האַנדעל איז געמאכט געווארען גאנץ אָפֿען, און אלעקסאנדער האט דאָס אלעס געוואוסט. פון זיינע באַמערקונגען אויף די רעפארטען פון דעם גענעראַל קאָנטראַלער, זעהט מען, אז ער האט אלעס געוואוסט. אָבער אין דיעזע גנבים האט ער געזעהען זיינע באַשיצער פון די רעוואַלוציאָן, און ער האט זיי געהאלטען, ביי זייערע רויבערייען זיינען געווארען אן עפֿענטליכער סקאנדאַל.

די יונגע גרויס-פֿירשטען, מיט די אויסנאָהמע פון דעם, וואס איז נאָכהער געווארען אלעקסאנדער דער דריטער, האָבען נאָכגעטאָהן אין אלעמען דעם טאַטען. זייערע היליאַנקעס, וואס זיי פֿלעגען מאַכען אין א קליינעם רעסטאָראַן אויף דעם געוויסן פראַספעקט, זיינען געווען אזעלכע שענדליכע און אזוי אַלגעמייַן בעקאנט, דאָס איין נאָכט האט טרעפאוו זיך שוין געמוזט אַרײַנמישען, און האט געוואַרנט דעם אייגענטימער פון דעם רעסטאָראַן, דאָס ער וועט איהם פֿארשיקען נאָך סיביר, אויב ער וועט

אריינלאָזען אין זיין רעסטאָראַן דעם גרויס-פֿירשט. „שטעלט אייך פֿאַר מיין לאַגע“, האָט צו מיר איינמאַל געזאָגט דער רעסטאָראַמאַר, ווען ער האָט מיר געוווּזען דעם צימער, וואו דער גרויס-פֿירשט פֿלעגט פֿאַרבריינגען; „פֿון איין זייט האָב איך געמוזט באַליידיגען אַ מיטגליד פֿון די קייזערליכע פֿאַמיליע, וועלכער האָט געקאָנט מאַכען מיט מיר, וואָס ער האָט נור געוואָלט, און פֿון דער אנדערער זייט האָט מיר טרעפֿאָוו געסטראַשעט מיט סיביר! נאַמירליך, האָב איך געפֿאַלגט טרעפֿאָוו, ער איז דאָך, ווי איהר ווייסט, אַלמעכטיג יעצט!“ דער צווייטער ווהן איז משוגע געוואָרען און דער דריטער גרויס-פֿירשט איז פֿאַרשיקט געוואָרען נאָך טורקעסטאַן, נאָך דעם ווי ער האָט גע'גנב'עט די דימענטען פֿון זיין מומער.

די אימפעראַטריצע מאַריאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ, פֿאַרלאָזען פֿון איהר מאַן וואַהרשוינליך פֿול מיט צאַרן און פֿאַרדרום איבער די ריכטונג, וואָס דער לעבען אין פֿאַלאַץ האָט אָנגענומען, איז געוואָרען אַליץ מעהר און מעהר רעליגיעז, און באַלד איז זי גענצליך געווען אין די הענד פֿון אַ הויף-פֿרויס-טער, אַ פֿאַרשטייער פֿון כמעט אַ גאַנץ נייעס טיפּ אין רוסלאַנד — דעם יעזואַיטישען. דיעזער נייער מין פֿון דעם שעהן-פֿאַרקאָממען, דורך און דורך פֿאַרדאַרבענעם אין יעזואַיטישען פֿרויסטערטהום האָט געמאַכט זעהר שנעל לען פֿאַרמשריט צו יענער צייט. שוין דאָן האָבען זיי געאַרבייט שווער און מיט ערפֿאַלג צו ווערען אַ מאַכט אין שטאַט און אַרויפֿצולייגען זייערע לאַפעס אויף די קינדער-שולען.

עס איז פֿיעלע מאל באַוווּזען געוואָרען, דאָס די דאָרף-פֿרויסטער אין רוסלאַנד ווינען אזוי פֿערנומען פֿון זייערע פֿפֿליכטען, דאָס זיי האָבען גאָר קיין צייט ניט צו באַשעפֿטיגען זיך אַלס לעהרער אָדער אויפֿפאַסער אין די שולען. און דאָך האָט דער העכערער פֿרויסטערטהום, באַנוצענדיג זיך מיט די פֿיינדשאַפֿט פֿון אַלעקסאַנדערן געגען דעם זאָגענאַנטען רעוואָלוציאָנערען גייסט, אָנגעפֿאַנגען ויין טאַקטיק אַריינצוקריגען די שולען אין זיינע הענד. „קיינע שולען, אויב ניט געפֿיהרט פֿון גייסטליכע“, איז געוואָרען זייער מאַטאָ. גאַנץ רוסלאַנד האָט געשמאַכטעט נאָך וויסען, אָבער זאָגאר די לעכערליך-קליינע סומע פֿון אַכט מיליאָן רובעל, וואָס איז באַשטימט געוואָרען פֿאַר קינדער-שולען, איז ניט אַוועק אויף דעם גאר, וועהרענד אַ סומע צוויי מאל אזוי גרויס איז געגעבען געוואָרען דעם סינאָד, כדי ער זאָל גרינד-דען שולען אָנמער די אויפֿזיכט פֿון די דאָרף גלחים—שולען די מיינסטע פֿון וועלכע האָבען עקזיסטירט — און נאָך ביז היימיגען טאַג—נור אויף'ן פֿאַפֿיר.

גאַנץ רוסלאַנד האָט געגאַרט נאָך אַ טעכנישע בילדונג, אָבער דער

מיניסטעריום האָט נור געעפֿענט קלאַסישע גימנאַזיעס, ווייל דאָס פֿיעל לערנען פֿון לאַטיין אין גריכיש איז בעטראַכט געוואָרען אַלס דער בעסטער מיטעל, וואָס זאָל אָב-האַלטען די שילער פֿון צו לעזען און דענקען. אין דיעזע גימנאַזיעס האָבען נור צוויי אָדער דריי פּראָצענט פֿון די שילער אויסגעפֿיהרט צו ענדיגען אַן אַכט-יאָהריגען קורס—מי האָט אויסגעזופּט די אַלע, וואָס האָבען געהאַט אין זיך צופֿיעל גייסט, און מי האָט זיי קיינ-מאַל ניט דערלאָזען צו ענדיגען די גימנאַזיע. צו דער זעלבער צייט האָט דער מיניסטעריום אָנגעפֿיהרט אַ קאַמפּף מיט אַלערליי פּריוואַט שולען. מעכנישע ערציהונג—אין אַ לאַנד, וואָס האָט זיך אזוי גענומינט אין אינ-זשינערען, געבילדעטע לאַנד-אַרבייטער און געאָלאָגען—איז בעהאַנדעלט געוואָרען, אזוי ווי דאָס וואָלט געווען דער רעוואָלוציאָנאַריזמוס אַליין. דאָס איז געווען פֿאַרווערט, פֿאַרפֿאַלנט. און נאָך ביז היינטיגען טאָג ווערען יעדען יאָהר צוויי, דריי טויזענד יונגע לייט ניט אויפֿגענומען אין העכערע מעכ-נישע שולען, ווייל עס איז ניטאָ קיין פּלעצער פֿאַר זיי. די אוניווערויטעטען זיינען געווען אָנגעפֿילט מיט יונגע לייט, וואָס זיינען ניט פֿעהיג געווען צו אַ העכערע ערציהונג און זאָגאַר אין די קלאַסישע גימנאַזיעס זיינען פֿאַרשיעדענע מאַסרעגעלען אנגענומען געוואָרען, אום צו פֿאַרקלענערען דעם צאָהל פֿון די שילער.

אַ געפֿיהל פֿון פֿאַרצווייפֿלונג האָט באַהערשט אַלע די, וואָס האָבען געוואָלט זיין עפעס ניצליך אין דעם עפֿענטליכען לעבען; די בויערען זיינען רואינירט געוואָרען פֿון די שרעקליכע טאַקסעס, און ווען זיי האָבען שוין איינפֿאַך גאָר ניט געהאַט, און האָבען רעבעלירט, האָט מען זיי איינפֿאַך געשאַסען. דאָס איז געווען דער אָפֿיציעלער פעטערסבורג. דאָס איז געווען דער איינפֿאַלום, וועלכען ער האָט געהאַט אויף רוסלאַנד.

ווען מיר האָבען געהאַלטען ביים פֿאַרלאָזען סיכיר, פֿלעגען מיר אָפֿט היירען, מיין ברודער און איך, פֿון דעם גייסטיגען לעבען, וואָס מיר וועלען געפֿיגען אין פעטערסבורג, און פֿון די אינטערעסאַנטע בעקאַנטשאַפֿטען, וואָס מיר וועלען מאַכען אין די ליטעראַרישע קרייזען. מיר האָבען ווירקליך געמאַכט אַזעלכע בעקאַנטשאַפֿטען אי צווישען די ראַדיקאַלע, אי צווי-שען די געמעסיגטע שרייבער; אָבער איך מוז מיך מודה זיין, אַז ניט דאָס האָבען מיר ערוואַרטעט. מיר האָבען געפֿונען גענוג אויסגעצייכענטע גוטע מענער—רוסלאַנד האָט אימער גענוג אַזעלכע מענער—אָבער זיי זיינען ניט געווען אין אַנקלאַנג מיט אונזער אידעאַל פֿון פֿאַליטישע שרייבער. די

בעסטע שרייבער—משערנישעווסקו, מיכאילאָו, לאָוֹראָו—זיינען פֿארשיקט געוואָרען, אָדער אין פעטראָפּאָולאָאָוסקי קרעפּאָסט, ווי פּיסאַרעו, אַנדערע, זעהענדיג אַלעס אין פּינסטערן קאָליה, האָבען אומגעענדערט זייערע אידעען, און האָבען זיך גענייגט צו אַ פֿעטערליכען אבסאָליטיזמוס. וועהרענד די גרעסערע צאָהל, האָמש זיי זיינען נאָך געבליבען ביי זייערע אַלטע איבער-צייגונגען, איז געוואָרען אַזוי פֿאַרויכטיג, אַרויסאַנגענדיג זיי, דאָס זייער פֿאַרויכטיגקייט איז געווען כמעט עהנליך צו פּעראַטה.

ווען די רעפֿארם-פּעריאָדע איז געווען אויף איהר העכסטען שטאַ-פעל, איז כמעט יעדער פֿאַרמאָגעשרימענער ליטעראַט געשטאַנען אין וועלכע פֿערבינדונג מיט גערצען, טורגעניעף, יעצט האָבען דיזעע מענשען נור געטראַכט ווי טיעפֿער צו פֿאַרנאָבען זייערע פֿריעהערדיגע סימפּאַטיען, אום עס זאָל גאָר ניט מעגליך זיין צו פֿאַרדעכטיגען זיי אין עטוואָס. איינער אָדער צוויי פֿון די ליבעראַלע זשורנאַלען, וועלכע מו האָט נאָך געלאָזט אַטהעמען, ווייל זייערע רעדאַקטערע האָבען געהאַט בעזאָנדערע דיפּלאָמאַ-טישע טאַלאַנטען, האָבען געהאַט אויסגעצייכענמע אַרטיקלען, וואָס האָבען געצייגט קלאָהר דעם אימער וואַקסענדען עלענד און די פֿאַרצווייפֿעלטע לאַגע פֿון די גרויסע מאַסע בויערען. זיי האָבען אַזוי קלאָהר, ווי מעגליך אָנגעדרייטעט אויף די שטערונגען, וואָס ליגען אין דעם וועג פֿון יעדען פֿראַגרעסיווען אַרבייטער. די גרויסע מאַסע פֿון אַזעלכע פֿאַקטען איז געווען גענוג צו טרייבען איינעם צו פֿערצווייפֿלונג. אָבער קיין אייציגער האָט געהאַט דעם קוראַזש פֿאַרצושלאָגען אירגענד וועלכע רפואה אָדער אָנצו-דייטען אויף אירגענד וועלכע טהעטיגקייט, אויף אירגענד וועלכען אויסנאַנג פֿון די האַפֿנונגסלאָזע לאַגע. אייניגע שרייבער האָבען נאָך געהאַפֿט, אַז אַלעקסאַנדער דער צווייטער וועט נאָך וויעדער אַמאָהל אָנעהמען אויף זיך די ראַליע פֿון אַ רעפֿארמער; אָבער ביי די מאַיאָריטעט פֿון די שרייבער, צימערענדיג, אַז זייערע זשורנאַלען זאָלען ניט אונטערדריקט ווערען, אַז זייערע מיט אַרבייטער זאָלען ניט פֿאַרשיקט ווערען, איז דער געפֿיהל פֿון מורא געווען דער הערשענדער. פֿורכט און האַפֿענונג האָבען זיי גלייך פֿאַראַליוורט.

וואָס ראַדיקאַלער זיי זיינען געווען מיט אַ יאָהר צעהן פֿריעהר, דאָס מעהר האָבען זיי זיך יעצט געשראַקען. מיין ברודער און איך זיינען גאַנץ פֿריינדליך אויפֿגענומען געוואָרען אין אַ פֿאַר ליטעראַרישע קרייזען, און מיר פֿלעגען פֿון צייט צו צייט זיין ביי זייערע פֿריינדליכע צוזאַמענקינפֿטע. אָבער אין דעם מאָמענט, ווען דער געשפּרעך פֿלעגט פֿאַרלירען זיין אויבער-פֿלעכליכען חאַראַקטער, אָדער ווען מיין ברודער, וואָס האָט געהאַט אַ

גרויסען מאלאנט אויפצוהויבען ערנסטע פראגען, פלעגט אנהויבען א מעהר ערנסטען געשפרעך איבער דאָס, וואָס טהוט זיך אין דער היים אָדער אין אויסלאַנד, פלעגט אימער עטוואָס פאסירען, דאָס ער האָט געמוזט אויפהע- רען: „וואָס דענקט איהר, מיינע הערען, פֿון דער לעצטער דראַמע?“ אָדער „ווי שמעקט אייך די פֿיש?“ פלעגט פֿרעגען אין דער הויך אַ גאָסט אין עלטערע יאָהרען—און דער ערנסטער געשפרעך האָט געקראָגען אָבגעשני- טענע יאָהרען.

אויסער די ליטערארישע קרייזען, איז נאָך די לאַגע געווען פֿיעל ערגער. אין די זעכציגער איז רוסלאַנד און איבערהויפט פעטערסבורג, געווען פֿול מיט מענער פֿון פֿאַרמגעשמריטענע מיינונגען, וועלכע האָבען אויסגעזעהען צו זיין בערייט צו בריינגען וועלכען עס איז אָפּפֿער פֿאַר זייערע אידעען. „וואָס איז פֿון זיי געוואָרען?“ האָב איך מיר אליין געפֿרעגט. איך האָב אייניגע פֿון זיי אויסגעפֿונען. אָבער אלעס, וואָס זיי האָבען מיר געהאַט צו זאָגען, איז געווען: „פֿאַרויכטיג, יונגער מאַן!“ „אייזען איז שמאַרקער פֿאַר שטרוי“ אָדער „מיט'ן שמערן וועסטו אַ וואַנד ניט דורכ- ברעכען“ און נאָך אַזעלכע שפּריכווערטער. דאָס איז געווען דער קווינט- עסעניץ פֿון זייער גאַנצע פֿהילאָזאָפּיע יעצטיגע; „מיר האָבען עטוואָס געמאַהן אין אונזער לעבען, פֿאַרדער פֿון אונז ניט מעהר.“ אָדער „האַב געדולד, אזוי קען עס לאַנג ניט אָנהאַלטען“, פלעגען זיי אונז אימער זאָגען, ווען מיר, די יוגענד, זיינען געווען באַרייט ווידער אויפצונעהמען דעם קאַמפּף, צו זיין טהעטיג, צו רייזיקרען, אויפצואַפֿערען אלעס, ווען נייטיג, און האָבען זיי נור געבעטען אום אַ ראַטה, אום אירגענד וועלכע גייסטיגע אונטער- שטיצונג.

טורגענעוו האָט אויסגעמאָלט אין זיין ראָמאַן „דיס“ אייניגע פֿון די געוועזענע רעפֿאָרמערס פֿון די העכערע געזעלשאַפֿט, און זיין בילד איז אַ טרויעריגע. איבערהויפט האָט מאַדאַם קאַחאַנאָוסקי זיי זעהר גוט האַראַקטעריזירט אין איהרע נאָוועלען. „די פֿרייד פֿון לעבען“—פֿילייכט די פֿרייד צו האָבען געבליבען ביין לעבען—איז געוואָרען זייער גאָט, אזוי שנעל, ווי די נאַמענלאָזע מאַסע האָט זיך ענטזאָגט צו צו הערען „צו דיעזע גאַנצע סענטימענטאַליטעט.“ זיי האָבען זיך צוגעאיילט צו געניסען די רייכטהימער, וואָס האָבען זיך געשאַמען אין די הענד פֿון „פּראַקטישע“ מענשען.

פֿילע נייע וועגען צום רייכטהום האָבען זיך געעפֿענט זייט די אָבשאַפֿונג פֿון פּאַנשטשיזנע. אייזענבאַהנען זיינען שנעל געבויט געוואָרען אין רוסלאַנד. צו די ניט-לאַנג געעפֿענטע פּרוּוואַט-בענק זיינען די לאַנד-

אייגענטימער געגאנגען פֿאַר'משכונ'ען וויער לאַנד. די ניי-געגרינדעטע געריכט-הייזער האָבען געגעבען רייכטהימער פֿאַר פֿיעלע אַדוואָקאַטען. קאָמפּאַניעס פֿון פֿערשידענע אונטערנעהמונגען ווינען אויסגעוואַקסען, ווי שוועמלאַך. מענשען, וועלכע וואַלטען פֿריהער געלעבט אויף'ן לאַנד און געווען צופֿירדען מיט וועניג, האָבען מיט אַ מאָל אָנגעהויבען צו לעבען אזוי רייך, ווי אין די פֿריהעריגע צייטען וואַלט עס נור מעגליך געווען פֿאַר אַ גרויסען פּאָמעשטיק.

אפילו דער געשמאַק פֿון דער „געזעלשאַפֿט" איז געוונקען אַלץ ניי-דעריגער און נידעריגער. די אימאַלענישע אָפּעראַ, פֿריהער אַ פּלאַץ פֿון ראַדיקאַלע דעמאָנסטראַציען יעדעס מאָל, ווען מי האָט געשפּילט „ווילהעלם מעל", איז יעצט געווען גענצליך פֿאַרלאָזען; די רוסישע אָפּעראַ איז בעזוכט געוואָרען פֿון בלויז אייניגע ענטהוואַסמען. ביידע האָט מען אויסגעפֿונען צו זיין לאַנגווייליג, און די סמעטענע פֿון דער פעטערסבורגער געזעלשאַפֿט האָט זיך געשפּאַרט אין סעקאַנד הענדיגע מהעאַטערע, וואו עס האָבען געשפּילט גאַנץ צווייפֿעלהאַפֿטע „סטאַרס" פֿון פֿאַרזי.

עס מוז געוואַגט ווערען, דאָס די פּאָליטישע לופֿט איז געווען אַזעלכע, דאָס די בעסטע מענשען האָבען געהאַט אורזאָבען, אָדער וועניגסטענס, גאַנץ וויכטיגע פרעמעניזעס, צו האַלטען זיך רוהיג. נאָכדעם, ווי קאַראַקאָ-זאָו האָט געשאַסען אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען אין אַפּריל 1866, איז די שטאַט פּאָליציי געוואָרען אַלמעכטיג. יעדער, וואָס איז נור געווען פֿאַר-דעכטיגט אין „ראַדיקאַליזמוס", מאַכט נישט אויס, וואָס ער האָט געמאַהן אָדער ניט געמאַהן, האָט געהאַט צו לעבען אין די אייביגע פֿורכט אַרעס-טירט צו ווערען אין אַ וועלכע עס איז נאָכט פֿאַר די סימפּאַטהיע, וואָס ער האָט אַרויסגעצויגט צו איינעם, וואָס איז געווען „פֿאַרמישט" אָדער פֿאַר אַן אונשולדיגען בריוו, וואָס מי האָט געפֿונען ביי אַ פֿערדעכטיגען, אָדער איינ-פֿאַך פֿאַר זיינע געפֿעהרליכע מיינונגען. און די אַרעסטירונג פֿאַר פּאָליטישע מיינונגען איז אַ זעהר ערנסטע זאַך; דאָס מיינט: יאָהרען לאַנג פֿאַרשפּאַרט צו בלייבען אין פעטראָפּאָולאָוסקי קרעפּאָסט, פֿאַרשיקט צו ווערען נאָך סיביר, אָדער זאָנאַר געמאַרטערט צו ווערען אין די קאַזעמעטען פֿון קרע-פּאָסט.

דיעזע קאַראַקאָזאָו בעוועגונג בלייבט נאָך ביז היינטיגען טאָג אַבי-סעל דונקעל אפילו אין רוסלאַנד. איך בין צו יענער צייט געווען אין סיביר און ווייס נור פֿון דיעזע באוועגונג פֿון הערען-זאָגען. ווי עס שיינט, ווינען אין דיעזע באוועגונג געווען פֿאַראייניגט צווייערליי שטרעמונגען; איינע פֿון זיי איז געווען דער אָנפּאַנג פֿון יענע גרויסע באוועגונג צום פֿאָלק, וועלכע

איז שפעטער געווארען אזוי וויכטיג און פֿארברייטעט, די צווייטע שטרעמונג איז געווען הויפטזעכליך א פֿאליטישע. גרופען פֿון יונגע מענער, אייניגע פֿון וועלכע עס זיינען געווען גאנץ נאָהענט פֿון צו ווערען פֿראַפֿעסאָרען אין אוניווערזיטעטען אָדער מענשען פֿון גרויסע בעדייטונג, אַלס געשיכטע-שרייבער און פֿעלקער-פֿאַרשער, זיינען צוזאמענגעקומען אַרום 1864, האָ-בענדיג ברעה צו בריינגען וויסען און קענטניסע צום פֿאַלק, מאַרץ די אָפּאָזיציאָן פֿון דער רעגירונג. זיי זיינען אוועק אַלס איינפֿאַכע בעלי מלאכות אין אינדוסטריעלע שטעט, און האָבען דאָרט געגרינדעט קאָאפּעראַטיווע געזעלשאַפֿטען און ניט פֿאַרמאָלגע שולען, דענקענדיג דאָס מיט געדולד און פֿיל מאַקט וועט זיי געלינגען צו ערציהען דאָס פֿאַלק און אויף אזא וועג באַשאַפֿען די מיטעלפֿונקטען, פֿון וועלכע בעסערע און העכערע בעגריפע זאָלען איינדריינגען צווישען די מאַסען. זייער לוכט און פֿלייס זיינען געווען גרויס; גרויסע רייכטהיימער זיינען פֿאַרברויכט געוואָרען אין די עזע אונטער-נעהמונג. און איך בין גענייגט צו דענקען, דאָס אין פֿערגלייך מיט אַלע עהנליכע באַוועגונגען, וואָס האָבען זיך אָנגעפֿאַנגען שפעטער, איז די עזע געשמאַנען אויף דעם פֿראַקטישטען פֿונדאַמענט. די איניציאַטאָרס פֿון די עזע באַוועגונג זיינען גאָר אָן ספק געשמאַנען זעהר נאָהענט צו די אַרבייטענדע מאַסען.

פֿון דער אַנדערער זייט, האָט די עזע באַוועגונג אָנגענומען אַן אויס-שליסליך פֿאליטישען האַראַקטער, אין וועלכע עס האָבען געאַרבייט קאַראַ-קאָזאָו, אישטין און זייערע פֿריינד. צווישען די יאָהרען 1862 און 1866, האָט די פֿיהרונג פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען אָנגענומען א זעהר רע-אַקציאָנערען האַראַקטער. זיינע ראַטהעבער זיינען געווען בעקאַנט אַלס די ביטערסטע פֿיינד פֿון יעדען פֿאַרמשריט; זיינע רעפֿאָרמען, וועלכע ער האָט געמאַכט אין אָנפֿאַנג פֿון זיין רעגירען, האָט ער נאָכהער פֿאַראַליזירט דורך די שפעטערע געזעצע. דאָס אַלעס האָט געוויס געבראַכט קאַראַקאָזאָו און זיינע פֿריינדע אויף דעם געדאַנק, דאָס די ווייטערע רעגירונג פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען קען נאָך בריינגען א שטאַרקערע רעאַקציאָן און וועט פֿאַרניכטען דאָס ביסעלע, וואָס איז אזוי שווער ערקעמפֿט גע-וואָרען. אין דער זעלבער צייט האָט מען דאַמאָלס געלייגט גרויסע האַפֿנונג-גען אויף די ליבעראַלע נייגונגען פֿון זיין טהראָן-פֿאַלגער, און דער רעזול-טאַט איז געווען, דאָס אין א שעהנעם טאג האט קאַראַקאָזאָו געשאסען אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, ווען ער איז אַרויסגעקומען פֿון זיין זומער-נאַר-טען צו נעהמען זיין קאָמש. דער שאם האָט ניט געטראפֿען און קאַראַקאָ-זאָו איז אַרעסטירט געווארען אויף'ן שמעל.

קאמקאו, דער פיהרער פֿון דער רעאקציאָנערער פארטיי און אַ גרויסער קינסטלער אַרויסצושלעפֿען פֿאַר זיך גרויסע פֿראַפֿיטען פֿון יעדען פֿאַליטישען טומעל, האָט גלייך ערקלעהרט, אַז קאראַקאָזאָו איז בלויז איינער פֿון אלע אַנדערע ליבעראַלען און ראַדיקאַלען, וועלכע זיינען געווען מיט איהם אין איין פֿערשווערונג—וואָס דאָס איז געווען ניט וואהר—ער האָט גענעבען אַנצוהערעניש אין זיין צייטונג, מאַכענדיג גאנץ מאַסקווע גלויבען אין דעם, דאָס קאראַקאָזאָו איז בלויז געווען אַ ווערקצייג אין די הענד פֿון דעם גרויס-פֿירסט קאַנסטאַנטיין, דעם פֿיהרער פֿון דער ליבעראַלער פארטיי אין די העכערע קרייזען. עס איז זיך לייכט פֿאַרצושמעלען, וויפֿיל געלד האָבען די צוויי הערשער—שוואַלאָו און טרעפֿאַו—געמאַכט ביי דיעזע געשיכטע.

מיכאַיל מוראַוויאָו, וועלכער האָט געקראָגען וועהרענד דעם אויפֿ-שטאַנד אין פּוילען דעם נאָמען „תּליון“, האָט ערהאַלטען אַ בעפֿעהל צו מאַכען אַ זעהר שמרענגע און גרינדליכע אונטערזוכונג, און צו ענדעקען דורך אַלע מעגליכע מיטעל די פֿאַרשווערונג, וועלכע מי האָט גערעכענט, עקזיסטירט. ער האָט געמאַכט פֿערהאַפֿטונגען אין אלע קלאַסען פֿון די געזעלשאַפֿט, האָט באַפֿילען הונדערטע פון הויז-זוכונגען און האָט זיך באַריהמט, דאָס ער וועט „געפֿינען מיטעל צו מאַכען די פֿערהאַפֿטעטע ריידענדיג“. ער איז געוויס ניט געווען דער מאַן, וואָס זאָל זיך פֿון עפעס אָבשרעקען, אפֿילו ניט פֿון מאַרטערען געפֿאַנגענע, און פעטערסבורג איז געווען כמעט איינשטימיג, דאָס קאראַקאָזאָו אי שרעקליך גע-קוועלט געוואָרען, אום אַרויסצוקריגען פֿון איהם עפעס, אָבער עס איז ניט געלונגען.

שטאַטס-געהיימניסע ווערען זעהר גוט געהיט אין קרעפֿאַסטען, איבערהויפּט אין יענע גרויסע מאַסע פֿון שטיין, וואָס איז אַנטקעגען דעם ווינטער פֿאַלאַן, וועלכע האָט זיך אָנגעזעהען אויפֿיל שוידערליכקיי-טען, וואָס זיינען נור ערסט ניט לאַנג אויפֿגערעקט געוואָרען פֿון די געשיכטספֿאַרשער. ער היט נאָך אַליץ מוראַוויאָו'ס געהיימניסע. דאָך קען פֿילייכט דאָס פֿאָלגענדע וואַרפֿען אַביסעל ליכט אויף דעם געגענשאַנד:

אין 1866, בין איך געווען אין סיביר, איינער פֿון אונזערע סיבירי-שע אָפֿיצירען, וואָס האָט געמאַכט אַ ריזע פֿון רוסלאַנד נאָך אירקוטסק צו ענדע פֿון יענעם יאָהר, האָט זיך אויף די פֿאַסט-סטאַציאָן צוזאַמען געטראָ-פֿען מיט צוויי זשאַנדאַרען, אונזער אירקוטסקער אָפֿיציר, וועלכער איז גע-זוען זעהר אַ פֿריינדליכער מענש, געפֿינענדיג די זשאַנדאַרען ביין טייטש-אין אַ קאַלטע ווינטער נאַכט, האָט זיך צוגעזעצט צו זיי און מיט זיי גע-

פלוירערט, וועהרענד מי האָט אומגעביטען די פֿערד. איינער פֿון דיעזע מע-
נער האָט געקאָנט קאָראָקאָזאָוו.

„ער איז געווען חימרע, דער קאָראָקאָזאָוו,“ האָט איין זשאַנדאָר
געזאָגט. „ווען ער איז געווען אין פֿעסטונג, האָט מען צוויי פֿון אונזערע—
מי האָט אונז אומגעביטען יעדע צוויי שטונדען—באָוילען ניט צו לאָזען
איהם שלאָפֿען. און אזוי האָבען מיר איהם געהאלטען זיצענדיג אויף אַ קליין
ביינקעל, און אזוי שנעל, ווי ער האָט אָנגעהויבען דרעמעלען, האָבען מיר
איהם אַ טרייסעל געמאָהן צו האַלטען איהם וואַכענדיג... וואָס קענט איהר
מאָהן? אזוי האָט מען אונז געהייסען... אָבער זעהט נור, ווי חימרע ער איז
געווען; ער פֿלעגט ויצען מיט פֿאַרליינטע פֿיס, שאַקלענדיג איינע פֿון זיי,
אום צו מאַכען אונז גלויבען, דאָס ער איז וואַכעדיג און אַליין, כאַפֿענדיג
דערווייל אַ דרעמעל, אָבער מיר האָבען עס באלד אויסגעפֿונען און דאָס
דערציילט די, וואָס זיינען אונז געקומען איבערבייטען...“ „און ווי לאַנג האָט
דאָס אָנגעהאלטען?“ האָט מיין פֿריינד געפֿרעגט. „אַה, פֿילע מעג—מעהר,
אַלס אַ וואָך!“

דער נאָיאָווער האַראַקטער פֿון דיעזע בעשרייבונג איז שוין אַ בע-
וויז פֿון איהר ריכטיגקייט: דאָס האָט ניט געקאָנט ווערען אויסגעטראַכט.
און דאָס קאָראָקאָזאָוו איז געמאַרטערט געוואָרען איז כמעט קיין צווייפֿעל
אין דעם.

ווען קאָראָקאָזאָוו איז געהאַנגען געוואָרען, איז איינער פֿון מיינע
חברים פֿון דעם פּאָזשען-קאָרפּוס געווען דערביי. „ווען מי האָט איהם אַרויס-
גענומען פֿון פֿעסטונג,“ האָט מיר מיין חבר דערצעהלט, „זיצענדיג אויף אַ
הויכע פּלאַטפֿאָרמע אין אַ וואַנען, וואָס האָט זיך זעהר געטרייסעלט אויף
דעם פּראָסמען ברוק פֿון פֿעסטונג, איז מיין ערסטער איינדרוק געווען, אַז
זיי האָבען אַרויסגעטראָגען אַ גומענע ליאַלקע אויפֿצוהענגען; דאָס קאָראַ-
קאָזאָוו איז שוין לאַנג טוירט. שמעל דיך פֿאַר, דאָס דער קאַפּ, די הענד,
דער גאַנצער קערפּער איז געווען אַבסאָלוט לויז, אזוי ווי קיינע ביינער
וואַלטען ניט געווען אין קערפּער אָדער אזוי ווי מי וואַלט איהם צובראַכען
אַלע ביינער. דאָס איז געווען אַ שרעקליכע זאַך צו זעהן און צו דענקען,
וואָס דאָס מיינט. ווען צוויי סאַלדאַטען האָבען איהם אַראַבגענומען פֿון
וואַנען, האָב איך געזעהען, דאָס ער באַוועגט זיינע פֿיס, און דאָס ער
מאַכט שטאַרקע אַנשמרענגונגען צו געהן אַליין און אַרויפֿצוגיין אויף די
טרעפּ פֿון די תּליה. אַלואַ איז דאָס ניט געווען קיין ליאַלקע, און ער האָט
אויך ניט געקאָנט זיין אין אַהנמאַכט. אַלע אַפֿיצירען זיינען געווען שטאַרק
ערשטוינט איבער דעם, און זיי האָבען עס זיך ניט געקאָנט ערקלערען.“

ווען איך האָב געזאָגט צו מיין פֿריינד: „פֿילייכט איז עס דערפֿון, ווייל קאראקאָזאָוו איי שרעקליך געמאַרטערט געוואָרען?“ האָט ער אונטערבראַכען, „יא, מיר האָבען אַלע געטראַכט ביי זיך דאָסזעלבע.“

ניט שלאָפֿען פֿאַר וואָכען לאַנג—דאָס אַליין איז שוין גענוג צו ער-קלערען דעם צושטאַנד, אין וועלכען די עזער מאַראַליש-שמאַרקער מאַן איז געווען, וועהרענר זיין עקזעקוציע. איך וועל נאָך צוגעבען, דאָס איך האָב די אָבסאָלוצע געוויסהייט, דאָס אַדריאַן מיכאַילאָוו איז געמאַרטערט געוואָרען אין די פֿעסטונג אין 1880. האָט זיך מוראַוויאָוו נור באַנוגענד מיט די עזען איינציגען פֿאַל? האָט איהם ווער געשמערט ווייטער צו געהן אָדער ניט? איך ווייס עס ניט, אָבער אזוי פֿיל ווייס איך, איך האָב אַפֿט געהערט פֿון הייבט בעאמטע אין פעטערסבורג, דאָס אין קאראקאָזאָוו'ס פֿאַל האָט מען געברויכט אַלע מיטלען, אום ער זאָל עפֿעס מודה זיין. ער איז אָבער געבליבען שטום בוי צו זיין ענדע.

מוראַוויאָוו האָט פֿאַרשפּראַכען אויסצוראַמען אַלע ראַדיקאַלע עלע-מענטען אין פעטערסבורג. און אַלע די, וואָס האָבען אַמאָל געהאַט אַ ראַדיקאַלע פֿערנאַנגענהייט, האָבען יעצט געלעבט אונטער דעם שרעק אַריינצופאַלען אונטער דעם דעספּאָטס קלויען. מעהר פֿון אַלעס האָבען זיי זיך ווייט געהאַלטען פֿון די אינגערע, אום ניט אַריין געשלעפּט צו ווערען אין אַ פֿאַלישישען פֿלאַנטער, און אויף אזאַ אופן איז אויסגעגראָבען געוואָרען אַ גראַבען ניט נור צווישען די „פֿעמער“ און „זיהן“, ווי מורגעד-געוו האָט עס בעשריבען אין זיין נאָוועלע—ניט נור צווישען די צוויי דורות, נור אויך צווישען מענער, וואָס זיינען אַלט געווען אַריבער דרייסיג און מענער, וואָס זיינען געווארען ערסט צוואַנציג. די רוסישע יוגענד איז דאַרום געווען געשמעלט אין די לאַגע ניט נור צו בעקעמפֿלען אין זייערע „פֿאַ-טערס“ די פֿערטהיידיקער פֿון פֿאַנשטשיזנע, נור זיי זיינען אויך אין גאַנצען פֿאַרלאזען געווארען פֿון זייערע עלטערע ברודער, וועלכע האַבען ניט גע-וואלט פֿעראייניגען זיך מיט זיי אין זייערע נייגונגען צום סאַציאַליזמוס, און האַבען זיך זאגאַר ענטזאגט צו העלפֿען זיי אין זייער קאַמפֿ פֿאַר בלוז פֿאַלישישע פֿרייהייט. איז דען אַמאל געווען אין דער געשיכטע, פֿרעג איך מיך אַליין, אזאַ יונגע פֿעראייניגטע מחנה, פֿאַרטאהן אין אַ קאַמפֿ געגען אזאַ מעכטיגען שונא, פֿאַרלאזען פֿאַלשמענדיג פֿון פֿאַטערס און זאגאַר פֿון עלטערע ברודער, האַמט די עזע יונגע מענער האַבען דאך נור געזוכט צו פֿאַרווירקליכען אין לעבען די גייסטיגע ירושה פֿון די זעלבע פֿאַטערס און ברודער? איז דען אַמאָל אויפֿגענומען געווארען אַ קאַמפֿ אין מעהר טראַ-גישע צושמענדע, ווי די עזע?

דער איינציגער ליכטיגער פונקט, וועלכען איך האָב געזעהען דאָן אין פעטערסבורג, איז געווען די באַוועגונג, וואָס איז אָנגעגאנגען צווישען די יונגער פֿון ביידע געשלעכטער. פֿאַרשידענע שמרעמונגען האָבען זיך פֿאַראייניגט, אום צו באַשאַפֿען די מעכטיגע אַגיסאַציאָן, וואָס האָט באַלד אָנגענומען אן אונטעראירדישען רעוואָלוציאָנערען חאַראַקטער, און האָט צוגעצויגען צו זיך די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון גאַנץ רוסלאַנד פֿאַר די נעק-סטע פֿינף יאָהר. איך וועל פֿון דעם ריידען אין אַ שפּעטערען קאַפיטעל, אָבער דאָ מוז איך דערמאָהנען די באַוועגונג, וועלכע איז אָנגעפֿיהרט גע-וואָרען. כמעט גאַנץ אָפֿען, פֿון אונזערע פֿרויען, אום צו קענען געניסען אַ העכערע בילדונג. פעטערסבורג איז צו יענער צייט געווען דער מיטעל-פונקט פֿון די עזע באַוועגונג.

יעדען נאָכמיטאָג האָט מיין ברודער'ס יונגע ווייב, צוריק קומענדיג פֿון די פֿרויענ'ס פּעדאַגאָגישע קורסען, געהאט אונז עטוואָס צו דערציילען וועגען די לעבעדיגקייט, וואָס האָט דאָרט געהערשט. פֿלענער זיינען גע-מאַכט געוואָרען צו עפענען אוניווערזיטעטען און אַ מעדיצינישע אַקאַדעמיע פֿאַר פֿרויען. דעבאַטען זיינען אָנגעגאַנגען איבער פֿערשידענע ערציהונגס מעטאָדען, און הונדערטע פֿון פֿרויען האָבען גענומען אַ וואַרימע אינטערע-סע אין די עזע פֿראַגען. געוועלשאַפֿטען פֿון איבערזעצער, בוכדרוקער און בוכבינדער זיינען געגרינדעט געוואָרען. כדי עס זאָל געשאַפֿען ווערען אַר-בייט פֿאַר דיא אַרמסטע פֿרויען, וואָס קומען נאָך פעטערסבורג צו קריגען אויך זייער חלק פֿון אַ העכערע ערציהונג, אַ שטאַרקער לעבען האָט גע-הערשט אין די עזע פֿרויען-צענטערס, אין אַ מערקווירדיגען קאָנטראַסט מיט דאָס, וואָס איך האָב געמראָפֿען ערגעץ אַנדערס.

זייט די רעגירונג האָט געוווּען איהר ענטשלאָסענהייט ניט צו צו-לאָזען קיינע פֿרויען צו די עקזיסטירענדע אוניווערזיטעטען, האָבען זיי אָנגעווענדעט אַלע מיטלען צו עפֿענען זייערע אייגענע. אין מיניסטעריום האָט מען זיי ערקלערט, דאָס די מיידלאַך, וואָס האָבען געענדיגט אַ גימ-נאַזיע, זיינען נאָך ניט פֿערטיג צו לעקציעס פֿון אוניווערזיטעט. "זעהר גוט" האָבען זיי געענטפֿערט, "לאָזט אונז עפֿענען שולען, וועלכע זאָלען אונז פֿאַרפֿערטיגען צום אוניווערזיטעט, און מאַכט אונז די פֿראַגראַמע אזוי שווער, ווי איהר ווילט אַליין. מיר בעטען אויך קיין געלד פֿון שטאַט, נור גיט אונז די ערלויבניס, און עס וועט שוין אַלעס געמאָהן ווערען". נאַטירליך, האָט מען זיי ניט ערלויבט. דאָן האָבען זיי אָנגעפֿאַנגען פֿרוואַט קורסען און לעקציעס אין פֿרוואַט-הייזער אין אַלע עקען פֿון פעטערסבורג. פֿילע פֿראַ-פֿעסאָרען, אין סימפּאַטיע מיט די עזע באַוועגונג, האָבען פֿרויוויליג אָנגע-

נומען צו געבען לעקציעס. האַטש זיי אליין זיינען געווען אָרעמע לייט, דאָך האָבען זיי געווארנט די אָרנאָניזירער, דאָס מי זאָל זיי ניט דאָכטען פֿון באַצאָהלען זיי, אויב מי וויל זיי ניט באַליידיגען. נאָטור-וויסענשאַפֿט-ליבע עקסקוירשענס פֿלעגען געמאכט ווערען יעדען זומער אין די נאָכבאַר-שאַפֿט פֿון פעטערסבורג אונטער די פֿיהרערשאַפֿט פֿון פּראָפֿעסאָרען און די פֿרויען זיינען געווען די מעהרצאָהל פֿון זייערע שילער. אין די קורסען פֿון אַקושאָרקעס האָבען די פֿרויען פֿערלאַנגט, מי זאָל בעהאַנדלען יעדען געגענשאַפֿט אויף אַ פֿיעל גרינדליכערען אופן, ווי עס איז געפֿאָדערט גע-וואָרען אויף דער פּראָגראַמע. זיי האָבען זיך באַנוצט מיט יעדע מעגליכקייט, מיט יעדע עפֿענונג אין דער פֿעסמונג צו שטורמען איהר. זיי האָבען גע-קראָגען אַ צוטריט צו די אַנאָמאָמישע לאַבאָראַטאָריע פֿון דעם אַלמען דר. גרובער און דורך זייער וואונדערבארע אַרבייט האָבען זיי געוואונען דיעזען ענטהוואַסט פֿון אַנאָמאָמיע אויף זייער זייט. ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט פֿון אַ פּראָפֿעסאָר, וואָס האָט ניט דאַגעגען צו לאָזען זיי אַרבייטען אין זיין לאַבאָראַטאָריע זונטאָגס און ביי נאַכט אין די וואָכען טעג, האָבען זיי זיך דערמיט באַנוצט, אַרבייטענדיג פֿיל און ערנסט. ענדליך, טראָץ די אַפּאָזיציאָן פֿון דעם מיניסטעריום, האָבען זיי אויסגעפֿיהרט, דאָס די פֿאַרפֿערטיגענדע קורסען צום אַוניווערויטעט, אונטער דעם נאָמען „פּעדאַגאָגישע קורסען“, זיינען אויפֿגעפֿענט געוואָרען פֿאַר זיי.

אַזוי טריט ביי טריט, האָבען זיי אַלץ געקראָגען מעהר רעכט. אזוי שנעל, ווי עס איז באַקאַנט געוואָרען, דאָס אין אַן אירגענד וועלכען דייטשען אַוניווערויטעט ערלויבט אַ פּראָפֿעסאָר די פֿרויען צו הערען זיינע לעקציעס, האָבען זיי שוין געקלאַפֿט אין זיין טוהר, און זיי זיינען אויפֿגענומען געוואָרען. זיי האָבען שטודירט געזען און געשיכטע אין היידעלבערג, מאַטעמאַטיק אין בערלין, וועהרענד אין צוריק האָבען מעהר ווי אַ הונדערט מיידלאַך געשטודירט אין אַוניווערויטעט און אין פֿאַליטעכניקום. דאָרט האָבען זיי געוואינען עטוואָס, וואָס איז מעהר ווערט ווי אַ דאָקטאָר-דיפֿלאָם: זיי האָבען געוואונען די אַכטונג פֿון די העכסט-געלערנטע פּראָפֿעסאָרען, וועלכע האָבען עס געזאָגט גאַנץ עפֿענטליך עטליכע מאל. איינע פֿון די רוסישע מיידלאַך, וועלכע האָט שטודירט מאַטעמאַטיק אין בערלין — סאַפֿיע קאַוואַלעווסקאַיאַ — איז גע-וואָרען אַ מאַטעמאַטיקער מיט אַ גרויסען נאָמען און איז נאָכהער געוואָרען פּראָפֿעסאָר אין אַן אַוניווערויטעט אין סטאַקאַלם. זי איז געווען די ערסטע פֿרוי פֿון אַונער יאָהרהונדערט, וואָס האָט פֿאַרנומען אַ פּראָפֿע-סאָר-שמעלע אין אַן אַוניווערויטעט פֿאַר מענער, זי איז געווען אַזוי יונג,

דאָס אין שוועדען האָט קיינער איהר געוואָלט רופֿען אַנדערש, ווי סאָפֿיע, אָדער סאַניאַ.

טראָץ דעם אָפֿענעם האָס, וואָס אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט געהאַט צו געבילדעטע פֿרויען—ווען ער פֿלעגט טרעפֿען שפּאַצירענדיג אַ מיידעל אין ברילען און אין אַ רונדען גאַריבאַלדישען הוט, פֿלעגט ער אָנ-פֿאַנגען צו צימערען, דענקענדיג, דאָס זי מוז געוויס זיין אַ ניהיליסטקע, וואָס וויל איהם שיסען—טראָץ די ביטערע געגענערשאַפֿט פֿון די שטאַאַטס-פּאַליציי, וועלכע האָט בעמראַכט יעדע סטודענטקע אַלס אַ רעוואָלוציאָנער; טראָץ די געמיינע בעשולדיגונגען, וועלכע קאַמקאָוו פֿלעגט ריכמען געגען די גאַנצע באַוועגונג אין כּמאַט יעדען נומער פֿון זיין גיפֿטיגע צייטונג, האָבען די פֿרויען דאָך אויסגעפֿיהרט, אַז מי זאָל פֿאַר זיי עפֿענען קורסען פֿון העכערע בילדונג. ווען אייניגע פֿון זיי האָבען געקראָגען אין אויסלאַנד דאָקטאָר-דיפּלאָמען, האָבען זיי געצוואונגען די רעגירונג אין 1872 צו לאָ-זען זיי עפֿענען אַ מעדיצינישע אַקאַדעמיע אויף זייערע אייגענע הוצאות, און ווען די רוסישע פֿרויען זיינען צוריק גערופֿען געוואָרען פֿון צוריק, כדי זיי זאָלען זיך ניט אָנשמעקען מיט די רעוואָלוציאָנערע אידעען פֿון די פּאַליטישע פֿליכטלינגע, האָבען זיי געצוואונגען די רעגירונג צו לאָזען זיי עפֿענען אין רוסלאַנד פֿיער פֿרויען-אוניווערסיטעטען, וועלכע האָבען באַלד געהאַט טויווענד סטודענטקעס. עס זעהט אויס כּמעט אונגלויבליך, אָבער עס איז אַ פֿאַקט, דאָס אונגעאַכטעט אויף אַלע פֿערפֿאַלגונגען וואָס די מע-דיצינישע אַקאַדעמיע פֿאַר פֿרויען האָט געהאַט אויסצושטיין, און יעצטיגע צושליסונג, זיינען יעצט דאָ אין רוסלאַנד מעהר, ווי זעכס הונדערט און זיבציג פֿרויען, וואָס זיינען געענדיגטע דיפּלאָמירטע דאָקטוירים.

עס איז, אָהן צווייפֿעל, געווען אַ גרויסאַרטיגע באַוועגונג—ערשטוי-נענד אין איהר ערפּאָלג און באלעהרענד אין אַ הויכען גראַד. מעהר פֿון אַלעס, איז דאָס אויסגעפֿיהרט געוואָרען דורך די אונגענדליכע איבערגעבענ-הייט פֿון אַ מאַסע פֿון פֿרויען פֿון פּאַרשידענע מלאכות און פֿעהיגקייטען; זיי האָבען שוין געאַרבייט אַלס באַרמהערציגע שוועסטער אין דעם קיימער קריג, אַלס אָרגאַניזירער פֿון שולען שפּעטער, אַלס די איבערגעבנסטע לעהרערניצען אין די דערפֿער; אַלס געבילדעטע אַקושערקעס און פֿעלד-שעריצעס צווישען די בויערען, דאָן זיינען זיי אַוועק אַלס נוירסעס און דאָקטאָרס אין די פֿיבער-האַספיטאַלען אין דער צייט פֿון דעם מערקישען קריג אין 1878, און האָבען געוואונען די באַוואונדערונג פֿון די מיליטער-קאָמאַנדירען און פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען זעלבסט. איך קען צוויי פֿרויען, וועלכע די שטאַאַטס-פּאַליציי זוכט זעהר שטאַרק, וועלכע האָבען

געדינט אלס נורסעס אין דער צייט פֿון דער מלחמה אונטער פֿאלשע נע-
מען, האָבענדיג דערצו פֿאלשע פֿאָספֿארטען, איינע פֿון זיי, דער גרעסערער
„פֿארברעכער“, איז זאָגאַר באַשטימט געוואָרען אַלס די הופּט-נוירס פֿון אַ
גרויסען האָספּיטאַל פֿאַר פֿאַרוואַנדעטע סאַלדאַטען, וועהרענד איהר פֿרײַנד-
דין איז שיעור ניט געשטאַרבען פֿון אַ מיפֿוס. אין קורצען, פֿרויען האָבען
גענומען אירגענד וועלכע שטעלע, האָט עס געמעגט זיין ווי נידעריג, ווען
זי האָט נור אויף וועלכען אופֿן עס איז געקענט ניצליך זיין צום
פֿאַלק. ניט נור אייניגע האָבען עס געמאַהן, נור הונדערטע, מויר-
זענדע. זיי האָבען ערקעמפֿט זייערע רעכטע אין דעם וואַהרען זין פֿון
וואָרט.

אַ צווייטער האַראַקטעריסטישער צוג פֿון דיזעז באַוועגונג איז גע-
ווען דער, האָט דער גראַבען צווישען די צוויי דורות—צווישען די עלטערע
און אינגערע שוועסטער—האָט ניט עקזיסטירט. די וועניגע, וואָס זיינען גע-
ווען די פֿיהרער פֿון די באַוועגונג אין איהר אָנפֿאַנג, האָבען קיינמאַל ניט
אַבגעבראַכען די קייט, וואָס האָט זיי פֿאַראַייניגט מיט זייערע אינגערע
שוועסטער, האָט די אינגערע זיינען געווען פֿאַרטגעשריטענער אין זייערע
אידעאַלען, ווי די עלטערע פֿרויען. די עלטערע שוועסטער האָבען פֿאַר-
פֿאַלגט זייערע צוועקען אין די העכערע ספֿערען. זיי האָבען זיך געהאַלטען
נאָך ווייט פֿון אירגענד וועלכע פֿאַליטישע אַנימאַציען; אבער זיי האָבען
קיינמאַל בענאַנגען דעם פֿעהלער צו פֿאַרגעסען דאָס זייער אמת'ע מאַכט
איז געווען אין די מאַסע פֿון די אינגערע פֿרויען, אַ גרויסע צאָהל פֿון
וועלכע האָט זיך אָנגעשלאָסען אָן די ראַדיקאַלע און רעוואָלוציאָנערע קריי-
זען. דיזעז פֿיהרערנים זיינען געווען די אַנשמענדיגקייט זעלבסט—איך האָב
זיי געהאַלטען נאָך פֿאַר צו אַנשמענדיג—אַבער זיי האָבען ניט אָבגעבראַ-
כען זייערע פֿערבינדונגען מיט זייערע אינגערע שוועסטער—סודענמקעס,
וואָס האָבען זיך געקליידעט ווי אמת'ע ניהיליסטקעס, מיט קורצע האַר
אַהן קרינאַלינעס, און וואָס האָבען אַרויסגעצייגט זייער דעמאָקראַטישען
גייסט אין זייער גאַנצע אויפֿיהרונג. די עלטערע פֿרויען האָבען קיין אַנטהייל
גענומען אין זייערע אַנגעלעגעהייטען, עס פֿלעגט אויך אָפֿטמאַל קומען
צו מיספֿערשטענדיניסע, אָבער זיי האָבען זיך קיין מאַל ניט אָבגעוואָרפֿען
פֿון זיי—אַ גרויסע זאַך, דענק איך, אין יענע צייטען פֿין שרעקליכע פֿער-
פֿאַלגונגען.

עס האָט אויסגעזעהען, אזוי ווי זיי וואַלטען געזאָגט צו זייערע אינד-
גערע און מעהר דעמאָקראַטישע שוועסטער: „מיר וועלען טראָגען אונזערע
סאַמעטענע קליידער און אינזערע מאַנטלען, ווייל מיר האָבען צו טהאָן מיט

נארען, וועלכע זעהען אין א סאמעמענע קלייד א צייכען פֿון „פֿאָלימישע זיכערהייט“, אָבער איהר, מיידלאַך, בלייבט פֿריי אין אייערע געשמאקען און נייגונגען. ווען די פֿרויען, וואָס האָבען שטודירט אין ציריך, האָבען גע-קראָגען א באַפֿעהל פֿון די רוסישע רעגירונג צוריק צו קומען, האָבען דייעזע אַגשטענדיגע ליידיס ניט געמאכט קריג אויף די יונגע רעוואָלוציאָנערקעס. זיי האָבען איינפֿאַך געזאָגט צו די רעגירונג: „דו ווילסט עס ניט האָבען? נו, טו עפֿען אוניווערזיטעטען פֿאַר פֿרויען אין דער היים; אויב ניט, וועלען אונזערע מיידלאַך געהן נאָך אויסלאַנד נאָך אין אַ גרעסערע צאָהל, און נאָ-מיירליך וועלען זיי קומען אין באַריהונג מיט די רוסישע פֿליכטלינגע.“ ווען מי האָט זיי פֿאַרגעוואָרפֿען, דאָס זיי פֿלאַדען רעוואָלוציאָנערען, און מי האָט זיי געסטראַשעט מיט דעם צומאכען פֿון זייער אַקאַדעמיע, האָבען זיי גע-ענטפֿערט: „יא, פֿילע סטודענטען ווערען רעוואָלוציאָנערען, אָבער איז דאָס אַן אורזאַכע צו שליסען אַלע אוניווערזיטעטען?“ ווי וועניג זיינען עס דאָ אַזעלכע פֿאָלימישע פֿיהרער, וואָס זאָלען האָבען דעם מאַראַלישען מומה ניט אַבצוטרייסלען זיך און ניט צו קעמפֿען געגען דעם מעהר-פֿאַרטגעשריטע-נעם פֿליגעל פֿון זייער אייגענע פֿארטיי!

די הויפט-מאכט פֿון זייער קלוגע און גאַנץ ריכטיגע שטעלונג איז בעשטאַנען אין דעם, דאָס קיין איינצונגע פֿון די פֿרויען, וואָס זיינען געווען די זעלע פֿון דער באַוועגונג, זיינען געווען בלויז באַשעפֿטיגט מיט זיך זעלבסט, מיט זייער אייגענע פֿראַגע, אַלס פֿרויען. די סימפּאַטיען פֿון די מעהרסטע פֿון זיי זיינען געווען מיט די מאַסען. איך געדענק די לעבעדיגע אינטערעסע, וואָס די פֿרייליין סטאַסאַוואַ, די אַלמע פֿיהרערין פֿון די אַגי-טאַציאָן, האָט גענומען אין די זונטאָג-שולען פֿון 1861, די פֿריינדשאַפֿטען, וועלכע זי און איהרע פֿריינד האָבען געמאכט צווישען די פֿאַבריק-מיידלאַך; די אינטערעסע, וואָס זיי האָבען אַרויסגעוויזען פֿאַר דעם שווערען לעבען פֿון דייעזע מיידלאַך, אויסערען שול; די קעמפֿע וועלכע זיי האָבען פֿאַר זיי דורכגעמאַכט מיט זייערע קאַרגע בעלי בתים. קורץ און גוט, די רעכטע, צו וועלכע די פֿרויען האָבען געשמרעכט, זיינען ניט נור געווען די אינדי-ווידועלע רעכטע צו אַ העכערע ערציהונג, נור אויך צו פֿיל מעהר—צו דאָס רעכט צו זיין ניצלעך צווישען פֿאָלק, צווישען די מאַסען. און דאָס איז געווען דער סוד פֿון זייער מאַכט. דאַרום זיינען זיי אויך געווען ערפֿאָלגרייך אין אַזאַ הויכען גראַד!

מײן רײזע נאָך װעסט-אײראָפּא.

באר די לעצטע עטליכע יאָהר איז מײן פּאָטער'ס געוונדהייטס-צושטאַנד געוואָרען אַלץ ערגער און ערגער; און ווען איך און מײן ברודער אַלעק-סאַנדער זײנען געקומען צו איהם צו באזוך אין 1871, האָט אונז דער דאָקטאָר געזאָגט, אז אונזער פּאָטער וועט שוין לאַנג נישט אָנהאַלטען. ער האָט נאָך אַלץ געלעבט אויף דעם אַלטען שמויגער אין די „סטאַראַיאַ קאַנד-שענאַיאַ“, אָבער אַלעס אַרום איהם האָט זיך שטאַרק אומגענדערט אין דעם אַמאָליגען אַריסטאָקראַטישען געגענד. די רײכע פּאָמעסטשיקעס זײנען צופּאָהרען. נאָך דעם, ווי זיי האָבען פּאַרשאַלאַטאַנעוועט דאָס אוסלײז-געלד, וואָס זיי האָבען געקראָגען בײ די בעפּרייאונג פֿון די לײב-אײגענע, און נאָך דעם, ווי זיי האָבען פּאַרזעצט זײערע אימעניעס אין די נייע בענק, וועלכע זײנען רײך געוואָרען דורך זײער הילפּלאַזיגקײט, האָבען זיי זיך ענד-ליך צוריקגעצויגען אָדער אויף'ן לאַנד אָדער אין פּראָווינציעלע שטערט, אום פּאַרוונקען צו ווערען דאָרט אין גענצליכע פּאַרגעסענהײט. זײערע הײזער זײנען פּאַרנומען געוואָרען פֿון די נײ-אופּגעקומענע—רײכע קופּצעס, אײ-זענבאָהן-בײער און דאָס גלײכען,—וועהרענד כמעט אין יעדע אײנע פֿון די רײכע פּאַמיליעס, וואָס זײנען פּאַרבליבען, האָט אַ נײער יונגער לעבען אָנגעהויבען צו ווײזען זיך אויף די חורבות פֿון דעם אַלטען. אַ פּאַר אַלטע גענעראַלען, וועלכע האָבען געשאַלטען דעם נײען לעבען מיט די נײע פֿיהרונגען, און האָבען זיך לײכטער געמאַכט דערמיט, וואָס זיי האָבען פּאַראוויסגעזאָגט אַ שלעכטען סוף פֿאַר רוסלאַנד, אָדער אזוי אַ ווײטער קרוב—דאָס איז געווען די גאַנצע קאָמפּאַניע וואָס, מײן פּאָטער האָט גע-האַט אין זײן הײז, פֿון די פֿיעלע, פֿיעלע פֿון אונזערע קרובים זײנען נור אַ פּאַר פּאַמיליען געבליבען אין מאַסקווע, און אויך דיעזע זײנען מײסטיינס צוגעשטאַנען צו דעם שטראָם פֿון נײעס לעבען; די פּוטערס האָבען דיס-קומירט מיט זײערע טעכטער און זיהן איבער אַועלכע געגענשטענדער, ווי שולען פּאַר'ן פּאַלק און אונײווערויטעמען פּאַר פֿרויען. מײן פּאָטער האָט געקוקט אויף זיי מיט פּעראַכטונג. מײן שטיף-מוטער און מײן אינגערע שוועסטער, וועלכע האָבען זיך נישט אומגעבימען, האָבען געטאָהן זײער בעסמעס צו טרײסטען איהם; אָבער זיי האָבען זיך אַלײן געפֿיהלט ווי נישט אין דער הײם אין מיטען דעם שטראָם פֿון דעם נײעס לעבען. מײן פּאָטער איז פֿון אײביג אָן געווען אונפֿריירנליך און זעהר אונ-

גערעכט צו מיין ברודער אלעקסאנדער. אָבער אלעקסאנדער איז געווען גאַנץ אונפֿעהיג צו האַלטען אַ כּעס אויף אימיצען. ווען ער איז אַריין אין דעם קראַנקען צימער מיט דעם מיפֿען, פֿריינדליכען בליק פֿון זיינע גרויסע בלויע אויגען און מיט אַ שמייכעל, וואָס האָט עדות געוואָגט אויף זיין אונענדליכע גוטסקייט, און ווען ער האָט גלייך אוסגעפֿונען, וואָס מי באַד-דאַרף טהאַן, אום צו מאַכען דעם קראַנקען אביסעל בעקוועמער אין זיין קראַנקען-שטוהל, און האָט עס געמאָהן אַזוי נאַטירליך, אַזוי ווי ער וואָלט ערסט אַ שטונדע צוריק פֿאַרלאָזען דאָס הויז, איז מיין פֿאָטער געוואָרען איינפֿאַך ערשטוינט. ער האָט איהם אָנגעקוקט, ניט זייענדיג פֿעהיג צו פֿאַרשטיין. אונזער בעזוך האָט געבראַכט לעבען אין די לאַנגווייליגע, פֿינד-סטערע הויז. מיין שטיף-מוטער, פֿאָלינאַ, און אפילו די דינער אַליין זיינען געוואָרען עפעס לעבעדיגער, און מיין פֿאָטער האָט געפֿיהלט די אומענדערונג.

איין זאך האָט איהם דאָך געמאַכט אונרוהיג. ער האָט ערוואַרטעט אונז צו זעהען קומען אלס זיהן, וואָס זאָלען זיך ערקלערען, אַז זיי האָבען חרטה, און וועלכע זאָלען איהם בעטען צו אונטערשטיצען זיי. אָבער, ווען ער האָט פרובירט צו ברײַנגען דעם געשפרעך אויף דעם ענין, פֿלעגען מיר איהם אָבשמעלען מיט אַזאַ פֿרייליכען „זאָרג-זיך-נישט-מאַטע, מיר גייען-אַן גאַנץ-גוט“, דאָס ער איז נאָך מעהר ערשטוינט געוואָרען. ער האָט ערוואַרט-מעט אַ סצענע פֿון דעם אַלטען שטייגער—זיינע זיהן איהם בעטענדיג פֿערצייהונג—און געלד; פֿילייכט האָט עס איהם אויך פֿערדראַסען, דאָס עס איז ניט געקומען דערצו, אָבער דערפֿאַר האָט ער אויף אונז געקוקט מיט אַ גרעסערע אַכטונג. מיר זיינען אַלע דריי געווען זעהר געריהרט, נעהמענדיג אָבשייד פֿון איהם. ער האָט אויסגעזעהען אַזוי ווי ער וואָלט כּמעט געציטערט צוריק צו קעהרען זיך צו זיין פֿינסטערע איינזאַמקייט צווישען די חורבות, פֿון אַ סיסטעם, וועלכע ער האָט געלעבט און געשטרעבט אויפֿצוהאַלטען. אָבער אלעקסאנדער האָט געמוזט צוריק געהן צו זיין דינסט און איך בין אַוועק נאָך פֿינלאַנדיען.

ווען איך בין געוואָרען צוריק גערופֿען אחיים, האָב איך געאיילט נאָך מאַסקווע, אום צו געפֿינען די בעגרעכנים צערעמאָניע איבער מיין פֿאָטער'ס קערפֿער, נור וואָס אנגעפֿאַנגען אין די זעלבע אַלטע קירכע וואו מיין פֿאָטער איז געטויפֿט געוואָרען, אין וואו די לעצטע תּפּילות זיינען געוואָגט געוואָרען איבער זיין מוטער. ווען די לויה איז אָנגעגאַנגען איבער די גאַסען, וואו יעדע הויז איז מיר געווען אַזוי גוט באַקאַנט פֿון מיין קינד-הייט אָן, האָב איך באַמערקט, דאָס די הייזער אין דרויסען האָבען זיך

וועניג וואָס געענדערט, אָבער איך האָב געוואוסט, דאָס אינעוועניג האָט זיך איבעראַל אָנגעפֿאנגען א נייַעס לעבען.

קיינע צוועלף מאָנאַטען זיינען ניט אוועק זייט מיין פֿאָטערס טויט און אין אַ הויז, אַ טריט פֿון מיין פֿאָטערס, האָב איך פֿאַרבאַהאַלטען סטעפֿניאַק אָנגעטאַהן, ווי אַ מוזיק, און אַנטלויפֿענדיג פֿון אַ דאָרף-פֿריוואָן, וואו ער איז אַרעסטירט געוואָרען פֿאַר סאַציאַליסטישע פֿראָפֿאַגאַנדע צוויי-שען די בויערען. אַ פֿאַר מיהערען ווייטער, האָבען מיר געהאַלטען אונזערע געהיימע פֿערוואַמלונגען אין די הויז פֿון נאַטאַליע אַרמפֿעלד, די „פֿאַרברע-בערין“ פֿון קאַרע, וועלכע דזשאָרדזש קענאַן האָט אזוי ריהערענד באַשריבען אין זיין בוך איבער סיביר.

דעם קומענדען יאָהר, אין אָנפֿאַנג פֿריהלינג, האָב איך געמאַכט מיין ערסטע רייזע נאָך וועסט-אייראָפּאַ. אַריבער געהענדיג דעם רוסישען גרענעץ, האָב איך געשפּירט נאָך פֿיעל שטאַרקער, ווי איך האָב מיך עס פֿאַרגעשטעלט, וואָס יעדער רוס פֿיהלט, ווען ער פֿאַרלאָזט זיין פֿאָטערלאַנד. אזוי לאַנג, ווי דער אַ זענבאַהן לויפֿט אויף'ן רוסישען באַדען, דורך די זעהר קאַרג-באַפֿעלקערטע פֿראָווינצען, פֿיהלט זיך, אזוי ווי איהר געהט איבער אַ וויסטע. הונדערטע פֿון מיילען זיינען באַדעקט מיט נידריגע פֿלאַנצונגען, וועלכע פֿאַרדינען גאָר ניט דעם נאָמען, „וועלדער“. דאָ און דאָרט געפֿינט דער אויג אַ קליינעם, עלענדען דערפֿעל, פֿאַרגראָבען אין שנעע, אָדער אַן אונפֿראַקטישען, בלאַטיגען, שמאַלען און צודרייטען דאָרפֿס-וועג. אָבער אַלעס ענדערט זיך פֿלוצלונג אום, אזוי שנעל, ווי איהר געפֿינט זיך איבערן גרענעץ, אין פֿרייסען. מיט זיינע ריינע, זויבערע דערפֿער, גערטנער און געברוקירטע וועגען. דיעזער געפֿיהל פֿון קאָנטראַסט ווערט אַלץ שטאַרקער, וואָס טיפֿער איהר קומט אין דייטשלאַנד. אפילו דער לאַנגווייליגער בערלין האָט אויסגעזעהען לעבעדיג אין פֿערגלייך מיט אונזערע רוסישע שטעט.

און דער קאָנטראַסט פֿון דעם קלימאַט! ערסט צוויי טעג, ווי איך האָב פֿאַרלאָזען פעטערסבורג טיף אין שנעע, און אין מיטען דייטשלאַנד, געה איך אַרום אָהן אַ אויבער-ראַק אונטער דעם וואַרעמען זונען-שיין, באַוואונדערענדיג די קנאַספענדע בלומען. דאָן איז געקומען דער רהיין, און שפעטער די שווייץ, באַדענדיג זיך אין די שמראַהלען פֿון אַ ליכטיגע זון, מיט איהרע קליינע זויבערע האַמעלען, וואו מי האָט דערלאָנגט אַנבייסען דרויסען, אין דעם אָנגעזיכט פֿון די שנעע-באַדעקטע בערג. איך האָב קיינ-

מאל ניט באגריפען אזוי קלאָהר, וואָס מיינט די פּאָזיציאָן פֿון רוסלאַנד אויף דרום־זייט, און ווי די געשיכטע פֿון דער רוסישער נאַציאָן איז בעאיינפֿלוסט געוואָרען פֿון איהר קלימאַט. נור דאָן האָב איך ערסט ריכטיג פֿערשטאַנען, וואָס פֿאַר אַ צו־ציהונגס־קראַפֿט די צפֿן־לענדער האָבען פֿאַר די רוסישע בעפֿעלקערונג און פֿאַר וואָס זי מאַכט אַזעלכע קאָלאָסאַלע אָנשטרענגונגען צו דערגרייכען דעם שוואַרצען ים און דעם אונאוויפֿהערליכען דרוק פֿון די סיבירישע קאָלאָניסמען צו צפֿון־זייט, ווייטער אין מאַנטשוריאַ.

צו יענער צייט איז צוריק געווען פֿול מיט רוסישע סטודענטען, פֿרויען און מענער. די באַריהמעט אַבער־שמראַסע, לעבען פּאָליטעכניקיס, איז געווען אַ ווינקעל פֿון רוסלאַנד, וואו די רוסישע שפּראַך האָט געהערשט איבער אַלע אַנדערע. די רוסישע סטודענטען האָבען געלעבט, ווי די מייסטע רוסישע סטודענטען—איבערהויפּט פֿרויען—כמעט אויף נאָר ניט. מהיי און ברויט, אַביסעל מילך און אַ דינער פענעץ פֿלייש, געקאָכט איבער אַ ספּיריט־לאַמפּ, צווישען היציגע דיסקוסיאָנען איבער די לעצטע נייעס פֿון דער סאָציאַליסטישער וועלט אָדער איבער דעם לעצטען געלייענטען בוך—דאָס איז געווען זייער געוויינליכע נאַהרונג. די, וואָס האָבען געהאַט מעהר געלד, וויפיל עס איז געווען נייטיג פֿאַר אַזאַ אַרט לעבען, האָבען עס אַוועקגע־געבען פֿאַר די „געמיינשאַפֿטליכע אַנגעלעגענהייטען“—די ביבליאָטעק, דער רוסישער זשורנאַל, וואָס מי האָט געהאַלטען ביין אַרויסגעבען און די אונטערשידליכע צייטונגען פֿון פֿאַרשידענע אַרבייטער־צייטונגען פֿון דער שווייץ. וואָס אָנגעהערט זייער קליידונג, איז זי געווען אַזעלכע, דאָס ווייניגער האָט זי שוין ניט געקאָנט קאָסטען. פּושקין האָט געשריבען אין אַ גוט באַקאַנטען פֿערו: „וואָס פֿאַר אַ הוט פּאַסט דען ניט אַ מיידעל פֿון זעכצעהן יאָהר?“ אונזערע מיידלאַך אין צוריק האָבען אויסגעזעהן צו שמעלען מיט שמאַלץ דיזעז פֿראַגע צו די באַפֿעלקערונג פֿון די אַלמע שמאָדט: „קען דען ויין אן איינפֿאַכקייט אין קליידונג, וועלכע פּאַסט ניט אַ מיידעל, ווען זי איז יונג אינמעליגענט און פֿול מיט ענערגיע?“

ביי אַלעס דעם האָט דיזעז קליינע געמוינדע נעאַרבייט שווערער ווי אירגענד וועלכע אַנדערע סטודענטען האָבען אַמאָל געאַרבייט זייט אונטער ווערויטעמען עקזיסטירען און די פּראַפֿעטאָרען פֿון צוריק זיינען קיינמאָל ניט מיעד געוואָרען, צייגענדיג דעם פֿאַרמשריט, וואס די רוסישע פֿרויען, סטודענטען האָבען געמאַכט, אַלס ביישפּיל פֿאַר די מענער־סטודענטען.

די אינטערנאציאנאלע ארבייטער אסאסיאציאן, אָרער קורץ: „די אינטערנאציאנאלע“ איז דאָמאָלט געווען אין איהר רעכטען בליהען. נרויסע האָפֿנונגען האָבען ערוואַכט אין די יאָהרען 48—1840 אין די הערצער פֿון די אייראָפעאישע ארבייטער. נור יעצט פֿאַנגען מיר אָן צו בעגרייפֿען, וואָס פֿאַר אַ גרויסע מאַסע סאָציאליסטישע ליטעראַטור איז פֿאַרשפּרייט געוואָרען אין יענע יאָהרען פֿון די סאָציאליסטען פֿון אַלע שולען — די קריסטליכע סאָציאליסטען, שטאַאַט-סאָציאליסטען, פֿוריעריסטען, סאַאַט-סימאָניסטען, אָוועניסטען און אַנדערע. נור יעצט פֿאַנגען מיר אָן צו פֿאַרשטעהן די טיפֿקייט פֿון דיעזע באַוועגונג און מיר געפֿינען אויס, וויפֿיל דאָס, וואָס מיר האָבען געהאַלטען פֿאַר אָריגינעלעס, איז שוין געוואָנט און ענטוויקעלט געוואָרען — גאַנץ אַלץ מיט אַ וואַנדערבאַרע גרינדליכקייט — וועהרענד יענע יאָהרען. די רעפּובליקאַנער האָבען פֿערשטאַנען דאָן אונטער דעם נאָמען „רעפּובליק“ עטוואָס גאַנץ אַנדערעס, ווי די דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציאָן פֿון די קאַפּי-טאָליסטישע הערשאַפֿט, וועלכע געהט יעצט אונטער דיעזען נאָמען, ווען מי האָט דאָמאָלט גערעט פֿון די פֿעראייניגטע שטאַאַטען פֿון אייראָפּאַ, האָט מען אונטער דעם פֿערשטאַנען די ברודערשאַפֿט פֿון די ארבייטער — אז די קריגס-וואַפֿען זאָלען אומגעוואַנדעלט ווערען אין ניצליכע ווערקצייג, און דאָס דיעזע ווערקצייג זאָלען פֿאַברויכט ווערען פֿון אַלע מיטגלידער פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿאַר דעם בענעפֿיט פֿון אַלע. מי האָט ניט גערעט פֿון די הערשאַפֿט פֿון גלייכהייט בלויז אין פֿעהרעלטיג צום געזעץ, נור הויפט-זעכליך פֿון די עקאָנאָמישע גלייכהייט.

דער דורכפֿאַל פֿון דעם יוני-אויפשטאַנד אין פּאַריז; די באַזינג פֿון אונטאַרען דורך די אַרמיען פֿון ניקאָלאַי דעם ערסטען און פֿון איטאַליען דורך די פֿראַנצויזען און עסטרייכער און די פֿירטערליכע רעאַקציאָן, וואָס האָט זיך נאַכדעם פֿאַרשפּרייט איבער גאַנץ אייראָפּאַ, האָבען גענצליך פֿאַרניכטעט יענע באַוועגונג. איהר ליטעראַטור, איהר ערפֿאַלגען, אפילו איהרע פּרינציפען פֿון אן עקאָנאָמישע רעוואָלוציאָן און אן אלועלטליכע ברידערליכקייט זיינען איינגאַך פֿערגעסען, פֿאַרלאָרען געוואָרען, וועהרענד די נעקסטע צוואַנציג יאָר.

דאָך, דער איינפֿערשטערניס צו וועלכען עס זיינען געקומען די ענגלישע ארבייטער און אייניגע דעלעגאַטען פֿון די פֿראַנצויזישע ארבייטער ביי די לאַנדאָנער אינטערנאציאנאלע אויסשטעלונג אין 1866, איז געוואָרען גאַנץ אונטערוואַרטעט דער אָנפֿאַנג פֿון אַ מעכטיגע באַוועגונג, וועלכע האָט זיך באלד פֿאַרשפּרייט איבער גאַנץ אייראָפּאַ און האָט איינגעשלאָסען עט-ליכע מיליאָן ארבייטער. די האָפֿנונגען, וואָס זיינען געווען טויזנט פֿאַר גאַנץ

צע צוואנציג יאָהר, האָבען מיט אַמאָל ווידער אויפֿגעוואַכט, ווען עס איז אַרויסגעלאָזען געוואָרען אַן אויפֿרוף צו די אַרבייטער זיך צו פֿאַראייניגען „אַהן אונטערשיעד פֿון גלויבען, געשלעכט, נאַציאָנאַליטעט, ראַסע אָדער פֿאַרב“, צו ערקלערען, דאָס „די בעפֿרייאונג פֿון די אַרבייטער מוז קומען פֿון זיי אליין“ און דורך אַ שטאַרקע, פֿעראייניגטע אינטערנאַציאָנאַלע אָר-גאַניאַציאָן צו זעהן אָנטרייבען די ענטוויקלונג פֿון דער מענשהייט—ניט אין דעם נאָמען פֿון ליבע, נור אין דעם נאָמען פֿון גערעכטיגקייט, און דעם נאָמען פֿון אַ מאַכט, וואָס געהערט צו אַ קערפֿערשאַפֿט פֿון מענשען, וועלכע ווערען געפֿיהרט פֿון קלאָרען בעוואוסטזיין איבער זייערע צוועקען און שטרעבונגען.

צוויי סטרייקס אין פֿאַרז, אין 1868 און 1869, מעהר אָדער וועד-ניגער אונטערשטיצט דורך קליינע בייטרעגע פֿון ענגלאַנד, דייטשלאַנד און שפּאַניען, קליין ווי זיי זיינען געווען אַן און פֿיר זיך, זיינען זיי דאָך געוואָרען דער אָנפֿאַנג פֿון אַ מעכטיגע באַוועגונג, וועלכע האָט ערקלערט די סאָלידאַריטעט פֿון אַלע אַרבייטער פֿון אַלע נאַציאָנען, טראָץ די קריגע-רייען צווישען זייערע רעגירונגען. די אידעע פֿון אַ אינטערנאַציאָנאַלע פֿער-אייניגונג פֿון אַלע טריידס און פֿון אַ קאַמפֿף געגען קאַפיטאַל מיט די היל-פֿע פֿון אַן אינטערנאַציאָנאַלע אונטערשטיצונג, האָט בענייטערט די גלייכ-גילטיגסטע אַרבייטער. די באַוועגונג האָט זיך פֿאַרשפּרייט מיט די שנעלקייט פֿון אַ פֿלאַקערענדען פֿייער איבער פֿראַנקרייך, איטאַליען און שפּאַניען, אַרויסרופֿענדיג אין לעבען אַ גרויסע צאָהל פֿון אינטעליגענטע, טהעטיגע און איבערגעגעבענע אַרבייטער און צוציהענדיג צו זיך פֿילע יונגע און אַל-טע מענער פֿון די . . . . . און געבילדעטע קלאַסען; און די עזע מאַכט, וועלכע האָט זיך פֿריהער גאָר קיינעם ניט גע'חלם'ט, איז געוואָרען שטאַר-קער פֿון טאָג צו טאָג. ווען די עזע באַוועגונג וואָלט מיט אַמאָל ניט אָבגע-האַלטען געוואָרען אין איהר ענטוויקלונג פֿון די אונגליק-בריינגענדע פֿראַנצויזיש-דייטשע מלחמה, וואָלטען וואַהרשיינליך פּאַסירט אין אייראָפּאַ גרויסע בעגעבענהייטען, וועלכע וואָלטען אומגענדערט דעם גאַנצען אויס-זעהען פֿון אונזער ציוויליזאַציאָן און וואָלטען אונצווייפֿעלהאַפֿט געגעבען אַ נומען שמויס פֿאַרווערטס דעם מענשליכען פּראָגרעס. אָבער דער פֿערניכ-טענדער זיג פֿון דייטשלאַנד איבער פֿראַנקרייך האָט מיט זיך געבראַכט גאַנץ אונאַרמאַלע פֿערהעלמניסע אין אייראָפּאַ, און זי האָט אָבגע-שמעלט פֿאַר אַ פֿערטעל יאָהרהונדערט די נאַטירליכע ענטוויקלונג פֿון פֿראַנקרייך.

צו יענער צייט זיינען פֿאַרשידענע פֿלענער איבער די לייזונג פֿון דער סאַציאַלער פֿראַגע געווען אין די קעפֿ פֿון די אַרבייטער: קאַאָפּעראַציאָן,

פראדוקטיווע אסאסיאציאָנען, אונטערשטיצט פֿון שמאַטץ, פֿאַלקס-באַנקען, אומזיסטע קרעדיט און נאָך און נאָך אַזעלכע פֿלענער.

יעדער פֿון די עזע פֿלענער איז פֿאַנגעבראַכט געוואָרען פֿאַר די סעק-ציאָנען פֿון די אַסאָסיאָיישענס, דאָן פֿאַר די לאָקאַלע, נאַציאָנאַלע און אינטער-נאַציאָנאַלע קאָנגרעסען, וואו זיי זיינען גרינדליך דיסקוטירט געוואָרען. יעדער יעהרליכער קאָנגרעס פֿון אַ פֿערבאַנד האָט בעדייטעט אַ שריט פֿאַרווערטס אין די ענטוויקלונג פֿון די אירעזען וועגען די גרויסע סאָציאַלע פֿראַגע, וועלכע שטעהט נאָך יעצט פֿאַר אונז אונגעלייזט.

די מאַסע געדאַנקען, וואָס זיינען אויסגעשפּראַכען און פֿאַרברייטעט געוואָרען אויף יענע קאָנגרעסען—אַלע דער רעזולטאַט פֿון דעם קאַלעקטיו-ווען געדאַנק פֿון די אַרבייטער—איז נאָך ביי יעצט ניט געניגענד אבגע-שעצט געוואָרען. אָבער עס וועט גאָר ניט זיין איבערטריבען, ווען מיר וועלען בעהויפטען, דאָס אַלע פֿלענער פֿאַר די סאָציאַלע איבערבויאונג, ועלכע טראָגען יעצט דעם נאָמען: „דער וויסענשאַפֿטליכער סאָציאַליזמוס“ אָדער „אַנאַרכיזמוס“ האָבען זייער אָנפֿאַנג אין די דיסקוסיאָנען און די רע-פֿאַרטען פֿון די קאָנגרעסען פֿון די „אינטערנאַציאָנאַלע“. די אייניגע געביל-דעטע מענער, וועלכע זיינען צוגעשטאַנען צו די באַוועגונג, האָבען נור געבראַכט אין אַ טהעאָרעטישע פֿאַרמע די געדאַנקען און שטרעבונגען, וועלכע זיינען פֿריהער אויסגעדריקט געוואָרען פֿון די אַרבייטער אַליין אין די סעקציאָנען און נאַכהער אויף די קאָנגרעסען.

דער קריג פֿון 71—1870, האָט געשטערט די ענטוויקלונג פֿון די עזע פֿעראייניגונג, האָט איהר אָבער ניט אָבגעהאַלטען אין גאַנצען. אין אַלע אינ-דוסטריעלע מיטעל-פונקטען אין דעם שווייץ האָבען עקזיסטירט פֿילע און זעהר לעבעדיגע סעקציאָנען פֿון די אינטערנאַציאָנאַל, און טווענדע פֿון אַרבייטער פֿלעגען קומען צו זייערע פּערוואַמלונגען, אויף וועלכע עס אי ערקלערט געוואָרען אַ קאַמפּף געגען די עקזיסטירענדע סיסטעם פֿון פּרוואַט אייגענטהום אין לאַנד, און אין פֿאַבריקען, און אויך דער באַלדיגער סיף פֿון די קאַפיטאַליסטישע סיסטעמע. לאָקאַלע קאָנגרעסען זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען אין פֿאַרשידענע טהיילען פֿון לאַנד און ביי יעדע אַזעלכע פֿער-זאַמלונג זיינען דעבאַטירט געוואָרען די שווערסטע פּראָבלעמען פֿון די יעצטיגע סאָציאַלע איינריכטונג מיט אַזאַ זאָך-קענטניס, און מיט אַזאַ טיפֿען בעגריף, פֿאַר וועלכען די מיטעל-קלאַסע האָט זיך מעהר געשראַקען, ווי פֿאַר די גרויסע צאָהל אנהענגער, וואָס זיינען צוגעשטאַנען צו די סעקציאָ-נען פֿון די „אינטערנאַציאָנאַלע“. עס זיינען פֿאַרשוואַנדען געוואָרען די אייפֿערזיכטיקייטען און די פֿאַראורטהיילע, וואָס זיינען ביי דאָן געווען אין

די שווייץ צווישן די איידעלע טריידס (די זייגער מאכער, די גאלד שמידען) און די גרעבערע (וועבער און אנדערע) און וועלכע האָבען זעהר פֿיל גע-שמערט אַ פֿעראייניגטע מהעטיגקייט. די אַרבייטער האָבען באַהויפטעט יעדעס מאָל מיט אַלץ גרעסערע און אַ גרעסערע פֿעסטקייט, דאָס פֿון די אַלע שפּאַלמונגען, וואָס עקזיסטירען אין די היינטיגע געזעלשאַפֿט, איז די וויכטיגסטע, די, וואָס איז דאָ צווישן קאָפיטאַל און אַרבייט, צווישן די, וואָס זיינען די אייגענטהימער פֿון אַל דאָס גוטס אין דער וועלט, און די, וואָס ניט נור, וואָס זיי ווערען געבאַרען אַריבע לייזט, נור, וועלכע זיינען פֿערדאַמט אויף זייער גאַנצען לעבען צו פּראַצעווען פֿאַר די אייניגע גליקליכע.

איטאַליען, בעזאָנדערס מיטעל און נאָרד איטאַליען, איז געווען פֿול מיט גרופּען און סעקציאָנען פֿון דעם אינטערנאַציאָנאַל; די פֿעראייניגונג פֿון איטאַליען האָבען זיי געהאַלטען פֿאַר אַ פּוסטע פֿאַנטאַזיע, האָט אפילו געאַרבייט דאָפֿיר האָבען די רעפּאַרמער שוין אַ היבש שטיקעל צייט. די אַרבייטער וואָרען אויפֿגעפֿאַרדערט צו מאַכען זייער אייגענע רעוואָלוציאָן— צו פֿאַרנעהמען די לאַנד פֿאַר די בויערען און די פֿאַבריקען פֿאַר די אַרבייטער גופּא, און צו פֿאַרניכטען די אונטערדריקענדע צענטראַליזירטע אַרגאַ-ניזאַציאָן פֿון'ס שטאַט, וועמעס היסטאָרישע אויפֿגאַבען עס איז תמיד געווען צו בעשיצען און אויפֿצוהאַלטען די עקספּלאָאַטאַציאָן פֿון איין מענשען דורך אַנדערען.

אין שפּאַניען האָבען עהנליכע אַרגאַניזאַציאָנען בעדעקט קאָמפּאַל-ניען, וואַלענציאַ, און אַנדאַלוויאַ; זיי וואָרען אונטערשטיצט און פֿעראיי-ניגט מיט די מעכטיגע אַרבייטער אַרגאַניזאַציאָנען פֿון באַרצעלאָנאַ, וועלכע האָבען שוין דאַמאָלס געהאַט איינגעפֿיהרט דעם אַכט-שטונדיגען אַרבייטס טאַג צווישען די בוי-אַרבייטער. דער אינטערנאַציאָנאַל האָט געהאַט ניט וועניגער ווי 80 טויזענד גוט-שמעהענדע שפּאַנישע מיטגלידער; ער האָט אין זיך געהאַט אַלע מהעטיגע און דענקענדע עלעמענטען פֿון דער באַפֿעלקערונג; און דורך דעם, וואָס ער האָט זיך ענטשיידען ענטזאָגט זיך צו מישען אין די פּאָליטישע אינטריגען פֿון 72—1871, האָט זיך דער אינטערנאַציאָנאַל געוואונען אַ שטאַרקע סימפּאַטיע צווישען דעם המון. פֿון די פֿערהאַנדלונגען פֿון זיינע פּראָווינציעלע און נאַציאָנאַלע קאָנגרעסען. און פֿון די מאַניפֿעסטען וועלכע זיי האָבען אַרויס געלאָזען, האָט מען גע-קאַנט דייטליך זעהען זעהר שמערענדיגע קריטיק פֿון דער יעצטיגער געזעל-שאַפֿט, ווי אויך די וואונדערבאַרע קלאָרע דאַרלייגונג פֿון דעם אַרבייטער'ס אידעאלען.

אין בעלגיען, האלאנד, און אפילו אין פארטוגאל, האט זיך דיוועלבע באוועגונג פֿערשפרייט אויף אזוי ווייט, אז עס זיינען שוין געווען אריינגע-טראָטען אין דיעזען פֿערבאנד די גרויסע מעהרצאהל און די בעסטע עלע-מענטען פֿון די בעלגישע קוילען גרעבער און וועבער.

אין ענגלאנד האָבען זיך אין דער באוועגונג אָנגעשלאָסען די אייביג קאָנסערוואַטיווע טרייד-יוניאָנס, וועניגסטענס אין פרינציפ, און אָהנע זיך אויסצושפּרעכען פֿאַר'ן סאָציאַליזמוס, וואָרען זיי יעדאָך בערייט צו שטיצען זייערע ברידער פֿון'ם קאָנסערוואַטיווע און דירעקטען קאָמפּפּ געגען קאָפיטאַל, ספּעציעל אין סטרייקס.

אין דייטשלאנד, האָבען זיך די סאָציאַליסטען פֿעראייניגט מיט די היבש צאָהלרייכע אָנהענגער פֿון לאַסאַל'ען און עס איז געלעגט געוואָרען דער ערסטער פֿונדאַמענט פֿאַר אַ סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פּאַרטיי. עסטרייך און אונגאַרען האָבען נאָכגעפֿאַלגט אויף'ן זעלבען וועג; און אַבוואָהל קיין אינטערנאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציען איז אין פֿראַנקרייך צו יענער צייט ניט מעגליך געווען, נאָך דעם פֿאַל פֿון דער קאמונע און די רעאַקציען, וועלכע האָט נאָכגעפֿאַלגט (דראַקאָניש בלוטיגע געזעצען זיינען געמאַכט געוואָרען געגען די אָנהענגער פֿון אינטערנאַציאָנאַל). איז פֿון דעסמוועגען יעדער איבערצייגט געווען, אז דיעזע רעאַקציענערע פּעריאָדע קען ניט לאַנג אָנ-האַלטען, און אז פֿראַנקרייך וועט זיך אין קורצען ווידער אָנשליסען אַן דער אַסאָסיאַציע און וועט זיך שטעלען אין די פֿאָדערשטע רייע.

ווען איך בין אָנגעקומען קיין צוריק בין איך אַריין אין איינע פֿון די סעקציען פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַל. איך האָב מיך אויך אָנגעפֿרעגט ביי מיינע רוסישע פֿריינד, וואו קען איך קריענען גענויע אויסקליפֿטע וועגע דיעזע גרויסע באוועגונג פֿון די איבעריגע לענדער. „לעז“, האָבען זיי מיר געענטפֿערט, און מיין שוועגערין, וועלכע האָט דאמאָלס שטודירט אין צוריק, האָט מיר געבראַכט אַ מאַסע ביכער און צייטונגען פֿון די לעצטע צוויי יאָהר. איך האָב פֿאַרבראַכט גאַנצע טעג און נעכט לעזענדיג, און דאָס האָט אויף מיר געמאַכט אַזאַ טיעפען איינדרוק, אז קיין זאַך וועט איהם ניט אויסמעקען פֿון מיין זכרון; דער שטרום ניי-ערוואַכטע גע-דאַנקען איז אין מיין גייסט פֿערבונדען מיט אַ קליין, ריין חדר'ל אין דער אַבערשטראַסע, פֿון וואָנען איך האָב דורך'ן פֿענסטער געקענט וואַרפֿען אַ בליק אויף די בלויע אָזערע, און איבער די בערג אַריבער, וואו די שוויצערען האָבען געקעמפֿט פֿאַר זייער פֿרייהייט, און אויף די הויכע שפיצען פֿון דער אַלטער שטאָדט, — יענע סצענע פֿון אזוי פֿיל רעגיליעזע מלחמות.

די סאציאליסטישע ליטעראטור איז קיין מאָל אין ביכער ניט רייך געווען. זי ווערט געשריבען פֿאַר אַרבייטער, ביי וועמען אַ גראָשען איז אַ מַבְעָה, און די הויפט קראַפֿט איהרע ליגט אין קליינע פּאַמפֿלעטען און צייטונגען. נאָך מעהר, דער וואָס שטרעבט צו ערלערנען דעם סאָציאַליזמוס, קען אין ביכער ניט פֿיל אויסגעפֿינען; זיי ענטהאַלטען די טהעאָריעס און די וויסענשאַפֿטליכע אַרגומענטען צום גונסטען פֿון די סאָציאַליסטישע שטרע- בונגען, אָבער זיי גיבען אייך קיין בעגריף ניט, ווי אזוי די אַרבייטער נעה- מען אויף די סאָציאַליסטישע אידעען, און ווי אזוי דיעזע אידעען קענען פֿאַרווירקליכט ווערען. אַלעס, וואָס מי קען טאָהן, איז נעהמען גאַנצע פעק צייטונגען און זיי דורכזעהן—די נייעס עבען אזוי, ווי די לייט אַרטיקעל, די ערשטע נאָך פֿילייכט בילכער, ווי די לעצטע. אזא מיין לעזען ענטפֿלעקט פֿאַר אייך אַ ציעמליך נייע וועלט פֿון סאָציאַלע פֿערהעלטניסע און מעטאָ- דען פֿון דענקען און טהון; עס גיט אייך אַ מעגליכקייט אויסצוגעפֿינען דאָס, וועלכעס מי קען אַנדערסוואו ניט געפֿינען, — נעמליך, די מיפֿקייט און די מאָראַלע קראַפֿט פֿון דער נאַוועגונג, די שטופֿע, ביז ווי ווייט די מענשען זיינען אָנגעהויכט מיט די נייע טהעאָריעס, זייער בערייטוויליגקייט זיי מוציא מכות על הפּועל צו זיין אין זייער טעגליכען לעבען און צו ליידען פֿאַר זיי. אַלע דיסקוסיאָנען וועגען די אומפּראַקטישקייט פֿון'ס סאָציאַליזמוס און די נויטיגע לאַנגוואַמקייט פֿון עוואָלוציאָן האָבען אַ קנאַפען ווערט, ווייל די שנעלקייט פֿון עוואָלוציאָן קען נור דאָן געאורטהיילט ווערען, ווען מי שמודירט גענוי די מענשליכע וועזען פֿון וועמעס עוואָלוציאָן מי רעדט. ווי אזוי קענען מיר זיך משער זיין אַ סומע ניט וואָבענדיג קיין בעגריף פֿון די טהיילען, פֿון וועלכע זי איז צוזאַמענגעשטעלט?

וואָס מעהר איך לעז, אַלץ מעהר געפֿין איך אויס, אז פֿאַר מיר איז דאָס אַלעס געווען אַ נייע וועלט, מיר אַליין אומבעקאַנט, און גענצליך אומבעקאַנט צו די געלערענטע פּראָפֿעסאָרען פֿון סאָציאַלאָגישע טהעאָריען, — אַ וועלט, מיט וועלכע איך האָב מיך געקענט בעקענען נור לעבענדיג אין דעם אַרבייטער פֿערבאַנד און זיך צוזאַמענקומענדיג מיט די אַרבייטער אין זייער טעגליכען לעבען. איך האָב מיך דאָרום ענטשלאָסען צו פאַרבריי- גען עטליכע מאָנאַט אין אזא לעבען. מיינע רוסישע פֿריינדע האָבען מיר צוגעגעבען מוטה, און אין אַ פּאַר טעג אַרום בין איך אָבגעפֿהאַרען פֿון צוריק קיין זשענעוואַ, וועלכע איז דאָן געווען אַ גרויסער צענטער פֿון דער אינטער- נאַציאָנאַלער בעוועגונג.

דער פּלאַץ, וואו די זשענעוואַ סעקציאָנען פֿלענען זיך פֿאַרזאַמעלען, וואר דער גרויסער מאַיאָניק טעמפעל אוניק, איבער צוויי טויזענד פּערזאָן

האבען זיך געקענט צוזאמענקומען אין דעם גרויסען זאל, ביי די אלגעמיינע פֿערוואַמלונגען, און יעדען אבענד פֿלעגען שטאַטפֿינדען מיטינגס פֿון סעק־ציאָנען און קאָמיטעס אין זייטיגע צימער, אָדער קלאַסען אין היסטאָריע, פֿיזיקע, אינווּניוערסטהאָוז און דערגלײכען. דאָרטען וואָרען די אַרבייטער אונטערײכטעט פֿון די עטליכע, זעהר וועניגע מיטעל־קלאַס מענשען, וועלכע האָבען זיך אָנגעשלאָסען אין דער באַוועגונג, גרעסטענטיילס פֿראַנצויזישע פֿליכטלינגע פֿון דער פֿאַרײער קאָמונע. דאָס וואָר אַ פֿאַלקס אונױוערויטעט און אַ פֿאַלקס מאַרק צוזאַמען.

איינער פֿון די הויפט פיהרער פֿון דער בעוועגונג אין דיעזען טעם־פעל וואָר אַ רוסי, ניקאָלאַי אומין, אַ שאַרפֿיניגער, טהעטיגער און פֿעהיגער מאַן; און די אמת'ע זעלע פֿון דער בעוועגונג איז געווען אַ העכסט סימפֿאַטישע רוסישע דאַמע, וועלכע איז געווען בעקאַנט אימערמיט צווישען די אַרבייטער אַלס מאַדאַם אָלגאַ, זי וואָר די אַרבייטענדע קראַפֿט אין אַלע קאָמיטעס. ביידע, אי אומין, אי מאַדאַם אָלגאַ האָבען מיר זעהר הערצליך אויפֿגענומען. האָבען מיר בעקאַנט געמאַכט מיט אַלע טהעטיגע מענשען אין די פֿראַנצויזישע פֿון די פֿערשידענע טריידס, און האָבען מיך איינגע־לאַדען צו די קאָמיטע זיצונגען. איך האָב זיי בייגעוואוינט, אָבער איך האָב ליעבער געוואָלט צוזאַמענקומען מיט די אַרבייטער גופּא. בעשטעלענדיג אַ גלאַז וויערען וויין ביי אַ מיטעל אײַן'ס גרויסען זאל, פֿלעג איך דאָרט זיצען יעדען אָבענד צווישען די אַרבייטער, און איך האָב מיך באַלד בעפֿריינדעט מיט פֿילע פֿון זיי, און בעזאַנדערס מיט אַ מויערער פֿון עלזאַס, וועלכער איז אוועק פֿון פֿראַנקרײך נאָך'ן קאָמונע אויפֿשטאַנד. ער האָט געהאַט קינדער, אין דעם עלטער פֿון די צוויי קינדער, וועלכע מיין ברודער האָט מיט עטליכע מאָנאַט פֿריהער אַזוי פֿלוצלונג פֿאַרלאָרען, און דורך די קינדער בין איך שנעל געוואָרען אַ הויז פֿריינד אין דער פֿאַמיליע און איהרע פֿריינד. אַזוי אַרום, וואָר איך אימשטאַנדע זיך צו באַקענען מיט דער בעוועגונג פֿון אינעוועניג און אויסצוגעפֿינען דעם אַרבייטערס מיינונג איבער איהר.

די אַרבייטער האָבען געליינט די גרעסטע האַפֿנונגען אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער בעוועגונג. יונג און אַלט פֿלעגען זיי אָנפֿילען דעם טעמפל אויניק נאָך זייער לאַנגען מאַג אַרבייט, אום צו באַפען עטליכע ברעקלעך פֿון דעם אונטערײכט, וואָס זיי האָבען דאָרט געקראָגען, אָדער צוהערען זיך צו די רעדנער, וועלכע האָבען זיי צוגעוואָנט אַ הערליכע צו־קונפֿט, וואָס וועט זיין געגרינדעט אויף דעם אלגעמיינעם בעזיץ פֿון אַלעס דעם וואָס דער מענש ברויכט אום צו פֿראַדוצירען רייכטהימער, און אויף־

דער פערברידערליכקייט פֿון די מענשען, אָהן אונטערשיעד צו וועלכען לאַנד, צו וועלכער ראסע אָדער נאַציאָנאַליטעט זיי בעלאַנגען. אַלע האָבען געהאַט, אַז אַט-אַט קומט אָן אַ גרויסע רעוואָלוציאָן, פֿריעדליך אָדער ניט פֿריעדליך, וועלכע וועט אין גאַנצען אומענדערען די עקאָנאָמישע לאַגע. קיינער האָט ניט געוואָלט קיין קלאַסען קריג, אָבער אַלע האָבען זיי געוואָלט, אַז אויב די הערשענדע קלאַסען וועלען דורך זייער בלינדע האַרטעקייט דאָס מאַכען אונפֿערמיידליך, דאַן מוז דער קאַמפֿ אַויסגעקעמפֿט ווערען, אַזוי דאָס זאָל ברענגען וואַלווין און פֿרייהייט פֿאַר די אונטערדריקטע מענשהייט.

מי האָט געמוזט לעבען צווישען די אַרבייטער אום צו קענען בע-גרייפֿען די ווירקונג, וועלכע דער פֿלעצליכער וואַוקס פֿון דעם אינטערנאַ-ציאָנאַל האָט געהאַט אויף זייער גייסט—דעם פֿערטרויען, וועלכען זיי האָבען איהם געשענקט, די ליבשאַפֿט, מיט וועלכער זיי האָבען פֿון איהם גערעדט, די אַפֿפֿער, וועלכע זיי האָבען פֿאַר איהם געבראַכט. יעדען ליבען טאָג, וואָך איין, וואָך אויס, יאָהר איין און יאָהר אויס, האָבען טויענדער אַרבייטער אַוועקגעגעבען זייער צייט און זייער געלד, אַפֿט הונגערענדיג, אַזוי נור אַויפֿצוהאַלטען זייער גרופֿע, צו פֿערויכערען די עקוויטמענט פֿון די צייטונג-גען, צו דעקען די אַויסגאַבען פֿון די קאַנגרעסען, צו אונטערשטיצען די קאַד-מעראַרען, וועלכע האָבען געליטען צוליב דעם אינטערנאַציאָנאַל—און אַפֿילו אום אימשטאַנד צו זיין בייצואוואַהנען די פֿערוואַלונג און די דעמאָנסטראַציע-אַנען. נאָך אַ זאָך, וועלכע האָט אויף מיר געמאַכט אַ טיעפֿען איינדרוק, וואָר דער ערהאַבענער איינפֿלוס, וועלכען דער אינטערנאַציאָנאַל האָט איינס-געאַיבט אויף זיינע מיטגלידער, די מיינסטע פֿון די פֿאַרזען אינטערנאַציע-אַנאַליסטען האָבען כמעט אין גאַנצען אַויפֿגעהערט טרינקען און רויכערען: „צו וואָס זאָל איך האָדעווען דיזעע שוואַכקייט אין מיר?“ האָבען זיי גע-טענה'עט. דאָס נידריגע און קליינליכע איז פֿערשוואַנדען אום צו מאַכען פֿלאַץ פֿאַר די גרויסאַרטיגע, ערהאַבענע בעגייסטערונג.

דער זייטיגער מענש קען קיין מאָל ניט באַגרייפֿען ווי ווייט דער אַרבייטער איז זיך מקריב אום אַויפֿצוהאַלטען די אַרבייטער באַוועגונג. מי האָט געברויכט ניט וועניג מאַראַלען מוטח זיך אַפֿען אַנצושליסען אָן אַ סעקציאָן פֿון דעם אינטערנאַציאָנאַל, און אַויסצושטעהן די אונצופֿרידענהייט פֿון'ם באָס, וועלכער האָט נור געזוכט אַ געלעגענהייט אייך אין גאַנצען אַרויסצוואַנען פֿון שאַפֿ. נור אַפֿילו שוין אונטער די בעסטע אומשטענדען, פֿאַרדערט דאָס בעלאַנגען צו אַ טרייד יוניאָן אָדער צו אַירגענד וועלכער פֿאַרטגעשריטענער פֿאַרטיי, פֿיעלע אַפֿפֿער. די עטליכע פענים, וואָס ער

ניט אוועק פֿאר די זאכע, לאָזען זיך אויך שטאַרק פֿיהלען אין דער מאַנע-
רער קעשענע פֿון דעם אייראָפּייעשען אַרבייטער, און פֿיעלע פעניס האָבען
געמוזט יערע וואָך אוועקגעגעבען ווערען. בעווכען פֿערוואַמלונגען פֿאַלמ דעם
פֿאַרהאַרעוועמען אַרבייטער אויך ניט וועניג שווער. פֿאַר אונזער איינעם
קען זיין איז עס אַ פֿאַרגעניגען צו פֿאַרבריינגען אַ פֿאַר שעה ביי אַ
פֿערוואַמלונג, אָבער פֿאַר אַ מענשען, ביי וועמען דער טאַג אַרבייט הויבט זיך
אַן פֿון פֿינף אָדער זעקס אַוהר אין דער פֿריה, מוזען אַזעלכע שטונדען
אַנגעריסען ווערען פֿון זיין נויטווענדיגער רוהע.

איך האָב תמיד געפֿיהלט דיעזע איבערגעבענהייט אַלס אַ פֿאַר-
וואַרף. איך האָב געוועהען ווי גענאַרט די אַרבייטער האָבען צו לערנען,
און ווי וועניג עס וואַרען די, וואָס האָבען זיך פֿריוויליג אונטערגענומען ווי
צו העלפֿען. איך האָב געוועהען ווי נויטיג די אַרבייטער מאַסען האָבען גע-
ברויכט די הילפֿע פֿון די מענשען, וועלכע האָבען געהאַט אי בילדונג אי
פֿרייע צייט, און זייער שטרעבען צו פֿאַרשפּריימען און צו ענטוויקלען די
אַרנאַטיוואַציען; אָבער געזעהלט וואַרען די, וועלכע האָבען זיך אָנגערופֿען
אויף דיעזען הילפֿס־רוף אויסער בעת זיי האָבען געוואַלט אַרויסשלאָגען
פֿאַליטישען קאַפיטאַל פֿון דיעזער הילפֿלאַזיגקייט גופּה! מעהר און מעהר
האָב איך אָנגעהויבען פֿיהלען אז איך בין געצוואונגען צו טהיילען מיין
שיקזאַל מיט זיי. סטעפּניאַק זאָגט אין זיין „קאַריערע פֿון אַ ניהיליסט“, אז
יעדער רעוואָלוציאַנער האָט אַ מאַמענט אין זיין לעבען, ווען אַ געוויסער
אומשטאַנד, מעגליך גאַנץ אומבעדייטענד אין זיך זעלבסט, האָט איהם
געבראַכט דערצו, אז ער זאָל שווערען זיך איבערצוגעבען צו דער זאכע פֿון
רעוואָלוציאַן.

איך ווייס דיעזען מאַמענט; איך האָב איהם דורכגעלעבט נאָך איינער
פֿון די פֿערוואַמלונגען פֿון'ס טעמפעל אַוניק, בשעת איך האָב מעהר ווי
תמיד דערפֿיהלט, ווי טרוסליווע עס זיינען די געבילדעטע מענשען, וועלכע
קענען זיך ניט ענטשליסען צו טהיילען זייער בילדונג, זייער ענערגיע, זייער
וויסען מיט די אומגליקליכע, וועלכע נויטיגען זיך אין דעם אזוי שטאַרק.
„אַט זיינען מענשען“, האָב איך מיר געזאָגט, „וועלכע זיינען בעוואוסט אין
זייער קנעכטישאַפט וועלכע שטרעבען זיך צו בעפֿרייען דערפֿון; אָבער
וואו זיינען די העלפֿער? וואו זיינען די, וועלכע זאָלען קומען דינען די
מאַסען—ניט זיי געברויכען פֿאַר זייערע אייגענע שמוציגע צוועקען?“

ביסלעכווייז אָבער האָט אין מיין קאַפּ זיך גענומען אַרײַנ'נב'ענען אַ
שטיקעל ספּק אין בעזוג אויף די אַגיטאַציען, וועלכע איז אָנגעפֿיהרט גע-
וואַרען אין'ס טעמפעל אַוניק. איין אויף דער נאַכט, איז אַ בעוואוסטער

אדוואקאט פֿון זשענעוואַ געקומען אויף'ן מיטינג און האָט ערקלערט, אז די אורזאָבע פֿאַרוואָס ער האָט זיך שוין בעפֿאַר ניט אָנגעשלאָסען אין'ס אינטערנאַציאָנאַל וואַר, מחמת ער האָט אפֿריהער געמוזט זיינע אייגענע עסקים אין אָרדנונג ברענגען; אין יעצט אַזוי שנעל, ווי דאָס איז באַזאָרגט געוואָרען, איז ער געקומען אַנטהייל געמען אין דער אַרבייטער באַוועגונג. דיזע צינישע ערקלערונג האָט מיר אַריינגעיאָנט אַ שוידער אין לייב, און ווען איך האָב מיך מכה דעם דורכגערעדט מיט מיין פֿריינד, דעם מויערער, האָט ער מיר ערקלערט, אז דיזע ער, דורכפֿאַלענדיג ביי די לעצטע וואַהלען, בעת ער האָט גערעכענט אויף די הילפֿע פֿון דער ראַדיקאַלער פֿאַרטיי, האָפֿט יעצט ערוויילט צו ווערען מיט די הילפֿע פֿון די אַרבייטער. „דערווייל פֿאַלזעווען מיר זיך מיט דעם, וואָס זיי קענען אונז לייסמען“, האָט מיין פֿריינד געענדיגט, „אַבער, ווען די רעוואָלוציאָן קומט, וועט אונזער ערסטע אַרבייט זיין מיט זיי צו שלאָגען כּפּרות“.

דאָן איז געקומען אַ גרויסע פֿערוואַמלונג, צוואַמענגערופֿען אויף גיך, צו פֿראַטעסטירען געגען „די פֿערלוימדונגען“ פֿון'ס „זשורנאַל דע זשענעוואַ“, דיזעז אַרגאַן פֿון די געלד-קלאַסע פֿון זשענעוואַ האָט זיך ערלויבט טרע-פֿען, אז אין'ס אַרבייט'ס טעמפֿעל קומט פֿאַר עפעס אַ טרעוואַגע, און אז די בוי-אַרגאַניזאַציען געהן ווידער אַמאָל אַרויסרופֿען אַן אַלגעמיינעם סמרייק, פּונקט אַזוי ווי זיי האָבען עס געמאַהן אין 1869. די פֿיהרער פֿון'ס טעמפֿעל האָבען דיזע פֿראַטעסט פֿערוואַמלונג איינגערופֿען. טויענדער אַרבייטער האָבען אָנגעפֿיעלט דעם זאַל, און אומין האָט זיי אויפֿגעפֿאַר-דערט צו פּאַסען אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע איז מיר פֿאַרגעקומען קאָמיש אין איהר צוואַמענשמעלונג. זי האָט ענטהאַלטען אַ שטאַרקען פֿראַטעסט געגען דעם זשורנאַל דערפֿאַר, וואָס יענער האָט געוואַנט „באַליידיגען“ די אַרביי-טער דערמיט, וואָס זיי ווילען אַרויסרופֿען אַ סמרייק, „וואו ליגט דאָ די פֿערלוימדונג?“ האָב איך זיך אַליין געפֿרעגט. „איז עס דען אַ פֿאַרברעכען צו סמרייקען?“ אומין האָט אין ניכען געענדיגט זיין רעדע מיט דיזע ווער-טער: „איב איהר שטימט איין מיט דיזע רעוואָלוציאָן, בירגער, שיק איך זי גלייך אַוועק אין די פרעסע.“ ער האָט שוין געוואָלט פֿאַרלאָזען די פּלאַט-פֿאַרמע, אָבער אימיצער פֿון דער מאַסע האָט פֿאַרגעשלאָגען, אז ס'וואָלט ניט געשאַדעט די פֿראַגע צו דיסקוטירען; און דאָן האָבען זיך אויפֿגעהוי-בען די פֿאַרשטייער פֿון די בילדינגס טריידס, איינער נאָך'ן אַנדערען, און האָבען ערקלערט, אז דער אַרבייטס לוי אַז אין דער לעצטער צייט אַזוי קליין, אז מי קען קוים מאַכען אַ לעבען; אז מיט'ן אָנהויב פֿריהלינג איז דער סיאָן פֿון זייער אַרבייט, און מיט דעם וואַלטען זיי זיך געברויכט

פאלזעווען און פֿאַרדערען אַ העכערען לוי; און אויב מי וועט זייער פֿאַר-
 דערונג ניט נאָכגעבען, דיינקען זיי אַרויסצירופֿען אַן אַלגעמיינעם סטרייק.
 מיך האָט עס געברענגט, און אויפֿ'ן צווייטען מאָג האָב איך אומי'ען
 שטאַרק פֿאַרגעוואָרפֿען פֿאַר זיין אויפֿפֿיהרונג. „אַלס אַ פֿיהרער“, האָב איך
 איהם געזאָגט, „האַסטו אייגענטליך געזאָלט וויסען אַז עס איז ווירקליך
 גערעדט געוואָרען מבח א סטרייק.“ אין מיין אונשולדיגקייט האָב איך
 גאָר ניט פֿאַרדעכטיגט די אמת'ע כונה פֿון די פֿיהרערס, און טאַקי אומיין
 אליין האָט מיר געגעבען צו פֿאַרשמעהן, אַז אַ סטרייק צו יענער צייט
 וואָלט געווען אַן אומגליק פֿאַר די עלעקשען פֿון דעם אַדוואָקאַט, דעם
 הערען א—.

ווי אזוי עס ראַימען זיך די פֿאַליטישע דריידלאַך פֿון די פֿיהרער
 מיט זייערע ברענענדע רעדעס, וועלכע איך האָב געהערט פֿון דער
 פֿלאַטפֿאַרמע האָב איך בשום אופן ניט געקענט פֿאַרשמעהן, מיר איז גע-
 וואָרען אומעדיג אויפֿ'ן האַרצען, און איך האָב גערעדט מיט אומי'ען ווע-
 גען מיין בענעהר בעקאַנט צו ווערען מיט דער צווייטער סעקציאָן פֿון'ס
 אינטערנאַציאָנאַל אין זשענעוואַ, וועלכע האָט געהייסען די באַקוויסטישע;
 דער נאָמען „אַנאַרכיסט“ איז דאַמאַלס נאָך וועניג געברויכט געוואָרען,
 אומיין האָט מיר גלייך רעקאָמענדירט צו ניקאָלאַי זשוקאָפּסקין, וועלכער
 האָט בעלאַנגט צו יענער סעקציאָן, און מיר קוקענדיג גלייך אין די אויגען
 אַרײַן, האָט ער מיט אַ זיפֿץ אַ זאָג געמאַהן: „נו, דו וועסט שוין צו אונז
 ניט צוריק קומען; דו וועסט שוין ביי זיי בלייבען.“
 גלייך די האַרץ וואָלט איהם געזאָגט.

פערטער טהייל.

ס
 יך בין פריהער אוועק אין ניי-שאמעל און דאן האָב איך פערבראכט אָן אַכט טאָג צווישען די ווינערמאַכערס אין די זשורא בערג. אווי אַרום האָב איך געמאַכט מיין ערשטע בעקאנמשאַפֿט מיט יענער באַריהמטער זשורא פֿעדעראַציאָן, וועלכע האָט פֿאַר די נעקסטע עטליכע יאָהר געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָלע אין דער ענטוויקלונג פֿון סאַ-ציאָליזמוס, אַרײַנברײַנגענדיג אין איהם די ניט רעגירונג, אָדער די אנאָר-כיסטישע טענדענץ.

אין 1872, האָט די זשורא פֿעדעראַציאָן רעבעלירט געגען די אויטאָריטעט פֿון'ם אלגעמיינעם פֿערוואַלטונגס-ראַטה פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַל. דער אינטערנאַציאָנאַל איז אין ויין תוך גופא געווען אַן אַרבייטער בעוועגונג; אווי האָבען איהם די אַרבייטער פֿאַרשטאַנען, ניט אַלס אַ פֿאַ-ליטישע פֿאַרטײ. למשל, אין אָסט בעלגיע האָבען זיי געהאַט אַ ספּעציעל לען פֿאַראַגראַף אין זייער קאָנסטיטוציאָן, לויט וועלכען עס וואָר פֿאַרבאָטן טען אַרײַנצונעהמען אין די כעקציאָנען אַ מיטגליעד וואָס איז ניט קיין האַנד אַרבייטער; אפילו פֿאַרלייט זיינען ניט אַרײַנגענומען געוואָרען אַלס מיטגלידער.

נאָך מעהר, די אַרבייטער זיינען געווען אין פֿרינציפֿ פֿעדעראַליס-מיש. יעטוודע נאַציאָן, יעדע געגענד, און אפילו יעדע לאַקאַלע סעקציאָן

האָבען געמוזט האָבען די פֿאַלשמענדיגע פֿרייהייט ויך צו ענטוויקלען לען לויט נאָך זייערע אייגענע אומשמענדען נאָך. אָבער די מיטעל-קלאַסע רעוואָלוציאָנערען פֿון דער אלטער שוהלע, וועלכע זיינען אַרײַן אין'ס אינדערנאָנע, זייענדיג אָנגעזאָפֿט מיט די אידעען פֿון די צענטראַליזירטע, פּיראַמידאַלע סעקרעטנע אָרגאַניזאַציאָנען פֿון די פֿריהערדיגע צייטען, האָבן בען אַרײַנגעכאַפֿט די וועלכע אידעען אין'ס אינטערנאַציאָנאַל, גופּא. אַ חוץ דעם פֿעדעראַלען און נאַציאָנאַלען פֿערוואַלטונגס-ראַטה, איז נאָך נאָמינירט געוואָרען אַן אַלגעמיינער ראַטה אין לאַנדאָן, וועלכער האָט געזאָלט דיענען אַלס אַ מין פֿאַרמיטלער צווישען די פּערשידענע נאַציאָנען. מאַרקס. ענגעלס וואַרען זיינע לייטענדע גייסטער. עס האָט זיך אָבער באַלד אַרויס געשמעלט, אַז שוין דער פֿאַקט אַלײַן, אַז ס'איז פֿאַראַנען אַזאַ צענטראַלע קאָמיטע, איז געוואָרען די אורזאַכע פֿון אַ גרויסער אומבעקוועמליכקייט. דער אַלגעמיינער ראַטה האָט זיך ניט בעגנוגענט מיט זיין ראַלע אַלס קאָרעספּאָנדענץ ביוראָ; ער האָט געשטרעבט צו בעהערשען די גאַנצע בעוועגונג, גוט צו הייסען אָדער צו פֿאַרדאַמען די טהעטיגקייט פֿון די לאַקאַלע פֿעדעראַציאָנען און סעקציאָנען, און אפילו פֿון איינציגע מיטגלידער. בעת דער קאָמונע אויפֿ-שמאַנד איז ענטשמאַנען אין פֿאַרזײ-און „די פֿיהרער וועלכסט האָבען גע-מוזט געפֿיהרט ווערען“, אָהנע צו וויסען וואו זיי וועלען לאַנדען די נעקסטע 24 שטונדען—האָט דער אַלגעמיינער פֿערוואַלטונגס-ראַטה ניט אַנדערש געוואָלט אָנפֿיהרען די קאָמונע פֿון לאַנדאָן אויס. ער האָט געפֿאַרדערט מעג-ליכע בעריכטען מכוח די עראייגניסע, האָט געגעבען באַפֿעהלע, האָט גוט געהייסען דאָס און פֿאַרבאַטען דאָס אַנדערע, און האָט אַזוי אַרום קלאָהר געמאַכט פֿאַר דער וועלט דעם אונזין פֿון אַ הערשענדרע קערפֿערשאַפֿט, אפילו אין דער אַסאָסיאַציאָן גופּא.

דיעזער ווידערשפרוך האָט זיך נאָך דייטליכער אַרויסגעשמעלט ביי דער סעקרעטנער קאָנפֿערענץ פֿון 1871, בעת דער אַלגעמיינער ראַטה האָט בעשלאָסען אָנצוואווענדען די קראַפֿט פֿון'ס אינטערנאַציאָנאַל אין'ס וואַהל-קאַמפּף. דאָס האָט פֿיעלע געטריבען נאָכצווענדען מכוח די איבלען פֿון אירגענד וועלכע רעגירונג, ווי דעמאָקראַטיש איהר אורשפרונג זאָל ניט זיין. דאָס איז געווען דער ערשטער פֿונק פֿון אַנאַרכיזמוס. די זשוראַ פֿעדעראַ-ציאָן איז געוואָרען דער הויפּט פֿונקט פֿון דער אפּאָזיציאָן געגענאייבער דאָס אַלגעמיינע ראַטה-קאָמיטע.

די פרעמדקייט צווישען די פֿיהרער און די אַרבייטער וועלכע איך האָב באַמערקט אין זשענעוואַ אין'ס טעמפעל אוניק, האָט אין די זשוראַ בערג ניט עקזיסטירט. עס זיינען געווען מענשען וועלכע וואַרען אינטעל-לי-

גענטער, און ספעציעל, טהעטיגער פֿאר די אנדערע, אָבער קיינע פֿיהרער וואָרען זיי ניט. זשיימס גיליאַם, איינער פֿון די ברייט געבילדעסטע מענשען, וואָס איך האָב ווען באַגעגענט, איז געווען אַ בעל מנייה און דער מענעדזשער פֿון אַ קליינע דרוקעריי. ער האָט דערביי אזוי וועניג פֿאַרדינט, אַז ער האָט געמוזט אויפֿווערן נעכט און איבערזעצן דייטשע ראָמאַנען אין'ס פֿראַנצויזישען און דאָפֿיר האָט ער געקראָגען אַכט פֿראַנק פֿאַר זעכצען זייטלעך!

בעת איך בין אָנגעקומען אין ניישאַטעל, האָט ער מיר געזאָגט, אַז ער קען אפֿילו ניט אָבשאַפֿאַרען קיין שמונדע צייט פֿאַר אַ פֿריינדליכען גע- שפּרעך. גראַד יענעם אָווענד האָט די דרוקעריי ארויסגעגעבן אַ לאַקאַלע צייטונג, און אַ חוץ זיינע געוויינליכע אַרבייט אַלס בעל מנייה און מיט- רעדאַקטאָר, האָט ער נאָך געמוזט שרייבען די אַדרעסען, פֿון אַ וועלכע טויזענד פּערזאָן און אַליין אַרויפֿלעפּען די ראַפּערט.

איך האָב געוואָלט העלפֿען שרייבען אַדרעסען, אָבער דאָס וואָר ניט מעגליך מחמת ער האָט זיי געשריבען אָדער פֿון זכרון, אָדער קאָפּירט פֿון שטיקלעך פּאַפּיער וועלכע קיינער אויסער איהם אַליין איז ניט געווען ברייה גענוג איבערזעצולעזען. „ווייסטו וואָס?“ האָב איך איהם געזאָגט, „איך וועל אַריינקומען צו דיר נאכמיטאָג און אַרויפֿלעפּען די אַדרעסען און דו וועסט מיר געבען דאָס ביסעל צייט, וואָס איך וועל דיר אזוי אַרום איינ- שפּאַרען.

מיר האָבען זיך איינער דעם אַנדערען פֿערשטאַנען. גיליאַם האָט מיר וואָרים געדרוקט די האַנד, און דאָס וואָר דער אָנהויב פֿון אַן אייבי- גער פֿריינדשאַפֿט. מיר האָבען דעם גאַנצען נאַכמיטאָג פֿאַרבּראַכט אין דער דרוקעריי, ער שרייבענדיג און איך קלעפּענדיג די אַדרעסען, און אַ פּראַנצויזישער קאָמונאַר האָט מיטגעהאַלטען מיט אונז ביידען, בעת ער האָט געהאַלטען אין זעצען אַ ראָמאַן, אונטערזאַפּענדיג זיין געשפּרעך מיט די שורות, וועלכע ער האָט אויסגעזעצט און וועלכע ער פֿלעגט איבערזאָגען אויפֿ'ן קול.

„דער קאַמפּף אין די נאַסען“, פֿלעגט ער זאָגען, „איז געוואָרען זעהר שטאַרק“... „מיין טהייערע מערי, איך ליעב דיך“... די אַרבייטער וואָרען ווילד פֿון כּעס און האָבען געקעמפֿט ווי די לייבען ביין מאַנטמאַטער... „און ער איז פֿאַר איהר געלעגען אויף די קניע“... „און דאָס האָט אָנגעהאַלטען פֿיער טעג. מיר האָבען געוואוסט, אַז נאַליפֿע דערשיכט אַלע געפֿאַנגענע— נאָך שוידערהאַפֿטער וואָר דער קאַמפּף“, און אזוי ווייטער, דעדציילענדיג און אַרויסהאַפּענדיג דעם זאַץ פֿון קאַסמען אַרויס אין דערזעלבער צייט.

עס וואָר שוין שפעט אין אָבענד, בעת גיליאָם האָט פֿון זיך אַראָב-געוואָרפֿען די אַרבייטער בלווע און איז מיט מיר אַרויס אויף אַ שעה צוויי זיך דורכריידען; נאַכהער האָט ער זיך גלייך ווידער געמוזט נעהמען צו דער אַרבייט אַלס רעדאַקטאָר פֿינ'ס „בולעטין“ פֿון דער זשוראַ פֿערער-ראַציאָן.

אין ניישאַטעל בין איך אויך באַקאַנט געוואָרען מיט מאַלאַן. ער איז געבוירען געוואָרען אין אַ דערפֿעל און אַלס קינד איז ער געווען אַ פּאַס-טוך. נאַכהער איז ער געקומען קיין פּאַרוז, האָט זיך אויסגעלערענט אַ מלאכה, — קאַרב-פֿלעכטעריי, און ווי דער בוכבינדער וואַרלין און דער סמאָליאַר פֿינדי, מיט וועלכע ער איז געווען צוזאַמען אין'ס אינטערנאַציאָנאַל, איז ער אויך בעריהמט געוואָרען אַלס איינער פֿון די פֿיהרער פֿון דער אַסאָסיאַציאָן בעת זי וואָר פֿערפֿאַלגט פֿון נאַפֿאַלעאָן דעם דריטען אין 1869. זיי אַלע דריי זיינען זעהר בעליעבט געוואָרען ביי די פּאַרוזער אַר-בייטער, און ווען די קאמונע איז אויסגעבראַכען זיינען זיי ערוויילט גע-וואָרען צום קאמונע-ראַטש מיט אַ גרויסע צאהל שטימען. מאַלאַן איז אויך געווען מער פֿון איינעם פֿון די פּאַרוזער דיסטריקטען. יעצט אין שווייצאַ-ריע האט ער זיך פֿאַרדינט ווין חינוכה אַלס קאַרב-פֿלעכטער. פֿאַר עמליכע פענים אַ מאנאַט האט ער געדונגען אַ קליין שטיקעל שמעלכעל אויס'רין שטאדט, אויף אַ באַרג, און זיצענדיג דא ביי דער אַרבייט, האט ער אין דערזעלבער צייט געקענט געניעסען דאס פּראַכטפֿאַלע בילד פֿון דער ניי-שאַטעל אויערע. ביי נאַכט פֿלעגט ער שרייבען בריעף, אַ בוך איבער די קאמונע, קורצע אַרטיקלען פֿאַר די אַרבייטער צייטונגען, און אזוי אַרום איז ער געוואָרען אַ שרייבער.

איך פֿלעג איהם געהן זעהן יעדען טאג, און אויסהערען, וואָס דייעזער ברייט-פֿניס-דיגער, פֿלייסגער, עמוואַס פּאַעטישער, רודיגער און העכסט גוטטהעריגער קאמונאַר, האט מיר געהאַט צו דערזעהלען טכוח דעם אויפֿ-שמאַנד, אין וועלכען ער האט אַ גרויסען אַנטהייל גענומען, און וועלכען ער האט נאר וואָס בעשריבען אין אַ בוך, „די דריטע נייעדערלאַנגע פֿון דעם פֿראַנצויזישען פּראַלעטאַריאַט.“

אין מאל אין דער פֿריה, אַזוי ווי איך האב אַרויפֿגעקלעמערט אויף'ן באַרג און בין צוגעקומען צו זיין ווערקשמעל, איז ער מיר אַנטגעגען געלאַד-פֿען מלא שמחה מיט דייעזע ווערטער: „איחר ווייסט, פֿינדי לעבט! אַט איז אַ בריף פֿון איהם: ער איז דא אין שווייצאַריען.“ פֿון פֿינדי'ן האט מען קיין זאך ניט געהערט זייט מי האט איהם געוועהען דעם לעצטען מאל ביי די טולעריען, דעם 25טען אדער דעם 26טען מאַי, 1871, און מי האָט

איהם געהאלטען פֿאר טויט, אָבער ער איז גאָר געלעגען פֿאַרבאָהאלטען אין פֿאַריו, און בעת מאלאָן'ס פֿינגער האָבען פֿלינק געפֿלאַכטען די וויט-קעס און פֿאַרטיג געמאַכט דעם עלעגאַנטען קאָרב, האָט ער מיר מיט אַ רוהיגער שטימע, וועלכע האָט בלוז ווען ניט ווען אַ צימער געמאַהן, דער-זעהלם וויפֿיעל מענשען די ווערסיילער טרופֿען האָבען דערשאַסען אויף דעם פֿערדאַכט, אַז זיי וואַרען פֿינדי, וואַרליו, ער (מאלאָן) זעלבסט, אָדער אַנאַנדער פֿיהרער. ער האָט מיר דערזעהלט פֿון'ס טויט פֿון וואַרליו—דער בוכבינדער, וועמען די פֿאַריוער אַרבייטער האָבען פֿשוט פֿאַרגעמערט—און פֿון'ס אַלמען דעלעקלוו, וועלכער האָט ניט געוואָלט איבערלעבען דייעזע נייע נידערלאַגע, און פֿון אַסאַך אַנדערע; פֿון די שוידערהאַפֿטע סצענעס, וועלכע ער האָט בייגעוואָהנט אין דער צייט פֿון דער בלוזיגער האָבצייט, וועלכע די רייכע פֿון פֿאַריו האָבען געפֿייערט צוריק קומענדיג פֿון ווערסייל, און אויך ווי דער גייסט פֿון נקמה האָט זיך פֿאַנאַנדער גע-פֿלאַקערט אין אַ מאַסע מענשען אונטער דער ליימונג פֿון ראַאָל רייגאַל און האָבען געטויטעט די פֿערזאָנען, וועלכע די קאָמונע האָט געהאַלטען אלס משכּוֹן.

זיינע ליפֿען האָבען געצימערט בעת ער האָט גערעדט פֿון די העל-דישקייט פֿון די קינדער; און ער איז כמעט אין גאַנצען צוזאַמענגעבראַכען ווען ער האָט מיר דערזעהלט פֿון יענעם אינגעל, אויף וועמען די סאַלדאַ-טען האָבען שוין געהאַט אויסגעשמעלט די ביקסען, און וועלכער האָט גע-בעטען דעם אָפֿיציר ער זאָל איהם בלוז ערלויבען עטליכע מינוט צייט אַבזוגעבען זיין מומער, וועלכע האָט געוואָהנט דערביי, דעם זילבערנעם זייגערעל, וואָס ער האָט געהאַט ביי זיך. דער אָפֿיציר האָט רחמנות גע-האַט אויף איהם און האָט געלאָזען געהן, וואַהרשיינליך האָפֿענדיג, אַז ער וועט מעהר ניט צוריק קומען, אָבער אין אַ פֿערטעל שעה אַרום איז דער אינגעל צוריק געקומען, און זיך אַוועקשטעלענדיג צווישען די טויטע קערפֿער לעבען וואַנר, האָט ער אַ זאָג געמאַהן: „אַט בין איך“. צוועלף קוילען האָבען דורכגעלעכערט דעם גוף פֿון דייעזען העלדישען קינד.

איך האָב, דענק איך, נאָך קיין מאָל ניט אַזוי פֿיעל געליטען, ווי בעת איך האָב געלעזען יענעם שרעקליכען בוך, „לע ליזור רוזש דע לאַ זשיס-טיס ריראַל“, (דאָס רויטע בוך פֿון די דאָרפֿישע יוסטיץ) וועלכע האָט ניט ענטהאַלטען קיין זאַך אַ חוץ אויסציגע פֿון די בריעף, וועלכע די פֿאַריוער קאָרעספֿאַנדענטען פֿון די לאַנדאַנער צייטונגען האָבען צוגעשיקט אין די לעז-טע מעג פֿון דעם מאָנאַט מאי 1871, בעשרייבענדיג די שוידערהאַפֿטיקיי-טען מיט וועלכע די אַרמעע, אונטער גאַליפֿע, האָט בעהאַנדעלט די פֿאַריוער

העלרען, און א חוץ עטליכע אויסציגע פֿון דער פֿארזער „פֿיגאראָ“, וועלכע האָט אַרויסגעוויזן דעם בלומדורשמיגסטען גייסט געגענאיבער די קאָמונאַ-רען, אַ מיעפֿע פֿערצווייפֿלונג אין דער מענשהייט האָט מיך ערגריפֿען, ווען איך האָב געלעזען יענע בלעטלעך, און דיעזע פֿאַרצווייפֿלונג וואָלט אין מיר פֿערבליבען, ווען איך וואָלט ניט געזעהען, אַז אין דער בעזיגטער פֿארטיי, און די, וועלכע האָבען דיעזע אלע שרעקען דורכגעלעבט, איז נימאָ דער מינדעסטער האָס, נאָר אדרבא, זיי האָבען דעם גרעסטען פֿערטרויען אין דעם ענדליכען טריאומפֿ פֿון זייערע אידעען. זייער רוחיגער, ווען איך טרויעריגער, בליק דורכדרינגענדיג די טיעפֿע צוקונפֿט, זייענדיג בע-רויט צו פֿאַרגעסען דעם אומאָדיגען חלום פֿון דער פֿערגאַנגענהייט. דיעזען בליק האָב איך געזעהען אין מאַלאַן, און, אין פֿאַקט. אין כמעט אלע אַנטרונענע קאָמונאַרען, וועלכע איך האָב בעגעגענט אין זשענעוואַ, און וועלכע איך זעה נאָך יעצט אין לואיזע מישעל, לעפֿראַנסוי. עליוזע רעקל, און אַנדערע פֿריינד.

פֿון ניישאַטעל בין איך אַוועק קיין סאַנוויליער. אין אַ קליינעם מאַהל, צווישען די זשוראַ בערג, געפֿינט זיך אַ רייהע שטעטלעך און דער-פֿער, וואו די גאַנצע פֿראַנצויזיש-שפּרעכענדע בעפֿעלקערונג איז דאַמאַלס געווען באַשעפֿטיגט אין די פֿערשידענע צווייגען פֿון זייערמאַכעריי; גאַנצע פֿאַמיליעס פֿלעגען אַרבייטען צוואַמען אין קליינע ווערקשאַפּס. אין איינער פֿון זיי האָב איך געטראָפֿען אַן אַנדער פֿיהרער, אדהעמר צווימזגעבל, מיט וועלכען איך בין אויך נאַכהער גוט בעפֿריינדעט געוואָרען, ער איז געזע-סען צוואַמען מיט אַ רוצען יונגע לייט וועלכע האָבען געגראַווירט די קאָ-פּערטלעך פֿון גאַלדענע און זילבערנע זייגערלעך. מי האָט מיך איינגעלאָ-דען צו נעהמען פּלאַץ אויף אַ באַנק אָדער אַ טישעל, און מיר וואָרען גלויך פֿאַרטיעפֿט אין אַ לעבעדיגען געשפּרעך איבער סאַציאַליזמוס, רעגירונג אָדער ניט רעגירונג, און די קומענדע קאַנגרעסען.

איין אַווענד האָט געוועהט אַ שרעקליכער שנעע-שטורם; עס האָט אונז די אויגען פֿאַרשאַטען און פֿאַרגליווערט די בלוט אין די אָדערען, בעת מיר האָבען מיט מאַטערגיש דורכגעבראַדזשעט אונזער וועג צום נעקסטען דאָרף. אָבער ניט קוקענדיג אויף'ן שטורם, זיינען ביי פֿלפֿציג זייערמאַ-כערס, מיינסטענס אלטע לייט, אַנגעקומען פֿון די אַרומיגע שטעטלעך און דערפֿלאַך, — מאַנכע פֿון זיי אַ מהלך פֿון זיבען מייל, — אַנטהייל צו נעהמען אין אַ קליינע געשעפֿטויצונג וועלכע איז צוואַמענגערואַפֿען געוואָרען אויף יענעם אָבענד.

שוין די אַרגאַניזאַציען גופּא פֿון דעם זייערמאַכער-פּאַך, וועלכער

ניט אַרבייטער אַ מעגליכקייט זיך צו קענען איינס דאָס אנדערע און צו אַרבייטען ביי זיך אין דער היים, וואו זיי קענען זיך פֿריי דורכרעדען, — דאָס אליין ערקלערט, פֿאַר וואָס זיי שטעהען אויף אַ העכערער אינמעלעך-טועלער שטופֿע ווי די בעלי מלאכות, וועלכע פֿאַרבריינגען זייער גאַנצען לעבען פֿון קינדהייט אָן אין די פֿאַבריקען.

ביי די אַרבייטער, וואָס אַרבייטען פֿאַר זיך, געפֿינט מען תמיד מעהר אונאַבהענגיקייט און אַרטיגאַליטעט. אָבער אַ הויז דעם איז נאָך געווען אַ צווייטע אורזאַכע פֿאַרוואָס יעדער פֿעדעראַציאָנס מיטגליעד באַזונדער האָט געשטרעבט צו בילדען אַן אייגענע אונאַבהענגיגע מיינונג אין יעטווידער פֿראַגע; נעמליך: דער פֿאַקט וואָס איז ניט געווען קיין אָבזונדערונג צוויי-שען די פֿיהרער און די מאַסען פֿון דער זשוראַ פֿעדעראַציאָן. דאָ האָב איך געזעהען, אַז די אַרבייטער זיינען ניט געווען אַ בלינדע מאַסע, פֿון וועלכער עמליכע מענשען האָבען אַרויבגעשלאָגען פּאליטישען קאַפיטאַל; זייערע פֿיהרער זיינען געווען די טהעטיגערע קאַמעראַדען, זייערע, — איניציאַטאָרס אָנשטאַט פֿיהרער. דער קלאָהרער איינבליק, דער געזונטער פֿאַרשטאַנד, די פֿעהיגיקייט פֿאַנאַנדער צו פּלאַנמערען קאַמפּליצירטע סאַציאַלע פֿראַגען, וועלכע איך האָב באַמערקט צווישען דיעזע אַרבייטער, בעזאַנדערס די מיטעליעהריגע מענשען, האָבען אויף מיר געמאַכט אַ טיעפֿען איינדרוק; און איך בין פֿעסט איבערצייגט, אַז אויב די זשוראַ פֿעדעראַציאָן האָט געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראלע אין דער ענטוויקלונג פֿון סאַציאַליזמוס, איז עס ניט בלויז צוליב די וויכטיגיקייט פֿין די אירעען פֿון ניט רעגירונג און פֿעדעראַליזאַציאָן, פֿון וועלכע זי איז געווען די פֿאַרקעמפּפֿערין, נאָר אויך דערפֿאַר, וואָס דער געזונדער פֿערשטאַנד פֿון די זשוראַ איינוואָהנער האָבען דיעזע אידעען אוי שטאַרק אויסגעדריקט. אָהן זייער הילף, וואָלטען דיעזע רעיונות אפּשר געבליבען אונבעגרייפֿבאַר פֿאַר אַ צייט לאַנג.

אמת, די טהעאָרעטישע אַנויכטען פֿון אַנאַרכיזמוס, לויט ווי זיי האָבען דאַמאָלט אָנגעהויבען ערקלערט צו ווערען אין דער זשוראַ פֿעדער-ראַציאָן, ספּעציעל פֿון באַקונין; די קריטיק פֿון שטאַט סאַציאַליזמוס — די מוראַ פֿאַר אַן עקאָנאָמישען דעספּאָטיזמוס, וואָס איז פֿיעל געפֿעהרליכער פֿאַר'ן פּאָליטישען דעספּאָטיזמוס — און דער רעוואָלוציאָנערער חאַראַקטער פֿון דער אַגיטאַציאָן, האָבען אַ שטאַרקען איינפֿלוס געהאַט אויף מיינע גע-דאַנקען. אָבער נאָך מעהר האָבען אויף מיר געווירקט דאָס ברידערליכע צוואַמענלעבען פֿון די דאָרטיגע אַרבייטער, די אונאַבהענגיקייט פֿון'ס געדאַנקען און זיין פֿרייער אויסדרוק, וועלכע איך האָב באַמערקט זיך ענט-

וויקלענדיג צווישען זיי און זייער אונבעשרייבליכע איבערגעבענהייט צו דער זאכע. דאָס האָט אַפּעלירט צו מיינע געפֿיהלען פֿיעל שטאַרקער, ווי די קריטיק און די טהעאָריען צו מײַן מוח. און ווען איך בין אַוועק פֿון די בערג, נאָכדעם ווי איך בין געווען צוזאַמען אַ וואָך מיט די זייגערמאַכערס, זיינען מיינע אַנשוואַינגען איבער'ן סאַציאַליזמוס געווען פֿאַרטיג. איך בין געווען אַן אַנאַרכיסט.

מײַן שפּעטערדיגע ריזע קיין בעלגיום, וואו איך האָב ווידער אַמאָל געקענט פּערנליכען די צענטראַליזירטע פּאָליטישע אַניטאַציאָן פֿון בריסעלס מיט דער עקאָנאָמישער און אונאַבהענגיגער אַניטאַציאָן, וועלכע איז אָנגע-פֿיהרט געוואָרען אונטער די קליידער-אַרכייטער אין ווערוויער, האָבען מיינע אַניכטען נאָך פֿעסטער געמאַכט. די עזע אַרבייטער וואָרען פֿון די העכ-סטע סימפּאַטישע מענשען, וועלכע איך האָב ווען בעגעגענט אין מערב אײראָפּאַ.

באַקונין וואָר דאַמאָלס אין לאָקאַרנאַ. איך האָב איהם ניט געזעהען, און יעצט פֿאַרדריסט עס מיך זעהר שטאַרק, דען בעת איך בין צוריק גע-קומען קיין שווייצאַריען, וואָר ער שוין טויט. ער וואָר עס, וועלכער האָט געוואָלפֿען דער זשוראַ פֿעדעראַציאָן קלאָהר צו מאַכען זייערע אידעען און צו פֿאַרמולירען זייערע שטרעבונגען; ער האָט עס זיי ערמונטערט מיט זיין מעכטיגען, ברענענדען, אַנווידערשטאַנדבאַרען רעוואָלוציאָנאַרען ענטהווי-אַזמוס. קיום האָט ער געזעהען, ווי אַ קליין צייטונגעל, אַרויסגעגעבען פֿון גילאָס פֿון די זשוראַ בערג (אין לאַקל), האָט אַרויסגעלאָזען אַ נייעס מאָן פֿון אונאַבהענגיגע געדאַנקען אין דער סאַציאַליסטישער בעוועגונג, איז ער גלייך געקומען קיין לאַקל, האָט גערעדט גאַנצע טעג, און אויך גאַנצע נעכט, צו זיינע נייע פֿריינד מכוּח די היסטאָרישע נויטווענדיגקייט פֿון אַ נייער ווענדונג אין דער ריכטונג פֿון אַנאַרכיע; ער האָט פֿאַר די עזע צייטונג אָנגעשריבען אַ סעריע טיעפֿזיניגע און בריליאַנטענע אַרטיקלען איבער דעם היסטאָרישען פֿאַרשטריט פֿון דער מענשהייט צו פֿרייהייט; ער האָט אַרײַנגעגאַסען נייעס ענטהוויאַזמוס אין זיינע נייע פֿריינד, און ער האָט בעשאַפֿען יענעס צענטער פֿון פֿראַפּאַגאַנדאַ, פֿון וועלכען דער אַנאַרכיזמוס האָט זיך שפּעטער פֿאַרשפּרייט איבער אַנדערע טהיילען פֿון אײראָפּאַ.

נאָכדעם ווי ער איז אַוועק קיין לאַקאַרנאַ—וואו ער האָט אָנגע-הויבען אַן עהנליכע באַוועגונג אין איטאַליען, און דורך זיין סימפּאַטישען און בענאַכטען פֿריינד, פּאַנעלי, אויך אין שפּאַניען—איז שוין די אַרבייט זיינע אין די זשוראַ בערג ווייטער געטריבען געוואָרען פֿון דער זשוראַ פֿע-דעראַציאָן גופּאַ. דער נאָמען „מיכעל“ איז דאָרט זעהר אָפֿט דערמאָנט גע-

וואָרען—דאָך נישט אַלס פֿון אַן אָבגעפֿאַהרענעם הויפט-מאָן, וועמעס וואָרט איז געווען—זאָנדערען, אַלס דער נאָמען פֿון אַ פֿערזענליכען פֿריינד, פֿון וועלכען יעדער איינציגער האָט געשפּראַכען מיט ליבשאַפֿט, אין'ס גייסט פֿון קאַמעראַדענשאַפֿט. וואָס מיך האָט נאָך מעהר געוואונדערט, וואו דער פֿאַקט, אַז באַקונין האָט זיך דאָ געלאָזט פֿיהלען מעהר דורך זיין מאַראַלי-שען איינפֿלוס, ווי דורך זיין אינטעלעקטועלע אויטאָריטעט. ריידענדיג פֿון'ם אַנאַרכיזמוס, אָדער מכוח די שטעלונג פֿון דער פֿעדעראַציאָן, האָב איך זיי קיין מאַהל נישט געהערט זאָגען, „באַקונין האָט אזוי געזאָגט“, אָדער „באַ-קונין דענקט אזוי“, גלייך ווי דאָס וואָלט ענטשיידען די פֿראַגע. זיין שרייבען און זיינע רעדעס זיינען נישט געהאַלטען געוואָרען פֿאַר קיינע געזע-צע—ווי עס איז ליידער אזוי אַפֿט דער פֿאַל אין פֿאַליטישע פֿאַרטייען. אין אַלע אַזעלכע אַנגעלעגענהייטען. אין וועלכע דער אינטעלעקט איז דער איינ-ציגער ריכטער, האָט יעדער איינציגער געברויכט זיינע אייגענע אַרגומענט-טען אין דער דיסקוסיאָן. דער אַלגעמיינער מאָן איז פֿיליכט געגעבען גע-וואָרען פֿון באַקונין, אָדער אפשר האָט איהם באַקונין אליין געליהען פֿון זיינע זשוראַ פֿריינד. אזוי צי אזוי, האָט זיך דאָך אין יעדען אינדיווידואַל'ס אַרגומענטען געהערט זיין אייגענער אינדיווידועלער פֿאַראַקטער. נור איינ-מאַל בלויז האָב איך געהערט באַקונין'ס נאָמען דערמאָנט אַלס אַן אויטאָ-ריטעט מיט זיך גופּא, און דאָס האָט אויף מיר אַזאַ טיעפֿען איינדרוק געמאַכט, אַז אפילו יעצט געדענק איך נאָך גענוי דעם פֿלאַץ, וואו דער געשפּרעך האָט שטאַטגעפֿונען און אַלע אומשטענדען דאַביי. עטליכע יונגע לייט האָבען זיך אַריינגעלאָזען אין אַ שמועס, וועלכער וואו נישט אַנשטענדיג פֿאַר'ן איידעלען געשלעכט, און איינע פֿון די פֿרויען האָט אויסגעשריען: „אַ שאָד וואָס טיכעל איז דאָ נישט: ער וואָלט שוין דיך צורעכט געמאַכט!“ די קאָלאַטאַלע פֿיגור פֿון דעם רעוואָלוציאָנער, וועלכער האָט אַרעס אויפֿגעאַפֿערט פֿאַר די רעוואָלוציאָן און האָט בלויז פֿאַר איהר אליין געלעבט באַרגענדיג פֿון איהר בעגריף די העכסטע און וויבערסטע לעבענס-אַנשוואונגען, האָט זיי נישט אויפֿגעהערט צו בענייטערען. צוריק געקומען פֿון ריעזער ריזע בין איך מיט קלאַרע האַציאָלאַ-נישע אידעען, וועלכע אַיך האַלט נאָך בוי אויף'ן היינטיגען מאָג, שמרע-בענדיג מיט אַלע מיינע קרעפֿטען זיי צו ענטוויקלען אין אַלץ מעהר דייטליכע, אַלץ מעהר פֿערשטענדליכע פֿאַרמען.

דאָך איז געווען איין פֿונקט אין'ס אַנאַרכיזמוס, וועלכען איך האָב נישט געקענט פֿאַרשמעהן בעפֿאַר איך האָב נישט פֿאַרבראַכט אויף איהם פֿיעלע שלאַפֿלאָזע נעכט, נאָכדענקענדיג וועגען איהם. איך האָב דיימליך

געזעהען, אז די אונגעהייערע אומוועלצינג, וועלכע וועט איבערלופערען אלעס דאָס, וואָס איז נויטיג פֿאַר דאָס לעבען אין די הענד פֿון דער גע- זעלשאַפֿט—צו דאָס זאָל זיין דער פֿאַלקס-שמאַט פֿון די סאַצ. דעמאָקראַ- טען אָדער די יוניאָנס פֿון פֿריוויליג צוזאַמענגעשטעלטע גרופען, וועלכע די אַנאַרכיסטען פרעדיגן—אז אזא געוואלטיגע ענדערונג מוז קומען דורך אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע וועט זיין פֿיעל גרינדליכער, ווי אירגענד וועלכע רעוואָלוציאָן אין דער היסטאָריע. און וואָס נאָך מעהר, איך האָב פֿאַרשטאַ- נען, אז אין אזא און אזא צוזאַמענשטויס וועט די אַרבייטער קלאַסע האַבען געגען זיך ניט דעם צופֿוילטען דור פֿון אַריסטאָקראַטען געגען וועלכע די פֿראַנצויזישע פֿויעריס אין רעפּובליקאַנער האַבען געקעמפֿט אין'ם לעצ- טען יאָרהונדערט—און אפֿילו יענער קאַמפֿ וואָר אַ שרעקליכער פֿער- צווייפֿעלטער—זאָנדערען די מיטעל קלאַסע, וועלכע איז פֿיעל מעכטיגער, אינטעלעקטועל ווי פֿויזש, און וועלכע האָט אויף איהר זייט די גאַנצע העפֿטיגע מאַשינעריע פֿון דעם מאָדערנעם שטאַט. נאָר איין זאָך האָב איך גלייך באַמערקט: אז קיין רעוואָלוציאָן האָט ווען עס איז שטאַמגעפֿונען בעפֿאַר די נייע אידעאלען האַבען ניט אפֿריהער דורכגעדרונגען טאַקי די קלאַסען גופא, געגען וועמעס עקאָנאָמישע און פֿאַלימישע פֿרוויליגייטס דער קאַמפֿ האָט געוואַלט אויסברעכען. איך האָב בייגעוואָהנט די אַבשאַפֿונג פֿון פֿאַנשטיווע אין רוסלאַנד, און איך האָב געוואוסט, אז ווען די פֿריצים גופא וואַלטען ניט אָנגעהויבען איינזעהען די גרויזאַמע אונגערעכטיגקייט פֿון זייערע פֿרווילעגייטס (אַלס אַ רעזולטאַט פֿון די פֿריהערדיגע עוואָלוציאָן און רעוואָלוציאָנען פֿון מעריב אייראָפּאַ), וואַלט די בעפֿרייאונג פֿון די רוסישע קנעכט, ניט אזוי לייכט דורכגעפֿיהרט געוואָרען, ווי זי וואָר דורכגעפֿיהרט אין 1861. און איך האָב געזעהען, אז דער אידעאל צו בעפֿרייען די אַר- בייטער פֿון'ם היינטיגען לויט-סיסטעם האָט אויך אָנגעהויבען איינצודרינגען אין די מיטעל קלאַסען גופא. אפֿילו די היציגסטע פֿערטהיידער פֿון דעם יעצטיגען עקאָנאָמישען לעבען האַבען שוין אויפֿגעהערט צו געברויכען דאָס וואָרט רעכט, בשעת זיי האַבען גערעדט פֿון זייערע פֿרווילעגייטס. אַדראַ, זיי האַבען ניט געלייקענט, אז עפעס אַ מין ענדערונג איז נויטווענדיג; זיי האַבען בלויז געוואַלט וויסען צו די נייע עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציאָן פֿון די סאָציאַליסטען וועט ווירקליך זיין בעסער, ווי די היינטיגע; צו אַ געזעל- שאַפֿט, אין וועלכער די אַרבייטער וועלען האַבען די אויבערהאַנד וועט זיין ביכולת צו אַראַנזשירען די פֿראַדוקציאָן בעסער ווי די איינציגע קאַפיטאַל- ליסטען, געלייטעט פֿיר דעם בענעפֿיט פֿון זייערע אייגענע אינטערעסען, קענען זיי היינט צו טאָג אָנפֿיהרען.

איך האָב ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו פֿאַרשטעהן, אָו רעוואָלוציאָנען — דאָס הייסט פעריאָדען פֿון צונעאייילטער שנעלער עוואָלוציאָן און שנעלע ענדערונגען—ליגען עבען אזוי פֿיעל אין דער נאטור פֿון דער מענשליכער געזעלשאַפֿט, ווי די לאַנגזאָמע עוואָלוציאָן, וועלכע געהט יעצט אונאויפֿהער— באַר פֿאַר צווישען די ציוויליזירטע ראַסען פֿון דער מענשהייט, און יעדעס מאָהל, בעת אזאַ פעריאָדע פֿון צונעאייילטער עוואָלוציאָן און רעקאָנסטרוקציע (איבערבוואַונג) קומט פֿאַר אויף אַ גרויסען מאַסשטאַב, קען אויסברעכען אַ ציוויל־קריג, די פֿראַגע איז דאָן ניט, ווי אזוי אויסצומיידען רעוואָלוציאָנען, נאָר ווי אזוי צו ערויכען די גרעסטע רעוואָלוציאָנען מיט דעם מעגליכסט קלענסטען קריגע, מיט דער קלענסטער צאָהל אָפּפֿער, און מיט וואָס ווייניגער געגענווייטיגער ביטערקייט. אום דאָס צו ערויכען גיבט עס בלוז אײן מיטעל נעמליך, אָו דער אונטערדריקטער טהייל פֿון דער געזעלשאַפֿט זאָל האָבען פֿאַר זיינע אויגען דעם קלאָהרסטען בעגרייפֿ פֿון דעם צוועק, צו וועלכען ער שטרעבט, און ווי אזוי איהם אויסצופֿיהרען, און ער מוז זײן דורכגעדרונגען מיט דעם ענטהוויאָזמוס, וועלכער איז נויטיג אום צו ערויכען דיעזען צוועק; אויף אזאָן אַופן וועלען די מאַסען זיכערליך צוקריגען צו זייער זאָכע די בעסטע און די פֿרישעסטע אינמעלעקטועלע קרעפֿטען דער פֿרוויליגירטע קלאַסע.

די פֿאַרזיער קאָמונע וואָר אַ שרעקליכער עקזעמפל פֿון אַן אויפֿ-שמאַנד מיט ניט גענוג בעשטימטע אידעאלען. ווען די אַרבייטער זיינען אין מערץ, 1871, געוואָרען די בעלי בתים פֿון דער גרויסער שטאָדט, האָבען זיי ניט אָנגעגריפֿען די אייגענטומס־רעכטע פֿין די מיטעל קלאַסען, אדרבא, זיי האָבען נאָך דיעזע רעכטע בעשיצט. די פֿיהרער פֿון דער קאָמונע האָבן בען מיט זייערע אייגענע קערפּער געהויבן די נאַציאָנאַלע באַנק, און ניט קוקענדיג אויף'ן קריזיס, וועלכער האָט פֿאַראַליזירט די איגדוסטרי און האָט דאָרום אָבענומען דעם לעצטען ביסען ברויט פֿון אַ גרויסע מאַסע אַרבייטער, האָבען זיי דאָך, פֿאַרטהייריגט די רעכטע פֿון די פֿאַבריק אייגענטומער, די וועהרהייזער און די פֿאַרזיער וואָהנונגען. דאָך, ווען די בעוועגונג איז געבראָכען געוואָרען, האָבען די מיטעל קלאַסען ניט געאַכטעט אויף די סקראָמנע פֿאַרדערונגען פֿון די קאָמונאַרען. איבער לעבענדיג די צוויי מאָנאַט אין ציטערניש, טאָמער וועלען די אַרבייטער אָנגרייפֿען זייערע אייגענ־טהומ'ס רעכטע, האָבען די רייכע פֿאַרזיער זיך אָן זיי נוקם געווען, אַקוראַט ווי זיי וואָלטען ווירקליך דעם אַנגריף געמאַכט. כמעט דרויסן טויווענד פֿון זיי וואָרען אויסגעשלאַכטעט, ווי בעוואוסט—ניט אין קאַמפּף, נור נאָכדעם, ווי זיי האָבען די מלחמה געהאַט פֿאַרשפּיעלט. ווען זיי וואָלטען אָנגענומען

מיטעל אָבצושאַפֿען פּריוואַט אײגענשאַפֿט, וואָלט אויך די נקמה ניש געקענט זײן שרעקליכער, ווי זי איז געווען.

מיין שלום דערפֿון וואָר אַלוא, אַז אויב עס גיבט פּערײַאָדען אין דער מענשליכער ענטװיקלונג, ווען אַ צוואַמענשטויס איז אונפֿערמיידליך, און ציוויל קריגע ברעכט אױס אונאַבהענגיג פֿון דעם ווילען פֿון געוויסע פּער-זאָנען, זאָלען דיעזע צוואַמענשטויסונגען, לבל הפּחות, שטאַטפֿינדען ניש מיט אונבעשטימטע שטרעבונגען, זאָנדערען אויף פּעסעט בעשטימטע פֿראַגען. ניש אויף קליינליכע פּונקטען, וועמעס אונװיכטיגקייט פֿאַרקלענערט סײ-װײ-סײ ניש די געוואַלט פֿון'ס קאַמפּף, זאָנדערען אויף ברייטע אידעען, וועלכע בענייטערען די קעמפֿער מיט דער הערליכקייט פֿון'ס האַרױאַנט, וועלכען זײ בעלייכמען. אויף אַזאַ אָפּן וועט דער קאַמפּף אָבהענגען אַסאַך ווענײ-גער פֿון דער װירקזאַמקייט פֿון די קאַנאַנען און ביקסען, ווי פֿון דער קראַפֿט פֿון דער שאַפֿענדער זשעניע, וועלכע ווערט גערופֿען אין'ס לעבען בײ דער אַרבייט פֿון דער איבערביאונג פֿון דער געזעלשאַפֿט. דער רעזול-טאַט פֿון אַזאַ מלחמה וועט אָבהענגען הױפּטזעכליך פֿון די קאַנסטרוקטיווע קרעפֿטען דער געזעלשאַפֿט, וועלכע וועלען אין דעם מאַמענט אָנעהמען אַ פֿרייען וועג; פֿון דער בענייטערונג, וועלכע וועט זײן אַ פֿיעל הערליכערע און וועט אַװי אַרום געװינען מעהר סימפּאַטיע אפילו פֿון די, וועלכע זײנען, אַלס קלאַס, געגען אַזאַ ענדערונג. אַ קאַמפּף פֿאַר אַזעלכע אידעאַלען וועט רײגיגען די סאַציאַלע אַטמאָספֿערע זעלבסט, און די צאָהל אָפּפֿער וועט זיכערליך זײן פֿיעל קלענער, ווי בעת דער קריגע איבער וועניגער וויכטיגע אַנגעלענענהייטען, בײ וועלכע די נידריגערע אינסטינקטען פֿון'ס מענשען לאָזען זיך פֿאַנאַנדער.

מיט דיעזע אידעען האָב איך זיך צוריק געקעהרט קיין רוסלאַנד. אין דער צײט פֿון מיין רײזע האָב איך אָנגעקויפֿט אַ מאַסע ביכער און קאַלעקציאָנען פֿון סאַציאַליסטישע צײטונגען. אין רוסלאַנד זײנען אַזעל-כע ביכער שטרענג פֿאַרבאָטען פֿון'ס צענזאָר; און מאַכע פֿון די קאַלעקצײ-אַנען פֿון די צײטונגען און בעריכטען פֿון אינטערנאַציאָנאַלע קאַנגרעס-סען האָט מען ניש געקענט קריגען פֿאַר קײן געלד, אפילו ניש אין בעלגיאַום, „זאָל איך זײ איבערלאָזען וועהרענד מיין ברודער און מיניע פֿריינד וואָלמען זײ גענארט האָבען אין פּעטערסבורג?“ האָב איך זיך געפֿרעגט; און איך האָב בעשלאָסען, אַז איך מוז זײ אונבערינגט אריינפֿיהרען אין רוסלאַנד.

קײן פּעטערסבורג בין איך געפֿאַהרען אויף ווען און וואַרשאַ. שװענדער אידען מאַכען אַ לעבען אַלס מויליכערס בײ דעם פּוילישען

גרענעץ, און איך האָב מיר געטראַכט, אָו ווי באַלר איך זאָל נאָר פּאָמשאַ-
פען איינעם פֿון זיי, וואָלטען מיינע ביכער גאַנץ בשלום אַריבערגעקומען
דעם גרענעץ. דאָך זיך אָבשמעלען אויף אַ קליינע סטאַנציע, בעת אַלע אַנ-
דערע פּאַרשווינען פֿאָהרען ווייטער, און דאָרט צו זוכען מויליכערס, איז ניט
געווען קיין פּלאַן; איך האָב דאָרום זיך אָבגעקירעוועט אָן אַ זייט
מיט אַן אַנדער באַהן און בין אַריין אין קראַקאָו. „די הויפּטשטאָרט פֿון
אַלס פּוילען איז נאָהענט פֿון גרענעץ“, האָב איך ביי זיך געטראַכט,
„און איך וועל דאָרט אויפֿזוכען אַ אידעל, וואָס וועט מיר רעקאָמענדירען
אַ מויליכער.“

אַנגעקומען אין די אַמאָהל בעריהמטע און בריליאַנטענע שטאָרט בין
איך אין אָבענד צייט און מאַרגען גאַנץ פֿריה, האָב איך זיך געלאָזען
איבער'ן שטאָרט זוכען דעם סוחר. צו מיין ערשטווינען, האָב איך אָבער
געזעהען אידען אומעטום אין אַלע ווינקלען פֿון די אַלע גאַסען, ווי אין
דעם זאָנסט פּוסטען מאַרק; וואו נאָר מיין אויג האָט אַ בליק געמאָהן
האָב איך געזעהען ווי אידעלעך מיט לאַנגע זשופּעצעס און געקרייזעלטע
פּואות, דרעהען זיך אַרום און זוכען אַ פּריז'ל אדער אַ סוחר'ל, וועלכער
וועט זיי אפּשר שיקען אויף אַ שליחות, פֿאַר וועלכע זיי וועלען כאַפען אַ
פּאַָר קרייצער.

איך האָב געזוכט איין אידען, און אָט האָב איך צופֿיעל פֿון זיי.
צו וועמען זאָל איך מיך ווענדען? איך האָב אַרוםגעוואַנדערט די גאַנצע
שטאָרט, און דאָן אין מיין פֿערצווייפֿלונג, האָב איך בעשלאָסען מיך אָנ-
צופֿערטרויען דעם אידעל, וועלכער איז געשטאַנען ביים טויער פֿון מיין
האָטעל — אַן אונגעהייערער אַלמער פּאַלאַץ, וואו יעדער זאַל האָט
געפֿלעגט אַמאָהל, אין די אַלע גוטע צייטען, געפּאַקט ווערען מיט עלע-
גאַנט נעקליידעטע טענצער, אָבער וועלכער האָט יעצט געדינט דעם פֿיעל
פּראָזאַאישערען צוועק צו געבען עסען און אָבדאָך פֿאַר עמליכע פֿאַר-
בייריווענדע.

„דאָס מאַכט מען גאַנץ לייכט, מיין הער“, האָט ער מיר געענט-
פֿערט, „אָט וועל איך אַהערבריינגען דעם אַנענט פֿון די אוניווערזאַל קאָמ-
פּאַניע פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַלען עקסמשעניש פֿון (לאָמאָד עס אַנרופֿען)
שמאַטעס און ביינער. זיי פֿיהרען אָן די גרעסטע שמונגלער-געשעפֿטען אין
דער וועלט. און ער וועט אייך אודאי ניט ענטזאָגען.“ אין אַ האַלבע שעה
אַרום איז ער ווירקליך געקומען מיט'ן פּאַרשטעהער פֿון דער קאָספּאַניע — אַ
העכסט עלעגאַנטער יונגערמאַן, וועלכער האָט גערעדט פּראַכטפֿאַל רוסיש,
דייטש און פּויליש.

ער האָט אָנגעקוקט מיין פעקעל, האָט עס אָבגעוואויגען מיט די הענד, געפֿרעגט וואָס פֿאַר אַ סאָרט ביכער דאָס זיינען.
 „אַלע שטרענג פֿאַרבאָטענע פֿון דער רוסישער צענזור און דער-
 בער מוזען זיי איבערגעשמוגעלט ווערען“.

„ביכער“, האָט ער געזאָגט, „זיינען ניט אַקוראַט אין אונזער ליין האַנדעל, אונזער געשעפֿט איז טהייערע זיידען סחורה; אויב איך זאָל מיינע מענשען צאָהלען פֿון געוויכט, וועדליג דעם טאַריף פֿון אונזערע סחורות, וואָלט איך מוזען פֿערלאַנגען אַ זעהר הויכען פֿרייז פֿון אייך. און דאָן גלייך איך איבערהויפט ניט צו האָבען אַן עסק מיט ביכער, דעם אמת זאָגענדיג. דער מינדעסטער אונגליק, און באלד מאַכען זיי דערפֿון אַ פֿאַליטישע אַפֿע-רע, און דאָן קאָסט עס אונזער קאָמפּאַניע אַ שלל מיט געלד בעפֿאַר מיר קענען זיך ריינוואַשען פֿון'ם עסק“.

איך האָב וואַהרשיינליך געמאכט אַ זעהר טרויעריגע מינע דערביי, דען דער יונגערמאַן, וועלכער האָט רעפּרעזענטירט די וועלטליכע שמאַטעס און ביינער קאָמפּאַניע, האָט גלייך אַ זאָג געטאָהן: „האָט קיין שברות הלב ניט, ער, דער האַטעל מעקלער, וועט עס שוין צורעכט מאַכען אויף אַן אַנדער אופן“.

„אַה, יא, ס'איז דאָ צעהנדליגע מיטלען ווי אזוי צו באַזאָרגען אַזאָ קלייניגקייט, פֿון דעם פֿרייז וועגען“. האָט לוסטיג אונטערגעחאַפּט דער אידעל און איז אַוועק.

אין אַ שעה אַרום איז ער צוריק געקומען מיט אַנאַדער יונגערמאַן. דיעזער האָט גענומען דעם פעקעל, האָט איהם אוועקגעלייגט ביין טיהר. און האָט געזאָגט: „שוין רעכט. אויב איהר פֿאַהרט אָב מאַרגען, וועט איהר אייער פעקעל קריגען אויף דיעזער און דיעזער סטאַנציאָן אין רוסלאַנד“, און ער האָט מיר ערקלעהרט, ווי אזוי דער עסק ווערט אַראַנזשירט.

„ווי פֿיל וועט עס מיך קאָסטען?“

„ווי פֿיל קענט איהר צאָהלען?“ וואַר זיין ענטפֿער.

איך האָב אויסגעליידיגט מיין טייטסער אויפֿן מיטש און האָב גע-זאָגט: „דאָס נעהט איך זיך אויף דער רייווע. דאָס איבעריגע איז דיינס. איך וועל פֿאַהרען דריטע קלאַסע.“

„אָ וואָ! אָ וואָ!“ האָבען ביידע אידען אויסגעשריען. „וואָס רעט איהר, מיין הער! אַזאַ פֿרייז זאָל פֿאַהרען דריטע קלאַס! קיין מאָל ניט! ניין, ניין, ניין, דאָס, זעהט איהר געהט ניט... ס'טהאַלער איז גענוג פֿאַר אונז, און דאָן אַ טהאַלער פֿאַר'ן מעקלער, אויב איהר באַשטייט דאַרויף—אזוי פֿיעל ווי איהר ווילט אליין. מיר זיינען ניט קיין ים גולנים, זאָנדערען

עהרליכע סוחרים". און זיי האָבען זיך גאַנץ פּראָסט ענטזאָגט צו נעהמען מעהר געלד.

איך האָב אָפֿט געהערט וועגען די עהרליכקייט פֿון די אידישע מויליכערס ביי דער גרענעץ; אָבער איך האָב קיינמאָהל ניט ערוואַרטעט צו קריגען אזאָ בעווויי. שפעטער בעת אונזער, קרושאַק האָט אימפּאַרטירט מאַסען ביכער פֿון אויסלאַנד, אָדער נאָך שפעטער, בעת פֿיל רעוואָלוציאָ-נערען און אויסגעוויזענע זיינען אַרביבער דעם גרענעץ, אַרײַנקומענדיג אָדער אַנטלויפֿענדיג פֿון רוסלאַנד, האָט ניט פּאַסירט קיין איין פֿאַר, און וועלכען די מויליכערס זאָלען אונז פֿעראַטהען, אָדער זיך פּאַלעווען מיט אַ גוטער געלעגענהייט צו רייסען אַ פּאַס פֿאַר אַ וויכטיגע שטיקעל אַרבייט.

אויף צומאַרגענס בין איך אַוועק פֿון קראַקאָוו. און אויף דער בע-שטימטער סטאַנציע איז צו אַ שווייצער צו מיין וואַגאָן, און האָט אויסגע-שריען אויף'ן קול, אזוי אז דער זשאַנדאַרס, וועלכער האָט אַרומשפּאַצירט אויף'ן פּלאַטפֿאָרם, זאָל קענען הערען, „אַט איז אייער פּעקעל, יואָס אייער עקסעלענץ האָט דאָ אַמאָהל איבערגעלאָזען", און האָט מיר דערלאָנגט מיין טהייער ביסעל סחורה.

איך בין אזוי גליקליך געווען דערמיט, אז איך האָב מיך אפילו אין וואַרשאָ ניט אָבגעשטעלט, און בין אַוועק גלייך קיין פעטערסבורג צו צייגען מיין ברודער דעם אוצר, וואָס איך פֿיהר פֿאַר איהם.

אונטער די געבילדעטע יוגענד פֿון רוסלאַנד האָט זיך ענטוויקעלט אַ מעכטיגע בעוועגונג, פּאַנשטשיזנע איז געווען אָבגעשאַפֿט. אָבער אין די צוויי הונדערט און פֿופֿציג יאָהר פֿון איהר עקזיסטענץ איז פֿערשפּרייט גע-וואָרען אַ נאַנצער נעץ פֿון מנהגים, פֿון הויזליכע שקלאַפֿעריי; מענשליכע אינדיווידואלימעט האָט קיין ראָליע ניט געשפּיעלט. דער פּאַטער איז געווען אַ דעספּאָט איבער זיין ווייב און קינדער, וועלכע האָבען היפּאָקריטיש געבויעט זייערע קעפּ מיט אונטערטהעניגקייט. אין גאַנץ אייראָפּאַ האָט בײַן אַנפֿאַנג פֿון דיעזען יאָהר-הונדערט געהערשט שרעקליכער דעספּאָטיזמוס אין דער פּאַמיליע — די ווערק פֿון טהעקעריי און דיקענס זיינען געניגענדע עדות דאַפֿיר. אָבער אין קיין פּלאַץ אין דער וועלט האָט דיעזע מיראַניי ניט ערריכט אזאָ אונגעהייערע שמופֿע, ווי אין רוסלאַנד. דאָס גאַנצע רוסישע פּאַמיליען-לעבען, די שייכות צווישען דעם קאָמאַנדירער און דעם אונטער-געאָרדענטען, דעם נאַטשאַליניק און דעם סאָלדאַט, דעם אַרבייטס-געבער און דעם אַרבייטער, האָבען אויף זיך געטראָגען דעם יזעגעל פֿון דיעזע מיראַניי. אַ גאַנץ בעזונדערער אַרמ דענקען, בעזונדערע מנהגים, אָבערגלוי-

בענס און מאַראַלישע פייגהייט, ערצויגען דורך אַ פֿוילע עקזיסטענץ, זיינען גערופֿען געוואָרען אין'ם לעבען. אפילו די בעכטע מענשען פֿון יענער צייט האָבען אָבגעגעבען כבוד דיעזע פֿראַדוקטען פֿון דער פֿאַנמאָזיע.

דאָס געזעץ האָט נאָר ניט געקאָנט טאָהן דאַגענען. נור אַ שטאַרקע סאַציאַלע בעוועגונג, אַנגרייפֿענדיג די כאַמע וואָרצלען פֿון דעם איבעל, האָט געקאָנט ענדערן די מנהגים פֿון אַלטענליכען לעבען, און אין רוסלאַנד האָט דיעזע בעוועגונג — דער אויפֿשטאַנד פֿון דעם אינדיווידואַל — אָנגענומען אַ פֿיעל מעכטיגערען כאַראַקטער און איז געוואָרען פֿיעל גרינדליכער אין איהר קריטיק, ווי אין אירגענד וועלכען לאַנד פֿון מערב איראָפּא אָדער אמעריקא. „ניהיליזמוס“, האָט דאָס טורגעניעף אַ נאָמען געגעבען אין זיין עפֿאַכער-מאַכענדען ראָמאַן „אַמזי אי דיעטי“ (פֿאַמערס און זיהן).

אין מעריב איראָפּא ווערט דיעזע בעוועגונג שלעכט פֿערשטאַנען. די פרעסע, צום ביישפּיעל, מיטט צוזאַמען ניהיליזמוס מיט טעראָריזמוס. דער רעוואָלוציאָנערער אויפֿשטאַנד, וועלכער איז אויסגעבראַכען אין רוסלאַנד קורץ בעפֿאַר אַלעקסאַנדער דעם צווייטען'ס טויט, ווערט תמיד בעצייכענט מיט דעם וואָרט „ניהיליזמוס“. דאָס איז אָבער אַ טעות. צו פֿערמישען צוזאַמען ניהיליזמוס מיט טעראָריזמוס איז פֿונקט אַזוי ניט ריכטיג, ווי צוזאַמענצומישען אַזאַ פֿילאָזאָפֿישע בעוועגונג, ווי פֿאָזיטיוויזמוס מיט אַ פֿאָליטישע בעוועגונג, ווי למשל, רעפּובליקאַניזמוס. דער טעראָריזמוס איז אַרויסגערופֿען געוואָרען דורך ספּעציעלע אומשטענדען פֿון דעם פֿאָליטישען קאַמפּף אין אַ געוויסען היסטאָרישען מאָמענט. ער האָט געלעבט און ער איז געשטאַרבען. עס קען זיין, ער זאל נאָך אַ מאָהל אויפֿלעבען און וויעדער אַמאָהל שטאַרבען. אָבער דער ניהיליזמוס האָט אירויפֿגעלייגט זיין סטעמפּעל אויף'ן גאַנצען לעבען פֿון די געבילדעטע קלאַסען פֿון רוסלאַנד, און דיעזער סטעמפּעל וועט נאָך בלייבען אַ צייט לאַנג. דער ניהיליזמוס איז עס, וועלכער ניט אַ גרויסע טהייל פֿון דער געבילדעטער קלאַסע פֿון רוסלאַנד אַ געוויסען זאָנדערבאַרען כאַראַקטער, וועלכען אונז רוסען מהוט לייך ניט צו געפֿינען אין דעם לעבען פֿון מעריב איראָפּא. עס איז דער ניהיליזמוס, ווידער אַ מאָהל, אין זיינע פֿאַרשידענאַרטיגע פֿאַרמען, וועלכער ניט פֿיעלע פֿון אונזערע שרייבער יענע מערקווירדיגע ערנסטקייט, יענע געוואָנהייט אויס-צורירען אַלעס, וואָס עס איז דאָ אויף'ן האַרצען, וועלכע ערשטוינט די לעזער פֿון מעריב איראָפּא.

קודם כל, האָט דער ניהיליסט ערקלעהרט קריעג געגען געזעלשאַפֿט-ליכע ליגענס פֿון דער ציוויליזירטער מענשהייט. פֿאַלשמענדיגע עהרליכקייט וואָר זיין הויפט כאַראַקטעריסטיק, און אין דעם נאָמען פֿון דיעזער עהרליכ-

קייט, האָט ער אַלויין אויפגעגעבען און האָט אויפגעפאַרדערט אַנדערע, זיי זאָלען אויפגעבען יענע אַבערגלויבענס, מנהגים און זימען, וועלכע דער פֿערשטאַנד האָט ניט געקענט רעכטפֿערטיגען. ער האָט זיך ענטזאָנט איינ-צובויגען דעם קאָפּ פֿאַר אירגענד וועלכע אויטאָריטעט, אַ חוץ זיין אייגע-נעם שכל, און אַנאַלויזירענדיג יעדע סאָציאַלע אינסטיטוציאָן און יעדען מנהג, האָט ער רעבעלירט געגען אַלע פֿאַלשע געדאַנקען.

נאַטירליך האָט ער פֿאַרוואָרפֿען די אַבערגלויבענס פֿון זיינע עלטערען; און אין זיין פֿילאָזאָפֿישען בעגריפֿף איז ער געווען אַ פֿאָזיטיוויס, אַ פֿריידענקער, אַ ספענסעריסט, אָדער אַ וויסענשאַפֿטליכער מאַטעריאַליסט, און האַמט ער האָט קיינמאַל ניט אָנגעגריפֿען דעם איינפֿאַכען אויפֿריכטיגען רעליגיעזען גלויבען, האָט ער אָבער ביטער געקעמפֿט געגען די געמיינע היפּאָקריטסוואָ, וועלכע טהומ אָן אַ פֿאַלשע רעליגיעזע מאַס-קע, די יעניגע, וואָס בענוצען זי פֿאַר זייערע אייגענע מאַטעריעלע צוועקען.

דער לעבען פֿון די ציוויליזירטע איז פֿול מיט קליינע קאָנווענציאָנעלע ליגענס, מענשען, וועלכע האָבען זיך פֿיינט איינער דעם אַנדערען, בעגריי-סען פֿון דעסמוועגען מיט אַ כלומרשט גליקליכען שמייכעל אויפֿן פֿנים ביי יעדע געלעגענהייט. אָבער דער ניהיליסט בלייבט קאַלט און שמייכעלט נאָר צו די, וועלכע ער האָט ווירקליך ליעב. אַלע פֿאַרמעס פֿון אויסערליכע חפֿעליבקייט, וועלכע זיינען הוילע צבוע'טסמווע, וואָרען איהם דערווידער, און אַלס אַ פֿראַמעסט געגען די גלאַמע ליעבליכקייט פֿון זיינע עלטערען, האָט ער דוקא געשטרעבט זיך אַרויסצואווייזען פֿראַסט און אונגעפֿליך. ער האָט געוועהען, ווי זיי האָבען גערעדט אַלס אידעאָליסטישע געפֿיהלס-מענשען, און אין דער זעלבער צייט האָבען זיי בעהאַנדעלט זייערע פֿרויען, זייערע קינדער און זייערע פֿאָדאַנעס, ווי אמת'ע באַרבאַרען; און ער איז אַרויס אין קאַמפֿ געגען אַזאַ מין אידעאָליזמוס, וועלכער האָט זיך, נאָך אַלעס, זעהר גוט געפֿאַסט פֿאַר די ניט-אידעאָליסטישע אומשטענדען פֿון'ס רוסי-שען לעבען.

זייער שמענדיגער געשפּרעך מכוח שעהנהייט, מכוח אידעאָלען, קונסט צוליעב די קונסט גופא, עסטעטיקע און דערגלויכען, — וועהערנד יעדע שטיקעל קונסט איז געקויפֿט געוואָרען מיט דעם געלד, וועלכעס זיי האָבען אויסגעסאַקט פֿון הונגעריגע פויערים אָדער פֿון עקספּלאַטירטע אַר-בייטער, אין בעת די זאָגענאָמע „פֿאַרגעטליכונג פֿון דאָס שעהנע" וואָר בלויז אַ מאַסקע צוזודעקען די נידעריגע שאַרלאַטאַנסמווע זייערע, — האָט דעם ניהיליסט אָנגעקעקעלט, און די קריטיק איבער קונסט, וועלכע טאַלסמאַי,

איינער פֿון די גרעסטע קינסטלער פֿון'ס יאהר-הונדערט, האָט אימער אַזוי מעכטיג אויסגעאיבט, האָט דער ניהיליסט אויסגעדריקט מיט דער אַלגעמיינער נער בעהויפטונג, „א פּאָאָר שטיוועל ווינען פֿיעל וויכטיגער ווי אַלע אייערע מאַדנאַס און אַלע אייערע שעהנע פֿראַזען וועגען שעקספיער“.

חתונה צו האָבען אָהן ליעבען און צו זיין אינמיט צווישען זיך אָהן אמת'ע פֿריינדשאַפֿט האָט אויך דער ניהיליסט פֿינד געהאַט. די ניהיליסטקע, וועלכע די עלטערען האָבען געוואָלט צווינגען צו זיין אַ ליאַלקע אין אַ ליאַלקעס הויז, און חתונה האָבען צוליעב אייגענטהום און געלד, איז בעסער ענטלאָפֿען פֿון די עלטערען און זייער לוקסוס. זי האָט זיך אָנגעטהאָן אין אַ פּראַסטע וואָלענע קליידעל, האָט זיך אָבגעשוירען די האָאָר, און איז אַריין אין גימנאַזיום, אום דאָרט צו געווינען איהר פֿערווענליכע אונאַבהענגיקייט. די פֿרוי, וועלכע האָט איינגעזעהען, אַז איהר פֿעהריוואַטעמער לעבען איז קיין לעבען ניט, אַז צווישען די, וועלכע דאָס געווען האָט געמאַכט פֿאַר מאַן און ווייב, עקזיסטירט ניט קיין ליעבע און קיין פֿריינדשאַפֿט, האָט זיך ענטשאַסען צו צורייסען די קיימען, וועלכע בינדען זיי איבער געוואָלט צו זאַמען און אָפֿט זעהען מיר זי מיט איהרע קינדער אין דער גרעסטער אַרעמקייט, אין איינזאַמקייט און צרות און דאָך צופֿרעדען, וואָס זי לעבט ניט מעהר אַלס שקלאַף און היפּאָקריט.

דיעזע ליעבע פֿיר אויפֿריכטיגקייט, האָט דער ניהיליסט אָנגעווענדעט אין אַלע קלייניגקייטען פֿון דעם אַלטעגליכען לעבען. ער האָט פֿאַרוואַרפֿען די קאָנווענציאָנעלע פֿאַרמען פֿון געוועלשאַפֿטליכען געשפרעך, און האָט זיינע מיינונגען אויסגעדריקט פּראַסט און שאַרף, אדרבא, זיך געבענדיג די מיה וואָס גרעבער „אַריינצוואַגען“.

אין אירקומסק פֿלעגען מיר זיך צוזאַמענקומען איין מאָהל אַ וואָך אין אַ קלוב און באַפען אַ טענצעל. אין אָנהויב האָב איך דעם קלוב רע-געלמעסיג בעזוכט, אָבער נאַכהער, האָבענדיג אַרבייט, האָב איך איהם פֿערלאָזען. איין מאָהל, נאָכדעם ווי איך בין דאָרט שוין ניט געהאַט געווען עטליכע וואַכען, האָט איינע פֿון די דאַמען אַ פֿרעג געמאַהן אַ יונגען פֿריינד מיינעם, פֿאַרוואָס איך קום מעהר ניט אין קלוב.

„ער פֿאַהרט זיך יעצט דורך ווען ער ברויך בעוועגונג“, וואָר דער אונגעפֿליכער ענטפֿער פֿון מיין יונגען פֿריינד.

„אָבער מיט דער און דער פֿרייליין זעהט ער זיך יא פֿון צייט צו צייט“, האָט זיך וויעדער אַריינגעמישט אַנאַנדער פֿרייליין.

„יא, אָבער זי איז אַ פֿלייסיג מיידעל“, האָט מיין פֿריינד גראָב אַ זאָג געמאַהן. „ער העלפֿט איהר אַרויס אין דער דייטשער שפּראַך“.

און דיעזער אונזווייפֿעלהאָפֿט גראָבער פֿאַרוואַרף האָט פֿון דעסט-וועגען ניט פֿערפֿעהלט זיין ווירקונג, און דאָס רוב אירקומסקער מיידלאַך האָבען זיך גלייך גענומען צום לערנען, פֿאַרשימענדיג מיין ברודער, מיין פֿרײַנד און מיך מיט פֿראַגעס, וועלכע ביכער מיר וואָלמען זיי ראַטהען צו לעזען אין שטודירען.

מיט דערזעלבער אָפֿענהערציגקייט האָט דער ניהיליסט גערעדט צו זיינע בעקאַנטע, און האָט זיי געזאָגט, אַז זייער גאַנצער רחמנות אויף'ן „אַרעמען פֿאַלק" איז ניט מעהר ווי צבוע'טסמואַך, אויז לאַנג, ווי זיי גופא לעבען אין וואוילטאָג פֿון דעם ניט דערצאהלמען לויין פֿון די האַזיגע אַרביי-טער; און מיט דערזעלבער פֿרייהייט פֿלעגט דער ניהיליסט ערקלערען דעם הויכען משינאָוויק, אַז ער קען ניט מאַהן וואָס אַ האָר איז ווערטה פֿאַר די, איבער וועלכע ער הערשט, אַז ער איז אַן איינפֿאַכער גנב א. ה. ו. מיט דערזעלבער שמרענגקייט פֿלעגט ער אַנוידלען די פֿרוי, וועלכע האָט איהם דערזעהלט עפעס אַ רכילות אָדער האָט שטאַלצירט מיט איהרע שענהע מאַנערען און מאַרישע קליידער. ער פֿלעגט גאַנץ פֿשוט אַ זאָג מאַהן דער שענהער פֿרײַליין: „ווי שעחמט איהר זיך עס ניט אַנצופֿליידער-רען אַזאַ באַרג מיט נאַרעשקייטען און אַנצוטאָהן אויף'ן קאַפּ אַזאַ מאַכעריי פֿאַלשע האָר?" אין דער פֿרוי האָט ער געוואָלט געפֿינען אַ קאַמעראַד, אַ מענשליכע פֿעדזענליכקייט, — ניט אַ ליאַלקע אָדער אַ „מוסלינענע מיידעל", — און ער האָט זיך אבסאָלוט ענמוזאנט אַנמהייל צו געהמען אין דעם גאַנ-צען פֿלאַנטער פֿון עטיקעמע, העפֿליכקייט און נאַרישע קאַמפֿלימענטען, מיט וועלכע די מענער בענוצען זיך געגענאיבער „דעם שוואַכערען געשלעכט." ווען אַ פֿרוי איז אַרײַן צו איהם אין צימער, איז ער ניט אויפֿגעשפרונגען ווי אַן אָבגעברויחער פֿון'ם בענקעל, אויסער ווען ער האָט בעמערקט, אַז זי איז מיר אָדער אַז ס'איז ניטאָ קיין אַנדער פֿלאַץ אין צימער. ער האָט זי בעהאַנדעלט פֿונקט ווי זיינעס אַ חבֿר פֿון'ם זעלבען געשלעכט; אָבער קוים האַט אַ פֿרוי — וועלכע האָט זיך געמעגט זיין אַ ווילר פֿרעמדע — אַרויס-געוויזען דעם מינדעסטען וואונש צו לערנען עמוואָס, וואָס ער האָט גע-וואוסט און זי ניט, פֿלעגט ער געהן אוש אין דעם עק שטאַדט איהר צו העלפֿען יעטווידען אָווענד.

צוויי גרויסע שריפֿטשמעלער, טורגעניעף און גאַנט שאַראָף, האָבען פרובירט פֿאַרשטעלען דיעזען נייעס טיפּ אין זייערע ראַמאַנען. גאַנ-טשאַראָף, געהמענדיג אַ ווירקליכען אָבער ניט רעפֿרעזענטאַטיווען טיפּ פֿון דיעזען קלאַס מענשען, האָט געמאַכט אַ קאַריקאַטורע פֿון ניהילימוס. טור-געניעף איז געווען אַ גרויסער אַרטיסט און האָט זעלבסט בעוואונדערט דעם

ניהיליסט אויף אזוי פיל, אז זיין בילד איז ווירקליך ארויסגעקומען אן עכט לעבעדיגער; אָבער אפילו זיין ניהיליסט, באַזאָראַף, האָט אונז נישט צופֿריד-דען געשטעלט. מיר האָבען איהם געפֿונען צו גרויזאם און שטרענג. בער-זאָנדערס אין די פֿערהעלמניסע צו זיינע אַלטע עלטערען, און, נאָך מעהר, דערמיט, וואָס ער האָט שיינבאַר פֿערנאַבלעסיגט זיין פֿפֿליכט אַלס בירגער. די רוסישע יוגענד האָט זיך נישט געקענט בענוגענען מיט דער הוילער גע-גאַטיווער זייט פֿון טורגעניעף'ס העלד. דער ניהילויזמוס, פֿעסט שטעלענדיג די רעכטע פֿון'ס אינדיווידואַם און אָבשאַפֿענדיג יעדען מין היפֿאָקריסטיסמואָ אין דער געזעלשאַפֿט, איז בלויז געווען דער ערשטער טריט צו אַ העכערען טיפֿ פֿון מענער און פֿרויען, וועלכע זיינען עגאל פֿריי, אָבער וועלכע לעבען פֿאַר אַ גרויסע זאַכע. אין די ניהיליסטען פֿון משערנישעווסקי, ווי זיי ווער-רען געשילדערט אין דעם פֿיעל וועניגער אַרטיסטישען ראָמאַן, „משמאָ דיער-לאַט?" האָבען זיי דערזעהען בעסערע בילדער פֿון זיך.

„ביטער איז דאָס ברויט, וואָס איז געמאַכט געוואָרען פֿון קנעכט, האָט אונזער פֿאַטע נעקראַס אָוו געשריבען. דער יונגער דור האָט זיך ווירקליך ענזאָנט צו עסען דאָס דאָזיגע ברויט און צו געניסען דאָס רייכ-טהום וועלכעס איז אָנגעזאממעלט געוואָרען פֿון זייערע עלטערען דורך די פֿראַצע פֿון שקלאַפֿען, סאַי פֿון לייב-קנעכט סאַי פֿון די לוינקעכט פֿון דעם יעצטיגען אינדוסטריעלען סיסטעם.

מיט שטוינען האָט גאַנץ רוסלאַנד געלעזען אין דעם בעשולדיגונגס-אַקט, וועלכער איז פֿאַרגעבראַכט געוואָרען אין געריכט געגען קאַראַקאָזאָוו און זיינע פֿריינד, אז דיעזע יונגע לייט, אייגענמיהימער פֿון גרויסע מאַיאַנט-קעס, פֿלעגען וואָהנען צו דריי און צו פֿיער אין איין צימער, און פֿלעגען קיין מאָל זיך נישט פֿאַרנינען אויסצוגעבען מעהר ווי צו פֿינף רובעל אַ הודש אויף אַלע זייערע הוצאות, אין איין און דערזעלבער צייט האָבען זיי אוועק-געגעבען זייער רייכטהום פֿאַר קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפֿטען, ווערקשטעלען, (וואו זיי אַליין פֿלעגען אַרבייטען), און דאָסגלויבען. מיט פֿינף יאָהר שפּעטער האָבען טויזענדער און טויזענדער פֿון דער רוסישער יוגענד—די בעסטע טהייל פֿון איהר—געמאַן פֿונקט דאָס זעלבע. זייער קריגסרוף איז געווען: „וו נאַראַד!" (אין פֿאָלק! אַליין זיין דאָס פֿאָלק) אין די יאָהרען. 1860—1865, איז כמעט אין יעדער רייכער פֿאַמיליע אָנגעגאַנגען אַ ברע-גענדער קאַמפֿ צווישען די עלטערען, וועלכע האָבען זיך געקלאַמערט ביי די אַלטע מנהגים, און די זיהן און מעכטער, וועלכע האָבען פֿערטיידיגט זייער רעכט צו לעבען לויט נאָך זייערע אידעען. יונגע לייט האָבען פֿאַר-לאָוען דאָס מיליטער דיענסט, די קאַנטאַרען, די פֿאַבריקען און זיינען אוועק

אין די אנויווערוימעט שמעדרט. מיידלאך, ערצויגען אין די העכסט אַריסטאָ-
קראַטישע פֿאַמיליעס, זיינען אַנמלאַפּעז, אָהן אַ גראַשען ביי דער נשמה,
קיין פעטערסבורג, קיין מאַסקווע און קיין קיעוו, גאַרענדיג צו לערנען אַ
פּראָפֿעסאָן, וועלכע זאָל זיי בעפֿרייען פֿון דעם הויזליכען יאָך, און אַמאָל
אפּשר פֿון'ס יאָך פֿון אַ מאָן. נאָך אַ שווערען און ביטערען קאַמפּף האָבען
אַ סאַך פֿון זיי ווירקליך געוואונען די עזע פּערווענליכע פֿרייהייט. יעצט האָ-
בען זיי דאָס געוואָלט אויסנוצען, ניט פֿון זייער אייגענעם פֿאַרגעניגען ווע-
גען, זאָנדערען אום צו פֿאַרשפּרייטען אין פֿאָלק די קענטניס, וועלכע האָט
זיי זעלבסט בעפֿרייט.

אין יעדען רוסישען שמעטעל, אין יעדען קוואַרטאַל און פעטערס-
בורג, האָבען זיך געבילדעט קליינע גרופּען פֿאַר זעלבסט-בעסערונג און
זעלבסט-בילדונג; די ווערק פֿון די עקאָנאָמיסטען, פֿון די פֿילאָזאָפּען, די
היסטאָרישע פֿאַרשונגען פֿון דער יונגער רוסישער היסטאָרישער שולע, זיינען
מיט קאָפּ געלעזען געוואָרען אין די עזע גרופּען, און נאָך די פֿאַרלעזונגען
זיינען פֿאַרגעקומען די טעפֿסטע דעבאַטען. דער צוועק פֿון דעם אַלעס
איז געווען צו לייווען די גרויסע פֿראַגע, וועלכע איז ענטשטאַנען פֿאַר זייע-
רע אויגען, מיט וואָס האָבען זיי זיך געקענט ניצליך מאַכען פֿאַר די מאַ-
סען? ביסלעכווייז זיינען זיי געפֿאלען אויפֿן שכל, אַז דאָס איינציגע מיטעל
דערצו איז זיך צו באַזעצען צווישען פֿאָלק, צו לעבען מיט די מאַסען גופּא.
יונגע לייט זיינען אוועק אין די דערפֿער אַלס דאָקטוירים, פֿעלדשער, לעה-
רער, שרייבער, אפילו אַלס לאַנד-אַרבייטער קאָוואַליעס, האַלץ-העקער,
אַבי צו לעבען צוזאַמען מיט'ן מושיק. מיידלאַך האָבען געמאַכט עקזאַמען
אַלס לעהרערנס, אַלס העבאַמען און קראַנקען-וועכטערקעס, און האָבען זיך
הונדערטערווייז אוועקגעלאָזען איבער די דערפֿער, זיך גענצליך איבערגע-
בענדיג דעם ארעמען מהייר פֿון דער בעפֿעלקערונג.

די עזע מענשען האָבען ניט געהאַט אין זינען דעם מינדעסטען
אידעאַל פֿון סאָציאַלע אומבוואונג, אָדער אירגענד וועלכען געדאַנק פֿון
רעוואָלוציאָן, בעת זיי זיינען אוועק „אין פֿאָלק“. זיי האָבען פּשוט געוואָלט
לערנען די כּוּושיקעס לעזען, זיי געבען מעדיצינישע הילף, און אין פּיעלע
אַנדערע הינוכטען זיי העלפֿען זיך אַרויסרייסען פֿון זייער פֿינסטערניס און
אומגליק, און אין דערזעלבער צייט אויסצוגעפֿינען זיינע, דעם פֿאָלק'ס,
אידעאַלען פֿון אַ בעסערען סאָציאַלען לעבען.

בעת איך בין צוריקגעקומען פֿון שוויצאַריע האָב איך געטראָפֿען
די עזע בעוועגונג אין איהר פֿולען גאַנג.

איך האָב גלייך מיטגעטהיילט מייער פֿריינד מייער מיינע מיינונגען מכּוּח

די אינטערנאציאָנאַלע ארבייטער אַסאָסיאַציאָן און אויך פֿערטהיילט מייער ביכער צווישען זיי. אין אונזערע צייטן האָב איך קיין פֿריינד ניש געהאַט; איך וואָר עלטער ווי דאָס רוב שילער, און צווישען יונגע לייט איז דער חלוק פֿון עטליכע יאָהר אַ בעדייטענדע שטערונג פֿאַר אַ פֿאַלשמענדיגע קאַמעראַדשאַפֿט. און מי מוז זיך ניש פֿאַרנעסען, אז ווייט 1861, בעת די נייע געזעץ מוכח דעם איינלאַס אין די אונזערע צייטן איז אַרײַן אין קראַפֿט, זיינען די מיינסט ענטוויקעלטע און דענקונג'ס-פֿעהיגע שילער דורך אַלערליי מיטלען אַרויסגעשטויסען געוואָרען פֿון די גימנאַזיעס און זיינען אין אונז-ווערויטעט ניש אַרײַנגעלאָזען געוואָרען. פֿאַלגליך, זיינען דאָס רוב פֿון מייער חברים געווען גוטע חדר-אינגלעך, פֿלייסיג, אָבער אַ הויז אין די עקזאַמענס האָבען זיי זיך אין קיין שום זאך ניש אינטערעסירט, בעפֿריינדעט בין איך געווען בלויז מיט איינעם פֿון זיי: לאַמיר איהם אָנרופֿען דמיטרי קעלניטץ. ער איז אַ געבאָרענער פֿון זיך רוסלאַנד, און האָט זיין נאָמען וואָר אַ דייטשער, האָט ער קוים גערעדט אַ ביסעל דייטש. ער וואָר זעהר אינטער-ליגענט, שטאַרק בעלזען און פֿלענט תּמיד ערנסט נאכדענקען איבער יעדען בוך בעזונדער. ער האָט ליעב געהאַט וויסענשאַפֿט און האָט זי טיף רעכענקטירט, אָבער פּונקט ווי פֿיעלע פֿון אונז, איז ער אויך שנעל געקור-מען צום שלום, אז אום צו ערייכען די קאַריערע פֿון אַ וויסענשאַפֿט'ס-מאַן מוז מען קודם כל אַרײַנקומען אין'ס לאַגער פֿון די אויסבייטער און הער-שער, און אז פֿאַר איהם איז דאָ אַנדערע און פֿיל נייטיגערע אַרבייט. ער האָט בעזוכט די אונזערע צוויי יאָהר לאַנג, און איז דאָן אַרויס, זיך גענצליך איבערגעבענדיג דער בעוועגונג. געלעבט האָט ער אַבי ווי; איך ווייס אפילו ניש, צו האָט ער צומאָל געהאַט אַ שטענדיגע לאַזשי. טהייל מאָל פֿלעגט ער אַרײַנפֿאַלען צו מיר און אַ פֿרעג טאָרן: „האַסטו עפעס שרייב פֿאַפּיר?“ און קריגענדיג פֿאַפּיר, פֿלעגט ער זיך זעצען אין אַ ווינקעל און אַרבייטען אַ שטונדע אָדער צוויי זעהר פֿלייסיג, מאכענדיג אַן איבער-זעצונג. דאָס ביסעל, וואָס ער האָט פֿאַרדינט איז געווען נאָך מעהר ווי גע-נוג צופֿרידען צו שטעלען אַלע זיינע בעשרענקטע בעדיפֿניסע. דאָן פֿלעגט ער אַיילען אין אַן אַנדערען עק שטאַדט זיך צו זעהען מיט אַ קאַמעראַד אָדער אַרויסצוהעלפֿען אַ פֿריינד אין נויט. ער וואָר אָהן צווייפֿעל אַ בע-גאַבטער מענש. אין מורח אַיראָפּאַ וואָלט זיך אַזאַ מאַן זיכער אַרויפֿגעאַר-בייט אַלס אַ פֿאַליט שער אָדער סאַציאַליסטישער פֿיהרער. אָבער קעלניץ איז אַזאַ מין אידעע קיינמאָל אויף'ן געדאַנק ניש געקומען. צו זיין אַ פֿיהרער איז ניש געווען זיין אַמביציע, און פֿאַר איהם איז קיין אַ-בייט ניש געווען צו קליין אָדער צו אומבעדייטענד. דאָך איז דיעזע מדה געווען ניש ביי איהם

בלויז; אלע די, וועלכע האָבען פֿאַרבראַכט אַ פּאַָר יאָהר אין די סטודענטען קרוּשאַק פֿון יענע צייטען האָבען געהאַט דיזעלכע נאָבעלע אייגענשאַפֿטען אין זיך.

גלייך נאָך דעם ווי איך בין צוריק געקומען קיין רוסלאַנד, האָט מיר קעלניץ איינגעלאָרען אַריינצוטרעטען אין אַ גרופּע, וועלכע וואָר בעקאַנט אונטער די יונגע לייט אַלס דער „טשאַיקאָוסקי קרוּשאַק.“ אונטער דיעזען נאָמען ער געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָליע אין דער היסטאָריע פֿון דער סאַציאַלער בעוועגונג אין רוסלאַנד, און אונטער דיעזען נאָמען וועט ער בלייבען בעוואוסט אין דער געשיכטע. „זיינע מיטגלידער,“ האָט מיר קעלניץ געזאָגט, „זיינען ביי יעצט געוועזען מיסענטמאָוילס קאַנסטאַנט-טוציאַנאָליסטען; אָבער זיי זיינען אויסגעצייבענטע מענער, וועלכע זיינען בערייט אויסצוהערען יעדע עהרליכע אידעע; זיי האָבען מאַסען פֿריינד איבער גאַנץ רוסלאַנד, און איהר וועט זעהען, וואָס איהר קענט דאַרמען אויפֿטאָהן.“ טשאַיקאָוסקי'ן און נאָך עטליכע מיטגלידער פֿון דיעזען קרוּשאַק האָבן איך שוין געקענט פֿון פֿריהער. באַלד פֿון מיין ערשטע צוואַמענקונפֿט מיט טשאַיקאָוסקי'ן, זיינען מיר געוואָרען די שטאַרקסטע פֿריינד און אונזער פֿריינדשאַפֿט האַלט שוין אָן זיבען און צוואַנציג יאָהר.

דער אָנפֿאַנג פֿין דיעזען קרוּשאַק איז געווען אַ גאַנץ קליינע גרופּע פֿון מענער אין פֿרויען, — סאַפֿיאַ פֿעראָווסקאָיאַ וואָר איינע פֿון זיי, — וועלכע האָבען זיך פֿעראייניגט מיט דעם צוועק פֿון זעלבסט-בילדונג; צווישען זיי איז אויך געווען טשאַיקאָוסקי. אין 1869, האָט נייעטשאַיעף געפרוואווט אָרגאַניזירען אַ סעקרעטנע רעוואָלוציאָנערע אָרגאַניזאַצאָן צווישען די יוגענד, וועלכע איז געווען בעניסמערט מיט'ן אידע-אַל צו געהן אין פֿאַלק, און אום צו ערייבען דיעזען ציעל האָט ער זיך בענוצט מיט די מיטלען פֿון אַלטע קאַנספּיראַטאָרס, און האָט זיך אפּילו ניט זשענערט צו געברויבען פֿאַלשקייט בעת ער האָט געוואָלט צווינגען זיינע חברים, זיי זאָלען איהם נאָכפֿאַלגען, אַזעלכע מעטהאָדען קענען אין רוסלאַנד קיין קום ניט האָבען, און אין קורצען איז זיין פֿעראיין צובראַכען געוואָרען. אלע מיטגלידער זיינען ארעסטירט געוואָרען, און אייניגע פֿון די בעסטע און נאָבעלסטע פֿון דער רוסישער יוגענד זיינען פֿאַרשיקט געוואָרען אין סיביר, נאָך איידער זיי האָבען עטוואָס אויפֿגעטאָהן. דער קרוּשאַק פֿאַר זעלבט בילדונג, פֿון וועלכען איך רעד דאָ, איז געגרינדעט געוואָרען אין אָפּאָזיצאָן צו נייעטשאַיעף'ס מעטהאָדען. די עטליכע פֿריינד האָבען גע-רעכענט, און אויך גאַנץ קאַרעקט, אַז דער פֿונדאַמענט פֿון יעדער אָרגאַ-

ניזאציאן מוז זיין א מאַראַליש-ענטוויקעלטע אינדוידואַליטעט, וואָס פֿאַר אַ פֿאַלימישען כאַראַקטער זי זאָל נאַכהער ניט אָנעהמען, און וואָס איהר פּראָגראַם אין שפּעטערע עראַייגניסע זאָל ניט זיין. דאָס איז געווען די אור-זאַכע, וואָס דער טשאַיקאָווסקי קרוזשאַק, ביסלעכווייז אויסברייטענדיג זיין פּראָגראַם, האָט זיך אזוי שטאַרק פֿאַרשפּרייט איבער רוסלאַנד, האָט ערייכט אַזעלכע וויכטיגע רעזולטאַטען און נאַכהער, ווען די גרויזאַמע פֿערפֿאַלגונג-גען פֿון דער רעגירונג האָבען אַרויסגערופֿען אַ רעוואָלוציאָנערען קאַמפּף, האָט ער געשאַפֿען יענע מערקווירדיגע מענער און פֿרויען, וועלכע זיינען געפֿאלען אין דעם שרעקליכען קאַמפּף, וואָס זיי האָבען געקעמפֿט געגען די סאַמאָדערזשאַויע.

אָבער צו יענער צייט, —דאָס הייסט, אין 1872, —האָט דער קרוד-זשאַק אין זיך ניט געהאַט קיין רעוואָלוציאָנערעס, וואָלט ער געבליבען אַ בלויער זעלבסטבילדונג'ס פֿעראַיין, וואָלט ער נאָנץ שנעל פֿאַרגליווערט גע-וואָרען, ווי אַ מאַנאַסטיר. אָבער די מיטגלידער האָבען געפֿונען פֿאַסענדע אַרבייט. זיי האָבען אָנגעהויבען צו פֿאַרשפּריימען גוטע ביכער. זיי האָבען געקויפֿט די ווערק פֿון לאַסאַל, פֿון בערווי (איבער די לאַגע פֿון די אַרביי-טער קלאַסען אין רוסלאַנד), פֿון מאַרקס, רוסישע היסטאָרישע ווערק, און אזוי ווייטער, —גאַנצע אויסגאַבען, —און האָבען זיי צוטהיילט צווישען די סטודענטען אין דער פּראָווינץ. אין עטליכע יאָהר איז ניט געווען קיין איין וויכטיגע שטעטעל אין די אַכט און דרייסיג גובערניעס פֿון דער רוסישער אימפּעריע, ריידענדיג מיט דער אַפֿיציעלער שפּראַכע, וואו דיעזער קרוזשאַק זאָל ניט האָבען אַ גרופּע קאַמעראַדען, וועלכע זאָלען זיך ניט בעטהייליגען אין דער פֿערטהיילונג פֿון דיעזע מין ליטעראַטור. ביסלעכווייז פֿאַלגענדיג דעם אַלגעמיינעם שטרום דער צייט, און ערמונטערט פֿון די נייעס, וועלכע זיינען אָנגעקומען פֿון מעריב אייראָפּא מכוה דעם שנעלען פֿאַרט-שריט פֿון דער אַרבייטער בעוועגונג, איז דער קרוזשאַק געוואָרען וואָס אַ מאַהל אַלץ אַ גרעסערער צענטער פֿון סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדאַ צווישען די געבילדעטע יוגענד, און אַ נאַטירליכער פֿערמיטלער צווישען די מיטגלידער פֿון פּראָווינציעלע פֿעראַיינען; און דאן, אין איין שעהנעם מאָג, איז די מחיצה צווישען די סטודענטען און די אַרבייטער אוועקגענו-מען געוואָרען און דירעקטע פֿערבינדונגען זיינען עטאַבלירט געוואָרען מיט די אַרבייטער פֿון פעטערסבורג און אין עטליכע אַנדערע געגענדען. דאמאָלס בין איך עס אַריין אין דיעזען קרוזשאַק, אין פֿרייהילינג פֿון יאָהר 1872.

אַלע געהיימע געזעשאַפֿטען ווערען פֿורכטבאַר פֿערפֿאַלגט אין

רוסלאַנד, און די אויסלענדישע לעזער וועלען געוויס ערוואַרטען איך זאָל זיי געבען אַ בעשרייבונג פֿון מיין אינטרימ און פֿון מיין שכועה, וועלכע איך האָב געגעבען. אומויסמ אייער ערוואַרטונג, דען עס איז נאָר ניטאָ וואָס צו בעשרייבען, און עס קען אויך ניט זיין; מיר וואָלטען געווען די ערשטע צו לאַכען פֿון אַזעלכע צערעמאָניעס, און קעלניץ וואָלט זיכער ניט לאָזען פֿער-בייגעהן די געלעגענהייט, ניט אַריינצוואַגען איינעם פֿון זיינע בייסענדר-סאַרקאָטישע וויצען, וועלכע וואַלטען יעדע צערעמאָניע אוועקגע'הרג'עט. עס איז אפילו קיין קאָנסטיטוציאָן ניט געווען. דער קרוזשאַק האָט אַריינגע-נומען בלויז אַזעלכע, וועלכע וואַרען גוט בעקאָנט און וואַרען אונטער פֿערשיע-דענע אומשטענדרען אויסגעפרואוּט; מענשען, אויף וועלכע מען האָט זיך פֿאַל-שטענדיג געקענט אָנפֿערטרויען. איידער מ'האָט אַריינגענומען אַ קאַנדידאַט, האָט מען גוט דורכגעלופֿטערט זיין באַזאַקער, מיט דער בעוואוסטער ניהיליסטישער ערנסטקייט און אָפֿענהערציגקייט. דער מינדעסטער שפור פֿון לייכזיניגקייט אָדער פֿאַלשקייט, וואָלט גלייך פֿערמאַכט מהיר און טויער פֿאַר איהם. דער קרוזשאַק האָט ניט געזוכט קיין גרויסע צאָהל מיט-גליעדער, און האָט ניט געשטרעבט צו קאַנצענטרירען אין זיינע הענד אלע שטעטיגקייט, וועלכע איז אָנגעגאַנגען אונטער די יוגענד, אָדער אַנזשוליעסען אין איין אָרגאַניזאַציאָן די מאַסענהאַפֿטע פֿעראיינען, וועלכע האָבען עקזיסט-טירט אין די הויפט-שטעט און אין די פּראָווינצען. מיט דאָס רוב פֿון זיי זיינען מיר געשטאַנען אין פֿריינדליכע בעזיהונגען; מיר האָבען זיי געהאַל-פֿען און זיי האָבען אונז געהאַלפֿען. אָבער זייער אויטאָנאָמי האָבען מיר קיין מאָהל ניט געטשעפעט.

דער קרוזשאַק האָט ליעכער געוואָלט בלייבען אַן ענג-פֿערבינדענע גרופע פֿון אינטימע פֿריינד; און איך האָב נאָך קיינמאָהל אין מיין לעבען ניט בעגעגענט אַזאַ קאַלעקציאָן פֿון מאַראַליש הויכע מענער און פֿרויען ווי יענע צוויי צעהנדליג מענשען, מיט וועלכע איך בין בעקאָנט געוואָרען ביי די ערשטע פֿערזאַמלונג פֿון דעם טשאַיקאָווקי קרוזשאַק. נאָך יעצט פֿיהל איך מיך שטאַלץ מיט דעם, וואָס איך בין אַריינגענומען געוואָרען אין יענער פֿאַמיליע.

ווען איך בין אַריין אין טשאַיקאָווקי קרוזשאַק, האָבען די מיטגליע-דער הייס דיסקוטירט די ריכטונג, וועלכע זייער שטעטיגקייט זאָל אָנגעהמען. אַ סך זיינען געווען דאָפֿיר, מ'זאָל ווייטער אָנפֿיהרען די ראַדיקאַלע און סאָציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדאַ צווישען די געבילדעטע יוגענד; אָבער אַנדערע ווידער האָבען געדענקט, אַז דער איינציגער ציעל פֿון דיעזער אַרבייט זאָל זיין, צו פֿערפֿערטיגען מענער, וועלכע זאָלען זיין פֿעהיג אויפֿצוואוועקען די

לעטארגישע ארבייטס-מאסען און אז זייער הויפט-טהעטיגקייט זאל זיין צווישען די פויערים און די שמאדט-ארבייטער. דיעזע דיסקוסיאָנען זיינען אָנגעגאנגען אין אלע גרופען, וועלכע זיינען דאמאלסט אָרגאניזירט געוואָרען הונדערטער ווייז אין פעטערסבורג און אין די פראָווינצען; און אומעטום האָט די צווייטע פראָגראַם גובר געווען די ערשטע.

וואָלט אונזער יוגענד אָנגענומען דעם סאָציאליזמוס אין זיין אַב-סטראַקטען זינען בלוז, וואָלטען זיי זיך אפשר בענוגענט מיט אַ פשוט'ע פרינציפּען-ערקלעהרונג, און פֿאַר איין וועגס אויך אַריינגערעכענט אין נדן אלס אַ ווייטען ציעל די קאָמוניסטישע אַנייגנונג פֿון דער פראָדוקציאָנס-מאַשינעריי—און דערווייל וואָלטען זיי מסתמא אָנגעפֿיהרט אירגענד וועלכע פאָליטישע אַגיאַציאָן. א סאך מיטעל-קלאַסע סאָציאליסטישע פאָליטיקער אין מעריב-אייראָפּא און אמעריקא געהען ווירקליך אויף אזאַ מיין וועג. אָבער אונזער יוגענד איז צוגעלאָזען געוואָרען צום סאָציאליזמוס אויף אַ גאַנץ אַנ-דערען אופן. זיי זיינען ניט געווען קיין טהעאָרעטיקער פֿון סאָציאליזמוס, זאָגנדרען זיינען געוואָרען סאָציאליסטען ווייל זיי האָבען אַליין געלעבט ניט בעסער ווי די אַרבייטער גופא לעבען, ניט מאַכענדיג קיין חלוק צווישען „מיין און דיין“ אין זייער קרוזשאַק און זיך ענטזאָגענדיג צו געניעסען פֿאַר זיך אַליין די עשירות, וואָס זיי האָבען גע'ירש'נט פֿון זייערע עלטערען. זיי האָבען געטהאָן אין בעצוג צום קאָפיטאליזמוס דאָסזעלבע, וואָס מאַלסטאָי וויל, עס זאל געטהאָן ווערען אין בעצוג צום קריעג, בעת ער פֿאַרדעמט אויף די פֿעלקער, זיי וואָלען ניט בלוז קריטיקירען דאָס בלוזיגע שלאַכטפֿעלר, נאָר זיי וואָלען זיך לגמרי ענטזאָגען, יעדער איינזיגער פֿאַר זיך, צו דיענען אלס סאָלדאַט און צו טראָגען געוועהר. פונקט אזוי האָט זיך אונזער רוסישע יוגענד, יעדער מאָן, אָדער פֿרוי פֿאַר זיך, ענטזאָגט זיך צו בענוצען מיט די פּערזענליכע פּרווילעגיעס פֿון זייערע ירושות, עס איז זעלבסטפֿערשטענדליך געווען נויטיג, אז זיי וואָלען ווערען א טהייל פֿון פֿאַלק גופא, בשר מבשרו, פֿלייש פֿון זיין פֿלייש, טווענדער און טווענדער יונגע מענער און פֿרויען האָבען שוין געהאַט פֿערלאָזען זייערע היימען און יעצט האָבען זיי גע-פּראַווט לעבען אין די דערפֿער און אין די אינדוסטריעלע שטעט אונטער אלע מעגליכע בעדינגונגען.

דאָס וואָר ניט קיין אָרגאניזירטע באַוועגונג, דאָס איז געווען איינע פֿון יענע מאַסען באַוועגונגען, וועלכע פּאַסירען אין געוויסע פּעריאָדען בעת דער מענשליכער געוויסען ווערט פֿלוצים ערוואַכט. איצטער, בעת די קליינע גרופען זיינען אָרגאניזירט געוואָרען, בערייט צו מאַכען סיסטעמאַטישע פּראָבען צו פֿערשפּרייטען די אידעען פֿון רעבעליאָן אין פֿרייהייט אין רוס-

לאַנד, וואָרען זיי געצוואונגען אָנצופֿיהרען דיעזע פּראָפּאָגאַנדאַ צווישען די מאַסען, סיי פֿון די פּויערים, סיי פֿון די לויין-אַרבייטער אין די שמעדת. מאַנכע שרייבער האָבען געטרייט צוזושרייבען דיעזע בעוועגונג „אין פֿאַלק“ צום אויסלענדישען איינפֿלוס: „אויסלענדישע אַניטאַטאַרס זיינען אומעטום“, האָבען זיי גע'מענה'ט. און עס איז ווירקליך אמת, אַז אונזער יוגענד האט זיך צוגעהערט צו די מעכטיגע שטימע פֿון באַקונין, און אַז די אַניטאַציאָן פֿון אַינטערנאַציאָנאַל האָט געהאַט אַ צויבערענדע ווירקונג אויף אונז. אָבער די בעוועגונג האָט געהאַט אַ פֿיעל טיפֿערען וואָרצעל: זי האָט אָנגעהויבען נאָך אידער „אויסלענדישע אַניטאַטאַרס“ האָבען גענומען ריידען צו דער רוסישער יוגענד, און אפילו נאָך אידער דער אינטערנאַציאָנאַל איז געגרינדעט געוואָרען. אָנגעפֿאַנגען האָט זי זיך אין די גרופּען פֿון קאַראַקאָזאָוו אין 1866; טורגעניעף האָט זי געזעהען קומענדיג, און נאָך אין 1859, האָט ער שוין שוואַכלעך אָנגעדייטעט אויף איהר. איך האָב גע-טאָהן אַלעס מעגליכע צו פֿערברייטען דיעזע בעוועגונג אין דעם טשאַי-קאָוסקי קרושאַק; אָבער איך האָב בלויז מיטגעאַרבייט מיט'ן שטרוים, וועלכער וואָר אונגענדליך שטאַרקער, ווי וועלכע-ניט-איז אינדווידועלע אַנ-שמרעננגונג.

נאַטירליך האָבען מיר אַפֿט גערעדט מכוח די נויטווענדיגקייט אָנצו-פֿאַנגען אַ פֿאַליטישע אַניטאַציאָן געגען אונזער אבסאלוטע רעגירונג. מיר האָבען שוין דאָן געזעהען ווי די מוזשיקעס ווערען אַריינגעשליידערט אין דעם אָבגורנד פֿון אונפֿערמיידליכען אונגליק, דורך די נאַרישע פֿאַדאַטקעס און דורך דעם נאָך נאַרישערען אויספֿערקויף פֿון זייערע בהמות אום צו-דע-קען די ריקשמעהענדע צינזען. מיר „בעלי חלומות“ האָבען געזעהען די אַנד-קונפֿאַט פֿון דער פֿאַלשטענדיגער רואינע פֿון אַ גאַנצער בעפֿעלקערונג, וועלכע איז שוין ליידער צו יענער צייט דורכגעפֿיהרט געוואָרען אין צענטד-ראַל רוסלאַנד ביז צו דער שוידערליכסטער שמופֿע, וואָס דאָס האָט די רעגירונג אַליין מודה געווען. מיר האָבען געוואוסט ווי רוסלאַנד איז אין יעדער ריכטונג בערויבט געוואָרען אויף'ן שענדליכסטען אופן. מיר האָבען געוואוסט, און מיר האָבען אויסגעפֿונען מיט יעדען מאָג מעהר, פֿון דער געזעצלאָזיגקייט פֿון די טשינאָוויקעס, און די כמעט אונגלויבליכע בעסטיאַ-ליטעט פֿון פֿיעלע פֿון זיי. מיר האָבען דורכאַנאַנד געהערט פֿון פֿריינד, ביי זעמען די פּאליציי האָט אין מיטען נאַכט איינגעבראַכען און געמאַכט אביסקעס, פֿון אַנדערע וועלכע זיינען פּלוצלונג פֿערשוואונדען פֿון די טור-מעס, און וועלכע—זיי מיר האָבען שזעטער אויסגעפֿונען—זיינען פֿערשיקט געוואָרען אין ווייטע דערפֿלאַך פֿון טיעף רוסלאַנד. מיר האָבען דעריבער

געפיהלט די נויטווענדיגקייט פֿון א פֿאָליטישען קאָמפּף געגען די עזע שרעק-ליכע מאַכט, וועלכע דערשטיקט די בעסטע אינטעלעקטועלע קרעפֿטען פֿון דער נאַציאָן. אָבער מיר האָבען ניט געזעהען דעם מינדעסטען באַרען, אַ לעגאַלנעם אָדער ניט לעגאַלנעם, פֿאַר אַזאַ מין קאָמפּף. אונזערע עלטער-רע ברידער האָבען ניט געוואָלט אונזערע סאָציאַליסטישע אידעאַלען, און מיר האָבען זיי ניט געקענט אויפֿגעבען. ניין, אפילו זען עטליכע פֿון אונז וואָלטען עס שוין געמאַהן, וואָלט עס אויך ניט געהאַלפֿען. דער יונגער דור, אים אַלגעמיינעם, איז בעהאַנדעלט געוואָרען אַלס פֿערדעכטיגער, און דער עלטערער דור האָט מורא געהאַט מיט זיי צו האָבען דעם מינדעסטען מגע ומשא.

יערער יונגער מאַן מיט דעמאָקראַטישע אידעען, יעדע יונגע פֿרוי, וועלכע האָט פֿערפֿאַלגט אַ קורס אין בילדונג, איז געווען גערעכענט אַלס אַ פֿערדעכטיגער ביי דער פֿאָליציי, און איז פֿון קאָמקאָוין פֿערשריען געוואָרען אַלס אַ שונא פֿון דעם שטאַט. קורצע האָר און בלויע בריילען ביי אַ מיידעל, אַ „דושאַמפּער“ אַנשטאַט אַ פֿאַלמאַ אין ווינטער ביי אַ סטודענט, זיינען שוין געווען גענוג פֿאַר די פֿאָליציי צו האַלטען אַן אויג אויף זיי אַלס פֿאָליטישע. אַועלכע מיני זאַכען האָבען געשמעקט מיט ניהר-ליסטישע איינפֿאַכקייט און דעמאָקראַטיזמוס. ווען אַ סטודענט'ס לאַזשי איז אָפֿט בעזוכט געוואָרען פֿון אַנדערע סטודענטען, האָט אויך די פֿאָליציי דאָס געהאַלטען פֿאַר איהר פֿאַליכט דאָרט אָבצושטאַמען רעגעלמעסיגע וויזיטען און צו מאַכען אָביסקעס. די עזע אָביסקעס זיינען שוין דערנאָך געוואָרען אזוי אָפֿט ביי געוויסע סטודענטען, אַז קעלניץ האָט איינמאַהל געזאָגט, אין זיין מילד-הומאָריסטישען שטייגער, צום פֿאָליציי אָפֿיציר, וועלכער האָט דורכגעלופֿטערט זיין צימער: „צו וואָס ברויכט איהר איבערקוקען אַלע אונזערע ביכער יעדען מאָהל, ווען איהר קומט? אַ מעהר שרייבט זיך איין מאָהל פֿאַר אַלע מאָהל אויס אַ ליסטע און דאָן וועט איהר בלוז ברויכען קומען איין מאָהל אין מאַנאַט און זעהען צו זיי ליגטן אַלע אויף די ריכטיגע פֿאָליצעס; און פֿון צייט צו צייט קענט איהר צושרייבען די קעפלעך פֿון די נייע ביכער, וואָס קומען צו.“ דער מינדעסטער חשד איז געווען גענוג אויסצורייסען אַ יונגען מאַן פֿון גימנאַזיע, איהם אַרײַנצואַוואַרפֿען אין טורמע און ענדליך איהם צו פֿאַרשיקען אין די ווייטע מקומות, ערגעץ אין די אַוראַל בערג—„פֿאַר אַן אומבעשטימטען טערמין“, ווי זיי פֿלעגען זיך אויסדריקען אין זייער ביראָקראַטיש-גראַבען לשון. אפילו אין דער צייט, בעת דער טשאַיקאָווסקי קרוזשאַק האָט קיין זאַך ניט געמאַהן אַ חוץ, וואָס ער האָט פֿאַרטהיילט ביכער, וועלכע זיינען אַלע געווען אַרײַסגעגעבען מיט דער

ערלויבניס פֿון דער צענזור, איז משאיקאָוסקי צוויי מאָהל אַרעסטירט געוואָ-
רען און איז אָבגעזעסען פֿיער אָדער זעקס חדשים אין טורמע; דאָס צווייטע מאָהל גראַד אין אַ קריטישע צייט פֿון ויין קאַרעערע
אַלס כעמיקער. זיינע פֿאַרשונגען זיינען דאָן נור וואָס אַרויסגעגעבען געוואָ-
רען אין דעם בולעטין פֿון דער אַקאַדעמיע פֿון וויסענשאַפֿטען, און ער האָט
געזאַלט אָבלייגען ויין לעצטען עקזאַמען אין אַוניווערזיטעט. מי האָט איהם
ענדליך אַרויסגעלאָזען, מחמת די פֿאַליצי האָט ניט געקענט אויסזוכען גע-
ניגענדע בעוויווע געגען איהם, אַז מי זאָל איהם קענען פֿערשיקען אויף די
אוראַלס. „אַבער אויב מי וועט דיר נאָך איין מאָהל אַרעסטירען“. האָט די
פֿאַליצי איהם מתרה געווען, „וועט מען דיר פֿערשיקען אויף סיביר“. דער
פֿאַקט איז, אַז ביי אַלעקסאַנדער דעם צווייטען איז דאָס געווען אַ זעהר
בעלעבטע פֿאַנטאַזיע צו גרינדען ערגעץ וואו אין די סמעפעס אַן עיר
מקלט, וועלכער זאָל זיין בעוואַכט טאָג און נאַכט פֿון קאַזאַקען, וואו אַלע
פֿערדעכטיגע יונגע לייט זאָלען קענען פֿערשיקט ווערען, אַזוי אַז מי זאָל
דאָרט מאַכען פֿון זיי אַ שטאַדט, פֿון וועלכע צעהן אָדער צוואַנציג טויזענד
איינוואוינער. בלויז די סכנה וואָס אַזאַ שטאַדט וואָלט אַ מאָהל
געקענט ברענגען, האָט איהם אָבגעהאַלטען דיעזען עכט אַזיאַטישען פּלאַן
אויסצופֿיהרען.

איינער פֿון אַונזערע לייט, אַן אָפֿיציר, האָט בעלאַנגט צו אַ גרופּע
יונגע מענשען, וועלכע האָבען זיך אַרומגעטראָגען מיט דער אַמביזיע צו
דיענען אין די פּראַווינציעלע זעמסטוואָס. דיעזען מין אַרבייט האָבען
זיי געהאַלטען פֿאַר אַ הייליגע מיסיאָן און זיי האָבען זיך פֿערפֿערטיגט
דערצו און האָבען גאַנץ ערנסט שטודירט די עקאָנאָמישע צושטענדע פֿון
צענטראַל-רוסלאַנד. אַ סך יונגע מענשען האָבען זיך מיט דיעזע האַפֿנונג-
גען אַרומגעטראָגען אַ צייט לאַנג. אָבער אַלע דיעזע פּלענער זיינען פֿער-
שוואַנדען גלייך ביי דער ערשטער בעריהרונג מיט דער ווירקליכער רעגיר-
רונג'ס מאַשינערי.

נאָכדעם, ווי די רעגירונג האָט בעוויליגט אַ זעהר בעשרענקטע
פֿאַרמע פֿון זעלבסט-רעגירונג פֿאַר עטליכע פּראַווינצען אין רוסלאַנד, האָט
זי באַלד חרטה געקראָגען און גענומען טרייען פֿון דער גאַנצער רעפֿאָרמע
צו מאַכען אַ תּל. די פּראַווינציעלע זעלבסט-רעגירונג האָט זיך געמוזט בע-
נוגענען מיט דער בלויזער אַרבייט פֿון שטאַט-בעאַמטע, וועלכע זאָלען
קאַלעקטירען די צוגעקומענע לאַקאַלע צינזען און זיי אויסגעבען אויף די לאַ-
קאַלע בעדירפֿניסע פֿון'ס שטאַט. אויף יעדע פּראָבע פֿון די דיסטריקט-
בעאַמטע צונעהמען די איניציאַטיווע אין אירגענד וועלכע רעפֿאָרמע—שולען,

לעהרער, אוניווערויטעמען, היגינישע אינריכטונגען, אגריקולטורנע אויס-
בעסערונגען א. ז. וו. האָט די צענטראַלע רעגירונג געקוקט מיט פֿערדאָכט,
מיט שנאה, — און די „מאָסקווער גאַזעט“ האָט יעדע זאָך פֿערשריען אַלס
„אַבגעזונדערטקייט“, אַלס די אַרגאַניזירונג פֿון „אַ שטאַט אין'ס שטאַט“,
אַלס רעבעליאָן און געגען די אויטאָקראַטי.

ווען מי זאָל וועלען דערצעהלען די ווירקליכע היסטאָריע פֿון דעם
לעהרער-סעמינאַריום פֿון טווער, למשל, אָדער פֿון אַנדערע עהנליכע אַנ-
שטאַלטען פֿון יענע יאָהרען, מיט אַלע קליינליכע רדיפות, אוקאַזען, רעגע-
לען, מיט וועלכע זיי זיינען געפלאַנט געוואָרען, וואָלט עס קיינער פֿון די
לעזער פֿון מערב-אייראָפּאַ, און שפעציעל קיינער פֿון די אמעריקאַנער
לעזער, ניט אָנגעהויבען גלויבען. ער וואָלט אַוועקגעוואָרפֿען דעם בוך און
געזאָגט: „עס קען ניט זיין אמת; עס איז צו נאַריש, אַז מי זאָל עס קענען
גלויבען.“ און דאָך איז עס אַזוי געווען. גאַנצע גרופען ערוועהלטע פֿאַר-
שמעהער פֿון מעהרערע זעמסטוואָס זיינען אַראָבגעזעצט געוואָרען פֿון זייער
דיענסט און פֿערטריבען געוואָרען פֿון די פּראָווינצען אין זייערע גיטער,
אָדער זיינען איינפֿאַך אויסגעוויזען געוואָרען פֿון לאַנד, נאָר דערפֿאַר, וואָס
זיי האָבען געוואַנט בעמען ביים צאַר, אייף דער אונטערטהעניגסטער
אַרט, מכּה געוויסע רעכטע, וועלכע האָבען בעלאַנגט צו די זעמסטוואָס
נאָך'ן געזעץ נאָך. „די ערוועהלטע מיטגליעדער פֿון די פּראָווינציעלע דומעס
מווען זיין איינפֿאַכע מיניסטערשע טשינאָוויקעס און טווען געהאַרען דעם
מיניסטער דער אינערען.“ דאָס איז געווען די טהעאָריע פֿון דער פעטער-
בורגער רעגירונג. וואָס אָנבעטרעפֿט די וועניגער פּראָמינענטע מענשען—
לעהרער, דאָקטוירים און נאָך אַזעלכע, אין דעם דיענסט פֿון די לאָקאַלע
געמיינדע-ראַטס—זיי זיינען אַראָבגעזעצט געוואָרען פֿון דער פּאָליציי אין
24 שטונדען, אָהן ווייטערע צערעמאָניעס, אַ חוץ אַן אוקאַז פֿון דער מעכ-
טיגער „טרעטיע אַטדעלעניע“ פֿון דעם קייזערליכען הויף.

בלויז מיט איין יאָהר צוריק האָט אַ געוויסע דאַמע, וועלכע האָט
זיך זעלבסט אינטערעסירט מיט בילדונג, און וועמענס מאַן איז ניט נאָר
געווען אַ גרויסער לאַנד-אייגענטימער, נאָר אויך אַ הויכער בעאַמטער אין
איינעם פֿון די זעמסטוואָס, געהאַט איינגעלאדען צו איהר געבורטסטאָגס-
פעסט אַכט שוהל-מייסטער. „מעהר ווי די פּראָסטע מוזשיקעס זעהען זיי
דאָך נעבעך קיינמאָהל קיין מענשען אין די אויגען ניט אָן“, האָט זי זיך
געמראַכט. אויף מאָרגען נאָך דער פּאַרטי, איז דער זשאַנדאַרס פֿון'ס דאָרף
געקומען צו דער דאַמע אין הויף און געפֿאַדערט זי זאָל איהם געבען די
נעמען פֿון די אַכט לעהרער, אום זיי צו רעפּאַרטען צו דער פּאָליציי. די

דאמער האָט זיך ענטזאָגט אַרויסצוגעבען די נעמען. „זעהר שעהן“, האָט ער געענטפֿערט, „איך וועל זיי שוין פֿון דעסטוועגען אויסגעפֿינען, און מיר מאכען איין פֿראַטאַקאָל. לעהרער טהאַרען ניט צוזאַמענקומען און איך מוז זיי רעפֿארטען, ווען זיי טהוען עס יא“. די הויכע שטעלונג פֿון דער דאָמער האָט גראַד אין דיעזען פֿאַל בעשיצט די לעהרער, אָבער אויב זיי וואָלטען זיך צונויפֿגעקומען אין די צימער פֿון איינעם פֿון זייערע אייגענע קאַלעגען וואָלט די שטאַטס-פֿאַליצי זיך אַליין מטרײַח געווען זיי אָבצושטאַמען אַ ווייט, און אַ העלפֿט פֿון זיי וואָלטען אַראַבגעוואָרפֿען געוואָרען פֿון זייערע שטעלען פֿון דעם מיניסטער דער בילדונג; און נאָך מעהר, קוים וואָלט אימיצער פֿון זיי זיך אויסגערעדט דעם מינדעסטען וואָרט בשעת דעם אָביסק, וואָלט ער זיכער פֿערשיקט געוואָרען ערגעץ אין די אוראלען. אָט דאָס פֿאַסירט היינט צו טאָג, דריי און דרייסיג יאָהר נאָך דעם ווי די פֿראַווינציאַל-געריכטען און געמיינדע-ראַטהם זיינען געעפֿענט געוואָרען; אָבער עס איז געווען פֿיעל ערגער אין די זעכציגער יאָהרען. אונטער אזעלכע אינסטיטוציאָנען וואָס פֿאַר אַ באַדען האָט אַ פֿאַליטישער קאַמפֿ געקענט האָבען?

בעת איך האָב גע'ירש'נט פֿון מיין פֿאַטער זיין טאַמבאָווער אימע-ניע, האָב איך אַ לאַנגע צייט געטראַכט זיך דאָרט צו בעזעצען, און צו ווידמען מיין ענערגיע פֿאַר דער אַרבייט אין דער לאַקאַלער זעמסטוואַ, אַ סך פֿויערים און די אַרימע גלחים פֿון דער נאַכבאַרשאַפֿט האָבען מיך געבע-טען איך זאָל עס טהאַן. וואָס מיך גופּא אָנבעלאַנגט, וואָלט איך געווען צופֿרידען מיט אַבי וואָס, ווי קליין די זאַך זאָל ניט זיין, אַבי עס זאָל העל-פֿען ערהויבען דעם אינטעלעקטועלען שטאַנד און דעם וואָהליין פֿון די מושיקעס. אָבער איין מאָל בעת אַ סך פֿון מיינע ראַטהעבער זיינען געווען צוזאַמען האָב איך געפֿרעגט: „ווען איך זאָל, למשל, וועלען עפֿענען אַ שוהלע, אַן עקספּערימענט-פֿאַרם, אַ קאָאָפּעראַטיוו אונטערנעהמונג, און אין דער זעלבער צייט וואָלט איך זיך אונטערנעהמען צו בעשיצען דעם פֿויער פֿון אונזער דאָרף, וועלכען מי האָט געטאָהן אַן עולה, וואָלט די נאַמשאַלסטוואַ עס מיר ערלויבט?“ „קיין מאהל אין לעבען!“ האָבען זיי אַלע מיט איין מאָל געענטפֿערט.

אַן אַלמער גרויער גלח, אַ מאַן וועלכען די גאַנצע נאַכבאַרשאַפֿט האָט שטאַרק געשעצט, איז צו מיר געקומען מיט עטליכע טעג שפעטער, מיט צוויי איינפֿלוסרייכע פֿיהרער פֿון די געגען-פֿראַוואַסלאַווע סעקטעס, און האָט מיר געזאָגט: „אָט רעדט מיט דיעזע צוויי מענשען, אויב איהר קענט עס דורכפֿיהרען, געהט מיט זיי, און, מיט די ביבעל אין דער האַנד,

פרעדיגט צו די פויערים... נו איהר ווייסט שוין וואָס צו פרעדיגען... קיין פאָליציי אין דער וועלט וועט אייך ניט אויסגעפֿינען, כל זמן זיי וועלען אייך היטען... ווייטער קען איך אייך קיין זאך ניט טהאָן, דאָס איז וואָס איך, אַן אלטער נאָן ראַטה אייך."

איך האָב זיי געוואָנט פֿאַרוואָס איך קען אזא ראליע ניט אָננעהמען. אָבער דער אלטער איז געווען גערעכט. אַן עהנליכע בעוועגונג פֿערשפּרייט זיך יעצט אין רוסלאַנד צווישען די מווישיקעס. אזעלכע ענועים ווי מי האָט אָנגעמאָהן די פֿרידענס-ליעבענדע דוכאַבאַרצעס, און אזעלכע אָבלאוועס ווי מי האָט געמאַכט אויף די ניט-פּראַוואַסלאַווע פּויערים אין זיד-רוסלאַנד אין 1897, בעת קינדער זיינען גע'גנב'עט געוואָרען אום מי זאָל זיי קענען ערציהען אין די עכט-אַרטהאַראַקשיסע מאַנאַסטרען, אזעלכע מיטלען ווע- לען בלויז דיעזער בעוועגונג צוגעבען אַ קראַפֿט, וועלכע זי האָט ניט גע- קענט עררייכען מיט פֿינף און צוואַנציג יאָהר צוריק.

אזוי ווי די פֿראַגע פֿון אַ קאָנסטיטוציאָן איז תמיד פֿאַרגעבראַכט געוואָרען אין אונזערע דיסקוסיאָנען, האָב איך איינמאָל פֿאַרגעשלאָגען פֿאַר'ן קרוישאַק זי פֿאַרצונעהמען גאַנץ סעריאָזע, און צו זוכען אַ ריכטיגען פּלאַן פֿאַר אזא מיין אַניטאַציאָן. איך בין אימער געווען מיט דער מיינונג, אז ווען דער קרוישאַק האָט געפֿאַסט אַ בעשלוס איינשטימיג, ברויך יעדער מיט- גליעד אַוועקצולייגען אָן אַ ווייט זיין פֿערזענליכען געפֿיהל און זיך איבערגע- בען מיט'ן גאַנצען האַרצען צו דער אָנגענומענער אַרבייט. „אויב איהר בעשליסט צו אַניטירען פֿאַר אַ קאָנסטיטוציאָן", האָב איך געוואָנט, „איז מייין פּלאַן דער: איך וועל מיך פֿון אייך אָבטהיילען, לפנים וועגען, און אָנהאַלטען פֿערבינדונגען בלויז מיט איינעם פֿון אייך, טשאַיקאָוסק, למשל, — דורך וועמען איך וועל אויסגעפֿינען ווי איהר געהט אָן מיט דער אַרבייט, און וועמען איך וועל מיטטהיילען אין אַלגעמיינעם וואָס איך טהו אויף. איך וועל אַרבייטען צווישען די האַפּלייט און די הויכע טשינאַוויקעס. צווישען זיי האָב איך פֿיעל בעקאַנטע און קען אַ מאַסע פֿון זיי, וועלכע האַסען די יעצטיגע פֿערהעלמניסע מיט'ן גאַנצען האַרצען. איך וועל זיי צוזאַמענ- בריינגען און, אויב מעגליך, זיי פֿעראייניגען אין אַ מיין אַרגאַניזאַציאָן; און דאָן וועט מסתמה קומען אַ צייט, ווען עס וועט זיך יאווען אַ געלעגנהייט אויפֿצודרינגען אַלע דיעזע קרעפֿטען אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען און איהם צווינגען צו געבען אַ קאָנסטיטוציע. עס וועט זיכער קומען אַ צייט, ווען דיעזע חברה, דערועהענדיג אַז זיי זיינען שוין צו ווייט פֿערקראַכען, וועלען מוזען אין זייערע אייגענע אינטערעסע מאַכען אַ פֿעסט-ענטשלאָג- סענעס שריט. אויב עס איז נויטיג, וועלען מאַכען פֿון אונז, וועלכע זיינען

געווען אָפֿיצירען, אָנהייבען צו פֿיהרען א פֿראַפּאָנאָדא אין דער אַרמעע גופא; אָבער דיעזע אַרבייט מוז ווין אין גאַנצען אָבגעוונדערט פֿון אייערע, כאַטש אפילו מיר וועלען אַלע אַרבייטען אין דערזעלבער ריכטונג. איך האָב די זאך ערנסט בעטראַכט. איך ווייס וואָס פֿאַר אַ פֿערבינדונג איך האָב און אויף וועמען איך קען מיר פֿערלאָזען, און מאַנכע פֿון די אונזערדיגע קוקען שוין יעצט אויף מיר אַלס אַ מיטעלפּונקט, פֿון וואַנען אַזאַ מין טהע-מיגקייט זאָל זיך אָנפֿאַנגען. דיעזען וועג געה איך מיר ניט אַליין אויסקלוי-בען; נאָר אויב איהר דיינקט, אז ער איז גוט, וועל איך מיר דערצו איבער-געבען מיט לייב און לעבען".

דער קרווישאַק האָט דיעזען פֿאַרשלאַג ניט אָנגענומען. זיך קענענ-דיג איינער דעם אַנדערען אזוי אויסגעצייכענט גוט, האָבען מיינע קאַמער-ראַדען מסתּמח געטראַכט, אז אויב איך וואָלט אַוועק אין דיעזע ריכטונג, וואָלט איך אויפֿהערען צו זיין געטריי צו זיך אַליין. צוליב מיינ אייגענעם פֿערזענליכען גליק, צוליב מיינ אייגענעם פֿערזענליכען לעבען, קען איך ניט פֿיהלען דאַנקבאַר גענוג וואָס דיעזער פֿאַרשלאַג מיינער איז ניט אָנגענומען געוואָרען. איך וואָלט אַוועק אויף אַ וועג, וועלכער איז געווען ניט דער, וועלכען מיינ נאַטור וואָלט מיר דיקטירט, און איך וואָלט ניט געווען געפֿור-נען דעם פֿערזענליכען גליק, וועלכען איך האָב געפֿונען אויף אַנדערע ווע-גען. אָבער אין זעקס אָדער זיבען יאָהר אַרום, ווען די טעראַריסטען זיינען געשטאַנען אין זייער שרעקליכען קאַמפּף געגען אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, האָב איך שטאַרק בערויערט, וואָס קיינער האָט ניט געהאַט אונטערנומען דיעזע אַרבייט, וועלכע איך האָב פֿאַרגעשלאָגען אָנצופֿיהרען אונטער די הויכגעשטעלטע און אונזערדיגע האַפֿלייט פֿון פעטערבורג. ווען מיר וואָלט זיך דאַרטען אַביסעל מעהר צוזאַמענגערעדט, און ווען דיעזע פֿערשטענד-ניס וואָלט זיך געהאַט פֿערשפּרייט און פֿערצווייגט איבער די גאַנצע אימ-פעריע, וואָלטען די אונגעהייערע אָפּפֿער ניט געפֿאַלען אומזיסט. יעדענפֿאַלס האָט די אונטעראַירדישע אַרבייט פֿון דער עקזעקוטיווער קאַמיטע געזאָלט אונבעדינגט אונטערשטיצט ווערען דורך אַ גרינדליכע אַניטאַציאָן אין דעם ווינטער-פֿאַלאַץ.

ניט איינמאַל איז אין אונזערע דיסקוסיאָנען פֿאַרגעקומען די פֿראַגע מבח די נויטווענדיגקייט פֿון אַ פֿאַלימישען קאַמפּף, און געענדיגט האָט זי זיך תּמיד מיט גאַרנישט. די קאַלטקייט און די גלייכגילטיגקייט פֿון די רייכערע קלאַסען וואַרען האַפֿנונגסלאָז, און די פֿערפֿאַלונג פֿון די יונגע לייט האָט נאָך ניט געהאַט דערגרייכט די שמופֿע פֿון די פֿערפֿאַל-גונגען, וועלכע האָבען זיך מיט זעקס יאָהר שפעטער געענדיגט אין דעם

קאמפף פון די טעראריסטען אונטער דער עקזעקוטיווער קאמיטע. מערק-ווירדיג, — און דאָס איז איינע פֿון די העכסט טראַנישע איראָניעס פֿון דער היסטאָריע, — דאָס דיזעלבע יוגענד, וועלכע אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט אין זיין בלינדען פחד און ווילדען משוגעת, הונדערטער ווייז פֿערשיקט אויף קאָמאַנדע און פֿעראַרטהיילט צו אַ לאַנגזאַמען טויט אין גלות, דיזעל-בע יוגענד וואָר עס, וועלכע האָט איהם בעשיצט אין 1871—1878. אפילו די לעהרער גופא פֿון די סאַציאַליסטישע גרופען האָבען געשטרעבט צו פֿערהיטען דעם צאַר'ס לעבען פֿון אַ צווייטען אַנגריף נאָך קאַראַקאָזאָוו. „ברעננט צושטאַנד אַ גרויסע סאַציאַליסטישע מאַסענבעוועגונג צווישען די אַרבייטער און די פֿויערס אין רוסלאַנד“, איז געווען די פאַראַלע פֿון יענע צייטען, „דעם צאַר מיט זיינע יועצים לאָזט צורוה. אָט זאָל זיך נאָר אַנהויבען אַזאַ מאַסענבעוועגונג, זאָלען נאָר די פֿויערס אָנהויבען צו פֿאַרדע-רען מי זאָל אַבשאַפֿען די אויסלייוונגס-צינוען, וועט איהר שוין זעהן ווי די סאַמאָדערזשאַונע רעגירונג וועט לויפֿען זוכען הילפֿע ביי די געלד-קלאַסען און ביי די לאַנד-בעזיצער און דער צאַר וועט אַליאָ מווען צוזאַמענרופֿען אַ פֿאַרלאַמענט, — אָקוראַט ווי דער פֿויערען-אויפֿשטאַנד פֿון פֿראַנקרייך, אין 1789, האָט געצוואַונגען דעם קעניג צוזאַמענרופֿען די נאַציאָנאַלפֿערזאַמ-לונג; אַזוי וועט עס אויך זיין אין רוסלאַנד.“

אַבער עס איז געווען מעהר ווי דאָס. אייזעלע פֿערוואַנען און גרו-פען, צוועהענדיג ווי די הערשאַפֿט פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען מוז זינקען אַלס טיפֿער און טיפֿער אין רעאַקציאָן, און אין דערזעלבער צייט זיך טרייסמענדיג מיט דער האַפֿנונג פֿון'ס נאַסלעדניק'ס „ליבעראַליזם“, — אויף אַלע נאַסלעדניקעס זאָגט מען, אַז זיי זיינען כלומרשט ליבעראַל, — האָבען זיי זיך נאָך אַלץ אַרומגעטראָגען מיט'ן געדאַנקען אַז ס'וואָלט זיין גוט צו פֿאַלגען קאַראַקאָזאָוו'ס ביישפּיעל. דאָך האָבען אָבער די אַרגאַניזירטע פֿעראיינען זיך געשטעלט מיט אַלע כוחות גענען אַזאַ מין טהעטיגקייט. איך קען שוין יעצט אויסזאָגען דעם פֿאַלגענדען פֿאַקט, וועלכער איז נאָך ביי יעצט קיין מאָל ניט פֿערעפֿענטליכט געווען. ווען אַ יונגער מאַן איז גע-קומען פֿון זיד-רוסלאַנד קיין פֿעטערסבורג מיט דעם פֿעסטען בעשלוס צו טויטען אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, און עמליכע מיטגלידער פֿון'ס טשאַר-קאָוסקי קרויזשאַק האָבען זיך דערוואוסט דערפֿון, האָבען זיי ניט נאָר גע-זעהען מיט אַלע מעגליכע אַרגומענטען איהם אָבצוהאַלטען פֿון דיעזער טהאַט, נאָר זיי האָבען איהם אויך מוריע געווען, אַז זיי וועלען איהם היטען און מיט געוואַלט שטערען די אויספֿיהרונג פֿון זיין טהאַט. וויסענדיג גענוי, ווי ווייניג דער ווינטער-פֿאַלאַץ וואָר צו יענער צייט בעוואַכט, קען איך

פאזיטיוו זאגען, אז זיי האָבען גערעמעט דעם לעבען פֿון אלעקסאנדער דעם צווייטען. אזוי פֿעסט איז די יוגענד דאמאלס געווען געגען דעם קאמפֿ, אין וועלכען זיי האָבען זיך אזוי געוואַלטיג בעמייליגט שפעטער, בעת דער בער-בער פֿון זייערע ליידען איז געוואָרען איבערפֿול.

די צוויי יאָהר וואָס איך האָב געארבייט מיט'ן טשאַיקאָוסקי קרו-זשאַק, איידער איך בין אַרעסטירט געוואָרען, האָבען איבערגעלאָזען אַ טיעפֿען רושם אויף מיין גאַנצען לעבען און אויף אַלע מייע געדאַנקען. אין דער צייט פֿון דיעזע צוויי יאָהרען האָב איך געפֿיהלט, אז איך לעב אויף דער וועלט, — דאָס איז געווען יענע פֿולע רייכקייט אין'ם מענשענס לעבען, בעת מי פֿיהלט יעדע מינוט, ווי די פֿעדערמלעך פֿון אונזער גאַנצען אינער-ליבען וועזען שלאָגען מיט אימפעט און רעגונג, און בעת דער לעבען איז ווירקליך אינטערעסאַנט. איך בין געווען אין דער פֿאַמיליע פֿון מענער און פֿרויען, וועלכע וואָרען אזוי איינגעפֿעראַייניגט דורך זייער אַלגעמיינעם שמרע-בען, און אזוי ברייט און איידעל אין זייערע געגענווייטיגע פֿעהרעלעניסע, אז איך קען יעצט ניט דערמאָנען ניט אַ מאָל איין איינציגען מאָמענט פֿון צווייטווינקייט אין דעם לעבען פֿון'ם קרוזשאַק. די וואָס האָבען עפעס מיט-געמאַכט אין דער פֿאַלישישער אַניטאַציאָן, וועלען פֿערשטעהן צו שעטצען דעם ווערט פֿון דיעזער בעהויפֿטונג.

איידער איך האָב אין גאַנצען אויפֿגעגעבען מיין וויסענשאַפֿטליכע קאַריערע, האָב איך עס געהאַלטען פֿאַר מיין פֿפֿליכט צו ענדיגען דעם בעריכט פֿון מיין ריזע אין פֿינלאַנד פֿאַר די געאָגראַפֿישע געזעלשאַפֿט, ווי אויך אַנדערע אַרבייטען, וואָס איך האָב געהאַט צו ענדיגען אין אַן אַנדער צווייג דער וויסענשאַפֿט; און מייע נייע קאַמעראַדען האָבען די ערשטע איינגעשטימט מיט מיר, אז איך מוז קודם כל דיעזע אַרבייט ענדיגען. עס וואָלט ניט זיין שעהן, האָבען זיי געזאָגט, צו לאָזען אין מיטען. איך האָב מיר דעריבער אַ געהען געמאַהן פֿעסט צו דער אַרבייט צו ענדיגען מייע געאָגראַפֿישע און געאָלאָגישע ביכער. די פֿערוואַלונגען פֿון אונזער פֿעראיין-זייגען געווען אַפֿט, און איך האָב זיי קיינמאַל ניט פֿערפֿעהלט בייצואוואוי-גען. מיר האָבען דאמאלס געפֿלעגט זיך צוזאַמענקומען אין אַ פֿאַרשטעמעל פֿון פעטערסבורג, אין אַ קליין הייזעל, פֿון וועלכער סאָפֿיאַ פֿעראָוסקאַיאַ, אונטערן נאָמען און פֿאַספֿאַרט פֿון אַן אַרבייטער פֿרוי, איז כלומרשט גע-זוען די בעל'הבית'מע. זי האָט געשטאַמט פֿון אַ הויך אַריסטאָקראַטישער משפּחה, און איהר פֿעטער איז פֿאַר אַ געוויסע צייט געווען דער גענעראַל-גובערנאַמאַר פֿון פעטערסבורג; אָבער מיט דער צושטימונג פֿון איהר מוטער, וועלכע האָט זי פֿשוט פֿערגעטערט, איז זי אַוועק פֿון דער היים,

אין אריין אין גימנאזיע, און מיט די דריי שוועסטער קארנילאָף—די טעכטער פֿון אַ רייכען פֿאַבריקאַנט—האַט זי געגרינדעט דעם קליינעם קרוזשאַק פֿון זעלבסט-בילדונג, פֿון וועלכען עס איז נאָכהער געוואָרען אונזער משאַי-קאָווסקי פֿעראיין. יעצט, אין די ראַליע פֿון אַן אַרבייטער'ס ווייב, אין איהר ציצען קליידעל און מענערשע שטיוועל, איהר קאַפּ איינגעהילט אין אַ פֿאַטשיילקע, טראָגענדיג אויף די פֿלייצעס צוויי עמער וואַסער פֿון דער נעוואַ. וואָלט קיין מענש אין איהר ניט דערקענט יענע מיידעל, וועלכע האָט מיט עטליכע יאָהר פֿריהער געגלענצט אין איינעם פֿון די העכסט אַריסטאָקראַטישע זאַאלען פֿון דער הויפּטשטאָרט. זי איז געווען אַן אַלגעמיינער ליבעלינג, און יעדער פֿון אונז, אַריינקומענדיג אין הויז, האָט געהאַט אַ שפעציעלען שמייכלעל פֿאַר איהר,—אפילו בעת זי פֿלעגט אונז גוט אויסוידלען פֿאַרוואָס מיר טראָגען אַזויפֿיעל בלאַטע מיט אונזערע מוזיזשקע שטיוואַלעס, מיט וועלכע מיר פֿלעגען קריכען ביז איבער די קניע אין די קליינשטעמעלדיגע גאַסען. די ריינקייט פֿון „איהר“ הייזעל איז ביי איהר געווען אַ מין הייליגע אויפֿגאַבע, אַ מין האַנאַר. ווען זי האָט זיך מיט אונז געקריגט, האָט זי זיך געפֿלעגט אַנטאַהן אַ כּוח און געבען איהר מיידעל-שען, אונשולדיגען און זעהר אינטעליגענטען פֿנים'על דעם שמריינגסטען אויסדרוק, וואָס זי האָט נאָר געקענט. אין איהר מאַראַלישען בעגריף איז זי גע-ווען זעהר שטרענג. בשעת זי וואַר אונצופֿרידען מיט אימיצענס אויפֿיהרונג, פֿלעגט זי אויף איהם וואַרפֿען אַ שאַרפֿען בליק פֿון אונטער איהרע ברעמען; אָבער אין דיעזען בליק האָט איהר געקענט זעהען איהר אַפֿענהערציגע, איידעלע נאַטור, וועלכע האָט בעגריפֿען אַלעס, וואָס איז מענשליך אין'ס מענשען. בלויז אין איין זאַך איז זי געווען אונערביטליך. „אַ יובאַטשניק“, האָט זי איין מאָהל אַ זאַג געטאַהן, ריידענדיג פֿון אַ פֿרויען נאָכלויפֿער, און דער אויסדרוק און די מינע מיט וועלכע זי האָט עס געזאָגט, אָהנע זיך אָבצושטעלען אויף אַ רגע פֿון איהר אַרבייט, זיינען אויף אייביג איינגעקריצט אין מיין זכרון.

פֿעראַווסקאַיאַ איז געווען אַ פֿאַלקס-מענש ביז אין דעם טיעפֿסטען גרונד פֿון איהר האַרצען, און אין דערזעלבער צייט אַ רעוואָלוציאָנער, אַ קעמפֿער פֿון העכסטען גראַד. זי האָט ניט געברויכט צו בעפֿיצען די אַרבייטער און די מוזשיקעס מיט אייגעבילדעטע מעלות אום זיי צו ליבען און פֿאַר זיי צו אַרבייטען. זי האָט זיי לייעב געהאַט אזוי ווי זיי שמעהען און געהען, און איין מאָהל רופֿט זי זיך אָב צו מיר בזה הלשון: „מיר האָבען אָנגעהויבען אַ גרויסע זאַך. צוויי דורות וועלען פֿילייכט אונטערגעהן אין דיעזער אונטערגעהעמונג און דאָך מוז זי דורכגעפֿיהרט ווערען.“ קיין איינע

פֿון די פֿרויען פֿון אונזער קרוזשאַק וואָלט זיך ניט צוריקגעצויגען אפילו ווען דער זיכערער טויט אויף דער תליה זאָל איהר שמעהן פֿאַר די אויגען. גלייך וואָלטען זיי דעם מלאַך המות אין פנים געקוקט. אבער קיינע פֿון זיי האָט דאַמאָלס, אין יענעם צושטאַנד פֿון אונזער פֿראַפּאַנאַנדאַ, ניט געטראַכט פֿון אַזאַ סוף. פּעראַוויסקאַיאַ'ס בעוואוסטער פֿאַרטרעט איז פֿראַכטפֿאַל; ער בעצייכענט אַזוי דייטליך איהר ערנסטען מומה, איהר שאַרפֿע אינטעליגענץ און איהר ליעבליכע נאַטור. דער בריעף וואָס זי האָט געשריבען צו איהר מוטער עטליכע שעה אידער זי האָט בעטרעטען דעם שאַפֿאַט, איז דער העכסטער אויסדרוק פֿון אַ ליעבענדער נשמה וועלכען אַ פֿרויען האַרץ האָט יע דיקמירט.

דער פֿאַלגענדער צופֿאַל קען ווייזען ווער די איבריגע פֿרויען פֿון'ס קרוזשאַק זיינען געווען. אין מאַל ביי נאַכט בין איך אַוועק מיט קופּריאַנאָף צו באַרבאַראַ ב. וועמען מיר האָבען געהאַט עטוואָס וויכטיגעס מיטצומהיילען. עס איז שוין געווען נאָך האַלבע נאַכט, נאָר זעהענדיג אַז ביי איהר אין צימער לייכט זיך נאָך, זיינען מיר אַרויף, זי איז געוועסען ביין מישעל און האָט קאָפּירט די פֿראַגראַם אונזערע. וויסענדיג, ווי ענטשלאָסען זי וואַר, איז אונז אַייגעפֿאַלען דער געדאַנקען צו גע-ברויכען איינעם פֿון יענע נאַרישע וויטצען, וועלכע מענער האַלטען פֿאַר אַ חכמה.

„ב. האָב איך זיך אָבגערופֿען צו איהר, „מיר קומען עס טאָקי צו אייך. מיר געהן עבען דורכפֿיהרען אַ צימליך משוגע'נעם פּלאַן צו בעפֿרייען אונזערע פֿריינד פֿון'ס קרעפּאַסט.“ אָהנע צו פֿרעגען די מינדעסטע פֿראַגע האָט זי רוהיג אַוועקגעלייגט די פֿעדער און געוואָגט: „נו לאַמיר געהן.“ און געוואָגט האָט זי עס מיט אַזאַן אַיינזאַכען הערצליכען טאָן. אַז איך האָב גלייך דערפֿיהלט די נאַרעשקייט פֿון אונזער שפּאַס, און האָב איהר תּיכּף דערצעהלט דעם אמת. זי איז צוריקגעפֿאַלען אויף איהר בענקעל, מיט טרעהרען אין די אויגען און מיט אַשמימע פֿול פֿערצווייפֿלונג האָט זי אונז געפֿרעגט: „אזוי, עס איז בלוז געווען אַ שפּאַס? צו וואָס מאַכט איהר אַזעלכע שפּאַסען?“ איך האָב דאַן פֿערשטאַנען די גרויזאַמקייט פֿון מיין טהאַט.

אַ צווייטער אַלגעמיינער ליעבלינג אין אונזער קרוזשאַק וואַר סערגיי קראַוויטשינסקי, וועלכער איז שפּעטער בעריהמט געוואָרען אין ענגלאַנד און אין אַמעריקאַ, אונטער'ן נאָמען סטעפּניאַק. מיר פֿלעגען איהם אָפֿט רופֿען „די בייבי“, ווייל איהם האָט קיין מאַהל ניט געאַרמ דאָס מינדעסטע פֿאַר זיך אַליין. אָבער דיזעזע אונפֿאַרויכטיגקייט זיינע איז געווען דער

דעוולטאט פֿון דעם, וואָס ער האָט זיך פֿאַר קיין זאָך ניט געשראַקען, וואָס דאָס איז נאָך אלעס די בעסטע מאַקטיק פֿאַר דעם יעניגען, נאָך וועלכען די פּאַליציי יאָגט זיך שטאַרק נאָך. ביי די אַרבייטער איז ער אין גיכען בעקאַנט געוואָרען פֿאַר זיין פּראָפּאַגאַנדאַ אונטער זיין ערשטען נאָמען סערגיי, און דעריבער האָט איהם די פּאַליציי שטאַרק געווכט; אָבער עס זאָל איהם כאָטש אַ משעפע מהאַן! בעהאַלטען וועט ער זיך פֿאַר זיי? און איך געדענק ווי מי האָט איהם איין מאָהל דערפֿאַר נישקש'דיג אָנגע-זידעלט אויף אַ מיטינג אונזערען. האָבענדיג זיך פֿאַרשפּעיגלט צום מיטינג, וואָס דאָס פֿלעגט מיט איהם ניט פּאַסירען זעלמען און האָבענדיג דורכצומאַכען אַ שפּאַרען מהלך, האָט ער זיך איין מאָל געלאָזט לויפֿען הענדום-פֿענדום אין סאַמע מיטען דער פּאַראַדנער גאַס, אָנגעטאָהן ווי אַ מוזשיק אין אַ קורצען פעלצעל. „ווי אזוי טהוט מען דאָס אזאָ זאָך?“ האָט מען איהם געפֿרעגט מיט כעס. „דאָס האָט דאָך געקענט אויפֿוועקען אַ חשד ביי דער פּאַליציי און מי וואָלט דיך פּשוט אַרעסטירט אלס אַ געוויינליכען ננב.“ אבער הלואי וואָלטען אלע געווען אזוי פּאַרויכטיג, ווי ער איז געווען, אין אָנגעלעגענהייטען, וועלכע האָבען געקענט אַנדערע אין געפֿאַר ברענגען.

דאָס ערשטע מאָל וואָס איך בין אינמיטן בעקאַנט געוואָרען מיט איהם איז געווען איבער סטאַנדי'ס בוך, „ווי אזוי איך האָב געפֿונען ליווינג-סטאָן.“ איין אַווענד, ווען אונזער מיטינג האָט זיך פֿערצויגען ביז צוועלף ביי נאַכט, און מיר האָבען שוין געהאַלטען ביין פֿונאַנדערגעהן, איז אַריין איינע פֿון די קאַרנילאָף'ס מיט אַ בוך אונטערן אַרעם און האָט געפֿרעגט, צי עס ניטאָ אַמאָל אימיצער צווישען אונז, וועלכער זאָל זיך קענען אונטערנעהמען איבערצוועצען, ביז אַכט אַ זייגער אין דער פֿריה, זעכצען געדרוקטע וויטלעך פֿון סטאַנלי'ס בוך. איך האָב אַ קוק געטאָהן אויף די גרויס פֿון די וויטלעך, און האָב געזאָגט, אז איך וואָלט מיך אונטערגומען די איבערזעצונג פֿאַרטיג צו מאַכען איבער נאַכט, אויב אימיצער זאָל מיר צוהעלפֿען. סמעפּניאַק האָט זיך פּאַרגעשלאָגען, און אום פֿיער אין דער פֿריה זיינען די זעכצען וויטלעך פּאַרטיג געוואָרען. דאָן האָבען מיר אויסגעלייריגט אַ טאַפּ קאַשע וואָס מי האָט פֿאַר אונז איבערגעלאָזען אויף'ן טיש, און מאַרש אַהיים. פֿון יענער נאַכט אָן זיינען מיר געוואָרען די בעסטע פֿריינד.

איך האָב תּמיד האָלט געהאַט מענשען וועלכע זיינען פֿעהיג צו אַרבייטען, און וועלכע טהוען זייער אַרבייט ריכטיג. סערגיי'ס איבערזעצונג און זיין פֿעהיגקייט שנעל צו אַרבייטען האָבען דאַרום גלייך געוואונען מיין

סימפאטהי צו איהם. אָבער שפעטער ווען אין בין מיט איהם נעהנטער בעקאנט געוואָרען, האָב איך גענומען פֿיהלען אמת'ע לעבשאַפֿט פֿאַר זיין עהרליכע, אָפֿענהערציגע נאַטור, פֿאַר זיין יוגענדליכע ענערגיע און געזונט-דען פֿערשטאַנד, פֿאַר זיין הויכע אינטעליגענץ, איינפֿאַכקייט און געטרייקייט, ווי אויך פֿאַר זיין מוטא און אויסדויער. ער האָט פֿיעל געלעזען און גע-דענקט, און מכה דעם רעוואָלוציאָנערען כאַראַקטער פֿון'ם קאַמפֿף, וועלכען ער האָט אונטערנומען האָבען מיר געהאַט עהנליכע אַנשייאַונגען. ער איז געווען מיט צעהן יאָהר אינגער פֿאַר מיר, און האָט פֿילייכט ניט אין גאַנ-צען בעגריפֿען די שווערקייט פֿון דעם קומענדען רעוואָלוציאָנערען קאַמפֿף. ער האָט אונז נאַכהער דערצעהלט, מיט פֿיעל שפּאַס, ווי ער פֿלעגט אַמאַל אַרבייטען צווישען די מוזשיקעס אין די דערפֿער. „איין מאָהל,“ זאָגט ער, „געה איך מיר אזוי שפּאַצירען אויפֿן וועג מיט נאָך אַ קאַמע-ראַד, און עס יאָגט אונז אָן אַ פּויער מיט אַ שליטען. איך האָב איהם גע-נומען זאָגען, אַז ער דאַרף ניט צאָהלען קיין פּאָדאַטקעס, אַז די טשינאַווי-קעס בערויבען דאָס פֿאַלק, און איך האָב איהם געוואָלט איבערצייגען מיט פּסוקים פֿון דער תּורה, אַז זיי מווען רעוואָלטירען. דער מוזשיק האָט גער-נומען אונטערשמיסען דעם פֿערדעל, אָבער מיר נאָך איהם; ער האָט נאָך מעהר געשמיסען די אָרעמע באַשעפֿענעס; אָבער מיר האָבען זיך געלאָזען נאָך שנעלער לויפֿען; די גאַנצע צייט האָב איך ניט אויפֿגעהערט אַניטירען פֿאַר איהם מכוּח די פּאָדאַטקעס און דעם אויפֿשטאַנד פֿון פֿאַלק. ענדליך האָט דאָס פֿערד גענומען גאַלאַפּירען; אָבער מיר זיינען נאַכגעלאָפֿען מיט די לעצטע כּוחות אונזערע און אַליץ אַניטירט און אַניטירט, ביז מיר זיינען גע-בליבען אָהן אַטהעם.“

סמעפֿניאַק איז געווען אין קאַזאַן אַ שטיקעל צייט, און איך האָב זיך מיט איהם דורכגעשריבען. ער האָט אויבויג פֿיינד געהאַט צו שרייבען בריף מיט ציפֿערען, און איך האָב פֿאַרגעשלאָגען אַנאַנדער מיטעל, אַ מיטעל, וועלכער איז אַפֿט געברויכט געוואָרען אין קאַנספּיראַציעס. איהר שרייבט זיך אַ געוועהנליכען בריעף וועגען עפעס, אָבער אין דיעזען בריעף האָבען בלויז גע-וויסע ווערטער אַ בעדייטונג, — דאָס פֿינפֿטע וואָרט, צום ביישפּיל. מיר האָבען געמוזט שרייבען לאַנגע בריעף פֿון זעקס, זיבען זייטלעך אום איבערצוגעבען איין זייטעל נייטיגע ידיעות, און מיר האָבען געמוזט אויסשאַרפֿען אונזער פֿאַנטאַזיע אום אָנצופֿילען די בריעף מיט אַלערליי מעשיות, אין וועלכע מיר פֿלעגען אַרײַנשמונגלען אַלערליי ווערטער. סערגיי, פֿון וועלכען מי האָט ניט געקענט קריגען קיין ציפֿער-בריעף, האָט זיך צוגעכאַפֿט צו דיעזען זיין קאַרעספּאַנדענץ, און ער פֿלעגט מיר שיקען בריעף מיט לאַנגע

געשיכטען, וועלכע פלעגען זיך ענדיגען מיט שוידערענדע און העכסט דראמאטישע סצענעס. ער האָט מיר נאָכהער דערצעהלט, אז דיעזע אַרמ קאַרעספּאַנדענץ האָט איהם פֿיעל געהאַלפֿען צו דער ענטוויקלונג פֿון זיין ליטעראַרישען טאַלאַנט. ווען אַ מענש האָט טאַלאַנט, העלפט איהם יעדווע-דע זאָך מיט.

אין יאָנאר אָדער פֿעברואַר, 1874, בין איך געווען אין מאַסקווע, אין איינע פֿון די הייזער, אין וועלכע איך האָב פֿערבראַכט מיין קינדהייט. איין מאָל, פֿאַרטאָג, האָט מען מיר מודיע געווען, אז אַ מוזשיק וויל מיך זעהן. איך בין אַרויס און דערזעהן סטעפּניאַק'ן, וועלכער איז נאָר וואָס געהאַט אַנטלאָפֿען פֿון טווער. ער וואַר שטאַרק געבויט, און ער צוזאַמען מיט נאָך איין עקס-אַפֿיציר, ראָגאַטשאַפּ, אויך אַ שטאַרק געבויטער מאַן, האָבען זיך אַרויסגעלאָזען און די דערפֿער אַלס האַלץ-זעגער. די אַרבייט איז געווען זעהר אַ שווערע, אָבער זיי האָבען ביידע די אַרבייט ליעב גע-האַט, און קיינעם וואָלט קיינמאָל ניט איינגעפֿאַלען, אז דיעזע צוויי האַלץ-זעגער זיינען עקס-אַפֿיצירען. אזוי האָבען זיי זיך אַרומגעשלעפט פֿון דאָרף צו דאָרף צוויי וואָכען לאַנג, און האָבען פּראָפּאָגאַנדירט רעכטס און לינקס אָהן שום פּחד. אַמאָל פֿלעגט סערגיי, וועלכער האָט געקענט אויף אויס-וועניג כּמעט דעם גאַנצען נייעם טעסטאַמענט, ריידען צו די מוזשיקעס אַלס אַ גלח, זיי איבערצייגענדיג פֿון דער ביבעל גופּא, אז זיי מוזען מאַכען אַ רעוואָלוציאָן. אַמאָל האָט ער זיך בענוצט מיט די אַרומגענומען פֿון די עקאָנאָמיסטען. די פּויערים האָבען זיך צוגעהערט צו זיי גלייך ווי זיי וואָל-טען געווען אמת'ע אפּאָסטאָלס דירעקט געשיקט פֿון גאָט אליין; זיי האָבען זיי אַרומגעפֿיהרט פֿון הויז צו הויז און האָבען זיך ענטוואַנט צו נעהמען געצאָהלט פֿון זיי. אין פֿערלוויף פֿון פֿערצעהן טאָג האָבען זיי געמאַכט אַ גרויסען רושם אין די אַרומיגע דערפֿער. זייער נאָמען איז געוואָרען פֿער-שפּרייט ווייט און ברייט. די מוזשיקעס, יונג און אַלט, האָבען זיך גענומען שושקענען אין די אויערען מכּוּח די „דעלעגאַטען“, זיי האָבען גענומען ריידען אין דער הויך וועגען די לאַנד וועלכע וועט באלד צוגענומען ווערען פֿון די לענדל־אַרדס, וועמען דער צאָר וועט געבען פענסיעס דערפֿאַר. די אינגערע לייט זיינען געוואָרען חוצפּה'דיגער געגענאיכער דער פֿאַליציי, טענה'נדיג: וואַרט נאָר אַקאָרשט, מיר וועלען זיך באלד אַ נעהם טאָהן; אָבער די בעריהמטהייט פֿון די האַלץ-זעגער איז דערגאַנגען ביו צו די אויער-רען פֿון דער פֿאַליציי, און מי האָט זיי אַרעסטירט. עס איז אַרויסגעלאָזען געוואָר-רען אַ בעפֿעהל זיי אוועקצופֿיהרען צום נעהענטסטען נאַטשאַליק, זעהן מייל ווייט פֿון דאַנען.

מי האָט זיי גענומן אונטער דער וואַך פֿון עטליכע מוזשיקעס, און אויף'ן וועג איז זיי אויסגעקומען פֿערביי צוגעהן אַ דאָרף, וועלכער האָט גראַד געפראַוועט אַ יום טוב. „וואָס, אַרעסטאַנטען? זעהר גוט! קומט נאָר אַרײַן, פֿעטערעל“, האָבען די מוזשיקעס געשריען. מי האָט זיי דאָרט אָב-געהאַלטען דעם גאַנצען טאָג, און אַרומגעשלעפט פֿון הויז צו הויז, אַלע האָבען זיי געמוזט טרינקען דאָס אייגען-געמאַכטע ביער וויפֿיעל עס קען נאָר אַרײַן אין זיי; און די וועכטער האָבען זיך ניש געלאָזען צוויי מאָהל בעמען. זיי האָבען געוויפֿען און האָבען געצוואַנגען די אַרעסטאַנטען מיט-צוטרנקען מיט זיי. „צום גליק“, האָט סערגיי געוואָגט, „האָבען זיי דער-לאַנגט דאָס ביער אין אַזעלכע מיעפֿע הילצערנע בעכער, אַז איך האָב געקענט צולייגען די מויל צום ראַנד פֿון די כלי פֿונקט ווי איך וואָלט געטרונקען, אָבער קיינער האָט ניש געקענט מערקען וויפֿיעל איך האָב אַראָבגעשלונגען“. פֿאַרנאַכט זיינען די וועכטער שוין געווען טויט שכור, און אַזוי ווי זיי האָבען ניש געוואָלט קומען פֿאַר'ן נאַטשאַליק אין אַזאַ צושטאַנד, האָבען זיי בעשלאָסען צו נעכטיגען דאָרטען. סערגיי האָט נאָך אַלין גערעדט מיט זיי; און אַלע האָבען זיך צוגעהערט און באַדויערט, וואָס אַזאַ גוטער מענש איז אַרייַנגעפֿאַלען. בעת זיי זיינען געגאַנגען שלאָפען, האָט אַ יונגער מוזשיק איינגערויסט אַ סוד סערגייען אין אויער אַרײַן, „ווען איך געה צו-מאַכען דעם טויער וועל איך איהם ניש פֿערשפּאַרען“. די צוויי אַפּאָסטעלס האָבען פֿערשטאַנען דעם וואַונק, און אַזוי שנעל ווי אַלע זיינען איינגעשלאָ-פֿען, האָבען זיי געמאַכט פֿליטה זיי האָבען זיך געלאָזט לויפֿען מיט אַלע כוחות, און אום פֿינף אַ וויגער אין דער פֿריה זיינען זיי געווען צוואַנציג מייל ווייט פֿון דעם דאָרף, ביי אַ קליינער סטאַנצאַן, וואו זיי זיינען מיט דער ערשטער באַהן אַוועק גלייך קיין מאַסקווע. סערגיי איז דאָרט פֿערבליבען, און שפעטער, ווען מיר אַלע אין פעטערסבורג זיינען שוין געווען אַרעסטירט, איז דער מאַסקווער קרוזשאַק, אונטער דעם גייסט פֿון איהם און וואַינעראַלסקי, געוואָרען דער צענטער פֿון אַגיטאַציאָן.

דא און דאָרט האָבען זיך בעזעצט קליינע גרופּעס פֿראַפּאַנאַנדיס-טען אין די שטעדטלעך און דערפֿער, זיך בעשעפֿטיגענדיג מיט אַלערליי מלאכות. אין קווינעס און אויף קליינע פֿערמס האָט איהר געקענט זעהן יונגע לייט פֿון די רייכערע קלאַסען אַרבייטענדיג פֿלייסיג און שווער, אבי צו זיין אימשטאַנדע צו קומען אין בעריהונג מיט די אַרבייטס-טאַסען. אין מאַסקווע איז עס דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז אַ מאַסע יונגע מיידלאַך פֿון רייכע פֿאַמיליעס, וועלכע האָבען געהאַט שמודירט אין דעם ציריכער אַני-וועריטעט און האָבען געגרינדעט אַ בעזונדערע אַרגאַניזאַציאָן, זיינען אַרײַן

אין די באנוועל-פאבריקען, וואו זיי פלעגען פראצעווען פֿון 14 ביז 16 שטונדען א מעת לעת, און פלעגען וואוינען אין די פאבריק קאזארמעס, פֿיהרענדיג דאסזעלבע מיזעראבלע לעבען, ווי די רוסישע פאבריק-מיידלאך. דאָס איז געווען אַ הערליכע בעוועגונג, אין וועלכע עס האָבען זיך בעטיי-ליגט ווי וועניג, פֿון צוויי ביז דריי טויזענד פּערזאָן, און צוויי אָדער דריי מאָל אזויפֿיעל האָבען סימפּאַטיוּרט און אונטערשטיצט די טהעטיגע פּיאָנערען מיט אַלע מעגליכקייטען. מיט מעהר ווי העלפֿט פֿון דיעזער מחנה האָט זיך אונזער פעטערסבורגער קרוזשאַק רעגעלמעסיג איבערגעשריבען, —נאַטירליך, אימער אויף ציפֿער לשון.

די ליטעראַטור, וועלכע מי האָט געקענט אין רוסלאַנד אַרויסגעבען אונטער דער שמערענגער צענזור—א צענזור, וועלכער האָט אונטערדרוקט דעם שוואַכסטען שפור פֿון אַ סאָציאַליסטישען געדאַנקען—האָט אונז ניט לאַנג בעפֿרידיגט, און מיר האָבען געגרינדעט אַן אייגענע דרוקעריי אין אויסלאַנד. פּאַמפֿלעטקעס פֿאַר די אַרבייטער און פּויערים האָבען געמוזט געשריבען ווערען זעהר אָפֿט, און אונזער קליינער „ליטעראַטור-קאָמיטעט“, פֿון וועלכען איך בין געווען אַ מיטגליד, איז געווען פֿערלייגט ביז איבער'ן קאָפּ מיט אַרבייט. סערגיי האָט אָנגעשריבען צוויי אַזעלכע בראַשורקעס, נאַטירליך פֿערשמעלט און פֿערדעקט מיט כלומרשט'דיגע צויבער-מעשויות, וועלכע זיינען שטאַרק פֿערברייט געוואָרען אין פּאָלק, ווייל אַנדערס האָט מען דעם סאָציאַליזמוס ניט געקענט אַריבערשמוגלען איבער דעם ביטערען גרענעץ פֿון דער צענזור. די ביכער און בראַשורען, וועלכע זיינען געדרוקט געוואָרען אין אויסלאַנד זיינען טווענדערזויי אַריינגעפֿיהרט געוואָרען אין רוסלאַנד, זיינען אָבערלייגט געוואָרען אין געוויסע פֿלעצער און פֿון דאָרטען צושיקט צו די לאַקאַלע גרופּען, וועלכע האָבען זיי פֿאַנאָדערענטהיילט צווי-שען די פּויערים און די פּאַבריק-אַרבייטער. אַלעס דאָס האָט נאַטירליך געפֿאַדערט אַ גרויסע אָרגאַניזאַציאָן, און אויך פֿיעלע נסיעות און אַ קאָ-לאַסאַלע קאָרעספּאָנדענץ, בעוואַנדערס אום צו בעשיצען אונזערע מיטהעל-פֿער און בוכלאַגערס פֿון דער פּאָליציי. מיר האָבען געהאַט ספּעציעלע ציפֿערען פֿאַר די פֿערשידענע פּראָווינציעלע גרופּען, און אָפֿט נאָכדעם ווי זעקס אָדער זיבען שעה צייט זיינען פֿערבראַכט געוואָרען, דיסקוטירענדיג אַלע איינצעלהייטען, האָבען די פֿרויען, וועלכע האָבען זיך ניט געוואַלט פֿערלאָזען אויף אונזער פינאָליכטקייט אין דער ציפֿער-קאָרעספּאָנדענץ, פֿער-בראַכט גאַנצע נעכט פֿערשרייבענדיג גרויסע בויגענס פּאַפּיר מיט קאַבאַ-ליסטישע פֿיגורען און צייכענס.

ביי אונזערע פּערוואַמלונגען האָט תּמיד געהערשט די ברידערליכסטע

הערצליכקייט. פאָרויצענדע און אנדערע פאָרמאלימעטען זיינען אזוי פאָר- האַסט ביים רוסע, אז מיר האָבען זיי קיינמאָל ניט געהאַט אויף די מי- טינגס אונזערע; און כאַטש אפילו אונזערע דעכאַטען זיינען אָפּטמאָלס געווען זעהר היציגע, בעזאָנדערס, ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט מכוח „פּראָ- גראַמעס“, פֿון דעסוועגען זיינען מיר תמיד אויסגעקומען אָהן די פאָרמאָ- לימעטען פֿון די מעריב-לענדער. אַלעס, וואָס מי האָט געברויכט איז געווען אַ פאָלשטענדיגע ערנסקייט, אַן אַלגעמיינער וואונש צו שליכטען אַלע שוועריגקייטען ווי אַם בעסטען, און אַן אָפּען אויסגעשפּראַכענע פֿעראַכטונג פֿאַר אַלעס דעם, וועלכעס האָט אַרויסגעוויזען דעם מינדעסטען טעאַטראַ- לישען עפֿעקט. ווען אימיצער פֿון אונז האָט געסמייעט אַרויסצואוויזען זיין אַראַטאָרישע רעדנער-קראַפֿט ביי אַ מיטינג, האָבען איהם כּאָלד עטליכע פֿריינדליכע וויטצען דערמאָנט, אז זיין טרחה איז ניט אַם פּלאַץ. מיר האָבען אָפּט געמוזט צובייסען ביי די מיטינגס, און דיעזע מאָהלצייטען זיינען תמיד בעשטאַנען פֿון געבייטעלט ברויט מיט אוגערקעס, אַ שטיקעל קעז, און אַ היבש ביסעל וואַסערדיגע טהעע צו לעשען דעם דורשט אונזערען, ניט דאָ- רום ווייל ס'האָט אונז אויסגעפֿעהלט געלד; ס'איז אימער געווען גענוג, און דאָך האָבען מיר קיינמאָל ניט געהאַט צופֿיעל אום אימשטאַנד צו זיין צו דעקען די אַלץ גרעסערע און גרעסערע הוצאות פֿאַר דרוקען, טראַנס- פּאָרטירען ביכער, בעהאַלטען פֿריינד, וועלכע די פּאָליציי האָט געזוכט, און פֿאַר נייע אונטערנעהמונגען.

אין פעטערסבורג האָט עס אונז ניט לאַנג גענומען בעפֿאַר מיר האָבען עטאָבלירט אַ ברייטע בעקאַנטשאַפֿט אונטער די ארכיטעקטור. סער- דוקאַף, אַ יונגער מאַן מיט גרויסאַרטיגער בילדונג, האָט געקראָגען אַ סך פֿריינד צווישען די אינזשענירען, פֿון וועלכע דאָס רוב האָבען געאַרבייט אין דער רעגירונגס-פּאַבריק פֿון דער אַרטילעריע דעפּאַרטאַמענט, און ער האָט אַרגאַניזירט אַ קרוושאַק פֿון וועלכע דרייסיג מיטגלידער, וועלכע פֿלעגען זיך צוזאַמענקומען פֿאַר פּאַרלעזונגען און דיסקוסיאָנען. די אינזשע- נירען אין פעטערסבורג קריגען אַ נישקשה'דיגען געהאַלט, און די אונפֿעהריירטע זיינען ניט שלעכט אָב. זיי זיינען אין גיכען בעקאַנט גע- וואָרען מיט דער ראַדיקאַלער און סאָציאַליסטישער ליטעראַטור פֿון יענער צייט—באַקל, לאַסאַל, מילל, דרייפער, שפּיעלהאַגען; און אין זייער אַנזיכט האָבען זיך דיעזע אינזשענירען וועניג אונטערשידען פֿון סטודענטען. כּעת קעלניץ, סערגיי און איך זיינען אַריינגעטראָטען אין די בעווגונג, האָבען מיר זייער קרוושאַק אָפּט בעזוכט און מיר פֿלעגען האַלטען פּאַרשידענע פּאַר- טרעגע פּאַר זיין. דאָך זיינען אונזערע האָפֿנונגען, אז דיעזע יונגע מענשען

וועלען מיט דער צייט ווערען הייסע פראָפאָגאָנדיסמען צווישען די וועניגער פרווילעגירטע אַרבייטער, ניט פֿערווירקליכט געוואָרען, אין אַ פֿרייע לאַנד וואָלטען זיי געווען די געוועהנליכע וואָרט-פֿיהרער אויף עפֿענטליכע פֿער-זאַמלונגען; אָבער אַקראַט ווי די פרווילעגירטע זייגערמאַכער פֿון זשענעוואַ, האָבען זיי אויך געקוקט אויף די „פראָסטערע“ אַרבייטער פֿון אויבען אַראָב, און צו ווערען מאַרטירער פֿאַר די סאַציאַליסטישע זאַכע האָבען זיי זיך הפנים ניט שטאַרק געאיילט. ערשט שפּעטער, נאָכדעם ווי זיי זיינען אַרעס-טירט געוואָרען און נאָכדעם ווי זיי זיינען אָבגעזעסען צו דריי, פיער יאָהר אין די טורמעס בלויז דערפֿאַר, וואָס זיי האָבען געהאַט די חוצפה צו דענ-קען סאַציאַליסטיש, און נאָכדעם ווי זיי האָבען געהאַט מיט זייערע אייגענע ליידען אויסגעמאַסען די פֿולע טיפֿעניש פֿון רוסישען דעספֿאָטיזמוס, ערשט דאַן זיינען אַ סך פֿון זיי געוואָרען היציגע פראָפאָגאָנדיסמען, דער הויפט פֿון אַ פֿאַליטישער רעוואָלוציאָן.

מיין האַרץ אין געווען ספּעציעל מיט די וועבער און די באַנוועל אַרבייטער. אין פעטערסבורג זיינען פֿאַראַן מיווענדער זייערע, וואָס אַרביי-מען דאָרט אין ווינטער און קעהרען צוריק זומער אין די דערפֿער, וואו זיי בעאַרבייטען די פֿאַרמס, אויף וועלכע זיי זיינען געבאָרען געוואָרען. האַלב פּויער און האַלב פֿאַבריק-אַרבייטער, פֿלעגט דיעזער סאָרט פראָלע-טאַריער דאָס רוב בלייבען ביים סאַציאַלען גייסט פֿון דעם רוסישען מווישק. די בעוועגונג האָט זיך פֿערשפּרייט ווי ווילד-פֿייער צווישען זיי. מיר האָבען געמוזט צוריקהאַלטען זייער פֿייערדיגען גייסט; אַז ניט וואָלטען זיי געבראַכט צו שלעפּען צו אונז אויף די לאַזשעס הונדערטע מיט אַ מאָל, יונגע און אַלטע. די מעהרסטע פֿון זיי האָבען געלעבט אין קליינע גרופּען, אָדער אַרמעלען, צעהן אָדער צוועלף זייערע פֿלעגען זיך דינגען אַ דירה צוזאַמען און עסען צוזאַמען, און צום סוף חורש פֿלעגט יעטוועדער בעצאָהלען זיין חלק הוצאה. אין דיעזע לאַזשים פֿלעגען מיר אָפֿט געהן, און די וועבער האָבען אונז אין ניכען בעקאַנט געמאַכט מיט אַנדערע אַרמעלען, פֿון שמיין-האַקער, משעסליאַרעס, און דאָס גלייכען. אין מאַנכע פֿון דיעזע אַרמעלען זיינען סערגיי, קעלניץ און נאָך צוויי פֿון אונזערע פֿריינד, געווען ווי ביי זיך אין דער היים, און פֿלעגען פֿערבריינגען נאַנצע נעכט ריידענדיג איבער סאַציאַליזמוס. אַ חוץ דעם, האָבען מיר געהאַט אין פֿערשידענע קוואַרטאַ-לען פֿון פעטערסבורג בעזונדערע דירות, וועלכע זיינען אויפֿגעהאַלטען געוואָרען פֿון אונזערע מענשען, און אַהין פֿלעגען קומען צעהן, צוועלף אַרבייטער יעדען אויף דער נאַכט זיך לערנען שרייבען און לעזען, און דערנאָך זיך דורכשמועסען אַביסעל מכוח אַנדערע זאַכען. פֿון צייט צו צייט

פֿלעגט איינער פֿון אונז אוועק אין די דערפֿער פֿון אונזערע נייע פֿריינד, און פֿערבריינגען מיט זיי צוזאמען א פֿאַר וואָכען, פֿראַפּאָאָנאָדירענדיג דאָרט פֿראַנק און פֿריי צווישען די מוזשיקעס.

פֿערשטעהט זיך, אַז אַלע די וואָס האָבען געהאַט עסקים מיט די עזען קלאַס אַרבייטער האָבען געמוזט זיין אָנגעטראָגן פּונקט אזוי ווי זיי אליין; ד. ה. אין מוזשימסקע קליידער. דער אָבגרונד צווישען די פּויערים און די געביל-דעמע איז אזוי גרויס אין רוסלאַנד, און די בעריהרונג איז צווישען זיי אזוי זעלמען, אַז נישט נאָר אין דאָרף ציהט אויף זיך דער שמעדיש געקליידער-טער די אַלגעמיינע אויפֿמערקזאָמקייט, נאָר אפילו אין שטאָדט ווען מי זעהט איינעם, וועמעס שפּראַך און קליידער זיינען נישט די פֿון אַן אַרבייטער, אומגעהן מיט אַרבייטער, ווערט באלד דער פֿערדאַכט פֿון דער פּאַרזיי ערוועקט און מי הויבט איהם אָן נאָכצושפּירען. „צו וואָס בריוו ער אַרומ-צוגעהן מיט „נידריגע“ מענשען, אויב ער האָט נישט דערביי עפעס אַ ביזע מחשבה?“ מיר איז אָפֿט אויסגעקומען נאָך אַ גרויסאַרטיגען מיטאַג אין אַ פֿירשטליכע הויז, אָדער גאָר אין אַ ווינטער-פּאַלאַץ פֿון אַ קיזער, וואוהין איך האָב מיך אָפֿט בעגעבען אום זיך צו זעהען מיט אַ פֿריינד, צו כאַפּען אַ דראַשקע, און אוועקצולויפֿען אויף אַן אַרעמען סטודענט'ס לאַזשי ערגעץ אין אַ פּאַרשטעטעל, אויף גיך אומבייטען מיין פֿראַק גאַרדעראָבע אויף אַ ציצענע העמד, מוזשימסקע סטיוועל, אַ קורץ פּעלצעל, און פּלוידערענדיג מיט די פּויערים אויף'ן וועג, זיך צו בעגעבען צו מינע נייע פֿריינד, די אַרבייטער, ערגעץ אין אַ שמוציגע הינטער-געסעל. איך האָב זיי דערזעהלט, וואָס איך האָב געזעהן פֿון דער אַרבייטער בעוועגונג אין אויסלאַנד. זיי האָבען זיך נייגיריג צוגעהערט; נישט אַ וואָרט האָבען זיי פֿערלוירען; און דאָן איז געקומען די פֿראַגע: „וואָס קענען מיר טהאָן אין רוסלאַנד?“ „אגוירט, אַרגאַניזירט“ האָבען מיר געענטפֿערט, „דער וועג איז נישט קיין דרך המלך, ער איז פֿול דערנער,“ און מיר האָבען זיי פֿאַרגעלעזען אַ פּאַר-פּולערע געשיכטע פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. יעדער איינער האָט בעוואונדערט ה. שאַוועל, וועלכער איז אַרומגעגאַנגען אין פֿראַנקרייך פֿון דאָרף צו דאָרף, פֿערטהיילענדיג פֿערבאַטענע ביכער, און אַלע האָבען זיי געברענט מיט חשק צו פֿאַלגען זיין ביישפּיל. „רייד זיך דורך מיט אַנדערע,“ האָבען זיי געראַמעהן, „בריינגט זיי צוזאַמען און ווען מיר וועלען זיין גע-נוג גרויס אין צאָהל, וועלען מיר דאַמאַלס זעהן וואָס מי קען טהאָן.“ זיי האָבען פֿאַלקאַמען פֿערשמאַנען, און מיר האָבען בלויז געברויכט איינצוהאַל-טען וייער פֿייערדיגען ענטהוואָמוס.

צווישען זיי האָב איך פֿערבראַכט מינע גליקליכסטע שטונדען. דער

טאָג פֿון ניי-יאָהר פֿון 1874, דער לעצטער אָווענד, וועלכען איך האָב פֿערבראַכט אין רוסלאַנד אין פֿרייהייט, איז בעזאָנדערס איינגעקריצט אין מיין זכרון. איין אָווענד בעפֿאַר, בין איך געווען אין אַן ערהאַבענע געוועל-שאַפֿט. ערמונטערענדע, נאָבעלע ווערטער ווינען אויסגעשפּראַכען געוואָרען יענע נאַכט וועגען דעם בירגער'ס פֿליכט, דאָס וואָהל-וויין פֿון'ס לאַנד און דאָס גלייכען; אָבער אונטער אַלע דיעזע ריהרענדע רעדען האָט זיך גע-הערט איין און דערזעלבער טאָן: ווי היט מען דאָ די אייגענע פּערזאָן. דאָך האָט קיינער נישט געהאַט דעם מוטה צו זאָגען אָפֿען, אַז ער איז בערייט צו טהאָן בלויז דאָס, וואָס וועט נישט בריינגען אין געפֿאַהר וויין אייגענע הויט. סאָפֿיזמען—סאָפֿיזמען אָהן אַ סוף—וועגען די לאַנגזאַמקייט פֿון עוואָלוציאָן, די אונטערזינדיקייט פֿון די נידריגע קלאַסען, די נוצלאָזיקייט פֿון אָפּפֿער, ווינען אָנגערעדט געוואָרען, אום צו רעכטפֿערטיגען די בעהאַלטענע געדאַנקען. און אַלעס דאָס איז געווען צוזאַמענגעמישט מיט פֿערזיכערונגען פֿון יעדענס בערייטוויליקייט צו בריינגען אָפּפֿער. איך בין אוועק אַהיים; אַ געוואָלדיגע טרויעריגקייט האָט מיך בעהערשט אין מיטען פֿון דיעזע אַלע ריידערייען.

אויף מאָרגען אין דער פֿריה בין איך אוועק אויף אַ וועבער פֿער-זאַמלונג, וועלכע האָט שטאַמעפֿונגען אין אַן אונטערזינדישען פֿינסטערען חדר. איך בין געווען אָנגעטהאָן ווי אַ מושיק און האָב מיך פֿערלאָרען אין דער מאַסע פֿון די איבעריגע פּויערשע פעלצלעך. מיין חבר, וועלכער איז געווען בעקאַנט מיט די אַרבייטער, האָט מיך פֿאַרגעשטעלט איינפֿאַך: „באַראָדן, אַ פֿריינד.“ „דערזעהל אינו, באַראָדן“, האָט ער געזאָגט, „וואָס דו האָסט געזעהן אין אויסלאַנד“. און איך האָב גערעדט וועגען די אַרביי-טער-בעוועגונג אין מעריב-איראָפּאַ, איהרע קעמפֿע, איהרע שוועריגקייטען און איהרע האַפֿנונגען.

דאָס פּובליקום איז בעשטאַנען מייסטענטיילס פֿון מיטעליעריגע מענשען, וועלכע וואָרען שטאַרק פֿעראינטערעסירט. זיי האָבען מיך געפֿרעגט פֿראַגען, אַלעס צום פּונקט, וועגען די קלענסטע איינצעלהייטען פֿון די אַרבייטער-יוניאָנס, די ציעלען פֿון די אינטערנאַציאָנאַלע אַסאָסיאַציאָן, און איהרע שאַנסען אויף ערפֿאָלג. נאַכהער ווינען געקומען פֿראַגען מכוח רוס-לאַנד גופּא; וואָס דאָ קען געטהאָן ווערען און מכוח די אויסזיכטען פֿון אונזער פֿראַפּאָגאַנדאַ. איך האָב קיינמאַל נישט פֿערקלענערט די געפֿאַהר פֿון אונזער אַגיאָסיאַן און האָב אָפֿען אַרויסגעזאָגט, דאָס וואָס איך האָב גע-דענקט. „אונז וועט מען מסתּמא פֿערשיקען נאָך סיביר אין אַ שענעהם טאָג, און אייך—אַ סך פֿון אייך—וועט מען אַבהאַלטען מאַנאַטען לאַנג אין

געפֿענגניס, דערפֿאַר וואָס איהר האָט אויסגעהערט אונזערע רעדעס". דיעזע פֿינסטערע אויסזיכט האָט זיי נישט אָבגעשראַקען. „נו, וואָס איז? אין סיביר זיינען דאָך אויך דאָ מענשען—נישט בלויז בערען." „דאָרט וואו מענשען לעבען, קענען דאָך אנדערע אויך לעבען." „דער טייוועל איז נישט אזוי שוואַרץ, ווי מי מאַלט איהם". „אז מי געהט אין דער מלחמה, מוז מען קענען פֿולווער שמעקען", האָבען זיי געענטפֿערט, בעת מיר האָבען זיך מיט זיי געזעגענט, און נאכדער, ווען עטליכע פֿון זיי זיינען אַרעסטירט געוואָרען, האָבען זיי כמעט אַלע זיך געהאַלטען בראַוו און האָבען קיינעם פֿון אונז נישט אַרויסגעגעבען.

אין די צוויי יאָהר פֿון וועלכע איך רייד דאָ יעצט זיינן פֿיעלע פֿערהאַפֿטיגונגען געמאַכט געוואָרען אי אין פעטערסבורג, אי אויף דער פֿראַ-ווינק. עס איז נישט אַוועק איין מאָנאַט מיר זאָלען נישט פֿערלירען איינעם פֿון אונזער מיטע, אָדער נישט הערען פֿון דיעזער אָדער יענער פֿראַוויניציאָנעלער גרופֿע, אז קאַמעראַדען זיינען פֿערשוואונדען געוואָרען. אַם ענדע פֿון 1873, זיינען די אַרעסטען געוואָרען וואָס אַ מאָל אַלץ אַפֿטער און אַפֿטער. אין נאָוועמבער איז איינע פֿון די פֿאַרשטענדלעך פֿון פעטערסבורג איבערפֿאַלען געוואָרען פֿון דער פֿאָליציי. מיר האָבען פֿערלאָרען פֿעראַווסקאַיאַ און דריי אַנדערע פֿריינד, און אַלע אונזערע פֿערבינדונגען מיט די אַרבייטער פֿון יענעם שטעטלעך האָבען געמוזט אָבגעהאַקט ווערען. מיר האָבען געגרינג-דעט אַ נייעם פֿעראַיין ווייטער אַרויס פֿון שטאָדט, אָבער אויך דיעזען האָ-בען מיר שנעל געמוזט אויפֿגעבען. די פֿאָליציי איז געוואָרען זעהר וואַכזאַם, און די ערשיינונג פֿון אַ סטודענט אין אַן אַרבייטס-קוואַרטאַל איז גלויך געוואָרען פֿערדעכטיגט. איבעראַל צווישען די אַרבייטער האָבען זיך געפֿונען שפּיאָנען, וועלכע האָבען זיי שטאַרק געהייט. דימיטרי קעלניץ, סערגיי און איך, אין אונזערע קורצע פעלצלעך, און מיט אונזער פּויערשען אויסזעהען, זיינען זיי עס איז דורך אונבעמערקט, און מיר האָבען ווייטער, ווי פֿריהער בעזוכט די געפֿעהרליכע מקומות. אָבער דימיטרי און סערגיי, וועלכע זיינען בעריהמט געוואָרען אין די אַרבייטער-קוואַרטאַלען, זיינען שטאַרק געזוכט געוואָרען פֿון דער פֿאָליציי, און ווען מען וואָלט זיי צופֿלעג געפֿונען אין דער צייט פֿון אַן אָביסק אויף אַ פֿריינד'ס לאָזשי, וואָלט מען זיי גלויך אַרעסטירט. עס זיינען געווען צייטען, ווען דימיטרי האָט געמוזט אַרומגעהן אַ גאַנצען טאָג און זוכען אַ פּלאַץ, וואו ער זאָל קענען נעכטיגען, מיט מעהר אָדער ווייניגער זיכערהייט. „קען איך נישט שלאָפֿען דאָ ביי דיר היינט-טיגע נאַכט?" פֿלעגט ער אַ פֿרעג טהאַן, אַריינפֿאַלענדיג שפּעט אין אָווענד צו אַ קאַמעראַד. „אונגעגליך. מיין לאָזשי ווערט שטאַרק שפּיאָנירט די

לעצמע ציימ. געה בעסער צו נ." „אָט קום איך עכען פֿון איהם, און ער זאָגט אז זיין נאכבאָראַפֿט איז פֿול מיט שפּיאַנען." „מאָ געה זשע אַריבער צו מ. ער איז אַ גוטער פֿריינד מיינער און אויסער פֿערדאכט. אָבער עס איז ווייט פֿון ראַנען און דו מוזט נעהמען איין איזוואָזשיק. אָט איז געלד." אָבער דימיטרי האָט אויס פּרינציפּ קיינמאָל קיין איזוואָזשיק ניט גענומען. ער פֿלעגט זיך לאָזען געהן אַזש אין יענעם עק שטאָרט אום צו געפֿינען אַ נאכטלעגער, אָדער אַ ניט, איז ער אַריין צו אַ פֿריינד, וועלכער האָט יעדע מינוט ערוואַרטעט אַן אָביסק ביי זיך.

אין יאָנואַר 1874, איז אַן אַנדער גרופּע בעפֿאלען געוואָרען פֿון דער פּאָליציי — אונזער הויפט פּעסמונג פֿון פּראָפּאָגאַנדאַ צווישען די וועבער. מאַנכע פֿון אונזערע בעסטע קרעפֿטע זיינען פֿערשוואַנדען געוואָ- רען הינמער די טויערען פֿון דער געהיימער דריטער אָטדעלעניע. אונזער צירקעל איז געוואָרען וואָס אַמאָל קלענער. אַלגעמיינע פֿערוואַלונגען זיינען געוואָרען שווערער. מיר האָבען געמאַכט פֿער- צווייפֿעלטע אַנשטריינגונגען צו בילדען נייע גרופּען פֿון יונגע לייט, וועלכע זאָלען קענען פּאַרטועצען די אַרבייט בעת מיר וועלען אַלע זיין אַרעסטירט.

טשאַיקאָוסיקי איז דאַמאָלס געווען אין זיך רוסלאַנד און מיר האָבען געצוואַונגען דימיטריען און סערגייען צו פֿערלאָזען פּעטערסבורג—בוכשטעב- ליך מיט געוואַלט זיי אַרויסגעטריבען פֿון שטאָרט. פֿון גאַנצען קרוזשאַק זיינען בלוזי געבליבען פֿינף אָדער זעקס אונזערע. איך האָב גערעכענט, אַזוי שנעל ווי איך וועל איבערגעבען מיין בוך דער געאַגראַפֿישער גע- זעלשאַפֿט, אָבצופֿאַרען אין זיד-וועסט רוסלאַנד, און דאָרט צו גרינדען אַ לאַנד-פֿעראיין. עהנליך צו דעם פֿעראיין, וועלכער איז געווען אַזוי מעכטיג אין אירלאַנד אַם ענדע פֿון די זעכציגער יאָהרען.

נאָך צוויי מאַנאַט, מעהר אָדער וועניגער שטילע, האָבען מיר אויס- געפֿונען אין מיט'ן מערץ, אַז כמעט דער גאַנצער קרוזשאַק פֿון די אינ- זשענערען איז אַרעסטירט געוואָרען און מיט זיי אַ יונגער מאַן מיט דעם נאָמען ניוואָקיין, אַ געוועזענער סטודענט, וועלכען זיי האָבען אונגליקליכער ווייזע געשאַנקען צופֿערטרויען; מיר זיינען געווען זיכער, אַז אום זיך ריין צו וואַשען, וועט דייערער חברה'מאַן אונז אַלעמען אַרויסגעבען. אַ חוץ די- מיטריען און סערגייען האָט ער אויך געקענט סערדאָקאווען, דעם גרינדער פֿון קרוזשאַק, און מיך. אין עטליכע מעג אַרום זיינען צוויי וועבער—זעהר אונפֿערטרויליכע חברה-לייט, וועלכע האָבען אפילו געהאַט אויסגעשווינ- דעלט געלד פֿון זייערע קאַמעראַדען, און וועלכע האָבען מיך געקענט

אונטער דעם נאָמען באַראָדין—אַרעסמירט געוואָרען. מיר האָבען געוואוסט, אז זיי וועלען געוויס ארויסשיקען די פּאָליציי אויף'ן שלאָד פֿון באַראָדין, דעם מאַן, וועלכער איז געגאַנגען אָנגעמאַהן ווי אַ מוּזיק, און האָט אָפֿט גערעדט ביי די וועכער-פֿערוואַלונגען. אין אַ וואָך צייט זיינען אַלע מיטגלידער פֿון אונזער קרוואַק אַרעסמירט געוואָרען, אַ הויז סעראַקאָוו און אײך.

פֿאַר אונז ביידען, סעראַקאָווען און מיר, איז אַלואַ קיין אַנדער ברירה ניט געבליבען, ווי צו ענטלויפֿען פֿון פעטערסבורג—וואָס דאָס האָט בען מיר גראַדע ניט געוואָלט. די גאַנצע אונגעהייערע אָרגאַניזאַציע אונזער-רע צו דרוקען בראַשורען און זיי אַריינצושמונגלען קיין רוסלאַנד; דער גאַנצער פּלאַנטער פֿון קרייזען, פֿאַרמס און קאָלאָניעס מיט וועלכע מיר האָבען זיך קאַרעספּאָנדירט כמעט אין פֿערציג (פֿון די פֿופֿציג) גובערניעס פֿון אייראָפּעאישען רוסלאַנד, און וועלכע זיינען לאַנזאַס אויפגעבויט געוואָרען אין פֿערלויף פֿון די לעצטע צוויי יאָהר; און ענדליך אונזערע אַרבייטער-טרופֿען פֿון פעטערסבורג און אונזערע פֿיער פֿערשידענע צענטערס פֿאַר פֿראַפּאָגאַנדאַ אונטער די אַרבייטער פֿון דער הויפט שטאָדט—ווי האָט בען מיר דאָס אַלעס געקענט לאָזען אין מיטען, איידער מיר האָבען גע-פֿונען אַנדערע מענטשן, וועלכע וואָלען קענען אָנפֿיהרען אונזער אַרבייט? מיר האָבען בעשלאָסען אַריינצונעהמען אין אונזער קרוואַק צוויי נייע מיטגלידער, און זיי איבערגעבען די אַרבייט. מיר האָבען זיך יעדען אָווענד בעגעגענט אין פֿערשידענע טהיילען פֿון שטאָדט. און אזוי ווי מיר האָבען קיינמאָל ניט געהאַלטען קיין געשריבענע נעמען אָדער אַדרעסען, האָבען מיר זיי געמוזט אויסלערנען הונדערטע נעמען און אַדרעסען און אַ דוצען ציפֿער-לשונות, זיי איבערוואַגענדיג איין מאָל און נאָך אַ מאָל, ביז אונזערע נייע פֿריינד האָבען זיי געהאַט אויסגעלערענט אויף אויסווייניג. יעדען אָווענד האָבען מיר אזוי אַרום איבערגעקוקט די גאַנצע לאַנדקאַרטע פֿון אייראָפּאַ, זיך בעזאָגנערס אָבשטעלענדיג אויף די גרענעצען פֿון די מעריב לענדער, וועלכע זיינען געווען בעזעצט מיט מענער און פֿרויען, וואָס האָבען זיך בעשעפּטיגט מיט דעם וואָס זיי פֿלענען אָבנעהמען די ביכער פֿון די מויליבערס, און אויף די מזרח גובערניעס, וואו מיר האָבען געהאַט אונזער-רע הויפט-קאָלאָניעס. דאָן האָבען מיר אויך געמוזט, אימער פֿערקליידער-טעהייד, נאַטירליך, אַרומפֿיהרען אונזערע נייע קאַמעראַדען צו אונזערע סימפּאַטיזירער, און פֿאַרשטעלען זיי פֿאַר די אַרבייטער, וועלכע וואַרען נאָך ניט אַרעסמירט.

מיר האָבען געמוזט פֿון צייט צו צייט נעלם ווערען פֿון אונזער

וואָהנונג און זיך בעזעצן אונטער א פֿריש געבאָקענעם נאָמען און אַ שפּאַגעל נייע דירה, סערדאָקאָו איז אַוועק פֿון זיין לאַזשיע, און ניט האָב בענדיג קיין פּאַספּאָרט, האָט ער זיך בעהאַלטען ביי פֿערשידענע פֿריינד. איך האָב אויך געוואָלט אזוי טהאָן, אָבער אַ מאָדנער אומשטאַנד האָט זיך אַרײַנגעמישט, איך האָב גראַד דאַמאָלס געהאַט געענדיגט מיין בוך איבער די אייזיגע שיכטען פֿון פֿינלאַנד און רוסלאַנד, און דאָס האָט געוואָלט פֿאַר-געלעזען ווערען ביי אַ מיטינג פֿון דער געאָגראַפֿישער געזעלשאַפֿט. די איינלאַדונגען זיינען שוין געווען אַרויסגעשיקט, אָבער אזוי ווי גראַד אין יענעם טאָג האָבען ביידע געאַלאָגישע געזעלשאַפֿטען פֿון פעטערסבורג געהאַט אַ געמײנשאַפֿטליכע פֿערזאַמלונג, האָבען זיי געבעטען די געאָגראַפֿישע גע-זעלשאַפֿט זי וואָל אָבלייגען מיין רעפּאָרט אויף אַ וואָך. זיי האָבען געוואוסט אז איך וועל פֿאַרברײַנגען געוויסע אידעען וועגען די פֿערשפּרייטונג פֿון דער אייז-פֿלעכע אזוי ווייט ווי מיטעל רוסלאַנד; און אונזערע געאַלאָגען, מיט דער אויסנאַהמע פֿון מיין פֿריינד און לעהרער, פֿרידריך שמידט, האָבען געהאַלטען עס פֿאַר אַ צו פֿאַנטאַסטישע טהעאָריע, און האָבען געוואָלט גרינדליך דיסקוטירען דעריבער. איך האָב אַלואָ ניט געקענט אָבפֿאַהרען בײַ און אַ וואָך אַרום.

פֿרעמער מענשען פֿלעגען אַרומקריכען אַרום מיין הויז, פֿלעגען צו מיר אַרײַנקומען מיט אַלערליי משונה'דיגע תּירוצים: איינער האָט, למשל, געוואָלט קויפֿען אַ וואַלד פֿון מיין גוט אין טאַמבאָוו, וואו עס איז גאָר קײַנ-מאַל קיין וואַלד ניט געווען. איך האָב אויף'ן גאַס איינמאַל דערועהן איינעם פֿון די צוויי אַרעסטירטע וועבער, וועלכע איך האָב שוין פֿריהער דערמאָנט, און אזוי האָב איך אויסגעפֿונען, אז מיין הויז ווערט געוואָמטשט. דאָך האָב איך זיך געמוזט מאַכען ווי ניט מיך מײַנט עס, מחמת איך האָב געמוזט פֿאַרקומען פֿאַר די געאָגראַפֿישע געזעלשאַפֿט דעם קומענדיגן פֿריי-טאָג צו נאַכט.

דער מיטינג איז אָבגעהאַלטען געוואָרען. די דיסקוסיאָנען זיינען גע-ווען זעהר לעבהאַפֿטע, און איין פּונקט לבל הפּחות, אין געוואונגען געוואָ-רען. עס איז אַנערקענט געוואָרען, אז אַלע אַלמע טהעאָריעס וועגען די מבול-פּעריאָדע אין רוסלאַנד וואָרען גענצליך פֿאַלש, און אז מי מוז גאָר אויף דאָס נייע אָנהויבען צו אונטערזוכען דיזע פֿראַגע, און פֿון אַן אנדער שטאַנדפּונקט. איך האָב געהאַט דעם פֿעריגעניגען צו הערען אונזער גרעסטען געאַלאָג באַרבאָ-דע-מאָרני, זאָגען: "יאַ אייז-שיטע, ניט אייז-שיכטע, מיר מוזען צוגעבען מײַנע הערען, אז אַלעס וואָס מיר האָבען פֿריהער געוואוסט וועגען די אַרבייט פֿון דעם שווימענדיגן אייז האָט יעצט לחלוטין קיין שום

באָדען ניט אין ווירקליכער פֿאַרשונג". און באַלד אויף'ן זעלבן מיטינג בין איך פֿאַרגעשלאָגען געוואָרען אַלס פּרעזידענט פֿון דער פֿיזיש-געאָגראַפֿישער סעקציאָן, וועהרענד איך האָב זיך אַליין געפֿרעגט צו איך וועל נאָך די זעלבע נאָכט ניט ברויכען צו נעכטיגען אין דער טורמע פֿון דער „טרעמיע אָטדעלעניע".

עס וואָלט גלייכער געווען פֿאַר מיר גאָר ניט צוריקצוקעהרען אויף מיין לאָזשיע, אָבער איך בין געווען טויט מיעד נאָך די אַנשטרענגונג פֿון די לעצטע עטליכע טעג; און בין אוועק אַהיים. יענע נאָכט איז קיין אָביסק ניט געווען, איך האָב דורכגעקוקט אַלע פּאַפּירען, האָב פֿערברענט אַלעס, וואָס האָט געקענט פֿערוויקלען אַנדערע, האָב צוואַמענגעפּאַקט מייע זאַ-כען און בין געווען פֿאַרטיג צו וואַנדערען ווייטער. אַז מי האָט מיך געהיט האָב איך געוואוסט, נאָר איך האָב געהאַפֿט, אַז די פּאָליציי וועט מיר ניט אָבשטאַמען איהר בעווך ביז שפעט אין דער נאָכט, און אַז איך וועל קענען פֿאַרנאָכט זיך דורכ'נב'ענען אונגעמערקט. ווען עס איז געוואָרען דונקעל און איך האָב מיך געלאָזען געהן אויף דרויסען, האָט מיר איינע פֿון די דינסט-מיידלאַך געזאָגט: „געהט בעסער דורך די הינטער טהור". איך האָב פֿער-שמאַנען דעם וואונק און בין שנעל אַרונטער פֿון די טרעפּען און אַרויס פֿון הויז. בלויז איין איינציגער אייוואַזשיק איז געשטאַנען לעבען מויער. איך בין אַריינגעשפרונגען אין די דראַשקע און בין אוועק אויף נעווסקי פּראַספעקט. אַנפֿאַנגס האָט קיינער ניט נאָכגעפֿאַלגט, און איך האָב גע-מיינט, אַז איך בין שוין זיכער; אָבער איך האָב באַלד דערזעהן אַ צווייטע דראַשקע יאָגענדיג זיך נאָך אונז מיט אַלע כוחות; אונזער פֿערד האָט זיך עפעס אַבגעהאַלמען און דער יאָגענדיגער פֿערד איז אונז פֿערביי-געפֿאַהרען.

ווי ערשטינס בין איך געוואָרען בעת איך האָב דערזעהן אין דער דראַשקע איינעם פֿון די אַרעסטירטע וועבער! לעבען איהם איז געזעסען נאָך אימיצער. ער האָט אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד פונקט ווי ער וואָלט מיר עפעס וועלען זאָגען. איך האָב געהייסען מיין אייוואַזשיק סאַא-פען. „אפשר האָט מען איהם אַרויסגעלאָזען פֿון טורמע", האָב איך זיך געטראַכט, „און ער האָט מיר עמוואָס וויכטיגעס מיטצוטהיילען". אָבער אַזוי שנעל ווי מיר האָבען זיך אַבגעשטעלט, האָט דער מאַן, וואָס איז געזעסען לעבען איהם—אַ שפּיאָן—אַ געשריי געמאַהן: „הער באַראַדן, הער קראַד-פּאַטקין, איך אַרעסטיר אייך!" ער האָט געגעבען אַ סיגנאַל די גאַראַדאָואַיס, וועלכע זיינען דאַרטען געווען מאַסענהאַפֿט, איז בעת מעשה אַריינגעשפרונג-גען אין מיין דראַשקע און האָט מיר געוויזען אַ פּאַפּיער אונטערנע'ח'תמ'מ

פֿון דער פעטערסבורגער פּאָליציי. „איך האָב אַן אוקאַז אייך צו בריינגען פֿאַר'ן גענעראַל-גובערנאַטאָר צו מאַכען אַן ערקלעהרונג", האָט ער געזאָגט. זיך שטעלען דאָגענען וואָר אונטערגליד, — עטליכע פּאָליצייסטען זיינען געשטאַ- נען פֿון הינטען, — און איך האָב געהייסען מיין איזוואָזשטיק זיך אומדרעהען און פֿאַהרען צום גובערנאַטאָר. דער וועבער איז געבליבען אין זיין דראַשקע און איז נאָך נאָך אונז.

יעצט איז עס געוואָרען קלאָהר, אַז די פּאָליציי האָט געוויינערט צעהן טעג לאַנג, איידער זי האָט מיך פֿערהאַפּטעט, מחמת זי איז ניט געווען פֿעסט איבערצייגט, אַז באַראַדין און איך וואָרען איין און די זעלבע פּערזאָן. מיין ענטפֿער אויף'ן וועבער'ס מאַך מיט'ן האַנד האָט געסעטעלט די פֿראַגע.

גראַד ווען איך האָב פֿערלאָזען מיין וואוינונג, האָט מיר אַ יונגער מאַן פֿון מאַסקווע געבראַכט איין בריעף פֿון אַ פֿריינד, וואָנאַראַלסקי, און אַ צווייטען בריעף פֿון דימיטרי, אַררעסירט צו אונזער פֿריינד פּאָליאַקאָוו. דער ערשטער בריעף האָט מיר אָנגעזאָגט די פֿרעהליכע בשורה, אַז אין מאַסקווע איז געגרינדעט געוואָרען אַ סעקרעטנע דרוקעריי און אַז חברה איז דאָרטען זעהר טהעטיג. איך האָב איהם איבערגעלעזען און פֿערברענט. אַזוי ווי דער צווייטער בריעף האָט ניט ענטהאַלטען קיין זאַך, אַ הויז פֿריינדליכע פּליודעריי, האָב איך איהם מיטגענומען מיט זיך. יעצט, אַז איך וואָר אַרעס- טירט, האָב איך גערעכענט, אַז עס איז בעסער אויך פֿון דיעזען בריעף פּטור צו ווערען, און, בעטענדיג דעם דעמעקטיוו, ער זאָל מיר נאָך אַמאָל ווייזען דאָס פּאַפּיער, האָב איך דערווייל אַרויסגעוואַרפֿען דעם בריעף פֿון דראַשקע. אָבער אַזוי שנעל ווי מיר זיינען צו צום גענעראַל גובערנאַטאָרס הויז האָט דער וועבער דערלאָנגט דעם בריעף דעם דעמעקטיוו מיט די ווערטער: „איך האָב געזעהן ווי דיעזער הער האָט פֿערלאָרען אַ בריעף אויף'ן וועג און איך האָב איהם אויפֿגעהויבען.

יעצט האָט זיך אָנגעהויבען אַ וואַרטמניש אויף'ן פּראַקוראַר, דעם פּאַרשטעהער פֿון געזעצליכער אויטאָריטעט. שמונדען לאַנג האָבען מיר געוואָרט, איידער מיר האָבען שוין דערלעבט צו זעהן דיעזען שמודיענעם מאַן, דעם כלומרש'דיגען פֿערטרעטער פֿון גערעכטיגקייט. מי האָט מיך צוריק געפֿיהרט צו מיין וואוינונג און מינע פּאַפּירען זיינען מיכמיג דורכגעזוכט געוואָרען; דאָס האָט געדויעט ביי דריי אַזיגער אין דער פֿריה. אָבער ווי האָבען ניט געפֿונען דעם מינדעסטען ברעקעל פּאַפּיער, וואָס זאָל קענען וואַרפֿען אַ חשד אויף מיר אַליין אָדער אויף אימיצען אַנדערש.

פֿון מײן לאָזשי האָט מען מיך אָנגעפֿיהרט צו די דריטע אָטדיעלע-
 ניע, די עזע מעכטיגע אַנשטאַלט, וועלכע האָט געהערשט אין רוסלאַנד פֿון'ס
 אָנהויב פֿון ניקאָליי דעם ערשטענס מלוכה ביז אויף היימיגען מאָג, אַן
 אמת'ער שטאַט אין'ס שטאַט". אָנגעהויבען האָט זי זיך אונטער פעמער
 דעם ערשטען אין דעם סעקרעטנעם דעפֿאַרטאַמענט, וואו מי פֿלעגט מאַ-
 טערען מיט די בלוטיגסטע ענוים אַלע געגנער פֿון דעם גרינדער פֿון דער
 רוסישער מיליטערישער אימפעריע; די עזער דעפֿאַרטאַמענט האָט פֿאַר-
 געזעצט זיין הייליגע מיסאָן אין דעם סעקרעטנעם קאַנצל אונטער דער
 הערשאַפֿט פֿון די אימפעראַטריצעס, בשעת דער מאַרטער-חדר פֿון דעם
 מעכטיגען מיניש האָט ארויפֿגעיאָגט אַ פחד אין גאַנץ רוסלאַנד; און
 אונטער דעם אייזערנעם דעספֿאָטיזמוס פֿון ניקאָליי דעם ערשטען האָט
 די עזע אבטהיילונג געקראָנען איהר יעצטיגע אָרנאַניזאַציאָנס-פֿאַרמע.
 ניקאָליי האָט נעמליך פֿערשטאַרקט די דריטע סעקציאָן מיט אַ גאַנצען
 קאַרפּוס זשאַנדאַרמען. — און דער הויפט פֿון זיי איז געוואָרען אַ פֿערזאָן
 פֿאַר וועלכען מי האָט אין רוסלאַנד מעהר מורא ווי פֿאַר'ן קייזער גופּא.
 אין יעדער רוסישער פּראָווינץ, אין יעדער שטאָדט, ניין, אפילו אין
 יעדען וואָקזאַל, זיינען דאָ זשאַנדאַרען, וועלכע רעפֿאַרטען גלייך צו זייערע
 אייגענע גענעראַלען אָדער פּאַלקאָוויקעס, און זיי ווידער קאַרעספּאַנדירען
 זיך מיט דעם זשאַנדאַרמסקי שעף; די עזער זעהט זיך יעדען מאָג מיט'ן
 צאַר און גיט איהם איבער אַלע נייעס, וועלכע ער האַלט פֿאַר נייטיג.
 אַלע טשינאָוויקעס פֿון לאַנד שמעהען אונטער די אויפֿזיכט פֿון די זשאַנ-
 דאַרמען; עס איז די פֿפֿליכט פֿון די גענעראַלען און די נאַטשאַלניקעס צו
 הימען דאָס עפֿענטליכע און דאָס פריוואַטע לעבען, פֿון יעדען רוסישען
 אונטערטאָן, — אפילו פֿון די גובערנאַטאַרען, מיניסטאַרען און גרויספֿירשטען.
 זיי גיבען אַכטונג אויף'ן קייזער גופּא, און אזוי ווי זיי ווייסען סודות פֿון'ס
 פּאַלאַץ און הימען יעדען טריט וואָס דער צאַר מאַכט אויסערען פּאַלאַץ,
 ווערען די עזע שעפֿען די אינטימסטע אינטריגאַנטען פֿון די קייזערליכע
 פּאַלאַצען.

אין דער צייט פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטענס הערשאַפֿט, איז די
 דריטע אָטדיעלעניע געוועזען אַלמעכטיג. די זשאַנדאַרמסקע נאַטשאַלניקעס
 האָבען געמאַכט טויערענע אָביסקעס, אָהנע זיך אויף דאָס מינדעסטע צו
 קימערען וועגען די עקזיסטענץ פֿון געזעץ אָדער געריכטסהייזער אין
 רוסלאַנד. זיי האָבען אַרעסטירט וועמען זיי האָבען געוואָלט, זיי האָבען
 געהאַלטען אין טורמעס אזוי לאַנג, ווי זייער האַרץ האָט געגלוסט און האָבען
 פֿערשיקט הונדערטער אומשולדיגע מענשען אויף נאָרד-רוסלאַנד אָדער אויף

סיביר, נאָר ווייל אזוי האָט בפעוילען אַ קאָפּריווער נאַמשאַלניק; די אונט-
טערשריפֿט פֿון'ס מיניסטער איז בלויז געווען אַ פֿאַרמאָליטעט, מחמת ניט
ער האָט זיי געקענט קאָנטראָלירען און ניט ער האָט געוואוסט וואָס ס'טהומט
זיך אַרום איהם.

עס איז געווען אַ זייגער פֿיער אין דער פֿריה, בעת מיין פֿעהער
האָט זיך אָנגעפֿאַנגען. „איהר ווערט בעשולדיגט“, האָט מען זיך צו מיר
ערנסט געווענדעט, „אז איהר בעלאַנגט צו אַ סעקרעטנער געזעלשאַפֿט,
וועלכע האָט געהאַט אַלס צוועק אומצושטירצען די יעצטיגע רעגירונג, און
צו מאַכען קאָנספּיראַציעס געגען די הייליגע פּערזאָן פֿון זיין קייזערליכע
מאַיעסטעט. זייט איהר שולדיג אין דיעזען פֿערברעכען?“

„ביי מי וועט מיך ניט ברענגען פֿאַר אַ געריכט, וואו איך וועל קע-
נען ריידען אָפֿען, וועל איך אייך קיין ענטפֿער ניט געבען.“

„שרייב“, האָט דער פּראָקוראַר דיקטירט צו אַ שרייבערעל, „ער
ערקלעהרט זיך ניט שולדיג.“ „דאָך!“ האָט ער ווידער אָנגעהויבען אין אַ וויילע
אַרום, „איך מוז אייך שמעלען געוויסע פֿראַגען. קענט איהר איינעם מיט'ן
נאָמען ניקאָלאַי טשאַיקאָווסקי?“

„אויב איהר ווילט דוקא פֿרעגען, טאָ שרייבט „ניין“ אויף אַלע פֿראַ-
גען וואָס איהר ווילט מיר שמעלען.“

„אַבער, אז מי זאָל אייך, לזשל, פֿרעגען, צו איהר קענט דעם
הערען פֿאַליאַקאָוו, פֿון וועלכען איהר האָט נאָר וואָס גערעדט?“

„קוים שמעלט איהר מיר דיעזע פֿראַגע, ברויכט איהר שוין ניט צו
וואַרטען אויף מיין ענטפֿער. שרייבט „ניין“. און אויב איהר פֿרעגט מיך, צו
איך קען מיין ברודער, מיין שוועסטער אָדער מיין שטיף-מוטער, שרייבט
„ניין“. איהר וועט פֿון מיר קיין אַנדער תשובה ניט קריגען; דען, אז איך
זאָל ענטפֿערען „יא“ אין בעצוג אויף אירגער וועלכע פּערזאָן, וועט איהר
דאָך גלייך זוכען פֿלענער איהר שלעכטס צו טאָהן, איהר וועט נעהמען
מאַכען אַביסקעס און דערנאָך וועט איהר זאָגען, אז איך האָב איהם
ארויסגעגעבען.“

אַ לאַנגע ליסטע מיט פֿראַגען איז מיר פֿאַרגעלעזען געוואָרען, און
יעדעס מאל האָב איך געדולדיג געענטפֿערט: „שרייבט ניין“. דאָס האָט
געדיוערט אַ שמונדע, און אין דיעזער צייט בין איך דערגאַנגען, אז אַלע
אַרעסטירטע האָבען זיך געהאַלטען פֿעסט, אַ חוץ די צוויי וועבער. די
וועבער האָבען בלויז געוואוסט, אז איך בין צוזאַמענגעקומען מיט אַ צעהנד-
ליג אַרבייטער, און די וואַנדאַרמען האָבען קיין זאָך ניט געוואוסט מכו-
אונער קרושאַק.

„וואָס טהוּט איהר, פֿרייניץ?“ האָט מיר אַן אָפֿיציר געזאָגט, מיך אַרײַנפֿיהרענדיג אין מיין קאָזעמאַט אַרײַן, „פֿון אייער ענטזאָנונג צו ענטפֿערען וועלען זײ מאַכען אַ שרעקליכע וואַפֿע געגען אײך.“
 „האַב אײך נײַט קײן רעכט דאַרויף, וואָס?“
 „יא, אָבער—פֿערשמעהט איהר מיך... אײך האָף, אַז דײַעזעס צײַמער וועט אײך זײן בעקוועם.“

דאָס צײַמער איז מיר געווען זעהר בעקוועם, און אײך בין פֿעסט אײַנגעשלאָפֿען. אויף מאָרגען אין דער פֿריה האָט מיך אַ זשאַנדאַרם אויפֿגעוועקט און האָט מיר אַרײַנגעבראַכט טהעע. נאָך איהם איז גלײַך נאָך נאָך אײַמיצער, וועלכער האָט מיר גאַנץ גלײַכגילטיג אַרײַנגעשושקעט אין אויער אַרײַן; „אַט דאָ האָט איהר אַ שטיקעל פּאַפּיער און אַ בלײַפֿעדער; שרײַבט אײער ברײַעף.“ דאָס וואַר אַ סימפּאַטײַזער, וועלכען אײך האָב געקענט מיט'ן נאָמען; ער האָט געפֿלעגט אײבערגעבען אונזער קאָרעספּאָנ־דענץ מיט די אַרעסטאַנטען פֿון דער דריטער אָטדײַעלעניע.
 פֿון אַלע זײַמען האָב אײך געהערט געקלאַפּערײַען אין די ווענט. דאָס האָבען די אַרעסטאַנטען זיך דורכגערעדט אײנער מיט דעם אַנדער־רען דורך די לײַכע קלעפּ אין וואַנד. אָבער אזוי ווי אײך בין געווען אַ „גרינער“, האָב אײך קײן זאַך נײַט פֿערשמאַנען פֿון זײער שטום־לשון, וועלכער איז געקומען פֿון אַלע זײַמען מיט אַמאָל. אַלע ווענד האָבען גערעדט.

אײן זאַך האָט מיך בעאונרוהײַגט.

אין דער צײַט פֿון מיין אָביסק, האָב אײך דערהערט ווי דער פּראָ־קוראַר האָט שטילערהײַט געזאָגט צום זשאַנדאַרם, אַז מי מוז גלײַך געהן מאַכען אַ צווייטען אָביסק בײַ מיין פֿרײַנד פּאָליאַקאַף, צו וועמען דימיטרי'ס ברײַעף וואַר אַדרעסירט. פּאָליאַקאַף איז געווען אַ יונגער סטודענט, אַ זעהר בעגאַבטער זאָלאָג און באַטאַניקער, מיט וועלכען אײך האָב געמאַכט מיין ווייטע עקספּעדיציע אין סיביר. געבאָרען וואַר ער פֿון אַן אָרימער קאַזאַקען־פּאַמיליע אויף'ן גרענעץ פֿון מאָנגאָליע, און נאָכדעם ווי ער האָט דורכגע־מאַכט די גרעסטע שוועריגקײַטען, איז ער געקומען קײן פעטערסבורג, איז אַרײַן אין אונײַווערזײַטעט, וואו ער האָט זיך בעריהמט געמאַכט אַלס טאַ־לאַנטפֿאַלער זאָלאָג, און יעצט האָט ער גראַד געברויכט דורכמאַכען זײַן לעצטען עקזאַמען. מיר זײַנען געווען די בעסטע פֿרײַנד זײַט יענער לאַנגער רײַזע, און מיר האָבען זאָגאַר געוואוינט צוזאַמען אַ היבשע צײַט אין פע־טערסבורג, אָבער ער האָט זיך נײַט אײַנגערעסירט מיט מיין פּאָליטישער טהעמיקײַט.

איך האָב מכוּח איהם גערעדט צום פֿראַקטוראַר. „איך גיב אייך מיין עהרען וואָרט,“ האָב איך געזאָגט, „אז פֿאַליאַקאָף האָט קיינמאַל קיין אַנטהייל ניט גענומען אין די מינדעסטע פֿאַליטישע אַנגעלעגענהייט. מאָר-גען מוז ער אָבלייגען זיין עקזאַמען, און איהר וועט אויף אייביג צוברעכען די וויסענשאַפֿטליכע קאַריערע פֿון אַ יונגען מאַן, וועלכער האָט מיטגעמאַכט די גרעסטע שוועריגקייטען, און האָט יאָהרען לאַנג געקעמפֿט געגען אַלער-ליי הינדערניסע, אום צו עררייכען זיין יעצטיגע פֿאַזיציאָן. איך ווייס, אז אייך אַרט דאָס אַלעס גאָר ניט, אָבער אין אונזערע ווערט ער גערעד-כענט אַלס איינער פֿון די צוקונפֿטיגע שמערען פֿון דער רוסישער וויסענשאַפֿט.“

דער אָביסק איז פֿון דעסטוועגען געמאַכט געוואָרען, נאָר פֿאַר די עקזאַמענס האָט מען איהם ערלויבט דריי מעג צייט. אין אַ קורצע צייט אַרום בין איך גערופֿען געוואָרען פֿאַר'ן פֿראַקטוראַר, וועלכער האָט מיר מיט טריאומף געוויזען אַ קאַנווערט אַדרעסירט אין מיין האַנדשריפֿט, און אינ-זווייניג איז געווען אייך אין מיין האַנדשריפֿט אזא צעטעלע: „זייט אזוי גוט און טראַגט אַוועק דעם פעקעל צו וו. ע. און בעט מי זאָל איהם האַלטען ביז וואָגען מי וועט איהם ניט פֿאַדערן.“ די פֿערוואַן צו וועמען דער צע-טעלע איז אַדרעסירט, איז ניט דערמאָנט געוואָרען דאָרין. „דיעזען בריעף“, האָט מיר דער פֿראַקטוראַר געזאָגט, „האַבען מיר געפֿונען ביי פֿאַליאַקאָף'ן און יעצט, פֿרייניץ, ליעגט זיין גורל אין אייערע הענד, אויב איהר וועט מיר זאָגען, ווער וו. ע. איז, וועלען מיר איהם אַרויסלאָזען פֿריי; אָבער אויב איהר ענטזאָגט זיך, וועלען מיר איהם האַלטען אזוי לאַנג ביז איהר וועט אונז ניט זאָגען דעם נאָמען פֿון יענער פֿערוואַן.“

קוקענדיג אויף'ן קאַנווערט, וועלכער וואָר אַדרעסירט מיט שוואַרצען שטיפֿט, און אויף'ן בריעף, וועלכער וואָר געשריבען מיט אַ געוועהנליכע בלייפֿעדער, האָב איך מיך גלייך דערמאָנט די אומשטענדען, אונטער וועלכע זיי וואָרען געשריבען. „איך בין זיכער“, האָב איך גלייך אויסגעשריען, אז דער קאַנווערט איז ניט געפֿונען געוואָרען צוזאַמען מיט'ן צעטעלע! איהר האָט עס אַרײַנגעלייגט דעם כרויעל אין קאַנווערט אַרײַן.“

דער פֿראַקטוראַר איז געוואָרען רויט. „וויילט איהר מיר איינרידען,“ האָב איך ווייטער געזאָגט, „אז איהר, אַ פֿראַקטישער מענטש, האָט ניט בעמערקט, אז זיי זיינען געשריבען מיט פֿערשידענע שטיפֿטען? און יעצט וויילט איהר זיי צוזאַמענפֿאַרען! אויב אזוי מיין הער, וועל איך אייך זאָגען, אז דער בריעף איז ניט געווען צו פֿאַליאַקאָף'ן.“

ער איז אויף אַ רגע געבליבען אָבהענדיג. אָבער גלייך האָט ער

צוריקגעקראָגען זיין הוצפה און האָט אַ זאָג געטשאָן: „פּאָליאַקאָף האָט אליין מודה געווען, אז דיעזער בריעף אייערער איז געשריבען געוואָרען צו איהם.“

יעצט האָב איך געוואוסט, אז ער זאָגט ליגען. פּאָליאַקאָף וואָלט מודה געווען אויף אלעס וועגען זיך גופא, אָבער ער וועט ליבער געהן אויף סיביר איידער אימיצען אַנדערס אַרויסגעבען. און קוקענדיג דעם פּראָקוראָר גלייך אין די אויגען, האָב איך געענטפֿערט: „ניין מיין הער, ער האָט דאָס קיינ-מאָל נישט געזאָגט, און איהר ווייסט זעהר גוט, אַז אייערע ווערטער זיינען נישט אמת.“

ער איז געוואָרען ווילד, אָדער ער האָט אזוי געמאַכט דעם אָנשמעל. „נו, אויב איהר וועט דאָ אויפֿוואַרטען איין ווילינקע, וועל איך איך בריינ-גען פּאָליאַקאָף'ס געשריבענע בעשטעטיגונג דערויף. ער איז אין צוויטען צימער אויף'ן דאָפּראָס.“

„ב'וועל וואַרטען ווי לאַנג איהר ווילט אליין.“

איך בין געוועסן אויף'ן סאָפּאָ און האָב אויסגערויכערט אַ מאַסע סיגאַרעטלעך. די בעשטעטיגונג איז נישט געקומען, און זי איז טאַקי קיינימאָל נישט געקומען.

פֿערשטעהט זיך, אַז ס'איז גאָר אזאָ בעהויפטונג נישט געווען. איך האָב בעגעגענט פּאָליאַקאָף'ן אין 1878, אין זשענעוואַ, פֿון וואַנען מיר האָבען געמאַכט אַ הערליכען שפּאַציער-פֿאַהרט צו דעם אַלעמט אייז-באַרג. עס איז איבריג צו זאָגען, אַז זיינע ענטפֿערס זיינען געווען אזוי, ווי איך האָב ערוואַרטעט: ער האָט געלייקענט, אַז ער הויבט נישט אָן צו וויסען פֿון'ם בריעף אָדער פּערזאָן וועמען די בוכשטאַבען וו. ע. מיינען. מיר פֿלע-גען זיך אויסליייהען מאַסען ביכער איינער דעם אַנדערען, און דעם בריעף האָבען זיי געפֿונען אין אַ בוך, וועהרענד דעם קאָנווערט האָבען זיי אַרויס-גענומען פֿון דער קעשענע פֿון אַן אַלטען ראָק. איהם האָט מען אָבגעהאַל-טען אין טורמע עטליכע וואַכען, און דאָן האָט מען איהם פֿרייגעלאָזען, אַ דאַנק זיינע וויסענשאַפֿטליכע פֿריינד, וועלכע האָבען זיך פֿאַר איהם אָנגע-נומען. וו. ע. האָט מען נישט געמשעפעט, און ער האָט מיר איבערגעגעבען מיין פּעקעל פּאַפּירען.

מיך האָט מען נישט צוריקגענומען אין דער צעלע אַרײַן, דען אין אַ האַלבע שעה אַרום איז אַרײַן דער פּראָקוראָר מיט אַ זשאַנדאַרמסקען אָפּי-ציר. „אונזער פֿעהרער“, האָט ער געזאָגט, „איז צו ענדע; מי וועט אייך אַריבערפֿיהרען אין אַן אַנדער אָרט.“

נאַכהער פֿלעג איך מיר מיט איהם תמיד רייצען, יעדעס מאָהל,

ווען איך האָב איהם געזעהן: „נו, און וואָס הערט זיך עפעס מכוח פאָ-
ליאָקאָפ'ס בעהויפטונג?“

אַן אייוואָזשיק איז געשטאַנען ביים טויער. מען האָט מיר געהייסען
אַרײַן אין דראָזשקע, און אַ פֿעטער ושאַנדאַרמסקער אָפֿיציר, אַ משערקעס,
האָט זיך אוועקגעזעצט לעבען מיר. איך האָב צו איהם גערעדט, אָבער ער
האָט בלויז געשנאַרעט. די דראָזשקע איז אַריבער איבער דעם ציעפּנאַי-
מאַסט (הענג בריק), איבער דעם פּאַראַד פּלאַץ, און האָט זיך אוועקגעלאָזט
פּאַוע די קאַנאַלען, עפעס אַזוי ווי זי וואַלט וועלען אויסמיידען די עפֿענט-
ליכע גאַסען. „פּאַהרען מיר צו דער ליטאַווסקע טורמע?“ האָב איך אַ
פֿרעג געמאַהן דעם אָפֿיציר, וויסענדיג, אַז פֿיעלע מיינע קאָמעראַדען גע-
פֿינען זיך שוין דאַרטען. ער האָט ניט געענטפֿערט. די סיסטעמע פֿון אַב-
סאָלוצען שטיל שווייגען, וועלכע איז אָנגעהאַלטען געוואָרען די נעקסטע
צוויי יאָהר, האָט זיך אָנגעפֿאַנגען אַט אין דיעזער דראָזשקע. אָבער ווען מיר
זיינען אַריבער דעם פּאַלאַץ-בריק האָב איך פֿערשטאַנען, אַז דאָס פּאַהרען
מיר אין די פּעטראָפּאָולאָוסקאַיאַ קרעפּאַסט.

איך האָב בעוואונדערט דעם שעהנעם טײַך, וויסענדיג, אַז איך וועל
איהם שוין אַזוי גיך ניט זעהן. די זון האָט זיך אַרונטערגעלאָוען. דיקע
גראַע וואַלקענס זיינען געהאַנגען אין מעריב זייט, איבער דעם פֿינלענדי-
שען ים, וועהרענד לייכטע וואַלקענס האָבען געשוועבט אין דער הויך,
אַרויסווייזענדיג דאָ און דאָרט פֿלעקען פֿון דעם בלויזען הימעל. דאָן האָט
זיך די קאַרעטע אומגעדערעהט לינקס און איז אַרײַן אין אַ דונקעל געוועלכ-
מען דורכגאַנג, דעם טויער פֿון דער פֿעסטונג.

„יעצט וועל איך דאָ שוין מווען בלייבען אַ פּאַר יאָהר“, האָב איך
בעמערקט צום אָפֿיציר.

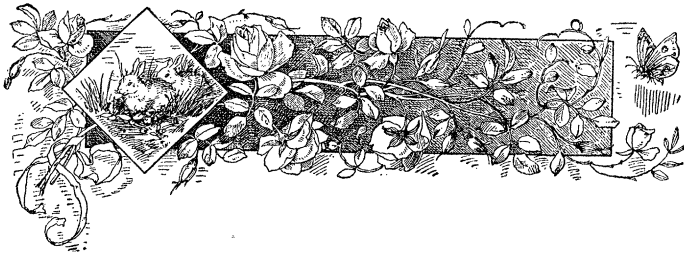
„ניין, פֿאַרוואָס אַזוי לאַנג“ האָט דער משערקעס געענטפֿערט.
„אייער דיעלאַ אַז שוין כמעט געענדיגט, און קען אין אַ צוויי וואָכען אַרום
פֿאַרגעבראַכט ווערען פֿאַר'ן געריכט.“

„מײַן דיעלאַ“, האָב איך געענטפֿערט, „איז אַ זעהר איינפֿאַכע;
אָבער איידער מי וועט מײַך בריינגען פֿאַר'ן געריכט, וועט מען דאָך זעהן
צו אַרעסטירען אַלע סאַציאַליסטען אין רוסלאַנד, און זייער צאָהל איז גרויס,
זעהר גרויס; אין צוויי יאָהר וועט איהר ניט פֿאַרטיג ווערען.“ איך
האָב נאָך דאָן אַליין ניט פֿערשטאַנען, ווי פּראָפֿעהעטיש מײַן בעמער-
קונג וואַר.“

די דראָזשקע האָט זיך אָבגעשטעלט ביין טהיר פֿון מיליטערישען
פֿעסטונגס-קאַמאַנדיר, און מיר זיינען אַרײַן אין זאַל. גענעראַל קאַרסאַקאָוו,

א מאַגערער אלטער מאַן, איז אַרײַן מיט אַ זױערען פּנים. דער אָפּיציר האָט צו איהם גערעדט שטילערהײט, און דער אלטער האָט געענטפּערט „גוט, גוט“, קוקענדיג אויף איהם מיט אַ מיין פֿעראַכטונג און דאָן אומדרעה-ענדיג זײַן געזיכט צו מיר. מי האָט געקענט זעהען פֿון זײַן מינע, אַז די גאַנצע מעשה איז איהם עפעס גיט אַזוי שטאַרק געפֿעלען, און אַז ער שעהמט זיך מיט זײַן ראָליע. אָבער ער האָט מסתּמא בײַ זיך אַ טראַכט געטהאָן: „נו, איך בין דאָך אַ סאָלדאַט, און איך מוהו בלױז מיין פֿפּליכט.“ מיר זײַנען דערנאָך ווידער אַרײַן אין די דראָזשקע, אָבער מיר האָבען זיך גלײַך ווידער אָבגעשטעלט בײַ אַן אַנדער טהױער, וואו מי האָט אַנו אָב-געהאַלטען אַ לאַנגע צײַט, ביז אַן אַטריאַד סאָלדאַטען האָט איהם געעפֿענט פֿון אינוועניג. געהנדיג ווייטער צו פֿוס דורך שמואַלע קאַרדאַרען, זײַנען מיר געקומען צו אַ דריטען איזוערנעם טהױער, דורך וועלכען מיר זײַנען אַרײַן אין אַ קלײַנעם חדר וואו עס איז געווען אַ פֿינסטער, אַ דעמפּיג-עמליכע אָפּיצירען פֿון דער פֿעסטונג זײַנען אַרומגעגאַנגען שטילער-הײט אין זױערע פעליך-שטיוועל, גיט אויסריידענדיג אַ וואָרט. דער גובער-נאַטאַר האָט אונטערגעצײכענט דעם טשערקעס'ס בוך, אײַנשרײַבענדיג, אַז ער האָט ערהאַלטען אַ נײַעם אַרעסטאַנט, און האָט מיר געהײסען אויסטהאָן אלע מײַנע קלײַדער און אַנטהאַן די אַרעסטאַנטסקע גאַרדערפֿאַבע, אַ גרין פֿלאַנעלענעם כאַלאַט, אונגעהײער גרויסע און דיקע וואָלענע זאַקען, און געלע לאַפּטשעס, וועלכע זײַנען געווען אַזוי גרויס, אַז איך האָב זײ כמעט בײַ יעדען טריט פּערלאָרען. איך האָב תּמיד פֿײַנט כאַלאַטען און לאַפּטשעס, און די דיקע זאַקען האָבען מיך פּשוט אָנגעקעלט. איך האָב געמוזט אויס-טהאַן אפילו די זײַדענע אונטערוועש, וועלכע וואָלטען מיר זעהר צונויף גע-קומען אין דעם דעמפּיגען קאָזעמאַט; אָבער דאָס האָט מען מיר גיט געקענט ערלױבען. איך האָב נאַטירליך אָנגעהױבען פּראָטעסטירען און געוואָלדיגען דערויף, און אונגעפֿעהר אין אַ שמונדע אַרום האָט מען מיר צוריק-געגע-בען מײַנע וועש אויף'ן בעפֿעהל פֿון גענעראַל קאַרסאַקאָוו.

מען האָט מיך דאָן דורכגעפֿיהרט דורך אַ פֿינסטערען קאַרדאַר, וואו איך האָב געזעהן בעוואַפֿענטע סאָלדאַטען געהענדיג הײַן און צוריק אויף קאַראַאָול, און איך בין אַרײַנגעלאָזען געוואָרען אין אַ צעלע; אַ שווערע דעמבאָווע טהיר האָט זיך צוגעמאַכט הינטער מיר, אַ שליסעל האָט זיך אַ דרעה געטהאָן אין שלאָס, און איך בין געבליבען אליין אין אַ האַלב פֿינסטערען חדר.

פֿינפטער טהייל.

די פֿעסטונג; דאָס אַנטלויפֿען.

דאָס איז אַלזאָ געווען די שרעקליכע קרעפֿאַסט וואו אוי פֿיעל פֿון דער אמת'ער קראַפֿט פֿון רוסלאַנד איז פֿערלאָרען געגאַנגען אין פֿערלויף פֿון די צוויי לעצטע יאָרהונדערטע. דאָס וואָר אַלזאָ די פֿעסטונג וועמעס בלויזער נאָמען ווערט אין פעטערסבורג אַרויסגע-רעדט מיט אימה און שרעק.

דאָ האָט פעטער דער ערשטער געפֿייניגט זיין זוהן אַלעקסי און האָט איהם מיט זיין אייגענער האַנד ערמאָרדעט; דאָ איז די פֿרינצעסין טאַראַקאַנאָוואַ געהאַלטען געוואָרען אין אַ חדר, וועלכער איז אין דער צייט פֿון אַ פֿערפֿלייצונג אָנגעפֿילט געוואָרען מיט וואַסער—און די ראַטען זיינען אַרומגעקראַכען אויף איהר, אום ניט דערטרונקען צו ווערען; דאָ האָט דער שרעקליכער מיניש געמאַטערט זיינע פֿיינד, און יעקאַטערינאַ די צווייטע האָט לעבעדיג בעגראַכען די יעניגע, וועלכע האָבען געסמייעט צו זאָגען עפעס גענען די ערמאָרדונג פֿון איהר אייגענעם מאַן. און פֿון די צייט פֿון פעטער דעם ערשטען פֿאַר גאַנצע הונדערט און זיבעציג יאָהרען, זיינען די זכרונות פֿון דיעזער שטיינענער מאַסע, וועלכע הויבט זיך אויף פֿון דער נעוואַ אין פֿראַנקט פֿון דעם ווינטער-פֿאַלאַץ, פֿול מיט מאָרד און מאַרטי-רעטהום, פֿול מיט לעבעדיג בעגראַכענע מענשען, צו אַ לאַנגזאַמען טוידט פֿעראורטהיילטע, אָדער געטריבען צום וואַהנוין אין דאָס איינזאַמקייט פֿון די פֿינסטערע און דעמפֿיגע קאַזעמאַטען.

דאָ זיינען די דעקאַבריסטען, וועלכע זיינען געווען די ערשטע אויפֿ-צוהויבען דעם באַנער פֿון רעפּובליקאַנישער הערשאַפֿט און פֿון די

אבשאפונג פֿון שקלאפֿעריי אין רוסלאַנד, דאָ האָבען זיי מיטגעמאַכט זייער ערשטע ערפֿאהרונג אַלס מאַרטירער, און זייערע שפורטן קען מען נאָך ביז היינטיגען טאָג געפֿינען אין דער רוסישער באַסטיל. אָט דאָ האָבען געשמאַכט מער די רוסישע פֿאַעטען רילייעף און שעוטשענקאָ, דאָמטאָיעווסקי, באַקונין, טשערנישעווסקי, פּיסאַרעוו און פֿיעלע אַנדערע פֿון די בעסטע שרייבער פֿון אונזער צייט. דאָ איז קאַראַקאָזאָוו געמאַטערט און געהאַנגען געוואָרען. דאָ ערגעץ אין אַ ווינקעל שמאַכטעט נאָך היינט ניצטשאַיעוו, וועל-כער איז איבערגעגעבען געוואָרען צו רוסלאַנד פֿון דער שווייץ, אַלס אַ פּראָסטער פֿערברעכער, און ווערט דאָ בעהאַנדעלט אַלס אַ געפֿעהליכער פּאָליטישער אַרעסטאַנט, וועלכער וועט שוין קיינמאַל די ליכטיגע שיין פֿיר זיינע אויגען ניט אָנועהן. אין דער זעלבער שרעקליכער אָבטהיילונג, זאָגט מען, געפֿינען זיך צוויי אַדער דריי מענער, וועלכע אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט אַריינגעזעצט אויף זייער גאַנצען לעבען, דערפֿאַר ווייל זיי האָבען געוואוסט אַזעלכע זאַכען וואָס אַנדערע טהאַרען ניט וויסען, געוויסע געהיימניסע פֿון רוסישען הויף, אוינעם פֿון זיי מיט אַ גרויע לאַנגע באַרד, האָט מיינער אַ בעקאַנטער דאָ נישט לאַנג דאָרט בעגעגענט.

אַלע דיזעע שאַטענס האָבען אַרויסגעשוואומען פֿון מיין פֿאַנטאַזיע. אָבער מיינע געדאַנקען האָבען זיך ספּעציעל אָבגעשמעלט אויף באַקונין, וועלכער, כאַטש ער איז געווען אָבגעשלאָסען אין אַן עסטרייכישער פֿעס-טונג נאָך אין 1848, צוויי יאָהר לאַנג געשמיט צו דער וואַנד, און איז דאָן איבערגעגעבען געוואָרען אין די הענד פֿון ניקאָליי דעם ערשטען און איז ווידער דאָ אין דער פּעסטונג אָבגעהאַלטען געוואָרען נאָך זעקס יאָהר, איז דאָך, נאָך אַלעם דעם, ווען דעם אייזערנעם צאַר'ס טויט האָט איהם בעפֿרייט, אַרויס פֿרישער און פֿיעל ענערנישער ווי זיינעקאַמעראַרען, וועלכע זיינען געווען פֿריי. „ער האָט אַלעס דורכגעלעכט“, האָב איך צו זיך געזאָגט, „און איך מוז עס אויך דורכלעבען: איך וועל דאָ ניט אונטערגעהן!“

מיין ערשטע בעוועגונג איז געווען צוצוגעהן צום פֿענסטער, וועלכער איז געווען אזוי הויך, אַז איך האָב איהם קוים געקענט דערגריי-כען מיט דער אויפֿגעהויבענער האַנד. עס איז געווען אַ לאַנגע, נידריגע עפֿנונג, אויסגעשנימען אין וואַנד פֿינף פֿוס דיק, און בעשיצט פֿון אייזערנע שמאַבעס מיט אַ דובלֿטאַווער אייזערנער ראַהם. אויף אַ מהלך פֿון צוועלף אַרשין פֿון'ם פֿענסטער, האָב איך געזעהען די אויסערע וואַנד פֿון קרע-פּאַסט, אונגעווייער דיק, און אויף דיעזער האָב איך געקענט זעהן אַ גרויסע קאַראַאָל-שטיבעל. נאָר ווען איך האָב געקוקט אַרויף-צור-צו האָב איך קוים, קוים געקענט רעזעהן אַ ברעקעל הימעל.

איך האָב גלייך גענומען רעווידירען דאָס צימער, וואו איך האָב געזאָלט פֿערבריינגען מי יודע ווי פֿיעל יאָהרען. פֿון דער פּאָזיציאָן פֿון דער קוימען פֿון דער מינפֿאַבריק האָב איך בערעכענט, אז איך בין אין דרומית-מערבית ווינקעל פֿון פֿעסטינג, אין דער אָבטהיילונג וועלכע געהט אַרויס אויף די ניעוואַ, דיעזער צימער מיינער איז געווען אַ קאָזעמאַט, וואו עס האָט אייגענטליך געזאָלט שמעהן אַ גרויסע קאַנאַנע, אין דער פֿענסטער — אַ קאַנאַנען לאַך. די שמראַלען פֿון דער זון האָבען אַהער קיינמאַל ניט געקענט אַריינשיינען; אפילו אין זומער זיינען זיי פֿערלאָרען גענאַנען אין די דיקקייט פֿון די וואַנד. אינווייניג אין דער צעלע איז געווען אַן אייזערנע בעטעל, אַ קליין טישעל, און אַ דעמבאָוער ביינקעל. די פּאַדלאָגע איז גע-ווען בעדעקט מיט געפֿאַרכטען פּילץ, און די ווענד מיט געלע פּאַפּיר. אום אָבער צו פֿערטויבען דעם מינדסטען קלאַנג, האָט מען די פּאַפּיר ניט אַרויפֿגעקלעפט אויף די ווענד גופא, וואָנדערען אויף גראָבע ליינוואַנד, און הינטער די ליינוואַנד האָט זיך בעמערקט אַ דראַמטע גראַמע, און הינטער די גראַמע איז געווען אויסגעלייגט פּילץ; נאָר הינטער די פּילץ האָב איך געקענט צוקומען צו דער שטיינערנע וואַנד. אין צימער האָט זיך אויך גע-פֿונען אַ וואַש-טישעל, און אַ דיקע דעמבאָוע טהיר, אין וועלכע עס איז געווען אַן עפֿנונג מיט אַ שלאָס, דורכצולאָזען דאָס עסען, און אַ קליינער שפּאַלט, מיט אַ שייבעל און אַ לאַדענדעל פֿון יענער זייט. דאָס וואַר דער „יודאָס“ דורך וועלכען מי זאָל קענען נאָכשפּיאַנירען דעם אַרעסטאַנט יעדען מאָמענט. דער דיעזשורני, וועלכער איז געשמאַנען אין קאַרידאָר, פֿלעגט אָפט אויפֿהויבען דעם ברעטעל און אַריינקוקען אינווייניג, — סקריפענדיג מיט זיינע שטייבעל, בעת ער איז צוגעקומען צום טהיר. איך האָב גע-פרוּאוּט ריידען צו איהם, דאָן האָט די אויג, וועלכע האָט דורכגעקוקט דורך די שייבעל אָנגענומען אַ שרעקליכען אויסדרוק, און דער לאַדענדעל האָט זיך גלייך אַרונטערגעלאָזען, נאָר אום אין אַ מינוט אַרום ווידער געעפֿענט צו ווערען; אָבער איך האָב קיינמאַל קיין וואַרט ניט אַרויסגעקראָגען פֿון דעם דיעזשורני.

טויטע שטילקייט האָט געהערשט אַרום און אַרום. איך האָב צו-געשלעפט מיין ביינקעל צום פֿענסטער און האָב אַרויפֿגעקוקט אויף'ן שטיקעל הימעל וואָס איך האָב געקענט זעהן; איך האָב מיך אָנגע-שטריינגט צו הערען דעם מינדעסטען גערויש פֿון דער ניעווע, אָדער פֿון דער שטאָדט פֿון יענער זייט טייד, אָבער אומויסט. דיעזע טוידמע שטיל-קייט האָט מיך אָנגעהויבען צו דריקען, איך האָב געפרוּאוּט זינגען, פֿריהער שטיל, דערנאָך העכער און העכער.

„מזו איך זיך אלזאָ אויף אייביג אָבגעזעגענען מיט דער לעבעע?“
האָב איך ניט ווילענדיג אַרויסגעזונגען פֿון מיין לעכלינג-אַפּעראַ, גלינקאָס
„רוסלאַן און לודמילאַ“.

„מיין הערר, זינגט ניט, איך בעט אייך,“ האָט מיר אַ באַסאָווע
שטימע אַ זאָג געטהאָן דורך דעם לאַך אין שוהר.
„איך וועל יאָ זינגען“.

„איחר מאָרט ניט“.

„איך וועל אָבער דאָך זינגען“.

דאָן איז אַריין דער פֿערוואַלטער, און ער האָט מיר גענומען איינ-
ריידען, אז איך מוז ניט זינגען, ווייל אז ניט וועט ער עס מוזען רעפּאַרמען
צום פעסטונג-קאָמאָנדר, א. ז. וו.

„אָבער מיין האַלו וועט דאָך מיר פֿערלייגט ווערען און מיינע לונגען
וועלען צו גרונד געהן, ווען איך וועל ניט ריידען און ניט זינגען,“ האָב איך
גענומען איינווענדען.

„מאָ זעהט לעבערסט צו זינגען אין דער שטיל, אזוי ווי צו זיך
אַליין,“ האָט דער אַלטער ווי געבעטען זיך ביי מיר.

אָבער ער האָט דאָס אַלעס גאָר ניט בעדאַרפֿט. אין עטליכע טעג
אַרום האָב איך פֿערלוירען דעם גאַנצען חשק צו זינגען. איך האָב נאָך
געפּרופֿט זינגען אויס פּרינציפּ, אָבער עס איז ניט געגאַנגען.

„די הויפט זאָך איז“ האָב איך זיך געטראַכט, „צו ערהאַלטען מיין
פֿיזישע קראַפֿט. איך וועל ניט קראַנק ווערען. לאָז זיך מיר דוכטען, אז איך
מוז צוברענגען אַ פּאַר יאָהר אין אַ כאַטקע ערגעץ ווייט אין דער נאָרד,
אין אַן עקספֿעדיציאָן צום נאָרד-פּאָל. איך וועל מאַכען פֿיעל בעוועגונג,
גימנאַסטיקע, און וועל מיך ניט לאָזען ברעכען פֿון די אומשטענדען מיינע.
זעהן טריט פֿון איין ווינקעל צום צווייטען איז שוין באַזעגונג. ווען איך
וועל זיי מאַכען הונדערט און פֿופֿציג מאָהל וועל איך האַבען איבערגעגאַנגען
אַ מהלך פֿון אַ וויאָרסט“ (צוויי דריטעל מייל). איך האָב מיך ענטשלאָסען
צו געהן יעדען טאָג זיעכען וויאָרסט: צוויי אין דער פּריה, צוויי בעפֿאַר
מיטאָג, צוויי נאָך מיטאָג און איינעם פֿאַר’ן שלאָף, ווען איך זאָל אַוועקליי-
גען אויפֿן טישעל זעהן פּאַפּיראַסען, און יעדען מאָהל ווען איך געה פֿערביי,
זאָל איך איינעם אָברוקען, וועל איך לייכט קענען בערעכענען די הונדערט
מאָל וואָס מיר וועט אויסקומען פֿערבייזוגעהן. געהן מוז איך גיך, אָבער
זוגעהענדיג צום ווינקעל מוז איך געהן פּאַמעלעך, אזוי אז דער קאָפּ זאָל
מיר ניט ווערען פֿערטומעלט און יעדען מאָהל מוז איך מיר אַנדערש אומ-
דרעהען. דאָן וועל איך אויך מאַכען גימנאַסטיקע מיט מיין שווערען בענקעל

צוויי מאָל אַ טאָג. איך האָב איהם געפֿלעגט אויפֿהייבען פֿאַר איין פֿוס, האַלטענדיג דעם אָרעם אויסגעשטרעקט, איך פֿלעג איהם קייקלען ווי אַ ראָד און האָב מיך גיך אויסגעלערענט איהם וואַרפֿען פֿון איין האַנד אין די צווייטע, איבערן קאָפּ, הינטערן רוקען און איבער די קניע.

אין עטליכע שטונדען אַרום האָט מיר דער נאַדזיראַטעל אַרײַנגע-בראַכט עטליכע ביכער, צווישען וועלכע עס האָט זיך געפֿונען אַן אַלמער בעקאַנטער מיינער, דער ערשטער טהייל פֿון געאָרג לואיס'עס, "פֿיזיאָלאָגיע", איבערזעצט אויף רוסיש. אָבער דער צווייטער טהייל, וועלכען איך האָב ספּעציעל גענאַרט נאָך אַמאָל איבערצולעזען, איז ניט געווען.

איך האָב נאָטירליך געבעטען, מי זאָל מיר געבען טינט און פּאַפּיר, אָבער דאָס וואָר מיר ענטשיידען ענטזאָגט. טינט און פֿעדער ווערט קיינמאָל ניט ערלויבט אין קרעפּאַסט, סיידען מי זאָל קריגען ספּעציעלע ערלויבנס פֿון קייזער גופּא. איך האָב פֿיעל געליטען פֿון דייעזער געצוואונגענער אונט-טהעטיגקייט און האָב אָנגעהייבען פֿערפּאַסען אין דער פֿאַנטאַזי אַ גאַנצע סעריע ראָמאַנען, גענומען פֿון רוסישער היסטאָריע — עהנליך צו אייוזשען ס'ס, "געהיימניסע פֿון פּאַרײז".

איך האָב אויסגעאַרבייט דעם פֿלאַן, די בעשרייבונגען, דעם געשפרעך, און האָב גענומען דאָס אַלעס אויסלערנען אויף אויסווייניג, פֿון אָנהויב ביז'ן סוף. מי קען זיך לייכט פֿאַרשמעלען, ווי אַזאַ אַרבייט מאַטערט אויס דעם מענשען, ווען מען זאָל עס פרובירען אָנהאַלטען עטליכע מאָנאַט.

אָבער מיין ברודער אַלעקסאַנדער האָט פֿאַר מיר געקראָגען טינט און פֿעדער. איינמאָל האָט מען מיר געהייסען אַרײַנשטייגען אין אַ דראַשקע צוזאַמען מיט דעם זעלבען שטומען זשאַנדאַרמסקען אָפיציער, פֿון וועלכען איך האָב שוין פֿריהער גערעדט. מי האָט מיך אַוועקגעפֿיהרט אין דער דריטער אַטדעלעניע, און דאָרט האָט מען מיר ערלויבט זיך זעהען מיט'ן ברודער אין דער אַנוועזענהייט פֿון צוויי זשאַנדאַרמען.

אַלעקסאַנדער איז געווען אין ציריך בעת מי האָט מיך אַרעסטירט. ער האָט אייביג גענאַרט אַוועקצופֿאַהרען אין אויסלאַנד, וואו מענשען דענ-קען ווי זיי ווילען, לייגען וואָס זיי ווילען, און דריקען אָפֿען אויס זייערע געדאַנקען. דאָס רוסישע לעבען וואָר איהם פֿערהאַסט. דער אמת—דער אַכסאַלומער אמת—און די פֿאַלקאַמענסטע אָפֿענהערציגקייט האָבען געביל-דעט דעם הויפטצוג פֿון זיין כאַראַקטער. נאָרען וועמען, אָדער אפילו זיין גענאַרט אין זיך אַלײן, האָט ער בשום אופן ניט געקאַנט פֿאַרמאָגען. די אַבוועזענהייט פֿון רעדע-פֿרייהייט אין רוסלאַנד, די רוסישע בערייטוויליגקייט זיך צו לאָזען אונטערדריקען, די פֿערשמעלטקייט, מיט וועלכער אונזערע

פֿערפֿאַסער האָבען זיך נעמוזט בענוצען אין זייערע יוערק, זיינען געווען שרעקליך אַבשטויסענד פֿיר זיין פֿרייע און אָפֿענע נאַטור. גלייך נאָכדעם ווי איך בין צוריקגעקומען פֿון וועסט־איראָפּאָ, איז ער אַוועק אין די שווייץ און האָט בעשלאָסען זיך דאָרט צו בעזעצען. נאָכדעם ווי ער האָט פֿאַרלאָר־רען זיינע צוויי קינדער—איינעם פֿון די כאַלעריע אין עטליכע שטונדען, און דעם צווייטען פֿון שווינדרוכט—איז פעטערסבורג איהם געוואָרען נאָך שרעקליכער פֿערהאַסט.

מיין ברודער האָט קיין אַנטהייל ניט גענומען אין אונזער אַגיטאַציאַנס־אַרבייט. ער האָט ניט געגלויבט אין דער מעגליכקייט פֿון אן אלגעמיינעם אויפֿשטאַנד און ער האָט זיך ניט געקענט פֿאַרשטעלען קיין אנדער רעוואָלוציאַן, סיידען זי וואָל זיין די טהאַט פֿון פֿאַלקס־פֿערטרעטער, ווי די, למשל, פֿון דער נאַציאָנאַל־פֿערזאַמלונג פֿון פֿראַנקרייך אין 1789. וואָס אָנבעלאַנגט צו דער סאָציאַליסטישער אַגיטאַציאַן, האָט ער זי געקענט נור פֿון די עפֿענטליכע פֿערזאַמלונגען און די עפֿענטליכע פֿאַרטרעטע, — ניט אַלס די טעקעטנע פֿאַרראַבנע אַרבייט פֿון פֿערווענליכער פֿראַפּאָגאַנדאַ, וועלכע מיר האָבען אָנגעפֿיהרט. אין ענגלאַנד וואָלט ער צוגעשטאַנען צו דוּשאָהן ברייט אָדער צו די טשאַרטיסטען. ווען ער וואָלט געווען אין פֿאַרו אין דער צייט פֿון דעם יוג־אויפֿשטאַנד אין דעם יאָהר 1848, וואָלט ער זיכער געווען געקעמפֿט מיט דעם לעצטען הייפֿעל אַרבייטער הינטער די לעצטע באַרוקאדע. אָבער אין דער אַגיטאַציאַנס־פֿעריאָדע, וואָלט ער געווען אַ נאָכפֿאַלגער פֿון לואי בלאַן, אָדער לעדרי ראַלען.

אין דער שווייץ האָט ער זיך בעזעצט אין ציריך און האָט סימפּאַ־טהיזירט מיט דעם קאַנסערוואַטיווען טהייל פֿון דער אינטערנאַציאָנאַל. אַלס פּרינציפּיעלער סאָציאַליסט האָט ער דורכגעפֿיהרט זיינע פּרינציפּען אין דעם העכסט שפּאַרזאַמען און פֿלייסגען אַרש לעבען זיינעם, פּראַצעווענדיג ליי־דענשאַפּטליך ביי זיין העכסט־וויסענשאַפּטליך ווערק—דער הויפּט צוועק פֿון זיין לעבען—א ווערק, וועלכעס האָט געוואָלט זיין פֿאַר דעם 19 יאָהר־הונדערט דאָס וואָס די „נאַטורוויסענשאַפּטען“ פֿון די ענציקלאָפּעדיסטען זיינען געווען פֿאַר דעם 18טען יאָהרהונדערט. ער איז גלייך געוואָרען אַן אינטימער פֿריינד מיט דעם אַלמען רעוואָלוציאָנער פעטער לאַו־ו־אָף, מיט וועלכען ער האָט געהאַט פֿיל געמיינשאַפּטליכעס אין זיינע קאַנט'ישע פֿילאָזאָפּישע אַנשוואַנגען.

ווען ער האָט זיך דערוואוסט פֿון מיין אַרעסט, האָט ער גלייך אַלעס געלאָזען ווי עס שטעהט און געהט, — די אַרבייט פֿון זיין לעבען, אפילו די פֿרייהייט פֿון'ס לעבען, וועלכע איז פֿאַר איהם געווען אויב נויטיג

ווי די פרייע לופט איז נויטיג פאר'ן פויגעל, און איז געקומען צו לויפען קיין פעטערסבורג, די שטאָדט, וועלכע ער האָט אזוי פיינד געהאַט, נאָר אום מיר צו העלפען אין דער צייט פֿון מײן געפֿאָנגענשאַפֿט. מיר וואָרען ביידע זעהר געריהרט ביי דיעזער צוואַמענקונפֿט. אַלעק-סאַנדער וואָר זעהר אויפֿגערעגט. ער האָט געהאַסט אפילו די בלויע אונטער פֿאַרמס פֿון די זשאַנדאַרען, יענע הענקער פֿון יעדען פֿרייען געדאַנקען אין רוסלאַנד, און האָט אָפֿען אויסגעדריקט זיינע געפֿיהלען אין זייער אַנוועזענהייט. וואָס מיר אָנבעלאַנגט, האָט מיר זיין אָנבליק ערפֿילט מיט דער טרויעריגסטער אַנגסט. איך וואָר גליקליך צו זעהן זיין עהרליכען פנים, זיינע אויגען פֿול מיט ליעבע, און צו הערען, אז איך וועל זיי זעהן איין מאל אין מאָנאַט; און דאָך האָב איך געוואונשען ער זאָל זיין הונדערטער מילען ווייט פֿון דיעזען פּלאַץ, וואוהין ער איז געקומען פֿרייוויליג יעדען טאָג, אָבער וואוהין מי וועט איהם סוף כל סוף בריינגען אונטער די בער-גלייטונג פֿון זשאַנדאַרמען. „צו וואָס ביסטו געקומען אין דעם ליב'ס הייל? געה שוין צוריק“, האָט מײן גאַנצע אינערליכע נשמה געשריען; און דאָך האָב איך געוואוסט, אז ער וועט בלייבען אזוי לאַנג, ווי איך וועל זיין אין מורמע.

ער האָט בעסער פֿאַר אַלעמען פֿערשטאַנען, אז אונטעמיגקייט וועט מיך אוועק'הרג'ענען און ער האָט שוין געהאַט דערלאַנגט אַן אַפֿלי-קאַציאָן צו קריגען פֿאַר מיר די ערלויבניס פֿאַרצוזעצען מײן אַרבייט. די גע-אַגראַפֿישע געזעלשאַפֿט האָט געוואָלט, איך זאָל ענדיגען מײן בוך איבער די אייזפֿעריאָדע, און מײן ברודער האָט איבערגעקעהרט די גאַנצע וויסענ-שאַפֿטליכע וועלט אין פעטערסבורג זי צו בעוועגען, זי זאָל אונטערשטיצען מײן אַפֿליקאַציאָן. די אַקאַדעמיע דער וויסענשאַפֿטען איז געווען פֿעראינ-טערעסירט אין דער אָנגעלעגענהייט; און אַ צוויי, דריי מאָנאַט נאָך מײן אַרעסט, איז דער נאַדזיראַטעל אַרײן צו מיר אין דער צעלע און האָט מיר אָנגעזאָגט די בשורה, אז דער קיזער האָט מיר געגעבען די ערלויבניש צו ענדיגען מײן ווערק פֿאַר די געאַגראַפֿישע געזעלשאַפֿט, און אז מי וועט מיר ערלויבען טינט און פֿעדער פֿאַר דיוען צוועק. „נאָר ביז זאָנען-אונטער-אַנג“, האָט ער צוגעלייגט. אין פעטערסבורג געהט די זון אונטער אום דריי אַ וויגער נאָכמיטאָג, אין ווינטער צייט; אָבער דאָס האָט מען ניט געקענט העלפען. „ביז זאָנען-אונטער-אַנג“ וואָרען די ווערטער, וועלכע אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט געברויכט בעת ער האָט געגעבען די ערלויבניש.

איך האָב אַלזאָ געקענט אַרבייטען:

איך בין קוים איצט אימשטאנדע אויסצודריקען די ערלייכטערונג, וואָס מיין האַרץ האָט דערפֿיהלט ביים געדאנקען, און איך קען ווידער אָנ-הויבען שרייבען. איך וואָלט געווען צופֿרידען צו לעבען אויף ברויט און וואַסער, אין דעם פֿייכטעסטען קעלער, אָבי איך זאָל קענען אַרבייטען. דאָך בין איך געווען דער איינציגער אַרעסטאַנט וועמען מי האָט ערלויבט צו האָבען שרייב-מאַטעריאַל. פֿיעלע פֿון מיינע קאָמפּראַדען האָבען פֿערבראַכט העכער דריי יאָהר אין טורמע, בעפֿאַר דעם בערויהמטען פּראָד-צעס פֿון די הונדער דריי און ניינציג, און אַלעס וואָס זיי האָבען געהאַט, איז געווען אַ מאָפֿעל. פֿערשטעהט זיך, אָ אפילו דיעזער מאָפֿעל איז זיי געוועזן ווילקאָמען אין זייער שרעקליכער אַנייאַמקייט, און זיי פֿלעגען אויף איהם שרייבען זייערע איבונגען אין די שפּראַכען, וועלכע זיי האָבען געד-לערנט, אָדער אויסאַרבייטען מאַטהעמאַטישע פּראָבלעמען; אָבער דאָס וואָס זיי האָבען אויפֿגעשריבען אויף'ן מאָפֿעל, האָט ניט געקענט בלייבען מעהר זיי אַ פּאַר שטונדען.

איצט איז דאָס לעבען אין פּרוּאַן געוואָרען אַ מעהר רעגולאַרער. איך האָב געקראָגען אַן אינטערעס אין מיין געגענווערטיגען לעבען, ניין אַ זייגער אין דער פֿריה האָב איך שוין געהאַט געמאַכט די ערשטע דריי הונדערט טריט איבער די צעלע און האָב געוואַרט אויף מיינע שרייב-גע-זייג. די אַרבייט, וועלכע איך האָב געהאַט פֿערפֿערטיגט פֿאַר די געאָגראַ-פֿישע געזעלשאַפֿט האָט ענטהאַלטען אַחוץ אַ רעפּאָרט פֿון מיינע פֿאַר-שונגען אין פֿינלאַנד, אַ דיסקוסיאָן איבער די גרינדע, אויף וועלכע די היפּאָטעזע פֿון די אייז-בערג אין געווען געגרינדעט. איצט, וויסענדעג, אַז איך האָב געהאַט גענוג צייט, האָב איך בעשלאָסען איבערצושרייבען און פֿערגרעסערען יענעם טהייל פֿון מיינע ווערק. די אַקאַדעמיע דער וויסענ-שאַפֿטען האָט מיר געשטעלט צור דיענסט די פּראַכטפֿאַלע ביבליאָטעק איהרע, און אַ ווינקעל פֿון מיין צעלע איז גלייך אָנגעפּאַקט געוואָרען מיט ביכער און לאַנדקאַרטען, צווישען וועלכע עס האָבען זיך אויך געפֿונען אַלע ביכער פֿון דער שווידישער געאָלאָגישער פֿאַרשונג, כמעט אַ פֿולע קאָלעקציאָן פֿון רעפּאָרטען פֿון אַלע ריזען צום נאָרד פּאַל, און גאַנצע בענדער פֿון דעם פֿירטעל-יעהריגען זשורנאַל פֿון דער לאַנדאַנער געאָגראַ-פֿישער געזעלשאַפֿט. מיין בוך איז געוואַקסען אין פֿעסטונג, ביז ער האָט אָנגעפֿילט צוויי טהיילען. דער ערשטער טהייל איז געדרוקט געוואָרען פֿון מיין ברודער און פּאַליאַקאָו, און דער צווייטער נאָך ניט געענדיגט, איז געבליבען אין די הענד פֿון דער פּאַליציי, ווען איך בין ענטלאָפֿען. דער מאַנוסקריפּט איז געפֿונען געוואָרען אין 1895, און איז איבערגעגעבען

געוואָרען צו דער רוסישער געאָגראַפֿישער געזעלשאַפֿט, וועלכע האָט איהם מיר אָבגעשיקט קיין לאַנדאָן.

אום פֿינף נאָך מיטאָג, — ווינטער אום דריי אַזויגער, — אַזוי שנעל ווי מי האָט מיר אַריינגעבראַכט דאָס קליינע לעמפעל, האָט מען פֿון מיר צוגענומען דאָס שרייב־געצייג און איך האָב געמוזט אויפהערען מיין אַרבייט. דאָן פֿלעג איך לעזען, מייסמענס היסטאָרישע ביכער. עס האָט זיך צו־זאַמענגעקריבען אַ היבשע ביבליאָטעק אין פֿעסטונג פֿון די דורות פֿון פּאָלימישע אַרעסטאַנטען, וואָס זיינען דאָרט געוועזען. מיר איז געווען ערלויבט מוסיף צו זיין צו דער ביבליאָטעק פֿילעע וויכטיגע ווערק איבער די געשיכטע פֿון רוסלאַנד, און אויסער די ביכער, וועלכע קרובים האָבען מיר אַריינגעבראַכט, בין איך געווען אים שטאַנדע דורכצולעזען כמעט יעדעס ווערק און יעדע קאָלעקציע פֿון אַקמען און דאָקומענטען אין בעצוג אויף די מאַסקווער פּעריאָדע פֿון דער רוסישער היסטאָריע. איך האָב מיך געקוויקט לעזענדיג, ניט נור די רוסישע יאָהר־ביכער, ספּעציעל די מערק־ווירדיגע יאָהר־ביכער פֿון דער דעמאָקראַטישער מיטעלאַטערליכער רעפּובליק פֿון פּסקאָוו, — די בעסטע, פֿיליכט, אין אייראָפּא פֿון דער היסטאָריע פֿון יענעם טיפּ מיטעלאַטערליכע שטעדט, — זאָנדערען אויך אַלערליי טרוקענע דאָקומענטען, און אפילו די לעבענס פֿון די הייליגע, אין וועלכע מי קען טהיילמאַל געפֿינען פֿאַקמען פֿון דעם ווירקליכען לעבען פֿון די מאַסען, וואָס אַנדערשוואו וועט איהר ווי קיינמאַל ניט בעגעגענען. איך האָב אויך אין יענער צייט געלעזען אַ מאַסע נאָוועלען, און האָב זאָגאַר אַראַנזשירט פֿאַר זיך אַ גאַנצען יום טוב לכבוד קריסטמאַס. מיינע קרובים האָבען מיר געמליך צוגעשיקט די קריסטמאַס געשיכטען פֿון טשאַרלס דיקענס, און איך האָב פֿערבראַכט מיין יום טוב לאַכענדיג און וויינענדיג איבער די הערליכע מייסטער־ווערק פֿון דעם גרויסען נאָוועלען־שרייבער.

דאָס ערגסטע איז געווען די טויטע שטילקייט, וועלכע האָט געהערשט אַרום מיר. אומזיסט האָב איך געקלאַפט אין די וועג, אין פּאָדלאָגע וואַרטענדיג אויף דעם מינדעסטען אַברוף. מי האָט קיין זאך ניט געהערט. עס איז אַוועק איין מאַנאַט, צוויי, דריי, פֿופֿצעהן מאַנאַט, אָבער אויף מיין קלאַפּעריי האָט זיך קיינער ניט אָבגערופֿען. מיר זיינען דאַמאָלסט געווען בלויז זעקס, צאוואָרפֿען אין זעקס און דרייסיג קאַזעמאַטען — אַלע אַרעסטירטע קאַמעראַרען מיינע זיינען געהאַלטען געוואָרען אין דעם ליטאַווסקי זאַמאַק.

ווען דער אָפֿיציער איז אַריין צו מיר מיך אַרויסצוגעהמען פֿאַר אַ שפּאַציער און איך האָב איהם געפֿרעגט „וואָס פֿאַר אַ וועטער עס איז, צו

עס רעגענט", האָט ער מיר צוגעוואָרפֿען אַ נערוועזען בליק און איז גלייך אוועק הינטערען טהיר, ניט ענטפֿערענדיג דעם מינדעסטען וואָרט. הינטערן טהיר ווינען געשמאַנען אַ דיעושוּרנע און נאָך אַן אָפֿיציער, און זיי האָבען ווידער איהם געהיט. דאָס איינציגע לעבעדיגע וועזען, פֿון וועלכען איך האָב אַמאָל געקאָנט הערען אַ וואָרט, איז געווען דער סמאָטריטעל, וועלכער איז אַריינגעקומען צו מיר יעדען אין דער פֿריה מיר צו זאָגען, „גוט מאָרגען“, און צו פֿרעגען אויב איך וויל קויפֿען טאַבאַק אָדער פּאַפּיער. איך האָב געפרוּט צו פֿאַרזייען מיט איהם אַ געשפרעך, אָבער אויך ער האָט אַ נערוועזען קוק געטאָן אויף די בעאַמטע, וועלכע ווינען דאָ געשמאַנען אין דער האַלב־אַפֿענער טהיר, אַזוי ווי ער וואָלט זאָגען: „רו זעהסט, מי וואָמסט מיך אויך.“ נור די טייבען האָבען קיין מורא ניט געהאַט זיך מיט מיר צו אונטערהאַלמען. יעדען אין דער פֿריה און נאָכמיטאָג פֿלעגען זיי צוקומען צום פֿענסטערל און קריגען זייער שפּייז דורך די אייזערנע שטאַבעס.

מי האָט קיינמאָל ניט געהערט קיין גערויש, אַחוץ דעם סקריפען פֿון דעם דיעושוּרנעם שטיוועל. דעם לייכטען קלאַפּ פֿון דעם יודאָס טירעל און דאָס קלינגען פֿון די גלאַקען פֿון פֿעסטונגס-קירכע, געקלינגען האָבען זיי אַ „האַספּאַדי פּאַמילוי“ („גאָט מיין הערר, דערבאַרעם זיך“) יעדע פֿערטעל שטונדע — איינס, צוויי, דריי פֿיער מאָל, דאָן יעדע שטונדע האָט דער גרויסער גלאַק געשלאָגען לאַנגזאַם, זיך אַבשטעלענדיג אַ היבשע וויילע ביי יעשוועדען קלאַנג בעזונדער. דאָן האָט געפּאָלגט אַ טרויעריגע מעלאָדיע, אויסגעקלינגען פֿון די גלאַקען, וועלכע פֿלעגען קאַליע ווערען יעדעס מאָל, ווען דער וועטער האָט זיך געביטען, און פֿלעגען דאָן אַרויסלאָזען אַזעלכע אימה'דיגע טעגער, עפעס אַזוי ווי מי וואָלט קלינגען צו אַ לויב; און דאָן, ווען עס איז געקומען די פֿינסטערע מיט-נאַכט-שטונדע האָט זיך נאָך געהערט דער טאָן פֿון דעם אונהאַרמאַנישען „באַזשע צאַריאַ בראַני“, וועל-כער האָט געדויערט אַ פֿולע פֿערטעל שטונדע; און קוים האָט עס זיך געענדיגט, האָט ווידער אַ פּרישער „האַספּאַדי פּאַמילוי“, אָנגעזאָגט דעם אַרעסטאַנט, אַז נאָך אַ פֿערטיל שטונדע פֿון זיין נוצלאָז פֿערבראַכטען לעבען איז אוועק אין דער פֿינסטערער פֿערגאַנגענהייט, און אַז עס וועלען אוועק נאָך פֿיעלע פֿערטעל שטונדען, און שטונדען, און טעג, און מאָנאַטען אין דעם זעלבען פּוסטען לעבען, איידער די וועכטער, אָדער פֿילייכט דער טויט, וועלען איהם בעפֿרייען.

יעדען אין דער פֿריה האָט מען מיך אַרויסגענומען אויף אַ פֿערטעל שטונדע אין הויף, און איך האָב זעהר געליעבט דיזען שפּאַציער. די בעדירפֿנים פֿון נייע איינדריקע ווינען אַזוי שטאַרק אין טורמע,

אז איך פלעג אימער האלטען מיינע אויגען, שפאצירענדיג אין אונזער שמאלען הויף, אויף דעם הויכען געגילטען שפיץ פֿון דער פֿעסטונגס קירכע. דאָס איז געווען די איינציגע זאך אין מיין אומגעבונג, וועלכע האָט געענדיגט דערט איהר געשמאלט.

איך האָב שטאַרק ליעב געהאַט צו זעהן דעם שפיץ פֿון קירכע בליסמשענדיג ווי גינגאַלד, בעת די זון האָט געשיינט פֿון אַ ריינעם בלויען הימעל, אָדער ווי בע'כשוּפ'ט, בעת אַ העל-בלויער נעבעל איז פֿערשפּרייט איבערן שטאָדט, אָדער גאָר ווערענדיג גראָה ווען פֿינסטערע וואַלקענס האָבען פֿערדעקט דעם הימעל.

וועהרענד דיזע שפּאַצירגענג פֿלעג איך טהיילמאַל זעהן דעם סמאָט-ריטעל'ס טאַכטער, אַ מיידעל פֿון אַ יאָהר 18—19, אַרויסקומענדיג פֿון איהר פֿאַטערס צימער און געהענדיג עטליכע טריט אין אונזער הויף, אום צוזוקומען צום טויער, וועלכער איז געווען דער איינציגער אויסגאַנג פֿון דער געביידע. זי איז אימער געלאָפֿען די אויגען אַרונטערגעלאָזען, אַזוי ווי זי וואָלט זיך געשעהמט דערמיט וואָס זי איז די טאַכטער פֿון אַ געפֿענגניס-וועכטער. דערפֿאַר האָט אָבער איהר אינגערער ברודער, אַ קאָדעט, וועלכען איך האָב געזעהן אַ צוויי מאַל אין הויף, מיר אימער געקוקט גלייך אין פנים אַרײַן, עפעס מיט אַזאַ מין אָפֿענעם סימפּאַטישען אויסדרוק, אַז עס האָט אויף מיר געמאַכט אַ שטאַרקען רושם און איך האָב עס דע-מאָנט אפילו נאָך דעם ווי איך בין שוין אַרויס פֿון טורמע. אין פֿיער, פֿינף יאָהר אַרום, ווען ער איז שוין געווען אַן אָפֿיציער, איז ער פֿערשיקט געוואָרען קיין סיביר. ער האָט זיך אָנגעשלאָסען אַן די רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי, און האָט וואַהרשיינליך געהאַלפֿען אָנפֿיהרען אַ קאָרעספּאַנדענץ מיט די אַרעס-טאַנטען אין קרעפּאַסט.

ווינטער איז זעהר מרה-שחורה'דיג אין פעטערסבורג פֿאַר די יעניגע, וועלכע קענען ניט זיין דרויסען, אין די העל בעלויכטענע גאַסען. דער אימעט איז געווען נאָך שרעקליכער, פֿערשמעהט זיך אין קאַזעמאַט. אָבער די פֿייכטקייט איז נאָך געווען פֿיעל ערגער, ווי די פֿינסטערקייט. די צעלען זיינען אַזוי פֿייכט, אַז מי מוז זיי איבערהייצען, אום זיי צו האַלטען שרוקען 'וי עס איז, און איך פֿלעג כמעט דערשטיקט ווערען פֿון היץ. אָבער ווען איך האָב ענדליך געקראָגען די ערלויבניס צו האַלטען מיין צימער קיהלער, ווי פֿריהער, האָט די אויסערליכע וואַנד איינפֿאַך גערונען פֿון נאַסקייט, און דאָס פּאַפּיר האָט אויסגעזעהן אַזוי ווי מי וואָלט דערויף יעדען טאַג אַרויפֿ-געגאַסען וואַסער — דער רעוואָלטאַט איז געווען, אַז איך האָב שרעקליך געליטען פֿון רהומאַטיזם.

פֿון דעסמוועגען בין איך געווען מונטער; איך האָב געשריבען און געריסעוועט לאַנד-קארטען אין דער פֿינסטער, פֿערשארפֿענדיג די בלויפֿעדערס מיט אַ צובראָכען שטיקעל גלאַז, וועלכע איך האָב אויפֿגעזוכט אין הויף. איך האָב רעגעלמעסיג דורכגעמאַכט מייע פֿינף מייל אין דער צעלע, און די גימנאַסטישע קונצען מיט'ן דעמבאָווען ביינקעל. אזוי איז די צייט פֿע־גאַנגען. אָבער פֿלוצלינג האָט זיך אין מיין צעלע אַרײַנגע'גנב'עט אַ שרעקליכער פֿיין און האָט שיער גיט מיין האַרץ צובראָכען. מיין ברודער אַלעקסאַנדער איז אַרעסטירט געוואָרען.

אין ענדע פֿון דעצעמבער 1874, האָט מען מיר ערלויבט צו זעהן זיך מיט איהם און מיין שוועסטער העלענאַ אין דער טורמע, אין דער אַנוועזענהייט פֿון אַ זשאַנדאַרמסקען אָפֿיציר. צוזאַמענטרעפֿונגען, וועלכע ווערען ערלויבט אזוי זעלטען, בריינגען תמיד אי דעם אַרעסטאַנט, אי זיינע פֿריינד אין אַ צושטאַנד פֿון אויפֿרעגונג. מי זעהט געליעבטע געזיכטער און מי הערט בעליעבטע שטימען, וויסענדיג אז דער זיסער טרוים וועט אָנ-האַלטען בלויז עטליכע מינוטען. מי פֿיהלט זיך דאַכט זיך אזוי נאָהענט איינער צום אַנדערען און דאָך אזוי ווייט אַוועק; דען מי קען דאָך גיט פֿיהרען אַן אינטימען געשפרעך פֿאַר אַ פֿרעמדען, אַ פֿיינד און אַ שפּיאָן. אַחוץ דעם האָבען מיין ברודער און שוועסטער זעהר מורא געהאַט פֿיר מיין געזונד, אויף וועלכען די פֿינסטערע, מרה-שחורה'דיגע ווינטער טעג און די פֿייכקייט, האָבען שוין געהאַט געמאַכט זייער ערשטע ווירקונג. מיר זיינען זיך פֿאַנאַנדערגעגאַנגען מיט צוואוייטיגטע הערצער.

אַ וואָך נאָך דזען צוזאַמענקונפֿט האָב איך ערהאַלטען אַנשטאַט דעם ערוואַרטעטען בריעף פֿון מיין ברודער, וועגען די הערוויסנאַבע פֿון מיין בוך, אַ קורצן צעמעלע פֿון פּאָליאַקאָוין. ער האָט מיר מודיע געווען, אז פֿון היינט מאָל אָן וועט ער מאַכען די קאַרעקטור. און אז איך זאָל צושיקען צו איהם אַלעס מכח דיעזע אַנגעלעגענהייט. איך האָב גלייך פֿון דעם טאָן פֿון דיעזען צעמעל פֿערשטאַנען, אז עטוואָס האָט פּאַסירט מיט מיין ברודער. וואָלט עס געווען בלויז קראַנקהייט וואָלט פּאָליאַקאָו מיר דאָס געשריעבען. טעג פֿול מיט פּחדים'דיגע זאַרגען זיינען אויף מיר אַנגעקומען. אַלעקסאַנדער איז אַוודאי אַרעסטירט געוואָרען און איך וואָר די אַורזאַכע דערפֿון. דער לעבען האָט פֿלוצלינג אויפֿגעהערט צו האָבען די מינדעסטע בעדייטונג פֿאַר מיר. מייע שפּאַציערענגע, מיין גימנאַסטיקע, מיין אַרבייט האָבען פֿערלויר-דען זייער גאַנצע אינטערעסע.

גאַנצענע טעג פֿלעג איך אַרומגעהן הין און צוריק אין מיין צעלע, גיט טראַכטענדיג פֿון קיין אַנדער זאַך אַ חוץ אַלעקסאַנדער'ס אַרעסט. פֿאַר

מיר, אן אונפֿעהריראט הען מענשען, איז די געפֿאָנגענשאַפֿט בלויז געווען אַ פֿערווענליכע אונבעקוועמליכקייט, אָבער ער איז געווען פֿעהריראט, האָט ליידענשאַפֿטליך געליעבט זיין ווייב, און זיי האָבען איצט געהאט אַ אינגעלע, אויף וועלכען זיי האָבען קאָנצענטרירט די גאַנצע לייעכע, וועלכע זיי האָבען געפֿיהלט צו די ערשטע צוויי קינדער.

דאָס ערגסטע איז געווען די אונבעשטימטקייט, וואָס האָט ער אַזעלכעס געקענט האָבען געטהאָן? פֿאַרוואָס האָט מען איהם געקאָנט אַרעמירען? וואָס געהען זיי טהאָן מיט איהם? וואָכען זיינען אַריבער, מיין מורא איז געוואָרען טיעפֿער און טיעפֿער. אָבער איך האָב נאָך אַלץ פֿון קיינעם קיין וואָרט געהערט, ביי ענדליך איך האָב מיך דערוואוסט, אַז מי האָט איהם אַרעמירט פֿאַר אַ בריף וואָס ער האָט געשריבען צו לאָווראַוו. די איינצעלהייטען האָב איך אויסגעפֿונען אַ סך שפעטער. נאָך דעם, ווי איך האָב זיך מיט איהם דאָס לעצטע מאָהל געזעהן, האָט ער געשרייעבען צו זיין אַלמען פֿריינד, וועלכער האָט דאָמאָלסט רעדיושירט דעם רוסיש-סאָציאַליסטישען זשורנאַל „וופֿעריאָד“ אין לאַנדאָן. ער האָט איהם געשריע-בען אין דיווען בריעף, אַז ער האָט שטאַרק מורא פֿאַר מיין געזונד, ער האָט דאָרט גערעדט וועגען די פֿיעלע פֿעהראַפֿטונגען, וועלכע זיינען דאָמאָלס געמאַכט געוואָרען אין רוסלאַנד, און האָט פֿריי אויסגעדריקט זיין האָס פֿאַר די דעספּאָטישע רעגירונג. דעם בריעף האָט די דריטע אָטדיע-לעניע איבערגענומען אויף דער פּאַסט, און קריסטמאַס ביי נאַכט זיינען זיי געקומען מאַכען אַן אָביסק אין זיין וואָהנונג. זיי האָבען זיך בענומען נאָך פֿיעל ברוטאַלישער ווי געווענהליך. נאָך האַלבע נאַכט זיינען אַ האַלב דויענד מענשען אַריינגעדונגען אין זיינע צימער און האָבען יעדע ברעקעל דורכ-געזוכט, אפילו די ווענד האָט מען אונטערוזוכט. דאָס קראַנקע קינד האָט מען אַרויסגענומען פֿון וויעגעל, אום דורכצוויכען דעם מאַטראַץ אין די בעטגעוואָנט. געפֿונען האָבען זיי קיין זאַך ניט — עס איז ניט געווען וואָס צו געפֿינען.

מיין ברודער האָט זיך שטאַרק געשמעלט געגען דיווען אָביסק, מיט זיין געוועהנליכער אַפֿעהערציגקייט האָט ער געזאָגט דעם זשאַנדאַרמסקען אַפֿיציער דיעזע ווערטער: „געגען איך, קאַפיטאַן, האָב איך גאָר ניט, איהר האָט ערהאַלטען צו וועניג בילדונג און פֿערשטעהט קוים וואָס איהר טהוט. אָבער איהר, מיין הערר“, האָט ער געזאָגט, זיך ווענדענדיג צום פּראָקאָראַר, „איהר ווייסט יאָ, וואָס פֿאַר אַ ראַליע איהר שפּיעלט אין דיעזע געמיינ-הייטען. איהר האָט דאָך בעקומען אַן אַניווערויטעט-בילדונג. איהר ווייסט דאָך דעם געזעץ און איהר ווייסט, אַז איהר טראַמפּעלט אויף אַלע געזעצע

מיט די פֿים און פֿארדעקט די אונגעזעליכקייט פֿון דיעזע לייט מיט אייער אנוועזנהייט. איהר זיינט איינפֿאַך — אַ שופֿט!"

זיי האָבען געשוואָרען אייביגען האָס צו איהם. זיי האָבען איהם געהאַלטען פֿערשפּאַרט אין דער דריטער אָטדיעלעניע ביי מיין ברודער'ס קינד, אַ רייצענד אינגעלע, וועמען די קראַנקהייט האָט געמאַכט נאָך לייעליכער און אינטעליגענטער, איז דאַמאַלס אויסגעגאַנגען פֿון שווינוכט. די דאַקטוירים האָבען געזאָגט, אַז ער האָט בלויז נאָך עטליכע טעג צום לעבען.

אַלעקסאַנדער, וועלכער האָט קיין מאָל נישט געבעטען קיין טובה פֿון זיינע פֿינד, האָט זיך דאַמאַלס געבעטען מי זאָל איהם ערלייכען זעהן דאָס קינד צום לעצטען מאָל, מי זאָל איהם לאָזען געהן אַהיים אויף איין שטונדע, אויף זיין עהרען וואָרט צוריקצוקומען, אָהנע די בעגלייטונג פֿון זשאַנדאַרמען. זיי האָבען איהם ענטזאָגט. זיי האָבען נישט געקאָנט זיין גרויס-מוטהיג גענוג זיך אָבצוואָגען פֿון דיעזע ראַכע.

דאָס קינד איז געשטאַרבען. און די מוטער איז ווידער געווען אין אַ צושטאַנד, וועלכער איז געווען נישט ווייט פֿון וואַהניזן, ווען פּלוצלינג האָט מען אָנגעזאָגט מיין ברודער, אַז מי וועט איהם אוועקשיקען קיין סיביר אין אַ קליין שטעטלע מינוסינסק. מי וועט איהם פֿיהרען צווישען צוויי זשאַנדאַרען אין אַ וועגעלע, און זיין ווייב וועט קענען קומען שפעטער; צוזאַמען מיט איהם קען זי נישט רייזען.

„זאָגט מיר, וועניגסטענס, וואָס איז מיין פֿערברעכען“, האָט ער געפֿאָדערט. אָבער אַ חוץ דעם בריעף איז קיין בעשולדיגונג געגען איהם נישט געווען. דיעזע שטראַף איז געווען אזוי גרויזאָם, אזוי דייטליך איז דאָ געווען צו זעהן די טהאַט פֿון נקמה פֿון דער דריטער אָדיעלעניע, אַז קיינעם פֿון אונז איז נאָר נישט איינגעפֿאלען צו גלויבען, אַז מי וועט איהם האַלטען אין סיביר מעהר ווי עטליכע מאָנאַט. מיין ברודער האָט אוועק-געשיקט אַ קלאַגע צום מיניסטער וונוטרעניך דיעל, און ער האָט געענטפֿערט אַז אַלס מיניסטער קען ער זיך נישט אַרײַנמישען אין די אָנגעלעגנהייטען פֿון זשאַנדאַרמסקען שעה. אַ צווייטע איז אוועקגעשיקט געוואָרען אין סענאַט, עס האָט נישט געהאַלפֿען. אין אַ צוויי יאָהר אַרום האָט אונזער שוועסטער העלענאַ, דורך איהר אייגענע איניציאַטיווע אָנגעשריבען אַ ביטע צום צאַר. אונזער קוין דימטרי, גענעראַל-גובערנאַטאָר פֿון באַרקאָוו, קייזערליכער אַדוטאַנט און אַ ליבלינג אין הויף, שטאַרק אויפֿגעבראַכט געגען דיזע בעהאַנדלונג פֿון דער דריטער אָטדיעלעניע האָט עס אַליין איבערגעגעבען די פּראָשעניע צום צאַר און האָט דערביי צוגעלייגט זיינע

אייגענע פאָר ווערטער. אָבער די ראַכעניעריגקייט פֿון די ראַמאָנאָוס אין געווען אַ פֿאַמיליען-אייגענשאַפֿט, שטאַרק ענטוויקעלט אין אַלעקסאַנדער דעם צווייטען. ער האָט אויפֿגעשריבען אויף דער פֿראַשעניע „פּוסט פֿאַסידים“ (זאָל ער דאָרט ווּיצען). מײן ברודער איז געבליבען אין סיביר צוועלף יאָהר, און איז קיינמאָל אין רוסלאַנד צוריק ניט געקומען.

די מאַסען-פֿערהאַפֿטונגען, וועלכע ווּינען געמאַכט געוואָרען אין דעם זומער פֿון 1874, און די ערנסטע פֿערפֿאַלגונג פֿון די פֿאַליציי געגענאייבער אונזער קרוישאַק, האָט אַרויסגערופֿען אַ מיעפֿע ענדערונג אין די געדאַנקען פֿון דער רוסישער יוגענד. ביז צו יענער צייט האָט מען מייסטענס געשט-רעכט אויסצוקלייבען צווישען די אַרבייטער, און נאַכהער צווישען די מושיקעס, אַן אַנצאַהל מענשען פֿון וועלכע מי זאָל קענען מאַכען סאַציאַליסטישע אַניטאַטאָרען. אָבער די פֿאַבריקען ווּינען איצט געווען פֿערפֿלייצט מיט שפּיאַנען און עס איז געווען קלאָהר, אַז ווי מי זאָל זיך ניט היטען, וועלען דאָך די פֿראַפּאַגאַנדיסטען און די אַרבייטער זעהר שנעל אַרעסטירט און פֿערשיקט ווערען אין סיביר אויף אייביג. דאַן האָט זיך אָנגעפֿאַנגען די גרויסע בעוועגונג „וונאַראַד“, (געהן אין פֿאַלק) אין אַ נייע פֿאַרמע: עטליכע הונדערט יונגע מענער און פֿרויען, ניט קוקענדיג אויף פֿאַרויכטיגקייט, האָבען זיך אַ לאַז געמאַהן אויף'ן לאַנד, און רייזענדיג דורך שמעדרט און דערפֿער, האָבען זיי אויפֿגערייצט די מאַסען צו רעוואָלוציאָן, פֿערטהיילענדיג כמעט עפֿענטליך בראַשורען, לייעדער און פֿראַקלאַמאַציעס. אין אונזערע צירקלען האָט דיעזער זומער געקראָגען דעם נאָמען „דער משוגע'נער זומער“.

די זשאַנדאַרען האָבען פֿערלאָרען די קעפֿ. עס האָט ביי זיי ניט געסטייעט הענד גענוג צו אַרעסטירען און אויגען גענוג נאָכצושלאָרעווען אויף פֿיעל פֿראַפּאַגאַנדיסטען. דאָך ווּינען ניט ווּייניגער, ווי פֿופֿצעהן הונדערט פֿערזאָן אַרעסטירט געוואָרען אין דיעזער יאָכט און אַ העלפֿט פֿון זיי ווּינען געהאַלטען געוואָרען אין די מורמעס יאָהרען-לאַנג.

איין מאל אין זומער 1874, האָב איך אין דעם נעקסטען צימער-דייטליך דערהערט לייכטע טריט פֿון שטיוועל, און אין עטליכע מינוטען אַרום אָבגעריסענע שטיקלעך געשפרעך. אַ פֿרויען שטימע האָט גערעדט פֿון דער צעלע, און אַ מיעפֿע באַסאָוע שטימע, וואַהרשיינליך פֿון דעם דעזשורני — האָט אויסגעברומט עטוואָס אַלס ענטפֿער. דאַן האָב איך דערקענט דעם קלאַנג פֿון דעם פֿאַלקאָוויקס שפּאַרען, ווּינע שנעלע טריט, ווּיין שעלמען און דעם גערויש פֿון דעם שליסעל אין'ס שלאָס. ער האָט עפעס אַ זאָג געמאַהן, און אַ פֿרויען-שטימע האָט געענטפֿערט אין דער

הויך: „מיר האָבען ניט גערעדט. איך האָב איהם בלויז געבעטען ער זאָל מיר שיקען דעם אויפזעהער.“ דאן איז די טהיר צוגעשלאָסען געוואָרען און איך האָב געהערט דעם פּאָלקאָוניק שילמענדיג דעם דעזשורני שמילערהייט. איך בין אַלזאָ ניט געווען אַליין. איך האָב געהאַט אַ דאַמע פֿאַר אַ שכן'טע, וועלכע האָט גלייך געבראַכען די שמריינגע דיסציפּלינע, וועלכע האָט ביי דאן געהערשט צווישען די דעזשורנעס. פֿון יענעם מאָג אָן זיינען די ווענד פֿון דער קרעפּאַסט, וועלכע זיינען געווען שמוס גאַנצע פֿופּצעהן מאָנאַט, געוואָרן לעבעדיג. פֿון אַלע זייטען האָבען זיך געהערט געקלאַפּערייען מיט'ן פֿוס אין פּאַדלאַגע: איינס, צוויי, דריי, פֿיער, ... עלף קלעפּ, פֿיער און צוואַנציג קלעפּ, פֿופּצעהן קלעפּ; דאן אַן אַפּשטעל, און דאן ווידער דריי קלעפּ; און דריי און דרייסיג קלעפּ איינס נאָך דאָס אַנדערע. די קלאַפּעריי איז איבערגע'חור'ט געוואָרען איינמאַל און נאָך אַמאַל אין דער זעלבער אָרדנונג, ביי דער שכן מיינער האָט זיך אָנגעשטויסען, אַז דאָס מיינט „קמאָ ווי?“ (ווער זייט איהר?) אַזוי ווי דער בוכשטאַב „וו“ איז דער דריטער אין אונזער אַלף בית. אַזוי אַרום האָט מען אָנגעפּאַנגען צו פֿיהרען א געשפּרעך.

איך האָב ענטדעקט מיט גרויס צופֿרידענהייט, אַז ביי מיין לינקער זייט האָט זיך געפֿונען סערוקאָוו, מיט וועלכען איך האָב אין קורצען געקאַנט ריידען וועגען אַלעם, בעזאַנדערס ווען מיר האָבען געברויכט אונזער ציפּער. אָבער די אונטערהאַלטונג האָט געבראַכט ליידען עכען אַזוי גוט ווי פֿריידען. אונטער מיר איז געווען איינגעשפּאַרט אַ מוזשיק, וועלכען סערה-דוקאָוו האָט געקענט. ער האָט מיט איהם זיך צוזאַמענגערעדט דורך די ווענד, און אפילו ניט ווילענדיג פֿלעגן איך אַפֿט אונבעוואַסטערהייט נאָכפּאַלגען זייער געשפּרעך אין מיטען דער אַרבייט מיינער. איך האָב אויך צו איהם גערעדט און איך מוז אייך זאָגען, אַז אויב צו זיין פֿערשפּאַרט אין דער צעלע אָהנע אירגענד וועלכע אַרבייט, איז שווער פֿאַר געבילדעטע מענשען, איז זי אָבער טויענד מאַל שווערער פֿאַר'ן מוזשיק, וועלכער איז געוואוינט צו פֿיזישער אַרבייט און ניט צו פֿערבריינגען יאָהרען אין לעזען. אונזער פּויער-פֿריינד האָט זיך געפֿיהלט זעהר מיזעראַבעל, און אַזוי ווי ער האָט שוין געהאַט פֿערבראַכט קרוב פֿון צוויי יאָהר איידער מי האָט איהם אַריבערטראַנספּאַרטירט צו אונז — זיין פֿערברעכען איז געווען וואָס ער האָט זיך צוגעהערט צו סאַציאַליסטען — וואָר ער שוין גאַנץ דערשלאָגען. איך האָב שנעל אָנגעפּאַנגען צו בעמערקען מיט שרעקען, אַז פֿון צייט צו צייט איז ער ניט ביים זינען. ביסלעכווייז האָבען זיינע געדאַנקען אָנגעהויבען צו ווערען אַליץ מעהר און מעהר צומישט, און מיר האָבען

ביידע גענומען בעגרייפֿען ווי טריט ביי טריט, טאָג נאָך טאָג, איז זיין פֿערשטאַנד געוואָרען אַלץ מומטער, ביו ענדליך איז זיין געשפרעך געוואָרען ווי פֿון אַן אמת משוגענעם. פֿון דעם אונטערשטען עטאָזש האָבען זיך געלאָזט הערען שרעקליכע געשרייען, ווילדע קולות. אונזער מושיק איז געווען פֿאַלקאָם משוגע, און דאָך האָט מען איהם געהאַלטען עטליכע מאָנאַט אין קאַזעמאַט, בעפֿאָר מען האָט איהם צוגענומען אין אַן אַנשטאַלט, פֿון וועלכען ער איז קיינמאַל נישט צוריקגעקומען. בייצואוואוינען די פֿער- ניכטונג פֿון אַ מענשענס פֿערשטאַנד אונטער אַזוינע אומשטענדען איז שוידעהאַפֿט. איך בין זיכער, אַז דאָס האָט פֿיעל בייגעטראָגען צו פֿערשטאַרקערען די נערוועזישע פֿון מיין גוטען און טרייען פֿריינד סערדוקאָוו. אין פֿיער יאָהר אַרום, בעת ער איז בעפֿרייט געוואָרען פֿון געריכט, האָט ער זיך דערשאָסען.

איינמאַל האָב איך געקראָגען אַן אונטערוואַרטעטען גאַסט. דער גרויס-פֿירשט ניקאָליי, דער ברודער פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, וועלכער האָט אונטערוכט די פֿעסמונג, איז אַריין צו מיר אין צעלע, בענגלייטע פֿון זיין אַדיוטאַנט. די טהור איז צוגעשלאָסען געוואָרען הינטער איהם. ער איז שנעל צו צו מיר, זאָגענדיג: „גוט מאָרגען, קראַפֿאַטקיין.“ ער האָט מיר געקענט פֿערזענליך און האָט גערעדט אין אַ פֿאַמיליאַרנעם גוטמוטהיגען טאָן. אַזוי ווי צו אַן אַלטען בעקאַנטען. „ווי איז דאָס מעגליך, קראַפֿאַטקיין, אַז איהר אַ קייזערליכער פֿאַזש, אַן אַפֿיציער פֿון דעם קאַרפּוס, זאָל זיין פֿערמישט אין אַזאַן עסק און איצט זיצען אין דיזען שרעקליכען קאַזעמאַט. יעדער האָט זיך זיינע מיינונגען,“ וואָר מיין ענטפֿער.

„מיינונגען! איהר טראָגט זיך אַרום מיט מיינונגען אויפֿצוהעצען אַ רעוואָלוציאָן?“

וואָס האָב איך געקענט ענטפֿערען? יאָ? דאַן וואָלט מען דאָס פֿערמישט, אַז כאַמשע איך האָב מיך ענטזאָגט מודה צו זיין פֿאַר די זשאַנדאַרען, האָב איך אָבער פֿאַרן קיסר'ס ברודער יאָ אַלץ אויסגעזאָגט. זיין טאָן איז געווען ווי פֿון אַ קאַמאַנדיר פֿון אַ מיליטערישע שוהלע בעת ער פּראַווט אַרויסקריענען אַ סוד פֿון אַ קאַדעט. דאָך האָב איך נישט געקענט זאָגען ניין: עס וואָלט געווען אַ ליגען. איך האָב נישט געוואוסט וואָס צו זאָגען און בין געשטאַנען אָהן אַ וואָרט אויסצוריידען.

„זעהט איהר! איצט שעהמט איהר זיך אליין“ — דיזע בעמערקונג האָט מיך געערגערט, און איך האָב גלייך אַ זאָג געמאַהן ביילאָך: „מיין ענטפֿער האָב איך געגעבען דעם סלעדאָוואַטעל און איך האָב גאָר נישט וואָס צוצולייגען.“

„אָבער פֿערשטעהט דאָך, קראַפּאַטקין, איך בעט אייך,“ האָט ער זיך אָבערופֿען אין אַ זעהר פֿריינדליכען טאָן. „איך רייך דאָ צו אייך ניט ווי אַ סלעדאָוואַטעל. איך רייך איצט צו אייך אַלס אַ פֿריוואַט פֿערזאָן, — גאַנץ ווי אַ פֿריוואַט מענש,“ — האָט ער איבערגע'חזר'ט מיט אַ שטילערן קול.

פֿערשידענע רעיונות האָבען זיך מיר געפֿלאַנטערט אין קאָפּ. זאָל איך דעם צאָר מודיע זיין דורך זיין ברודער מכה דעם שרעקליכען חורבן אין רוסלאַנד, די רואינע פֿון די פּויערים, די גרוואַטקייט פֿון די משינאָוו-ניקעס, דעם שרעקליכען הונגער-טויט, וועלכער שטעהט זיי פֿאַר די אויגען? זאָל איך איהם זאָגען, אַז מיר ווילען אַרויסהעלפֿען דעם בידנעס מוושיק פֿון די פֿערצווייפֿעלמע לאַגע, אַז מיר ווילען איהם העלפֿען אויפֿהויבען זיין נידערגעבויענעם קאָפּ און אַזוי אַרום בעאיינפֿלוסען אַלעקסאַנדער דעם צווייטען? מיט דער שנעליגקייט פֿון אַ בליטץ האָבען דיזע רעיונות געיאָנט איינס דאָס אַנדערע, ביז איך האָב ענדליך צו זיך אליין געזאָגט: „אונמעג-ליך! אונזין! זיי ווייסען דאָס אַלעס. זיי זיינען די בלוט-פֿיינד פֿון פֿאַלק, און מיינע רייד וועלען זיי ניט איבערמאַכען.“

איך האָב איהם געענטפֿערט, אַז ער איז דאָך אַן אָפֿיציעלער פֿערזאָן, און איך קען איהם ניט בעטראַכטען אַלס אַ פֿריוואַט מענש. ער האָט מיך דאָן אָנגעהויבען צו פֿרעגען זייטיגע פֿראַגען. „וואָר עס ניט אין סיביר, אונטער די דעקאַבריסטען, וואו איהר האָט אָנגעהויבען זיך אַרומטראַגען מיט דיזע אידעען?“ „ניין, איך האָב בלויז געקענט איין דעקאַבריסט, און מיט איהם האָב איך אויך וועניג גערעדט.“

„איז עס אַלזאָ געווען אין פעטערבורג?“

„איך בין אימער געווען דער זעלבער.“

„ווי הייסט! זייט איהר עס שוין געוועזן אין פּאַזשע-קאַרפּוס?“

האָט ער מיך געפֿרעגט מיט שרעקען.

„אין דעם קאַרפּוס בין איך געווען אַ אינגעל, און דאָס וואָס איז אונבעשטימט אין דער זיגענד, ווערט דייטליכער אין די שפעטערע יאָהרען.“ ער האָט מיר געשטעלט נאָך עטליכע עהנליכע פֿראַגען. לויט נאָך זיין ריידען האָב איך פֿערשטאַנען צו וואָס ער זיעלם. ער האָט געוואַלט אַרויסקריגען מיינע סודות, און אין מיין פֿאַנטאַזיע האָט זיך מיר פֿאַרגע-שטעלט דאָס בילד, ווי ער שטעהט און דערזעהלם זיין ברודער: „אַלע די סלעדאָוואַטעלעס טויגען אויף כפרות. זיי האָט ער ניט געענטפֿערט, אָבער איך האָב צו איהם גערעדט זעהן מינוט, און ער האָט מיר אַלעס דער-

זעהלמ". דאָס האָט מיך גענומען פֿערדריסען, און ווען ער האָט מיר דערלאָנגט אַ זאָג אונגעפֿעהר די פֿאַלגענדע ווערטער: „ווי האָט איהר געקענט האָבען עסקים מיט אַזעלכע מענשען — פּויערים און אַלערליי נאַמענלאָזע פּערוואַנען?" האָב איך איהם באלד אַ זאָג געטהאָן: „איך האָב אייך שוין געוואָגט, אַז איך האָב אויף אַלעס געענטפֿערט דעם סלעדאָואַר-מעל". דאָן איז ער גלייך אַרויס פֿון מיין זעלע.

שפּעטער האָבען די דעזשורניעס פֿון דיעזען בעווך געמאַכט אַ גאַנצע לעגענדע. די פּערוואַן, וועלכע איז געקומען אין דער קאַרעמע, מיט וועלכער איך בין אַנטלאָפֿען פֿון טורמע, האָט געמראָגען אַ מיליטערישע היטעל, און אזוי ווי ער האָט געהאַט אַ בלאַנדע באַרד, האָט ער אויסגע-זעהען עטוואַס עהנליך צום גרויס פֿירשט ניקאָלאַי, און אזוי איז אויסגעוואַקסען אַ טראַדיציע צווישען די סאַלדאַטען פֿון פעטערסבורגער גאַרניזאָן, אַז דאָס איז געווען דער גרויספֿירשט אַליין, וועלכער איז מיך געקומען רעטען פֿון טורמע און אַז ער האָט דאָס מיך צוגע'גב'ט. אָט ווי לעגענדעס ווערען געשאַפֿען אין צייטען פֿון צייטונגען און ביאָגראַפֿישע ווערטער-ביכער.

עס איז אַוועק צוויי יאָהר. אַסך קאַמעראַדען מיינע זיינען געשאַפֿט-בען, אַנדערע זיינען משוגע געוואָרען, אָבער אונזער פּראָצעס איז נאָך אַלץ ניט פֿאַרגעבראַכט געוואָרען פֿאַרן געריכט.

ביין סוף פֿון צווייטען יאָהר האָב איך מיך גענומען פֿיהלען קריינק-ליך. דאָס דעמבאַווע ביינקעל איז מיר געוואָרען שווער אין די הענד, און די פֿינגר מייל האָבען מיר אויסגעוויזען אַן אונענדליכער מהלך. אזוי ווי עס זיינען געווען אונזערע אונגעפֿעהר זעכציג אין דעם קרעפֿאַסט, און די ווינטער-טעג זיינען געווען קורץ, האָט מען אונז געפֿלעגט אַרויסנעהמען אויף די לופֿט, בלויז יעדען דריטען טאָג אויף צוואַנציג מינוט. איך האָב געטהאָן אַלעס אויפֿצוהאַלמען מיין ענערגיע, אָבער די ביטערע ווינטערס, דאָס גאַנצע יאָהר אָן אויפֿהער האָבען דאָך געוואונען די אויבערהאַנד איבער מיר. פֿון מיינע ריזען אין סיביר האָב איך מיטגעבראַכט לייכטע סמנים פֿון'ם סקאַרבוט. איצט אין דער פֿינסטערקייט און פֿייכטקייט פֿון'ם קאַזע-מאַט, האָט זיך די קראַנקהייט אַרויסגעוויזען פֿיעל דיימליכער; דיעזע געפֿענגניס-פעסט האָט אויך מיך ניט אויסען געלאָזען.

אין מערץ, אָדער אַפּריל, 1876, דאָט מען אונז ענדליך אָנגעוואָגט, אַז די דריטע אַטדיעלעניע האָט געענדיגט די לעצטע סליעדס-וואַג. דער פּראָצעס איז איבערגעגעבען געוואָרען צום געריכט און מיר זיינען דעריבער איבעגעפֿיהרט געוואָרען אין דער טורמע פֿון'ם געריכטס-הויף. דאָס וואַר אַן אונגעהייער גרויסע טורמע, וועלכע וואַר מיט אַ

קורצע צייט בעפאר געבויט נאך'ן פאסאן פון די פראנצויזישע און בעלגישע געפענגניסע, און איז כעשמאנען פון פיער שטאק קליינע צעלען; דאס פענסטער פון יעדע צעלע איז אויסגעקומען אויף'ן הויף ארויס, און די טהיר האט זיך געעפענט אויף איין אייזערנעם באלקאן. די באלקאנען פון די עטליכע עטאזשען ווארען פערבונדען דורך אייזערנע טרעפען.

פאר די מייסטע פון מיינע קאמעראדען איז דער איבערגאנג אין דיעזער טורמע געווען א גרויסע ערלייכטערונג. דא איז געווען פילעל מעהר לעבען ווי אין דעם קריעפאסט, מעהר געלעגענהייט זיך צו קארעספאנדירען, צו זעהען מיט קרובים און פיר דעם געמיינשאפטליכען פערקעהר. די קלאפעריי אין די ווענד האט אָנגעהאלטען דעם גאנצען טאָג לאַנג אונגעשטערט, און איך בין געווען אימשטאנדע אזוי אַרום איבערצוגעבען אַ יונגען שכן מיינעם די געשיכטע פון דער פאָריווער קאָמונע פון אַנפאַנג ביז'ן סוף. געדויערט האָט עס, אמת, אַ גאַנצע וואָך.

וואָס אַנבעלאַנגט מיין געזונד, איז עס געוואָרען ערגער אפילו, ווי עס איז געווען די לעצטע צייט אין קריעפאָסט. איך האָב ניט געקענט פֿערטראָגען די שטיקענדע לופט פון דער קליינער צעלע, וועלכע איז געווען ניט מעהר ווי ד' על ד' פון איין ווינקעל ביז'ן צווייטען, און וואו די מעמפערטאטור האָט זיך גאַנץ אָפֿט געענדערט פון אייז-קאַלט אויף די אונערטערענליכסטע היץ. אזוי ווי איך האָב זיך געמוזט אַלע מינוט אומ-דרעהען שפאַצירענדיג אין דער צעלע, פֿלעגט מיר נעהמען שווינדלען דער קאָפּ באַלד אין די ערשטע עטליכע מינוט, און די צעהן מינוטען בעוועגונג דרויסען אין דעם ווינקל פון אַ הויף, וועלכער איז געווען אַרומגערינגעלט פון הויכע געמויערטע ווענד, האָט מיך אויך ניט אויף דאָס מינדעסטע ערפֿרישט. וואָס אַנבעלאַנגט צום פֿריוואַן-דאָקטאָר, וועלכער האָט ניט געוואָלט הערען דאָס וואָרט „סקאַרבוט“ אין „זיין פֿריוואַן“ — פון איהם איז וואָס וועניגער געוואָגט דעסטאָ בעסער.

מיר איז געווען ערלויבט צו קריגען שפייזען פון דער היים אין גראַדע האָט איינער פון מיינע קרובים געוואוינט נאָהענט פון געריכט. אָבער מיין מאַגען איז געוואָרען אזוי שלעכט, אַז איך בין ניט אימשטאנדע גע-ווען צו עסען מעהר, ווי אַ שטיקעל ברויט און איינס, אָדער צוויי אייער אַ מאָג. די כוחות האָבען האָבען מיר גענומען אויסגעהן זעהר שנעל. די אַלגעמיינע מיינונג איז געווען, אַז מעהר ווי עטליכע מאַנאַט וועל איך ניט ציהען. אַרויפֿקריבענדיג די טרעפען צו מיין צעלע אויף'ן צווייטען שטאָק, האָב איך געמוזט צוויי-דריי מאָל זיך אָבשטעלען, און איך געדיינק, ווי אַן אַלטער סאָלדאַט פון דער וואָך האָט מיך איינמאַל בעדויערט און געזאָגט:

„אַרעמער מענש, איהר וועט ניש זיהען ביז'ן סוף זומער,“
 מיין פֿאַמיליע האָט זיך איצט גענומען שטאַרק שרעקען. מיין
 שוועסטער העלענאַ האָט אָנגעווענדעט אַלע מיטלען מיך אַרויסצוקריגען
 אויף בעיל. אָבער דער פראַקטאָר, שו בי'ן האָט איהר געענטפֿערט מיט
 אַ גיפֿטיגען שמייכל, „אויב איהר וועט מיר בריינגען אַ דאָקטאָרס אַמעס,
 אז ער וועט שטאַרבען אין צעהן טאָג, וועל איך איהם פֿריילאָזען.“ ער
 האָט געהאַט דעם פֿערנגיגען צו זעהן, ווי מיין שוועסטער האָט זיך
 ארונטערגעלאָזען אויף'ן שמוהל און האָט זיך אויף'ן קול פֿאַנאָדערגעוויינט
 פֿון דעסמוועגען איז עס איהר געלונגען צו קריגען אַן ערלויבעניש, איך
 זאָל אונטערזוכט ווערען פֿון אַ נומען דאָקטאָר — דעם הויפט דאָקטאָר
 פֿון מיליטערישען שפיטאַל פֿון פעטערבורגער גאַרניזאָן. ער וואַר אַ זעהר
 אינטעליגענטער, אַלמער גענעראַל, וועלכער האָט מיר אונטערזוכט זעהר
 גרינדליך, און איז געקומען צום שלום אז איך האָב אייגענמליך ניש קיין
 אָרגאַנישען פֿעהלער, נור לייד איינפֿאַך פֿון צו וועניג לופֿט, „לופֿט איז אַלעס
 וואָס איהר ברויכט,“ האָט ער געזאָגט. דאַן איז ער געשטאַנען עטליכע
 מינוט פֿערטראַכט, און האָט ענטשלאָסען אויסגערעדט: „וואָס איז די פעולה?
 איהר קאַנט דאָ ניש בלייבען, איהר מוזט טראַנספֿאַרטירט ווערען.“
 אין אַ צעהן טעג ארום האָט מען מיך אַריבערגעפֿיהרט אין מילי-
 טערישען שפיטאַל, וועלכער געפֿינט זיך אויסערן שטאַדט, און וועלכער
 האָט אַ ספעציעלע קליינע טיורמע פֿאַר די אָפֿיצירען און סאַלדאַטען, וואָס
 ווערען קראַנק, בעת זיי שמעהען אונטער אַ פראַצעס. צוויי פֿון מיינע
 קאַמעראַדען זיינען שוין איבערטראַנספֿאַרטירט געוואָרען אין דיווען געפֿענג-
 ניס-שפיטאַל, ווען עס איז געווען זיכער, אז זיי וועלען אין קורצען שטאַרבען
 פֿון שווינדזוכט.

אין שפיטאַל האָב איך גלייך גענומען זיך ערהוילען. איך האָב
 געקראַגען אַ גרויסען צימער אויף'ן ערשטען עטאַזש, לעבען דעם צימער
 פֿון דער מיליטערישע וואַך. אין צימער איז געווען אַ גרויסער פֿענסטער
 מיט גראַמעס, וועלכער איז אַרויס אויף אַ קליינעם בולוואַר מיט צוויי רייהען
 בוימער; און אַריבער איבער'ן בולוואַר איז געווען אַ גרויסער פּלאַץ, וואו
 צוויי הונדערט ספּאַליאַרעס האָבען געבויט הילצערנע כאַטקעס פֿאַר די
 שיפּוס-קראַנקע. יעדען אָבענד האָבען זיי געהאַט שמונדען ווען זיי פֿלעגען
 זינגען אין כאַך — אזאַ כאַך, ווי מי הערט בלויז אין גרויסע ספּאַליאַרסקע
 אַרטעלען. אַ קאַראָל איז אַרומגעגאַנגען הין און צוריק איבער'ן בולוואַר,
 און זיין בודקע איז געשטאַנען געגעניבער מיין צימער.
 מיין פֿענסטער איז געהאַלטען געוואָרען אָפֿען דעם גאַנצען טאָג.

און איך האָב מיך געבאָדען אין די שטראַהלען פֿון דער זון, פֿון וועלכע מי האָט מיך אזאָ לאַנגע צייט אַוועקגעהאַלטען. איך האָב איינגעאַטעהעמט די באַלזאָם-לופֿט פֿון מאַי מיט אַ פֿולער ברוסט, און מיין געזונד האָט זיך שנעל געבעסערט — צו שנעל, האָב איך אָנגעהויבען צו דיינקען. איך וואָר באַלד אימשטאַנדע צו פֿערדייען לייכמע שפּייען, האָב זיך געפֿיהלט שטאַרקער און האָב ווידער גענומען אַרבייטען מיט ערפֿרישמער ענערגיע. ניט זעהענדיג קיין אויסוועג אימשטאַנדע צו זיין ענדיגען מיין צווייטען טהייל פֿון מיין ווערק, האָב איך אָננעשריבען אַ קיצור פֿון איהם, וועלכער איז אָבעדרוקט געוואָרען אין ערשטען טהייל.

אין קרעפֿאָסט האָב איך געהערט פֿון אַ קאַמעראַד, וועלכער איז געווען אין שפּיטאַל-געפֿענגניס, אז עס וואָלט פֿאַר מיר ניט שווער זיין צו אַנטלויפֿען פֿון דאָרט; און איך האָב מיינע פֿריינד בעקאַנט געמאַכט מיט דעם פֿאַקט. פֿון דעסטוועגען האָט מיר דער אַנטלויפֿען געשיינט פֿיעל שווערער, ווי מי האָט מיר איינגערעדט. מי האָט איבער מיר געוואַכט שטריינגער ווי איך האָב מיר אַמאָל פֿאַרגעשטעלט אין אירגענד וועלכער טורמע. דער דעזשורניע פֿון קאַרידאָר איז געשמעלט געוואָרען ביין טהיר, און מי האָט מיך קיינמאָל פֿון מיין צימער ניט אַרויסגעלאָזען. די שפּיטאַל-סאָלאַדאַטען און די גוואַרדיע-אַפֿיצירען, וועלכע פֿלעגען אַמאָל אַריינגעהן, האָבען טורא געהאַט דאָרט צו פֿערבלייבען מעהר ווי אַ מינוט.

מיינע פֿריינד האָבען געמאַכט פֿיעלע פלענער מיך צו בעפֿרייען — מאַנכע אויך זעהר אַמוואַנטע. צום ביישפּיעל, איך זאָל דורכפֿילען די אייזערנע שטאַבעס פֿון פֿענסטער, דאַן אין אַ רעגענדיגע נאַכט, ווען דער קאַראַוואַל וועט דרעמלען אין זיין בודקע, זאָלען צוויי פֿריינד זיך אונטער-גנב'נען פֿון הינטען; זאָלען איבערקעהרען די בודקע אויף איהם און איהם כאַפען פונקט ווי אַ מויז אין פֿאַסטקע, אָהנע איהם צו שעדיגען, און דער-וויל זאָל איך אַרויסשפּרינגען פֿון פֿענסטער. אָבער גאַנץ אונערוואַרטעט האָט זיך געיאָוועט אַ בעסערער פּלאַן.

„בעט מען זאָל דיך אַרויסלאָזען אויף אַ שפּאַציר“, האָט מיר איינער פֿון די סאָלאַדאַטען איינגעשושקעט אין אויער אַרין.

איך האָב אזוי געטהאָן. דער דאָקטאָר האָט אונטערשטיצט מיין פֿערלאַנג, און יעדען נאַכמיטאָג, אום פֿיער אַ זייגער, האָט מען מיר ערלויבט אַ שעה צייט אויף דורכצוגעהן זיך אין געפֿענגניס-הויף. איך האָב געמוזט טראָגען דעם גרינעם כאַלאַט, וועלכער ווערט געטראָגען פֿון די שפּיטאַל-חולאים; אָבער מיינע שטיוועל, מיין וועסט און די הויזען פֿלעגט מען מיר דערלאַנגען יעדען טאָג.

איך וועל קיינמאל ניט פֿערגעסען מיין ערשטען שפּאַציער-גאַנג, ווען מי האָט מיך אַרויסגענומען האָב איך דערוועהן פֿאַר זיך אַ הויף, וועלכער איז געווען גומע דרייהונדערט פֿוס לאַנג און איבער צווייהונדערט פֿוס ברייט, און גענצליך בעדעט מיט גראָן. דער טויער וואָר אָפֿען, און דורך איהם האָב איך געקענט זעהן די גאַס, דעם אונגעהויערען שפיטאַל געגעניבער, און די מענשען וועלכע זיינען פֿערכיי געגאַנגען. איך בין גע- בליבען שמעהן אויף'ן שוועל פֿון דעם געפֿענגניס, ניט זייענדיג אימשטאַנדע זיך אַ ריהר צופּהאַן פֿון אָרט. איך וואָר גאַנץ צודולט בעת איך האָב דער- זעהן דעם הויף און דעם טויער.

כיי איין עק הויף איז געווען דער פּריוואַן — אַ שמאַלע געביידע, אונגעפֿעהר הונדערט פֿופֿציג פֿוס לאַנג — און כיי יעדער זייט איז גע- שטאַנען אַ וואַך-בורדקע. צוויי דעזשורניעס זיינען געגאַנגען אַרויף און אַראָב אין פֿראַנט פֿון דער געביידע אַזוי, אַז זיי האָבען שוין געהאַט אויסגעטראָ- טען אַ סטעזשקע אין דעם גראָן. אין דיעזער סטעזשקע האָט מען מיר געהייסען שפּאַצירען, און די קאַראָולען זיינען געגאַנגען הין און צוריק ווי פֿריהער — אַזוי אַז איך בין קיינמאל ניט געווען ווייטער, ווי זעהן אָדער פֿופֿצעהן טריט פֿון איינעם אָדער דעם צווייטען. דריי שפיטאַל-זעלנער האָבען זיך געזעצט אויף די טרעפּלאַך. אויף דער צווייטער זייט פֿון דיעזען גרוימיגען הויף האָט מען אָבגעלייגט האַלץ פֿון אַ דוצענד וועגען און אַ דוצענד מוזשיקעס האָבען עס צוזאַמענגעלייגט ביים וואַנד. דער גאַנצער הויף איז געווען אַרומגערינגעלט מיט אַ הויכען פּאַרקען פֿון דיקע ברעטער. דער טויער איז געווען אָפֿען אום אַרײַן און אַרויס צו לאָזען די וועגען.

דער דאָזיגער אָפֿענער טויער האָט מיר כעכשוף'ט. „איך מוז אויף איהם ניט גאַפֿען,“ האָב איך ביי זיך געטראַכט; און דאָך האָב איך אויף איהם תמיד געקוקט. אַזוי שנעל ווי מי האָט מיך צוריקגענומען אין דער צעלע, האָב איך געשריבען צו מיינע פֿרײַנד, זיי מיטטהיילענדיג די פֿרעה- ליכע נייעס. „איך פֿיהל מיך כמעט אונפֿעהיג צו געברויבען די ציפֿער- שפּראַך,“ האָב איך געשריבען מיט אַ ציטערענדער האַנד, מאַכענדיג בלויוע פּאַסיקלעך אַנשטאַט ציפֿערען, „דיעזע נאָהנטקייט פֿון פֿרייהייט מאַכט מיך ציטערען, פּונקט ווי איך וואָלט געווען אין אַ פֿיבער. זיי האָבען מיך היינט אַרויסגענומען אין הויף, דער טויער וואָר אָפֿען, און קיין קאַראָול איז ניט געווען דערנעבען. דורך דיעזע אונבעוואַכטען טויער וואָלט איך אַרויסלויפֿען, מיינע שומרים וועלען מיך ניט כאַפֿען,“ — און איך האָב זיי געגעבען דעם פּלאַן פֿון מײַן ענטלויפֿען. „אַ דאַמע זאל קומען אין אַן אָפֿענע קאַרעטע צום שפיטאַל. זי זאל אַראָבשטייגען, און די קאַרעטע זאל אויף איהר

ווארטען אין גאס, א פֿופֿציג פֿום פֿון טויער. ווען מי נעהמט מיך אַרויס אום פֿיער נאַכמיטאָג, וועל איך געהן אַ ווילע מיט'ן הומ אין האַנט, און אימיצער וואָס וועט פֿערבייגעהן פֿאַר'ן טויער זאָל דאָס נעהמען אַלס סיג-נאַל, אַז אַלעס איז כשורה אינעווייניג. דאָן מוזט איהר צוריקגעבען אַ סיגנאַל: „די גאָס איז פֿריי“: אָהן דעם וועל איך זיך ניט ריהרען; איין מאָל אויף יענער זייט טויער, מוז מען זעהען, אַז מי זאָל מיך ניט כאַפען, נאָר ליכט אָדער קלאַנג קענען געברויכט ווערען אַלס סיגנאַלען. דער אייוואָזשטיק קען שיקען אַ בליאַסק ליכט, — די זונען-שטראַהלען אָבגע-שפיגעלט פֿון זיין לאַקירענעם הומ אויף דעם גרויסען שפיטאַל; אָדער נאָך בעסער, דער טאָן פֿון אַ ליעד, וועלכע זאָל אָנהאַלטען אזוי לאַנג ווי די גאָס איז פֿריי; אַכט איהר וועט קענען דינגען די הייוקע, וואָס איך זעה פֿון הויף אויס און מיר געבען אַ סיגנאַל דורך'ן פֿענסטער. דער קאַראַאָול וועט נאָכלויפֿען נאָך מיר פֿונקט ווי אַ הונד נאָך אַ האָז, אין אַ האַלבען צירקעל, בעת איך וועל לויפֿען גלייך, און איך וועל מיך האַלטען פֿינף אָדער זעקס טריט ווייט פֿון איהם. אין גאָס וועל איך אַרײַנשפּרינגען אין קאַרעטע אַריין און מיר וועלען אַוועקנאַלאָפֿירען. אויב דער וואַך שיעסט — נו, דאָס קען מען ניט העלפֿען; דאָס קען מען ניט פֿאַראַויסזעהן. און דאָן ווידער, איידער צו בעגעגענען אַ זיכערען טויט אין טורמע איז שוין גלייכער צו ריויקרען און צו אַנטלויפֿען.”

אַנדערע פֿאַרשלענגע זיינען געמאַכט געוואָרען, אָבער דיעזער פֿלאַן איז ענדליך דאָך אָנגענומען געוואָרען, דער עסק איז אויפֿגענומען געוואָרען פֿון אונזער קרושאַק. מענשען, וועלכע האָבען מיך קיינמאַל ניט געקענט, האָבען זיך דערצו גענומען גלייך ווי עס וואָלט זיך געהאַנדעלט אַרויס-צוראַטעווען דעם טהייערסטען ברודער וויערען. דאָך איז דער פֿערזוך געווען פֿול מיט שוועריגקייטען, און די צייט איז געלאָפֿען מיט שרעקליכער שנעליגקייט. איך האָב שווער געאַרבייט, שרייבענדיג בײַז שפעט אין דער נאַכט אַריין; אָבער מיין געזונד האָט זיך דאָך געבעסערט מיט אַזאַ איילע-ניש, וועלכע האָט מיך איינפֿאַך געמאַכט שוידערען. ווען מי האָט מיך דעם ערשטען מאָל אַרויסגעלאָזען אויפֿ'ן הויף אַרויס, האָב איך קוים געקאַנט קריבען ווי אַ טשערעפֿאַכע; איצט האָב איך זיך געפֿיהלט שטאַרק עננוג צו לויפֿען. אמת, איך בין נאָך אַלץ געקראַכען מיט דויעלכע שלעפעדיגע טריט, מחמת איך האָב מורא געהאַט מי זאָל מיר אין גאַנצען ניט אַוועק-נעהמען די ערלויבעניש זיך דורכצוגעהן; אָבער מיין נאַטירליכע לעבעדיגקייט האָט מיך געקענט יעדע מינוט פֿערראַטהען. און מיינע קאַמעראַדען האָבע דערווייל געמוזט צוואַמענבריינגען איבער צוואַנציג פֿערוואַן פֿיר די אונטער-

נעהמונג; מי האָט געמוזט געפֿינען אַ מיכטיגען פֿערד און אַ גענימען איזוואָזשטישק, און אַראַנזשירען הונדערטע קליינע איינצעלהייטען, וועלכע שפּרינגען תמיד אַרויס אין אַזעלכע קאָנספּיראַציעס. די הכנות האָבען נעדויערט אַרום אַ מאָנאַט, און מי האָט מיך געקענט יעטווערען טאָג צוריקפֿיהרען אין טורמע אַרײַן.

ענדליך איז דער טאָג בעשטימט געוואָרען. דער 29-טער יוני, נאָך דעם רוסישען דאַטום, איז דער טאָג פֿון סיניט פעטער און סיניט פּאַאול, אַרײַנוואַרפֿענדיג אַ פֿונק סענטימענטאַליטעט אין זייער אונטערנעהמונג, האָבען מיינע פֿרײַנד מיך געוואָלט בעפֿרויען גראַד אין יענעם טאָג. זיי האָבען מיר מודיע געווען, אַז אַלס ענטפֿער אויף מיין סיגנאַל, וועלען זיי ענטפֿערען מיט אַ סיגנאַל פֿון אַ רויטען שפּיעל-באַלאָן, וועלכען זיי וועלען לאָזען אין דער לופֿט, דאָן וועט די קאַרעמע קומען, און מי וועט זינגען אַ ליעד מיר מודיע צו זיין ווען די גאַס איז אָפֿען.

איך בין אַרויס דעם 29-טען, האָב אַראָבענומען דעם הוט און געוואַרט אויף'ן באַלאָן. אָבער ס'האָט זיך קיין זאַך ניט געזעהן. אַ האַלבע שטונדע איז אַריבער. איך האָב געהערט דעם גערויש פֿון דער קאַרעמע אין גאַס; איך האָב געהערט אַ מאַן'ס קול זינגענדיג אַן אונט-בעקאַנטעם ליעד; אָבער קיין באַלאָן איז ניט געווען.

די שטונדע וואָר פֿאַראַיבער, און מיט אַ געבראַכען געמיטה בין איך צוריקגעגאַנגען אין צימער אַרײַן. „עפעס האָט געמוזט פּאַסירען מיט זיין“, האָב איך געטראַכט.

ווירקליך; דאָס אונמעגליכע האָט יענעם טאָג פּאַסירט.

הונדערטע באַלאַנדלעך זיינען תמיד פֿאַראַגען צו פֿערקויפֿען אין פעטערבורג, לעבען דעם גאַסטינאַי דוואַר. יענעם פֿריהמאָרגען איז קיין איינער ניט געווען; עס וואָר אונמעגליך צו געפֿינען איין איינציגען קינדער-באַלאָן. ענדליך האָט מען עפעס יאַ איינעם ענטדעקט, ביי אַ קינד אין האַנט, אָבער ער וואָר אַלט און האָט ניט געקענט פֿליהען. מיינע פֿרײַנד זיינען דאָן אַרײַנגעלאָפֿען צו אַן אפּטייקער, האָבען געקויפֿט אַן אפּאַראַט (מאַשין) צו מאַכען וואַסער-שמאַף-גאַז, און האָבען דעם באַלאָן אָנגעפֿילט מיט דיזעווען גאַז; אָבער געפֿלויגען איז ער אַלץ ניט. דער וואַסער-שמאַף איז ניט געווען טרוקען. די צייט האָט זיך געיאָגט. דאָן האָט אַ דאַמע צוגעבונדען דעם באַלאָן צו איהר שירם, און האַלטענדיג דעם שירם הויך איבערן קאָפּ, איז זי געגאַנגען אין גאַס היין און צוריק, פּאַזע די הויכע וואַנד פֿון אונזער הויף; אָבער איך האָב קיין זאַך ניט געזעהן — די וואַנד וואָר צו הויך און די דאַמע צו נידעריג.

צום גליק איז דיעזער צופאל געווען זעהר א גוטער, נאך אלעמען ווען די שטונדע פֿון מיין שפאצירגאנג וואָר פֿאַריבער, איז די קאַרעמע דורכגעפֿאַהרען די גאַסען, וועלכע מיר האָבען געוואָלט דורכגעהן אַנטלויף פֿענדיג פֿון טורמע, און דאָרט, אין אַ שמאַלע געסעל איז זי אָבגעשטעלט געוואָרען פֿון איבער אַ דיזענד וועגען, וועלכע האָבען געפֿיהרט האַלץ אין שפיטאל אַרײַן. די פֿערד פֿון דיעזע וועגען זײַנען ניט געווען אין אָרדנונג — מאַנכע וואָרען אויף דער לינקער און מאַנכע אויף דער רעכטער זײַט גאַס, — און די קאַרעמע האָט זיך געמוזט פּאַוואָליע דורכשלעפען צווישען זײַ. אויף אײַן פּלאַץ איז דער וועג גאָר אין גאַנצען אָבגעצאַמט געוואָרען. ווען איך וואָלט דאָרט געווען וואָלטען מיר זיכער געכאַפט געוואָרען.

איצט איז אַ גאַנצע סיגנאַל-סיסטעמע אײַנגעפֿיהרט געוואָרען אין די גאַסען, דורך וועלכע מיר האָבען געוואָלט דוכפֿאַהרען אַנטלויפֿענדיג פֿון פּרױזן-שפיטאַל, אזוי אַז מען זאָל אונז קענען מודיע זײַן, אויב די גאַסען זײַנען פֿאַרבלאָקאָדירט. אויף עטליכע מיילען ווײַט האָבען זיך מײַנע קאַמעראַדען אויסגעשטעלט אויף דער וואָך. אײַנער האָט געוואָלט אַרומגעהן הײַן און צוריק מיט אַ טיכעל אין האַנד, וועלכע ער האָט געמוזט אַרײַנלייגען אין קעשענע בשעת וועגען זײַנען אָנגעקומען; אַן אנדערער האָט געוואָלט זיצען אויף אַ שטיין און עסען קאַרשען, אויפֿהערענדיג בײַן אָנקומען פֿון די וועגען; און אזוי ווײַטער. אַלע דיעזע סיגנאַלען, איבערגעגעבען פֿון אײַנעם צום אנדערען, האָבען ענדליך געוואָלט דערגרייכען ביז צו אונזער קאַרעמע. מײַנע פֿרײַנד האָבען אויך געהאַט געדונגען די גרינע באַטקע גענעניבער דעם שפיטאַל, און בײַ אַן אָפֿענעם פֿענסטער איז דאָרט געשטאַנען אַ וואָליניסט מיט דער פֿיעדעל אין האַנד, בערײַט אָנצוהויבען שפּילען אזוי שנעל ווי דער סיגנאַל „די גאַס איז רײַן“ ווערט איהם איבערגעגעבען.

דער אַנטלויפֿען האָט געוואָלט שטאַטפֿינדען אויף מאָרגען. אויף לענגער אָבצולײַגען וואָלט געווען רײַזקאַליש. דער פֿאַקט איז, אַז די קאַרעמע איז בעמערקט געוואָרען פֿון די שפיטאַל-מענשען, און עטוואָס פֿערדעכטיגעס האָט שוין מסתּמא געהאַט דערגרייכט ביז צו די בעאַמטע, דען די נאַכט בעפֿאָר מײַן אַנטלויפֿען, האָב איך געהערט דעם פּאַטרול-אָפּיציר פֿרעגען דעם קאַראָול וואָס איז געשטאַנען קענען מיין פֿענסטער: „וואו זײַנען דיײַנע פּאַטראָנען?“ דער סאָלדאַט האָט זײַ גענומען אומגעלומפערט אַרױסשיטען פֿון היטעל. דער אָפּיציר „האַט איהם גוט אויסגעוידעלט: האָט מען דיר ניט אָנגעוואָגט, אַז דו וואָלסט האַלטען די קוילען אין דער קעשענע פֿון'ם מונדיר הײַנטיגע נאַכט?“ און ער איז געשטאַנען בײַ איהם ביז ער האָט אַרײַנגעלייגט 4 קוילען אין קעשענע. „גיב אכטונג!“ האָט ער איהם אָנגעוואָגט בײַם אַוועקגעהן.

די נייע סיטעמע פֿון די סיגנאלען האָט מיר געמוזט גלייך מיט-
 געטהיילט ווערען אויף מאָרגען; און אום צוויי אַ ווינער ביי מאָג, איז צו
 מיר געקומען אַ דאָמע, — אַ געליעכטע קרובה מיינע, — און האָט
 געבעטען מי זאָל מיר איבערגעבען אַ וויגערעל. יעדע זאָך האָט געמוזט
 דורכגעהן דורך די הענד פֿון'ס פּראָקוראָר; נאָר אזוי ווי דאָס איז בלויז
 געווען אַ וויגערעל אָהן אַ קעסטעל, האָט מען דאָס מיר גלייך איבערגע-
 געבען. אינעווייניג איז געווען אַ קליינציקער צעטעלע, אין ציפּער, וועלכער
 האָט ענטהאלטען דעם גאַנצען פּלאַן. ווען איך האָב איהם געלעזען האָב
 איך פשוט געציטערט פֿון שרעק, אזוי געריוויקירט וואָר דיעזער שריט. די
 דאָמע, וועלכע איז אַליין געזוכט געוואָרען פֿון דער פּאָליציי פֿאַר פּאָליטישע
 אורזאָכען, וואָלט גלייך אויפֿ'ן אָרט אַרעסטירט געוואָרען, ווען אימיצער
 וואָלט צופֿעליג געעפֿענט דעם קופּערט פֿון'ס וויגערעל. אָבער איך האָב
 געזעהן, ווי זי איז זיך רהיג אַרויס פֿון פּרוּזאָן און לאַנגזאַם אַוועק איבערן
 בולוואָר.

איך בין אַרויסגעקומען אין הויף אום פֿיער אַ ווינער, ווי געוועהנליך
 און האָב געגעבען מיין סיגנאַל. איך האָב דערנאָך דערהערט דעם גערויש
 פֿון דער קארעטע, און אין עטליכע מינוט אַרום, די טענער פֿון דער
 וויאָלין פֿון דער גרינער הייזקע אַנטגעגען איבער. אָבער איך בין דאָך געווען
 אויף יענער זייט געביידע. ווען איך בין צוריקגעקומען צום סוף פֿון דער
 סטעזשקע, וועלכע איז געווען נאָהענט צום טויער — אַרום אַ הונדערט
 טריט פֿון איהם, — איז די וואַך געווען נאָהענט הינטער מיר. „נאָך איין
 מאָל אַרומגעהן,“ האָב איך זיך געטראַכט — אָבער איידער איך האָב
 דערגרייכט דעם צווייטען עק פֿון דער סטעזשקע, האָט די וויאָלין פּלוצלינג
 אויפֿגעהערט צו שפּיעלען.

ס'איז אַוועק געווען ווי אַפֿערטעל שעה, פֿול אַנגסט, איידער איך
 האָב פֿערשטאַנען די אורזאָכע פֿון דער אונטערברעכונג. דאָן איז אַריין אין
 טויער אַ טוצען שווער בעלאָדענע וועגען און ווינען אַוועק ביי אויף יענער
 זייט הויף.

גלייך האָט דער וויאָליניסט — אַ גוטער, לאַמיר אייך זאָגען —
 אַנגעהויבען אַ ווילד אויפֿרעגענדע מאָורקאָ פֿון קאַנטסקי, פּונקט ווי ער
 וואָלט זאָגען, „פּאַרווערמס, איצט, — איצט איז דיין צייט!“ איך בין
 לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צום נעהענטערען עק פֿון דער סטעזשקע, ציטערענדיג
 ביים געדאַנקען, דער וויאָליניסט זאָל נאָך אַמאָל ניט אויפֿהערען בעפֿאַר
 איך וועל דערגרייבען ביזן סוף.

ווען איך בין אַהין צוגעקומען האָב איך מיך אומגעדריעהט. דער

סאלראט האָט זיך אָבגעשטעלט אַ פֿינף-זעקס טויט הינטער מיר ; ער האָט געקוקט אַנדערשוואַי. „איצט אָדער קיין מאל ניט!“ איך געדענק, ווי דיזער געדאַנק האָט מיר אַ בליץ געטהאָן אין מוח. איך האָב אַרונטערגעוואָרפֿען מיין גרינעס כאַלאַט און האָב גענומען לויפֿען.

פֿיעלע טעג בעפֿאַר האָב איך פֿראַקטיצירט ווי אַראַבצואוואַרפֿען פֿון זיך דיזעזען לאַנגען שווערען מלבוש. ער איז געווען אזוי לאַנג, אז איך האָב תמיד געמוזט טראָגען די פֿאַלעס אין דער לינקער האַנד, פונקט ווי דאַמען טראָגען זייערע שלעפעס. וואָס איך האָב ניט פֿרוכירט, מיט איין בעוועגונג האָב איך איהם ניט געקענט אַראַבצואַרפֿען פֿון זיך. איך האָב אויפֿגעשניטען די נעהט אונטער די אַרעס-לעכער, אָבער ס'האָט ניט געהאַלפֿען. דאַן האָב איך בעשלאָסען איהם אויסצוטהאָן אין צוויי בעוועגונגען: איינע אַראַבלאָזענדיג די פֿאַרעס פֿון דער האַנד און די צווייטע אַראַבלאָזענדיג דעם גאַנצען כאַלאַט אויף דער ערד. איך האָב גערולדיג פֿראַקטיצירט אין מיין צימער, ביז איך האָב עס געקענט טהאָן אזוי פֿלינג ווי דער סאלראַט בעוועגט די ביקס. „איינס, צוויי,“ און דער כּגד מיינער איז געלעגען אויף דער ערד.

אויף מיין כּוח האָב איך מיך שטאַרק ניט פֿערלאָזען, איך האָב גענומען לויפֿען ניט זעהר שנעל, אום איינצושפּאַרען; די כּוחות אויף שפעטער. אָבער קיים האַב איך געהאַט געמאַכט עטליכע טויט, ווי די מוזשיקעס, וואָס האָבען אָבגעלאַדעוועט די האַלץ, האָבען גענומען שרייען: „ער לויפֿט! האַלט איהם! כאַפט איהם!“ און זיי האָבען זיך געיאָגט צום טויער-צו מיך דאָרט צו פֿערהאַלטען. דאַן בין איך געפֿלויגען פֿאַר מיין לעבען. איך האָב פֿון קיין זאַך ניט געמראַכט אַחוץ פֿון לויפֿען, — אפילו ניט פֿון די גרוב, וועלכע די וועגען האָבען אויסגעגראָבען ביין טויער. „לויף! לויף! מיט אַלע כּוחות!“

דער וואַך-סאלראַט, האָבען מיר מיינע פֿריינד, וועלכע האָבען געזעהן די גאַנצע שצענע פֿון'ם גרינעס הייזעל נאַכהער דערצעהלם, האָט זיך געלאָזט נאָך מיר און נאָך איהם זיינען געלאָפֿען דריי זעלנער, וועלכע זיינען געזעסען אויף די טרעפֿען. דער קאַראַאול איז געווען אזוי נאָהענט צו מיר, אז ער איז געווען זיכער, אז אָט אָט כאַפט ער מיך. עטליכע מאל האָט ער אויגעשטרעקט די ביקס און האָט מיר געוואַלט אַ זעץ נעבען מיט'ן באַיאָגעט. איין מאָמענט, האָבען מיינע פֿריינד געדענקט, אז ער האָט מיך שוין. ער איז געווען אזוי זיכער, אז ער קען מיך אזוי אויך אַנכאַפען, אז איהם איז נאָר ניט איינגעפֿאַלען צו שיסען. אָבער איך האָב מיך געהאַלטען פֿון דער ווייטען, און אין טויער האָט ער געמוזט אויפֿגעבען די יאַכט.

בשלום אַרויס פֿון טויער, האָב איך מיט שרעקען דערזעהען, אז אין קאַרעטע זיצט אַ ציווילנער מיט אַ מיליטערישער היטעל. ער איז געזעסען און האָט זיך אפילו צו מיר ניט אומגעדריעהט. „פֿאַרקוילט!“ וואָר מיין ערשטער געראַנקען. די קאַמעראַדען האָבען מיר געשריבען אין לעצטען בריעף, „איין מאָל אין גאַס, גיב זיך ניט אונטער: ס'וועלען זיין פֿריינד ריך צו פֿערטהידיגען ווען נויטהיג“; און איך האָב ניט געוואָלט אַריינשפּרינגען אין אַ קאַרעטע, וועלכע וואָר פֿאַרנומען פֿון אַ שונא. דאָך ווען איך בין צו נאָהענט צו דער קאַרעטע, האָב איך בעמערקט אז דער מאַן, וואָס זיצט אינעווייניג האָט אַ בלאַנדע באַרד, וועלכע האָט מיר אויסגעזעהן, ווי די פֿון אַ וואַרעמען פֿריינד מיינעם. ער האָט ניט בעלאַנגט צו אונזער קרושאַק, אָבער מיר זיינען געווען פֿערזענליכע פֿריינד, און איך האָב געהאַט מעהר ווי איין געלעגענהייט קענען צו לערנען זיין וואונדערבאַרען, וואַגענדען קוראַזש, און ווי זיין קראַפֿט ווערט פּלוצלינג ריזענהאַפֿט אין דער צייט פֿון געפֿאַהר. „צו וואָס זאל ער דאָרטען זיין? איז עס מעגליך?“ האָב איך מיר געטראַכט און האָב שוין געוואָלט אויסשרייען זיין נאָמען, ווען איך האָב מיך צוריקגעכאַפֿט אין צייט, און האָב אָנשטאַט דעם אַ פּאַטש געטהאָן מיט די הענד, נאָך אַלץ לויפֿענדיג געהענטער, אום צו-צו-ציהען זיין אויפֿמערקזאַמ-קייט. ער האָט זיך אומגעדריעהט צו מיר, און איך האָב געוואוסט ווער ער איז. „שפּרינג אַריין, גיך, גיכער!“ האָט ער אויסגעשריען מיט אַ שרעקליכען קול, אַנרופֿענדיג מיך און דעם איזוואָזשטיק מיט אַלערליי צונעמעניש, אַ רעוואָלוער אין האַנד בערייט צו שיסען.

„גאַלאַפּ! גאַלאַפּ! איך וועל ריך דערשיסען!“ האָט ער אַ געשריין געטהאָן צום איזוואָזשטיק. דער פֿערד — אַ פּראַכטפֿאַלער רייס-לויפֿער, וועלכער איז צוליעב דעם אומישנע געקויפֿט געוואָרען — האָט זיך געלאָזען אויף'ן פֿולען גאַלאַפּ. צעהנדליגע שטימען „האַלט זיין! כאַפּט זיין!“ האָבען זיך געהערט הינטער אונז; מיין פֿריינד האָט מיר דערווייל געהאַלפֿען אָנטהאָן אַן עלעגאַנטען אויבער-ראַק און אַן אָפּעראַ-הוט, אָבער די עכטע געפֿאַהר איז געווען ניט אַזוי אין די נאָכיאַגערס, ווי אין אַ סאָלדאַט, וואָס איז געשטאַנען ביין טויער פֿון שפיטאַל, אונגעפֿעהר אַנטקעגען דעם פּלאַץ, וואו די קאַרעטע האָט געמוזט וואַרטען. ער וואָלט לייכט געקענט מיך אָבשטעלען ביין אַריינגאַנג אין דער קאַרעטע אָדער סמאָפען דעם פֿערד. מי האָט דעריבער געזאָרגט דאָפֿיר, אז אַ פֿריינד זאל מיט איהם דערווייל פֿערציהען אַ געשפּרעך. און דאָס איז איהם פּראַכטפֿאַל געלונגען. אַזוי ווי דער סאָדאַט האָט אַמאָל געהאַט געאַרבייט אין'ם לאַבאָראַטאָריום פֿון'ם שפיטאַל, איז מיין פֿריינד מיט איהם אַריין אין אַ וויסענשאַפֿטליכען שמועס,

ריידענדיג מיט איהם מכוה דעם מיקראַסקאָפּ און די וואונדערבאַרע זאַכען וואָס מי זעהט דורך איהם. זיך בעציהענדיג אויף אַ געוויסען פאַראויט פֿון'ם מענשליכען קערפער, האָט ער איהם געפֿרענט: „האַט איהר שוין אַ מאָל געזעהן וואָס פֿאַר אַ שרעקליכען גרויסען עק ער האָט?“, „יאַ אַן עק. אונטערען מיקראַסקאָפּ איז ער אַט ווי גרויס“. „דערזעהלט מיר ניט קיין מעשוה!“ האָט דער סאָלדאַט געענטפֿערט. „איך ווייס בעסער, דאָס וואָר די ערשטע זאַך וועלכע איך האָב געזעהען דורך'ן מיקראַסקאָפּ“. דיעזער לעבעדיגער געשפרעך האָט שטאַמגעפֿונען פונקט ווען איך בין פֿאַר זיי פֿערבייגעלאָפֿען און בין אַריינגעשפרונגען אין די קאַרעטע אַרײַן. עס קלינגט ווי אַ באַכע מעשה, אָבער עס איז אַ פֿאַקט.

די קאַרעטע האָט זיך שנעל פֿערקירעוועט אין אַ שמאַל געסעל, הינטער דער זעלבער וואַנד פֿון הויף, וואו די בויערן האָבען צוזאַמענגעלייגט האַלץ, און וועלכען אלע האָבען פֿאַרלאָזען, לאָזענדיג זיך לויפֿען נאָך מיר. דער פֿערקירעווען זיך איז געווען אזוי שנעל, דאָס דער וואָגען האָט זיך שיעור ניט איבערגעקוליעט, און איך האָב מיך אוואָרף געטהאָן אינוועניג, שלעפענדיג צו זיך מיין פֿריינד. דיזע פּלוצלונגע בעוועגונג האָט אויסגעגלייכט די קאַרעטע. צוויי זשאַנדאַרען זיינען געשטאַנען ביין טהיר פֿון אַ שענק, און האָבען זיך פֿערנייגט אויף'ן מיליטערישען שטייגער פֿאַר די מיליטערישע הימעל פֿון מיין חבר. „ששש!“ האָב איך צו איהם געוואָגט, ווייל ער האָט נאָך אַלץ אויסגעזעהן שטאַרק אויפֿגערעגט. „אלעס געהט, ווי געוואונשען. די זשאַנדאַרען גרויסען אונז!“ דער אַנטרייבער האָט זיך דאָן אומגעדערעהט מיט'ן פנים צו מיר, און איך האָב גלייך אין איהם דערקאָנט מיינעם אַ צווייטען פֿריינד, וועמעס פנים האָט געלויכטען פול מיט גליקזעליקייט.

איבעראַל האָבען מיר געזעהן פֿריינד, וועלכע האָבען אונז צוגע- וואונקען אָדער האָבען אונז געוואונשען אַ גליקליכע ריזע, ווען מיר זיינען לעבען זיי פֿערבייגעפֿאַהרען, מיט דעם שנעלסטען געלאָף פֿון אונזער פֿראַכטפֿאַלען פֿערד. דאָן זיינען מיר באַלד אָנגעקומען אויף'ן גרויסען „געוויסקי פֿראַספעקט“, האָבען זיך פֿערקירעוועט אין אַ זייטען-גאַס, און זיך אָבגעשטעלט ביי אַ טהיר, אוועקשיקענדיג דעם אַנטרייבער. איך בין אַרויפֿגעלאָפֿען אויף די טרעפּ, און ביי דעם לעצטען טרעפּ בין איך געפֿאַ- לען אין די אָרעמס פֿון מיין שוועגערין, וועלכע האָט אויף מיר געוואַרט אין דער שרעקליכסטער אַנגסט. זי האָט געלאַכט און געוויינט צו גלייכער צייט, איילענדיג מיך זיך שנעל איבערצוטהאָן, און אָבצושערען מיין גרויסע באַרד. אין צעהן מינוט האָב איך און מיין פֿריינד פֿערלאָזען די הויז און גענומען אַ קעב. דערווייל זיינען דער וואַכט-אָפֿיציער פֿון געפֿענגניס און די סאָל-

דאטען פון שפיטאל ארויסגעלאפען אין גאס, אין א גרויסע פערלעגענהייט, וואוהין זאלען זיי לויפען, און וואס זאלען זיי טהאן. פאר א מייל ארום און ארום איז ניט געוועהן קיין קעב צו געפינען; יעדע איינציגע איז שוין פריהער געדונגען געווארען פון מיינע פריינד. אן אלטע בויערן-פריי איז געווען קליינער פאר די אלע וואס האבען זיך צוזאמענגעקליבען אַנצוקוקען דעם ביז וואונדער. „ארימע מענשען“, האָט זי גערעדט, ווי צו זיך אליין, „זיי וועלען אודאי ארויסקומען אויף'ן נעווסקי פראספעקט און דאָרט וועט מען זיי געוויס כאַפען“. זי איז געווען גאנץ גערעכט, און דער אַפֿיציער איז צוגעלאָפען צו דער פֿערד-קאר, וואָס איז געשטאנען ניט ווייט דערביי, און האָט געבעטען די מענשען זיי זאלען געבען זייערע פֿערד, כדי איינער זאל רייטענדיג קענען לויפֿען נאָך די אַנטלאָפֿענע. אָבער די מענשען האָבען זיך איינגעשפּאַרט און ניט געוואָלט געבען זייערע פֿערד, און דער אַפֿיציער האָט דיעזעס מאָל ניט געברויכט קיין געוואָלד.

וואָס אַנבעלאַנגט דעם פֿידלער און די דאַמע, וועלכע זיינען געווען אין די גרינע היזקע, זיינען זיי אויך אַרויסגעלאָפֿען, זיינען צוגעשטאַנען צום עולם, און ווען אלע זיינען ביסלעכווייז זיך צוגאַנגען, זיינען זיי אויך אוועק גאַנץ געלאָסען. עס איז געווען אַ זעהר שעהנער נאַכמיטאַג. מיר זיינען אוועקגע-פֿאַהרען צום אינזעל, וואוהין די גאַנצע פעטערבורגער אַריסטאָקראַטיע פֿאַהרט אױס אין די שעהנע פֿרוהלינג-טעג צו זעהן דעם זונען-אונטערגאַנג. אויף'ן וועג האָב איך זיך אָבגעשטעלט אין אַ פֿאַרוואַרפֿענע געסעל לעבען אַ באַרבער אָבצוגאַלען מיין באַרד. דיעזע אָפֿערצאַיאַן האָט נור אויף אַ קליין וועניג אומגעענדערט מיין אויסזעהן. אָהן אַ ציעל זיינען מיר גע-פֿאַהרען הין און צוריק איבערן אינזל, און ווייל מי האָט אונז אָנגעוואַגט ניט צו קומען צו אונזער בעשטימטען פּלאַץ איידער עס ווערט גוט פֿינסטער, האָבען מיר ניט געוואוסט, וואוהין מיר זאלען דערווייל געהן. „וואָס זאלען מיר דערווייל טהאָן?“ האָב איך געפֿרעגט מיין פֿריינד. אויך ער האָט נאַכעדיינקט איבער דעם. צו „דאָנאַן!“ האָט ער פּלוצלינג אויסגערופֿען צו דעם קומשער אַנרופֿענדיג איינעם פֿון די בעסטע רעסטאָראַנען אין פעטערבורג. „קיינער וועט דיר ניט זוכען דאָרט“, האָט ער רוהיג בעמערקט. איבעראַל וועלן זיי דיר זוכען, נור ניט דאָרט. און מיר וועלען טאַקי דאָרט האָבען אונזער מיטאַג, און עפעס צו טרינקען אויך פֿאַר דעם רעפֿאַלאַג פֿון אונזער פּלאַן.“

וואָס האָב איך געקענט האָבען דאַגענען אזא פֿערנינפֿטיגע עצה? אזוי זיינען מיר אוועק צו דאָנאַן, מיר זיינען דורכגעגאַנגען די האַלען פֿערפֿלייצט פֿון ליכט און פֿול בעזוכער, און האָבען גענומען אַ בעזונדער צימער, וואו מיר האָבען פֿערבראַכט ביז'ן אָבענד, ביז עס איז געקומען די

צייט, ווען מיר זיינען ערווארטעט געוואָרען פֿון אונזערע פֿריינד, דאָס הויז, וואו מיר האָבען אָבגעשטיגען גלייך פֿון פּרוּוואָן איז דורכגעזוכט געוואָרען צוויי שמונדען נאָכדעם ווי מיר זיינען אוועק פֿון דאָרט, און אזוי האָט מען אויך דורכגעזוכט די אלע וואוינונגען פֿון כמעט אלע אונזערע פֿריינד. קיינער האָט אָבער נישט געטראַכט צו זוכען אונז ביי דאָנאָן.

אין אַ צוויי טאָג אַרום האָב איך געזאָלט אַרײַנציהען אין אַ הויז, וועלכע מי האָט פֿאַר מיר געדונגען, און וואו איך האָב געזאָלט וואוינען אונטער אַ פֿאַלשען פּאַספּאָרט. אָבער די דאַמע, וועלכע האָט מיך געזאָלט בעגליימען אהין, איז געווען פֿאַרזיכטיג גענוג אַליין צו בעזוכען די הויז אַ פֿריהער.

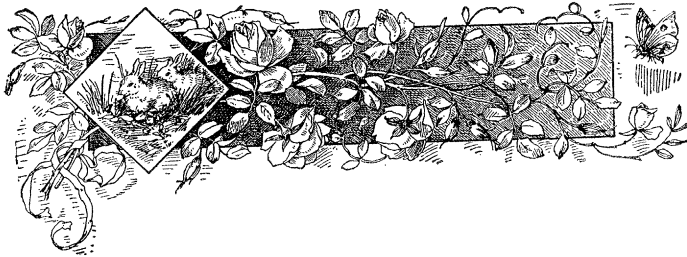
די געגענד איז געווען פֿול מיט שפּיאָנען. אזוי פֿיעל פֿריינד זיינען געקומען אהין נאָכפֿרעגען, צו איך בין בשלום אָנגעקומען אין מיין וואוינונג, אַז די פּאָליציי האָט גענומען ווערען פֿערדעכטיג און האָט די הויז אַרומ-גערינגעלט מיט שפּיאָנען. נאָך מעהר, מיין בילד איז אָבגעדרוקט געוואָרען פֿון דער דריטער אַטריעלעניע, און הונדערטע קאָפּיעס זיינען צוטהיילט געוואָרען צו דער פּאָליציי און וועכטער. אלע שפּיאָנען, וועלכע האָבען מיך געקאָנט פֿון פֿריהער האָבען מיך געזוכט אין די גאַסען; און די, וואָס האָבען מיך נישט געקענט, זיינען געווען בעגלייט פֿון סאָלדאַטען און פּרוּוואָך-וועכטער, וועלכע האָבען מיך געהאַט געזעהן אין די טורמעס. דער צאר האָט שיער נישט געקראָנען די נכפה; סמייטש אין מיט'ן העלען טאָג, אין סאַמע מיט'ן פעטערסבורג זאָל מען אזא אַרעסטאַנט לאָזען ענטלויפֿען, און ער האָט אַרויסגעלאָזען אַן אוקאַ „מי מוז איהם געפֿינען“.

מיר איז געווען אונטעגליך צו פֿערבלייבען אין פעטערבורג, און איך האָב מיך בעהאַלטען אין די דערפֿלאַך אַרום. צוזאַמען מיט אַ האַלבען דוצען פֿריינד, האָב איך פֿערבראַכט די צייט אין אַ דאָרף, וועלכען די פעטערבורגער פֿלעגען בעזוכען אין דיעזע צייט פֿון יאָהר, אַרויספֿאַהרענדיג אויף פֿרישע לופֿט. דאָן איז בעשלאַסען געוואָרען, אַז איך זאָל אוועק אין אויסלאַנד. אָבער מיר האָבען גראָד געלעזען אין אַן אויסלענדישע צייטונג, אַז אלע וואָגזאַלען און גרענעצען פֿון די באַלטישע פּראָווינצען און פֿינלאַנד, ווערען שטריינג בעוואַכט פֿון שפּיאָנען, וועלכע קענען מיך פּערזענליך, איך האָב דאַרום בעשלאַסען צו רייזען אויף אַ וועג, אויף וועלכען מ'וועט מיך קיינמאַל נישט ערוואַרטען. בעוואַפֿענט מיט אַ פּאַספּאָרט פֿון אַ פֿריינד, און בעגלייט פֿון אַן אַנדער פֿריינד, בין איך אַריבער איבער פֿינלאַנד, און בין אוועק צו צפון זייט, צו אַ ווייטען האַפֿען פֿון באַטנישען ים, און פֿון דאַנען בין איך אַריבער קיין שוועדען. נאָכדעם, ווי איך בין שוין געווען אויף'ן שיף, און מיר האָבען שוין געהאַלטען ביים אַבריווען, האָט מיר דער פֿריינד, וועלכער האָט מיר

אָבגעפֿיהרט צום גרענען, מיטגעטהיילט די נאַכריכט, וועלכע ער האָט די פעטערבורגער קאַמעראַדען פֿערשפּראַכען מיר ניט מיטצוטהיילען בעפֿאַר איך וועל זיין אויפֿ'ן שיף. מיין שוועסטער העלענאַ איז געווען אַרעסטירט, ווי אויך די שוועסטער פֿון מיין ברודערס פֿרוי, וועלכע האָט מיך געפֿלעגט בעזוכען אין טורמע איין מאָל אין מאָנאַט נאַכדעם ווי מיין ברודער און זיין פֿרוי זיינען אוועק קיין סיביר.

מיין שוועסטער האָט לחלוטין ניט אָנגעהויבען צו וויסען פֿון די הכנות פֿון מיין ענטלויפֿען, ערשט נאַכדעם ווי איך בין שוין געווען פֿריי, איז אַ פֿריינד אונזערער איהר געלאָפֿען אָנזאָגען די פֿרעהליכע בשורה. אומויסט האָט זי געשריען, אַז זי האָט פֿון קיין זאַך ניט געוואוסט; זי איז אָבגעריסען געוואָרען פֿון די קינדער איהרע, און איז צוויי וואַכען לאַנג געווען אין טורמע. וואָס אָנבעלאַנגט מיין שוועגערין'ס שוועסטער, זי האָט יא גע-וואוסט, אַז עפעס קומט פֿאַר, אָבער בעטהייליגט אין דעם פֿלאַן האָט זי זיך ניט. די נאַטשאַלסמוואַ אַליין האָט דאָך געברויכט צו פֿערשמעהן, אַז פּערזאָנען וועלכע האָבען מיך אָפֿיציעל בעזוכט אין טורמע וועלען זיך ניט געהען פֿערוויקלען אין אַזאַ אונטערנעהמונג. פֿונדעסטוועגען האָט מען זי געהאַלטען אין תּפיסה איבער צוויי מאָנאַט. אומויסט האָט איהר מאַן, אַ בעוואוסטער אַדוואָקאַט, געאַרבייט זי צו בעפֿרייען. „מיר ווייסען שוין איצט“, האָבען די זשאַנדראַטסקע אָפֿיצירען געזאָגט, „אַז זי האָט מיט דער אַפֿערע ניט צו טהאָן געהאַט; אָבער פֿערשמעהט איהר מיך, אין דעם מאָג פֿון איהר אַרעסט, האָבען מיר בענאַכריכטעט דעם קיזער, אַז די פּערוואַן, וואָס האָט דעם גאַנצען פֿלאַן אָרגאַניזירט, איז ענטדעקט און אַרעסטירט. עס וועט אַלואַ איצט דויערן אַ וויילע ביז מיר וועלען דעם קיזער ווידער פֿאַרבּערייטען צום פֿאַקט, אַז זי איז ניט דער ווירקליכער פֿערברעכער.“

איך האָב דורכגערייזט שוועדען און זיך אין ערגעץ ניט אָבגעשמעלט. אין קריסטיאַנאַ האָב איך עטליכע טעג געוואַרט אויף אַ דאַמפֿפֿער אָבצו-רייזען קיין הולל, ענגלאַנד, אָנזאַמלענדיג דערווייל אויסקינפֿטע מכתב אַ געוויסע בויערן-פּאַרטיי פֿון נאָרוועגען. געהענדיג צום דאַמפֿפֿער, האָב איך זיך אַליין געפֿרעגט מיט אַנגסט: „אונטער וואָס פֿאַר אַ באַנער זעגעלט זי — אַ נאָרוועגישען, אַ דייטשען אָדער אַן ענגלישען? דאַן האָב איך דערוועהן פֿלאַטערענדיג אין דער הויך די שטאַלצע פֿאַהן פֿון דאָן כּול—די פֿאַהן, אונטער וועלכע אַזוי פֿיעל נערונד'ניקעס, רוסישע, אימאַליענישע, פֿראַנצויזישע, אונ-גאַרישע, און פֿון אַלערליי נאַציאָנען, האָבען געפֿונען אַן עיר מקלט: פֿון דער טיעפֿעניש פֿון'ם האַרצען האָב איך בעגריסט דיעזע פֿאַהן.

זעקסטער טהייל.

מורה - אייראָפּאָ.

שמורם האָט געבושעוועט אין דעם נאָרד-מעער, בשעת מיר האָבען זיך דערנעהענטערט צום ברעג פֿון ענגלאַנד, אָבער איך האָב דיעזען שטורעם בעגענענט מיט הערצענס-פֿרייד. איך האָב פֿשוט אָנגעקוואַלען פֿון'ס קאָמפֿ פֿון דעם דאָמפֿפֿער מיט די שרעקליך שטורמישע כוואַליעס, און בין שמונדען לאַנג געזעסען ביים פֿאָדערטהייל פֿון שוף, בעת די שווימענדע כוואַליעס האָבען מיר געשפּריצט אין פנים אַרײַן. נאָך די צוויי יאָהר וואָס איך האָב פֿערבראַכט אין דונקלען קאָזעמאַט, האָט אין מיר פֿשוט יעדער אָדער געשלאָגען מיט דעם גליקליכען שטרעבען צו געניסען די פֿאַלשמענדיגע קראַפֿט פֿון לעבען. מיין כונה איז געווען ניט צו פֿערבלייבען אין אויסלאַנד מעהר ווי עטליכע וואָכען אָדער מאָנאַטען: בלויז גענוג צײַט, אָז די סומאַטאַכע, וואָס מיין ענטלויפֿען האָט אַרויסגערופֿען זאָל זיך אײַנשמילען, און אויך מיין געזונד אַביסעל צו ערהוילען. איך האָב געלאַנדעט אונטער דעם נאָמען לעוואַשאַף, דעם נאָמען, מיט וועלכען איך האָב פֿערלאָזען רוסלאַנד; און אויסמיידענדיג לאַנדאָן, וואו די שפּיאַנען פֿון'ס רוסישען געזאַנדטען וואַלטען גלייך געקומען אויף מיין שליאַר, בין איך צוערשט אַוועק נאָך עדינבורג. עס האָט זיך אָבער אַזוי געמאַכט אַז איך האָב קײַנמאַל ניט צוריק-געקעהרט קײַן רוסלאַנד. איך בין גלייך פֿערשלונגען געוואָרען פֿון דער כוואַליע פֿון דער אַנאַרכיסטישער בעוועגונג, וועלכע האָט גראַדע דאָמאַלס געהאַלטען אין וואַקסען אין מורח-אייראָפּאָ; און איך האָב געפֿיהלט אַז

איך וועל זיך קענען מאַכען פֿיעל ניצליכער העלפֿענדיג דיעזע בעוועגונג, ווי איך וואָלמ געקענט זייענדיג אין רוסלאַנד. אין מיין געבורטס-לאַנד האָט מען מיך צו נומ געקאָנט, אז איך זאָל קענען בעטרייבען אַן אָפֿענע פּראָ-פּאָנאָדאָ, בעזאָנדרעס צווישען די אַרבייטער און די מוזשיקעס; און שפעטער בשעת די רוסישע בעוועגונג איז געוואָרען אַ קאָנספּיראַציע, אַ בעוואַפֿענטער קאַמפּף געגען די סאַטאַדערשאַוויע, איז שוין פֿון אַ פֿאַלקס-בעוועגונג קיין פֿראַגע ניט מעגליך געווען; וועהרענר מייע אייגענע געפֿיהלען האָבען מיך אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער אַריינגעצויגען אין דעם קאַמפּף פֿון די אַרבייטער און די ליידענדע מאַסען. זיי צו בריינגען אַזעלכע אידעען, וועלכע זאָלען זיי העלפֿען אָנווענדען זייערע כוחות צום וואויל און בעסטען פֿון אַלע אַרבייטער; צו מאַכען טיעפֿער און קלעהרער די אידעאַלען און פּרינציפּען, וועלכע וועלען זיין דער פֿונדאַמענט פֿון דער סאַציאַלער רעוואָ-לוציאָן; צו ענטוויקלען דיעזע אידעאַלען און פּרינציפּען אין די מאַסען ניט אַלס רעזולטאַט פֿון אַן אוקאַז, וואָס קומט פֿון די פֿיהרער, זאָנדרען אַלס רעזולטאַט פֿון זייער אייגענעם שכל; און אזוי אַרום צו ערוועקען אין זיי זייער אייגענע איניציאַטיווע, איצט בעת זיי ווערען גערופֿען צו ערשיינען אויף דער היסטאָרישער ביהנע אַלס די אויפֿבויער פֿון אַ נייע גערעכטע געזעלשאַפֿט, — דאָס האָב איך געהאַלטען פֿאַר אזוי נויטווענדיג פֿאַר די ענטוויקלונג דער מענשהייט, ווי די גרעסטע זאַך וואָס איך וואָלט געקענט אויפֿטראָגן אין רוסלאַנד צו יענער צייט. און אזוי האָב איך מיך אָנגעשלאָסען אָן דעם הייפֿעלע מענשען, וועלכע האָבען געאַרבייט אין דיעזער ריכטונג אין מורח-אייראָפּאָ, אַרויסהעלפֿענדיג די יעניגע פּיאָנירען, וועלכע זיינען שוין געווען פֿערמאַטערט פֿון זייער לאַנגיעהריגען קאַמפּף.

ווען איך האָב געלאַנדעט אין הול און בין אַוועק קיין עדינבורג, האָב איך בענאַכריכטעט נור עטליכע געזעהלמע פֿריינד אין רוסלאַנד און אין דער זשוראַ-פֿעדעראַציאָן פֿון מיין אָנקומען אין ענגלאַנד. אַ סאַציאַליסט מוז זיך תמיד פֿערלאָזען אויף זיין אייגענער אַרבייט, פֿון וועלכע צו ציהען חיונה, און דאַרום האָב איך גלייך גענומען זוכען אַ דזשאָב אזוי שנעל, ווי איך האָב מיך בעזעצט אין מיין קליין צימערל אין אַ פֿאַרשטעדטעל פֿון דער שאַטלענדישער הויפּטשטאָדט.

צווישען די פּאַסאַזשירען פֿון אונזער פּאַראַכאַד איז אויך געווען אַ נאַרוועגישער פּראָפֿעסאָר, מיט וועלכען איך האָב מיך צוזאַמענגערעדט, פּרובירענדיג אויפֿפֿרישען דאָס ביסעל שוועדיש, וואָס איך האָב אַמאָל געקענט. ער האָט גערעדט דייטש. „נאָר אזוי ווי איהר רעדט עמוואָס נאַרוועגיש“; האָט ער צו מיר געזאָגט, „און איהר ווילט דיעזע שפּראַכע

ערלערנען, מאָ לאַמיר ביידע ריידען נאָרוועגיש".
 „איהר מיינט שוועדיש?" האָב איך מיר אַטוואַזשעט אַ פֿרעג צו
 טהאָן. „איך רעד דאָך שוועדיש, ניט אמת?"
 „ניין, איך וואָלט דאָס אָנגערופֿען נאָרוועגיש; שוועדיש געוויס ניט,"
 האָט ער מיר געענטפֿערט.

אַזוי האָט אויך מיט מיר פּאַסירט דאָסזעלביגע, וואָס עס האָט
 פּאַסירט מיט איינעם פֿון זשול ווערן'ס העלדען, וועלכער האָט על פי טעות
 אויסגעלערענט פּאַרטוועזיש אָנשמאַט שפּאַניש. סיי ווי סיי — איך האָב
 מיט'ן פּראָפֿעסאָר לאַנג פֿערבראַכט — לאָז שוין ווין אין נאָרוועגיש — און
 ער האָט מיר געגעבען אַ צייטונג פֿון קריסטיאַנאַ, וועלכע האָט ענטהאַלטען
 דעם רעפּאָרט פֿון דער נאָרוועגישער נאָרד-אַטלאַנטישע עקספעדיציאָן,
 וועלכע האָט זיך נאָר וואָס געהאַט צוריקגעקעהרט אַהיים.

אַזוי שנעל, ווי איך בין אָנגעקומען קיין עדינבורג, האָב איך אָנגע-
 שריבען עטליכע ציילען אין ענגליש וועגען דייעזע פּאַרשונגען אין דער
 טיפֿעניש פֿון'ס ים. איך האָב עס אַוועקגעשיקט צום זשורנאַל „נאַטור",
 וועלכען מיין ברודער און איך פֿלעגען רעגעלמעסיג לעזען אין פעטערבורג
 באַלד פֿון זיין ערשטען נומער אָן. דער סובֿ-רעדאַקטאָר האָט מיר געדאַנקט
 פֿיר מיין שרייבען, צופֿיגענדיג אַז מיין ענגליש איז „אַלרייט", און אַלעס
 וואָס איך ברויך איז „צו בענוצען אַ מעהר אידיאָמאַטישע שפּראַכע". איך
 מוז זאָגען, אַז איך האָב געלערענט ענגליש אין רוסלאַנד, און האָב צוזאַמען
 מיט מיין ברודער איבערזעצט פיידוש'עס „פֿילאָזאָפֿיע פֿון געאָלאָגיע" און
 הערבֿערט ספענסערס „פּרינציפֿען פֿון ביאָלאָגיע". אָבער איך האָב דאָס
 ענגלישע געלערענט פֿון ביכער, און האָב עס זעהר שלעכט אויסגעשפּראַכען,
 אַזוי אַז מיין עדינבורגער בעל הבית'מע האָט מיך קוים געקענט פֿערשמעהן;
 איהר טאַכטער און איך פֿלעגען זיך צוזאַמענריידען דורך שטיקלעך פּאַפֿיר,
 אויפֿשרייבענדיג דעם מאָדנעם געשפּרעך אונזערען; און אַזוי ווי איך האָב
 די ריכטיגע ענגלישע אויסדריקע ניט געוואוסט, קען איך מיר פּאַרשמעלען,
 וואָס פֿאַר אַ קאָמישע פֿעהלער איך האָב דאָן געמאַכט. איך געדיינק
 יעדענפֿאַלס, אַז איך האָב איינמאַל פּראָמעסירט געגען איהר, אויף'ן
 פּאַפֿיער נאַטירליך, אַז וואָס איך ערוואַרט ביים סאַפּער איז ניט איין
 „טאַסע טהעע" זאָנדרען פֿיעלע. (אין ענגליש רעט זיך עס אַזוי: „וויל יו העוו
 ע קאָפּ אָף טהי?" ניט מיינענדיג דוקא איין טאַסע. קראָפּאַטקין האָט עס
 אָבער אָנגענומען בוכשטעבליך, און ווען מי האָט איהם געפֿרעגט צו ער
 וויל „ע קאָפּ אָף טהי" האָט ער געענטפֿערט „ניין, איך וויל עטליכע גלע-
 זער טהעע" — דער איבערזעצער). איך האָב מורא, אַז מיין בעל הבית'מע

האָט מיך געהאַלטען פֿאַר אַ גרויסען וולל וסוכבא'ניק, אָבער איך מוז זאָגען, אַלס אַן עמשולדיגונג, אַז נישט אין די געאַלאָגישע ביכער וואָס איך האָב געלעזען אין ענגליש, און נישט אין ספענסערס „ביאָלאָגיע" איז דערמאָנט אַ וואָרט וועגען זאַז וויכטיגען געגענשאַטאַנד ווי מהעע טרינקען.

פֿון רוסלאַנד פֿלעג איך ערהאַלטען דעם זשורנאַל פֿון דער רוסישער געאָגראַפֿישער געזעלשאַפֿט און איך האָב באַלד אָנגעהויבען שיקען צו די „טיימס" פֿערשידענע נאָטיצען וועגען די רוסישע געאָגראַפֿישע אונטער-זוכונגען. פֿרוזשעוואַלסקי איז צו יענער צייט געווען אין צענטראַל-אַזיע, און אין ענגלאַנד האָט מען זיך שטאַרק אינטערעסירט מיט זיין דאָרטיגע מהעמינקייט.

ווי עס איז, דאָס געלד, וואָס איך האָב מיט מיר מיטגעבראַכט, האָט געהאַלטען באַלד אין אויסגעהן, און אזוי ווי אַלע מיינע בריעף צו מיינע קרובים זיינען פֿערהאַלטען געוואָרען פֿון דער רוסישער וואַכזאַמער פּאָליציי, האָב איך בשום אופן נישט געקאָנט זיי געבען צו וויסען מין אַדרעס. דאָריבער בין איך אין עטליכע וואָכען אַרום אוועקגעפֿאַהרען אין לאַנדאָן, דיינקענדיג דאָס דאָרטען וועל איך קענען קריגען מעהר שטענדיגע אַרבייט. דער אַלטער פֿערטריבענער פ. ל. לאַווראַוו האָט נאָך אַלץ פֿאַרמגעזעצט די רעדאַקציע פֿון זיין זשורנאַל „וופּעריאָד". אזוי אָבער ווי איך האָב ערוואַר-טעט באַלד צוריקצוקעהרען נאָך רוסלאַנד און די רעדאַקציע פֿון דעם „וופּעריאָד" איז געווען אודאי גאַנץ שטאַרק בעוואַכט פֿון שפּיאָנען, האָב איך בעסער בעשלאָסען נישט צו געהן אַהין.

גאַנץ נאַטירליך בין איך באַלד אוועק אין אָפּיס פֿון דעם זשורנאַל „נייטשור", און איך בין גאַנץ הערצליך אויפֿגענומען געוואָרען פֿון דעם סובֿ-רעדאַקטאָר, דוש סקאָט קעלטיע. דער רעדאַקטאָר האָט געהאַט אַ וואַונש אָבצוגעבען אַ גרעסערען פּלאַץ אין זיין זשורנאַל פֿאַר די נאָטיצען, וואָס איך האָב איהם צוגעשיקט, אויסגעפֿינענדיג אַז איך שרייב זיי פּונקט, ווי מי בעדאַרף. באַלד איז מיר אָנגעוויזען געוואָרען אין אָפּיס אַ בעזונדער מיט, אויף וועלכען פֿערשידענע זשורנאַלען אין אַלע מעגליכע שפּראַכען זיינען געווען אָנגעוואָרפֿען. „קומט יעדען מאָנאַט, הערר לעוואַשאַף", האָט צו מיר געזאָגט דער רעדאַקטאָר, קוקט איבער דייעזע אַלע זשורנאַלען, און אויב עס איז דאָ אַן אַרטיקעל, וואָס שיינט אייך צו זיין ווערטה צו זאָגען עמוואָס איבער איהם, מאַכט דאָן אַ נאָטיץ, אָדער צייכענט אַן דייעזען אַרטיקעל און ווען נויטיג וועלען מיר איהם שיקען צו אַ ספּעציאַליסט. מר. קעלטיע האָט נאַטירליך נישט געוואוסט, דאָס איך פֿלעג איבערשרייבען אַ נאָטיץ דריי אָדער פֿיער מאָל, איידער איך פֿלעג מיר ענטשליסען איברצוגעבען

עס צו דרוקען. אָבער נעהמענדיג די וויסענשאַפֿטליכע זשורנאלען צו זיך אַ היים, איז עס מיר באַלד געלונגען צו מאַכען אַ ניש-קשה'דיגען לעבען פֿון מיינע נאָמיצען אין די „נייטשור“ און פֿון די פֿאַראַנראַפֿען אין די „טיימס“. איך האָב אויסגעפֿונען, דאָס די וועכענטליכע צאָהלונגען, יעדען דאָנערשטאָג, צו די צושיקער פֿון נאָמיצען פֿאַר די „טיימס“ איז געווען אַן אויסגעצייכענטער מנהג. אמת, עס זיינען געווען וואָכען, ווען קיינע אינע-טערעסאַנטע נייעס פֿון פֿרוזשעוואַלסקי איז ניט אָנגעקומען, און די נייעס פֿון אנדערע טהיילען פֿון רוסלאַנד איז ניט געפֿונען געוואָרען פֿאַר גענוג אינטערעסאַנט פֿון דעם „טיימס“ רעדאַקטאָר — אָט אין אַזעלכע וואָכען פֿלעגט מיין אכילה זיין כרויט מיט טהעע.

איינמאָל האָט מר. קעלטיע אַראָבענומען פֿון פֿאַליצע עטליכע רוסישע ביכער, פֿערלאַנגענדיג פֿון מיר, דאָס איך זאָל אָנשרייבען אַ קריטיק פֿאַר זיין זשורנאַל. איך האָב אַ בליק געטהאָן אויף זיי און האָב גלייך אין זיי דערקענט מיינע אייגענע ווערק איבער די אייז-פֿעריאָדע און די אַראָגראַפֿיע פֿון אַזיען. מיין ברודער האָט ניט פֿערפֿעהלט צו שיקען זיי צו אונזער ליבלינגס-זשורנאַל. איך בין געווען אין אַ גרויסער פֿערלעגענהייט, און אַריינלייגענדיג די ביכער אין מיין סעמטשעל, האָב איך זיי גענומען אַהיים אום מיר צו איבערלייגען די זאַך. „וואָס זאָל איך מיט זיי טהאָן?“ האָב איך געפֿרעגט זיך אַליין. „איך קען זיי ניט לויבען, ווייל זיי זיינען דאָך מיינע ווערק. און איך קען ניט צו שמאַרק קריטיקירען דעם פֿערפֿאַסער, ווייל איך האָב פֿונקט דיזעלכע מיינונגען. איך האָב בעשלאָסען צו נעהמען צוריק די ביכער אין אָפֿים און צו ערקלעהרען מר. קעלטיע, דאָס כאָטש איך האָב מיך איהם פֿאַרגעשטעלט אונטער דעם נאָמען לעוואַשאַף, בין איך עס אַליין דער פֿערפֿאַסער פֿון דיזענע ביכער, און קען ניט געבען קיין קריטיק איבער זיי.

מר. קעלטיע האָט פֿון די צייטונגען געוואוסט וועגען קראַפֿאַטקי'ס אַנטלויפֿען, און ער איז געווען העכסט גליקליך צו זעהן דעם אַנטלאַפֿע-נעם זיכער אין ענגלאַנד; וואָס אָנבעלאַנגט וועגען מיין בעדענקען צו שרייבען אַ קריטיק איבער מיינע אייגענע ווערק, האָט ער גאַנץ קלוג בעמערקט, דאָס איך דאַרף ניט זידלען און ניט לויבען דעם פֿערפֿאַסער, נאָר דאָס איך קען גאַנץ איינפֿאַך דערצעהלען די לעזער וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך אין די ביכער. פֿון יענעם טאָג אָן איז צווישען אונז געוואָרען אַ פֿריינדשאַפֿט, וועלכע האַלט נאָך אָן ביז היינטיגען טאָג.

אין נאָוועמבער אָדער דעצעמבער פֿון 1876, זעהענדיג אין דעם ברעף-קאַסען פֿון „וופֿעריאָד“ אַן איינלאַדונג פֿאַר ק. צו קומען אין די

רעדאקציאן אום צו ערהאלטען א בריעף פֿון רוסלאַנד, און דיינקענדיג, אז איך ווער עס דאָ געמיינט, בין איך אַהין אַוועק און האָב מיך באַלד בע-פֿריינדעט מיט דעם רעדאַקטאָר און מיט די אינגערע מענשען דאָרט, וואָס זיינען געווען בעשעפֿטיגט ביי דער צייטונג.

אַבער איך בין ניט לאַנג פֿערכליעבען אין ענגלאַנד. איך האָב אָנגעהאַלטען אַ לעבעדיגע קאַרעספּאָנדענץ מיט מיין פֿריינד דזשיימס גיליאָם פֿון דער זשוראַ-פֿעדעראַציאָן, און אַזוי שנעל ווי איך האָב געפֿונען אַ שטענדיגע געאַגראַפֿישע אַרבייט, וועלכע איך האָב געקענט אַזוי גוט אויספֿיהרען אין דער שווייץ ווי אין ענגלאַנד, האָב איך איבערגעצויגען נאָך שווייצאַריען.

די בריעף, וואָס איך האָב ענדליך ערהאַלטען פֿון דער היים, האָבען מיר דערצעהלט, דאָס איך קען גאַנץ גוט בלייבען אין אויסלאַנד, ווייל עס איז גאָר ניטאָ עפעס ספּעציעלעס צו טהאָן אין רוסלאַנד. אַ כוואַליע פֿון ענטהוויאָמוס האָט אַרומגענומען צו יענער צייט גאַנץ רוסלאַנד צו גונסטען די סלאַוויאַנער, וועלכע האָבען רעוואַלמירט געגען דעם לאַנגיעהריגען מערקישען דעספּאָטיזמוס; און מיינע בעסטע פֿריינד: סמעפּניאַק, קעלניץ און פֿיעלע אַנדערע זיינען אַוועק אַהין אום צוצושטעהן און העלפֿען די רעבעלען. „מיר לעזען“ האָבען מיר מיינע פֿריינד געשריעבען, „די קאַרעס-פּאָנדענץ פֿון די „דיילי ניוס“ וועגען די שרעקליכע גרויזאַמקייטען אין בולגאַריען. מיר וויינען ביים לעזען, און דאַן געהען מיר און ווערען סאַלדאַ-מען אין די אַרמעע פֿון די רעבעלען“.

איך בין אַוועק נאָך די שווייץ און פֿאַלגענדיג דעם ראַטה פֿון מיינע שווייצאַרישע פֿריינד, האָב איך מיך בעזעצט אין לאַ-שאַ-דע-פֿאַנדס. די זשוראַ-פֿעדעראַציאָן האָט געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראַליע אין דער מאַדערנער ענטוויקלונג פֿון דעם סאָציאַליזמוס.

עס פּאַסירט תּמיד, אַז נאָך דעם ווי די פּאָליטישע פּאַרטיי האָט זיך פֿאַרגענומען אַ געוויסען צוועק און האָט פּראַקלאַמירט, אַז נור די פּאָלשטענדיגע עררייכונג פֿון דיזען צוועק וועט זי צופֿריעדען שטעלען, און דיזען פּאַרטיי צושפּאַלט זיך אין צוויי טהיילען. איין טהייל בלייבט דאָס וואָס זי איז פֿריהער געווען, און די אַנדערע טהייל, כאַטש אפילו זי זאָגט, אַז זי האָט ניט געענדערט קיין איין איינציג וואָרט פֿון איהר פֿריהערדיגער אויפגאַבע, נעהמט זי אַבער דאָך אַן אַ געוויסען סאַרט קאַמפּראַמיס, און ביסלעכווייז ווערט זי אַריינגעשלעפט פֿון איין קאַמפּראַמיס אין אַנדערען און וואַנדערט אַלץ ווייטער און ווייטער אַוועק פֿון איהר ערשטער פּראַגראַם, ביז זי ווערט זיך אַן אַלטעגליכע רעפּאָרס-פּאַרטיי.

אזא מין שפאלטונג איז פאָרגעקומען אין דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָסיאַציאָן. אין אָנפֿאַנג האָט זי זיך ניט צופֿירדען געשטעלט מיט קיין קלענערער פּראָגראַם, ווי די פֿאַלשמענדיגע אָבשאַפֿונג פֿון פריוואַט אייגענשאַפֿט, פֿאַדערענדיג אָ דאָס לאַנד און אַלע פּראָדוקציאָנס-מיטלען זאָלען איבערגעהן צו די פּראָדוצירער זעלבסט; די אַרבייטער פֿון אַלע נאַציאָנען זאָלען אָרגאַניזירען זייערע אייגענע קערפּערשאַפֿטען פֿיר אַ דירעקטען קאַמפּף געגען קאַפיטאַליזמוס, זאָלען אויסאַרבייטען מיטלען, דורך וועלכע די פּראָדוקציאָן און קאָנסומאַציאָן פֿון אַלע רייכטהייטער זאָלען איבערגעהן אין די הענד פֿון די געזעלשאַפֿט זעלבסט, צו נעהמען אין בעזיץ אַלע מאַשינעריע און צו קאָנטראָלירען די פּראָדוקציאָן, ניט אַכטענדיג אויף די יעצטיגע פֿאָליטישע אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע וועט סיי ווי סיי מווען גענצליך איבערגעבויטען ווערען. די אַסאָסיאַציאָן האָט אַלואָ געזאָלט דיענען אַלס אַ מיטעל פֿאַרצוברייטען אַן אונגעהויערע רעוואָלוציאָן אין דעם גייסט דער מענשהייט, און נאַכהער אין די פּאַרמען פֿון דעם לעבען זעלבסט, אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט געזאָלט עפֿענען פֿאַר דער וועלט אַ נייע עפֿאַכע פֿון פּראָגרעס, בעגרינדעט אויף די אַלגעמיינע סאָלידאַריטעט. דאָס איז געווען דער אידעאַל, וועלכער האָט אויפֿגעוועקט מיליאָנען אייראָפּעאישע אַרבייטס-מענער פֿון זייער שלומער, און צוגעצויגען צו דער אַסאָסיאַציאָן איהרע העכסט אינטעלעקטועלע קרעפֿטען.

דאָך האָבען זיך צוויי פֿאַקציאָנען ענטוויקעלט. בעת די מלחמה פֿון 1870 האָט זיך געענדיגט מיט אַ פֿאַלקאָמענע נידערלאַגע פֿיר פּראַנק-רייך, און די פּאַרזיער קאָמונע איז אונטערדריקט געוואָרען, און די דראַקאָנישע געזעצע, וועלכע זיינען געמאַכט געוואָרען געגען די אַסאָסיאַציאָן, האָבען אונטערגליך געמאַכט די פּראַנצוזישע אַרבייטער זיך אין איהר צו בעטהייליגען; און בעת, פֿון דער צווייטער זייט ווידער, אין דעם פֿעראייניגטען ניומען דייטשלאַנד איז איינגעפֿיהרט געוואָרען די פּאַרלאַמענטאַרישע הערשאַפֿט, — דאָס ענדזיעל פֿון די ראַדיקאַלען זייט 1848, — האָבען זיך די דייטשען געמאַכט אַלס אויפֿגאַבע אומצוענדערען די שטרעבונגען און די מעטהאָדען פֿון דער גאַנצער סאָציאַליסטישער בעוועגונג. דער קריעגס-רוף פֿון יענער פֿאַקציאָן, וועלכע האָט זיך גערופֿען „סאָציאַל-דעמאָקראַטיע“, איז געוואָרען „צו קריעגען די מאַכט אין די עקזיסטירענדע שטאַטען“. די ערשטע ערפֿאָלגען פֿון דיעזער פּאַרטיי ביי די וואַהלען פֿון דעם דייטשען רייכסמאַג האָבען אַרויסגערופֿען גרויסע האָפֿנונגען. אזוי ווי די צאָהל פֿון די אָבגעאָרדענטע איז געשטיגען פֿון צוויי אויף זעבען, און דאָן אויף נייף, האָבען פֿיעלע, זאָנסט פֿערנינפֿטיגע

מענשען, גענוי און אויף זיכער אויסגערעכענט, אז בעפאך דעם סוף פֿונ'ס 19-טען יאָרהונדערט וועלען די סאָצ. דעמ. האָבען אַ מאַיאָריטעט אין דעם דריטשען פּאַרלאַמענט, און זיי וועלען דאָן איינפֿיהרען דעם סאָציאַ-ליסטישען „פּאַפּולערען שטאַאַט" מיט דער הילפֿע פֿון אַ פּאַסענדער געזעצגעבונג. דער סאָציאַליסטישער אידעאַל פֿון דיעזער פּאַרטיי האָט וואָס אַמאָל אַלץ מעהר פֿערלאָרען דעם כאַראַקטער פֿון עטוואָס אַזעלכעס, וואָס האָט געזאָלט אויסגעאַרבייט ווערען פֿון די אַרבייטער אָרגאַניזאַציאָנען זעלבסט, און איז געוואָרען די פֿערשטאַאַמליכונג פֿון דער אינדוסטריע — אין פּאַקט, שטאַאַט-סאָציאַליזמוס; דאָס הייסט, שטאַאַט-קאַפיטאַליזמוס. ביי היינטיגער צייט ווערען די אָנשטריינגונגען פֿון די סאָציאַל-דעמאָקראַטען אין דער שווייץ געריכטעט צו צענטראַליזאַציאָן געגען פֿעדעראַליזמוס. פּאָליטיש און עקאָנאָמיש שטרעבען זיי, אז דער שטאַאַט זאָל פֿערוואַלטען די אייזענבאַהנען, דער שטאַאַט זאָל פֿערנעהמען דעם מאָנאָפּאָל פֿון די באַנקגעשעפֿטען און פֿון דעם האַנדעל מיט געטרענק. די שטאַאַט-פֿערוואַלטונג פֿונ'ס לאַנד און פֿון די הויפּט-אינדוסטריען, און וואַגאַר פֿון די פֿערטהיילונג פֿון רייכטהייטער, וואָלט זיין דער נעכסטער שריט אין אַ מעהר אָדער וועניגער ווייטער צוקונפֿט.

ביסלעכווייז האָט זיך דאָס לעבען און די טהעטיגקייט פֿון דער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער פּאַרטיי אונטערוואָרפֿען צום שטימקאָסטען. טרייד-יוניאָנס וואָרען בעהאַנדעלט מיט פֿעראַכטונג, און אויף סטרייקס האָט מען געקוקט קרומלעך, מחמת ביידע האָבען זיי אָבגעצויגען דעם אַרבייטערס אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דעם וואַהל-קאַמפּף. יעדער פּאַפּולערער אויפֿשטאַנד, יעדע רעוואָלוציאָנערע אַניטאַציאָן אין אירגענד וועלכע לאַנד פֿון אייראָפּאַ, איז פֿערשריען געוואָרען אין יענע יאָהרען פֿון די סאָציאַל-דעמאָקראַטישע פֿיהרער מיט פֿיעל מעהר פֿיינדשאַפֿט, ווי אפילו פֿון דער קאַפיטאַליסטישער פּרעסע גופּא.

אין די לאַטיינישע לענדער אָבער, האָט דיעזע נייע ריכטונג געפֿונען זעהר וועניג אַנהיינגער. די סעקציאָנען און פֿעדעראַציאָנען פֿון דעם אינטערנאַציאָנאַל זיינען געבליבען טריי צו די פּרינציפּען, וועלכע זיינען אָנגענומען געוואָרען ביי דער גרינדונג פֿון דער אַסאָסיאַציאָן. פֿעדעראַליסטיש אין זייער היסטאָריע, פֿיינדליך צו דער אידעע פֿון אַ צענטראַליזירטען שטאַאַט, און אים בעזיץ פֿון די רעוואָלוציאָנערע טראַדיציאָנען, האָבען די אַרבייטער פֿון די לאַטיינישע לענדער (פּראַנקרייך, שפּאַניען, איטאַליען) ניט געקענט נאָכפּאָלגען די עוואָלוציאָן פֿון די דריטשען. די שפּאַלטונג צווישען די צוויי צווייגען פֿון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג האָט זיך אַרויסגעוויזען

גרייך נאך דעם דייטש-פראנצויזישען קריעג. דער אינטערנאציאנאל, ווי איך האב שוין פריהער דערמאנט, האט בעשאפען א הערשענדע קערפערשאפט אין דעם געשמאלט פון אן אלגעמיינעם פֿערוואלטונגס-ראטה, וועלכער האט געוואוינט אין לאנדאן; און אזוי ווי די לייטענדע גייסטער פֿון יענעם פֿערוואלטונגס-ראטה זיינען געווען צוויי דייטשען, ענגעלס און מארקס, איז דיער ראטה נאטירליך געווארען די פֿעסטונג פֿון דער נייער סאציאל-דע-מאקראטישער ריכטונג, וועהרענד די בעגייסטערער און די אינטעלעקטועלע פֿיהרער פֿון די לאטיינישע פֿעדעראציאנען זיינען געווען באקונין און זיינע פֿריינד.

דער שמרייט צווישען די מארקסיסטען און די באקוניסטען איז ניט געווען קיין פֿערזענליכער. דאס איז געווען דער נויטווענדיגער קאמפף צווישען די פֿרינציפען פֿון פֿעדעראליזמוס און פֿון צענטראליזאציאן, די פֿרייע קאמונע און דעם שטאאט'ס-פֿאטערליכע הערשאפט; די פֿרייע טהעטיגקייט פֿון די פֿאלקס-מאסען און די פֿערבעסערונג פֿון עקזיסטירענדע קאפיטאליסטישע אומשטענדע דורך געזעץ-געבונג — א קאמפף צווישען דעם לאטיינישען און דייטשען גייסט; און נאך די ניעדערלאגע פֿון פֿראנקרייך אויףן שלאכט-פֿעלד, האט דער דייטשער גייסט געוואלט שפיעלען די ערשטע פֿידעל אין וויסענשאפט, פאליטיק, פֿילאזאפיע און אין סאציאליזמוס אויך, פֿארשטעלענדיג זיין אייגענעם בעגריף פֿון סאציאליזמוס אלס „וויסענ-שאפטליך“, און בעצייכענענדיג יעדע אנדערע שולע אלס „אומפֿיסמיש“.

ביים האאגער קאנגרעס פֿון דעם אינטערנאציאנאל, וועלכער איז אָנגעהאלטען געוואָרען אין 1882, האָט דער לאַנדאָנער אַלגעמיינער ראַטה, דורך אַ געפֿעלשטע מאַיאָריטעט, אויסגעשלאָסען באַקונין, זיין פֿריינד גיליאַם און זאָנאַר די זשוראַ פֿעדעראַציאָן, פֿון דעם אונטערנאציאנאל. אָבער אזוי זוי עס איז געווען זיכער, אַז די גרעסטע טהייל פֿון דעם וואָס איז נאָך איבערגעבליבען פֿון דעם אינטערנאציאנאל — דאָס הייסט, די שפּאַנישע, די איטאַליענישע און די בעלגישע פֿעדעראַציאָנען וועלען צושטעהן צו דער זשוראַ פֿעדעראַציאָן, האָט דער קאָנגרעס געוואָלט אין גאַנצען אויפֿלעזען דעם אינטערנאציאנאל.

אַ נייער אַלגעמיינער ראַטה בעשטעהענד פֿון עטליכע סאָציאַל-דעמאָקראַטען, איז נאָמינירט געוואָרען אין ניו־ארק, וואו עס איז גאַר ניט געווען קיין אַרבייטער אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע זאָל האָבען בעלאַנגט צו דער אַסאָסיאַציאָן, אום דיעזען ראטה צו קאנטראלירען, און פֿון וועלכען מי האט ביז אויף היינטיגען טאָג קיין זאך ניט געהערט. דערווייל האָבען די שפּאַנישע, די איטאַליענישע, די בעלגישע און די זשוראַ פֿעדעראַציאָנען פֿון

דעם אינטערנאציאנאל פֿארמגעזעצט זייער עקזיסטענץ און האָבען אָבגעהאלטען זייערע געזעהנליכע אינטערנאציאנאלע קאָנגרעסען יעדעס יאָהר פֿיר די נעכסטע פֿינף אָדער זעקס יאָהר.

די זשורא פֿעדעראַציאָן איז צו דער צייט, ווען איך בין געקומען אין דער שווייץ, געווען דער מיטעל-פונקט און דער לייטענדער גייסט פֿון די אינטערנאציאנאלע פֿעדעראַציאָנען, באַקוּנין איז נור וואָס געהאט געשאַרבען (יולי 1, 1876); אָבער די פֿעדעראַציאָן האָט אָנגעהאלטען די פּאָזיציאָן, וועלכע זי האָט אָנגענומען פֿאַר זיין צייט. די לאַגע אין פֿראַנקרייך, שפּאַניע און איטאַליען איז געווען אַזעלכע, אַז נור די פֿעסטע האַלטונג פֿון דעם רעוואָלוציאָנערען גייסט, וועלכער האָט זיך געהאט ענטוויקעלט צווישען די אינטערנאציאנאליסטען פֿאַר דעם דייטש-פֿראַנצויזישען קריגע, האָט אָבגעהאלטען די רעגירונגען פֿון זייער פּלאַן, צו אונטערדריקען די גאַנצע אַרבייטער בעוועגונג און איינצופֿיהרען די הערשאַפֿט פֿון וויסען טעראָר. עס איז גוט בעוואוסט, אַז די ווידער הערשמעלונג פֿון דער בורבאַך-מאַנאַרכיע אין פֿראַנקרייך האָט געהאלטען גאַנץ גאַהענט פֿערוויקליכט צו ווערען. מאַרשאַל מאַקמאַהאַן וואַר אָנגעהאלטען אַלס פּרעזידענט פֿון דער רעפּובליק נור אום צו פֿערפֿערטיגען די מאַנאַרכיע; אפילו דער מאַג, ווען העגרי דער פֿינפֿטער האָט געזאָלט, מיט גרויס צערעמאָניע, אַרײַנגעפֿיהרט ווערען אין פּאַריז איז שוין אויך געווען בעשטימט; און אפילו דער געשפּאַן פֿון די פֿערד, בעפּוצט מיט דער קרוין און די כּוכשטאַבען פֿון דעם סאַמאָוואַנעץ, זיינען געווען אָנגעגרייט. און עס איז אויך בעוואוסט, אַז עס איז נור צו פֿערדאַנקען דעם פֿאַקט, וואָס גאַמבעטא און קלעמאַנסאָ — דער אָפּאַרטוניסט און דער ראַדיקאַל — האָבען בעדעקט גרויסע טהיילען פֿון פֿראַנקרייך מיט קאָמיטעס, בעוואַפֿענט און בערייט זיך צו ערהויבען, אַזוי שנעל ווי דער שטאַטס-שטרייך וועט געמאַכט ווערען, וואָס דער פּלאַן פֿון אַ מאַנאַרכיע איז צוקלאַפט געוואָרען. אָבער די אַמת'ע קראַפֿט פֿון יענע קאָמיטעס איז געווען אין די אַרבייטער פֿון וועלכע פֿיעלע האָבען פֿריהער בעלאַנגט צום אינטערנאציאנאל און האָבען נאָך געהאַט דעם אַמאָליגען גייסט. ריידענדיג פֿון פֿערזענליכער קענסניס, מעג איך מיר ערלויבען די דרייטסקייט צו זאָגען, אַז די ראַדיקאַלע מיטעל-קלאַס פֿיהרער וואַלטען געבליבען אָבהענדיג בײַ אַזאַ צופֿאַל, וועהרענד די אַרבייטער וואַלטען זיך געפּאָלזעוועט מיט דער ערשמער געלעגענהייט און, אָנהויבענדיג מיט דער פֿערטהיידונג פֿון דער רעפּובליק, וואַלטען זיי געגאַנגען פֿיעל ווייטער אין דער סאָציאַליסטישער ריכטונג.

דאָס זעלבע איז געווען אין שפּאַניע. אַזוי שנעל ווי די קלעריקאַלען

און אריסמאקראטען האָבען געווירקט אויף'ן קעניג, ער זאל נאָך מעהר פֿערוינקען דאָס לאַנד אין רעאַקציע, האָבען איהם די רעפּובליקאנער געסטראַשעט מיט דער בעוועגונג, אין וועלכער דער אמת קעמפּפֿענדער עלעמענט וואָלט געווען דאָס אַרבייטער-פּאָלק. דאָס האָבען זיי גוט געוואוסט. אין קאַמפּאַניען אליין וויינען געווען איבער הונדערט טויזענד מענער אין שטאַרק אָרגאַניזירטע יוניאָנס, און צום אינטערנאַציאָנאַל האָבען בעלאַנגט העכער אַכציג טויזענד שפּאַניער, וועלכע האָבען אָבגעהאַלטען רעגולערע קאָנגרעסען, און האָבען געצאָהלט זייערע בייטרעגע פּינקטליך ווי נור שפּאַניער פֿערשטעהען צו ערפֿילען זייער פֿליכט. איך קען ריידען פֿון דייע אָרגאַניזאַציען פֿון פֿערזענליכע ערפֿאַהרונג, וועלכע איך האָב געהאַט אויף'ן פּלאַץ גפֿאַ, איך ווייס אז זיי וויינען געווען בערייט צו ערקלעהרען די פֿעראייניגטע שטאַטען פֿון שפּאַניען, אָבלאָזען די קאָלאָניעס, און אין מאַנכע פֿאָרמגעשריטענע געגענדען מאַכען אַ גאַנץ ערנסמען פֿערזוך איינ-צופֿיהרען דעם קאָלעקטיוויזמוס. אָט דייעזעס אייביגע שרעקענס-בילד וואָר עס, וועלכע האָט די שפּאַנישע מאַנאַרכיע אָבגעהאַלטען פֿון אונטערצודריקען אלע אַרבייטער און בויערען אָרגאַניזאַציען, און איינצופֿיהרען אַן אָפֿענע קלערקאָלע רעאַקציע.

דייעלכע אומשטענדען האָבען אויך געהערשט אין איטאַליען. די טרייד-יוניאָנס פֿון נאָרד-איטאַליען האָבען נאָך ניט געהאַט דערגרייכט די מאַכט וואָס זיי האָבען איצט; אָבער גאַנצע געגענדען וויינען פּשוט געווען בעדעקט מיט אינטערנאַציאָנאַלע סעקציען און רעפּובליקאַנישע גרופּען. די מאַנאַרכי איז תּמיד געהאַלטען געוואָרען אין צוויק פֿון די מיטעל-קלאַס רעפּובליקאַנער, וועלכע האָבען געסטראַשעט דעם קעניג מיט דעם רעוואָלוציאָנערען עלעמענט פֿון צווישען די אַרבייטער.

מיט איין וואָרט, צוריקבליקענדיג אויף דייעזע יאָהרען, פֿון וועלכע אַ פֿערטעל יאָהרהונדערט טהיילט אונז איצט אָב, בין איך פֿעסט איבער-צייגט, אז דאָס וואָס אייראָפּאַ איז ניט דורכגעגאַנגען אַ פֿעריאָדע פֿון שרעקליכער רעאַקציע נאָך 1871, איז עס געווען צו פֿערדאַנקען דעם גייסט, וועלכער איז אויפֿגעוועקט געוואָרן אין מערב-אייראָפּאַ פֿאַר דעם דייטש-פֿראַנצויזישען קריעג, און וועלכער איז זייט דאָן אויפֿגעהאַלטען געוואָרען פֿון די אַנאַרכיסטישע אינטערנאַציאָנאַליסטען, די בלאַנקיסמען, די פּאַדוויניסטען, און די שפּאַנישע רעפּובליקאַנער.

פֿערטהאַן אין זייערע לאַקאַלע וואַהל-קעמפּפֿערייען, האָבען די מאַרקסיסטען נאַטירליך ניט אָנגעהויבען צו פֿערשטעהן דייעזע זאַבלאַגע. זייערענדיג, אז ביסמאַרק זאל ניט אויסגיסען זיין גרימזאַרן אויף זייערע

קעפ, און נאך מעהר שרעקענדיג זיך, אז דער רעוואָלוציאָנערער גייסט זאָל חס ושלום ניט אויסברעכען אין דייטשלאַנד, און ניט בריינגען מיט זיך אונטערדריקונגען, וועלכע זיי וואָרען ניט שטאַרק גענוג זיידערצושטעהן, האָבען זיי ניט נאָר זיך אָבגעשאַקעלט, צוליב טאַקטישע צוועקען, פֿון אַלער סימפּאַטיע מיט די רעוואָלוציאָנערען פֿון די מערבֿ-לענדער, נור זיי האָבען זאָגאר גענומען האַסען דעם רעוואָלוציאָנערען גייסט גופּא, און זיי האָבען איהם פֿערשריען מיט אמת'ן גיפּט, וואו נור ער האָט זיך געוויזען, אפילו ווען זיי האָבען איהם דערזעהן אין רוסלאַנד.

קיין רעוואָלוציאָנערע צייטונג האָט צו יענער צייט ניט געקאָנט געדרוקט ווערען אין פֿראַנקרייך, אונטער מאַרשאַל מאַק-מאהאָן. אפילו דאָס זינגען פֿון די מאַרסאַליעזע איז געהאַלטען געוואָרען פֿאַר אַ פֿערברעכען; און איך וואָר איינמאַל זעהר ערשטוינט, ווען איך האָב בעמערקט דעם פּחד, וועלכער האָט אָנגעכאַפּט עמליכע פֿון מיינע מיטרייענדע אויף'ן באַהן, בעת זיי האָבען דערהערט רעקרוטען זינגען דיזעזעס רעוואָלוציאָנערע ליעד. (אין מאַי, 1878) „מעג מען שוין ווידער זינגען די מאַרסאַליעזע?“ האָבען זיי זיך איינער דעם צווייטען געפֿרעגט מיט שרעקען. די פֿראַנצויזישע פּרעסע האָט דאָרום ניט געהאַט קיין סאַציאַליסטישע צייטונגען. די שפּאַנישע צייטונגען וואָרען זעהר גוט רעדיושירט, און מאַכע מאַניפֿעסטען פֿון זייערע קאָנגרעסען וואָרען וואונדערבאַרע דאַרלעגונגען פֿון אַנאַרכיסטישען סאַציאַליזמוס; אָבער ווער ווייס עפּעס פֿון שפּאַנישע אידעען אויסער שפּאַניען? די איטאַליענישע צייטונגען ווידער האָבען ליידער ניט געלעבט ליינגער ווי דער קקיון של יונה; אָט זיינען זיי ערשיענען און גלייך זיינען זיי אונטערגעגאַנגען, און דאָן ווידער ערשיענען אין אַן אַנדער פּלאַץ אונטער אַן אַנדער נאָמען; און פֿראַכטפֿאַל גוט ווי מאַנכע פֿון זיי וואָרען האָבען זיי זיך דאָך אויסער איטאַליען ניט פֿערברייטערט. פֿאַלגלייך. וואָר עס די זשוראַ פֿעדעראַציאָן, מיט איהרע צייטונגען וואָס זיינען אַרויסגעלאָזען געוואָרען אין פֿראַנצויזיש, וועלכע איז געווען דער צענטער פֿון וואָנען אויס דער רעוואָלוציאָנערער גייסט האָט זיך פֿערשפּרייט אין די לאַטיינישע לענדער, און דיזע זשוראַ פֿעדעראַציאָן האָט אזוי אַרום גערעטעט אייראָפּאַ פֿון אַ זעהר פֿינסטערע פּעריאָדע פֿון רעאַקציאָן. און דאָס וואָר אויך דער באַדען אויף וועלכען דער טהעאָרעטישער בעגריף פֿון אַנאַרכיזמוס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען פֿון באַקונין און זיינע נאָכפֿאלגער אין אַ שפּראַך, וועלכע גאַנץ אייראָפּאַ האָט פֿערשטאַנען.

צו דער זשוראַ פֿעדעראַציאָן האָבען דאָמאַלסט בעלאַנגט פֿיעלע בעוואוסטע מענער פֿון פֿערשיעדענע נאַציאָנאַליטעטען, כמעט אַלע פּער-

זענליכע פריינד פון באקונין. דער רעדאקטאר פון אונוער הויפט צייטונג, דער אָרנאָן פון דער פֿעדעראַציאָן, וואָר דזשיימס גיליאָס, אַ לעהרער פֿון פּראָפּעסיאָן, וועלכער האָט בעלאַנגט צו איינער פֿון די אַריסטאָקראַטישע פֿאַמיליען פֿון ניו-שאַטעל. קליין, מאַנער, מיט דער שטייפֿקייט און פעסטיקייט פֿון אַ ראַבעספּיער, און מיט אַן אמת גאָלדענער האַרץ, וועלכע האָט זיך געפֿענט נור אין אינטימער פֿריינדשאַפֿט, וואָר ער אַ געבוירענער פֿיהרער דורך זיין מערקווירדיגע אַרבייטס-קראַפֿט און ריעזיגער טהעטיגקייט. אַכט לאַנגע יאָהר האָט ער געקעמפֿט געגען אַלערליי שווייגקייטען אויפֿצוהאַלטען די צייטונג, נעהמענדיג דעם גרעסטען אַנטהייל אין יעדער איינצעלהייט פֿון דער פֿעדעראַציאָן, ביז ער האָט געמוזט פֿערלאָזען די שווייץ, וואו ער האָט ניט געקענט קריגען קיין שום אַרבייט מעהר, און ער האָט זיך בעועזט אין פֿראַנקרייך, וואו זיין נאָמען וועט אַ מאָל דערמאָנט ווערען מיט דעם העכסטען רעספעקט אין דער געשיכטע פֿון בילדונג.

אַדעהעמאַר שוויצגעבעל, אויך אַ שווייצער, איז געווען דער טיפֿ פֿון די לוסטיגע, לעבעדיגע, ווייטזיכטיגע פֿראַנצויזיש-שפּרעכענדע זייגער מאַכער פֿון די בערנזער זשוראַ בערג. אַ קאָפּערט-גראַוירער פֿון פֿאַך, האָט ער קיינמאָל ניט פּרובירט אויפֿגעבען זיין שמעלע אַלס האַנד-ווערקער, און אימער פֿרעהליך און טהעטיג, האָט ער אויפֿגעהאַלטען זיין גרויסע פֿאַמיליע אין די שרעקליכסטע סלעק-צייטען; זיין קראַפֿט צו בעגרייפֿען אַ שווערע עקאָנאָמישע אָדער פּאָליטישע פֿראַגע, זי גומ אַרומצומראַכטען ספּעציעל פֿון דעם אַרבייטערס שטאַנדפּונקט אויס, אָהנע פֿון איהר אוועקצונעהמען איהר טיעפֿסטע בעדייטונג, וואָר וואַנדערבאַר. אין די „בערג“ האָט מען איהם גומ געקענט אַרום און אַרום, און ביי די אַרבייטער פֿון אַלע לענדער וואָר ער אַן אַלגעמיינער ליעבלינג.

דער דירעקטער געגענטהייל פֿון איהם וואָר אַן אַנדער שווייצער, אויך אַ זייגערמאַכער, שפּיכזיגער. ער וואָר אַ פֿילאָזאָף, לאַנגזאַם אי אין בעוועגונג, אי אין דיינקען; אין זיין פֿיזישען געשטאַלט האָט ער אויסגעזעהן ווי אַן ענגלישמאַן; תּמיד שטרעבענדיג צו דערגרונטעווען די פֿולע בעדייטונג פֿון יעדען פֿאַקט, און אונו אַלעמען ערשטווינענדיג מיט דער ריכטיגקייט פֿון זיינע שליסעס, צו וועלכע ער איז געקומען שמעהענדיג פֿערמאַכט ביי דער אַרבייט.

אַרום דיעזע דריי האָט זיך אַרומגעקליבען אַ מאַסע סאָלידע, שטאַנדהאַפֿטע, מיטלעיעהריגע אָדער עלמערע אַרבייטער, ליידענשאַפֿטליכע ליעבהאַבער פֿון פֿרייהייט, אייפֿריג אַנטהייל צו נעהמען אין אַזאַ גרויסאַרטיגע

בעוועגונג, און ארום א הונדערט מיכטיגע יונגע לייט, אויך דאָס רוב זיינערמאכער, — אלע זעהר אונאָבהייניג און ליכענס-ווירדיג, זעהר ענערגיש, און בערייט צו געהן ביז דער העכסטער שטופֿע פֿון ועלכסמ-אויפֿפֿערונג.

אסך אנטלאָפֿענע פֿון דער פֿאָרזער קאָמונע האָבען זיך געהאט אָנגעשלאָסען אָן דער פֿעדעראַציאָן. עליזעע רעקלו, דער גרויסער געאָגראַף איז געווען איינער פֿון זיי, אַ טיפֿ פֿון דעם אמת'ן פיוריטאָנער אין זיין אַרט לעבען, און פֿון דעם פֿראַנצויזישען ענציקלאָפֿעדיסטישען פֿילאָזאָף פֿון לעצטען יאהרהונדערט אין זיין גייסט; אַ מענש וועלכער בעגייסטערט אַנדערע, אָבער וועלכער האָט אויף זיין גאַנצען לעבען איבער קיינעם ניט געהערשט, און וועט קיינמאָל ניט הערשען; דער אַנאַרכיסט וועמעס אַנאַרכיזמוס איז דער רעוולטאַט פֿון זיינע ברייטע, אינטימע קענטיסע פֿון אלע פֿאַרמען פֿון מענשליכען לעבען אונטער יעדען מין קלימאַט און אין אלע שטופֿען פֿון ציוויליזאַציאָן; וועמעס ביכער גילמען צווישען די בעסטע פֿון דעם יאהרהונדערט; וועמעס סטיל, פֿון אַ מערקווירדיגער שעהנהייט. בעוועגט דעם גייסט און דאָס האַרץ; און וועלכער, אַריינקומענדיג אין דער רעדאַקציע פֿון אַן אַנאַרכיסטישער צייטונג, ווענדעט זיך צום רעדאַקטאָר, — מעג ער זיין אָן אינגעל אין פֿערגלייך צו איהם, — און בעט: „וואָנט מיר וואָס איך זאָל טהאָן“, און ער וועט זיך אוועקועצען, פונקט ווי אַ רעפֿארטערעל, אויסצופֿילען אַ געוויסע צאָהל שורות, וואָס פֿעהלען אויס אין דער לויפֿענדער נומער פֿון דער צייטונג. אין דער פֿאָרזער קאָמונע האָט ער איינפֿאַך גענומען אַ ביקס און אוועקגעשטעלט זיך אין דער רייהע; און ווען ער לאָרעט איין אַ מיטאַרבייטער מיטצורווירקען אין זיין וועלט-בעריהמטע געאָגראַפֿיע, און דער מיטאַרבייטער פֿרעגט ביי איהם שרעקענדיג, „וואָס האָב איך צו טהאָן?“ ענטפֿערט ער: „אַט זיינען די ביכער, און אַט איז דער טיש. מהו ווי דו פֿערשטעהסט“.

לעבען איהם איז געוועהן לעפֿראַנסיי, אַן עלטערער מענש, אַ לעהרער, וועלכער איז געווען אַ פֿליכטלינג דריי מאָל אין לעבען; נאָך יוני 1848, נאָך נאַפֿאַלעאָנ'ס שטאַט-שטרייך, און נאָך 1870. אַן עקס-מיטגליעד פֿון דער קאָמונע, און דאַרום איינער פֿון די, אויף וועלכע מי האָט געזאָגט, אז זיי זיינען אַנטלאָפֿען פֿון פֿאַרזי מיט מיליאָנען אין די קעשענעס, האָט ער געאַרבייט אלס אַ פֿאַקט-רעגער ביי די באַהן פֿון לאָהאַן, און איז שיער ניט אומגעקומען אין דיעזער אַרבייט, וועלכע האָט געפֿאַרערט אינגערע פֿלייצעס ווי זיינע. זיין בוך איבער די פֿאָרזער קאָמונע איז דער איינציגער אין וועלכען די אמת'ע היסטאָרישע בעדייטונג פֿון

דיעזער בעוועגונג איז געשמעלט געוואָרען אין דעם ריכטיגען ליכט. אַ קאָמוניסט ניט קיין אַנאַרכיסט, ביטטע, פֿלעגט ער זאָגען. „איך קען ניט אַרבייטען מיט אַזעלכע נאַראַנים ווי איהר ווייט“; און ער האָט מיט קיין אַנדערע דאָך ניט געוואָלט אַרבייטען, „ווייל איהר שוטים“, פֿלעגט ער זאָגען, „ווייט די מענשען, וועלכע איך ליעב אַם בעסטען. מיט אייך קען מען אַרבייטען צוזאַמען און דאָך בלייבען ביי זיין איך“.

נאָך אַ געוועזענער מיטגליעד פֿון דער פֿאַרזער קאָמונע וואַר פֿינדי, אַ סטאַליאַר פֿון נאָרד-פֿראַנקרייך, אָבער דענאָך אַן עכטער פֿאַרזער. ער איז זעהר בעריהמט געוואָרען אין פֿאַרזי אין דער צייט פֿון אַ סמרייק, וועלכען דער אינטערנאַציאָנאַל האָט אונטערשטיצט. פֿינדי וואַר אַן ענערגישער און העכסט אינטעליגענטער מאַן, ער וואַר ערוועהלט אַלס מיטגליעד פֿון דער קאָמונע, וועלכע האָט איהם געמאַכט פֿאַר אַ קאָמאַנדיר פֿון דעם טילערי פֿאַלאַץ. בשעת די ווערטיילער זיינען אַרײַן אין פֿאַרזי, דערשיסענדיג הונדערטער געפֿאַנגענע קאָמונאַרען, זיינען דריי מענשען דערשאַסען געוואָרען אין פֿערשידענע טהיילען פֿון פֿאַרזי, ווייל מי האָט געמיינט אַז דאָס וואַר פֿינדי. אָבער פֿינדי האָט זיך נאָך די שלאַכט פֿון פֿאַרזי בעהאַלטען אין'ס צימער פֿון אַ בראַווער מיידעל, אַ נייטערין, וועלכע האָט איהם גערעטעט דורך איהר קאַלטבליטיגקייט, בעת איהר הויז איז דורכגעזוכט געוואָרען פֿון די טרופּען; זי איז דערנאָך געוואָרען זיין פֿרוי. כלױז אין 12 מאָנאַט אַרום איז עס זיי געלונגען צו פֿערלאַזען פֿאַרזי אין געהיים, אָנקומענדיג קיין שווייצאַריען. דאָ האָט זיך פֿינדי אויסגעלערענט פֿאַר אַ מיניץ-פֿראַבירער, און ער איז שפעטער געוואָרען אַ געשיקטער בעל מלאכה; שמעהענדיג דעם גאַנצען מאָג ביים רוט-הייסען אויווען, האָט ער דאָך זיין גאַנצען אָבענד געווירמעט דער ליידענשאַפֿטליכער פֿראַפֿאַגאַנדאַ, אין וועלכער ער האָט אויסגעצייכענט גוט פֿעראייניגט די היציגקייט פֿון אַ רעוואָלוציאָנער מיט דעם געוונדען שכל און דער אָרגאַניזאַציאָנסקראַפֿט, וועלכע זיינען כאַראַקטעריסטיש ביי דעם פֿאַרזער אַרבייטער.

פֿאַוועל ברום, איז דאַמאָלס געווען אַ יונגער דאַקטאָר, פֿול מיט גייסטיגער טהעטיגקייט, שמירמיש, שאַרף, לעבעדיג, בערייט צו ענטוויקלען יעדע אירעע מיט אַ געאַמעטרישער לאַגיך בױ צו דער אויסער-סטער שלוםפֿאַלגערונג; מעכטיג אין ויין קריטיק איבער דעם שטאַט און די שטאַט-אָרגאַניזאַציאָן; געפֿינענדיג גענוג צייט צו רעדזשירען צוויי צייטונגען, אין פֿראַנצויזיש און אין דייטש, צו שרייבען מאַסען גרויסע בריעף, צו זיין די טהעטיגע פֿערזאָן ביי אַן אַרבייטערס אָבענד-פֿאַרטי; תמיד

פֿערנומען אָרגאַניזירענדיג פֿעראיינען מיט דעם שאַרפֿען גייסט פֿון דעם אמת'ן ויד-מענשען.

פֿון די איטאַליענער, וועלכע האָבען מיטגעאַרבייט מיט אונז אין דער שווייץ, מענער וועמעס נעמען זיינען אימער געווען פֿעראייניגט, און וועלכע וועלען בלייבען טיעף אין דעם זכרון פֿון מעהר אַלס איין איטאַל-יענישען דור, זעהר אינטימע פֿריינד פֿון באַקונין, וואַרען קאַפּיעראַ און מאַלאַמעסטאַ. קאַפּיעראַ וואַר אַן אידעאָליסט פֿון דעם העכסטען און ריינסטען טיפּ, וועלכער האָט אַוועקגעגעבען זיין היבשען פֿערמעגען פֿיר די זאַכע, און וועלכער האָט זיך קיינמאַל נישט געשטעלט די פֿראַגע פֿון וואַנען ער וועט לעבען; א דענקער אַרײַנגעטהאָן אין פֿילאָזאָפֿישע ספּעקולאַציאָנען; אַ מאַן וועלכער האָט נישט געקענט זאַמשעפּען אַ פֿליעג אויפֿ'ן וואַנד, און האָט דאָך געגריפֿען די ביקס אין האַנד און איז אַוועק אין די בערג פֿון בענעווענטאַ, בעת ער און זיינע פֿריינד האָבען געדיינקט אַז עס וועט זײ געלינגען אַרױסצורופֿען אַ סאַציאַליסטישען אויפֿשאַנד, אפילו ווען דאָס זאָל כּוויז לערנען דעם פֿאַלק, אַז זײנע רעוואָלטען מווען האָבען אַ טיעפֿערע בעדייטונג, ווי אַן איינפֿאַכער בונט געגען דעם אַקצײניק.

מאַלאַמעסטאַ איז געווען אַ שטודענט דער מעדעצין און ער האָט פֿערלאָזען די עזע פֿראַפֿעסיאָן און אויך זיין גאַנצען פֿערמעגען צולײב די זאַכע דער רעוואָלוציאָן; פֿיל מיט פֿײער און אינטעליגענץ, אַ רײנער אידע-אַליסט, וועלכער האָט זיין גאַנצען לעבען — ער איז שוין איצט קרוב פֿון פֿופֿציג — נישט אַ טראַכט געטהאָן צו ער וועט האָבען אַ שטיקעל כּרויט אויף זיין נעכסטען מאָהלצײט און אַ נאַכטלעגער וואו אַוועקצולײגען דעם קאַפּ זײנעם; אָהן דעם קלענסטען צימערעל, וועלכעס ער זאָל קענען אָנרופֿען זיין אייגענס, פֿלעגט ער אַרומנעהן אין די גאַסען פֿון לאַנדאָן און פֿערקױפֿען סערבעט (אַזאַ מין געטראַנק). און אויף דער נאַכט פֿלעגט ער שרייבען בריליאַנטע אַרטיקלען פֿאַר די איטאַליענישע צײַטונגען. איינגע-קערקערט אין פֿראַנקרײך, בעפֿרייט, אויסגעוויזען, ווידער אַמאַל פֿעראור-טהײלט אין איטאַליען, פֿעריאָנט אויף אַ וויסטען אינוועל, אַנטלאָפֿען, און ווידער אַמאַל אין איטאַליען פֿערמאַסקירטערהײט; אימער אין רעכטען מיטען קאַמפּף, סײ אין איטאַליען אדער אַנדערשוואו, — פֿיהרט ער שוין אַזאַ לעבען דרייסיג יאָהר לאַנג. און בשעת מיר טרעפֿען זיך מיט איהם ווידער, בעפֿרייט פֿון אַ טורמע, אַדער אַנטלאָפֿען פֿון אַן אינוועל, זעהט ער אויס פונקט ווי ער האָט אויסגעזעהן ווען מיר האָבען איהם געזעהן פֿריהער; אימער איבער'ס נײ אויפֿגעהמענדיג דעם קאַמפּף, מיט דערזעלבער

ליעבע פֿיר די מענשהייט, אָהן דעם מינדעסטען האָס צו זיינע שונאים אָדער געפֿענגניס-וועכטער, מיט דעם זעלבען הערצליכען שמייכל פֿאַר אַ פֿריינד, דער זעלבער ליעבשאַפֿט צו אַ קינד.

רוסישע זיינען געווען וועניג צווישען אונז, דאָס רוב האָבען זיי בעלאַנגט צו דער דייטשער סאַצ. דעמאָקראַטישער שולע. דאָך האָבען מיר געהאַט זשוקאָווסקין, אַ פֿריינד פֿון אַלעקסאַנדער הערצען, וועלכער האָט פֿערלאָזען רוסלאַנד אין 1863, — אַ בריליאַנטענער, עלעגאַנטער, העכסט אינטעליגענטער אַדעלאַמן, אַ ליעבלינג פֿון די אַרבייטער, — וועלכער האָט מעהר ווי אימיצער פֿון אונז געהאַט דאָס וואָס די פֿראַנצויזען רופֿען אָן דעם „אויער פֿינ'ם אַרבייטער“, מחמת ער האָט פֿערשטאַנען ווי אזוי צו בענייסטערען דאָס פֿאַלק, דערמיט וואָס ער האָט זיי געשמעלט פֿאַר די אויגען די גרויסע ראַלע, וועלכע זיי האָבען פֿאַר זיך אַלס אויפֿבויער דער געזעלשאַפֿט; ער האָט געקענט אויפהויבען די מאַסע צו זיך, איהר שיל-דערענדיג הויכע היסטאָרישע אַנזיכטען, צו מאַכען קלאַהר ווי דער טאָג די העכסטע פֿערפלאַנטערטע עקאָנאָמישע אויפֿגאַבען, און זיי צו עלעקטריזירען מיט זיין ערנסטקייט און פֿייערליכקייט. סאָקאָלאַף, אַ געוועזענער אָפֿיציער פֿון'ם רוסישען גענעראַל-שטאַב, אַ תלמיד פֿון פֿאַהל לואי קוריער פֿאַר זיין דרייסטקייט-און פֿון פרודהאָן פֿאַר זיינע פֿילאָזאָפֿישע אידעען, וועלכער האָט געמאַכט אַ היבשע ביסעל סאָציאַליסטען מיט זיינע קריטישע אַרטיקלען, איז אויך צו יענע צייט געווען מיט אונז.

איך דערמאָן בלויז די, וועלכע זיינען בעקאַנט געוואָרען אין דער וועלט אַלס שרייבער, אָדער אַלס דעלעגאַטען פֿון קאָנגרעסען, אָדער אויף עפעס אַנאַנדער מין אופֿן. און דאָך פֿרעג איך מיר, צו איך וואָלט ניט בעסער געטהאָן ווען איך זאָל ליעבער דערמאָנען די וואָס האָבען קיינמאָל קייערע געמען ניט געזעהן געדרוקט, אָבער וועלכע זיינען געווען פונקט אזוי וויכטיג אין'ם לעבען פֿון דער פֿעדעראַציאָן, ווי יעדער איינער פֿון די שרייבער, וועלכע האָבען געקעמפֿט אין די רייהען און וואָרען אימער בערייט זיך אָנצושליסען אין יעטוועדער אונטערנעהמונג, קיין מאָל ניט פֿרעגענדיג צו די אַרבייט וועט זיין פֿון גרויסער אָדער פֿון קליינער וויכטיגקייט, בערויהמט אָדער בעשיידען, — צו זי וועט האָבען גרויסע פֿאַלגען, אָדער זי וועט זיך ענדיגען אין אונענדליכען עגמת נפש פֿאַר זיך אַליין און פֿאַר זייערע פֿאַמיליען.

איך האָב אויך געברייכט צו דערמאָנען די דייטשען ווערנער און רינקע, דעם שפּאַניער אַלכאַראַטשין, און אַסך אַנדערע; אָבער איך האָב מורא, אַז דייעזע שוואַכע שילרערונגען מיינע וועלען דעם לעזער ניט קענען

איבערנעבען דעמוזעלבען געפיהל פֿון אכטונג און ליעבע, מיט וועלכע יעדער איינער פֿון אונזער קליינער פֿאַמיליע האָט בעגייסטערט די יעניגע, וועלכע האָבען זיי פֿערזענליך געקענט.

מערב אייראָפּאָ.

פֿון אַללע שמעדרט אין שוויצאַריען, וועלכע איך קען, איז פֿילייכט לאַשאַדע-פֿאַנד די מיאוס'טע. זי ליגט אויף אַ הויכען פֿלאַכען פֿעלד גאַנץ אָהן בוימער אָדער גראַס, אָפֿען פֿאַר די ביטערע קאַלטע ווינטען אין ווינטער, בעת דער שנעע ליגט אַזוי טיעף ווי אין מאָסקווע, און צוגעהט און פֿאַלט ווידער אָן, אַזוי אָפֿט ווי אין פעטערסבורג. אָבער עס וואָר נויטווענדיג צו פֿערשפּרייטען אונזערע אידעען אין דיזעזען צענטער, און אַריינצוגעבען מעהר לעבען אין דער לאַקאַלער פּראָפּאַגאַנדאַ. פֿינדי, שפּיכטיגער, אַלבאַרראַטשין, די בלאַנקיסמען פֿעררע און זשאַלאַ וואַרען דאָרט, און פֿון צייט צו צייט האָב איך געקענט בעזוכען גיליאַם'ען אין ניישאַטעל, און שוויצגעכעל אין דעם טהאַל פֿון סינט אימיער.

פֿאַר מיר האָט זיך איצט געעפֿענט אַ לעבענס-אַרבייט, וועלכע איך האָב ליעב געהאַט. מיר האָבען אָבגעהאַלטען פֿיעלע פֿערוואַמלונגען, אַליין צוטהיילענדיג די צירקולאַרען אין די קאַפּע הייזער און ווערקשאַפּס. איין מאָל אין וואָך פֿלעגען מיר אָבגעהאַלטען אונזער סעקציאָן-פֿערוואַמלונג, אויף וועלכע די לעבעדיגסטע דיסקוסיאָנען פֿלעגען שטאַטפֿינדען, און מיר זיינען אויך געגאַנגען צו די מיטינגס, וועלכע די פּאַליטישע פּאַרטייען פֿלעגען איינרופֿען, אים אויך דאָרט צו פּראָפּאַגאַנדירען דעם אנאַרכיזמוס. איך האָב פֿיעל גערייזט, בעזוכענדיג אַנדערע סעקציאָנען און זיי העלפֿענדיג אין זייער אַרבייט.

אין פֿערלוויף פֿון ווינטער האָבען מיר געוואונען די סימפּאַטי פֿון פֿיעלע; אָבער אונזער רעגולערע אַרבייט איז פֿיעל געשמערט געוואָרען דורך אַ קרויז אין דעם זייגערימאכער פֿאַך. אַ העלפֿט אַרבייטער האָבען אָדער גאָר קיין אַרבייט נישט געהאַט, אָדער וואַרען בלויז טהיילווייז בעשעפֿ-טיגט, אַזוי אַז די שטאַדט האָט געמוזט עפֿענען קובאַרניעס און שפּייזען די בעפֿעלקערונג מיט ביליגע עסענס אויף קאַסט פּרייז. די קאַאָפּעראַטיווע ווערקשאַפּ, וועלכע די אנאַרכיסמען האָבען געגרינדעט אין לאַשאַדע-פֿאַנד,

פֿון וועלכער דער ריוח פֿלעגט צומהיילט ווערען צווישען אלע מיטגלידער גלייך, האָט געהאָט גרויסע שוויריגקייטען צו קריענען אַרבייט ניט קוקענדיג אויף איהר רעפּוטאַציע, און שפּיכגער האָט זיך עטליכע מאל געמוזט נעהמען צו וואָל-שפינעריי אום צו האָבען פֿון וואָס צו ציהען ווין חיונה. מיר האָבען אלע אַנטהייל גענומען, יענעס יאָהר, אין אַ דעמאָנ-סטראַציאָן מיט'ן רויטען באַנער אין בערן. די כוואַליע פֿון רעאַקציאָן האָט געהאָט דערגרייכט די שווייץ, און די בערנער פּאָליציי האָט פֿערבאָטען צו טראָגען די אַרבייטער-פּאָהן, טראָץ דאָס קאָנסטיוציאָנעלע רעכט. עס איז דעריבער געווען נויטיג צו ווייזען, אַז דאָ און דאָרט געפֿינען זיך לכל הפּחות מאַנכע אַרבייטער, וועלכע ערלויבען ניט מי זאָל טרעמפלען זייערע רעכטע אונטער די פֿיס, און שטעלען זיך אַנטקעגען. מיר זיינען אלע אַוועק קיין בערן צו פֿייערען דעם יאָהר-צייט פֿון דער קאָמונע און צו טראָגען די רויטע פּאָהן אין די גאַסען, ניט קוקענדיג אויף דעם אוקאַז. פֿערשטעהט זיך, אַז עס איז געקומען צו אַ צוואַמענשטויס מיט דער פּאָליציי, אין וועלכען צוויי קאַמעראַדען האָבען ערליטען עטליכע שניט פֿון פּאָליצייסקע שווערדען, און צוויי אָפּיצירען זיינען צימליך שווער פֿערוואַנדעט געוואָרען, אָבער דער רויטער באַנער איז דאָך אַוועקגעטראָגען געוואָ-רען אין זאָל אַרײַן, וואו אַ העכסט לעבעדיגע פֿערוואַלונג איז אָבגעהאַלטען געוואָרען. עס איז קוים נויטיג צו זאָגען, אַז די זאָגענאַנטע פֿיהרער וואַרען אין דער רייהע און האָבען געקעמפּט צוואַמען מיט אלע אַנדערע אַרבייטער. דער משפּט האָט פֿערוויקעלט העכער דרייסיג שווייצער בירגער, וועלכע האָבען אלע זעלבסט געפּאָדערט מען זאָל זיי משפּט'ן, און די-רעניגע, וועלכע האָבען פֿערוואַנדעט די אָפּיצירען האָבען זיך אליין צוגעשטעלט און האָבען געזאָגט, אַז זיי האָבען עס געטהאָן. אין פֿערלויף פֿון דיעזען פֿעהרער איז געוואַונען געוואָרען גרויסע סימפּאַטיע פֿיר די זאַכע; יעדער האָט פֿערשטאַנען, אַז אלע רעכטע מוזען אייפֿערויכטיג בעשיצט ווערען, אום זיי ניט צו פֿערלייערען. דער אורטהייל איז דאָרום געווען אַ זעהר לייכטער, ניט איבער דריי מאָנאַט געפֿענגניס.

דאָך האָט די בערנער רעגירונג פֿערבאָטען צו טראָגען די רויטע פּאָהן אין'ס, גאַנצען קאַנטאָן; און די זשוראַ פֿעדעראַציאָן האָט גלייך בע-שלאָסען זי יא צו טראָגען אין סיינט אימיער, וואו מיר האָבען יענעס יאָהר אָבגעהאַלטען אונזער קאָנגרעס. צו יענער צייט זיינען מיר כמעט אלע געווען בעוואַפֿענט און בערייט צו בעשיצען אונזער באַנער מיט'ן לעצטען טראָפען בלוט אונזערען.

אַ סקוואַראַן פּאָליציי איז אַוועקגעשטעלט געוואָרען אויף אַ

געוויסען פלאץ אָבזעהאלטען אונזער דעמאָנסטראַציען; אַ רענימענט מילי-טער איז געווען אָנגעגרייט אויף'ן פֿעלד אין דער נאַכבאַרשאַפֿט, אונטער דעם אויסרייד, אַז זיי זיינען אַרויס אויף ציעל-פראַקטיקע — מיר האָבען דייטליך געהערט זייער שויסעריי, בשעת מיר האָבען דורכמאַרשירט דורך די שטאָדט. אָבער ווען אונזערע רייהען זיינען ערשיענען אויף'ן הויפט-פלאַץ, און דער מעער האָט געזעהן, אַז אָנגרייפֿען אונז וואָלט זיך ענדיגען מיט אַ בלוטיגע שלאַכט, האָט ער בעפֿוילען מען זאָל אונז לאָזען מאַרשירען אונגעשמערט, צום זאַל וואו די פֿערזאַמלונג האָט געזאַלט שטאַטפֿינדען. מיר האָבען אַודאי קיין קאַמפֿף ניט געוואָלט; אָבער די אַנשטרענגונג פֿון יענעם מאַרש, אין מיליטערישער אָרדנונג, צום טאַקט פֿון דער מיליטערישער מוזיק, איז געווען עפעס אַזאַ מאַדנע, אַז איך ווייס אַליין ניט פֿון וואָס פֿאַר אַ מין געפֿיהל מיר וואַרען דאַן איבערמעכטיגט, — וועהרענד די ערשטע מאָמענטען ווי מיר זיינען אַרײַן אין זאַל, — צו מיר האָבען זיך געפֿיהלט לייכטער דאַרום, וואָס מיר זיינען ניט אַרײַנגעצויגען געוואָרען אין אַן אונגעוויינטלעך קאַמפֿף, אָדער מיר האָבען ווירקליך בעדויערט דעם פֿאַקט, וואָס דער צוזאַמענשטויס האָט ניט שטאַמגעפֿונען. דער מענש איז אַ זעהר קאַמפֿליצירטע חיה.

אונזער הויפט טהעטיגקייט איז יעדאָך געווען אויסצואַרבייטען די פראַקטישע און טהעאָרעטישע אַנזיכטען פֿון אַנאַרכיסטישען סאָציאַליזמוס, און אין דיעזער ריכטונג האָט די זשוראַ פֿעדעראַציען זיכערליך אויפֿגעמאַהן פֿיעלעס, וואָס וועט דויערען אויף דיר דורות.

מיר האָבען געזעהן, אַז אַ נייע געזעלשאַפֿטס-פֿאַרמע שפראַצט אַרויס צווישען די ציוויליזירטע נאַציאָנען, וועלכע וועט פֿערנעהמען דעם פלאַץ פֿון דער אַלטער פֿאַרמע: אַ געזעלשאַפֿט פֿון גלייכע מיטגלידער, וועלכע וועלען ניט זיין געצוואונגען צו פֿערקויפֿען זייער קערפּער און זייער גייסט צו די וואָס גיבען זיי אַבי וועלכע אַרבייט; מענשען וועלכע וועלען קענען אָנ-ווענדען זייערע קענטניסע און פֿעהיגקייטען אין דער פראָדוקציע, אין אַן אָרגאַניזמוס וואָס וועט זיין אַזוי געבויט, אַז ער זאָל פֿעדראיינען אין זיך אַלע קרעפֿטען אום צו פֿערזאָרגען אַלעמען מיט דעם העכסט מעגליכען וואָהלוין, און וואָס וועט אין דער זעלבער צייט בעוואַהרען פֿאַר'ן אינדיווידואַל און זיין פֿאַלשטענדיגע פֿרייהייט, זיין גאַנצע אינדיאַטיווע. דיעזע געזעלשאַפֿט וועט בעשמעהן פֿון אַ מאַסע פֿעדראיינען, פֿעדעריט פֿיר יעטוועדען צוועק וואָס פֿאַדערט פֿעדעראַציען: פֿאַך-פֿעדעראַציען פֿאַר יעדען מין פראָדוקציע, — אַנאַרכיסטריעלע, אינדוסטריעלע, אינטעלעקטועלע און אַרטיסטישע. קאַמונעס פֿאַר קאַנסומאַציען, בעזאָרגענדיג הייזער, גאַזווערקע, שפייז-

מאנאזינען, געוונדהייטס איינריכטונגען, א. ז. וו.; פֿעדעראַציאָנען פֿון קאָמונעס צווישען זיך זעלבסט, און פֿעדעראַציאָנען פֿון קאָמונעס מיט פֿאַך-אַרגאַניזאַציאָנען; און ענדליך, ברייטערע גרופען, אַרומנעהמענדיג דאָס גאַנצע לאַנד, אָרער עטליכע לענדער וועלכע זאָלען בעשטעהן פֿון מענער וואָס וועלען צוזאַמענאַרבייטען פֿאַר די צופֿריעדענשמעלונג פֿון אַזעלכע עקאָנאָמישע, אינטעלעקטועלע, אַרטיסטישע און מאַראַלע פֿאָדערונגען, וועלכע זיינען ניט בעשריינקט אויף אַ געוויסען פּלאַץ. דיזע אַלע וועלען זיך פֿער-אייניגען דירעקט, דורך פֿרייוויליגע איינפֿערשמענדניסע צווישען זיך, פונקט ווי די באַהן-קאָמפּאַניעס אָדער די פּאַסט-דעפּאַרטאַמענטען פֿון פּערשיעדענע לענדער קאָאָפּערירען אַצונד, אָהן אַ צענטראַלע אייזענבאַהן אָדער אַ צענטראַלע פּאַסט רעגירונג, — כאָטש ווען די ערשטע ווערען אָנגעפֿיהרט דורך איינפֿאַך עגאָאיסטישע ציעלען, און די לעצטע בעלאַנגען צו פֿערשיעדענע און אָפֿט אויך פֿיינדליכע שטאַמען; אָדער, ווי די מע-טעאָראָלאָגיסטען (די וועטער לעהרער), די אַלפּען קלובס, די רעמונגס-שיפֿלעך סטאַציאָנען אין גרויס בריטאַניען, די בייסיקעל-פֿאַהרער, די לעהרער, א. ז. וו., וועלכע פֿעראייניגען זיך פֿאַר אַלערליי געמיינשאַפֿטליכע אַרבייט, פֿאַר אינטעלעקטועלע צוועקען, אָדער איינפֿאַך פֿאַר פֿערגעניגען. עס וועט זיין פֿולע פֿרייהייט פֿאַר די ענטוויקלונג פֿון נייע פֿאַרמען פֿון פֿאַדוקציאָן, ערפֿינדונג און אָרגאַניזאַציאָן; אינדיווידועלע איניציאַטיווע וועט ערמוטהיגט ווערען, און די נייגונג צו איינפֿעלטיגקייט און צענד-מראַליזאַציאָן וועט ענטמוטהיגט ווערען. נאָך מעהר, דיזע געזעלשאַפֿט וועט ניט פֿערשטייערמט ווערען אין געוויסע אונפֿערעדערבאַרע פֿאַרמען, זאָנדערען זי וועט אַדרכאַ, זיך האַלטען אין איין אומבייטען. דען זי וועט זיין אַ לעבעדיגער, ענטוויקלענדיגער אָרגאַניזמוס; קיינער וועט ניט פֿיהלען קיין נויטווענדיגקייט פֿאַר אַ רעגירונג, מחמת פֿרייע פֿעדעראַציאָן וועט פֿערנעהמען איהר פּלאַץ אין אַלע מיני טהעטיגקייטען, וועלכע די רעגירונגען האַלטען צו יעצטיגער צייט פֿאַר זייערע, און ווייל די אורזאַכען פֿאַר מחלוקת וועלען דאָן זיין ווייניגער אין צאָהל, וועלען די יעניגע מחלוקת וואָס וועלען דאָך פֿאַרקומען לייכט אויסגעגליכען ווערען אָהן ספּעציעלע רעגירונגען.

קיינער פֿון אונז האָט ניט פֿערקלענערט די וויכטיגקייט און די גרויסקייט פֿון דער ענדערונג אויף וועלכע מיר האָבען געהאַפֿט. מיר האָבען פֿערשטאַנען, אַז די יעצטיגע עפֿענטליכע מיינונג מכח די הייליגקייט פֿון פּרוואַט-אייגענטום אין לאַנד, פֿאַבריקען, מינען, הייער, א. ז. וו., אַלס מיטעל פֿון אינדוסטריעלען פּראָגרעס און מכח דעם לויזן-סיסטעם אַלס

מיטעל צו צווינגען די מענשען צו ארבייטען, — אז דיעזע איינגעווארצעלטע מיינונגען וועלען ניט קענען אזוי געשווינד אַבראַמען דעם וועג פֿאַר אַ העכערען בעגריף פֿון געמיינשאַפֿטליכע אייגענטהום און פֿראָדוקצאַן. מיר האָבען געוואוסט, אז מי וועט מוזען דורכלעבען אַ לאַנגווייליגע פֿראָפּאָגאַנדאַ און אַ לאַנגע רייזע קעמפֿע, אינדיווידועלע זעלבסטאָפֿערונג, אינדיווידוּ-עלע און קאַלעקטיווע בונטען געגען די יעצט הערשענדע פֿאַרמען פֿון אייגענטהום; אז מי וועט מוזען מאַכען שוואַכע פֿראַכען איבערצוכויען די געזעלשאַפֿט און קליינע רעוואָלוציאַנען, איידער די היינטיגע אידעען פֿון אייגענטהום וועלען קענען אומגענדערט ווערען. און מיר האָבען אויך געוואוסט, אז דער הערשענדער גלויבען אין אויטאָריטעט — אין וועלכען מיר אַלע וויינען אויפֿגעהאָדעוועט געוואָרען — וועט ניט און קען ניט אָבגעשאַפֿט ווערען אין דער ציוויליזירטער מענשהייט מיט איין קלאַפּ. עס וועלען נויטיג זיין לאַנגע יאָהרען פֿון פֿראָפּאָגאַנדאַ און אַן אונגעהייערע מאַסע פֿון קליינע רעוואָלטען געגען די אויטאָריטעט, ווי אויך אַ פֿאַל-שטענדיגע רעוויזיאַן פֿון די לעהרען וואָס ווערען איצט געשעפֿט פֿון דער היסטאָריע, איידער מענשען וועלען קענען בעגרייפֿען, אז זיי האָבען געלעבט אין טעות, צושרייבענדיג צו די געזעצגעבער און זייערע געזעצע דאָס וואָס איז אין דער ווירקליכקייט אַרויסגעקומען פֿון זייערע אייגענע געזעלשאַפֿטליכע געפֿיהלען און מנהגים. מיר האָבען אַלעס דאָס געוואוסט, אז פֿריידיגענדיג רעפֿאָרם אין דיעזע ביידע ריכטונגען, וועלען מיר אַרבייטען צוזאַמען מיט'ן שמראָם פֿון מענשליכען פֿראָגראַם.

ווען איך האָב מיך אַ ביסעל נעהנטער בעקענט מיט דער אַרבייטער-בעפֿעלקערונג און זייערע סימפּאָטיזירער פֿון דעם מעהר געבילדעטען קלאַס מענשען, האָב איך גלייך אויסגעפֿונען, אז זיי האָבען געשעצט זייער פֿער-זענליכע פֿרייהייט פֿיעל העכער, ווי זייער פֿערזענליכען וואָהל זיין. מיט פּוֹפּצוג יאָהר צוריק, וואָרען די אַרבייטער בערייט צו פֿערקויפֿען זייער פֿערזענליכע פֿרייהייט צו יעדען הערשער, און אפילו צו אַ צעזאַר, אַבי מי וואָל זיי צוואַנגען גענוג ברויט און אַנדערע מאַטעריעלע בעדירפֿניסע; אָבער איצט ניט מעהר. איך האָב בעמערקט, אז דער בלינדער גלויבען אין ערוועהלטע רעגירער, אפילו ווען זיי וויינען גענומען געוואָרען פֿון צווישען די בעסטע פֿיהרער פֿון דער אַרבייטער-בעוועגונג, האָט געהאַלטען אין אויסשטאַרבען ביי'ן אַרבייטער פֿון די לאַטיינישע לענדער. „מיר מוזען אַ פֿריהער וויסען וואָס מיר ווילען, און דאַן קענען מיר עס ערשט רעכט אַליין טהאָן אַס בעסטען“, וואָר די אידעע וועלכע איך האָב געפֿונען פֿערשפּרייט צווישען זיי ווייט און ברויט, — מעהר ווי מי קאָן זיך פֿאַר-

שמעלען. דער זאץ וועלכער איז אריינגעשמעלט געוואָרען אין דער קאַנ-
סטיטוציאָן פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַל, „די בעפֿרייאונג פֿון די אַרבייטער מוז
זיין די זאַכע פֿון די אַרבייטער זעלבסט“, איז בעגעגענט געוואָרען מיט
אַלגעמיינער סימפּאַטיע, און האָט זיך טיעף איינגעוואָרצעלט אין די
מענשליכע מוחות. די טרויעריגע ערפֿאַהרונג פֿון דער פֿאַריווער קאַמונע האָט
דאָס נאָך מעהר פֿערפֿעסטיגט.

ווען דער אויפֿשטאַנד האָט אויסגעבראָכען, איז אַ בעדייטענדע
צאָהל מענשען פֿון דער מיטעל-קלאַס גופּא געשטאַנען בערייט צו מאַכען,
אַדער וועניגסטענס אַנזונעהמען אַ נייעם אָנהויב אין דער סאָציאַלער
ריכטונג. „ווען מיין ברודער און איך, אַרויסקומענדיג פֿון אונזער קליינעם
חדר'ל, זיינען אַרויס אין גאַס“, האָט מיר עליווע רעקרו זיין מאָל דער-
צעהלט, האָבען אונז די רייכערע קלאַס מענשען פֿון אַלע זייטען געפֿרעגט:
„זאָגט אונז וואָס מי זאָל אָנהויבען צו טהאָן. מיר זיינען בערייט צו
פֿראַבירען מאַכען אַ נייעם אָנהויב! אָבער מיר זיינען דאָן נאָך ניט געווען
פֿערטיג צו מאַכען די פֿלענער“.

נאָך קיינמאָל איז אַ רעגירונג געווען אזוי עהרליך רעפֿרעזענטירט
פֿון אַלע פֿאַרמגעשריטענע פֿאַרטייען ווי די רעגירונג פֿון דער קאַמונע,
וועלכע וואַר ערוועהלט דעם 25-טען מערץ 1871. אַלע שאַטירונגען פֿון
רעוואָלוציאָנערע אידעען — בלאַנקיסמען, יאַקאָביניסמען, אינטערנאַציאָנאַל-
ליסמען — זיינען דאָרט געווען פֿערטרעטען אין פינקטליכער מאָס. און
פֿון דעסמועגען אזוי ווי די אַרבייטער גופּא האָבען ניט געהאַט קיין
בעשטימטע אידעען פֿון סאָציאַלע רעפֿאָרמען, האָט די קאַמונע-רעגירונג
אויך נאָר ניט אויפֿגעהאַן אין דיעזער ריכטונג. שוין דער פֿאַקט וואָס זיי
וואַרען אָבנעזונדערט פֿון די מאַסען און אָבגעשלאָסען אין'ם ראַטהויז, האָט
זיי פֿאַרלאַזירט. אום דעם סאָציאַליזמוס צו פֿערווירקליכען, מוזען נויטווענ-
דיגערווייזע געפֿרעדיגט ווערען די אידעען פֿון ניט-רעגירונג, פֿון זעלבסט-
בעוואוסטזיין, פֿון פֿרייע איניציאַטיווע פֿון'ם אינדיווידואל, — מיט איין
וואָרט, פֿון אַנאַרכיזמוס, — צוזאַמען מיט די אידעען פֿון געזעלשאַפֿטליכען
אייגענטהום און פֿראַדוקציאָן.

מיר האָבען נאַטירליך פֿאַראויסגעזעהן, אז ווען יעטוועדען מענשען
בעזונדער וועט געגעבען ווערען די פֿולע פֿרייהייט אויסצושפּרעכען זיינע
אידעען און צו טהאָן וואָס זיין האַרץ גלוסט, וועט מען אונזערע פֿרינציפּען
שמאַרק מגום זיין. איך האָב דאָס בייגעוואוינט אין דער ניהיליסטישער
בעוועגונג אין רוסלאַנד. אָבער מיר האָבען געגלויבט — און די ערפֿאַהרונג
האָט געוויזען, אז מיר האָבען געהאַט רעכט — אז דער געזעלשאַפֿטליכער

לעבען גופא, אונטערשטיצט פֿון אן אָפֿענהערציגע, פֿרייע קריטיק פֿון מיינונגען און האַנדלונגען, וועט זיין דער בעסטער מיטעל אויסצודרעשען די פֿערשיעדענע אידעען און זיי צו בעשיצען פֿון די אונפֿערמיטליכע נוממות. ס'ר האַבען, אין פֿאַקט, געהאַנדעלט לויט נאָר'ן אַלמען ווערטעל, אַז פֿרייהייט בלייבט דאָך די קלינסטע רפואה פֿאַר פֿרייהייט'ס מאַמענטאַנע זעהען. אין דער מענשהייט ליגט טיעף איינגעוואָרצעלט אַ געזעלשאַפֿטליכער אינסטינקט — אַ ירושה פֿון דער פֿערגאַנגענהייט, וועלכער איז נאָך ניט גענוג געשעצט, און וועלכער ווערט ניט אויפֿגעהאַלטען דורך צוואַנג און שמעקט העכער ווי דער צוואַנג. אויף דיעזען אינסטינקט איז געגרינדעט דער גאַנצער מענשליכער פֿראַגרעס, און כל זמן די מענשהייט וועט ניט אָנהויבען צו געהן ריקווערטס — פֿיזיש און גייסטיג, וועט ער ניט קענען פֿערניכטעט ווערען, ווי פֿיעל מי זאָל איהם ניט קריטיקירען אָדער בעקעמפֿען. דאָס זיינען געווען די מיינונגען וועלכע זיינען געוואָרען פֿעסטער און פֿעסטער, וואָס גרעסער עס איז געוואָרען מיין ערפֿאַהרונג אין מענשען און געגענשטענדע.

ס'ר האַבען אין דער זעלבער צייט אויך פֿערשמאַנען, אַז אַזאָ ענדערונג קען ניט פֿראָדוצירט ווערען דורך די נביאות פֿון איין איינציגען געניס, אַז עס וועט ניט זיין איין מענשענס ענטדעקונג, אָנדערען, אַז דאָס מוז קומען פֿון דער אויפֿבליהענדער אַרבייט פֿון די מאַסען, פֿונקט ווי די פֿאַרמען פֿון די געזעצע וועלכע זיינען אויסגעאַרבייט געוואָרען פֿון פֿאַלק גופא, אין אָנהויב פֿון דעם מיטעל-אַלטער פֿון דער דאָרפֿ'ס-קאָמונע, דעם צעך, די מיטעלאַטערליכע שטאַדט, און וועלכע האַבען געלייגט דעם פֿונדאַמענט פֿון אינטערנאַציאָנאַלען געזעץ.

בעפֿאַר אונז האַבען שוין אַסך מענשען זיך אונטערנומען צו שיל-דערען אַן אידעאַלע רעפֿובליק, זי בעגרינדענדיג טאַנכעסמאַל אויף'ן פֿרינציפֿ פֿון פֿרייהייט. ראַבערט אָווען און פֿוריער האַבען געגעבען דער וועלט זייערע אידעאַלען פֿון אַ פֿרייער, זיך אָרגאַניש ענטוויקלענדער געזעלשאַפֿט, אין געגענוואַך צו די פֿיראַמידאַלע, פֿעסט-געמויערטע אידעאַלען, וועלכע זיינען קאָפּירט פֿון דער רוימישע קירכע. פֿרודהאָן האָט פֿאַרנטעזעצט די אַרבייט פֿון אָווען און פֿוריער, און באַקוין, אָנווענדענדיג זיין ברייטע און קלאַרע קענטנים פֿון דער פֿילאָזאָפֿיע פֿון היסטאָריע אויף דער קריטיק פֿון די יעצטיגע אינסטיטוציאָנען, „האָט אויפֿגעבויט אין דער זעלבער צייט ווען ער האָט אומגעוואָרפֿען“. אָבער דאָס אַלעס איז בלויז געווען אַן הכנה צו דער הויפֿט-אַרבייט.

די אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָסיאַציאָן האָט ענטדעקט אַ

נייע מעטהאָדע ווי אזוי צו לייזען די פֿראַגען פֿון פֿראַקטישער סאָציאלאָגיע, נעמליך: זיך ווענדענדיג צו די אַרבייטער גופא. די געבילדעטע מענשען וואָס האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן דעם אינטערנאַציאָנאַל, האָבען זיך בלויז אינטערנומען אויפֿצוקלעהרען די אַרבייטער אין אלעס דעם וואָס ס'געהט פֿאַר אין פֿערשיעדענע לענדער אין דער וועלט, צו אַנאַליזירען די רעזולטאַטען, און שפעטער, אויך צו-צוהעלפֿען זיי צו פֿאַרמולירען זייערע שליעסע. מיר האָבען ניט פֿרוברט צוזאַמענצושטעלען אָן אידעאלע רעפּובליק פֿון אונזערע מהעאַרעטישע אנשוואונגען וואָס אַ געזעלשאַפֿט האָט געדאַרפֿט זיין, זאָנדערן מיר האָבען איינגעלאָרען די אַרבייטער זיי זאָלען אויספֿאַרשען די אורזאַכען פֿון די איצטיגע איבלען, און אין זייערע דיסקוסיאָנען און קאָנגרעסען צו געהמען אין אַכט די פֿראַקטישע זייט פֿון אַ בעסערע סאָציאַלע אָרגאַניזאַציאָן, ווי די אין וועלכע מיר לעבען. אַ פֿראַגע, וועלכע איז אויפֿגעהויבען געוואָרען אויף אָן אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס איז רעקאָמאַנדירט געוואָרען אַלס אַ טהעמאַ פֿאַר אַלע אַרבייטער-יוניאָנס צו שטודירען. אין פֿערלויף פֿון אַ יאָהר איז זי דיסקוטירט געוואָרען איבער גאַנץ אייראָפּאַ, אויף די קליינע פֿערזאַמלונגען פֿון די סעקציאָנען, מיט אַ פֿולער קענטניס פֿון די לאַקאַלע בעדיפֿניסע פֿון יעדען טרייד און יעדער געגענד; דאַן איז די אַרבייט פֿון די סעקציאָנען געבראַכט געוואָרען פֿאַרן געכסטען קאָנגרעס פֿון יעדער פֿעדעראַציאָן, און ענדליך איז זי פֿאַרגעלייגט געוואָרען אין אַ מעהר אויסגעאַרבייטען פֿאַרמאַט פֿאַר'ן אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס. אזוי אַרום איז אויגעאַרבייט געוואָרען דער בנין פֿון דער געזעלשאַפֿט נאָך וועלכען מיר האָבען געגאַרט, אין טהעאָריע און אין פֿראַקטיק, פֿון אונטען אַרויף, און די זשוראַ פֿעדעראַציאָן האָט גענומען אַ גרויסען אַנטהייל אין דעם אויסאַרבייטען פֿון'ס אַנאַרכיסטישען אידעאַל.

וואָס מיך זעלבסט אַנבעלאַנגט, זייענדיג געשמעלט אין אַזעלכע גונסטגע אומשטענדען, האָב איך ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו בעגרייפֿען, אַז אַנאַרכיזמוס בעדייטעט מעהר ווי אַ בלויזע מעטהאָדע, אַ בלויזער בעגריף פֿון אַ פֿרייער געזעלשאַפֿט; אַז דאָס איז אַ טהייל פֿון אַ פֿילאָזאָפֿיע, אַ נאַטירליכע און סאָציאַלע, וועלכע מוז ענטוויקעלען ווערען אויף אַ גאַנץ אַנדער אופן, ווי די מעטאָפֿיזישע אָדער דיאַלעקטישע מעטהאָדען, וועלכע זיינען געברויכט געוואָרען אין וויסענשאַפֿטען וואָס פֿערנעהמען זיך מיט'ן שטודיום פֿון'ס מענשען; איך האָב געזעהן, אַז דאָס מוז בעהאַנדעלט ווערען דורך די זעלבע מעטהאָדען ווי די נאַטורוויסענשאַפֿטען; ניט, יעדאָך, אויף'ן גלייבשיגען גרונד פֿון בלויזע פֿערגלייכונגען, אַזעלכע, למשל, ווי

הערבערס ספענסער מאכט, נאָר אויף דעם פֿעסטען באַדען פֿון אינדוקציע אָנגעווענדעט אויף מענשליכע אינסטיטוציעאָנען. און איך האָב געמאָהן אלעס וואָס איך האָב געקענט עטוואָס אויפֿצוטהאָן אין דיעזער ריכטונג.

אין יאָהר 1877, אין הערבסט, וויינען צוויי קאָנגרעסען אָבגעהאלטען געוואָרען אין בעלגיע: איינער פֿון די אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאָסיאַציע אין ווער וויע, און דער צווייטער — אַן אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין גענט. דער לעצטער איז געווען בעזאָנדערס וויכטיג, ווייל עס איז געווען בעקאַנט, דאָס די דייטשע סאָציאַל-דעמאָקראַט-טען וועלען מאַכען אַ פֿעדיוך צו בריינגען די גאַנצע אַרבייטער-בעוועגונג פֿון אייראָפּא אונטער איין אָרגאַניזאַציע, וועלכע זאָל זיין אונטערוואָרפֿען און געלייטעט פֿון אַ צענטראַלען קאָמיטעט, וואָס דאָס וואָלט געווען דער אַלטער גענעראַל-ראַטה פֿון אינטערנאַציאָנאַל אונטער אַ נייעם נאָמען. עס איז דאָרום געווען זעהר וויכטיג צו זעהן מיט אַלע קרעפֿטען אויפֿצוהאַל-טען די אונאַבהענגיקייט פֿון די אַרבייטער-אָרגאַניזאַציע אין די לאַטיינישע לענדער, און מיר האָבען געמאָהן אונזער בעסט צו זיין גוט רעפרעזענטירט אויף דיעזען קאָנגרעס. איך בין דאָרט געווען אונטער דעם נאָמען לעוואַשאַף. צוויי דייטשען וויינען כמעט די גאַנצע שטרעקע פֿון באַזעל ביז גענט געגאַנגען צו פֿוס, און כאַטש מיר וויינען געווען בלויז ניין אַנאַרכיסטען, דאָך איז עס אונז געלונגען ניט צו-צולאָזען די אויספֿיהרונג פֿון דעם צענטראַליזאַציע-פּלאַן. באלד אַ פֿערטעל יאָהרהונדערט איז שוין אַוועק זייט יענעם קאָנגרעס. פֿיעלע אַנדערע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסען וויינען זייט דאָן אָבגעהאלטען געוואָרען, און אויף יעדער איינעם פֿון זיי איז ווידערהאַלט געוואָרען דער זעלבער קאַמפּף — די סאָציאַל-דעמאָקראַט-טען אַרבייטענדיג מיט אַלע קרעפֿטען צו בריינגען די גאַנצע אַרבייטער-בעוועגונג פֿון אייראָפּא אונטער זייער פֿאָהן, אונטער זייער קאָנטראַל, ווערענד די אַנאַרכיסטען וויינען אימער זיי געווען דאַגעגען און אימער געשמערט זיי אין די אויספֿיהרונג פֿון דיעזען פּלאַן.

וויפֿיעל קראַפֿט געהט עס אין ניוועץ, וויפֿיעל ביטערע ווערטער ווערען עס געברויכט נאָר דערפֿאַר, וואָס די סאָציאַל-דעמאָקראַטען, וועלכע האָבען אָנגענומען די פֿאַרמולע, אַז „מי מוז אַריינכאַפֿען די מאַכט פֿון די עקזיסטירענדע רעגירונגען אין אייגענע הענד“, פֿערשמעהען ניט, אַז אַזאַ מין טהעטיגקייט קען ניט אַרומנעהמען די גאַנצע סאָציאַליסטישע בעוועגונג! פֿון אָנהויב אָן האָט דער סאָציאַליזמוס זיך אָנגעהויבען צו ענטוויקלען אין דריי אונאַבהענגיגע ריכטונגען, וועלכע וויינען געווען רעפרעזענטירט פֿון סען סימאָן, פֿוריער, און ראַבערט אָווען. דער סען סימאָניזמוס האָט זיך

ענטוויקעלט אין סאָציאַל-דעמאָקראַטיזמוס, דער פֿוריעריזמוס אין אַנאַרכיד-מוס; וועהרענד דער אָוועניזמוס ענטוויקעלט זיך אין ענגלאַנד און אַמעריקאַ, אין טרייד יוניאָניזמוס, קאָאָפּעראַציאָן, און אין'ס וואָגענאַמען מיוניסיפּאַל-סאָציאַליזמוס, בלייבענדיג פֿינדליך געגענאיבער דעם סאָציאַל-דעמאָקראַטישען שטאַט-סאָציאַליזמוס און מעהר געניגט צום אַנאַרכיזמוס. נאָר ווייל מי אַנערקענט נישט אַז אַלע דריי בעוועגונגען געהען צום זעלבען געמיינשאַפֿטליכען ציעל אויף דריי פֿערשידענע וועגען, און אַז אויך דער פֿוריעריזמוס און אָוועניזמוס שטייערען ביי זייער קאָסטיבארען חלק צום מענשליכען פּראָגרעס, איז אַוועק אַ פֿערטעל יאָהרהונדערט, אין וועלכען די סאָציאַל דעמאָקראַטישע ווילען נישט אַנדערש ווי פֿערווירקליכען די אונמעגליכע אומאַפּיע איינצופֿיהרען איבעראַל אַ מאָדענע אַרבייטער בעוועגונג וואָס מוז ווילענדיג, נישט ווילענדיג טאַנצען נאָך דער סאָצ. דעמאָקראַטישער דודקע.

דער גענט קאָנגרעס האָט זיך פֿאַר מיר געענדיגט גאַנץ אונער-וואַרטעט. דריי, פֿיער טאַג נאָכדעם, ווי ער האָט זיך אָנגעהויבען, האָט די בעלגישע פּאָליציי אויסגעפֿונען, ווער לעוואַשאַף איז, און האָט געקראָגען דעם בעפֿעהל מיך צו אַרעסטירען פֿאַר דעם גרויסען פֿערברעכען וואָס איך בין בעגאַנגען דערמיט וואָס איך האָב אָנגעגעבען אַ פֿאַלשען נאָמען אין האָטעל. מינע בעלגישע פֿריינד האָבען מיך געוואָרענט. זיי וואַרען איבערצייגט, אַז דער קלעריקאלישער מיניסטעריום, וועלכער האָט דאַמאלס געהאַלטען די רעגירונג אין זיינע הענד, וועט מיך זיכער איבערגעבען צו רוסלאַנד; זיי האָבען דאַרום פֿון מיר געפֿאָדערט איך זאָל גלייך פֿערלאָזען דעם קאָנגרעס. זיי האָבען מיר צומאָהל נישט געלאָזען צוריק געהן אין האָטעל. גיליאָס האָט מיר פֿערשמעלט די וועג, מיך סטראַשענדיג אַז ער וועט מיך נישט לאָזען דורכגעהן, סיידען איך וועל געברויכען פֿיזישע קראַפֿט געגען איהם, אויב איך וויל נישט אַנדערש צוריקגעהען אין האָטעל אַריין. איך בין אַוועק מיט עטליכע גענטער קאַמעראַדען, און קוים זיינען מיר זיך צוואַמענגעקומען האָבען זיך געלאָזט הערען פֿערשיקטע געשרייען און פֿייפֿערייען פֿון אַלע זייטען פֿון אַ פֿינסטערען פּלאַץ, וואו עס האָבען זיך געפֿונען גרופען אַרבייטער. דאָס אַלעס האָט אויסגעזעהן עפעס נישט גלאַט. ענדליך נאָך פֿיעל שושקענען און שמילע פֿייפֿערייען, האָט מיך אַ גרופע גענאָסען בעגלייטעט צו אַ סאָציאַל-דעמאָקראַטישען אַרבייטער, ביי וועלכען איך האָב פּערבראַכט די נאַכט, און וועלכער האָט מיך עמפֿאַנגען, אַנאַרכיסט וואָס איך וואַר, מיט אַפֿענע אַרעמס, ווי דעם געטרייסטען ברודער. אויף מאָרגען אין דער פֿריה בין איך ווידער אַמאָל אָבגעפֿאַהרען קיין ענגלאַנד.

אין לאַנדאָן בין איך לאַנג ניט פֿערבליבען. אין דער פראַכטפֿאַלער קאַלעקציאָן פֿון דעם בריטישען מוזעאום האָב איך שטודירט דעם אָנפֿאַנג פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, — אָבער איך האָב געזוכט מעהר טהעטיגקייט, און איך בין שנעל אַוועק קיין פאַריו. די בעוועגונג האָט דאָן גראַדע אויף דאָס ניי אויפֿגעלעבט, נאָך די שרעקליכע אונטערדרוקונגען פֿון דער קאָמונע. מיט דעם איטאַליענער קאָסטאַ און עמליכע אַנאַרכיסטישע פֿריינד וואָס מיר האָבען געהאַט צווישען די פאַריוער אַרבייטער, און מיט זשול געד און זיינע גענאָסען, ווערנע זיינען דאַמאָלס ניט געווען קיין שטריינגע סאָציאַל-דעמאָקראַטען, האָבען מיר אָרגאַניזירט די ערשטע סאָציאַליסטישע גרופען.

אונזער אָנהויב איז געווען לעכערליך קליין. אַ האַלב דוצען שטאַרק האָבען מיר זיך געפֿלעגט צו פֿערזאַמלען אין קאַפֿע-הייזער, און ווען מיר האָבען געהאַט אַ פּובליקום פֿון וועלכע הונדערט מענשען האָבען מיר זיך געפֿיהלט גליקליך. קיינער וואָלט זיך דאַמאָלס ניט פֿאַרגעשמעלט, אַז אין צוויי יאָהר שפּעטער וועט די בעוועגונג זיין אין פֿולען גאַנג. אָבער פֿראַנקרייך האָט זיך איהר אייגענעם שניט אין איהר ענטוויקלונג. ווען די רעאַציאָן האָט די אויבערהאַנד, פֿערשווינדעט דער לעצטער שפור פֿון יעשוועדער בעוועגונג. די, וואָס קעמפֿען געגען דעם שטראָם, זיינען וועיניג! אָבער עפעס פֿלוצלינג, ווי פֿון אונטער דער ערד, דורך אַ מין אונזעהבאַרע דורכלייטערונג פֿון אידעען, ווערט די רעאַקציאָן אונטערגעמינעט; אַ נייער שטראָם לאָזט זיך אַרײַן, און דאָן שטעלט עס זיך אַרויס, גאַנץ אונער-וואַרטעט, אַז די אידעע וועלכע מי האָט געהאַלטען פֿאַר מײַט, האָט נאָר תּמיד געלעבט, האָט זיך פֿערשפּרייט און איז געוואַקסען די גאַנצע צײַט; און אזוי שנעל ווי ס'איז מעגליך עפֿענטליך צו אַגיטירען, טרעטען אַרויס אין פֿראַנט מױזענדער אַנהענגער פֿון וועמעס עקזיסטענץ קיינער האָט ניט אָנגעהויבען צו טרוימען. „אין פאַריו זיינען דאָ“, האָט דער אַלטער בלאַנקי געפֿלעגט צו זאָגען, „פֿופֿציג מױזענד מענשען, וועלכע קומען קיין מאָל ניט צו קיין מיטינג אָדער צו אַ דעמאָנסטראַציאָן; אָבער אין דער רגע ווען זיי פֿיהלען אַז דאָס פֿאַלק קען אַרויס אויף'ן גאַס און אָפֿען אַרויסווייזען זיין מיינונג, זיינען זיי תּמיד אויף'ן פּלאַץ צו שטורמען די פּאָליצײַן.“ אזוי איז עס דאַמאָלס געווען. עס זיינען ניט געווען קיין צוואַנציג גענאָסען אָנצופֿיהרען די בעוועגונג, קיינע צוויי הונדערט זיי צו שטיצען. ביי דעם ערשטען קאָמונע פֿייער, אין מערץ 1878, זיינען מיר זיכערליך קיין צוויייהונדערט ניט געווען, אָבער מיט צוויי יאָהר שפּעטער האָט די רעגירונג געמוזט אַרויסלאָזען אַן אַלגעמײַנע בעגאַנדיגונג פֿיר די קאָמונע,

און די ארבייטענדע בעפעלקערונג פֿון פֿאָריו האָט אָנגעפֿאקט די גאַסען צו בעגריסען די צוריקקומענדע קאָמונאַרען; שוויצענדער האָבען זיך פֿער-זאַמעלט און זיי אפֿלאָדירט ביי די מיטינגען, און די סאָציאַליסטישע בעוועגונג האָט פֿלוצלינג אויפֿגעוואַכט, און האָט מיט איהר שטראַם אוועקגעטראָגען די ראַדיקאַלען גופֿא.

דאָך איז דיעזע ערוואַכונג נאָך געווען פֿריהצייטיג: אין איין נאַכט אין אַפּריל 1873, זיינען קאָסטאַ און אַ פֿראַנצויזישער גענאַסע אַרעסטירט געוואָרען. אַ פֿאַליציי-געריכט האָט זיי פֿעראורטיילט אַלס אינטערנאַציאָנאַ-ליסטען צו אַכטצעהן מאָנאַט קערקער. איך האָב מיך אויסגעררעהט פֿון דער פֿאַליציי נאָר צוליב אַ טעות. זי האָט געזוכט לעוואַשאַף'ען, און איז אוועק אַרעסטירען אַ רוסישען סטודענט וועמעס נאָמען איז געווען עהנליך צו מיינעם. איך האָב אָנגעגעבען מיין אמת'ן נאָמען, און בין געבליעבען אין פֿאָריו אונטער דיעזען נאָמען נאָך אַ מאָנאַט. דאָן בין איך גערופֿען געוואָרען נאָך די שווייץ.

אין פֿאָריו בין איך בעקאַנט געוואָרען מיט טורגעניעו'ן, ער האָט אויסגעדריקט זיין וואונש צו פעטער לאַווראַו'ן, אונזער בידענס פֿריינד, מיך צו זעהן, און אַלס אַן אמת'ער רוסע צו פֿייערען מיין אַנטלויפֿען מיט אַן איינפֿאַכען פֿריינדליכען מיטאַג. איך בין אַריבער די שוועל פֿון זיין צימער מיט אַ געפֿיהל פֿון גרויסער פֿערעהרונג. אויב מיט זיין בעריהמטען בוך „זאַפֿיסקי אַכאַמניקאַ“ האָט ער אויפֿגעטהאַן דאָס וואָס ער האָט געמאַכט די פֿאַנציינאַ פֿערעכטליך און לעכערליך (צו יענער צייט האָב איך נאָך ניט געוואוסט, אז ער האָט גענומען אַ שטאַרקען אַנטהייל אין הערצענס מעכ-טיגען „קאַלאַקאַל“) האָט ער אָבער ניט ווייניגער געלייטעט דורך זיינע שפעטערע ראָמאַנען, ער האָט געוויזען, וואָס די רוסישע פֿרוי איז; וואָס פֿאַר אַ אוצרות פֿון גייסט און האַרץ זי בעוויזט; וואָס זי קען זיין אַלס בעגייסטערער פֿאַר'ן מאַן, און ער האָט אונז געלערענט ווי אַזוי מענער, וועלכע שטעהען ווירקליך העכער, קוקען אויף פֿרויען, ווי אַזוי זיי לייעבען. אויף מיר און אויף שוויצענדער אַנדערע פֿון מיינע צייט-גענאַסען האָט דיוער טהייל פֿון זיין לעהרע געלאָזען אַן אייביגען איינדרוק, אַן איינדרוק, וועלכער האָט פֿיעל מעכטיגער געווירקט ווי די בעסטע אַרטיקלען איבער פֿרויען-רעכטע.

דער אויסזעהן פֿון טורגעניעו איז גוט בעקאַנט: הויך, שטאַרק געבויט, דער קאָפּ בעדעקט מיט ווייכע און געדיכטע גרויע האָר — ער האָט ווירקליך אויסגעזעהן זעהר שעהן, זיינע אויגען האָבען געבלישטשעט מיט אינטעליגענץ, אין וועלכע עס האָט זיך אויך אַבגעשפּיגעלט אַ שפור

פֿון הומאָר, און זיין גאַנצער בענעהמען האָט בעצייכענט די איינפֿאַכקייט און אָפֿענקייט, וועלכע זיינען אזוי כאַראַקטעריסטיש ביי די בעסטע רוסישע שרייבער. זיין פֿיינער קאָפּ האָט אָנגעדרייטעט אויף אַן אונגעהייערע ענטוויקלונג פֿון געהירען-קראַפֿט, און ווען ער איז געשטאַרבען און פֿאַול בערט מיט פֿאַול רעקליו (דער כירורג) האָבען געוואוינען זיין געהירען, האָט ער אזוי פֿיעל איבערשטיגען דעם שווערסטען געהירען פֿון וועלכען מען האָט ביז דאַמאַלס געוואוסט — נעמליך קאָווער'ס — וועגענדיג איבער 66 אונצען, אַז זיי האָבען ניט געגלויבט זייערע אייגענע וואָג-שאַלען; זיי האָבען געקראָגען אַ נייע וואָג עקסטראַ דאָס נאָכאַמאָל צו וועגען.

זיין געשפרעך איז געווען בעזאָנדערס מערקווירדיג: ער האָט גערעדט פֿונקט ווי ער האָט געשריעבען — אין בילדער — ווען ער האָט געוואָלט ענטוויקלען אַ אידעע, האָט ער זיך ניט בענוצט מיט אַרנומעמען, כאַטש ער איז געווען אַ מייסטער אין פֿילאָזאָפֿישע דיסקוסיאָנען. ער האָט אילויס-טריט זיין אידעע דורך אַ סצענע, וועלכע ער האָט געשילדערט אין אַזאַ פֿראַכטפֿאַלע פֿאַרמע, פֿונקט ווי זיי וואָלט געווען אַרויסגענומען פֿון אַ ראַמאַן זיינעם.

„איהר האָט געמוזט האָבען אַ מאַסע ערפֿאַהרונג אין אייער לעבען צווישען פֿראַנצויזען, דייטשען און אַנדערע פֿעלקער — האָט ער זיך איין מאָל אָבגערופֿען צו מיר. — האָט איהר נישט בעמערקט אַז עס געפֿינט זיך אַ מיטפֿער תּהום צווישען אַסך פֿון זייערע בעגריפֿע און די מיינונגען וועלכע מיר, רוסען, האָבען איבער די זעלבע זאַכען — אַז עס זיינען פֿאַראַן פֿונקטען אין וועלכע מיר קענען קיינמאָל ניט איינשטימען?“

איך האָב איהם געענטפֿערט, אַז איך האָב אַזעלכע פֿונקטען נישט בעמערקט.

„יא, עס זיינען דאָ אַזעלכע. אַט האָט איהר איינעם: איין אָבער זיינען מיר געווען צוזאַמען ביי דער ערשטער פֿאַרשטעלונג פֿון אַ נייער פּיעסע. איך בין געזעסען אין אַ לאָזשע מיט פֿלאַבער, דאָדע און זאַלאַ; אַלע וואָרען מענער מיט פֿאַרמגעשרימענע אידעען; דער סושעט פֿון דעם שטיק איז געווען פֿאַלגענדער: אַ פֿרוי האָט זיך גע'ג'ט מיט'ן מאַן, זיי האָט ליעב געקראָגען אַן אַנדערען און האָט מיט איהם חתונה געהאַט. דיעזער מאַן ווערט אין דעם שטיק געשילדערט אַלס אַן אויסגעצייכענטער מענש. יאָהרען לאַנג איז די פֿאַר געווען גליקליך, איהרע צוויי קינדער — אַ מיידעל און אַ אינגעל — זיינען געווען זויגלינגע בעת דעם גט. איצט זיינען זיי שוין געוועזען אויפֿגעוואַקסען און דורך די גאַנצע צייט האָבען זיי געהאַלטען זייער שטייער-פֿאַטער פֿאַר זייער אמת'ן פֿאַטער. די מיידעל

איז געווען אַרום 18 און דער אינגעל אַרום 17 יאָהר. דער מאַן האָט זיי בעהאַנדעלט כמעט ווי אַ פֿאַמער: זיי האָבען איהם געליעבט און ער האָט זיי געליעבט. די סצענע שטעלט פֿאַר די פֿאַמיליע זיצענדיג צוזאַמען ביים פֿריהשטיק. די מיידעל קומט אַרײַן און געהט גלייך צו צו איהר כלומרשט' - דיגען פֿאַמער און ער געהט איהר אַ קוס טהאַן, אָבער דער אינגעל, וועלכער האָט געהאַט ווי עס איז אויסגעפֿונען דעם אמת, שפּרינגט אַרויס און גיט אַ געשרײ: וואָס טהוסטו?

„דיעזער אויסגעשרײ האָט אויפֿגעשמורעמט דעם טהעאָמער. די אפֿלאַדיסמענטען זיינען געווען משוגע-ווילד. פֿלאַבער און די אַנדערע האָבען אויך אפֿלאַדירט. מיך האָט עס אָבגעקעקלט.

„וואָס הייסט? — האָב איך זיך אָבגערופֿען — דיזעזע פֿאַמיליע איז געווען גליקליך. דער מאַן איז געווען אַ בעסערער פֿאַמער צו די קינדער ווי דער אמת'ער פֿאַמער זייערער... זייער מוטער האָט איהם געליעבט און איז געווען גליקליך מיט איהם... דיזעזען ווייסען-חברה'ניק האָט מען איינפֿאַך געדאַרפֿט אָבשמייסען פֿאַר וואָס ער האָט אויסגעזאָגט... עס האָט נישט געהאַלפֿען. איך האָב מיט זיי דיסקוטירט שמונדען-לאַנג און זיי האָבען מיך בשום אופן נישט פֿערשמאַנען.“

פֿערשמעהט זיך אַז איך בין געוועזען פֿאַלשמענדיג איינפֿערשמאַנדען מיט טורגעניעו'ס מיינונג. איך האָב איהם פֿון דעסמוועגען אויפֿמערקואַם געמאַכט, אַז זיינע בעקאַנטע זיינען געוועזען מייסמענטהיילס פֿון דער מיטעל-קלאַסע. דאָרט איז ווירקליך דער אונטערשיעד צווישען איין נאַציאָן און דער אַנדערער אונגעהייער, אָבער מיינע בעקאַנטע זיינען געווען אויסשליסליך אַרבייטער, און צווישען זיי איז יא דאָ אַ גרויסע עהנליכקייט, בעזאָנדערס צווישען די פּויערים פֿון די פֿערשיעדענע נאַציאָנען. אין דעם האָב איך אָבער געהאַט אַ גרויסען מעות. נאָכדעם ווי איך האָב געהאַט די געלעגענהייט נעהנטער בעקאַנט צו ווערען מיט די פֿראַנצויזישע אַרבייטער, איז מיר די ריכטיגקייט פֿון טורגעניעו'ס בעמערקונג אָפֿט געקומען אויף'ן געדאַנקען. עס איז ווירקליך פֿאַראַנען אַ טיעפֿער אָבגורנד צווישען דעם רוסישען בעגריף פֿון הייראַטס-פֿעהרעלטניסע און דעם בעגריף וואָס הערשט אין פֿראַנקרייך ביי די אַרבייטער עכען אַזוי גוט ווי ביי דעם מיטעלען קלאַס מענשען, און אין פֿיעלע אַנדערע זאַכען געפֿינט איהר דעם זעלבען אונטערשיעד צווישען די רוסישע אַנשוואַונג און די אַנשוואַונג פֿון אַנדערע נאַציאָנען.

מען האָט געזאָגט נאָך טורגעניעו'ס טויט, אַז ער האָט געהאַט בדעה אָנצושרייבען אַ ראַמאַן איבער דיזעזע טהעמאַ. אויב ער האָט אָנגע-

פאנגען צו שרייבען דיעזען ראָמאַן, וועט איהר זיכער דיעזעס בילד געפֿינען אין מאַנסקריפט זיינעם. שאַדע, דאָס ער האָט דיעזעס בוך ניט געשריעבען. ער, וועלכער איז געווען אַ פֿאַלשמענדיגער אייראָפּער, און זיין גייסט וואָלט געקאָנט אַריינגעבען אַסך טיעפֿע געדאַנקען איבער אַ מהעמאַ, וועלכע האָט אָהן צווייפֿעל געהאַט אזאַ מעכטיגען איינדרוק אויף זיין גאַנץ לעבען.

פֿון אַלע ראָמאַניסטען פֿון אונזער יאָרהונדערט האָט טורגעניעוו, אָהן צווייפֿעל, דערגרייכט די העכסטע שטופֿע אַלס אַן אַרטיסט און זיין פֿראַזע קלינגט פֿאַר'ן רוסישען אויער ווי מוזיק — מוזיק וועלכע איז אזוי טיעף ווי בעטהאָוען. זיינע הויפט־ראָמאַנען — די סעריע פֿון „דמיטרי רודין“, „דוואַיאַנסקאָע“, „גניעוואָ“, „נאַקאַנויע“, „אַטזי אי דיעטי“, „דיס“ און „נאָוו“. — שטעלען מיט זיך פֿאַר די הויפט עפֿאַכע מאַכענדע טיפֿען פֿון די געבילדעטע קלאַסען פֿון רוסלאַנד, וועלכע האָבען זיך ענטוויקעלט ראַפֿטאָם איינע נאָך די אנדערע נאָך 1848; אַלע טיפֿען זיינע זיינען געצייכענט מיט אַ פֿאַלשמענדיגקייט פֿון פֿילאָזאָפֿישען בעגריף, מיט טיעף מענשליכער פּסיכאָלאָגיע און קינסטלערישער שענההייט, וועלכע האָבען ניט זייער גלייכען אין קיין ליטעראַטור. דאָך האָבען די רוסישע יונגע לייט עמפֿאַנגען זיין „אַטזי אי דיעטי“ — אַ ראָמאַן וועלכען ער האָט מיט רעכט גערעכענט פֿאַר דאָס טיעפֿסטע ווערק זיינס — מיט אַ געוואַלדיגען פּראָטעסט. אונזער יוגענד האָט ערקלעהרט אַז דער ניהיליסט באַזאַראַף איז אויף קיין פֿאַל ניט קיין אמת'ער טיעפֿ פֿון זיין קלאַס; אַסך האָבען איהם אָנגערופֿען אַ קאַריקאַטור פֿון ניהיליזמוס. דיעזע מיספֿערשמענדיגע האָבען געהאַט אַ טיעפֿע ווירקונג אויף טורגעניעוו'ן און כאַטש די יוגענד האָט אפילו נאָכדעם מיט איהם געשלאָסען שלום אין פעטערסבורג, נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעשריעבען זיין ראָמאַן „נאָוו“, זיינען דאָך די וואונדען, וועלכע דיעזע אַטאַקען האָבען אויף איהם געמאַכט, קיינמאַל ניט פֿערהיילט געוואָרען.

פֿון לאַוראָוו'ן האָט ער זיך דערוואוסט, אַז איך בין אַן ענטהוואַס־טישער פֿערעהרער פֿון זיין טאַלאַנט; און איין מאָל, כּשעת מיר זיינען צוריק געפֿאַהרען אין אַ קאַרעטע פֿון אַנטאַקאַלסקי'ן האָט ער ביי מיר אַ פֿרעג געטהאָן, וואָס איך דיינק פֿון באַזאַראַף'ן. איך האָב גלייך געענט־פֿערט „באַזאַראַף איז אַ פּראַכטפֿאַלער בילד פֿון אַ ניהיליסט, אָבער דאָך פֿיהלט מען אַז איהר האָט איהם ניט אזוי ליעב געהאַט ווי אייערע אַנדערע העלדען.“

„אדרבא, איך האָב איהם יא געליעבט, שטאַרק געליעבט“ — האָט:

טורגעניעווגענטפערט מיט אן אונערווארטעמען פייער — ווען מיר וועלען קימען אהיים וועל איך איך ווייזען מיין טאגע בוך, אין וועלכען איך האָב פֿערצייכענט ווי איך האָב געיאָמערט ווען איך האָב געענדיגט דעם ראָמאַן מיט באַזאַראַף'ס טויט.

טורגעניעווי האָט געוויס ליעב געהאט די אינמעלעקטועלע ווייט פֿון באַזאַראַף'ן; ער האָט זיך אויפֿיעל אַריינגעמאַן אין דער ניהיליסטישער פֿילאָזאָפֿיע פֿון זיין העלד, אַז ער האָט זאָגאַר געפֿיהרט אַ טאַגע-בוך אין זיין נאָמען, אורטהיילענדיג די טאַגעס-עראַייגניסע פֿון באַזאַראַף'ס שמאַנד-פונקט. נור איך דענק, אַז ער האָט איהם מעהר בעוואונדערט ווי געליעבט. אין אַ בריליאַנטענעם אַרטיקל איבער „האַמלעט“ און „דאָן קיבאַט“ צו-טהיילט ער די בעשאַפֿער פֿון די געשיכטע דער מענשהייט אין צוויי קלאַסען, וועלכע ווערען רעפרעזענטירט דורך איינעם אָדער דעם צווייטען פֿון דיעזע באַראַקטערע. „אַנאליז“ קודם כל, דאָן „ענאָאיומיז“, און דאָרום קיין צוטרויען. — „אין ענאָאייט קען אפילו אין זיך אליין ניט האַכען קיין צוטרויען“. אַזוי האָט ער באַראַקטעריזירט האַמלעט'ן „און דאָרום איז ער אַ סקעפטיקער, און וועט קיינמאַל קיין זאַך ניט אויפֿמאַךן, בעת דאָן קיבאַט, וועלכער קעמפֿט גענען ווינדמיהלען, און בענוצט זיך מיט אַ צירולניקס מעלער, ווי מיט דעם בעכישופטען קיווער פֿון מאַמברונאַ (ווער פֿון אונז האָט ניט געמאַכט דעם וועלכען פֿעהלער?), איז אַ פֿיהרער פֿון דער מאַסע, מחמת די מאַסע פֿאַלגט אימער נאָך דיאיעניגע, וועלכע ניט קוקענדיג אויף דעם צינישען געלעכטער פֿון דער מאַיאָריטעט, אָדער זאָגאַר אויף פֿערה-פֿאַלגונגען, געהען גלייך פֿאַרווערטס. האַלטענדיג זייערע אויגען פֿעסט אויף דעם ענד-ציעל, וועלכען פֿילייכט קיינער זעהט ניט, אויסער זיי אליין, זיי זוכען, זיי פֿאַלען, אָבער זיי הויבען זיך ווידער אויף און געפינען איהם דאָך. פֿון דעסמועגען, כאַטש אפילו האַמלעט איז אַ סקעפטיקער און גלויבט ניט אָן דאָס גוטע, גלויבט ער דאָך אין דאָס בייזע; ער האַסט עס; שלעכטקייט און פֿאַלשקייט זיינען זיינע פֿיינד, און זיין סקעפטיציזמוס איז ניט גלויב-גילטיגקייט, זאָנדערען בלויז אַפֿלייקענונג און צווייפֿעל, וועלכע פֿעריצעהרען בלויז זיין אייגענעם ווילען“.

דיעזע געדאַנקען פֿון טורגעניעווי'ן ענטדעקען דענק איך דאָס אמת'ן סוד, דורך וועלכען מען זאָל קענען בעגרייפֿען די פֿערהעלטניסע צווישען איהם און זיינע העלדען. ער גופא און אסך פֿון זיינע בעסטע פֿיינד, האַכען בעלאַנגט, מעהר אָדער וועניגער צו די האַמלעטס. ליעב געהאַט האָט ער האַמלעט'ן, בעוואונדערט האָט ער דאָן קיבאַט'ן, אַזוי האָט ער איך באַ-זאַראַף'ן בעוואונדערט. זיין ערהאַבענקייט האָט ער געשילדערט קינסטליך.

דעם טראגישען כאראקטער פֿון זיין אָבגעזונדערטע שמעלונג האָט ער פֿערשטאַנען אויסגעבונדען, אָבער ער האָט איהם ניט געקענט בעקריינען מיט יענער צארטער פּאָעטישער ליעבע, מיט וועלכע ער פֿלעגט בעקרוינען דיאיעניגע העלדען זיינע, וועלכע זיינען געווען פֿון דעם האַמלעט טיפּ. עס וואָלט געווען ניט אין פּלאַץ.

„האָט איהר געקענט מישקינען?“ האָט ער מיך איינמאַל געפֿרעגט אין 1878. בעת מען האָט געמשפּט אונזער קרוזשאַק, האָט זיך מישקין אַרויסגעוויזען אַלס די מעכטיגסטע פּערזענליכקייט. „איך וואָלט געוועלט אויסגעפֿינען, אַעלס מעגליכע מכה איהם“, האָט ער מיר ווייטער געזאָגט: „דאָס איז אַ מאַן, ניטאָ דער מינדסטער שפור פֿון האַמלעטיזמוס“; און דאָבוי האָט ער מסתּמאָ געטראַכט וועגען דעם נייעם טיפּ אין דער רוסישער בעוועגונג, וועלכער האָט ניט עקזיסטירט אין דער געשטאַלט, אין וועלכער טורגעניעוו האָט איהם בעשריעבען, און וועלכער איז ערש ערשיענען מיט צוויי יאָהר שפּעטער.

איך האָב טורגעניעוו'ן דעם לעצטען מאָל געזעהן אין הערבסט, 1881. ער איז געווען זעהר קראַנק. און דער געדאַנקען, אז עס וואָר זיין פֿליכט צו שרייבען אַלעסאַנדער דעם דריטען, — וועלכער איז דאָן גור וואָס אַרויף אויף'ן טראַהן און האָט ניט געוואוסט וואָס פֿאַר אַ פּאָליטיק צו פֿערפֿאַלגען, — ביי איהם צו בעטען אַ קאַנסטיטוציאָן פֿאַר רוסלאַנד און איהם צו איבערצייגען דורך שטאַרקע אַרגומענטען די נויטווענדיגקייט פֿון דיעזען שריט, — דיעזער געדאַנקען האָט איהם שטאַרק בעאונרוהיגט. מיט גרויס ענמת נפש האָט ער צו מיר געזאָגט: „איך פֿיהל אז איך מוז עס טהאָן, אָבער איך ווייס, אז איך וועל ניט זיין אימשטאַנדע דאָס צו טהאָן. דער פּאַקט איז, אז ער האָט שוין דאַמאָלס געלימען שרעקליכע יסורים פֿון אַ קרעכט אין דעם רוקען-מאַרד, און ער האָט קוים געקענט זיצען אייניגע מינוטען. ער האָט דאָן ניט געשריעבען, און אין עטליכע וואָכען אַרום וואָלט דאָס שוין געווען איבריג. אַלעקסאַנדער דער דריטער האָט ערקלעהרט אין זיין מאַניפֿעסט, אז ער בלייבט דער אַבסאָלומער זעלבסטהערשער פֿון רוסלאַנד.

דערווייל זיינען אין רוסלאַנד פֿאַרגעקומען וויכטיגע ענדערונגען. די מלחמה, וועלכע רוסלאַנד האָט אָנגעהויבען געגען טירקיי אין 1877, האָט זיך געענדיגט זעהר מיאוס. ווען דער קריעג האָט אויסגעבראַכען, האָט אין גאַנצען לאַנד געהערשט אַ פֿייערדיגער ענטהוואַזמוס צו גונסטען פֿון די סלאַווען. אַסך האָבען אויך געגלויבט, אז אַ בעפֿרייאונגס-קריעג אויף'ן באַלקאַן וואָלט ענדליך געפֿיהרט צו אַ פּראָגרעסיווער בעוועגונג אין רוסלאַנד

נופא. אָבער די בעפֿרייאונג פֿון דער סלאַוואַנישער בעפֿעלקערונג איז ניט אין גאַנצען געלונגען. די אונגעהייערע אָפּפֿער וועלכע רוסלאַנד האָט געבראַכט, וויינען גענאַנגען אין גיוועץ דורך די פֿעהלער פֿון די העכערע מיליטערישע בעאַמטע. הונדערטע טויזענדע מענשען זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען אין מלחמות, וועלכע האָבען זיך געענדיגט מיט אַ האַלבען זיעג. און דאָס וואָס איז יא געוואונען געוואָרען פֿון טירקיי, איז אויך צו נישט געוואָרען ביים בערלינער קאָנגרעס. דערצו איז נאָך אַלגעמיין בעקאַנט געוואָרען, אַז אויך אין דיעזער, פונקט ווי אין דער מלחמה אויף קרים, זיינען די גנבות פֿון די שמאַצט-געלדער געווען אונגעהייערע.

אין רעכטען מיטען פֿון דער אַלגעמיינער אונצופֿרידענהייט, וועלכע האָט געהערשט אין רוסלאַנד אַם ענדע פֿון 1877, זיינען די 193 פּערוואָן, וועלכע זיינען געווען אַרעסטירט זייט 1873, אין פֿערבינדונג מיט אונזער אַניטאַציאָן, געבראַכט געוואָרען פֿאַרן געריכט. די אָנגעקלאַגטע פֿערטהיי-דיגט פֿון בעריהמטע אַדוואַקאַטען, האָבען גלייך געוואונען די סימפּאַטחיע פֿון דער עפֿענטליכער מיינונג. זיי האָבען געמאַכט אַ זעהר גוטען איינדרוק אויף דער פעטערבורגער געזעלשאַפֿט; און ווען עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז דאָס רוב פֿון זיי האָבען פֿערבראַכט 3—4 יאָהר אין טורמע, וואַרטענ-דיג אויף דיעזען משפּט, און אַז ניט וועניגער ווי 21 האָבען בענאַנגען זעלבסטמאָרד, אָדער זיינען געוואָרען משוגע, איז די סימפּאַטחיע צו זיי נאָך שמאַרקער געוואָרען, אַפילו צווישען די ריכטער זעלבסט. דער אורטהייל איז געווען אַ זעהר שווערער פֿאַר אייניגע און פֿעהרעלטניסמעסיג לייכט פֿאַר די איבריגע. יעדערער האָט ערוואַרטעט, אַז דער קייזער וועט זייער אורטהייל נאָך זעהר פֿערלייכטערען; אָבער ליידער, וואַרען אַלע ערשטוינט צו הערען, אַז ער האָט נאָך אַררבה זייער שמאַרף פֿערגרעסערט. די יעניגע, וועלכע דאָס געריכט האָט בעפֿרייט, זיינען פֿערשיקט געוואָרען אין טיעף-רוסלאַנד אָדער אין סיביר, און די יעניגע וועלכע זיינען פֿעראורטהיילט געוואָרען פֿון געריכט אויף קורצע טערמינען, האָבען געקראָגען פֿון צאַר פֿון 5 ביז 12 יאָהר קאַמאַרגע, דאָס איז געווען די אַרבייט פֿון שעף פֿון דער דריטער אַטריעלעניע, גענעראַל מעזענצאָוו.

אין דער זעלבער צייט האָט פּאַסירט עטוואָס: דער שעף פֿון דער פעטערבורגער פּאָליציי, גענעראַל טרעפּאַוו, בעמערקענדיג אַז איינער פֿון די פּאָליטישע פֿערברעכער, באַגאַליובאַוו, האָט ניט געצויגען דעם הוט פֿאַר איהם, וועהענד דיעזער אַלמעכטיגער מאַנדאַרין האָט בעזוכט די קרעפּאַסט, האָט ער געגעבען דעם בעפֿעהל איהם צו שמייסען. ווען די אַנדערע פּאָליטישע האָבען זיך דערפֿון דערוואוסט אין זייערע צעלען, האָבען זיי

גענומען שטארק פראַטעסטירען, און וואַרען דאָרום שרעקליך געשלאָגען פֿון די וועכטער און דער פּאָליציי. די רוסישע פּאָליטישע אַרעסטאַנטען האָבען ווי אמת'ע העלדען דורכגעלימען אַלערליי צרות אין סיכור און אויף קאַמפּאַרנע, אָבער זיי וואַרען פֿעסט ענטשלאָסען ניט צו דולדען די קערפּערליכע בע- שטראַפֿונג. אַ יונגע מיידעל, וויעראַ זאַסוליש, וועלכע האָט צומאַל באַגאַליובאַו'ן פּערזענליך ניט געקענט, האָט גענומען אַ רעוואָלווער, איז אַוועק צו דעם פּאָליציי-שעף, און האָט אויף איהם געשאָסען. טרעפּאָו וואַר בלויז פֿערוואונדעט. אַלעקסאַנדער דער צווייטער איז געקומען זעהן די העלדישע מיידעל, וועלכע האָט אויף איהם, אָהנע צווייפֿעל, געמאַכט אַן איינדרוק מיט איהר זעלמען-אַנגענעהמען פנים און בעשיידענהייט. טרעפּאָו האָט געהאַט אַזוי פֿיעל שונאים אין פעטערבורג, אַז עס איז זיי געלונגען פֿאַרצובריינגען דעם פּראָצעס פֿאַר אַן איינפֿאַכע דזשורי, און וויעראַ זאַסר- ליטש האָט ערקלעהרט אין געריכט, אַז זי האָט זיך בענוצט מיט וואַפֿען נור דאָרום, ווייל אַלע אַנדערע מיטלען צו בריינגען די אַנגעלעגענהייט פֿאַר די עפֿענטליכע מיינונג, זיינען אין רוסלאַנד אונמעגליך. אפילו דעם פעטער- בורגער קאַרעספּאַנדענט פֿון דער לאַנדאַנער „טיימס" האָט מען געבעטען צו דערמאָנען דויע געשיכטע מיט באַגאַליובאַו'ן אין זיין צייטונג, אָבער ער האָט עס ניט געמאָהן, אפשר דאָרום, ווייל ער האָט געריינקט אַז אַזאַ זאַך קען קוים געמאַלט זיין, אפילו אין רוסלאַנד. דאָן, ניט זאָגענדיג קיינעם אַ וואַרט איז זי אַוועק שיסען טרעפּאָו'ן. און איצט, אַזוי ווי די זאַך איז שוין אַרויס אין דער עפֿענטליכקייט, פֿרעהט עס איהר צו הערען, אַז דער גענעראַל איז בלויז לייכט פֿערוואונדעט. די געשוואַרענע האָבען זי איינ- שטימיג בעפֿרייט, און ווען די פּאָליציי האָט זי געוואַלט אַ צווייטען מאָל אַרעסטירען, אַרויסגעהענדיג פֿון געריכטס-הויז, האָבען די פעטערבורגער יונגע לייט, וועלכע וואַרען פֿערוואַמעלט מאַסען-ווייז ביי די טויערען, זי מיט געוואַלד אַרויסגעריסען פֿון זייערע לאַפּעס. זי איז אַוועק אין אויסלאַנד אין מיר האָבען זיך אין אַ קורצע צייט אַרום מיט איהר געזעהן אין דער שווייץ.

די געשיכטע מיט וויעראַ זאַסוליש האָט אָנגעמאַכט אַ רעש אין גאַנץ אייראָפּאַ. איך בין געווען אין פּאַריז, בעת די נייעס פֿון איהר בע- פֿרייאונג איז אָנגעקומען. איך האָב גראַדע יענעם מאָג געמוזט זיין אין די רעדאַקציעס פֿון עטליכע צייטונגען. די רעדאַקטערע זיינען געווען שטאַרק בענייטערט און האָבען געשריבען מעכטיגע אַרטיקלען, אויפֿהויבענדיג זאַסוליש ביי'ן הימעל. אפילו דער סעריאַזער זשורנאַל „רעווי דע דעי מאַנד" האָט געשריבען אין זיין איבערבליק פֿון יאָהר, אַז די צוויי פּערזאָנען,

וועלכע האָבען געמאַכט דעם גרעסטען רושם אין אייראָפּא אין 1878, וואָרען פּרינץ גאָרטשאַקאָו אויף'ן בערלינער קאָנגרעס, און וויעראַ זאַסוליש. אין עטליכע קאלענדאַרען האָט מען געשמעלט וויערע בילדער איינס לעבען דאָס אַנדערע. אויף די אַרבייטער פֿון אייראָפּא האָט די איבערגעגעבענהייט פֿון וויעראַ זאַסוליש געמאַכט אַן אונגעהייערען איינדרוק.

אין עטליכע מאָנאַט אַרום זיינען געמאַכט געוואָרען פֿיער אַמענטאַ-טען אויף אייראָפּעאישע מאָנאַרכען, אָהן אירגענד וועלכען פּלאַן: דער אַרבייטער היידעל און דאָקטאָר נאָבעלינג האָבען געשאָסען אויף'ן דייטשען קייזער, עטליכע וואַכען שפעטער האָט אַ שפּאַנישער אַרבייטער, אַליוואַ מאָנקאַססו, געשאָסען אויף'ן שפּאַנישען קעניג, און דער קוכער פּאַססאַנאַט האָט זיך געוואָרפֿען אויף'ן איטאַליענישען קעניג מיט אַ מעסער. די רעגירונגען פֿון אייראָפּא האָבען ניט געקענט גלויבען, אַז אַזעלכע אַמענטאַטען אויף דריי קעניגע וואַלען קענען פּאַסירען אָהן אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָנס-פּיראַציע און האָבען זיך גלייך אָנגעכאַפּט אַן דעם שלום, אַז די זשוראַ-פֿעדעראַציאָן און דער אינטערנאַציאָנאַל זיינען דערפֿאַר פֿעראַנטוואָרטליך.

זייט דאָן זיינען שוין אַריבער העכער צוואַנציג יאָהר און איך קען גאַנץ פּאַזיטיוו זאָגען, אַז דאַמאַלס איז קיין שום קאַנספּיראַציע ניט געוועזען. פֿון דעסוועגען זיינען אַלע אייראָפּעאישע רעגירונגען אַרויפֿגעפּאַלען אויף דער שווייץ, מאַכענדיג איהר פּאַרווירפֿע, אַז זי איז אַ מקום מקלט פֿאַר רעוואַלוציאָנערען, וועלכע אָרגאַניזירען דיעזע פֿערשווערונגען. פּאַול ברום, דער רעדאַקטאָר פֿון אונזער זשוראַ צייטונג, „דער אַוואַנגאַרד“, איז אַרע-טירט און געשפּט געוואָרען. די שווייצאַרישע ריכטער, איינועהענדיג אַז עס איז ניטאָ די מינדעסטע אורזאַכע צו פֿערבינדען ברום, אָדער די זשוראַ-פֿעדעראַציאָן מיט דיעזע אַטאַקען, האָבען איהם פֿעראורטהיילט בלויז אויף עטליכע מאָנאַט פֿאַר זיינע אַרטיקלען; אָבער די צייטונג איז אונטערדריקט געוואָרען און אַלע דרוקערייען פֿון דער שווייץ זיינען אויפֿגעפּאַדערט געוואָרען פֿון דער פֿעדעראַלער רעגירונג ניט אַרויסצוגעבען אַזעלכע צייטונגען. די פֿעדעראַציאָן איז אַלואַ געבליבען אָהן אַן אָרגאַן.

אַחוץ דעם האָבען די פּאַליטישענס פֿון דער שווייץ, וועלכע האָבען סאַ-וויי-סאַ געקוקט קרום אויף די אַנאַרכיסטישע אַניטאַציאָן, שטילערהייט געאַרבייט מעשים אַזוי, אַז די וויכטיגסטע מיטגליעדער פֿון דער זשוראַ-פֿעדעראַציאָן זיינען געווען געצוואונגען אָדער זיך צוריק-צוציהען פֿון דעם עפענטליכען לעבען, אָדער שטאַרבען פֿון הונגער. ברום איז אין גאַנצען אויסגעוויזען געוואָרען פֿון לאַנד. גיליאָס, וועלכער האָט אַכט יאָהר לאַנג אָנגעהאַלטען די צייטונג, בייקומענדיג די גרעסטע שוועריקייטען, און וועלכער

האָש געצויגען זיין חיונה מייסטענס פֿון לעהרעריי, האָט בשום אופן נישט געקענט מעהר קריגען קיין שטעלע און איז געווען געצוואונגען אויסצור- יואַנדערען אין פֿראַנקרײך. שוויצגעבעל, האָט נישט געקענט קריגען קיין אַרבייט אַלס זייגערמאַכער, און אזוי ווי ער איז געווען אַ בעל מִטּוּפּל פֿון אַ גרויסער משפּחה, האָט ער זיך נעבעך געמוזט צוריקציהען פֿון דער בעוועגונג. שפּיכניגער איז געווען אין די זעלבע לאַגע און האָט אויסגעוואַנדערט. עס איז אויסגעקומען, אז איך, אַן אויסלענדער, האָב געמוזט איבערנעהמען די רעדאַקציע פֿון דעם אָרגאַן פֿון דער פֿעדעראַציע. איך האָב זיך אפילו געשלאָגען מיט דער דעה; אָבער וואָס האָבען מיר זיך געקענט העלפֿען? מיט דער הילפֿע פֿון צוויי פֿריינד, דומאַרטהעריי און הערציג, האָב איך גענומען אַרויסגעבען אַ 14 טעגיקע צייטונג אין זשענעוואַ, אין פֿעברואַר 1879, מיט דעם טיטל „לאַ רעוואַלוציע“. איך האָב זי כמעט אין גאַנצען אַליין אויסגעפֿילט. אונזער קאַסע איז דאַן בעשטאַנען בלויז פֿון 23 פֿראַנק, אָבער מיר האָבען זיך גענומען פֿעסט צו דער אַרבייט, אַרויסלאָזענדיג סובסקריפּציע־ליסטען, און עס איז אונז ענדליך געלונגען אַרויסצוגעבען דעם ערשטען נומער. אין מאַן איז די צייטונג געווען מעסיג, אָבער אין תּוֹך — רעוואַלוציע־נער. איך האָב מיר געגעבען אַלע מיהע צו שרייבען אין אזא סטיל, אַז קאַמפּליצירט־היסטאָרישע און עקאָנאָמישע פֿראַגען זאָלען זיין צוגעגליך פֿאַר יעדען אינטעליגענטען אַרבייטער. זעקס הונדערט קאָפּיעס איז געווען די העכסטע אויסגאַבע פֿון אונזערע פֿריהערדיגע צייטונגען. מיר האָבען געדרוקט צוויי טויזענד פֿון „לאַ רעוואַלוציע“, און אין עטליכע טעג איז אונז נישט געבליעבען קיין איינציגער נומער. די צייטונג איז געווען אַן ערפֿאָלג, און עקזיסטירט נאָך יעצט אין פֿאַרזי, אונטערען נאָמען „טאַן נאַוואַ“.

סאָציאַליסטישע צייטונגען האָבען אָפּט אַ טבע צו ווערען קלאַנג־ ליעדער פֿון די עקזיסטירענדע סיסטעמע. עס ווערט דערזעהלט פֿון די אַרבייטער אין די מיינס, פֿאַבריקען און פֿון פֿעלד. דאָס עלענד און די ליידען פֿון די אַרבייטער אין צייט פֿון סטרייקס ווערען געשילדערט מיט לעבעדיגע פֿאַרבען; מען האַלט אין איין שרייען, אז אין דעם קאַמפּף געגען די באַסעס איז דער אַרבייטער הילפֿלאַז; און זיי דערזעהלענדיג איין מאָל און נאָך אַ מאָל, אז אַלע זייערע אַנשמרײַנגונגען זיינען נוצלאַז, מאַכט מען אויף אַ לעזער אַ העכסט טרויעריגען איינדרוק. אום דיעזע ווירקונג אַבצושוואַכען, מוז דער רעדאַקטאָר זיך אָפּט בענוצען מיט פֿייערדיגע ווערטער, דורך וועלכע ער זאָל קענען אַריינפֿליסען ענערגיע און פֿערטרויען אין זיינע לעזער. איך האָב געדיינקט גראַדע אומגעקעהרט: אז אַ רעוואַלוציע־נער

צייטונג מוז קודם כל פראַמאָקאָלירען דיאיעניגע צייכענעס דער צייט, וועלכע זאָגען אומעמוס אָן די בשורה פֿון אַ נייער עפאָכע, פֿון דער אויפֿשפראַצונג פֿון נייע פֿאַרמען פֿון סאַציאלען לעבען, פֿון דעם וואַקסענדען אויפֿשטאַנד געגען די פֿערעלטערטע אינסטיטוציאָנען. דיזע צייכענס מוז מען נעהמען אין אַכט, מען מוז זיי צוזאַמענבריינגען אין זייער ענגער שייכות, און אזוי ווי גרופירען, אַז מען זאָל קענען ווייזען די גרעסטע צאָהל סקעפטיקער די אונזיכטבאַרע און זאָגאַר אונבעוואוסטע אונטערשטיצונג, וועלכע די פֿאַרמט-געשריטענע אידעען קריגען איבעראַל, בעת עס קומט פֿאַר אין דער געזעלשאַפֿט אַ נייע אויפֿלעבונג פֿון געדאַנקען. די הויפט-פֿאָליכט פֿון אַ רעוואָלוציאָנערע צייטונג מוז ויין צו ערוועקען סימפּאַטיע מיט דעם געפֿיהל פֿון'ם מענשליכען הערצען איבער די גאַנצע וועלט, מיט דער רעבעליאָן געגען די אייביגע אונגערעכטיגקייט; און, צוזאַמען מיט דער גאַנצער מענשהייט, אויסצואַרבייטען נייע פֿאַרמען פֿון געזעלשאַפֿטליכען לעבען. האַפֿנונג, און ניט פֿערצווייפֿלונג, מאַכט די ערפֿאָלגרייכע רעוואָלוציאָן.

די היסטאָריקער דערזעהלען אונז אַפֿט, ווי אזוי דיזע אָדער יענע פֿילאָזאָפֿישע סיסטעמע האָט געמאַכט אַ געוויסע ענדערונג אין דעם מענ-שליכען געדאַנק, און שפעטער אויך אין די מענשליכע אינסטיטוציאָנען, מנהגים און אַרט לעבען. דאָס איז אָבער ניט היסטאָריע. די גרעסטע סאַציאַל-פֿילאָזאָפֿען האָבען נור געכאַפט די סמנים פֿון די קומענדע אומענ-דערונגען, האָבען פֿערשטאַנען זייערע אינערליכע שיכות, און אונטערשטיצט פֿון די צוזאַמענגעקליבענע פֿאַקטען, ווי אויך פֿון אַן אינערליכען געפֿיהל, פֿאַר וועלכען זיי האָבען אַליין ניט געוואוסט קיין ערקלעהרונג, האָבען זיי פֿאַראויס געזאָגט וואָס דאַרף נאָך זייער מיינונג פּאַסירען. עס קען זיך אויך ויין זעהר לייכט אויסצומאַלען אַ פּלאַן פֿון אַ געזעלשאַפֿטליכע אָרגאַניזאַציאָן, אַנפֿאַנגענדיג פֿון אייניגע פּרינציפען און ענטוויקלענדיג זיי ביז צו זייערע קאַנזעקווענצען, ווי אַ געאַמעטרישען שלום פֿון אייניגע אַקסיאָמען — דאָס איז אָבער ניט סאַציאַלאָגיע, אַ ריכטיגע פֿאַראויסזאָגונג פֿון אַ סאַציאַלער אָרגאַניזאַציאָן קען ניט געמאַכט ווערען, סײַדען איינער האָט זיין בליק געצילעוועט אויף די טויענדע פֿון צייכענס פֿון דעם נייעם לעבען, אָבוונדערענדיג די צופֿעליגע פֿאַקטען פֿון די, וואָס זיינען אָרגאַניש וועזענטליך און בויענדיג די שלוםפֿאַלגערונג אויף דיזען פּונדאַמענט.

דאָס איז געווען די מעטהאָדע פֿון דענקען, מיט וועלכער איך האָב געוואַלט בעקאַנט מאַכען מיינע לעזער, געברויכענדיג איינפֿאַכע פֿערשטענדליכע ווערטער, כדי יעדען איינעם פֿון זיי צו געוועהנען צו אורטהיילען פֿאַר זיך זעלבסט, אין וועלכע ריכטונג די געזעלשאַפֿט בעוועגט

זיך, און כדי ער אליין זאל קענען פֿערריכטען דעם דענקער, דעם פֿילאָזאָף, ווען יענער קומט צו פֿאלשע שליסע.

וואָס אַנבעלאַנגט צו די קריטיק פֿון דאָס עקויסטירענדע, האָב איך עס נור געטראָגן אויף אזוי פֿיעל, אום קלאָהר צו מאַכען די וואָרצלען פֿון די אלע איצטיגע איבלען, און אום צו וויזען דאָס אַ טיעף איינגעפֿלאַנצטער און זאָרגפֿעלטיג אויפֿגעהאָדעוועטער אַבערגלויבען איבער די אלטע לעבען-איבערגעבליבענע מנהגים און אינסטימוציאָנען פֿון די פֿערגאַנגענע פֿעריאָדען פֿון די מענשליכע ענטוויקלונג, ווי אויך די שטאַרק-פֿערברייטעטע פֿייגהייט פֿון דעם ווילען און געדאַנקען — דאָס זיי וויינען די הויפט-קוועלען פֿון אלע איבלען.

דומאַרטהעריי און הערציג האַבען מיר אין דיעזער ריכטונג געגעבען וייער בעסטע הילף, דומאַרטהעריי איז געבאָרען געוואָרען אין איינע פֿון די אַרימסטע פֿאַמיליען אין סאַוואַי. זיין ערציהונג איז נישט גענאָנגען ווייטער ווי די ערשטע קלאַסען פֿון אַן איי-בי-סי-שוהל, און דאָך איז ער געווען איינער פֿון די אינטעליגענטסטע מענער, וואָס איך האָב אַמאָהל בעגעגענט. זיינע אָבשאַצונגען פֿון די טאַגעס-פֿראַגען און די מענער פֿון דער צייט וויינען געווען אזוי מערקווירדיג דורך זיין געוונדען מענשען-פֿערשטאַנד, דאָס זיי זיינען אָפֿט געווען נאָהענט פֿון נביאות; ער איז אויך געווען איינער פֿון די פֿיינסטע קריטיקער פֿון די דאַמאָלסדיגע סאָציאַליסטישע ליטעראַטור, און ער איז קיינמאָל נישט אָבגענאַרט געוואָרען פֿון גרויסע, קלינגענדע ווערטער, אָדער פֿון קלומרשטי-וויסענשאַפֿטליכעס. הערציג איז געווען אַ יונגער קלערק, געבאָרען אין זשענעוואַ, אַ מאַן פֿון אונטערדריקטע געפֿיהלען, שעמעדיג, וועלכער פֿלעגט רויט ווערען ווי אַ יונג מיידעל, ווען ער האָט אויסגעדריקט אַן אַרייניגעלען געדאַנק און וועלכער, נאָך דעם ווי איך בין אַרעסטירט געוואָרען, ווערענדיג פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר די פֿאַרשווערונג פֿון דער צייטונג, האָט נור דורך זיין געוואָלדיגע ווילענס-קראַפֿט זיך אויסגע-לערענט צו שרייבען גוט. באַיקאַטירט פֿון אלע אַרבייטס-געבער אין זשע-נעוואַ און אַריינפֿאַלענדיג מיט זיין פֿאַמיליע אין גרויסער אַרמוטה, האָט ער דאָך נישט אויפֿגעהערט אויפֿצוהאַלמען די צייטונג, ביז זי איז טראַנספֿערירט געוואָרען אין פֿאַרזי.

איך האָב מיך געקאַנט פֿאַלשמענדיג פֿערלאָזען אויף די אורטהיילס-קראַפֿט פֿון דיזע צוויי פֿריינד, ווען הערציג פֿלעגט אָנהויבען מורמלען: „יאַ — פֿילייכט — קען עס געהן“, האָב איך געוואוסט אַז דאָס קען נישט געהן; און ווען דומאַרטהעריי, וועלכער האָט זיך אימער בעקלאַנגט אויף זיינע שלעכטע שפּאַקולען, ווען עס איז איהם אויסגעקומען צו לעזען אַ נישט

זעהר דייטליכען מאַנסקריפֿט, פֿלעגט אויסשרייען: „ניין, דאָס געהט ניט!“ האָב איך גלייך געפֿיהלט, אז דאָ מוז עמוואָס געהאָן ווערען, און איך האָב מיך געמאַטערט אויסצוגעפֿינען, וועלכער געדאַנק אָדער אויסדרוק האָט עס אַרויסגערופֿען זיין אונזופֿרידענהייט. איך האָב געוואוסט, אז עס איז פֿון קיין נוצען ניט צו פֿרעגען איהם: „ווארום וועט עס ניט געהן“, ער וואָלט געענטפֿערט: „דאָס איז ניט מיין זאַך, דאָס איז אייערע. אָבער געהן וועט דאָס ניט. דאָס איז אלעס, וואָס איך קען זאָגען.“ אָבער איך האָב געפֿיהלט דאָס ער איז געווען גערעכט און איך האָב מיך איינפֿאַך אַוועקגעזעצט איבערצושרייבען דעם זאַך, אָדער נעהמען דעם ווינקעל-האַקען און אַליין אויסזעצען אין די בלייענע בוכשטאַבען אַ נייעם זאַך אָנשטאַט דעם אַלמען.

איך מוז אויך מודה זיין, דאָס מיר האָבען אויך גאַנץ שווערע צייטען געהאַט מיט דער צייטונג. אזוי באלד ווי מיר האָבען אַרויסגעלאָזען די ערשטע פֿוער, פֿינף נומערען, האָט אונז דער דרוקער געגעבען צו פֿער-שמעהן, אז מיר מוזען זוכען אַן אַנדער דרוקער. פֿאַר די אַרבייטער און זייערע פּובליקאַציאָנען האָט די פרעס-פֿרייהייט, וואָס איז איינגעשריבען אין דער קאָנסטיטוציאָן, פֿיעלע בעגרענצונגען אויסער די געזעץ פֿאַראַראַפֿען. דער דרוקער האָט גאָר ניט געהאַט אויסצוזעצען געגען אונזער צייטונג, פֿערקעהרט, ער האָט איהר געגליבען, אָבער אין די שווייץ זיינען אַלע דרוקערייען אַבהיינגיג פֿון דער רעגירונג, וועלכע גיט זיי בעשעפֿטיגונג מיט דעם דרוקען פֿון סטאַטיסטיקס, רעפֿארמען און עהנליכעס. און אונזער דרוקער האָט מען געגעבען צו פֿערשמעהן אין קלאָהרע דבורים, דאָס אויב ער וועט פֿאַרזעצען דרוקען אונזער צייטונג, דאַרף ער ניט מעהר ערוואַרטען קיין אַרבייט פֿון דער זשענעווער רעגירונג. איך האָב געמאַכט אַ טור איבער דעם גאַנצען פֿראַנצויזיש-ריידענדען טהייל פֿון די שווייץ, האָב געזעהן זיך מיט די בעלי בתים פֿון די אַלע דרוקערייען. און פֿון אַלעמען, זאָגאר פֿון די, וועלכע זיינען ניט געווען געגען די מענדעניץ פֿון אונזער צייטונג, האָב איך ערהאַלטען דעם זעלבען ענטפֿער: „מיר וואָלטען ניט געקאָנט עקזיסטירען אָהן די אַרבייט פֿון די רעגירונג און מיר וואָלטען ניט געקראָך גען קיינע, ווען מיר וואָלטען אינטערגענומען צו דרוקען „לע רעוואָלטע“.

זעהר נידערגעשלאָגען בין איך געקומען צוריק נאָך זשענעוו. אָבער דומאַרטהעריי איז געווען דערפֿאַר נאָך מעהר פֿייערדיג און פֿול האָפֿנונג. „דאָס אלעס איז זעהר איינפֿאַך“, האָט ער געזאָגט. „מיר קויפֿען אונזער אייגענע „דרוקעריי“ אויף דריי-מאַנאַטליכען קרעדיט, אין דריי מאָנאַטען וועלען מיר האָבען איהר אויסגעצאָהלט.“ „אָבער מיר האָבען דאָך קיין געלד ניט, נור עטליכע הונדערט פֿראַנק“, האָב איך בעמערקט. „געלד?

דומהיימען! מיר וועלען עס האָבען! לאָמיר נור בעשטעלען די שריפט און גלייך אַרויסלאָזען אונזער נעכסטען נומער, און געלד וועט שוין קומען!" און ווידער אמאָל האָט ער רעכט געהאַט. ווען אונזער נומער איז אַרויס-געקומען פֿון אונזער אייגענע דרוקעריי, און מיר האָבען דאָרט ערקלעהרט אונזערע שווע-יגקייטען, און האָבען אויסער דעם אַרויסגעלאָזען אַ פֿאַר פֿאַמפֿלעמען — איז געלד אָנגעקומען, מייסטענס אין קופער און קליינע זילבער מינצען, אָבער עס איז געקומען.

אימער און שמענדיג האָב איך געהערט קלאַנגען אין די פֿאַרשטע-שריטענע פֿאַרטייען וועגען דעם מאַנגעל אין געלד, אָבער וואָס לענגער איך לעב, דאָס ווער איך אלץ מעהר איבערצייגט, דאָס די הויפט-שוויידיגקייט איז ניט אַזויפֿיעל דער מאַנגעל אין געלד, ווי דער מאַנגעל אין מענשען, וועלכע זאָלען געהן פֿעסט און ענטשלאָסען צו אַ בעשטימען ציעל אין אַ רעכטע ריכטונג און בענייסטערען אַנדערע.

פֿאַר איין און צוואַנציג יאָהר לעבט שוין איצט אונזער צייטונג פֿון האַנד אין מויל. אין יעדען נומער כמעט ווערט אַפֿעלירט נאָך פֿאַנדס אויף דער ערשמער זייט; אָבער אזוי לאַנג, ווי עס איז דאָ אַ מענש, וואָס האַלט זיך פֿעסט, און לייגט אַריין זיין גאַנצע ענערגיע אין דעם, ווי הערציג און דומאַרטהעריי האָבען עס געטהאָן אין זשענעוואַ, און ווי גראַוו האָט עס געטהאָן פֿאַר די לעצטע זעכצען יאָהר אין פֿאַרוו, קומט דאָס געלד אַריין, און אַ יעהרליכע אויסגאַבע פֿון אַכט הונדערט פֿונט ווערט געמאַכט — מייסטענס פֿון די סענטען און קליינע זילבערמינצען פֿון די אַרבייטער — אום צו דעקען די יעהרליכע קאָסטען פֿאַר דאָס דרוקען פֿון די צייטונג, און בראַשורען. פֿאַר אַ צייטונג, ווי פֿאַר יעדע אַנדערע זאַך, זיינען מענשען פֿון אַ ניט דער-ערך גרעסערען ווערטה, ווי געלד.

מיר האָבען אָנגעהויבען אונזער דרוקעריי אין אַ קליין צימערעל. אונזער זעצער איז געווען אַ מאַלאַראָס, וועלכער האָט זיך אונטערגענומען אויפֿצוועצען אונזער צייטונג פֿאַר אַ סך הכל פֿון זעכציג פֿראַנק אַ מאַנאַט. אלעס וואָס ער האָט פֿערלאַנגט, איז געווען צו קריגען זיין איינפֿאַכען מיטאַג יעדען טאָג, און די מעגליכקייט צו געהן אמאָל אין די אָפּעראַ.

„וואוהין געהט מען עס, אין אַ שווייץ-באָד, איוואַן?" האָב איך איהם אמאָל געפֿרעגט, כעת איך האָב איהם געטראָפֿען אין גאַס, אין זשענעוואַ, מיט אַ פּעקעל אונטער'ן אַרעם.

„ניין; איך ציה זיך איבער אין אַ נייע דירה" — האָט ער געענט-פֿערט מיט זיין געווענליכער מעלאָדישער שטימע און מיט זיין שמענדיגען שמייכלעל אויף'ן פֿנים.

צום אונגליק, האָט ער ניט געקענט קיין פֿראַנצויזיש. איך פֿלעג מיך מאַטער'ן שרייבען ווי אַס דייטליכסטען, — אָפֿט בעדויערענדיג די טהייערע צייט וואָס איך האָב פֿערשווענדעט אין די קלאַסען פֿון אונזער גוטען עבערט, — אָבער איוואַן האָט, ווי געזאָגט, קוים געקענט איבער-לעזען אַ ביסעל פֿראַנצויזיש, און ער פֿלעגט אויפֿזעצן די קאָמישסטע ווערטער. אָבער מיר האָבען זיך ווי עס איז אַן עצה נעגעבען מיט דער קאָרקטור. פֿערטראַגען האָבען מיר זיך אויסגעצייכענט גוט, און איך האָב מיך שנעל אויסגעלערענט זעצען אינטער זיין השגחה. דער זאָך איז אימער פֿערטיג געוואָרען אין צייט, אום צו זיין אימשטאַנד איבערצושיקען די קאָרקטור צו אַ שווייצאַרישען גענאָסע, וועלכער איז געווען דער פֿעראַנט-וואָרטליכער רעדאַקטאָר, און דאַן פֿלעגען מיר אַריבער-טראַנספּאָרטירען די צוזאַמענגעשטעלטע פֿאַרמען אין אַ דרוקעריי. אונזערע פּובליקאַציאָנען זיינען גלייך פּאַפּולער געוואָרען ווייט און ברייט, ספּעציעל די בראַשורקעס, וועלכע דומאַרטהעריי האָט קיין מאָל ניט געלאָזט פֿערקויפֿען מעהר ווי צו אַ פעני אַ שטיק. פֿאַר דיזע בראַשורען האָבען מיר געמוזט געברויכען אַ גאַנץ נייעם מיטעל.

איך בין מיך מודה ומתודה, אַז אָפֿט בין איך געווען זינדיג נענוג מקנא צו זיין יענע שרייבער, וועלכע האָבען זיך געקענט פֿערברייטען אויף גאַנצע זייטלעך, אויסצודריקען אַן אידעע, און עס איז זיי געווען ערלויבט זיך צו בענוצען מיט טאַלעראַן'ס בעוואוסטען תירוץ: „איך האָב קיין צייט ניט געהאַט זיך קורץ צו פֿאַסען“. ווען איך האָב געמוזט צוזאַמענפֿרעסען דעם רעוולטאַט פֿון עטליכע מאַנאַטען אַרבייט, — אויף דעם אורשפרונג פֿון געזעץ, למשל, — אין אַ סענטיגע בראַשורע, בין איך געווען געצוואונג גען מיר צו נעהמען די צייט זיך קורץ צו פֿאַסען. אָבער מיר האָבען געשריבען פֿאַר'ן פֿאַלק, און פֿאַר'ן דורכשניטליכען אַרבייטער איז אָפֿט צופֿיעל צו בעצאָהלען פֿינף סענט פֿאַר אַ בראַשורע. דעריבער פֿלעגען זיך אונזערע סענטיגע פּאַמפֿלעטקעס פֿערקויפֿען אין די צעהנדליגע טויזענדער, און זיינען איבערזעצט געוואָרען אין פֿיעלע אַנדערע שפּראַכען, מיינע לייט-אַרטיקלען פֿון יענער צייט זיינען אַרויסגעגעבען געוואָרען שפעטער, בעת איך בין געווען אין טורמע, דורך עליזע רעקלו, אונטערן נאָמען „די ווערטער פֿון אַ רעוואָלוציאָנער“.

אונזער הופּט-צוועק איז אימער געווען פֿראַנקרייך; אָבער „לע רעוואָלטע“ איז דאָרט געווען שמריינג פֿערבאַטען, און די מוליכערס האָבען געהאַט אזוי פֿיעל גוטע זאַכען אַריינצושמוגלען פֿון די שווייץ אין פֿראַנק-רייך, אַז זיי האָבען ניט געוואָלט האָבען קיין געשעפֿטען מיט אונזער

צייטונג. איינמאל בין איך מיט זיי צוזאמען אריבער די פראנצויזישע נרענען, און איך מוז זאָגען, אז דאָס זיינען זעהר בראַווע און פֿעראַנטוואָרטליכע מענער, אָבער איך האָב זיי בשום אופן ניט געקענט איבער-ריידען אַריבער צו שמוגלען אונזער צייטונג. מיר האָבען איהר אַלזאָ געמוזט פֿונאַנדער-שיקען אין פֿערמאַכטע קאַנווערטען צו אַ הונדערט פֿערשיעדענע פֿערזאָגען אין פֿראַנקרייך. פֿאַרטאָ האָבען מיר זיי ניט גערעכענט, זיך פֿערלאָזענדיג אויף פֿריוויליגע בייטרעגע פֿון אונזערע אַבאָנענטען צו דעקען די עקסטראַ הוצאות, — און דאָס האָבען זיי גערען געטהאָן, — אָבער מיר פֿלעגען זיך טראַכטען, אז די פֿראַנצויזישע פּאָליציי האָט זיך לייכט געקענט בענר-צען מיט דזער געלעגנהייט צו רואינירען אונזער צייטונג: זי וואָלט זיך געקענט אַבאָנירען אויף הונדערט עקזעמפּליאַרען אָהנע צו-צושיקען דעם פֿריוויליגען בייטראָג.

דעם ערשטען יאָהר האָבען מיר אַליין געמוזט אויסהאַלטען די גאַנצע צייטונג. אָבער ביסלעכווייז האָט רעקלו אָנגעהויבען געהמען מעהר אינטערעסע אין דער אַרבייט און נאָך מיין אַרעסט האָט ער אַריינגעגעבען מעהר לעבען אין דער צייטונג, ווי זי האָט אַ מאָל געהאַט. רעקלו האָט מיך געהאַט איינגעלאָדען איהם צו העלפֿען אין דער פֿערפֿערטיגונג פֿון זיין ריעזען-דווערק איבער געאָגראַפֿיע, וועלכע האָט בעהאַנדעלט די רוטישע הערשאַפֿט אין אַויען. ער האָט זיך געהאַט אויסגעלערענט רוסיש; נור ער האָט געדיינקט, אז אַזוי ווי איך בין געווען גוט בעקאַנט מיט סיביר וועל איך איהם קאָנען בעהילפֿיג זיין; און אַזוי ווי מיין פֿרוי'ס געוונדהייט-צושטאַנד איז דאַמאָלס געווען שלעכט און דער דאָקטאָר האָט איהר בעפֿוילען גלייך צו פֿערלאָזען זשענעוואַ מיט די קאַלטע ווינטען, זיינען מיר אַוועק אין אָנפֿאַנג פֿריהלינג 1880, קיין קלאַרענס, וואו רעקלו האָט דאַמאָלס געוואוינט. מיר האָבען זיך בעזעצט אין אַ קליין הייזעל איבער די בלויע וואַסערען פֿון דער זשענעוואַר אָזערע מיט דעם קלאַרען שנעע פֿון דעם באַרג מידי הינטער אונז. אַ טייכעל, וועלכער האָט גערוישט ווי אַ מעכטיגער שטראָם נאָך אַ רעגען, אַוועקטראָגענדיג מיט זיך אונגעהויערע פֿעלזען, האָט געפֿליסט פֿערביי אונזער פֿענסטער; און געגענאיבער אויף'ן באַרג, האָבען מיר געקענט זעהן דעם אַלטען שלאָס „שאַטאַלאַר“, דער שלאָס פֿון וועלכען די בעלי בתים פֿלעגען אַרויפֿלייגען שקלאַפֿען-ציגען אויף די אַרומיגע בויערען, ביז צו דער רעוואָלוציאָן פֿון 1799, ביי יעדער געלעגנהייט פֿון אַ געבורט, אַ חתונה אָדער אַ לויה. דאָ אין דיעזען הייזעל, האָבענדיג די מיטאַרבייטערשאַפֿט פֿון מיין פֿרוי, מיט וועמען איך פֿלעג דיסקוטירען יעדע עראַייגניס און יעדען אַרטיקעל, האָב איך אָנגעשאַפֿען די

בעסטע זאכען, וועלכע איך האָב געשריבען פֿאַר „לע רעוואָלטע“, צווישען וועלכע עס האָט זיך אויך געפֿונען „דער יונגער דור“. אַ בראַשורע, וועלכע איז פֿערשפּרייט געוואָרען אין הונדערטע טויזענדער עקזעמפּליארען אין אלע שפּראַכען. דער פֿאַקט איז, אז אין קלאַרענס האָב איך אויסגעאַרבייט דעם פֿונדאַמענט פֿון כמעט אלעס, וואָס איך האָב שפּעטער אָנגעשריעבען. וואָס מיר, אַנאַרכיסטישע שרייבער, זייענדיג נע־זונד, צוועט איבער דער גאַנצער וועלט ברויכען אַם נויטווענדיגסטען, איז צו קומען אין בעריהרונג מיט געבילדעטע מענשען, וועלכע האָבען עהנליכע אידעען מיט אונז. אין קלאַרענס בין איך געקומען אין בעריהרונג מיט עליוע רעקלו און לאַ פֿראַנסי, אויסער די אינטימע בעקאַנטשאַפֿט מיט די אַרבייטער, וועלכע איך האָב נאַטירליך אָנגעהאַלטען; און האָטש איך האָב פֿיעל געאַרבייט פֿאַר די געאָגראַפֿיע, האָב איך פֿון דעסטוועגען געלייסטעט פֿאַר דער אַנאַרכיסטישער פֿראַפּאָאָנאַט מעהר ווי אימער.

די הינריכטונג פֿון אלעקסאַנדער II.

אין רוסלאַנד האָט דער קאַמפּף פֿאַר פֿרייהייט זיך אַלץ מעהר און מעהר פֿערשאַרפֿט. אַסך פּאָליטישע פּראָצעסען זיינען פֿאַרגעקומען פֿאַר די העכערע ריכטער. — דער משפּט פֿון די „193“, פֿון די „50“, פֿון דעם דאָלנשוין-קרוזשאַק, א. ז. ו. און אין אלע האָט זיך אַרויסגעוויזען די וועלכע זאָך: די יונגער האָט זיך אַלאַז געטהאַן צווישען די פּויערים און די פֿאַבריק-אַרבייטער, פּריידיגענדיג סאָציאַליזמוס פֿאַר זיי. סאָציאַליסטישע בראַשורען, געדרוקט אין רוסלאַנד, זיינען פֿערטהיילט געוואָרען; רעוואָלוציאָנערע אויפֿרופֿע זיינען פֿערשפּרייט געוואָרען געגען די דריקענדע עקאָנאָמישע צושטענדע. בקיצור, אלעס וואָס ווערט מיטגעמאַכט אין אלע אַנדערע לענד-דער דער וועלט, איז אויך אין דער סאָציאַליסטישער אַגיטאַציע אין רוסלאַנד מיטגעמאַכט געוואָרען. פֿון רעוואָלוציאָנערע פֿערשווערונגען, אָדער פֿאַרבע-רייטונגען, האָט מען נישט געקענט געפֿינען דעם מינדעסטען שפור. דער פֿאַקט איז, עס איז נישט געווען וואָס צו געפֿינען. די גרויסע מעהרצאָהל פֿון אונזער יונגער איז דאַמאָלס געווען געגען אַזאַ מין טהעטיגקייט. נאָך מעהר, צוריק-בליקענדיג אויף יענער בעוועגונג אין די יאָהרען 1870 — 1878, קען איך זאָגען מיט פּאַלשטענדיגער איבערצייגונג, אז די מייסטע פֿון יענע יונגע לייט וואָלטען זיך געפֿיהלט צופֿרידען, ווען מען זאָל געווען זיי איינ-

פאך ערלויבען צו לעבען מיט'ן מוזשיק און מיט'ן ארבייטער, זיי צו לעהרנען, זיי צו העלפען אין טויענדער פערשידענע אנגעלעגנהייטען — פרוואט אדער אלס לאקאלע בעאמטע — אין וועלכע א געבילדעטער און ערנסטער מענטש קען זיך מאכען ניצליך פאר די מאסען פון פאלק. איך האב די מענשען געקענט און איך זאג עס מיט פולער בעוואוסטהייט.

און דאך, ניט קוקענדיג דערויף, וואס די פראפאגאנדיסטען זיינען געווען זעהר פריעדליכע, געבילדעטע מענשען, האט מען זיי גרוואס בע-שמראפט — אידאמיטי-גרוואס, ווייל נאך אלעם האט דאך די רעגירונג געזאלט פערשטעהן, אז א בעוועגונג וועלכע איז אזוי טיעף איינגעווארצעלט, קען מיט בלויזער ברוטאליטעט ניט אונטערדיקט ווערען. קאמארגא אויף זעקס, זעהן, צוועלף יאהר אין די מינעס און דערנאך לעבענסלענגליכע פערשיקונג אויף סיביר — איז געווען א געוועהנליכער פסק. עס זיינען פארגעקומען אזעלכע פעלע, וואו א פרייליין, וועלכע האט געקראגען ניין יאהר קאמארגע און סיביר אויף'ן גאנצען לעבען דערפאר, וואס זי האט געגעבען איין איינציגע סאציאליסטישע בראשורע צו אן ארבייטער. דאס איז געווען איהר גאנצער פערברעכען. אן אנדער מיידעל, פיערצען יאהר אלט, פרייליין גוקאוסקאיא, איז פערשיקט געווארען אויף לעבענסלענגליכע סיביר דערפאר, וואס זי האט געפרואווט, פונקט ווי געטהע'ס קלערנען אויפדענען א גלייכגילטיגע מאסע צו רעמען קאוואלעווסקי'ן און זיינע פריינד פון דער פאליציי, בעת מען האט זיי געפיהרט צו דער תליה, — א טהאט וועלכע איז פיעל נאטירליכער אין רוסלאנד, אפילו פון דעם רעגירונגס-שמאנדפונקט, ווייל דאָרט גיבט עס ניט קיין טויט-שמראפע פאר מערדער און איינפאכע פערברעכער; דאָס היינגען פון די פאליטישע איז דאמאלס געווען א נייעס, און דאָס האט נאטירליך געקענט אויפקאכען דאָס בלוט פון דעם קאלטעסטען מענשען. פערווארפען ערגעץ אין דער מדבר פון סיביר, האט זיך דאָס יונגע קינד דערטרונקען אין דעם יעניסיי. אפילו די וועלכע דער געריכט האט כעפרייט, זיינען אויך פערשיקט געווארען פון די זשאנדארמען אין סיביר און אין נאָרד-רוסלאנד, וואו זיי זיינען פשוט גע-שמארבען פון הונגער, אויף דער רעגירונגס פענסיע פון דריי רובל א חודש. אין אזעלכע דערפאלעך זיינען קיין פאבריקען ניטא און אלס לעהרער האט מען זיי קיין מאָל ניט צוגעלאזען.

עפעס ווי מען וואלט וועלען נאך שרעקליכער אויפפלאקערען דעם צאָרען פון דער יוגענד, האט מען די פעראורטהיילטע ניט גלייך אָבגעשיקט קיין סיביר. מען האט זיי קודם כל אריינגעזעצט אין די צענטראלע טורמעס, וואו זיי האבען שטארק מקנא געווען זייערע פריינד אין סיביר. דינע טורמעס

וואָרען ווירקליך שוידערהאַפֿט. אין איינער פֿון זיי — אַ טיפּוס-גיהנום, ווי דער גלח פֿון דער געפֿענגניס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ דרשה זיינע — האָט די שמערבליכקייט דערגרייכט ביו צוואַנציג פּראָצענט אין איין יאָהר. אין די צענטראַלע טורמעס, די קאַמאַרגע טורמעס אין סיביר און אין די קרעפֿאָסטען האָבען זיך די אומגליקליכליכע געמוזט בענוצען מיט'ן טויט-סמרייק, מיט'ן הונגער-סמרייק, אום זיך צו בעשיצען געגען דער ברומאַליטעט פֿון די וועכטער, אָדער אום צו קריגען די ערלויבניס צו אַרבייטען אָדער צו לעזען אין זייערע צעלען און דערמיט זיך צו רעטען פֿון אַ זיכערען וואַהניון אין עמליכע מאַנאַט צייט... די שוידערליכקייט פֿון אַזעלכע סמרייקס, אין וועלכע מענער און פֿרויען האָבען זיך אָנגעזאָגט צו פֿערוזכען אירגענד וועלכע שפייז זייענען אָדער אַכט טעג כּסדר און פֿלעגען ליעגען בעוועגלאָז אין הינ-הער פֿלעט, דיזע שוידערליכקייט, וועלכע האָט געקענט ריהרען אפילו שמיינערנע הערצער, האָט אָבער די זשאַנדאַרטען ניט געריהרט. אין כאַרקאָוו זיינען די האַלב-טויטע געפֿאַנגענע צוגעבונדען געוואָרען מיט שמריק און מען האָט זיי מיט געוואַלד געשפּאַרט עסען אין מויל.

ידיעות פֿון דיזע גוואַלדט האַטען זיינען דורכגעדרונגען די געפֿענגניסע, האָבען דורכגעקרייזט די גרענצלאָזע מדבריות פֿון סיביר און זיך פֿער-שפּרייט ווייט און ברייט צווישען די יוגענד. עס איז געווען אַ צייט, ווען קיין איין וואָך איז ניט אַריבער, וואָס מען זאָל ניט ענטדעקען אַזעלכע און נאָך ערגערע זאַנד-טהאַטען.

דער לעצטער שטאַפּעל פֿון ערכיטערונג האָט אָנגעפֿילט די הערצער פֿון די יוגע לייט, „אין אַנדערע לענדער“ האָבען זיי אָנגעהויבען טענה'ן — „האָבען מענשען דעם מומה ווידערצושטעהן. אַן ענגלענדער אָדער אַ פֿראַנצויז וואָלט ניט נעדולדעט אַזאַ סקאַנדאַל. ווי אַזוי קענען מיר זיי דולדען? לאַמיר זיך ענטגענעשטעלען מיט וואַפֿען אין די הענד נעגען די נאַכטיגע איבערפֿעלע פֿון די זשאַנדאַרען; זאָלען זיי ענדליך וויסען, אַז כל זמן אַן אַרעסט מיינט אַ לאַנגזאַמער און שענדליכער טויט אין זייערע הענד, — דאַן קענען זיי אונז קריגען ערסט נאָך אַ בלוטיגען קאַמפּף. אין אַרעס האָבען קאָוואַלסקי אין זיינע פֿריינד מיט רעוואָלוציער-שיסעריי עמפֿאַנגען די זשאַנדאַרען, וועלכע זיינען זיי געקומען אַרעסטירען.

דער ענטפֿער פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען אויף דיזע נייע בע-וועגונג וואָר — די פּראָקלאַמאַציע פֿון אַ בעלאַגערונגס-צושטאַנד. רוסלאַנד איז צומהיילט געוואָרען אין פֿערשיעדענע אָבטהיילונגען, און איבער יעדע איז געווען אַ געגעראַל-גובערנאַטאָר, וועלכער האָט ערהאַלטען דעם

בעפעהל צו הענגען די פאליטישע איינס נאך דאס אנדערע. קאוואלסקי און זיינע פריינד, וועלכע האבען מיט זייער שיסען קיינעם ניט דערהרג'ט, — זיינען געהאנגען געווארען. די תליה איז געווען אויף'ן מאנעסארדנונג. דריי און צוואנציג פערואן זיינען הינגעריכטעט געווארען אין פערלויף פון צוויי יאהר, און אונטער זיי איז געווען א ניינצהען-יעהריגער אינגעל, וועלכען מען האט געכאפט אויפאלעפענדיג א רעוואלוציאנערע פראקלאמאציע אין א וואקזאל. דיעזער אקט — און איך זאג עס מיט בעשטימטהייט — איז געווען זיין איינציגער פערברעכען. ער איז געווען בלויז א אינגעל און איז געשטארבען ווי א זאן.

דאמאלס איז דער קריעגס-רוף פון די רעוואלוציאנערען געווארען „זעלבסט-פערטהיידיונג“; זעלבסט-פערטהיידיונג געגען די שפיאנען, וועלכע האבען זיך אריינגענובעט אין די קרייזען אונטער דער מאסקע פון פריינדשאפט, און האבען פערראטהען גענאסען רעכטס און לינקס, ווייל זיי וואלטען ניט געקראגען בעלאהנט, ווען זיי וואלטען ניט ארויסגעגעבען א גרויסע צאהל פערזאנען; זעלבסט פערטהיידיונג געגען די יעניגע, וועלכע האבען געפייניגט די געפאנגענע; זעלבסטפערטהיידיונג געגען די אלמעכט-שיגע הויפטלינגע פון דער שטאט-פאליציי.

דריי בעאמטע און א צוויי-דריי פשוטע שפיאנען זיינען געפאלען אין יענער נייער ריכטונג פון קאמפף. גענעראל מעזענצאוו, וועלכער האט בעאיינפלוסט דעם צאר צו פערדאפלען די שטראפע נאך דעם פראצעס פון די הונדערט דריי און ניינציג, איז דערהרג'עט געווארען אין מיטען העלען טאג אין פעטערסבורג; א זשאנדארמסקער פאלקאוניק, וועלכער האט זיך פערשולדיגט אין עפעס ערנערס ווי דאס, האט געקראגען דעם זעלבען פסק אין קיעוו; און דער גענעראל גובערנאמאר פון כארקאוו — מיין קאזין, דימיטרי קראפטסקין — איז דערשאסען געווארען בעת ער איז געפאהרען אהיים פון א טהעאטער. די צענטראלע טורמע, אין וועלכער דער ערשטער הונגער-סטרייק איז פארגעקומען, איז געווען אונטער זיין אויפזיכט. אין דער נאטור איז ער ניט געווען קיין שלעכטער מענש, — איך ווייס אז זיינע פערזענליכע געפיהלען זיינען געווען אביסעל צו גונסטען פון די פאליטישע געפאנגענע, אבער ער איז געווען א שוואכער מענש און אן איינגעהער אין קייערליכען הויף, און ער האט גאר ניט געטהאן געגען די ברוטאלימעט. איין איינציגער ווארט זיינער וואלט געקענט מאכען א סוף צו די שלעכטע בעהאנדלונג פון די געפאנגענע. אלעקסאנדער דער צווייטער האט איהם אזוי ליעב געהאט, און זיין שטעלונג אין הויף איז געווען אזוי שטארק, אז זיין ווארט וואלט זיכער פיעל אויפגעמאן.

„איך דאנק דיר; דו האָסט געהאַנדעלט נאָך מיין אייגענעם וואונש“ — האָט דער צאָר צו איהם געזאָגט אַ פּאָר יאָהר פֿאַר דיעזער געשיכטע, ווען ער איז געקומען אין פעטערסבורג רעפּאָרטען, אז ער האָט גענומען רוהיגע שטעלונג אין אַ ראַיאָט, וועלכער האָט אויסגעבראַכען אונטער דער אָרעמער בעפֿעלקערונג פֿון כאַרקאָוו, און אז ער האָט די בונטאַווטשיקעס בעהאַנדעלט זעהר מילד. אָבער דיזען מאָל האָט ער געגעבען זיין הסכמה צו די גרויזאַמקייט פֿון די געפֿענגניס-אויפֿזעהער, און די יונגע לייט פֿון כאַרקאָוו זיינען געווען אזוי ערכיטערט איבער די בעהאַנדלונג פֿון זייערע פֿריינד, אז איינער פֿון זיי האָט איהם דערשאָסען.

דאָך איז די פּערזענליכקייט פֿון צאָר אויסגעלאָזען געוואָרען אין דיעזען קאַמפּף, און ביז צו דעם יאָהר 1879 איז קיין אַמענמאַט ניש גע- מאַכט געוואָרען אויף זיין לעבען. די פּערזאָן פֿון דעם בעפֿרייער פֿון די לייבאייגענע איז געווען אַרומגערינגעלט מיט אַ מין הייליגקייט, וועלכע האָט איהם בעשיצט פֿיעל בעסער ווי די גאַנצע מאַסע טשינאַוויקעס. ווען אַלעקסאַנדער דער צווייטער וואָלט אין דיזען פֿאַל אַרויסגעוויזען אפילו דעם קלענסטען וואונש צו פֿערבעסערען די לאַגע אין רוסלאַנד; אויב ער וואָלט נור צוגעלאָזען איינעם אָדער צוויי פֿון יענע מענער, מיט וועלכע ער האָט מיטגעאַרבייט אין דער צייט פֿון דער רעפּאָרס-פּעריאָדע און וואָלט זיי בעפֿוילען צו דערגעהן די אמת'ע לאַגע פֿון זיין לאַנד, אָדער בלויז פֿון די פּויערים; אויב ער וואָלט אַרויסגעוויזען די קלענסטע אַבויכט צו בעגרענע- צען די מאַכט פֿון דער געהיים-פּאַליציי, — וואָלט מען איהם אויף די הענד געטראָגען. איין וואָרט וואָלט איהם צוריק-געגעבען זיין נאָמען: „דער בעפֿרייער“ און נאָך אַמאָל וואָלט דער יונגער דור ווידערהאַלט הערצען'ס ווערטער: „דו האָסט בעזיענט, גאַליליי“.

אָבער פּונקט אזוי ווי אין דער צייט פֿון פּוילישען מיאַטעזש האָט זיך אין איהם דערוועקט דער דעספּאָט, און פּונקט אזוי ווי דאָן, זייענדיג אַנגערייצט פֿון קאַטקאָוו'ן, האָט ער אַרויסגעלאָזען דעם אוקאַז צו היינגען די פּאָלימישע און די בונטאַווטשיקעס, אזוי אויך איצט, ווידער אַמאָל ווערענדיג בעאיינפֿלוסט פֿון דעמועלכען קאַטקאָוו, האָט ער בעשלאָסען אוועקצוזעצען ספּעציעלע מיליטערישע גובערנאַטאַרען — צו הענגען.

דאָמאָלס ערשט איז אַרויס אַ הייפֿעל רעוואָלוציאָנערען — דער עקזעקוטיווער קאָמיטעט — אונטערשטיצט פֿון דער וואַקסענדער אונצופֿרי- דענהיים פֿון די געבילדעטע קלאַסען און אפילו פֿון פּערזאָנען פֿון דעם קייזערליכען הויף גופא, און האָט ערקלעהרט יענע מלחמה געגען די

וועלכסטוהערשאַפֿט, וועלכע האָט זיך סוף כל סוף געענדיגט אין 1881 מיט דעם טויט פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען.

ווי שוין פֿריהער בעמערקט, האָבען זיך אין אַלעקסאַנדער דעם צווייטען געבאָרעט צוויי פֿערשידענע מענשען; און איצט האָט דער קאַמפֿף צווישען זיי ביידען, וועלכער האָט געהאַלטען אין איין וואַקסען די גאַנצע צייט פֿון זיין לעבען, דערנרייכט אַן אמת טראַגישע שטופֿע. ווען ער איז געקומען פֿנים אל פֿנים מיט סאַלאַוויאַו'ן, וועלכער האָט אויף איהם אויס-געשאַסען און ניט געמראַפֿען דעם ערשטען מאָל, איז דער צאָר נאָך געווען מוטשיג גענוג צו ענטלויפֿען ניט אין אַ גלייכער ליניע, זאָנדערען זיגנאָג, בעת סאַלאַוויאַו האָט געהאַלטען אין איין שיסען אויף איהם; און אַזוי אַרום איז ער אָבעקומען בלויז מיט אַ לייכטען ריס אין פֿאַלמאָ. אין דעם טאָג פֿון זיין טויט האָט ער אויך בעוויזען ניט וועניג מוטשיג פֿנים אל פֿנים מיט אמת'ער געפֿאַהר פֿלעגט ער בלייבען אונערשראַקען, אָבער ער האָט תמיד געציטערט פֿאַר די שרעקענס-בילדער פֿון זיין אייגענע פֿאַנטאַזיע. איין מאָל האָט ער אויסגעשאַסען אויף זיין אַדיוטאַנט, בעת דער לעצטער האָט זיך פֿלוצלינג אַ ריהר געטהאָן, און אַלעקסאַנדער האָט געמיינט אַז ער געהט איהם דער'הרג'נען. בלויז אום צו רעטען זיין לעבען האָט ער איבערגעגעבען זיין גאַנצע קיזערליכע מאַכט צו מענשען, וועלכע האָבען זיך וועניג געקימערט אום איהם, אַבי אַנצוהאַלטען זייערע רייכע שמעלען. ער איז, אָהן צווייפֿעל, געבליבען געטריי צו דער מוטער פֿון זיינע קינדער, כאַטש ער האָט שוין דאַמאָלס געלעבט מיט דער פֿירסטין יורעווסקי-דאָלגאַרוקאָוואַ, און וועלכער ער האָט גלייך געהייראַט נאָך דער קיזערין'ס טויט.

„רעדט צו מיר ניט וועגען די קיזערינע; איך לייד צו פֿיעל“ — פֿלעגט ער פֿיעל מאָל זאָגען לאַרים מעליקאָו'ן. און דאָך האָט ער אין גאַנצען פֿערלאָזען די צאַרינע מאַריע, וועלכע איז איהם געווען אַזוי געטריי אין דער צייט, ווען ער איז געווען דער בעפֿרייער. ער האָט זי געלאָזען שטאַרבען אין דעם פֿאַלאַץ גאַנץ אליין, אַ בעריהמטער רוסישער דאָקטאָר, וועלכער איז יעצט טויט, האָט דערצעהלט זיינע פֿריינד, אַז ער, אַ פֿרעמדער, האָט שרעקליך געליטען צוועהענדיג די נאַכלעסיגקייט, מיט וועלכער די קיזערינע איז בעהאַנדעלט געוואָרען אין איהר לעצטע קראַנקהייט, — פֿערלאָזען פֿון די הויף-דאַמען, האָבענדיג ביי זיך בלויז צוויי פֿריינדיגען, וועלכע זיינען איהר געווען שטאַרק איבערגעגעבען. איהר מאַן דער קיזער, פֿלעגט איהר בלויז שענקען יעדען טאָג אַ קורצען אָפֿיציעלען וויזיט. געוואוינט האָט ער דערווייל אין אַן אַנדער פֿאַלאַץ.

ווען דער עקזעקוטיווער קאמיטעט האָט געמאַכט דעם ריזיקאַלישען שריט אויפֿצורייסען דעם ווינטער-פּאַלאַסט גופּא, איז אַלעקסאַנדער דער צווייטער געוואָרען זעהר פֿערצווייפֿעלט; ער האָט פֿערלאָרען דעם קאָפּף. ער האָט געגרינדעט אַ סאָרט דיקטאַטור, איבערגעבענדיג די גאַנצע מלוכה לאַרים מעליקאָוץ. דיווער גענע-אַל איז געווען אַן אַרמעניער, וועמען דער צאָר האָט שוין פֿריהער געהאַט איין מאַל איבערגעגעבען די גאַנצע דיק-טאַטאַרישע מאַכט, בעת די שוואַרצע פעסט האָט געהאַט אויסגעבראַכען אַרום דער וואַלגאַ. דייטשלאַנד האָט דאָן געסטראַשעט אַרויסצורופֿען איהרע טרופּען און שטעלען רוסלאַנד אונטער קאַראַנטין, אויב די פעסט וועט ניט איינגעשטילט ווערען. איצט, אַז אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט געזעהן אַז ער קען זיך ניט פֿערלאָזען אפּילו אויף זיין אייגענע ליב-גוואַרדיע, האָט ער זיך ווידער אַמאָהל איבערגעגעבען מיט ליב און לעבען צו לאַרים מעליקאָוץ. אזוי ווי דיווער גענעראַל איז געוועזען בעוואוסט אַלס ליבעראַלער, האָט דיווער שריט אָנגעצייגט אויף גוטע צייטען. מען האָט געקענט אין קורצען ערוואַרטען אַ נאַציאָנאַל-פֿערוואַמלונג צו שאַפֿען אַ קאָנסטיטוציאָן. אָבער אזוי ווי קיין נייער אַמענטאַט איז אויף'ן צאָר'ס לעבען ניט געמאַכט געוואָרען גלייך נאָך דער עקספּלאָזיאָן, איז דער צאָר געוואָרען אַביסעל שטייפֿער ביי זיך, און אין עטליכע מאָנאַט אַרום, נאָך איידער מעליקאָוץ האָט אָנגעהויבען עפעס צו טהאָן, איז ער שוין געוואָרען אויס מאַכער, נור בלויז אַן איינפֿאַכער מיניסטער. די אַפֿטע מעלאַנכאָלישע אַטאַקען, וועגען וועלכע איך האָב שוין פֿריהער גערעדט, בעת אַלעקסאַנדער דער צווייטער פֿלעגט האָבען שטאַרקע געוויסענסביסע איבער דעם רעאַקציאָנערען כאַ-ראַקטער פֿון זיין אימפעריע, זיינען יעצט געוואָרען פֿיעל געוואַלטיגער. ער פֿלעגט ויצען און וויינען שטונדען-ווייז, אין מעליקאָוץ פֿלעגט ווערען פֿערצווייפֿעלט. דאָן פֿלעגט ער אַ פֿרעג טהאָן דעם מיניסטער: „ווען וועט שוין אַ מאָל אייער קאָנסטיטוציאָנס-פּלאַן פֿערטיג ווערען?“ און בעת מעליקאָוץ האָט איהם אין אַ צוויי טעג אַרום מודיע געווען, אַז דער פּלאַן איז שוין פֿערטיג, האָט שוין דער קייזער געהאַט פֿערגעסען וועגען אַלעס. „האָב איך דען עפעס דערמאָנט מכּה דעם?“ פֿלעגט ער פֿרעגען — „צו וואָס? לאַמיר דאָס שוין ליעבער איבערלאָזען צו מיין נאַכפֿאַלגער, לאַז דאָס זיין זיין מתנה פֿאַר רוסלאַנד“.

ווען עס האָט זיך פֿערשפּרייט אַ סלּוך וועגען אַ נייע פֿערשווערונג, האָט ער ווידער זיך גענומען צו דער רעפֿאָרם-אַרבייט; נור אזוי שנעל, ווי עס איז אַלעס ווידער שטיל געוואָרען צווישען די רעוואָלוציאָנערען, האָבען זיינע רעאַקציאָנערע יועצים גלייך געקראָגען די אויבערמאַכט איבער איהם

און ער האָט אַלעס געלאָזען. ביים אַלמען. יעדע מינוט האָט מעליקאָוו ערוואַרטעט אַראָבגעזעצט צו ווערען.

אין פֿעברואַר 1881, האָט איהם מעליקאָוו מודיע געווען, אז דער עקזעקוטיווער קאָמיטעט האָט ווידער אַ מאָל געפלאַנט אַ פֿערשווערונג, וועלכע מען קען בשום אופן ניט אויסגעפֿינען. גלייך האָט אלעקסאַנדער דער צווייטער בעשלאָסען צוזאַמענצורופֿען דעלעגאַטען פֿון אַלע פֿראַווינצען. אזוי ווי ער איז אָבער געווען אונטער דעם איינדרוק, אז אויף איהם וועט פֿאַלען דער זעלבער גורל וואָס אויף לואיס דעם זעכצעהנטען, פֿלעגט ער אַנרופֿען די צוזאַמענשטעלונג פֿון דעלעגאַטען „די פֿערזאַמלונג פֿון בע-ריהמטהייטען“ פֿונקט ווי די, וועלכע איז פֿערזאַמעלט געוואָרען פֿון לואיס דעם זעכצעהנטען בעפֿאַר די נאַציאָנאַל אסעמבלי אין 1789. דער פלאַן האָט געוואַלט פֿאַרגעליינט ווערען פֿאַר'ן שטאַטס-ראַטה; אָבער דאָ האָט דער צאָר ווידער אַמאָל אָנגעהויבען חרטה צו קריעגען, ערשט אין דעם פֿריהמאָרגען פֿון דעם ערשטען מערץ 1881, נאָך די לעצטע אזהרה פֿון לאַרים מעליקאָוו, האָט ער ענדליך אַרויסגעגעבען דעם אוקאַו פֿאַרצולייגען דעם פלאַן פֿאַר'ן שטאַטס-ראַטה דעם קומענדען דאַנערסטאָג. דאָס איז געווען אין אַ זונטאָג; און לאַרים מעליקאָוו האָט איהם געבעטען ניט צו געהן אויף'ן פֿאַראַד דעם טאָג, אום אויסצומיידען אַן אַטענטאַט אויף זיין לעבען; אָבער ער האָט איהם ניט געהערט; ער האָט זיך געוואַלט זעהן מיט דער גרויס-פֿירסטין יעקאַטערינאַ (די טאָכטער פֿון זיין טאַטע העלענאַ פֿאוולאַוונאַ, וועלכע איז געווען איינע פֿון די פֿיהרער פֿון דער עמאַנציפּאַ-ציאָנס פֿאַרטיי אין 1861), און איהר בריינגען די פֿרעהליכע בשורה פֿון זיין בעשלוס.

מי דערזעהלט, אז ער זאָל איהר האָבען געזאָגט: „איך האָב מיך בעשלאָסען איינצובערופֿען אַ נאַציאָנאַל פֿערזאַמלונג“, דאָך איז דויער פֿערשפעטיגטער און ניט ווילענדיגער קאָמפּראַמיס ניט בעקאַנט געמאַכט געוואָרען. און אויף'ן וועג צוריק צום ווינטער-פֿאַלאַץ איז ער געצויטעט געוואָרען...

ווי אזוי דאָס האָט פֿאַסירט, איז בעוואוסט. אַ באַמכע איז געוואָרפֿען געוואָרען אונטער זיין אייזערנע קאַרעטע, עטליכע טשערקעסען זיינען פֿערוואונדעט געוואָרען. ריסאַקאָוו, וועלכער האָט די באַמכע געוואָרפֿען איז אויף דער שטעלע אַרעסטירט געוואָרען. דאָן, כאַטש דעם צאָר'ס קויטשער האָט איהם געבעטען ניט אַרויסצוגעהן פֿון דער קאַרעטע, וועלכע איז ניט געווען אזוי שטאַרק צושעדיגט, האָט ער דאָך זיך איינגעשפּאַרט דוקא אַרויסצוגעהן. ער האָט געפֿיהלט, אז זיין מיליטערישע ווירדע פֿאַרערט פֿון

איהב צו זעהן די פֿערוואנדעטע משערקעסען, אום ווי צו מרייסמען, פונקט ווי ער פֿלעגט מרייסמען די פֿערוואנדעטע אין דער טערקישער מלחמה, בעת אַ משוגענער אַנגריף אויף פֿלעוונאַ, וועלכער איז געווען אַ זיכערער דורכפֿאל פֿון אָנהויב אָן, איז געמאַכט געוואָרען לכּוּד ווין געבורטס-מאַג. דער צאַר איז צוגעגאַנגען צו ריסאַקאָוו'ן און האָט איהם עפעס געפֿרעגט; דערווייל האָט גרינעוויצקי, וועלכער איז געשמאַנען דערלעבען, געוואָרפֿען אַ צווייטע באַמבע צווישען זיך און דעם קיזער, אזוי אַז ביידע זאָלען צושמעטערט ווערען. ביידע האָבען זיי געלעבט בלויז עטליכע שטונדען.

דאָרט איז אַלעקסאַנדער דער צווייטער געלעגען אויף'ן שנעע אין אַ טייך בלוט, פֿערלאָזען פֿון יעדען איינציגען פֿון זיינע נאַכפֿאלגער! אַלע זיינען זיי פֿערשוואַנדען. קאַדעמען זיינען עס געווען, וועלכע צוריקגעהענדיג פֿון פּאַראַד, האָבען זיי אויפֿגעהויבען דעם גוס'ס'דיגען קיזער פֿון שנעע און איהם אַריינגעלייגט אין אַ שליטען, צודעקענדיג זיין ציטערדיגען קערפֿער מיט אַ קאַדעמסקען מונדיר און זיין הוילע קאַפּ מיט אַ קאַדעמסקע היטעל, און איינער פֿון די רעוואָלוציאָנערען, עמעליאַנאַף, וועלכער האָט געמראָגען אונטערן אָרם אַ באַמבע איינגעוויקעלט אין אַ פּאַפּיער, און וועלכער האָט אויף'ן שטעל געקענט אַרעסטירט און געהאַנגען ווערען, איז אויך צוגעלאָפֿען העלפֿען דעם פֿערוואַנדעטען מאַן. די מענשליכע נאַטור איז פֿול מיט אַזעלכע קאַנטראַסטען.

אזוי האָט זיך געענדיגט די טראַגעדיע פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטן טען'ס לעבען. דאָס פֿאַלק האָט ניט געקענט פֿערשטעהן, ווי אזוי עס איז מעגליך געווען, דאָס אַ צאַר, וועלכער האָט אזוי פּיעל אויפֿגעטהאָן פֿאַר רוסלאַנד, זאָל געפֿינגען זיין טויט דורך די הענד פֿון רעוואָלוציאָנערען. מיר, וואָס איד האָב געהאַט די געלעגענהייט צוצוהען די ערשטע רעאַקציאָנערע שריט פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען און זיין שטופֿענווייזע אַראַביזיקונג, מיר, וואָס איך האָב אַריינגעבליקט אין זיין קאַמפּליצירטען כאַראַקטער, — דער כאַראַקטער פֿון אַ געבוירענעם הערשער, וועמעס געוואַלדט האַמען זיינען בלויז אַביסעל געווען פֿערגלעט פֿון בילדונג, דער כאַראַקטער פֿון אַ מענשען, וועלכער בעזיצט מיליטערישע גאַלאַנטקייט, און וועמען עס פֿעהלט דאָך דער קוראזש פֿון אַ שטאַאַטס-מאַן, פֿון אַ מענשען מיט שטאַרקע ליידענדיג-שאַפֿטען און אַ שוואַכען ווילען, — מיר איז דאָס אַלעס פֿאַרגעקומען פּונקט, ווי איך וואָלט זעהן שעקספּיר'ס אַ דראַמע זיך ענטוויקלענדיג פֿאַר מייע אויגען מיט איהר אונפֿערמיידליך-טראַגישען סוף. זיין לעצטער אַקט איז פֿאַר מיר געווען אַנגעשריבען אין דעם מאַג, ווען איך האָב איהם געהערט

ריידען צו אונז, געענדיגטע אפיצירען, אום 13-טען יוני 1862, גלייך נאך דעם ווי ער האט פֿעראָרדענט די ערשטע הינריכטונגען אין פוילען.

די גרינדונג פֿון דער „היליגער ליעג“.

א שרעקליכע סומאמאכע האָט געהערש אין'ס קייזערליכען הויף אין פעטערסבורג. אַלעקסאַנדער דער דריטער, וועלכער איז אזוי אויך ניט געווען קיין גרויסער העלד, כאָמט ער וואָר זעהר גרויס און שטאַרק געבויט, האָט זיך בשום אופן ניט געוואָלט בעזעצען אין דעם ווינטער-פּאַלאַץ און האָט זיך נעבעך בעהאַלטען אין'ס שלאָס פֿון זיין ווידען, פּאָוועל דעם ערשטען, אין נאַמשינאָ. איך קען דיעזען אַלטען בנין, וועלכער איז געבויט ווי אַ פּעסטונג אַרומגערינגעלט מיט גראָבענס און וואַכט-טהורעמס, פֿון וועלכע סעקרעטנע טרעפּען פֿיהרען צום קייזער'ס צימער. איך האָב געד-זעהען דיזע פֿערבאַרגענע פּאַל-טהירען, דורך וועלכע מען האָט געקענט אַריינשליידרען דעם פֿיינד צווישען די שאַרפֿע פֿעלזען אונטען אין וואַסער; אויך די געדעהטע טרעפּען, וועלכע האָבען געפֿיהרט צו די אונטעראַרדישע טורמעס און צו אַ הייל, וועלכע האָט זיך געצויגען ביז אין טייך אַריין. אַלע פּאַלאַסטען פֿון פּאָוועל דעם גרויסען זיינען אויף אַזאַ אופן געבויט געוואָרען. צו דיזער צייט האָט מען געהאַלטען אין גראָבען אַן אונטער-אירדישער גאַלעריע, וועלכע איז געווען בעזאָרגט מיט אַמאָמאַטישע דראַמטען אום זי צו בעשיצען פֿון די רעוואָלוציאָנערע מינעס; דיזע גאַלעריע איז געמאַכט געוואָרען אַרום דעם אַנימאַשקאַוו פּאַלאַסט, אין וועלכען אַלעקסאַנדער דער דריטער האָט געוואוינט בעת ער איז נאָך געווען אַ נאַסלעדניק.

עס איז אויך געגרינדעט געוואָרען אַ סעקרעטנע געזעלשאַפֿט צו בעשיצען דעם צאַר. אַלערליי אַפיצירען זיינען אַריינגעצויגען געוואָרען אין דיזע געזעלשאַפֿט דורך אונגעהייער פֿערגרעסערטע געהאַלטען, אַבי זיי זאָלען זיך אונטערנעהמען פֿריוויליג דורכצושפּיאַנירען אַלערליי קלאַסען מענשען. דערביי זיינען אויך נאַטירליך פּאַרגעקומען זעהר קאָמישע סצענעס: צוויי אַפיצירען, ניט וויסענדיג, אַז זיי בעלאַנגען ביידע צו דיזעלכע ליעג, פֿלעגען זיך איינער דעם אַנדערען אַריינציהען אין אַ רעוואָלוציאָנערען געשפּרעך, פּאָהרענדיג צוזאַמען אויף אַ באַהן, און דערנאָך האָבען זיי זיך איינער דעם אַנדערען אַרעסטירט, אום נור אין לעצטען מאָמענט אויסצור-געפֿינען אַז זייער גאַנצע מיה איז געווען אַרויסגעוואָרפֿען פֿאַר'ן הונט. דיזע ליעג עקזיסטירט נאָך יעצט אין אַ מעהר אַפיציעלער פּאַרמע אונטער'ן

נאָמען „אַבראַנאַ“ (בעשיצונג), און פֿון צייט צו צייט שרעקען זיי איבער דעם צאַר מיט אַלערליי כלומרשט'דיגע סכנות, אום אויפֿצוהאַלטען זייער עקזיסטענץ.

נאָך אַ פֿיעל מעהר סעקרעטנע אָרנאַניזאַציען, — „די הייליגע ליעג“ — איז אין דער זעלבער צייט געגרינדעט געוואָרען אונטער די לייטונג פֿון דעם צאַר'ס ברודער, וולאָדימיר, מיט דעם צוועק צו בעקעמפֿען די רעוואָלוציאָנערען מיט אַלע מיטדען. איינע פֿון די עזעז מיטלען איז געווען צו ערמאָרדען די יעניגע ענטרוגענע רוסישע רעוואָלוציאָנערען, וועלכע מען האָט חושד געווען, אז זיי זיינען געווען די פֿיהרער פֿון די לעצטע פֿער-שווערונגען. איך בין געווען גערעכענט אַלס איינער פֿון זיי. דער גרויספֿירשט האָט שטאַרק געזידעלט די אָפֿיציערען פֿון דעם ליעג פֿאַר זייער פֿייגהייט, בעדויערענדיג וואָס עס געפינט זיך ניט קיין איינער פֿון זיי, וועלכער זאָל האָבען דעם מוטז צו ערמאָרדען אַזעלכע פּאָליטישע פֿליכטלינגע, און אַן אָפֿיציער, וועלכער איז געווען אַ פּאַזש צוואַמען מיט מיר, איז ערוועהלט געוואָרען פֿון דער ליעג אויסצופֿיהרען די עזעז ספעציעלע אַרבייט.

דער פֿאַקט איז, אז די רעוואָלוציאָנערען אין אויסלאַנד האָבען זיך גאָר ניט געמישט אין דער אַרבייט פֿון דעם עקזעקוטיווען קאָמיטעט אין פעטערסבורג. צוגעהן לייטען פֿערשווערונגען פֿון דער שווייץ אויס, בעת די, וואָס זיינען געווען אין פעטערסבורג האָבען געאַרבייט אונטער דער גרעס-טער לעבענס-געפֿאַהר, וואָלט געווען איינפֿאַך אַ משוגעת, און, ווי סעפּניאַק און איך האָבען שוין עטליכע מאַל געשריבען, קיינער פֿון אונז וואָלט ניט אָנגענומען די צווייפֿעלהאַפֿטע מיסיאָן אויסצואַרבייטען פֿלענער פֿון אויסלאַנד. אָבער, עס פֿערשטעהט זיך, אז אזוי האָט עס געפּאַסט דער פעטערסבורגער פּאָליציי צום רומעל, כדי צו קענען טענה'ן, אז זיי זיינען מאַכטלאָז צו בעשיצען דעם צאַר, מחמת אַלע פֿלענער ווערען אויסגעאַרבייט אין אויסלאַנד, און זייערע שפּיאָנען — איך ווייס עס גענוי — האָבען זיי צוגעשיקט רעפּאָרטען נאָך איבער גענוג מכוח די געוואַלדיגע אויסלענדישע געפֿאַהרען. סקאַבעלאָוו, דער העלד פֿון דער טערקישער מלחמה, איז אויך איינגעלאַדען געוואָרען זיך אָנצושליעסען אין די עזעז ליעג; אָבער ער האָט זיך ענטשיעדיגען ענטזאָגט. עס שמעלט זיך אַרויס פֿון לאַרים מעליקאָוו'ס איבערגעלאָזענע פּאַפּירען, אַ טהייל פֿון וועלכען אַ פֿריינד זיינער האָט פֿערפֿענטליכט אין לאַנדאָן, אז ווען אַלעקסאַנדער דער דריטער איז אַרויף אַרויף טראָהן און האָט נאָך אַליץ מורא געהאַט צוואַמענצורופֿען אַ נאַציאָנאַל-פֿערזאַמלונג, האָט סקאַבעלאָוו זאָגאַר פּאַרגעשלאָגען פֿאַר לאַרים מעליקאָוו'ן און גראַף איגנאַטיעוו („דער ליגערישער פּאַשאַ“, ווי די

קאנסטאנטינאָפּאָלער. דיפּלאָמאַטען פֿלעגען איהם רופֿען, צו אַרעסטירען אַלעקסאַנדער דעם דריטען און איהם צווינגען אונטערצושרייבען אַ קאַנ- סטיטוציאָנעלען מאַניפֿעסט; אָבער איגנאַטיעוו וואָל האָבען דיעזען פּלאַן איבערגעגעבען דעם צאַר; דערפֿאַר, וואָנט מען, האָט ער געקראָגען די שטעלע אַלס ערשטער מיניסטער.

אויב די רוסישע ליבעראַלען וואָלטען אַרויסגעצייגט דעם מינדעסטען מופּט אָדער קראַפּט פֿון אָרגאַניזירטע טהעטיגקייט צו יענער צייט, וואָלט אַ נאַציאָנאַל-פֿערוואַלונג זיכער צוואַמענגערופֿען געוואָרען. פֿון די זעלבע דאַקומענטען פֿון לאַרים מעליקאָוו קען מען זעהן, אז אַלעקסאַנדער דער דריטער איז געווען צופֿרידען, ביז אַ געוויסער צייט, אַזאָ פֿערוואַלונג צוואַמענגערופֿען. ער האָט געהאַט ביי זיך בעשלאָסען דאָס צו טהאָן, און ער האָט עס מודיע געווען זיין ברודער אויך. דער אַלטער ווילהעלם דער ערשטער האָט איהם אויך אונטערשטיצט אין דיעזען בעשלוס. נור ווען ער האָט דערזעהן, אז די ליבעראַלען טהוען גאַרניט בשעת די קאַמקאַוו-פּאַרטיי איז געווען. אזוי טהעמט אין דער קאָנסערוואַטיווער זייט, און דער פּאָליציי- מייסטער, אַנדערע, האָט איהם געהאַלטען אין איין איינריידען אויסצוקוילענען אַלע ניהיליסטען און אַנצייגען ווי אזוי דאָס קען געטהאָן ווערען — נור דאַן האָט אַלעקסאַנדער דער דריטער ענדליך בעשלאָסען צו ערקלעהרען, אז ער בלייבט זעלבסטהערשער פֿאַר אימער.

איך בין אויסגעוויזען געוואָרען פֿון דער שווייץ אויפֿן בעפֿעהל פֿון'ס פֿעדרעאַל-ראַטה עמליכע מאַנאַט נאָך אַלעקסאַנדער דעם צווייטענס טוידט. דעם אמת וואָנענדיג, האָב איך צו דער שווייץ קיין טענות נישט געהאַט. אָנגעגריפֿען פֿון די מאַנאַרכישע קעניגרייכען דערפֿאַר וואָס זי איז דער מקום מקלט פֿון אַלע פּאָליטישע פֿערברעכער, און געסטראַשעט פֿון דער רוסישער אָפּיציעלער פרעסע מיט אַן אַלגעמיינער אויסוויזונג פֿון די שווייץ- צאַרישע גובערנאַנטקעס, וועלכע וויינען צאָהלרייך אין רוסלאַנד, האָט די שווייץאַרישע רעגירונג געמוזט צוליעבטהאָן דער רוסישער פּאָליציי, לכל הפּחות מיט אַזאָ קלייניגקייט, ווי אַרויס צו טרייבען אַזעלכע חברה לייט ווי איך פֿון איהר מדינה. אָבער איך בעדויער זעהר, שוין צוליעב די שווייץ גופּא, וואָס אַזאָ מין שריט איז געמאַכט געוואָרען. דאָס האָט בעשטעטיגט די נאַרישע טהעאָריע פֿון „פֿערשווערונגען געמאַכט אין דער שווייץ“, און עס איז געווען אַן ערקלעהרונג פֿון שוואַבקייט, מיט וועלכער איטאַליען און פֿראַנקרייך האָבען זיך גלייך בענוצט. מיט צוויי יאָהר שפעטער, בשעת זשול פֿערי האָט פֿאַרגעשלאָגען איטאַליען און דייטשלאַנד די צושטיילונגן פֿון דער שווייץ, איז זיין אַרגומענט אַוראי געווען, אז די שווייץ האָט אַליין

מורה געווען, אזוי איז „דער הויפט פלאץ פֿון אינטערנאציאנאלע קאָנס-פיראציעס“. דיעזער ערשטער קאָמפראָמיס האָט געפֿיהרט צו נאָך מעהר חוצפה'דיגע פֿאָדערונגען, און האָט בלי ספק געשטעלט די שווייץ אין אַ פֿיעל מעהר אָבהענגיגע לאַגע, ווי זי וואָלט זאָנסט געווען.

דער אויסווייוונג'ס-בעפֿעהל איז מיר איבערגעגעבען געוואָרען, גלייך נאָכדעם ווי איך בין צוריק געקומען פֿון לאַנדאָן, וואו איך האָב בייגעוואָהנט דעם אַנאָרכיסטישען קאָנגרעס פֿון יולי 1881. נאָך'ן קאָנגרעס בין איך פֿערבליבען עטליכע וואָכען אין ענגלאַנד, שרייבענדיג די ערשטע אַרטיקלען איבער רוסישע אַנגעלעגענהייטען פֿון אונזער שטאַנדפונקט אויס, פֿאַר דעם „ניוקאָסטל קראַניקל“. די ענגלישע פרעסע איז צו יענער צייט געווען דער ווידער-קול פֿון קאָטקאָף און די רוסישע זשאַנדאַרמערע, — און איך בין געווען מלא שמחה, בעת הער יאָזעף קאָהען האָט מיר בעוויליגט פֿלאַץ אין זיין צייטונג פֿיר מיינע אידעען.

איך בין נאָר וואָס געהאַט אַהיים געקומען זיך זעהען מיט מיין פֿרוי אין די הויכע בערג, וואו זי האָט געוואוינט, לעבען די הויז פֿון עלזעע רעקל, ווען מי האָט מיר געגעבען דעם אוקאז צו געהן ווייטער. מיר האָבען אַוועקגעשיקט די עטליכע פֿעקלעך וואָס מיר האָבען פֿאַרמאָגט, צו דער נאָהענטסטער באַהן סטאַציאָן און אַליין זיינען מיר אַוועק צו-פֿוס קיין איגערל, געניעסענדיג צום לעצטען מאָל דאָס נאַטור-בילד פֿון די בערג, וועלכע מיר האָבען אַזוי געליעבט. מיר האָבען דורכגעקרייצט די בערג, זיי דורכשניידענדיג אַזוי, אַז מיר זאָלען זיך איינשפּאַרען וועג, און מיר האָבען געלאַכט זעהענדיג, אַז אַנשטאָט קירצען דעם וועג, האָבען מיר גאָר לאַנגע קרומע וועגען כּעפֿאַר אונז; און בעת מיר זיינען געקומען צום סאַמע טהאַל, האָבען מיר ערשט איבער'ס-נייע געמוזט דורכוואַנדערען דעם שטויביגען וועג. דער קאָמישער צופֿאַל, וועלכער יאַוועט זיך תּמיד אונטער אַזעלכע אומשמענדען, איז דעם מאָל געקומען פֿון אַן ענגלישע דאַמע. אַ רייך-גע-קליידעטע מאַראַס, אַנגעלעהנט אויף'ן שולטער פֿון אַ העררען אין אַ גע-דונגענע קאַרעטע, האָט צוגעוואָרפֿען עטליכע ביכלעך צו די צוויי אַרעס-געקליידעטע טרעמפּס, פֿערבייפֿאַהרענדיג פֿאַר ביי זיי. איך האָב אויפֿגעהויבען די הייליגע שמות פֿון שטויב. דאָס איז אפנים געווען איינע פֿון די וואָס גלויבען, אַז זיי זיינען קריסטען, און האַלטען עס פֿאַר זייער חוב צו פֿערשפּרייטען הייליגע שריפֿטען צווישען די „אפיקורסישע אויסלענדער“.

דיינקענדיג, אַז מיר וועלען וואַהרשיינליך בעגעגענען די הייליגע פֿרוי אויף'ן וואַגאַל, האָב איך אויפֿגעשריבען אויף איינעם פֿון די ביכלעך דעם בעקאַנטען פּסוק מכה וואָס ס'זעט פֿאַרקומען מיט די רייכע אין גאָמ'ס מלוכה אויף'ן

הימעל, און עהנליכע פאסענדע פסוקים פֿון דער ביבעל מכח די פֿאַרזעער' וועלכע זיינען די דם שונאים פֿון אמת'ן קריסטענטהום. יוען מיר זיינען אָנגעקומען קיין איגעל, האָט זיך די דאַמע אונטערגעלעהנט איהר פֿרומע האַרץ מיט אַ היבשע פֿאַרזיע מאכלים אין דער קאַרעטע. זי האָט הפנים מעהר הנאה געהאַט צו רייזען אין דעם אָפֿענעם פֿאַיעמאַן, ווי אין די געשיקטע וואַגאַנען, פֿאַהרענדיג אין דעם הערליכען טהאַל אויף דער פֿרישער שמעקענדער לופֿט. איך האָב איהר גאַנץ העפֿליך צוריקגעגעבען איהרע ספרים, איהר זאָגענדיג, אַז איך האָב צו זיי נאָך צוגעפֿיגט אַ סך פסוקים, וועלכע זי וועט געפֿינען ניצליך פֿאַר איהר אייגענע בעלעהרונג. זי האָט ניש געוואוסט צו זי זאָל אויף מיר אַרויפֿפֿאַלען מיט אַ גרימצאַרען, אָדער זי זאָל מקבל זיין איהר חלק מיט קריסטליכע געדולד. איהרע אויגען האָבען אויסגעדריקט ביידע געפֿיהלען, איינס נאָך'ס אַנדערע מיט געוואלדיגער שנעלקייט.

מיין פֿרוי האָט געהאַלטען ביין בעלייגען עקזאַמען אין דער זשענעווער אוניווערזיטעט פֿון'ס וויסענשאַפֿטליכען פֿאַקולטעט, און מיר האָבען דאָרום זיך בעזעצט אין אַ קליין שמעטעלע אין פֿראַנקרייך, טהאַגאַן, ניש ווייט פֿון דער זשענעוואַ אָזעראַ. דאָרט זיינען מיר פֿערבליבען עטליכע מאָנאַט. וואָס אַנבעלאַנגט צום שוויטעס-אורטהייל פֿון דער הייליגער ליעג, איז מיר אָנגעקומען אַ ידיעה וועגען איהם פֿון איינעם פֿון די העכסטע בעאַמטע פֿון רוסלאַנד. אפילו דער נאָמען פֿון דער פֿרוי, וועלכע איז געשיקט גע- וואָרען פֿון פעטערסבורג קיין זשענעוואַ אַן דער שפיצע פֿון דיעזער פֿערשווערונג געגען מיין פֿערזאָן, איז מיר אויך בעקאַנט געמאַכט געוואָרען. איך האָב אַלזאָ איינפֿאַך מיטגעטהיילט דעם פֿאַקט און די נעמען דעם זשענעווער קאַרעספּאַנדענט פֿון דער לאַנדאַנער „טיימס", איהם בעטענדיג זיי צו פֿערעפֿענטליכען אויב עס וועט עפעס פֿאַסירען מיט מיר, און איך האָב אָנגעשריבען אַ נאָטיץ אין „לאַ רעוואָלטע" מכוח דעם. דאָס אָבגעטהאַן, האָט מיך די גאַנצע מעשה מעהר ניש געקימערט, מיין פֿרוי האָט דאָס אָבער ניש בעטראַכט מיט זאַ לייכטען געמיטה, און די גוטע בויערען-פֿרוי, מאַראַם סאַנסאָ, וועלכע האָט אונז געהאַלטען אין לאַזשי אין טהאַגאַן, און וועלכע האָט אויסגעפֿונען פֿון דער פֿערשווערונג געגען מיר פֿון אַ נאַנץ אַנדערער קוועלע (דורך איהרע אַ שוועסטער, וועלכע איז געווען אַן אַמם אין דער פֿאַמיליע פֿון אַ רוסישען שפּיאַן), האָט מיך געהויט ווי אַן אויג אין קאַפֿ. איהר הייזעל איז געווען אויסערען שטאַדט, און ווען איך פֿלעג געהן אין שטאַדט אַריין אויף דער נאַכט — אַמאָל אום אָבצוואַרטען מיין פֿרוי ביין וואַקזאַל — האָט זי תמיד געהאַט אַ תירוץ מיך צו לאָזען בעגלייטען

פון איהר מאן מיט א לאטערנע. „אָט ציהט זשע בלויז אויף איין רגע'לע מאַסיע קראַפּאַטקין“, פֿלעגט זי זאָגען; „אָט געהט גראַדע מיין מאַן אין זעלבען וועג עפעס איינקויפֿען, און ווי איהר ווייסט, טראַגט ער דאָך תמיד מיט זיך אַ לאַטערנע!“ אָדער אַ ניט, פֿלעגט זי אונטערשיקען איהרען אַ ברודער ער זאָל מיר נאָכגעהן פֿון דער ווייטענס, אום איך זאָל איהם ניט זעהן.

צוריק נאָך לאַנדאָן.

אין אַקטאָבער אָדער נאָוועמבער 1881, גלייך נאָכדעם ווי מיין פֿרוי האָט געענדיגט איהר עקזאמען, האָבען מיר זיך איבערגעצויגען פֿון טהאָנאָן קיין לאַנדאָן, וואו מיר זיינען פֿערבליעבען קנאפע צוועלף מאָנאַט. פֿון יענער צייט זיינען ניט פֿיעל יאָהרען פֿאַראַיבער, און דאָך קען איך זאָגען אז דער אינטעלעקטועלער לעבען פֿון לאַנדאָן און פֿון גאַנץ ענגלאַנד איז דאָן געווען גאַנץ אַנדערש פֿון דעם וואָס ער איז געוואָרען אַביסלעע שפעטער. אלע ווייסען אז אין די פֿערציגער יאָהרען איז ענגלאַנד געשטאַנען כמעט אַן דער שפיצע פֿון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג פֿון אייראָפּאַ; אָבער אין די רעאַקציאָנס-יאָהרען, וועלכע האָבען נאָכגעפֿאַלגט, איז די גרויסע בעוועגונג, וועלכע האָט געמאַכט אַ טיעפֿען רושם אויף די אַרבייטער קלאַסען, און אין וועלכער אלעס וואָס ווערט איצטער פֿאָרגעבראַכט אַלס וויסענשאַפֿטליכער אָדער אַנאַרכיסטישער סאָציאַליזמוס, איז שוין דאַמאָלסט געזאָגט געוואָרען, געקומען צו אַ שטילשטאַנד. אלעס איז פֿערגעסען גע- וואָרען אין ענגלאַנד ווי אויך אין גאַנץ אייראָפּאַ, און דאָס וואָס די פֿראַנצויזישע שרייבער רופֿען אָן „די דריטע ערוואַכונג פֿון פֿראַלעמאַריאַט“, האָט זיך נאָך ניט געהאַט אָנגעהויבען אין ענגלאַנד.

די אַרבייט פֿון דער אַגריקולטור קאָמיסיאָן פֿון 1871, די פֿראַפּאַ- גאַנדאַ צווישען די לאַנד-אַרבייטער, און די פֿריהערדיגע אַגיטאַציאָן פֿון די קריסטליכע סאָציאַליסטען האָבען זיכערליך עטוואָס בייגעטראָגען אַבזוראַמען דעם וועג; אָבער דער אויסברוך פֿון דער סאָציאַליסטישער כוואַליע, וועלכער איז געקומען נאָך דער אַרויסגאַבע פֿון הענרי דזשאָרדזשעס „פֿראַגרעס און פֿאָווערטי“ האָט נאָך ניט געהאַט שטאַטגעפֿונען.

דעם יאָהר וועלכען איך האָב דאָן פֿערבראַכט אין לאַנדאָן, איז געווען אַ יאָהר פֿון אַמת'ן גלות. פֿאַר דעם מענשען, וועלכער האָט געהאַט פֿאַרטגעשריטענע סאָציאַליסטישע אידעען, איז דאָרט ניט געווען עננוג לופֿט

צו אַטהעמען. ס'איז נאָך דאָרט ניט געווען קיין סימן פֿון דער לעבעדיגער סאָציאליסטישער בעוועגונג, וועלכע איך האָב געטראָפֿען אזוי שטארק ענטוויקעלט אין 1886, בשעת איך בין צוריקגעקומען קיין ענגלאַנד. פֿון בוירנס, טשעמפיאָן און האַרדי האָט מען נאָך דעמאָלט ניט געהערט; די גאַביאַנער האָבען נאָך ניט עקזיסטירט; מאָרריס האָט זיך נאָך ניט געהאט ערקלעהרט פֿאַר אַ סאָציאליסט; און די יוניאָנס, וועלכע זיינען אין לאַנדאָן געווען בעשרענקט אויף בלויו עטליכע פֿרווילעגירטע פֿאַכען, זיינען געווען פֿינדליך צום סאָציאליזמוס. די איינציגע טהעטיגע און אויסגע- שפּראַכענע פֿאַרשטעהער פֿון דער סאָציאליסטישער בעוועגונג זיינען געווען היינרמאַן און זיין פֿרוי מיט עטליכע אַרבייטער אַלס זייערע אַנהיינגער. אין יעסען 1881, האָבען זיי געהאַט אָבגעהאַלטען אַ קליינעם קאָנגרעס, און מיר האָבען געפֿלעגט אין שפּאַס זאָגען — אָבער עס איז געווען ניט ווייט פֿון אמת — אַז מרס, היינרמאַן האָט עמפֿאָאָנגען דעם גאַנצען קאָנגרעס ביי זיך אין הויז. נאָך מעהר, די מעהר אָדער וועניגער סאָציאליסטיש- ראַדיקאַלע בעוועגונג, וועלכע איז אָהנע צווייפֿעל פֿאַרגעקומען אין די מענשליכע מחות, האָט זיך ניט אַרויסגעוויזען פֿראַנק און עפֿענטליך.

יענע נשקשהדיגע צאָהל געבילדעטע מענער און פֿרויען, וועלכע זיינען ערשינען אין די עפֿענטליקייט מיט פֿיער יאָהר שפּעטער, און אָהנע זיך אַרויסצוגעבען אַלס סאָציאליסטען, פֿלעגען זיך בעטהייליגען אין פֿערשיעדענע בעוועגונגען פֿאַר דעם וואָהלוין און די אויפֿקלעהרונג פֿון די מאַסען, און וועלכע האָבען איצט בעשאַפֿען כמעט אין אַלע שטעט פֿון ענגלאַנד און אין שאַטלאַנד אַ גאַנץ נייעם ראַדיקאַליזמוס און אַ נייע געזעל- שאַפֿט פֿון רעפֿאָרמערס, — יענע מענער און פֿרויען האָבען זיך נאָך דאַמאָלס ניט געלאָזט זעהן. געווען זיינען זיי נאַטירליך; זיי האָבען געדיינקט, זיי האָבען זיך אויסגעשפּראַכען; אַלע עלעמענטען פֿון אַ ווייט פֿערשפּרייטעטע בעוועגונג האָבען שוין עקזיסטירט; אָבער ניט געפֿינענדיג יענע צוציהונגס- צענטערס, וועלכע די סאָציאליסטישע גרופּען זיינען שפּעטער געוואָרען, זיינען זיי פֿערלאָרען געוואָרען אין דער מאַסע; אָדער זיי האָבען זיך ניט געקאַנט איינס דאָס אַנדערע, אָדער זיי זיינען אַליין נאָך ניט געווען זעלבסט בעוואוסט.

משייקאָוסקי איז דאַמאָלס געווען אין לאַנדאָן, און ווי אין די פֿרי- הערדיגע יאָהרען, האָבען מיר אָנגעהויבען אַ פֿראַפּאָאָנדאַ צווישען די אַרבייטער. מיט דער הילפֿע פֿון עטליכע ענגלישע אַרבייטער, מיט וועלכע מיר זיינען בעקאַנט געוואָרען ביין קאָנגרעס פֿון 1881, אָדער וועלכע זיינען צוגעצויגען געוואָרען צום סאָציאליזמוס דורך די פֿערפֿאַלגונגען פֿון

׳אָהאַן מאַסם, האָבען מיר זיך בעגעבען אין די ראַדיקאַלע קלובס, ריידענדיג איבער רוסישע אַנגעלעגנהייטען, איבער די בעוועגונג פֿון אונזער יוגנד אין פֿאַלק, און איבער׳ן סאַציאַליזמוס בכלל. מיר האָבען געהאַט לעכערליך קליינע פּובליקום׳ס, ועלטען מעהר ווי אַ טוצען מענשען. פֿון זייט צו זייט פֿלעגט אויפֿשמעהן אַ גרייז-גרויער טשאַרטיס פֿון די צוהערער און אונז זאָגען, אַז אַלעס וואָס מיר ווילען איז שוין געפרעדיגט געוואָרען מיט פֿערציג יאָהר פֿריהער, און איז דאָן בעגריסט געוואָרען מיט ענטהער-וואַמוס פֿון מאַסען אַרבייטער, נאָר איצטער איז אַלעס טויט, און ס׳איז ניטאָ קיין האַפֿנונג די בעוועגונג איבער׳ס ניי לעבעדיג צו מאַכען.

ה' היינדרמאן האָט נאָר וואָס געהאַט אַרויסגעלאָזען זיין פֿראַכטפֿאַלע דאַרלעגונג פֿון מאַרקסיסטישען סאַציאַליזמוס אונטער דעם נאָמען „ענגלאַנד פֿאַר אַלעמען“, און איך געדיינק, ווי איין טאָג אין זומער 1882, האָב איך איהם ערנסט געראַטהען אַרויסצוגעבען אַ סאַציאַליסטישע זייטונג. איך האָב איהם דערצעהלט מיט וועלכע שוואַכע כחות מיר האָבען גענומען אַרויס-געבען „לאַ רעוואָלטע“, איך האָב פֿאַראויסגעזאָגט אַ זיכערען ערפֿאָלג, אויב ער וועט נאָר מאַכען אַן אַנהויב. אָבער דער צושטאַנד איז דאַמאלס געווען אַזעלכער, אַז אפילו ער האָט געהאַלטען די אונטערנעהמונג פֿאַר אונמעגליך ביז וואַנען עס וועט ניט זיין די מיטלען מיט וועלכע מו זאָל קענען דעקען די הוצאות. ס׳קען זיין ער איז געווען גערעכט; אָבער בשעת ער האָט מיט דריי יאָהר שפּעטער אַרויסגעלאָזען „רושאַסטיס“, האָבען זי די אַרבייטער הערצליך אונטערשטיצט, און אין אָנפֿאַנג פֿון 1886 זיינען געווען דריי סאַציאַליסטישע זייטונגען, און די סאַציאַל דעמאָקראַטישע פֿעדעראַציאָן איז געווען אַן איינפֿלוסרייכע קערפּערשאַפֿט.

אין זומער 1882 האָב איך גערעדט אין אַ געבראָכענעם ענגליש, פֿאַר די דורהעם קוילען-אַרבייטער אויף זייער יאָהרעספֿערזאַמלונג; איך האָב געהאַלטען פֿאַרטרגע אין ניו-קאָסטל, גלאַזגאָו און עדינבורג איבער די רוסישע בעוועגונג, און בין עמפֿאָאָנגען געוואָרען מיט ענטהוואַמוס; מאַסען אַרבייטער פֿלעגען שרייען הורראַ פֿאַר די ניהיליסמען, נאָך׳ן מיטינג אויף׳ן נאַם. אָבער מיין פֿרוי און איך האָבען זיך געפֿיהלט אַזוי איינזאַם אין לאַנדאָן, אונזער מיה צו ערוועקען אַ סאַציאַליסטישע בעוועגונג האָט געשיינט אַזוי האַפֿנונגסלאָז, אַז אין 1882 האָבען מיר ווידער אַמאָל בעשלאָסען זיך צו בעזעצען אין פֿראַנקרייך. מיר וואַרען זיכער אַז אין פֿראַנקרייך וועל איך אין אַ קורצע זייט אַרעסטירט ווערען, אָבער מיר פֿלעגען אַפֿט זאָגען איינער צום אַנדערען, „שוין גלייכער אַ פֿראַנצויזישער געפֿענגניס ווי דייער קבר.“ די מענשען וואָס ריידען תמיד פֿון דער „קריכעדיגער“ עוואָלוציאָן

זאלען שטודירען די ענטוויקלונג פֿון סאָציאליזמוס אין ענגלאַנד. עוואָלוציאָן
איז לאַנגזאַם, אָבער איהר גאַנג איז ניש תמיד ענאַל. זי האָט איהרע
צייטען פֿון שלעפֿע־ריגקייט און איהרע צייטען פֿון פֿלוצליכען פראַגרעס.

די אונטערהאַנדלונג פֿון אינגאטיעוו מיט'ן איספּאַליטיעלנעס קאָמיטעט.

ווידער אַמאַל האָבען מיר זיך בעזעצט אין טהאַנאָן, אין לאַזשי מיט
מאַדאַם סאַנסאָ. מיין ווייבס אַ ברודער, וועלכער איז געווען אין דער לעצטער
שטופֿע פֿון שווינדזוכט, איז געקומען אין די שווייץ, און האָט אויך געוואוינט
מיט אונז צוואַמען.

אַזוי פֿיעל רוסישע שפּיאַנען ווי איך האָב געזעהן אין די צוויי מאָנאַט
וואָס איך בין געווען אין טהאַנאָן האָב איך נאָך צייט איך לעב ניש געזעהן.
קודם כל, קוים האָבען מיר אַרײַנגעצויגען אין אונזער דירה, האָט גלייך אַ
פֿערדעכטיגער פּערוואָן, וועלכער האָט זיך אָנגעגעבען פֿאַר אַן ענגלענדער,
אַבגעדרונגען די אַנדערע העלפֿט הויז, זיך געבענדיג די מיה אַרײַנצוקומען
אונטער יעדען מין אויסרייר. איך קען מיר פֿאַרשטעלען וואָס פֿאַר אַ
וואונדערליכע רעפּאַרטען זיי האָבען געשריבען. אַ שפּיאַן מוז רעפּאַרטען.
אַז ער זאָל בלוזי זאָגען, אַז ער איז געשטאַנען אַ גאַנצע וואָך אין גאַס און
האַט קיין סעקרעטנעס ניש בעמערקט, וועט ער גלייך אדער קריגען קלע-
נערען געהאַלט אָדער אין גאַנצען אוועקגעשיקט ווערען.

דאַמאַלס איז עס געווען די גאַלדענע צייט פֿאַר די רוסישע טאַינע
פּאָליציי. אינגאטיעף'ס פּאָליטיק האָט געבראַכט פֿרוכט. עס זיינען געווען אַ
צוויי דריי פּאָליצייסקע קעפּערשאַפֿטען, וועלכע האָבען קאַנקורירט איינס
מיט דאָס אַנדערע, און אַלע האָבען זיי געהאַט וויפֿיעל געלד זיי האָבען
נור געוואָלט, און זיי פֿלעגען אַנפֿיהרען די גרעסטע אינטריגען. דער פּאָל-
קאָונויק סודייקין, למשל, דער הויפט פֿון איינע פֿון די אַבטהיילונגען, —
אינטריגירענדיג מיט אַ געוויסען דענאָיעף, וועלכער האָט איהם נאָכאַלעמען
געטויטעט, — האָט גע'מסר'ט אינגאטיעף'ס שפּיאַנען פֿאַר די זשענעווער
רעוואָלוציאָנערען, און האָט געאַפּפּערט די טעראָריסטען אין רוסלאַנד אַלע
געלעגענהייטען צו הרג'ענען דעם מיניסטער דער אינערען, גראַף טאַלסטאָי,
און דעם גרויספֿירסט וולאַדימיר בעמערקענדיג דערביי, אַז ער אליין וואָלט
דאָן ערוועהלט געוואָרען אַלס מיניסטער, מיט דיקטאַטאָרישער מאַכט און
דער צאַר וואָלט דאָן געווען אין גאַנצען אין זיינע הענד. די עזע טהעטיגקייט

פֿון דער רוסישער פּאָליציי האָט זיך שפּעטער אַביסעל געענדיגט מיט דעם אוועק'גנב'ענען פֿון'ס פּרינץ פֿאָן באַטענבערג פֿון בולגאַרען.

די פֿראַנצויזישע פּאָליציי האָט אויך געקוקט מיט אַלע אויגען. די פֿראַנצױזישע װאָס פֿאַר עסקים האָט ער אין מאַנאַן? "האַט זיי ניט געלאָזען רוהען. איך האָב ווייטער רעדזשירט „לאַ רעוואָלמע" און האָב מיטגעאַרבייט פֿאַר די ענציקלאָפּעדיאַ כרימאַניקאַ און דעם „ניוקאַסטל קראַניקעל". אַבער וואָס פֿאַר אַ רעפּאָרטען האָט מען געקענט מאַכען דערפֿון?

איינמאַל האָט דער לאַקאַלער זשאַנדאַרם אָבגעשטאַמעט אַ בעזוך מיין בעל-הבית'טע. ער האָט געהערט אין גאַס דאָס רוישען פֿון אַ מאַשין, און האָט געוואַלט רעפּאָרטען, אַז איך האָב אין הויז אַ סעקרעטנע דרוק-מאַשין, ער איז אַלאָ געקומען אין מיין אַכוועזענהייט און האָט געבעטען ביי דער בעל-הבית'טע זי זאָל איהם ווייזען די דרוקעריי. זי האָט געענטפֿערט אַז קיינע מאַשינען ווײַנען ניטאָ, און האָט בעמערקט, אַז עס קען זײַן אַז ער האָט געהערט דעם גערויש פֿון איהר נעה מאַשין. אַבער ער האָט זיך ניט געלאָזען אוועקמאַכען מיט אַזאַ פּראָזאַאישען תירוץ און האָט פּשוט געזוואונגען די ווירטין, נעהען אויף דער מאַשין, זיך צוהאַרבענדיג פֿון אינעווייניג און פֿון אויסענווייניג און צו זײַן זיכער, אַז דאָס רוישען וואָס ער האָט געהערט איז געווען דאָס ועלבע וואָס ער הערט איצטער.

„וואָס טוהט ער דעם גאַנצען טאַג?" האָט ער געפֿרעגט.

„ער שרייבט."

„ער שרייבט דאָך נישט דעם גאַנצען ליעבען טאַג."

„ער זעגט האַלץ אין גאַרטען מיטאַנצייט, און אַרום פֿיער, פֿינף אַ

זייגער געהט ער שפּאַצירען". דאָס וואָר אין גאַוועמבער.

„אָהא, איך פֿערשטעה שוין! ווען עס ווערט דונקעל?" און ער האָט ביי

זיך אין ביכעל פֿערצייכענט, ער געהט קיינמאַל ניט אַרויס סיידען ביי נאַכט."

איך האָב מיר נאָך דאַמאַלס נישט געקענט ערקלעהרען וואָס דיזע

ספּעציעלע בעוואַונג פֿון די רוסישע שפּיאָנען בעדייטעט. אַבער עס האָט

וואַהרשיינליך געמוזט האַבען אַ שיכות מיט דעם פֿאָלגענדען, ווען אינגאַטיעף

איז ערוועהלט געוואָרען ערשטער מיניסטער, איז ער געפֿאַלען אויף אַ נייעם

פּלאַן. ער האָט אוועקגעשיקט אַ מאַסע שפּיאָנען אין די שווייץ, און איינער

פֿון זיי האָט זיך גענומען אַרויסגעבען אַ צייטונג, וועלכע האָט ביז צו אַ

געוויסער שמופֿע אַגיטירט פֿאַר די פֿערברייטונג פֿון דער פּראָווינציעלער

זעלבסטערנירונג אין רוסלאַנד; אַבער איהר הויפט צוועק וואָר צו בעקעמ-

פֿלען די רעוואָלוציאָנערען, און צוזאַמענצוגעהמען אונטער איהר באַנער אַלע

פֿליכטלינגע, וועלכע האַבען ניט סימפּאַטיוירט מיט'ן טערראָריזמוס. דאָס

איז נאמירליך געווען א מיטעל ארויסצורופען א שפאלטונג. דאן, בעת כמעט אלע מיטגלידער פֿון דעם עקזעקוטיווען קאָמיטעט וואָרען שוין אַרעסטירט, און עמליכע פֿון זיי זיינען געווען ענטלאָפֿען קיין פֿאַריו, האָט איגנאַטיעף געשיקט אַן אַגענט און האָט פֿאַרגעשלאָגען שלום. ער האָט פֿערשפּראַכען, אַז עס וועלען נישט מעהר זיין קיין הינריכטונגען איבער די פֿערשווערונגען פֿון דער צייט פֿון אלעקסאַנדער דעם צווייטען'ס הערשאַפֿט, אפילו ווען די וואָס זיינען אַנטלאָפֿען זאָלען אַריינפֿאלען צו דער פֿאַליציי אין די הענד; אַז טשערנישעווסקי וועט בעפֿרייט ווערען פֿון סיביר; און אַז אַ קאָמיסיע וועט ערוועהלט ווערען צו רעוידירען די פּראָצעסען פֿון אַלע די, וועלכע זיינען פֿערשיקט געוואָרען קיין סיביר אויף אַדמיניסטראַטיוונעם אופן. פֿון זיין זייט, זאָל דער עקזעקוטיווער קאָמיטעט צוזאָגען, אַז ער וועט נישט מאַכען קיין אַטענטאָם אויפֿן צאַר ביו איבער די קאָראָנאַציע. דער קאָנטי-ראַקט איז געשלאָסען געוואָרען אין פֿאַריו און איז פֿון ביידע זייטען נישט געבראַכען געוואָרען. די טעראָריסטען האָבען זיך צוריקגעהאַלטען. קיינער איז נישט הינגעריכטעט געוואָרען פֿאַר אַנטהייל געהמען אין פֿריהערדיגע פֿערשווערונגען; די, וואָס זיינען שפּעטער אַרעסטירט געוואָרען אויף דיזע בעשולדיגונג זיינען איינגעקערקערט געוואָרען אין דער רוסישער באַסטיל שליסעלבורג, פֿון וואָגען מי האָט פֿון זיי קיין וואָרט נישט געהערט 15 יאָהר, און וואו דאָס רוב געפֿינט זיך ביו אויף היינטיגען טאָג. טשערנישעווסקי איז צוריקגעבראַכט געוואָרען פֿון סיביר, און איז געהאַלטען געוואָרען אין אַסטראַכאַן, וואו ער איז אָנגעשניטען געוואָרען פֿון גאַנצען אינטעלעקטועלען לעבען פֿון רוסלאַנד, און אין אַ קורצע צייט אַרום געשטאַרבען. אַ קאָמיטעט איז הויך דורך סיביר, בעפֿרייענדיג מאַנכע פֿאַליטישע, און בעשטימענדיג טערמינען פֿאַר די איבריגע. מיין ברודער אלעקסאַנדער האָט פֿון איהר געקראָגען נאָך אַ צוגאַב פֿון פֿינף יאָהר סיביר.

ווען איך בין געווען אין לאַנדאָן, אין 1882, האָט מען מיר איין מאל מדיע געווען, אַז אַ מאַן וועלכער איז אַן עכטער אַגענט פֿון דער רוסישער רעגירונג, און קען דאָס מיר איבערצייגען, וויל מיט מיר מאַכען אַ משא ומתן. „זאָגט איהם אַז אויב ער וועט אַריינקומען צו מיר אין הויז וועל איך איהם אַראָכטוואַרפֿען פֿון אַלע טרעפּען“, איז געווען מיין תשובה. דער רעזולטאַט דערפֿון איז מסתמא געווען, אַז כאַטש איגנאַטיעף האָט גערעכענט אַז דער צאַר האָט נישט וואָס מורא צו האָבען פֿאַר דעם עקזעקוטיוו, קאָמיטעט, מיט וועלכען ער האָט געמאַכט שלום ביו צו דער קאָראָנאַציע, האָט ער אָבער מורא געהאַט, אַז די אַנאַרכיסטען וועלען איהם טהאַן שלעכטס, און ער האָט מיך געוואַלט אונשעדליך מאַכען.

די בעווענונג אין פראנקרייך.

די אנארכיסטישע בעווענונג האָט געהאַט דורכגעמאַכט אַ היבשע ענטוויקלונג אין פראַנקרייך אין די יאָהרען 1881 און 1882. אַלע האָבען גענלויבט אז דער פראַנצויזישער גייסט איז פֿינדליך צום קאָמוניזמוס, און אין דעם אינטערנאַציאָנאַל האָט מען דאַרום געפרעדיגט דעם „קאַלעקטיוויז-מוס“. דאָס האָט דאָן בעדייטעט די בעזיצונג פֿון מאַשינערי געמיינשאַפֿטליך, אין יעטועדע גרופּע בעזונדער זאָל פֿאַר זיך אָבמאַכען, צו די פראַדוקטען אָלען פֿערטהיילט ווערען אויף אַן אינדיווידואַליסטישען אָדער אויף אַ קאָמוניסטישען אופן. אין אמת'ן אָבער האָט דער פראַנצויז בלויז פֿינדט דעם מאַנאַכישען קאָמוניזמוס, די פֿאַלאַנסטעריע פֿון די אַלע שוהלען. ווען די זשוראַ פֿעדעראַציאָן, האָט זיך אויף איהר קאָנגרעס אין 1880 דרייט ערקלעהרט פֿאַר'ן אנארכיסטישען קאָמוניזמוס, — דאָס הייסט צום גונסטען פֿון פֿרייען קאָמוניזמוס, — האָט דער אנארכיזמוס געוואונען פֿיעלע אַנהענגער אין פראַנקרייך. אונזער צייטונג האָט זיך אָנגעהויבען פֿערברייטען אין יענע לאַנד, אַ מיכטיגע קאַרעספּאָנדענץ איז געפֿיהרט געוואָרען מיט פראַנצויזישע אַרבייטער, און אַ וויכטיג אנארכיסטישע בעווענונג האָט זיך ראַש ענטוויקעלט אין פאַריז און אין מאַנכע פראַווינצען, בעזאָנדערס אין דער ליאָן געגענד. בעת איך בין דורכגעפֿאַהרען פראַנקרייך אין 1881 אויפֿן וועג פֿון טהאַנאָן קיין לאַנדאָן, האָב איך בעזוכט ליאָן. סט. עטיען און וויען, דאָרט האַלטענדיג פֿאַרטרענע און איך האָב אין דיעזע שטעט בעגעגענט אַ רעכט ביסעל אַרבייטער, וועלכע זיינען געווען בערייט אָנצונעהמען אונזער אידעען.

בין ענדע 1882 האָט אין ליאָן געהערשט אַ שרעקליכער קריזיס. די זייד-אינדוסטריע וואָר פאַראַליוירט, און די נויט צווישען די וועבער איז געווען אזוי גרויס, אז מאַסען קינדער פֿלעגען שמעהן יעדען פֿריהמאָרגען ביי די קאַזאַרמעס, וואו די זעלנער האָבען צוטהיילט די פֿאַר כּיסען ברויט, וואָס זיי האָבען געקענט אָבשפּאַרען פֿון זייערע פֿאַרציעס. דאָס איז געווען דער אָנהויב פֿון גענעראַל בולאַנזשע'ס פּאַפּולאַריטעט, ווייל ער האָט ערלויבט דיעזע פֿערטהיילונג פֿאַר די הונגעריגע קינדער. די מינען אַרבייטער זיינען אויך ניט פֿיעל בעסער אָב געווען.

איך האָב געוואוסט אז די אונצופֿרידענהייט איז גרויס, נאָר איך האָב געהאַט פֿערלוירען די אינטימע בעריהונג מיט די פראַנצויזישע אַר-בייטער אין די עלף מאַנאַט וואָס איך בין געווען אוועק אין לאַנדאָן.

עמליכע וואָכען נאָכדעם ווי איך בין געווען צוריק אין טהאַנאַן האָב איך געלייענט אין די צייטונגען, און די אַרבייטער פֿון מאָנסאַל-לע-מין, וויענדיג אויפֿגערעגט געגען די פֿאַנאַטיש-קאַטוילישע מינען-אייגענטהימער, האָבען אָנגעהויבען אַ שטיקעל בעוועגונג; זיי האָבען אָבגעהאַלטען סעקרעטנע פֿערוואַלונגען, וואו מען האָט גערעדט פֿון אַן אַלגעמיינעם סמרייק; די שמייערנע בריקלעך וואָס ווערען אויפֿגעבויט אויף אַלע וועגען ארום די מינעס, ווינען צו-וואַרפֿען געוואַרען אָדער וואַרען צוריסען פֿון דינאַמיט, וועלכען די אַרבייטער געברויבען אין די מינעס, און האַלטען אָפֿט ביי זיך. די אַגיאַציאָן אין ליאָן איז אויך געוואַרען געוואַלדיגער. די אַנאַרכיסטען, וועלכע זיינען געווען אַ רעכט ביסעל אין דיוער שטאַדט, האָבען ניט דורכגעלאָזען קיין איין מיטינג פֿון די אַפֿאַרטוניסטישע פֿאַליטיקער וואו זיי זאָלען אויך וויערע אידען ניט הערען לאָזען, — שטורמענדיג די פּלאַט-פֿאַרמע אַלס לעצטער מיטעל. זיי האָבען פֿאַרגעבראַכט רעוואָלוציאָנען, וועלכע האָבען ערקלעהרט און די מינעס און אַלע פּראָדוקציאָנס-מיטלען, ווי אויך די וואוינונגען, בעלאַנגען צום פֿאַלק; און דיעזע רעוואָלוציאָנען זיינען עמפֿאַנגען געוואַרען מיט ענטהוואַמוס, צום שרעק פֿון די מיטעל-קלאַסען.

דער בעס פֿון די אַרבייטער געגען די פֿאַליטישע פֿיהרער און שטאַדט-בעאַמטער, און אויך געגען די פרעסע, וועלכע האָט דעם שרעקליכען קריזיס צו נישט געמאַכט, איז געוואַקסען מיט יעדען טאַג. זיי האָבען צו מאַל ניט פרובירט טהאַן וואָס אַ האָר איז ווערטה צו לינדערען דעם הונגער. זיי געוועהנליך אין אַזעלע צייטען, איז דער צאָרען פֿון די אַרעמערע מענשען געווען געריכטעט געגען די פֿערגגיגענס-פלעצער, וועלכע זיינען אין צייטען פֿון הונגער און נויטה נאָך מעהר בולט, מחמת זיי שטעלען מיט זיך פֿאַר דעם נידריגען ענאַאיזמוס און די אויסגעלאַסענהייט פֿון די רייכערע קלאַסען. דער פּלאַץ, וועלכער איז געווען בעזאָנדערס פֿערהאַסט פֿון די אַרעמע איז געווען די אונטעראירדישע קאַפּע פֿון'ס טהעאַטער בעלעקור, וואו מי האָט געקענט זעהן צייטונגסלייט און פֿאַליטיקער הולטייענדיג גאַנצענע נעכט אין דער געוועלשאַפֿט פֿון פֿרעהליכע נקבות. קיין פֿערוואַלונג איז ניט אָבגעהאַלטען געוואַרען, ביי וועלכער דיעזער רעסטאָראַן איז ניט דערמאַנט געווען, און איין נאַכט האָט דאָרט געפּלאַצט אַ באַמבע, געשליידערט פֿון אַן אונגעוואוסטער האַנד. אַן אַרבייטער וועלכער פֿלעגט דיעזע קאַפּע פֿון צייט צו צייט בעזוכען, האָט זיך אַלאָ געטהאַן אויסלעשען די צונדרעהר פֿון דער באַמבע, און איז דערהרג'עט געוואַרען, וועהרענד עמליכע הולטייסקע פֿאַליטיקער זיינען אָבגעקומען מיט לייכטע וואונדען. אויף'ן צווייטען טאַג

האָט עקספּלאָדירט אַ באַמבע ביי דער טהיר פֿון אַ רעקרויטען-ביוראָ, און מי האָט געזאָגט אז די אַנאַרכיסמען האָבען געהאַט ברעה אויפֿצורייסען די דיעזען סטאַטוע פֿון דער הייליגער מאַריע, וועלכע שמעהט אויף איינעם פֿון די בערג אַרום ליאָן. מי מוז אַליין וואוינען אין ליאָן גופּא אָדער אין דער געגענד, אום צו האָבען אַ בעגריף ווי ווייט די בעפֿעלקערונג און די שוהלען זיינען נאָך ער היום אין די הענד פֿון די קאַטוילישע גלחים, אום צו פֿערשמעהן די שנאה וואָס די מענשען האָבען אויף די פּפֿאַלען.

אַ טויטשרעק האָט איצט אַרומגעכאַפּט די רייכערע קלאַסען פֿון ליאָן. ביז זעכציג אַנאַרכיסמען — אַלע אַרבייטער, און בלויז איין מיטעל-קלאַס מענש, עמיל גאַטיע, וועלכער וואַר גראָד אויף אַ פֿאַרלעזונגס-טור אין דער געגענד — זיינען אַרעסטירט געוואָרען. די ליאָנער צייטונגען האָבען זיך דערווייל גענומען אויפֿהעצען די רעגירונג געגען מיר, מיך פֿאַרשמעלענדיג אַלס דעם פֿיהרער פֿון דער אַגויטאַציאָן, וועלכער אין געקומען דירעקט פֿון ענגלאַנד אַנצופֿיהרען די בעוועגונג. רוסישע שפּיאַנען האָבען ווידער אַמאָל גענומען פֿאַראַדירען אין אונזער קליין שמעדמעל, כמעט יעדען טאָג האָב איך בעקומען בריעף, וואַהרשיינליך געשריבען פֿון שפּיאַנען פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליציי, ריידענדיג פֿון אַ דינאַמיט פֿערשווערונג, אָדער מיר דערצעהלענדיג בסוד, אז מי שיקט מיר קאַסטענס דינאַמיט. איך האָב געמאַכט אַ שפּאַרע קאַלעקציאָן פֿון דיעזע בריעף, אויף וועלכע איך פֿלעג אויפֿשרייבען „אינטערנאַציאָנאַלע פּאָליציי“, און זיי זיינען אַלע פֿערנומען געוואָרען פֿון די פֿראַנצויזישע זשאַנדאַרען, בעת זיי האָבען ביי מיר געמאַכט אַן אָביסק, אָכער זיי האָבען ניט געסמייעט דיעזע בריעף פֿאַר די ריכטער פֿאַרצובריינגען, און צוריקגעגעבען האָט מען זיי מיר אויך קיינמאָל ניט.

ניט נאָר האָט מען ביי מיר געמאַכט אַ הויז-זוכונג, מי האָט אויך אַרעסטירט מיין פֿרוי, וועלכע איז געווען אויף'ן וועג קיין זשענעוואַ, און זי בעזוכט. אָבער פֿערשמעהט זיך, אז מי האָט ניט געפֿונען דעם מינדעסטען שפור ניט געגען מיר און ניט געגען קיינעם פֿון מייע פֿריינד.

עס זיינען אַריבער צעהן טעג, אין וועלכע איך בין כמעט געווען פֿריי אָבצופֿאַהרען, אויב איך זאָל עס געווען וועלען. איך האָב ערהאַלטען עטליכע בריעף, אין וועלכע מי האָט מיר געראַטהען עוקר צו זיין, — איין בריעף איז געווען פֿון אַן אונבעקאַנטען רוסישען פֿריינד, פֿילייכט אַ מיט-גליעד פֿון דעם דיפּלאָמאַטישען שמאַב, וועלכער האָט מיך הפנים געקענט, און ער האָט מיר געשריבען, אז איך מוז גלייך אַוועק, ווייל ווען ניט, וועל איך זיין דער ערשמער קרבן פֿון דער אויסווייוונגס-פֿערהאַנדלונג, וועלכע

האָט געהאַלטען ביין געשלאָסען ווערען צווישען רוסלאַנד און פֿראַנקרייך. איך בין מיר געבליבען אויף מיין אָרט; און ווען די „טיימס“ האָט אָנגע-
דרוקט אַ מעלעגראַמע, וועלכע האָט מודיע געווען, אז איך בין פֿערשוואַנדען
פֿון טאהאַנאָן, האָב איך דאָן געשריבען אַ בריעף צו דער צייטונג אָנגעבענדיג
מיין אַרדעסע. כל זמן אזוי פֿיעל פֿון מיינע פֿריינד וואָרען פֿערהאַפֿטעט,
האָב איך ניט געהאַט די מינדעסטע מחשבה צו אַנטלויפֿען.

אין דער נאַכט פֿון 21-טען דעצעמבער איז מיין שוואַגער געשטאַרבען
אויף מיינע אָרעמס. מיר האָבען געוואוסט אז זיין קראַנקהייט וואָר
אונטהיילבאַר, אָבער עס איז שרעקליך צוצוועהן ווי אַ יונגעס לעבען ווערט
פֿערלאָשען ביי מיר אויף די הענד נאָך אַ בראַווען קאַמפֿף געגען טויט.
ביידע, מיין פֿרוי און איך, זיינען געווען נידערגעשלאָגען, און אין אַ דריי
פֿיער שעה אַרום, ווען דער כמאַרנער ווינטער-מאַרגען האָט זיך אָנגעהויבען
פֿויען, זיינען זשאַנדאַרען בעפֿאלען מיין הויז. ועהענדיג דעם שרעקליכען
צושטאַנד פֿון מיין ווייב, האָב איך ביי זיי געבעמען ערלויבעניש צו בלייבען
אין הויז ביז נאָך דער קבורה פֿון מיין שוואַגער, זיי געבענדיג מיין
עהרענוואָרט, אז איך וועל זיין ביין געפֿענגניס טהיר צו דער בעשטימטער
שטונדע, אָבער עס וואָר מיר ענטזאָגט, און אין דער זעלבער נאַכט האָט
מען מיך אוועקגעפֿיהרט קיין ליאָן.

עליווע רעקלו, וועמען מי האָט מודיע געווען פֿער דעפֿעש, איז
גלייך געקומען, ערטהיילענדיג מיין פֿרוי די גאַנצע עדעלקייט פֿון זיין
גאַלדענע האַרץ; פֿריינד זיינען געקומען פֿון זשענעוואַ; און כאַטש די לויב
איז געווען פֿאַלשמענדיג ציוויל, אָהן שום צערעמאָניעס, וועלכעס וואָר אַ
נייעס אין יענער קליינער שטעדטעל, איז דאָך אַ העלפֿט פֿון דער בעפֿעל-
קערונג געווען ביי דער קבורה, אום צו צייגען מיין פֿרוי, אז די הערצער
פֿון די אָרעמערע קלאַסען און פֿון די פֿראַסטע סאַוואַיער בויערן וואָרען
מיט אונז, און ניט מיט זייערע העררשער. ווען מיין פֿראַצעס איז אָנגעגאַנגען,
האָבען די בויערען געפֿלעגט קומען פֿון די בערג נאָך די צייטונגען אום צו
זעהן ווי עס האַלט מיט מיר.

אַ צווייטער צופֿאַל, וועלכער האָט מיך טיעף געריהרט, איז געווען
דאָס אָנקומען קיין ליאָן פֿון אַן ענגלישען פֿריינד. ער איז געקומען אַלס
פֿערטרעטער פֿון אַ מאַן, וועלכער איז גוט בעקאַנט און הויך געשעצט אין
דער ענגלישער פֿאַליטישער וועלט, און אין וועמעס הויז איך פֿלעג
פֿערבריינגען פֿיעלע גליקליכע שטונדען אין לאַנדאָן, אין 1882. ער האָט
מיטגעבראַכט אַ רעכטע סומע געלד אים מיך צו בעפֿרייען אויף בירגשאַפֿט,
און ער האָט מיר אין דער זעלבער צייט מודיע געווען, אז פֿאַר די בעיל

זאל איך ניט דאנה'ן און זאל גלייך אוועק פֿון פֿראַנקרייך. עס האָט זיך איהם ווי עס איז איינגעגעבען צו קריענען די ערלויבעניש זיך מיט מיר גאַנץ פֿריי צו זעהן, — ניט אין דעם אייזערנעם שטייג מיט די דאָפּעלע גראַמעס, אין וועלכע איך האָב מיך געזעהען מיט מיין פֿרוי, — און ער איז פונקט אזוי געריהרט געוואָרען פֿון מיין ענטזאָנונג אָנצונעהמען דעם פֿאַרשלאַג, ווי איך בין געריהרט געוואָרען פֿון דיעזען נאָבעלען בעווייז פֿון פֿריינדשאַפֿט פֿון אַ מאַן, וועלכען איך האָב שוין פֿריהער אזוי הויך געשעצט.

די פֿראַנצויזישע רעגירונג האָט געוואַלט האָבען איינעם פֿון יענע גרויסע פֿראַצעסען, וועלכע מאַכען אַ רושם אויף די בעפֿעלקערונג, אָבער ס'איז קיין שום מעגליכקייט ניט געווען צו פֿער'משפּט'ן די אַרעסטירטע אַנאַרכיסטען פֿאַר די באַמבען. דאָס וואַלט געפֿאַדערט אַ געריכט פֿון געשוואָרענע, וועלכע וואַלטען אונז אודאי אין גאַנצען בעפֿרייט. דעריבער האָט זיך די רעגירונג בענוצט מיט דער מעטהאָדע פֿון מאַשאַוועלי אונז צו פֿערפֿאַלגען דערפֿאַר, וואָס מיר האָבען בעלאַנגט צו דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָציאַציע. אין פֿראַנקרייך איז דאָ אַ געזעץ, וועלכער איז געמאַכט געוואָרען גלייך נאָך דעם צוואַמענברוך פֿון דער קאָמונע, לויט וועלכען יעדער מיטגליעד פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַל קען געבראַכט ווערען פֿאַר'ן געריכט. די העכסטע שטראַף איז פֿינף יאָהר טורמע; אין אַ פֿאַליצי געריכט וועט תמיד אַרויסגעבען אַזאַ פּסק ווי די רעגירונג פֿערלאַנגט.

דער משפּט האָט זיך אָנגעהויבען אין ליאָן אין די ערשטע טעג פֿון יאַנואַר 1883, און געדייערט אומגעפֿעהר צוויי וואָכען. די בעשולדיגונג איז געווען לעבערליך, ווייל יעדער האָט געוואוסט אַז קיין איינער פֿון די ליאָנער אַרבייטער איז יע געווען אַ מיטגליעד פֿון'ם אינטערנאַציאָנאַל און די קלאַנע איז גענצליך דורכגעפֿאַלען, ווי מי קען עס זעהן פֿון פֿאַלגענדען פֿאַרפֿאַל. דער איינציגער עדות פֿון דער רעגירונג איז געווען דער שעה פֿון דער ליאָנער טאַינער פֿאַליצי, אַן עלטערער מענש, וועלכער איז פֿון געריכט בעהאַנדעלט געוואָרען מיט דעם גרעסטען כבוד. זיין רעפֿארט, מוז איך צוגעבען, איז געווען כמעט ריכטיג, וואָס אַנבעלאַנגט די פֿאַקטען. די אַנאַרכיסטען, האָט ער געמענה'ט, האָבען געוואונען די גאַנצע בעפֿעל-קערינג אויף זייער זייט; זיי האָבען ניט צוגעלאָזען קיין פֿערזאַמלונגען פֿון פֿאַליטיקער. ווייל זיי האָבען גערעדט אויף יעדען מיטינג, פרעדיגענדיג קאָמוניזמוס און אַנאַרכיע, און די צוהערער זיינען אַלע בענייסטערט געוואָרען פֿון זייערע רעדען. בעמערקענדיג, אַז ער האַלט זיך אַנשטענדיג אין זיין עדות זאָגען, האָב איך מיך אַמוואַזשעט איהם צו שטעלען אַ פֿראַגע:

„האָט איהר ווען געהערט מי וואָל ריידען וועגען דער אינטערנאַ-
ציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָסיאַציאָן אויף די פֿערוואַמלונגען?“
„קײן מאָל נײַט“, האָט ער בײולעך אַ וואָרטשע געטאָן.
„בעת אײך בײן צוריקגעקומען פֿון דעם לאַנדאַנער קאָנגרעס פֿון
1881, און האָב געטהאָן אלעס מעגליכע ווידער אויפֿצובויען דעם אינטער-
נאַציאָנאַל אין פֿראַנקרײך, האָב אײך עפעס אויסגעפֿיהרט?“
„נײַן, זײ האָבען אײהם געפֿונען פֿאַר צו וועניג רעוואָלוציאָנער.“
„אײך דאַנק אײך“, האָב אײך זײך אָבגערופֿען, און זײך ווענדענדיג
צום פֿראַקוראַר, האָב אײך צוגעפֿיגט. „אַט האָט אײהר אײער גאַנצע קלאַנע
צו נישט געמאַכט פֿון אײער אײגענעם ערות!“

פֿון דעסוועגען זײנען מיר אַלע פֿערמשפט געוואָרען דערפֿאַר, וואָס
מיר האָבען בעלאַנגט צום אינטערנאַציאָנאַל. פֿיער פֿון אונז האָבען געקראָגען
די העכסטע שמראָף, פֿינף יאָהר טורמע און פֿיער הונדערט טאַלער שמראָף;
די איכריגע האָבען געקראָגען פֿון פֿיער יאָהר בײן אײן יאָהר טורמע. דער
פֿאַקט איז, אַז זײ האָבען גאָר נישט פֿרוכירט בריינגען דעם מינדעסטען
בעווייז מכח דעם אינטערנאַציאָנאַל. דאָס האָט מען ווי פֿערגעסען, מי האָט
אונז נאָר פשוט געבעטען ריידען פֿון אַנאַרכײזמוס, און דאָס האָבען מיר
געטהאָן. וועגען די עקספּלאָזיאָנען האָט מען קײן וואָרט נישט דערמאַנט;
און ווען אײמיצער פֿון אונז האָט געוואָלט קלאָהרלייגען דיזעזען פונקט האָט
מען אײהם גאַנץ פֿראַסט געזאָגט, אַז דאָס איז נישט די קלאַנע; די קלאַנע
איז בלווי פֿאַר בעלאַנגען צום אינטערנאַציאָנאַל, — פֿון וועלכען נור אײך
אַליין בין געווען אַ מיטגליעד.

אין אזעלכע פֿראַצעסען קומט תמיד פֿאַר אויך אַ קאָמישער צופֿאַל,
און דיזען מאָל איז דאָס געקומען פֿון אַ בריעף מײנעם. אויף וואָס צו
גרינדען די בעשולדיגונג איז נישט געווען. מאַסען הײז-ווכנגען זײנען געמאַכט
געוואָרען בײ פֿראַנצױזישע אַנאַרכײסטען, אָבער מי האָט בלווי געפֿונען צוויי
בריעף מײנע. דער פֿראַקוראַר האָט אָנגעווענדעט אַלע מיטלען פֿון זײ צו
מאַכען אַ גאַנצען וועזען. אײן בריעף איז געשריבען געוואָרען צו אַ גענאַסע.
וועלכער וואָר ענטמוטהיגט. אײך האָב צו אײהם גערעדט דורך דיזען בריעף
מכח די הערליכע צײט וואָס מיר לעבען דורך, די גרויסע ענדערונגען וואָס
קומען אָן, די געבורט און די פֿערשפּרייטונג פֿון נײע אידעען, א.ו.וו.
דער צווייטער בריעף איז בעשמאַנען פֿון צוועלף וויטלעך. אײך האָב
אײהם געהאַט געשריבען צו אַן אַנדער פֿראַנצױזישען פֿריינד, אַ יונגען
שוסטער. ער האָט געמאַכט אַ לעבען, מאַכענדיג שײך אין זײן אײגענעם
צימער, בײ זײן לינקער האַנד איז געשמאַנען אַן אײוועלע, אויף וועלכען

ער האָט געקאָכט זיין אייגענעם מיטאָג, און ביי דער רעכטער זייט איז געשטאַנען אַ קליינער בענקעל, אויף וועלכען ער פֿלעגט שרייבען לאַנגע בריעף צו די גענאַסען, אַלץ ויצענדיג אויף זיין נידריגען שוסטער-בענקעל. אזוי שנעל ווי ער האָט אויפֿגענעהט גענוג שיד פֿאַר זיין סקראָמנע חיונה, און אַוועק-געשיקט עטליכע פֿראַנק צו זיין אַלטער מוטער אויף'ן דאָרף, פֿלעגט ער זיך גלייך געהמען צו זיינע בריעף, אין וועלכע ער האָט ענט-וויקעלט די טהעאָריע און פֿרינציפען פֿון אַנאַרכיזמוס מיט וואונדערבאַרען פֿערשטאַנד און אינטעליגענץ. איצט איז ער אַ בעוואוסטער שרייבער אין פֿראַנקרייך און ווערט אין אלגעמיין געשעצט פֿאַר זיין אויפֿריכטיגען כאַראַקטער. צום אומגליק פֿלעגט ער דאַמאָלס אָנשרייבען 10, 12 זייטליך אָהנע זיך אָבצושטעלען, אָהן די מינדעסטע פינטעל זאָגאַר.

אינמאָל האָב איך זיך אַוועקגעזעצט און אָנגעשריעבען אַ לאַנגען בריעף, אין וועלכען איך האָב איהם ערקלעהרט, ווי אזוי געשריבענע געדאַנקען ווערען צומהיילט אין בעזונדערע זעצע און פֿראַזען, און אז יעדער זאָץ מוז זיך ענדיגען מיט אַ פינטעל, אַ קאַמאַ א. ו. וו. בקצור, איך האָב איהם געגעבען אַ קורצע לעקציע אין נקודות. איך האָב איהם געגעבען צו פֿערשמעהן אויף וויפֿיעל ער וועט פֿערבעסערען זיין שרייבען ווען ער זאָל געברויכען דיעזע פינטעלעך.

דיעזער בריעף צו מיין קאַמעראַד דעם שוסטער, וואָס האָט ענטהאַל-טען אַ לעקציע איבער גראַמאַטיק, איז פֿאַרגעלעזען געוואָרען פֿאַר'ן געריכט פֿון'ם פֿראַקוראַר מיט אַ זעהר טראַגישען פֿירוש. „מיינע הערען“, האָט ער אָנגעהויבען, זיך ווענדענדיג צו די ריכטער, „איהר האָט דיעזען בריעף געהערט, זיך גוט איינגעהאַרט: פֿון אויבען אויף קען זיך איינעם דאַכטען, אַז דאָס איז סתם אזוי אַ בריעף. ער גיט זיך איבער אַ לעקציע צו אַן אַרבייטער, און ווייטער גאָר נישט... אבער" — און דאָ האָט זיין שטימע געצויטערט מיט אַ טיעף געריהרטען געפֿיהל — „דאָס איז ניט געווען געשריבען כדי צו העלפֿען אַן אָרעמען אַרבייטער אין זיין אונטערריכט, וועלכען ער האָט מסתמא איבער פֿוילקייט ניט געקראָנען אין דער שוהלע. דאָס איז ניט געווען, אום איהם צו העלפֿען פֿערדינען זיין ברויט לייכטער. ניין, מיינע הערען! דיעזער בריעף איז געשריבען געוואָרען נאָר כדי אין איהם אויפֿצולאָמען אַ גרעסערען האַס געגען אונזערע הערליכע און ערהאַבענע אינסטיטוציאַנען, נור כדי אַריינצוגיסען אין איהם די גיפֿט פֿון אַנאַרכיזמוס מיט מעהר ערפֿאָלג, נור אום צו מאַכען פֿון איהם נאָך אַ שרעקליכערען פֿיינד פֿון אונזער געזעלשאַפֿט. פֿאַרשאַלטען זאָל זיין דער טאָג, ווען קראַפֿאַטקין האָט אַרויפֿגעשטעלט זיין פֿוס אויף דעם באַדען פֿון פֿראַנקרייך!"

מיר האָבען זיך ניש געקענט איינהאַלטען פֿון געלעכטער די גאַנצע צייט וואָס ער האָט געהאַלטען זיין רעדע; רי ריכטער האָבען אויסגעשטעלט אויף איהם זייערע אויגען גלייך ווי זיי וואָלטען איהם וועלען זאָגען, אָז ער טרייבט שוין איבער זיין ראָלע צו פֿיעל, אָבער ער האָט הפנים קיין זאך ניש געמערקט, אין שוועבענדיג אויף די פֿליגלען פֿון זיין אַראַמאַרסמווע, האָט ער וואָס אַמאָל גערעדט מיט מעהר טהעאַטראַלישען עפֿעקט. ער האָט ווירקליך געאַרבייט מיט אַלע זיינע כחות צו פֿערדיגען די בעלזינונג פֿון דער רוסישער רעגירונג.

גלייך נאָך אונזער פֿערמשפּט'ן איז דער ערשטער ריכטער ערהויבען געוואָרען צו אַ העכערען געריכט. וואָס אָנבעטרעפֿט אַ צווייטען ריכטער אין דעם פּראָקוראַר, — עס קלינגט קיים גלויבליך, — האָט זיי די רוסישע רעגירונג פֿאַרגעשלאָגען דעם קרייז פֿון דער הייליגער אַנגא, און די רעפּובליק האָט זיי ערלויבט איהם אָנצונעהמען! די בעריהמעט רוסישע אַליאַנץ האָט אַלואַ געהאַט איהר אָנפֿאַנג אין דעם משפּט פֿון ליאַן.

דיעזער פּראָצעס — ביי וועלכען עס זיינען געהאַלטען און אָב-געדרוקט געוואָרען אין אַלע צייטונגען העכסט בריליאַנטענע אַנאַרכיסטישע רעדען פֿון אַזעלכע אַראַמאַרס, ווי דער אַרבייטער בערנאַר און עמיל גאַטיע, און אין וועלכען אַלע בעשולדיגטע האָבען זיך געהאַלטען אַזוי פֿעסט, פּרעדיגענדיג אונזערע אידעען גאַנצע צוויי וואָכען — האָט געהאַט אַ כּעמטיגע ווירקונג אָבצוראַמען פֿאַלשע אַבערגלויבענס מכח דעם אַנאַרכיזמוס אין פּראַנקרייך, און האָט זיכערליך עטוואָס בייגעטראָגען צו דער אויפֿלעכונג פֿון'ס סאַציאַליזמוס אין אַנדערע לענדער.

וואָס אַנבעלאַנגט דער פֿעראורטהיילונג, איז זי געווען אַזוי אונגערעכט אפילו פֿון געזעצליכען שטאַנדפּונקט, אַז די פרעסע — מיט דער אויסנאַהמע פֿון די צייטונגען וואָס זיינען געווען אין גאַנצען איבערגעגעבען דער רעגירונג — האָט זיך עפֿענטליך אויסגעשפּראַכען געגען די ריכטער. אפילו דער געמיינסטער „זשורנאַל דע עקאַנאָמיע“ האָט אויך קריטיקירט דעם פּסק, „וועלכען קיין מענש האָט ניש געקאַנט פֿאַראויסזעהן פֿון די גאַנצע פֿערהאַנדלונגען אין'ס געריכט“. דער קאַמפּף צווישען די בעשולדיגער און בעשולדיגטע איז געוואונען געוואָרען פֿאַר די לעצטע אין דער עפֿענטליכער מיינונג. עס איז גלייך אַריינגעבראַכט געוואָרען אַ פֿאַרשלאַג פֿאַר בעפּרייאונג בעפֿאַר די דעפּוטאטען, און ער וואָר אונטערשטיצט פֿון אונגעפֿעהר הונדערט שטימען. די עזער פֿאַרשלאַג איז פֿאַרגעבראַכט געוואָרען יעדעס יאָהר רענעלמעסיג, יעדען מאָהל קריענענדיג אַלץ מעהר שטימען, ביז מיר וואָרען ענדליך בעפּרייט.

אין צענטראל-געגענגנים פֿון קלערוואָ.

דער פראָצעס האָט זיך געענדיגט, אָבער איך בין נאָך געבליבען אַ צוויי מאָנאַט אין דעם ליאָנער געפֿענגניס. די מייסטע פֿון מיינע קאַמעראַדען האָבען דערלאָנגט אַן אָפּעלאַציע געגען דעם פּסק פֿון דעם פּאָליציי-געריכט און מיר האָבען געמוזט וואַרטן אויף'ן רעזולטאַט דערפֿון. מיט נאָך אַנדערע פֿיער קאַמעראַדען האָב איך זיך ענטזאָגט אַנטהייל צו געהען אין דער אָפּעלאַציע, און האָב מיר ווייטער געאַרבייט אין מיין צעלע. אַ גוטער פֿריינד מיינער — מאַרשין, אַ קליידער-הענדלער פֿון ווען — האָט געאַרבייט לעבען מיר, און אזוי ווי מיר וואַרען שוין פֿעראַרטעהיילט, האָט מען אונז ערלויבט אַרויסצוגעהן אויף'ן הויף צוזאַמען; און ווען מיר האָבען זיך געהאַט וואָס מיטצושטיילען זייענדיג אין טורמע, פֿלעגען מיר זיך צוזאַמענריידען דורך דאָס קלאַפּען אין וואַנד, פּונקט ווי אין רוסלאַנד.

אין דער צייט פֿון מיין פֿרייען-לעבען אין ליאָן האָב איך גענומען בעגרייפֿען וואָס פֿאַר אַ שרעקליך דעמאָראַליזירענדע ווירקונג די טורמעס האָבען אויף די פֿערברעכער, וועלכעס האָט מיך נאָכהער געבראַכט דערצו, אַז איך האָב די גאַנצע אינסטימוציאָן מיט האַק און פּאַק פּערדאַמט.

דער ליאָנער געפֿענגניס איז אַ „מאָדערנע“ געביידע, געבויט אין דער פֿאַרמע פֿון אַ שטערען. דער רוים צווישען די שטראַהלן פֿון שטערען וואַרען פֿערנומען פֿון קליינע אויסגעפֿלאַסטערטע הויפֿען, און, ווען דאָס וועטער האָט ערלויבט, האָט מען די געפֿאַנגענע אַרויסגענומען אין דיזעע הויפֿען זיי זאָלען אַרבייטען אין דרויסען. די הויפֿט-אַרבייט איז געווען אויסקלאַפּען די זייד-ווערעמלאַך אום צו קריגען די זיידענע פֿעדים. גרופּעס קינדער פֿלעגען אויך געבראַכט ווערען אין דיזעע הויפֿען אין געוויסע שמונדען. מאָגער, ענטקערפֿטיגט, פֿערהונגערט, דער שאַמען פֿון קינדער, — איך האָב זיי אָפּט בעטראַכט דורך'ן פֿענסטער. כלום-אַרמוטה איז געווען דייליך אויסגעקריצט אויף זייערע פנים'לעך און אין זייערע דינע, ציטער רענדע קערפּער; אין דעם גאַנצען ליעבען טאָג, ניט בלויז אינעווייניג, נאָר אויך אין הויף, בעפֿאַר די לויכטיגע זון — פֿלעגען זיי בעטרייבען זייערע אָב-שוואַכענדע שענדליכע פּראַקסיס. וואָס וועט ווערען פֿון זיי נאָכדעם, ווי זיי וועלען שוין האָבען דורכגעאַנגען דיזעע שוהלונג און וועלען אַרויסקומען מיט זייער געזונדהייט רואינירט, זייער ווילען פֿערניכטעט, זייער ענערגיע פֿערלויירען? בלום-אַרמוטה, מיט איהר אָבגעשוואַכטער ענערגיע, איהר פֿוילקייט, איהר געבראַכענעם ווילען, שמומפֿען מוח און פֿערדאַרבענעם כח הדמיון, איז

פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר פֿיעל מעהר פֿערברעכען ווי פֿול-בלוטיגקייט. און עבען דויער פֿיינד פֿון דער מענשליכער ראַסע, דער מענש אָהן בלוט, ווערט ערצויגען אין געפֿענגניס. און דאָן — די לעהרען וואָס דיעזע קינדער קריגען אין זייער אומגעבונג! בלויע אָבזונדערונג, אפילו ווען מי זאָל זי קענען שטריינג דורכפֿיהרען — וואָס דאָס איז אונמעגליך — וואָלט וועניג וואָס געהאַלפֿען; די גאַנצע לופֿט פֿון יעטוועדער פֿריווען איז פֿול מיט פֿערעהרונג פֿון יענעס מין געמבלען מיט „געלונגענע שפיצלעך“, וועלכע שטעלט צוזאַמען דעם סאַמע תּוך פֿון גנבה, שווינדעל, און עהנליכע אַנמי-סאַציאַלע טהאַטען. גאַנצע דורות פֿון קינפֿטיגע פֿערברעכער ווערען ערצויגען אין דיעזע אַנשטאַלטען, וועלכע דער שטאַאַט שמיצט, און די געוועלשאַפֿט דולדעט, נאָר דאַרום, ווייל זי וויל ניט מי זאָל ריידען און דיסקוטירען איהרע אייגענע קראַנקהייטען. „אַריינגעקראָגען זיך קינדווייז, בלייבסטו שוין אַ גע-פֿענגניס-פֿויגעל אויף תּמיד“, פֿלעג איך נאַכהער הערען פֿון אַלע מענשען, וועלכע האָבען זיך מיט קרימינעלע אַנגעלעגענהייטען אינטערעסירט. און ווען איך האָב געזעהן דיעזע קינדער און גענומען טראַכטען וואָס פֿאַר אַ צוקונפֿט זיי ערוואַרטעט, האָט זיך ביי מיר תּמיד געיאַוועט די פֿראַגע: „ווער פֿון זיי איז דער ערגערער פֿערברעכער? — דיעזעס קינד אָדער דער ריכטער, וואָס פֿערדאַמט יעדעס יאָהר הונדערטער קינדער צו דיעזע לעבען?“ איך געשמעה גערן, אז דער פֿערברעכען פֿון'ס ריכטער איז אַן אונגעוואוסטער. ווערען אָבער אַלע פֿערברעכען פֿיר וועלכע מענשען ווערען פֿערשטיקט אין די טורמעס, געטהאָן אזוי בעוואוסט ווי מי דענקט?

עס איז געווען נאָך אַ פֿונקט, וועלכען איך האָב דייטליך נאָמירט גלייך אין די ערשטע עטליכע וואָכען פֿון מײן פֿריווען-לעבען, אָבער וועלכען ניט די ריכטער און ניט די שרייבער איבער קרימינעלע געזעץ שיינען צו שיינקען די מינדעסטע אויפֿמערקזאַמקייט; נעמליך, אז די געפֿענגניס-שמראָף איז אין אונגעהייער פֿיעלע פֿעלע אַ סך שווערער אַריבערצוטראָגען פֿאַר זייטיגע גאַנץ אונשולדיגע מענשען, ווי פֿאַר'ן פֿעראורטהיילטען אַרעסט-מאַנט גופּא.

כמעט יעדער איינער פֿון מײנע קאַמעראַדען, וועלכער האָט מיט זיך רעפֿרעזענטירט דעם געוועהנליכען טיפֿ פֿון דער אַרבייטער בעפֿעלקערונג, האָט געהאַט צו ערנעהרען אָדער אַ פֿרוי און קינדער, אָדער אַ זוועסטער, אָדער איין אַלטע מוטער, וועלכע זיינען געווען גענצליך אָבהענגיג מיט זייער חיונה פֿון זייער אַרבייט. איצט, אז זיי זיינען געבליבען אָהן אַן ערנעהרער, האָבען זיי אַלע געמוזט זוכען אַרבייט, און מאַכע איז עס געלונגען; אָבער אז זיי זאָלען פֿערדיענען רעגעלמעסיג וועלכע דרייסיג

סענט דעם מאָג לכל הפחות, — דאָס ניט. ניין פֿראַנק (ווייניגער ווי צוויי דאָלאַר) און אַפֿט בלויז אַ דאָלאַר און אַ האַלב אַ וואָך צו ערנעהרען זיך און וויערע קינדער, — דאָס איז געווען זייער פֿערדיענסט. און דאָס האָט נאַטירליך בעדייטעט ניט-דערעסען, אלערליי מאַנגעל, קראַנקהייט, אַן אויסגעדראַטען מוח, אַן אָבגעשוואַכטע ענערגיע און אַ געבראַכענעם ווילען. איך האָב אַלואָ גענומען בעגרייפֿען, אַז אין אונזערע געריכטס-הייזער איז אין דער ווירקליכקייט גאָר אויסגעשפּראַכען געוואָרען דער אורטהייל איבער גאַנץ אונשולדיגע מענשען. עס הייט כלומרשמ, אַז דאָס געזעץ בעשטראַפֿט דעם מענשען דערמיט וואָס עס לייגט אויף איהם אַרויף פֿערשיעדענע פֿוישע און גייסטיגע צרות. אָבער דער מענש איז אזוי געבויט, אַז וועלכע צרות מי וואָל אויף איהם ניט אַרויפֿלייגען ווערט ער אַלץ צו זיי געוואוינט מיט דער צייט. אויב ער קען די שוועריגקייטען ניט בייקומען, איז ער זיך גובר און לעבט מיט זיי, פונקט ווי ער געוועהנט זיך צו אַ כראַנישע קריינק, וועלכע ער פֿיהלט מיט דער צייט גאָר אין גאַנצען ניט. אָבער וואָס ווערט פֿון דעם אַרעסטאַנט'ס פֿרוי און קינדער, אָדער פֿון די אַנדערע הילפֿלאָזע מענשען, וועלכע זיינען פֿון איהם אין גאַנצען אַבהענגיג? זיי ווערען נאָך פֿיעל גרויזאָמער בעשטראַפֿט אפילו ווי ער גופא. און אין אונזער קליינליכען געדאַנקען-גאַנג, דענקט גאָר קיינער ניט פֿון דער אונגעהייערער אונגערעכטיגקייט, וועלכע די געזעצע בענעהען אין דייעזער הינזיכט, איך האָב עס בעגרייפֿען בלויז דורך ווירקליכע ערפֿאַהרונג.

אין מיטען מערץ 1883, זיינען צוויי און צוואַנציג פֿון אונז, וועלכע וואָרען פֿעראורטהיילט צו מעהר ווי איין יאָהר טורמע, אַריבערגעפֿיהרט געוואָרען שטילערהייט אין דעם צענטראַל-געפֿענגניס פֿון קלערוואַ, וואָס איז אַ מאָל געווען אַ מאַנאַסיר פֿון'ס הייליגען בערנאַרד, פֿון וועלכען די גרויסע רעוואָלוציאָן האָט געמאַכט אַ באַגאַדיעלנע און דערנאָך אַ פֿערבע-סערונגס-אַנשטאַלט, וועלכע איז בעקאַנט געוואָרען צווישען די אַרעסטאַנטען און די בעאַמטע גופא אונטער דעם פּאַסענדען צונאַמען „פֿערערגערונגס-אַנשטאַלט“.

אזוי לאַנג, ווי מי האָט אונז געהאַלטען אין ליאָן, זיינען מיר בעהאַנדעלט געוואָרען ווי אַרעסטאַנטען ווערען געוועהנליך בעהאַנדעלט אין פֿראַנקרייך פֿאַר'ן פּראָצעס, דאָס הייסט, מיר האָבען געהאַט אונזערע אייגענע קליידער, מיר האָבען געקענט קריגען אונזער אייגען עסענוואַרג פֿון אַ רעסטאָראַנט, און פֿאַר עטליכע פֿראַנק אַ מאַנאַט האָט מען זיך געקענט דינען אַ גרעסערע צעלע. איך האָב מיך בענוצט מיט דעם, ווייל איך האָב געמוזט שווער אַרבייטען אויף מיינע אַרטיקלען פֿאַר די „ענציקלאָפּעדיאַ“

ברישאָנקאָ" און די "ניינטניכטה סענטיוור". איצט האָבען זיי אַליין ניט געוואיסט, ווי אונז צו בעהאַנדלען אין קלערוואָ, נאָר אין פֿראַנקרייך פֿערשטעהט מען געוועהנליך, אז פֿאַר פֿאַלימישע ארעסטאַנטען איז גענוג גרויס די שטראַף, ווען מען רויבט פֿון זיי די פֿרייהייט און מי צווינגט זיי צו אונטהעטיגקייט. נאָך שווערער מאַכען זייער לאַגע, ברויך מען שוין ניט. מי האָט אונז דאַרום געזאָגט, אז מיר וועלען בלייבען אונטער די זעלבע בעדינגונגען, ווי אין ליאָן. מיר וועלען האָבען אַ בעווונדערע אַכטהיילונג, אונזערע אייגענע קליידער, וועלען ניט ברויכען צו טהאָן געצוואונגענע אַרבייט, און מי וועט אונז לאָוען רויכערען. "די פֿון אייך", האָט דער גובערנאַטאָר געזאָגט, "וועלכע ווילען עפעס פֿערדיענען, קענען נעהען קאַרסעמען אָדער גראַווירען קלייניגקייטען אין פֿערעלמוטער, דיעזע אַרבייט ווערט שלעכט בעצאָהלט; אָבער אין די פֿרויאַן-ווערקשטאַמען קענט איהר ניט בעשעפֿטיגט ווערען, מחמת דאָס וואָלט אונז געצוואונגען אייך צו האַלטען צוזאַמען מיט די איינפֿאַכע פֿערברעכער". אזוי ווי די אַנדערע אַרעסטאַנטען איז אונז אויך געווען ערלויבט צו קויפֿען פֿון דעם פֿרויאַן-שענקעל עסענוואַרג און אַ פֿאַינט קלאַרעט יעדען טאָג. דאָס פֿלעגט פֿערקויפֿט ווערען גאַנץ ביליג און פֿון בעסטען סאָרט.

דער ערשטער איינדרוק, וואָס קלערוואָ האָט געמאַכט אויף מיר איז געווען אַ זעהר גינסטיגער. מיר זיינען געווען איינגעשלאָסען און האָבען גערייזט דעם גאַנצען טאָג פֿון צוויי דריי אַ זייגער אין דער פֿריה אָן, אין יענע קלייניקע קלעטקעלאַך, אין וועלכע די וואַגאַנען וואָס ווערען געברויכט פֿאַר אַרעסטאַנטען, ווערען געוועהנליך איינגעטהיילט. ווי מיר זיינען אָנגעד-קימען אין צענטראַל-געפֿענגניס האָט מען אונז דערווייל גענומען אין די אַכטהיילונג פֿון געוועהנליכע פֿערברעכער, און מען האָט אונז אַריינגעלאָוען אין זעהר ריינע צעלען. הייסע שפייזען, איינפֿאַך, אָבער זעהר גוט, זיינען פֿאַר אונז סערווירט געוואָרען, כאָטש עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאַכט און מען האָט אונז פֿאַרגעשלאָגען זעהר גוטען וויין פֿאַר דעם זעהר מעסיגען פֿרייז פֿון פֿינף סענט פֿער קוואַרט. דער גאָווערנער און אַלע וועכטער זיינען געווען זעהר העפֿליך צו אונז.

אויפֿן צווייטען טאָג האָט דער פֿערוואַלטער פֿון פֿרויאַן מיך אוועק געפֿיהרט אָנקוקען די צימער, וועלכע ער האָט געהאַט אָנגעגרייט פֿאַר אונז. זוען איך האָב בעמערקט אז זיי זיינען גוט גענוג, נאָר אַ ביסעל צו קליין. דאַז צאָהל מענשען — מיר זיינען געווען זאַלבע צוויי און צוואַנציג, — און די ענגשאַפֿט קען פֿעראַרואַכען קראַנקהייט, האָט ער אונז געגעבען אַ דערע צימער אין אַ הויז, וועלכע האָט פֿריהער געפֿלעגט בעוואוינט צו

צו ווערען פֿון'ם אויפֿזעהר פֿון דעם מאָנאָסטיר און איז איצט געווען דער שפיטאל. אונזערע פֿענסטער זיינען אַרויסגענאנגען אויף אַ קליינעם גאַרטען און אויף פֿראַכטפֿאַלע לאַנדשאַפֿטען פֿון דער אַרומיגער געגענד. אין אַ צווייטען צימער אין דער זעלבער געביידע איז דער אַלטער בלאַנקי געהאַלטען גע-וואָרען די לעצטע דריי אָדער פֿיער יאָהר פֿאַר זיין בעפֿרייאַונג. פֿריהער האָט מען איהם געהאַלטען אין איינער פֿון די צעלען פֿון'ם געפֿענגניס גופא.

מיר האָבען אַלואַ געקראָגען דריי גרוימיגע צימער, און איין קלענערעס צימער איז געגעבען געוואָרען פֿאַר גאַמיער און מיר, אום מיר זאָלען קענען אָנגעהן מיט אונזער לימעראַרישער אַרכיטע. דיעזע לעצטע טוכה האָבען מיר געהאַט צו פֿערדאַנקען אַן אָנזאַהל ענגלישע וויסענשאַפֿטס-מענער, וועלכע האָבען זיך אָנגענומען פֿאַר אונז און האָבען אונטערשריבען אַ ביטע פֿיר מיין בעפֿרייאַונג גלייך נאָך מיין פֿעראַורטהיילונג. אַ סך מיטאַרבייטער פֿון דער „ענציקלאָפֿעדיאַ בריטאַניקאַ“, הערבערט ספֿענסער און סווינבאָרן, האָבען אונטערגעשריבען דיזע ביטע, און וויקטאָר הונג האָט נאָך צוגעשריבען עטליכע וואַרימע ווערטער צו זיין אונטערשריפֿט. בקיצור, די עפֿענטליכע מיינונג האָט די פֿעראַורטהיילונג ניט גינסטיג עמפֿאָנגען, און ווען מיין פֿרוי האָט בלויז דערמאָנט מיט איין וואָרט אין פֿאַרזי, דאָס איך ברויך ביכער, האָט גלייך די אַקאַדעמי דער וויסענשאַפֿטען פֿאַרגע-שלאָגען איהר ביבליאָטעק, און ערנעסט רענאַן האָט אין אַ הערצלליכע בריעף איהר געשטעלט זיין פֿריוואַט ביבליאָטעק צו דיענסט.

מיר האָבען געהאַט אַ קליינעם גאַרטען, וואו מיר פֿלעגען שפיעלען באַל, און אין אַ קורצע צייט איז אונז געלונגען צו בעאַרבייטען אַ שמאַלען בייט, פֿון וועלכען מיר האָבען אַרויסגעקראָגען אַן אונגעווענע גרויסע מאַסע סאַלאַט און רעטיך, ווי אויך מאַנכע בלומען; און דער גאַנצער שמח איז געווען בלויז אַכציג קוואַדראַט אַרשין. פֿערשטעהט זיך, אַז מיר האָבען גלייך אָרגאַניזירט קלאַסען, און אין פֿערלויף פֿון די דריי יאָהר וואָס מיר זיינען געווען אין קלערוואַ, האָב איך מיינע קאַמטראַדען געגעבען לעקציעס אין קאַסאַגראַפֿיע — די בעשרייבונג פֿון דער וועלט — געאַמעטריע — די וויסענשאַפֿט פֿון מעסטונג — אָדער פֿיזיקע — נאַטורוויסענשאַפֿט; — אויך צוהעלפֿענדיג זיי אין שפראַכען. כמעט יעדער איינציגער פֿון זיי האָט אויסגעלערענט אין שפראַך, — ענגליש, דייטש, איטאַליעניש אָדער שפּאַניש, — און מאַנכע האָבען אויסגעלערענט צוויי שפראַכען. מיר האָבען זיך אויך בעשעפֿטיגט מיט בוכבינדעריי, וועלכע מיר האָבען זיך אויסגעלער-רענט פֿון אַ קליין ביכעל הערויס.

אַם ענדע פֿון ערשטען יאָהר האָט אָבער מיין געזונדהייט ווידער

אמאל אָנגעהויבען צו ליידען. קלערוואָ איז געבויט אויף אַ זומפיגען גרונד, אויף וועלכען קדחת איז אַן עוויגער תושב, און דער פֿיבער צוואַמען מיט דער סקאַרבוט האָבען מיך אויסגעקליעבען פֿאַר'ן ערשטען קרבן. דאָן האָט מיין פֿרוי, וועלכע האָט שטודירט אין פֿאַריו, אַרבייטענדיג אין ווירצעס לאַבאָראַטאָריום און זיך פֿערפֿערטיגענדיג צום עקוואַמען אלס דאָקטאָר דער וויסענשאַפֿט, אלעס פֿערלאָזען און איז געקומען אין דעם קליינעם דערפֿעל קלערוואָ, וועלכער בעשטעהט פֿון אַ קאַרגען רוצען הייזער וואָס געפֿינען זיך ביי אַן אונגעהייער הויכע וואַנד אַרום דאָס געפֿענגניס. נאַטירליך, איהר לעבען אין דיווען דערפֿעל מיט דער פֿריוואַן וואַנד געגעניכער, איז געווען ווייט ניט קיין פֿרעהליכער. דאָך איז זי דאָרט געבליבען ביז איך בין בעפֿרייט געוואָרען, אין פֿערלויף פֿון ערשטען יאָהר האָט מען מיר ערלויבט זיך צו זעהן מיט איהר בלוז איין מאָל אין 2 מאָנאַט, און דאָס האָט געמוזט אַ וועכטער זיין צווישען אונז. אָבער ווען זי האָט זיך בעזעצט אין קלערוואָ, ערקלעהרענדיג פֿעסט, אַז זי בלייבט דאָרט, האָט מען איהר גלייך ערלויבט זיך מיט מיר צו זעהן יעדען טאָג אין איינע פֿון די קליינע הייזלעך אין געפֿענגניס. עסענוואַרג איז מיר געבראַכט געוואָרען פֿון דעם האַטעל, וואו זי האָט געוואוינט. שפעטער, האָט מען אונז אפילו ערלויבט צו שפּאַצירען אין פֿערוואַלטער'ס גאַרטען, שטריינג בעוואַכט די גאַנצע צייט, און געוועהנליך פֿלעגען מיר מיטנעהמען איינעם פֿון מיינע קאַמע-ראַדען אויף דיוע שפּאַצירגענגע.

איך בין געווען ערשטוינט, בעת איך האָב אויסגעפֿונען, אַז דער צענטראַל-פֿריווען פֿון קלערוואָ האָט מיט זיך פֿאַרגעשטעלט אַ קליינע פֿאַבריק-שמעדמעל, אַרומגערינגעלט פֿון גערטנער און פֿעלדער, אלעס אַרומגעצאַמט מיט אַן אויסערער וואַנד. דער פֿאַקט איז, אַז אויב די אַרעסטאַנטען פֿון אַ פֿראַנצויזישע צענטראַל-געפֿענגניס זיינען מעהר אָבהיינגיג פֿון'ס קאַפּריו פֿון דעם פֿערוואַלטער, אָדער די וועכטער, ווי אין די ענגלישע געפֿענגניסע, איז אָבער די בעהאַנדלונג פֿיעל מענשליכער ווי אין ענגלאַנד. די מיטעל-אַלטערליכע ראַכעוויכטיגע סיסטעמע, וועלכע הערשט נאָך אין די ענגלישע הפּיסות, איז שיין אין פֿראַנקרייך לאַנג אויפֿגעגעבען. דער טורמעניק איז ניט געצוואונגען צו שלאָפֿען אויף הוילע ברעטער, אָדער צו קריגען אַ מאַטראַץ בלוז יעדען צווייטען טאָג. באלד ווי מען קומט דאָרט קריעגט מען אַן אַנשטענדיג בעטעל און עס בלייבט ביי איהם די גאַנצע צייט. מי צווייגט איהם אויך ניט צו ערנידעריגענדע אַרבייט, ווי למשל קלעטערען אויף אַ ראָד אָדער קלייבען קאַנאָפלעס, אַדרבה, מי גיט איהם ניצליכע אַרבייט, און דעריבער טאַקע זעהט קלערוואָ אויס ווי אַ פֿאַברייטשע

שמעדרטעל: אייזערנע מעבעל, ראמען, שפיגלען, ארשינען, סאמעט, לייווענט, קארסעמען, פערלמוטער קלייניגקייטען, הידזערנע שיד, און אנדרערע זאכען ווערען געמאכט פֿון די גענויע זעכצהען הונדערט מענשען, וועלכע ווערען דאָרט געהאַלטען.

און דאָן ווידער, אויב די בעשטראַפֿונג פֿאַר אונגעהאָרזאָמקייט איז זעהר גרויזאָם, איז לכל הפחות נימאָ דאָס שמייסען, וועלכעס געהט נאָך עד היום אָן אין די ענגליש תפיסות. אין פֿראַנקרייך וואָלט אזא שטראַף געווען אַבסאָלוט אונמעגליך. אים אַלגעמיינעס, קען מען די צענטראַל-געפֿענגניס פֿון קלערוואָ בעצייכענען אַלס איינע פֿון די בעסטע פֿון אייראָפּאַ. און פֿון דעסמווענען זיינען די רעוולטאַמען געווען פונקט אזוי שלעכט אין קלערוואָ, ווי אין די ערגסטע פֿריווענס פֿון אַלמען מאָדעל. „די וועלט זאָגט ביי היינטיגען טאָג, אַז פֿערברעכער ווערען רעפֿאַרמירט אין די טורמעס; אָבער דאָס איז אַ ריינער אונזין, און איך וועל מיך קיינמאָל אין לעבען ניט לאָזען איינריידען צו זאָגען אזא לייעגען“, האָט מיר איינמאָל אַ פֿער-וואַלטער פֿערטרויט.

די אַפּטייק פֿון קלערוואָ איז געווען אונטער אונזער צימער, און מיר האָבען זיך מאַנכעס מאָל צוזאַמענגערעדט מיט די אַרעסטאַנטען, וועלכע וואַרען דאָרט בעשעפֿטיגט. איינער פֿון זיי איז געווען אַ גרויז-גרויער מאַן, קרוב זעכציג, וועלכער האָט געענדיגט זיין מערמין פֿאַר אונזער צייט. עס איז געווען הערצריהרענד צו הערען, ווי אזוי ער האָט זיך געזעגענט מיט דער תפיסה, ער האָט געוואוסט, אַז אין עמליכע וואָכען אָדער מאָנאַטען וועט ער זיין צוריק, און האָט געבעטען דעם דאָקטאָר ניט אוועקצונעבען זיין פֿלאַץ אָן אנדרערען. דאָס איז ניט געווען זיין ערשמער וויזיט אין קלערוואָ, און ער איז געווען זיכער אַז ס'וועט אויך ניט זיין דער לעצטער. ווען מי האָט איהם פֿרייגעלאָזען, האָט ער ניט געהאַט קיין איינציגעס וועזען אין דער וועלט צו וועמען ער זאָל זיך קענען ווענדען אָדער קעהרען אין זיין עלטער. „ווער וועט מיר וועלען צונעהמען צו דער אַרבייט?“ האָט ער גע-פֿרעגט. „און וואָס פֿאַר אַ מלאכה האָב איך? קיינע ניט! ווען מי לאָזט מיר אַרויס, מוז איך ווידער געהן צו מיינע אַלע חברים, זיי וועלען מיך וועיניגסטענס עמפֿאַנגען ווי אַן אַלמען גוטען פֿריינד.“ דאָן וועט מען נעהמען אַן איבריגע גלעזעל אין זייער געזעלשאַפֿט, מי וועט זיך דורכשמועסען מכח אַ גאַנץ ניי שפיזעל, — אַ נייעס אוצר צו כאַפֿען ערגעצוואו, — אין אַביסעל אויס שוואַכקייט, און אַביסעל אום ניט אָבזושמען פֿון זיינע אַלע פֿריינד, וועט ער זיך אָן זיי אַנשליעסען און מי וועט איהם ווידער אַ מאָל אַריינזעצען.

אזוי האָט עס שוין מיט איהם אַ סך מאָהל אין זיין לעבען פאָסירט. עס איז אָבער דעם מאָל אַוועק צוויי מאָנאַט, און נאָך איז ער קיין קלערואַ נישט צוריקגעקומען. די גאַנצע פּרוּוּאַן, און אויך די פֿערוואַלמער, האָבען אָנגעהויבען ווערען אומרוהיג מכּח דעם אַלמען. „האַט ער זיך פּיליכט אַריבערגעקליבען אין אַן אנדער אָרט?“ לאַמיר האַפֿען אז ער איז נישט פֿערוויקעלט אין עפעס אַ מיאוסע מעשה, פֿלענען זיי זאָגען, מיינענדיג עפעס ערגערס ווי גנבה. „דאָס וואַלט געווען אַ שאַד: ער איז תּמיד געווען אזאָ פּיינער רוהיגער מענשׁ.“ אָבער מי איז אין קורצען דערגאַנגען, אַז די ערשטע סברא איז געווען די ריכטיגע. עס איז געקומען אַ ידיעה פֿון אַן אנדערע תּפיסה, אז דער אַלטער איז דאָרט, און גיט זיך איצט אַלע מיה, מי זאָל איהם איבערפֿיהרען קיין קלערואַ.

דער גרעסטער רחמנות איז געווען אויף די אַלטע לייט. אַ סך פֿון זיי האָבען אָנגעהויבען זייער געפֿענגניס-ערפֿאַהרונג אין דער קינדהייט אָדער יונגענד; אַנדערע שפעטער. אָבער „אייין מאָל אין פּרוּוּאַן, אַלע מאָל אין פּרוּוּאַן“; דאָס איז דער שלום פֿון ערפֿאַהרונג. און אַזינד, האָבענדיג דערגרייכט דעם עלטער פֿון זעכציג יאָהר, אָדער מעהר, האָבען זיי געוואוסט, אַז זיי מוזען ענדיגען זייער לעבען אין געפֿענגניס. אום וואָס גיכער צו מאַכען אַ סוף צו זייער מיזעראַבלען לעבען, פֿלעגט די פֿערוואַלטונג זיי שיקען אין די ווערקשטאַמען, וואו מי אַרבייט אויס פּיליץ פֿון אַלערליי וואַלענע שמאַטעס. דער שמויב האָט גלייך געבראַכט מיט זיך די אויס-צעהרונג, וועלכע האָט זיי ענדליך בעפֿרייט פֿון לעבען. דאָן פֿלענען זייערע מיטגעפֿאַנגענע זיי אַריינזאָרפֿען אין דעם אַלגעמיינעם קבר, אונטער דער בעגלייטונג פֿון'ם וועכטר און זיין שוואַרצען הונד; און בשעת דער גלח האָט מאַרשירט אין פֿראַנט פֿון דער פּראָצעסיע, מעכאַניש לייענענדיג זיינע תּפלות, און בעטראַכטענדיג די קאַשטאַנען בוימער ביין וועג, און בעת די פּיער קאַמעראַדען האָבען געטראָגען די מיטה האָבען הנאה געהאַט פֿון דער חיי שעה אויף דער פֿרייער לופֿט, איז דער שוואַרצער הונד געווען דאָס איינציגע וועזען, וואָס איז געווען געריהרט פֿון דער הייליגקייט פֿון דער צערמאַניע.

בשעת די רעפֿאָרמירטע צענטראַל-געפֿענגניסע זיינען איינגעפֿיהרט געוואָרען אין פֿראַנקרייך, האָט מען גערעכענט, אַז דער פּרינציפֿ פֿון אַבסאָלומעס שווייגען וועט קענען דורכגעפֿיהרט ווערען מיט ערפֿאַלג. אָבער דאָס איז אויף אזוי פֿיעל גענען די מענשליכע נאַטור, אַז מי האָט עס געמוזט אויפֿגעבען.

פֿון אויסענוועניג זעהט דאָס געפֿענגניס אויס שמוס; אָבער אין

אמת'ן געהט דער לעבען דאָרט אָן פונקט אזוי לעבהאַפֿט ווי אין אַ קליין שמערטעל. אין איינגעהאַלטענע שטימען זיך, איינרוימענדיג אַ סוד איינער דעם אנדערען, דורך אַ וואָרט, אַ וואונק אָדער אַ שטיקעל צעמעל, ווערען אלע נייעס גאַנץ שנעל פֿערשפּרייט איבער'ן גאַנצען פּריווען. עס קען קיין זאָך ניט פּאַסירען צווישען די פּריווערס גופא, צווישען די פֿערוואַלטער, אין דעם דאָרף קלערוואָ, אָדער אפילו אין דער גרויסער ברייטער וועלט פֿון פּאַריזער פּאָליטיק, וועלכעס זאָל ניט גלייך פֿערשפּרייט ווערען אין אלע קאָרידאָרען, ווערקשטאַמען און צעלען. פֿראַנצויזען זיינען צו ריידעוודיג, אַז מי זאָל ווי קענען סטאַפּען וויער אונטעראירדישען מעלעגראַף. מיר האָבען זיך ניט געפֿלעגט צוזאַמענריידען מיט די איינפֿאַכע פֿערברעכער, און דאָך פֿלעגען מיר וויסען אלע נייעס. „זשאַן, דער גערטנער, איז דאָ צוריק אויף צוויי יאָהר.“ „דעם-און-דעם אינספּעקטאָרס ווייב האָט געהאַט אַ שרעקליכע מחלוקה מיט דעם-און-דעם'ס ווייב.“ „רושיימס, אין די צעלען איז געכאַפּט געוואָרען איבערגעבענדיג אַ צעמעל זשאַנ'ן פֿון משעסליאַרסקען ווערקשטאַט.“ „יענער אַלמער הונד, דער-און-דער, איז ניט מעהר יוסטיץ-מיניסטער.“ „דאָס מיניסטעריום איז געפֿאַלען“; און אזוי ווייטער; און ווען עס לאָזט זיך הערען אַז „רושעק האָט צוויי פֿינף סענטיגע פּעקלעך מאַכאַק, וועלכע ער וויל אויסווישען אויף צוויי פֿלאַנעלענע יאַקען“, טראַגט זיך דאָס באלד דורך איבער'ן פּריווען ווי אַ בליץ.

אין מאָל האָט עפעס אַ שטיקעל אַדוואָקאַט, וועלכער איז פֿער-האַלטען געוואָרען אין געפֿענגניס, געוואַלט מיר איבערגעבען אַ צעמעל אין וועלכען ער בעט מיין פֿרוי, זי זאָל זיך זעהן מיט זיין פֿרוי פֿון צייט צו צייט, — און אַ היבש ביסעל מענשען האָבען גלייך גענומען די גרעסטע אינטערעסע אין דער איבערליפֿערונג פֿון דער שליחות, וועלכע האָט געמוזט דורכגעהן מי יודע וויפֿיעל הענד, ביז זי איז אָנגעקומען צו מיר. ווען מי האָט געפֿונען עפעס אין אַ צייטונג, וועלכעס איז געווען פֿון ספּעציעלער אינטערעסע פֿאַר אונז, איז די צייטונג עפעס ווי דורך כּשוף, גלייך אונז איבערגעגעבען געוואָרען, אַרומגעוויקעלט אַרום אַ שטיינדעל און אַריבער-געוואָרפֿען איבער די הויכע וואַנד.

אפילו די איינצעל-צעלע שמערט ניט די צוזאַמענריידונג. ווען מיר וויינען אָנגעקומען אין קלערוואָ, און מי האָט אונז אָנפֿאַנגס איינגעשפּאַרט אין דער צעלען-אַבטהיילונג, איז אונז דאָרט געווען שרעקליך קאַלט; אזוי קאַלט, אַז איך האָב קוים געקענט שרייבען, און ווען מיין פֿרוי, וועלכע וואַר דאַמאָלסט אין פּאַריז, האָט געקראָגען מיין בריעף, האָט זי מיין האַנדשריפט ניט דערקענט. דער אוקאַז איז אָנגעקומען צו הייצען די

זעלען ווי ווייט מעגליך; אָבער כאַטש נעהם און צוריים זיך, די צעלען זיינען געבליבען אזוי קאלט ווי פֿריהער. עס האָט זיך נאָכהער אַרויסגע-שמעלט, אז אלע הייצרעהרען זיינען געווען פֿאַרלינגט מיט ברעקלאַך פֿאַפּיר, שטיקלעך נאָמיצען, מעסערלעך, און אַלערליי קלייניגקייטען, וועלכע זיינען בעהאַלטען געוואָרען פֿון די פֿריווערס פֿון עטליכע דורות.

מאַרטין, דער זעלבער פֿריינד מיינער, וועלכען איך האָב שוין פֿריהער דערמאָנט, האָט ערהאַלטען די ערלויבעניס אָבצוזיצען אַ טהייל פֿון זיין מערמין אין אַן איינצעל-צעלע.

איהם איז געווען לעבער די אָבוונדערונג, איידער צו זיין צוזאַמען-געוואָרפֿען מיט נאָך צוועלף פֿערוואָן. צו זיין גרויסען ערשטויען האָט ער אויסגעפֿונען, אז ער איז גאָר ניט אַליין. די ווענד און די לעכער פֿון די שליסלען האָבען גערעדט.

אין אַ קורצע צייט האָבען אלע צעלען-איינוואוינער געוואוסט ווער ער איז, און ער האָט געקראָגען בעקאַנטע איבער די גאַנצע אַנשטאַלט. צווישען די שיינבאַר אָבגעוונדערטע געהט עס צו גאַנץ לעבעדיג, פֿונקט ווי אין אַ בינשמאַק; נאָר דיווער לעבען נעהמט אָפֿט אַן אזאָ מיין כאַראַקטער, וועלכער בעלאַנט גענצליך צו דער פֿאַראַדיע פֿון גייסטעס-קראַנקהייטען. קראַפֿט-עבבינג גופא האָט ניט געהאַט קיין בעגריף וואָס עס ווערט אָבגעטראָגן אין דיעזער הינויכט אין די איינצעל-צעלען פֿון די פֿריוועס.

איך וועל דאָ ניט איבער'הור'ן, וואָס איך האָב שוין געשריבען אין אַ בוך „אין רוסישע און פֿראַנצויזישע געפֿענגניסען“, וועלכעס איך האָב פֿערעפֿענטליכט אין ענגלאַנד אין 1886, גלייך נאָך מיין בעפֿרייאונג פֿון קלערוואָ, איבער דעם מאַראַלען איינפֿלוס פֿון די געפֿענגניסע אויף די געפֿאַנגענע. אָבער איין זאַך מוז געזאָגט ווערען: די פֿריווען בעפֿעלקערונג בעשטעהט פֿון געמישטע עלעמענטען; און בעטראַכטענדיג בלויז די, וועלכע ווערען בעצייכענט אַלס די „עכטע פֿערברעכער“, און איבער וועלכע מיר האָבען די לעצטע צייט אזוי פֿיעל געהערט פֿון לאַמבראַזאָ און זיינע נאַכפֿאָלגער, מוז איך זאָגען, אז איך בין געקומען צו דער שטאַרקסטער איבערצייגונג, אז דער פֿריווען, וועלכע ווערט בעטראַכט אַלס אַן אינסטיטוציאָן וואָס פֿערהיט אַנטי-סאָציאַלע טהאַטען, דיענט אדרבה דעם צוועק צו ערציהען פֿערברעכען.

יעדער מענטש ווייס, אז די אַבוועזענהייט פֿון בילדונג, דער האַס צו רעגולערע אַרבייט, די פֿיזישע אונפֿעהיגקייט פֿיר אַנשטריינגונג, דער בענעהר פֿיר אויפֿרעגונג און ריוויקע, די ליידענשאַפֿט פֿיר געמבלען — שפּיעלען אין געלד —, די אַבוועזענהייט פֿון ענערגיע, דער אונגעצויגענער ווילען,

און די גלויבגילטיגקייט צום געבענענשען, זיינען די אורזאכען, וועלכע בריינגען דיווען קלאס מענשען בעפאָר די ריכטער. און דער פֿאַקט, אַז גראַד דיעזע חסרנות פֿון דער מענשליכער נאַטור — יעדער איינציגער פֿון זיי — ווערען ערצויגען און איינגעוואָרצעלט אין דעם געפֿענגניס-לעבען, האָט אויף מיר געלאָזען אַ טיעפֿען איינדרוק; און עס קען אַנדערש נישט זיין; טאַקיי ווייל עס איז אַ געפֿענגניס, און אַזוי לאַנג ווי דאָס געפֿענגניס עקזיסטירט, וועלען דיעזע שוידערליכע כאַראַקטערע עקזיסטירען. ועצט איין אַ מענשען אין טורמע און איהר נעהמט גלייך פֿון איהם אַוועק זיין גאַנצע ענערגיע; זיין גאַנצער ווילען ווערט גלייך פֿערניכטעט. אין'ס געפֿענגניס-לעבען איז נישט קיין פֿלאַץ פֿאַר'ן אַרעסטאַנט'ס אייגענעם ווילען, און טאַמער ווילט איהר זיך נישט אונטערוואַפֿען אונטער די פֿיס פֿון יעדען נידעריגען אויפֿוועהער, וועט מען אייך אויסטהיילען ענוויס קשים ומרים. דען דער כאַראַקטער פֿון'ס אַרעסטאַנט מוז געקוילעט ווערען, און ער ווערט געקוילעט. נאָך וועניגער געלעגענהייט האָט איהר פֿאַר אייער נאַטירליכער סימפּאַטיע, דען יעדעס מיטעל ווערט אָנגעווענדעט נישט צו דערלאָזען קיין שום פֿרייע בעריהרונג מיט אַלע די פֿערזאָגען, אויסענוועניג און אינעוועניג, מיט וועלכע דער אַרעסטאַנט קעהרט צו האָבען סימפּאַטיע-געפֿיהלען. פֿיזיש און גייסטיג ווערט ער אַלץ מעהר קאַליקע, און אויב ער האָט שוין פֿון פֿריהער נישט לעב געהאַט מאַנאַטאַנע אַרבייט, ווערט נאָך דיעזער ווידער-ווילען פֿיעל שטאַרקער וועהרענד די פֿרויזאָן-יאָהרען. אויב ער האָט פֿריהער געצוויפֿעלט אין די נוצליכקייט פֿון די היינטיגע מאַראַליטעטס-רעגלען, שיקט ער זיי יעצט געוויס צו אַל-די רוחות. קוקענדיג מיט אַ קריטישען בליק אויף די אָפֿיציעלע אויפֿוועהער, אויף דיעזע רעגלען, און אויסהערענדיג די מיינונגען פֿון זיינע חברים איבער זיי, און אויב ער איז בעשטראַפֿט געוואָרען מיט טורמע פֿאַר די אוננאַטירליכע ענטוויקלונג פֿון זיין היציגער, ליידענשאַפֿטליכער נאַטור, ווערט דיעזע נאַטור אָבער איצט, נאָכדעם ווי ער האָט פֿערבראַכט פֿיעלע יאָהרען אין תּפֿיסה, נאָך מעהר ענטוויקעלט, אין פֿיעלע פֿעלע ביו אויף דער שוידערליכסטער שטופֿע. אין דיעזע לעצטע ריכטונג — די געפֿעהרליכסטע פֿון אַלע — איז די פֿרויען-בילדונג אַם ווירקזאַמסטען.

אין סיביר האָב איך געזעהן, וועלכע פֿוילע זומפען פֿון פֿיזישער און מאַראַלער קאַרופֿציאָן די שמוציגע, איבערגעפּאַקטע, נישט-רעפּאַרירטע רוסישע טורמעס וואַרען, און אים עלטער פֿון ניינצהען יאָהר האָב איך געמיינט, אַז ווען די צימער וואַלמען נישט געווען אַזוי איבערגעפּאַקט און ס'וואַלט געווען אַ געוויסע קלאַסיפֿיצירונג פֿון די אַרעסטאַנטען, און מי

וואָלט זיי בעזאָרגט מיט געזונדע מלאכות, וואָלט מען געקענט די אינסטי-
 מוציאָן פֿיעל פֿערבעסערען. איצט האָב איך געמוזט אוועקוואַרפֿען דיעזע
 חלומות. איך האָב זיך געקענט איבערצייגען, אז אזוי ווייט ווי זייער ווירקונג
 אויף די אַרעסטאַנטען געהט אָן דער רעזולטאַט פֿאַר די געזעלשאַפֿט אין
 אַלגעמיין, זיינען די „רעפֿאָרמירטע“ טורמעס פֿונקט אזוי שלעכט, און
 אפשר נאָך ערגער, ווי די שמוציגע טורמעס פֿון די אלטע צייטען. זיי
 רעפֿאָרמירען ניט די פֿעברעכער. אדרבה אין דער ווייט גרויסע מעהרצאָהל
 איבען זיי נאָך אויף זיי אויס די פֿערדאָרבענסטע ווירקונג. דער גנב, דער
 שווינדלער, דער גרוביאָן, וועלכער האָט פֿערבראַכט עטליכע יאָהר אין
 טורמע, קומט אַרויס נאָך פֿיעל ערגער ווי ער איז אַרײַן; ער איז איצט
 פֿיער מעהר נייגעריג און פֿיעל מעהר פֿערפֿערטיגט צו אַלערליי פֿערברע-
 כענס; ער פֿערשמעהט איצט זיין קונסט בעסער; ער איז פֿיעל מעהר
 פֿערביטערט געגען די געזעלשאַפֿט, און ער געפינט אַ פֿיעל סאָלידערע
 רעכטפֿערטיגונג צו רעוואָלטירען געגען איהרע גרויזאמע געזעצע און מנהגים;
 נויטווענדיגערווייזע, אונפֿערמיידליך, איז ער געצוואונגען צו זינקען אַלץ
 שיעפֿער און מיעפֿער אין די אַנטי-סאָציאלע טהאַטען, וועלכע האָבען איהם
 לכתחילה געבראַכט פֿאַר אַ געריכט. די פֿאַרברעכען וואָס ער בעגעהט נאָך
 זיין ערשמען טערמין טורמע, מווען זיין פֿיעל גרעסער ווי די פֿריהערדיגע;
 און זיין שיקזאַל איז תמיד צו ענדיגען זיינע יאָהרען איז קאַטאָרגע. אין
 יענעם בוך האָב האָב איך געזאָגט, אז „טורמעס זיינען אוניווערזיטעטען
 פֿון פֿערברעכענס, אויפֿגעהאַלטען פֿון שטאַאַט“. און איצט, בעטראַכטענדיג
 דיעזע אינסטימוציאָן מיט דעם בליק פֿון אַ פֿופֿצעהניעהריגער ערפֿאַהרונג,
 קען איך בלויז בעשמעטיגען יענע בעהויפטונג מיינע.

פֿערזענליך האָב איך ניט קיין אירזאַכע זיך צו בעקלאַגען אויף די
 יאָהרען וואָס איך האָב פֿערבראַכט אין אַ פֿראַנצויזישע טורמע. פֿאַר אַ
 טהעטיגען און אונאַבהענגיגען מענשען איז די בערויבונג פֿון זיין
 פֿרייהייט און טהעטיגקייט אזא גרויסע שטראַף, אז אלעס איבריגע —
 אַלע קליינליכע יסורים פֿון פֿרוזען-לעבען — זיינען נאָר ניט. פֿערשמעהט
 זיך, בשעת מיר האָבען געהערט פֿון דעם אַקטיווען פּאָליטישען לעבען אין
 פֿראַנקרייך, האָבען מיר שטאַרק געליטען פֿון אונזער געצוואונגענער
 אונטהעטיגקייט. דער סוף פֿון'ם ערשמען יאָהר, ספעציעל וועהרענר אַ
 טריבען ווינטער, איז אימער שווער פֿאַר'ן אַרעסטאַנט. און ווען דער
 פֿרייהינג קומט, פֿיהלט מען נאָך מעהר ווי אימער דעם פֿערלוסט פֿון דער
 פֿרייהייט. בעת איך האָב געזעהן דורך'ן פֿענסטער ווי די לאַנגעס טהוען
 זיך אָן אין זייערע גרינע קליידער און ווי די בערג ווערען בעדעקט מיט

דעם פֿרילינג מ'הוי; אָדער ווען איך האָב געזעהן אַ באַהן פֿערבייפֿליהענ-
דיג אין מ'האַל צווישען די בערג, האָב איך בודאי געפֿיהלט אַ שמאַרקען
חשק איהר נאָכצופֿליהען און איינצואַמטהעמען די לופֿט פֿון די וועלדער,
אָדער מיטגעטראָגען צו ווערען מיט'ן שמאַם פֿון מענשליכען לעבען אין אַ
קאָכענדער שמאַרט. אָבער דער מענש וואָס גיט איבער זיין שיקזאַל אַ
פֿאַרמגעשרימענער פֿאַרטיי, מוז זיין בערייט צו פֿערבריינגען עטליכע יאָהר
אין געפֿענגניס, און געברויך גיט האָבען קיין פֿערדרוס דעריבער. ער פֿיהלט,
אַז אפילו אין דער צייט פֿון זיין פֿערקערקערונג בלייבט ער גיט אין גאַנצען
אַן אונטעהעטיגער טהייל פֿון דער בעוועגונג, וועלכע פֿערשפּרייט און
פֿערשמאַרקט די אידעען וואָס זיינען איהם טהייער.

אין ליאָן זיינען די וועכטער זיכערליך געווען אַ זעהר גראָבער
קלאַם מענשען. אָבער נאָך אַ צוויי דריי צוזאַמענשמויסונגען איז אלעם
ווידער רעכט געוואָרען. און ווידער האָט אויך די פֿריווען פֿערוואַלטונג
געוואוסט, אַז מיר האָבען די פֿאַריווער פרעסע אויף אונזער זייט, און זיי האָ-
בען גיט געוועלט אויף זיך אַראָפּבריינגען די דונערען פֿון ראָשפֿאַר אָדער די
שניידענדע קריטיק פֿון קלעמענסאַ. נאָר אין קלערוואַ האָט מען שוין דאָס
אויך גיט געברויכט. די גאַנצע פֿערוואַלטונג איז געווען אומגעענדערט
עטליכע מאָנאַט פֿאַר אונזער אַנקומען. אַן אַרעסטאַנט איז געפֿונען געוואָרען
מיט אין זיין צעלע דער'הרג'ט פֿון'ס וועכטער, און זיין קערפּער איז אויפֿ-
געהאַנגען געוואָרען, כדי עס זאָל אויסזעהן ווי זעלבסטמאָרד; אָבער דעם
מאָל איז דער סוד אַרויס דורך'ן דאָקטאָר, דער גאַווערנאָר איז אַראָבגע-
זעצט געוואָרען, און אלעס איז געוואָרען ווייכער אין געפֿענגניס. איך האָב
מיט זיך מיטגענומען פֿון קלערוואַ די בעסטע עראינערונג פֿון איהר פֿער-
וואַלטער, און די גאַנצע צייט וואָס איך בין דאָרטען געווען, האָב איך מיר
אַפֿט געטראַכט, אַז נאָך אלעמען זיינען די מענשען אַפֿטמאָל בעסער ווי די
אינסטיטוציאָנען צו וועלכע זיי בעלאַנגען. אָבער גיט האָבענדיג קיין
פֿערזענליכע עולות, קען איך פֿיעל פֿרייער און מיט מעהר געוויסען
פֿערדאַמען די אַנשמאַלט גופּא; אַלס אַ ירושה פֿון דער פֿינסטערער פֿער-
גאַנגענהייט, פֿאַלש אין איהרע פֿרינציפען און אַ קוואַל פֿון די שוידערליכסטע
איבלען פֿאַר די געזעלשאַפֿט.

נאָך איין זאַך מוז איך דערמאָהנען, מחמת דאָס האָט אַפֿשר נאָך אַ
טיעפֿערען איינדרוק געמאַכט אויף מיר אַלס די דעמאָראַליזירענדע ווירקונג
פֿון טורמעס אויף זייערע איינוואוינער: וואָסערע אַנשמעקענדע פעסט איז
יעדע טורמע — און אפילו יעדעס געריכטס-הויז — פֿאַר די נאַכבאַרשאַפֿט,
פֿאַר די מענשען וואָס וואוינען אין דער געגענד.

לאַמבראָזאָ האָט פֿיעל צו זאָגען איבער דעם „קרימינאַל טיפּ“, וועלכען ער דענקט צו האָבען ענטדעקט ביי די אַרעסטאַנטען. אויב ער וואָלט זיך געגעבען די זעלבע מיה צו בעאַבאַכטען די לייטע וואָס שאַרען זיך אַרום די קאָרט'ס, — שפּיאָנען, מעקלערלאַך, מוסריס, אַדוואָקאַטלעך, מענשען וואָס כאַפען סתם אַרײַן די „גרינהאַרן'ס“, און דאָס גלייכען, — וואָלט ער זיכערליך געקומען צום שלום, אַז ווײַן קרימינעלער טיפּ האָט אַ פֿיעל גרעסערען געאָגראַפֿישען שטח, ווי די פּרײַזען-ווענד. איך האָב נאָך אין מיין נאַנצען לעבען ניט געזעהן אַזאַ קאַלעקציאָן פֿון פּניס'ער פֿון דעם נידעריגסטען מענשליכען טיפּ, ווי איך האָב געזעהן אַרום און אין דעם געריכטס-הויף פֿון געפֿענגניס פֿון ליאַן, — אין דער געפֿענגניס פֿון קלערוואַ אודאי ניט. דיקקענס און קרוקשאַנק האָבען עטליכע אַזעלכע טיפען אונשמערבליך געמאַכט; אָבער זיי שטעלען מיט זיך פֿאַר אַ היבשע וועלטעל, וועלכע דרעהט זיך אַרום די קאָרט'ס און גיעסט אַרײַן איהר גיפֿט ווייט און ברייט אַרום זיי. און דאָס זעלבע איז מיט יעדער צענטראַלער פּרײַזען. עס איז די לופֿט פֿון קליינע גנבות, קליינע שווינדלערייען, שפּיאָנסטוועס און אַלערליי קאַרופּציאָן, וועלכע פֿערשפּרייטען זיך, ווי אַן אויל פֿלעק אַרום די געפֿענגניסען.

איך האָב דאָס אַלעס צוגעזעהן; און אויב איך האָב נאָך בעפֿאַר מיין פֿעראַרטעהיילונג שוין געוואוסט, אַז די געזעלשאַפֿט איז אומגערעכט אין איהר איצטיגער בעשמראַפֿונגס-סיסטעמע, האָב איך אָבער נאָכדעם, ווי איך האָב פֿערלאָזען קלערוואַ געוואוסט, אַז ניט נאָר איז דאָס פֿאַלש און אונגערעכט, נאָר אַז עס איז פשוט נאַריש אויפֿצוהאַלטען אויף דער געזעלשאַפֿט'ס פֿלייצעס אַזעלכע אונעווערויטעמען פֿון קאַרופּציאָן, אונטער דער איינבילדונג, אַז זיי ווײַנען נויטהיג אַלס אַ צאַם פֿיר די קרימינעלע אינסטינקטען פֿון'ם מענשען.

מיין צוזאַמענשטויס מיט דער געהיים פּאָליציי.

יעדען רעוואָלוציאָנער קומט אויס זיך צוזאַמען צו מרעפֿען מיט שפּיאָנען און „רייזש-אַגענטען“, און איך האָב אויך געהאַט מיין חלק פֿון דיעזע חברה.

אַלע רעגירונגען גיבען אויס גרויסע סומען געלד אויפֿצוהאַלטען דיעזען מיין שלאַנג. דאָך ווײַנען זיי בלויז שעדליך פֿיר די יונגע מענשען. דער

מענש וואָס האָט געהאט אביסעל ערפֿאהרונג מיט מענשען אין זייער לעבען, געפֿינט גלייך אויס, אַז אין דיעזע בעשעפֿעניסען איז פֿאַראַנען עפעס אזעלכעס וואָס ערוועקט גלייך אַ פֿערדאכט. זיי ווערען צוזאַמענגעשלעפֿט פֿון אַבשוים דער געזעלשאַפֿט, פֿון צווישען די נידעריגסטע מענשען, און ווען מען פֿאַסט נאָר אויף, אויף דעם מאַראַלען באַראַקטער פֿון די מענשען מיט וועלכע מען קומט אין בעריהרונג, בעמערקט מען באלד אין דער אויפֿפֿיהרונג פֿון דיעזע, "זיילען דער געזעלשאַפֿט" עטוואָס אזעלכעס וואָס מאַכט זיי עקעלהאַפֿט, און איהר פֿרעגט זיך דאָן די פֿראַגע: "וואָס האָט דיעזען נפש געבראַכט צו מיר? וואָס פֿאַר אַ געמיינשאַפֿטליכעם קען ער מיט אונז האָבען?" אין די מייסטע פֿעלע איז דיעזע איינפֿאַכע פֿראַגע גענוגענד אייך צו שטעלען אויף דער וואַך.

בעת איך בין דעם ערשטען מאל אָנגעקומען קיין זשענעווא, איז דער אַנענט פֿון דער רוסישער רעגירונג, וועלכער איז געשיקט געוואָרען נאָכצושפּיאַנירען די פּאָליטישע פֿליכטלינגע, אונז אַלעמען געווען גוט בעקאַנט. ער האָט זיך גערופֿען גראַף; אָבער אזוי ווי ער האָט ניט געהאַט ניט קיין לאַקיי און ניט קיין קאַרעמע, אויף וועלכער ער זאָל קענען אַרויסשטעלען זיין הערב, האָט ער איהם געבעך געמוזט לאָזען אויסהעפֿטען אויף דער מאַנטעלע פֿון זיין פּיצענקען הינטעל. מיר פֿלענען איהם מאַנכעסמאל בעגעגענען אין די קאַפּעס, אָהנע צו איהם צו ריידען; ער איז ווירקליך געווען אַן "אונשולדיגער", וועלכער פֿלעגט פּשוט אויפֿקויפֿען אלע ביכער פֿון די פּאָליטישע, צושרייבענדיג צו זיי העכסט וואַהרשיינליך אַזעלכע פּירושים, וועלכע ער האָט גערעכענט, וועלען געפֿעלען זיינע אויבערהערען.

פֿערשיעדענע לייטע האָבען אָנגעהויבען אַריינצופֿאַהרען אין זשענעווא, כּשעת דיעזע שטאַדט האָט זיך אָנגעהויבען אָנצופֿילען מיט פּאָליטישע פֿון דעם יונגען דור; און דאָך, זיינען זיי אַלע, ווי עס איז, אונז בעקאַנט געוואָרען.

ווען אַ פֿרעמדער איז אָנגעקומען אין אונזער מיטע, האָט מען איהם גלייך אַ פֿרעג געמאַהן מיט דער געווענהליכער ניהיליסטישער אַפֿענקייט מכה זיינע פֿערגאַנגענע און איצטיגע אויסזיכטען, און מי האָט דעם פּאַרשוין גלייך דערקענט. אַפֿענהערציגקייט אין דעם געמיינשאַפֿטליכען פֿערקעהר איז ווייט דער בעסטער מיטעל הערצושטעלען ריכטיגע פֿער-העלמניסע צווישען מענשען. אין דיעזע פֿאַל וואַר דאָס זעהר נויטהיג, מאַסען מענשען פֿון וועלכע קיינער פֿון אונז האָט ניט געהערט, און וועלכע קיינער האָט ניט געקענט אין רוסלאַנד — אַבסאָלוט פֿרעמדע אין אונזערע

קרייזען — זיי זיינען געקומען קיין ישענעווא, און פֿילע פֿון זיי זיינען גלייך אין עמליכע טעג, אָדער זאָגאר שמונדען, נאָך זייער אָנקומען געשטאַנען אין די פֿריינדליכסטע פֿערבינדונגען מיט אונזער קאָלאָניע; אָבער פֿון דעסמוועגען האָט זיך די שפּיאָנען קיינמאָל נישט איינגעגעבען איבער-צוטרעטען די שוועל פֿון אינטימליכקייט. אַ שפּיאָן האָט געמעגט אָנרופֿען די נעמען פֿון אַלגעמיינע בעקאַנטע; ער האָט געמעגט אָבגעבען דעם בעסטען דין וחשבון פֿון זיין פֿערגאַנגענהייט אין רוסלאַנד, מאַנכמאָל זאָגאר קאָרעקט אויך; ער האָט געמעגט פֿאַלשטענדיג בעוויזען דעם ניהיליסטישען אַרמט ריידען און די מאַניערען, אָבער ער האָט קיינמאָל נישט געקענט פֿערדייען יענעם סאָרט ניהיליסטישע מידות, וועלכע זיינען אויפֿ-געוואַקסען מיט דער רוסישער יוגענד; און דאָס אַליין האָט איהם געהאַלטען פֿון דער ווייטען פֿון אונזער קאָלאָניע. שפּיאָנען קענען נאָכמאַכען אַלץ אין דער וועלט, אַ חוץ עטהיקס (די זיטענלעהרע).—

בשעת איך האָב געאַרבייט מיט רעקלן, איז אין קלאַרען געווען איינער אזא פֿאַרשוין, צו וועלכען מיר האָבען זיך אַלע געהאַלטען פֿרעמד. מיר האָבען קיין שום שלעכטס פֿון איהם נישט געוואוסט, אָבער מיר האָבען געפֿיהלט אז ער איז נישט „אונזערער“. און אזוי ווי ער האָט תמיד געזוכט וואָס מעהר אַרײַנצוריינגען אין אונזער געזעלשאַפֿט, זיינען מיר געוואָרען פֿערדעכטיג. איך האָב מיט איהם קיין מאָל קיין וואָרט נישט געהאַט אויסגערעדט, און דעריבער האָט ער דוקא געזוכט מיין בעקאַנטשאַפֿט. זעהענדיג, אז ער קען צו מיר נישט צוקומען דורך די געוועהנליכע וועגען, האָט ער מיר אָנגעהויבען שרייבען בריעף, פֿאַרשלאָגענדיג סעקרעטנע ראַנדעוואוס פֿאַר סעקרעטנע צוועקען אין די וועלדער און אין עהנליכע פֿלעצער. פֿאַר שפּאַס האָב איך איין מאָל אָנגענומען זיין איינלאָדונג און בין אַוועק אויפֿ'ן בעשטימטען פֿלאַץ מיט אַ פֿריינד, וועלכער איז נאָכ-געגאַנגען פֿון דער ווייטענס; אָבער דער חברה-מאַן, וועלכער האָט וואַהרשיינליך געהאַט נאָך איינעם צו זיך, האָט געמוזט בעמערקען, אז איך בין נישט אַליין, און איז נישט ערשיענען. אזוי האָב איך אַלואַ קיין מאָל נישט געהאַט דעם פֿערגעניגען אויסצוריידען אַ וואָרט מיט איהם. און דאָן האָב איך דאַמאָלס אזוי שווער געאַרבייט, אז יעדע מינוט מיינע איז געווען פֿערנומען אָדער מיט די געאַגראַפֿיע, אָדער מיט „לע רעוואַלטע“, און איך האָב מיך נישט פֿערנומען מיט קיינע פֿערשווערונגען, פֿון דעסמוועגען האָבען מיר דערנאָך אויסגעפֿונען, אז דער פֿאַרשוין פֿלעגט שיקען דער דריטער אָמדיעלעניע גענויע בעריכטען פֿון די געשפּרעכען וואָס ער האָט מיט מיר געפֿיהרט, פֿון מיין פֿערטרויען צו איהם, און פֿון די שוידערליכע בונטען

וואָס איך האָב אָנגעפֿיהרט אין פעטערסבורג געגען דעם צאָר'ס לעבען! דאָס אלעס האָט מען אין פעטערסבורג אָנגענומען פֿאַר תּורת משה, און אין אימאַליען אויך, ווען קאַפֿיעראָ איז אַרעסטירט געוואָרען אין דער שווייץ, האָט מען איהם געוווּען מאַסען בעריכטען פֿון אימאַליענישע שפּיאַנען, וועלכע האָבען געוואָרענט זייער רעגירונג, אַז קאַפֿיעראָ און איך, בעלאָרען מיט באַמבעס, געהען אַרײַנדרינגען אין אימאַליען. דער פֿאַקט איז, אַז איך בין גאָר קיין מאָל אין אימאַליען ניט געווען און האָב קיין מאָל ניט ברעה געהאַט דאָרט צו זיין.

דער אמת איז אָבער, אַז די שפּיאַנען מאַכען ניט שמענדיג זייערע בעריכטען זעהר פינקטליך. זיי זאָגען אַפֿט זאכען וועלכע זיינען וואַהר, אָבער עס הענגט אָפּ ווי אזוי מי דערצעהלט זאָך. מיר האָבען פֿערבראַכט עטליכע זעהר אַמוזאַנטע מינוטען לײענענדיג אַ רעפּאָרט, וועלכער איז געווען אַדרעסירט צו דער פֿראַנצויזישער רעגירונג פֿון אַ פֿראַנצויזישען שפּיאַן, וועלכער האָט נאָכשפּיאַנירט מיין פֿרוי און מיר, אויף אונזער רייווע פֿון פֿאַרזי קיין לאַנדאָן אין 1881. שפּיעלענדיג אַ דאָפּעלטע ראַליע, ווי זיי טהוען אַפֿט-מאָל, האָט דער שפּיאַן הפּנים געהאַט פֿערקויפֿט דיזעען בעריכט צו ראַשפּאָר'ן, וועלכער האָט איהם פֿערעפֿענטליכט אין זיין צייטונג. אלעס וואָס דאָרט איז געזאָגט געווען וואָר קאָרעקט, — אָבער ווי דאָס איז געזאָגט געוואָרען!

ער האָט, למשל, געשריבען: „איך האָב גענומען די נעכסטע אָב-טהיילונג פֿון'ס וואַנאָן, וועלכען קראַפּאַטקין האָט פֿערנומען מיט זיין פֿרוי.“ אמת, ער איז דאָרט געווען. מיר האָבען איהם בעמערקט, ווייל ער האָט גלייך געצויגען אונזער אויפֿמערקזאַמקייט אויף זיך מיט זיין גראַבען, אונאַנגענעהמען גענוכט. „זיי האָבען גערעדט רוסיש די גאַנצע צײַט, כדי די פּאַסאַזשירען זאָלען זיי ניט פֿערשמעהן.“ ווידער אַמאָהל זעהר קאָרעקט; מיר האָבען גערעדט רוסיש, ווי מיר טהון עס תּמיד. „ווען זיי זיינען אָנגעקומען קיין קאַלעי, האָבען זיי ביידע זיך געהייסען געבען אַ בוליאָן.“ נאָך אַמאָל אמת: מיר האָבען געגעסען די זופּ. אָבער דאָ הייבט זיך אָן די סעקרעטנע טהייל פֿון דער רייווע. „דערנאָך זיינען זיי ביידע פּלוצלינג פֿערשוואַנדען, און איך האָב זיי אומזיסט אומעמוס אַרומגעזוכט; און ווען זיי זיינען ווידער ערשינען, איז ער געווען פֿערמאַסקירט, און מיט איהם איז מיטגעגאַנגען אַ רוסיסער גלח, וועלכער האָט איהם שוין ניט פֿערלאָזען, ביז זיי זיינען אָנגעקומען אין לאַנדאָן, וואו איך האָב דעם גלח פֿערלוירען.“ אלעס דאָס איז ווידער אמת. מיין פֿרוי האָט געהאַט אַ לײכטען צאָהנ-וועהטאַג, און איך האָב געבעמען ביין רעסטאָראַטאָר מיר צו ערלויבען זיין

פריוואַט צימער, וואו מיין פֿרוי זאָל קענען צולייגען עטוואָס צו איהר צאָהן. אזוי אַרום זיינען מיר „פֿערשוואַנדען“. וואָס אָנבעלאַנג צום גלח, איז ער אויך דאָרט געווען. ער איז נישט געווען קיין רוּסע, נור דאָס מאַכט נישט: ער האָט יעדענפֿאלס געטראָגען דעם קאָסטיום פֿון אַ גריכישען גלח, איך האָב איהם געטראָפֿען שטעהענדיג ביין טאַנבאַנק און בעטענדיג עפעס אַזעלכעס וואָס קיינער האָט נישט פֿערשטאַנען. „אַגוא, אַגוא“, האָט ער געבעטען איין מאל און נאָך אַמאל מיט אַ וויינענדיגען טאָן. גיט דעם הערען אַ גלאַז וואַסער, האָב איך געזאָגט דעם קעלנער. נו, נו; מעהר האָט מען שוין נישט געברויכט. דער גלח האָט זיך צוגעשטעפֿעט צו אונז און האָט אונז אָנגע-הויבען דאַנקען און דאַנקען און בעוואַנדערען מייע ער וואַנדערבאַרע שפּראַכען-קעמניסע. מיין פֿרוי האָט אויף איהם רחמנות געקראָגען און האָט צו איהם גערעדט אין פֿערשיעדענע לשונות, אָבער ער האָט נישט פֿערשטאַנען אַ וואָרט. ענדליך האָבען מיר אויסגעפֿונען אַז ער האָט געקענט עמליכע ווערטער פֿון איינע פֿון די וויד-סלאַווישע שפּראַכען און מיר האָבען קוים מיט צרות פֿערשטאַנען: „איך בין אַ נרעק; צום טערקישען אַמבאַסאַדאָר, לאַנדאָן“, מיר האָבען איהם געזאָגט, מייסטענס אויף פֿינגער-לשוין, אַז מיר פֿאַהרען אויך קיין לאַנדאָן, און אַז ער קען מיטרייווען מיט אונז.

די אַמזירענדסטע טהייל פֿון דער גאַנצער מעשה איז, וואָס איך האָב ווירקליך אויסגעפֿונען די אַדרעסע פֿון דעם טירקישען אַמבאַסאַדאָר נאָך בעפֿאַר מיר זיינען אָנגעקומען אין טשאַרינג-קראָס. די באַהן האָט זיך אָבגעשטעלט ביי אַ סטאַנציע אויף'ן וועג, און צוויי עלעגאַנטע דאַמען זיינען אַריין אין אונזער שוין אזוי אויך געפאַקטען וואַגאָן. ביידע האָבען זיי נעהאַלטען צייטונגען אין די הענד; איינע איז געווען אַן ענגלישע, און די אַנדערע — אַ שעהנע פֿרוי וועלכע האָט גערעדט גוט פֿראַנצויזיש — האָט זיך געמאַכט פֿאַר אַן ענגלישע, נאָכדעם ווי זיי האָבען מיט מיר גערעדט עמליכע ווערטער, האָט מיך איינע אַ פֿרעג געטראָגן פֿור-פּלאַט „וואָס דינקט איהר פֿון גראַף אינגאַטיעף?“ און גלייך דערנאָך: „וועט איהר שנעל הרג'נען דעם נייעם צאַר?“ איך האָב גלייך פֿערשטאַנען פֿון דיזעע פֿראַגען, ווער דיזעע „דאַמען“ זיינען, אָבער זיך דערמאָנענדיג אַן מיין גלח, האָב איך זי געפֿרעגט צו זי ווייס די אַדרעסע פֿון דעם טירקישען אַמבאַסאַדאָר.

„אין די און די גאַס, דער און דער נומער“, האָט זי גלייך אויף'ן אָרט געענטפֿערט אָהן שום ישוב הדעת, פונקט ווי אַ שוהל מירדעל אין אַ סלאַס. „איהר קענט ססטמא אונז אויך געבען די אַדרעס פֿון'ם רוסישען

אמבאסאדאר? "האָב איך זי א פֿרעג געטהאָן, און מיר געבענדיג אויך דיעזע אדרעסע גלייך אויפ'ן אָרט, האָב איך זי מיטגעטהיילט דעם גלח. ווען מיר זיינען אָנגעקומען אין לאַנדאָן, איז די דאמע געווען אזוי קנעכמיש גיעריג צו אַמענדען צו מיין באַגאזש, און אפילו צו טראָגען א שווערען פּאָק מיט איהרע איידעלע הענטליך און האַנדשוה, אַז איך האָב איהר ענדליך געזאָגט, צו איהר גרויסער ערשטוינונג; „גענוג שוין! דאַמען טראָגען ניט קיין הער'ס באַגאזש. געהט אוועק!"

נאָר לאָמיר צוריקקעהרען צו אונזער צוטרויענסווירדיגען פֿראַנצויזישען שפּיאַן: „ער איז אַראָבגעשטיגען אין טשאַרינג-קראָס", האָט ער געשריבען אין זיין בעריכט, „אָבער ער איז ניט אַרויס פֿון וואַנזאַל ביז ער האָט ניט געזעהן, אַז אַלע פּאַסאַזשירען זיינען שוין פֿאַרט. איך האָב מיך דערווייל געהאַלטען פֿון דער ווייטענס, זיך בעהאַלטענדיג אונטער אַ וויל. זייענדיג זיכער, אַז אַלע פּאַסאַזשירען האָבען פֿערלאָזען די פּלאַטפֿאָרמע, זיינען זיי ביידע פּלוצלינג אַריינגעשפרונגען אין אַ דראַשקע. איך בין אָבער נאָך נאָך זיי און האָב זיך צוגעהערט ווי דער קומשער האָט אָנגעגעבען דעם פּאָ-ליציסט די אַדרעסע, נומער 12 די און די גאַס, — איך האָב מיך געלאָזען נאָך די דראַשקע. אזוי ווי אין דער געגענר איז מעהר קיין קומשער ניט געווען, בין איך אוועקגעלאָפֿען אין טראַפֿאַלער סקווער, וואו איך האָב איינעם געקראָגען. איך בין זיי דאַן - נאָכגעפֿאַהרען, ביז זיי זיינע אַראָבגעשטיגען."

יעדער וואָרט איז ווידער אַמאָל אמת וישר, — די אַדרעסע און יעדעס פּיצעלע בעזונדער; אָבער ווי סעקרעטנע די גאַנצע זאַך זעהט עפעס אויס. איך האָב מודיע געווען אַ רוסישען פֿריינד מיינעם פֿון מיין אָנקומען, אָבער עס איז געווען אַ געדיכטער טומאַן יענעם אין-דער-פֿריה, און ער האָט פֿערשלאָפֿען. מיר האָבען אויף איהם געוואַרט אַ האַלבע שעה, און דאַן, לאָוענדיג אונזער באַגאזש אין וואַנזאַל, זיינען מיר אוועק צו איהם אין הויז.

„דאָרטען זיינען זיי געזעסען ביז צוויי דעם זיינער, מיט אַרונטער-געלאָזענע פֿאַרהענגלעך, און ערש דאַן איז אַרויס אַ הויכער מאַן פֿון הויז און איז צוריקגעקומען מיט וויערע פּעקלעך אין אַ שעה אַרום". אפילו די בעמערקונג וועגען די פֿאַרהענגלעך, איז געווען קאָרעקט; מיר האָבען געמוזט אָנצינדען די גאַז איבר'ן טומאַן און האָבען אַרונטערגעלאָזען די פֿאַרהיינגליך כדי פּטר צו ווערען פֿון דעם מיאוסען אָנבליק פֿון אַ קליינע לאַנדאָנער געסעל איינגעהילט אין אַ געדיכטען נעבעל.

בשעת איך האָב געאַרבייט מיט עליזעע רעקלו אין קלאַרענס, פֿלעג

איך יעדע צוויי וואָכען אַוועק אין זשענעוואַ אום אויפֿצופאַסען אויף די אַרויסגאַבע פֿון „לאַ רעוואָלטע“. איין מאָל, ווען איך בין אָנגעקומען אין די דרוקעריי, האָט מען מיר מודיע געוועהן, אַז אַ רוסישער הער וויל מיך זעהן. ער האָט זיך שוין געהאַט געזעהן מיט מיינע פֿריינד און ער האָט זיי געזאָגט, אַז ער איז געקומען מיט'ן צוועק מיך צו בעוועגען אַרויסצוגע- בען אַ צייטונג ווי „לאַ רעוואָלטע“ אין רוסיש. ער האָט פֿאַרגעשלאָגען פֿאַר אַזאַ צייטונג אַזוי פֿיעל געלד ווי פֿיעל מי וועט ברויכען. איך בין אַוועק זיך זעהן מיט איהם אין אַ קאַפֿע, וואו ער האָט מיר געגעבען אַ דייטשען נאָמען, — לאָמיר איהם רופֿען טאַהנלעהם, — און ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער איז אַ געבוירענער פֿון די באַלטישע פֿראַווינצען. ער האָט זיך בעריהמט, אַז ער פֿערמעגט אַסך געלד אין געוויסע געשעפֿטען, אין פֿאַבריקען, און אַז ער איז שרעקליך אין כּעס אויף די רוסישע רעגירונג דערפֿאַר וואָס זי וויל אלעס רוסיפֿיצירען. סך הכל האָט ער אויף מיר געמאַכט אַ מין אונבעשטימטען איינדרוק, כאָטש מיינע פֿריינד האָבען נישט אַנדערש געוואָלט נאָר אַז איך זאָל דוקא אָנגעהמען זיין פֿאַרשלאָג; אָבער איך האָב דעם מענטשען גלייך פֿון אָנהויב אָן ניט האַלד געהאַט.

פֿון'ס רעסטאַראַן האָט ער מיך אַוועקגעפֿיהרט אין זיינע צימערען אין האַטעל, און דאָרט האָט ער זיך אָנגעהויבען אַ ביסעל מעהר אַרויסצו- ווייזען ווער ער איז. און נאָך מעהר אונאַנגענעהם. „איך פֿערויכער אייך, איך בין אַן עושר“, האָט ער מיר געזאָגט. „איך האָב אויך אַ גרויסע ערפֿינדונג, עס שטעהט מיר פֿאַר צו מאַכען אַ היבשע סומע דערביי. איך וועל זי פֿאַטענטירען, — און דאָס גאַנצע געלד וועט געהן פֿאַר די זאַכע פֿון דער רעוואָלוציאַן פֿון רוסלאַנד“. און ער האָט מיר געוויזען, צו מיין ערשטוינונג, אַ פֿאַסקודנעס לייכטערעל, וועלכער איז געווען זעהר אָרגינעל מיט זיין העסליכקייט און איז בעשטאַנען פֿון דריי שטיקלעך דראַהט פֿאַר די ליכט אַריינצוועצען. די אַרימסטע פֿרוי וואָלט ניט געוואָלט קוקען אויף אַזאַ מין לייכטער, און ווען מי זאָל איהם שוין קענען פֿאַטענטירען, וואָלט קיין פֿאַבריקאַנט ניט בעזאַהלט מעהר ווי צעהן טאַלער. „אַ רייכער מאַן וואָס האַפֿט אויף אַ שטיקעל לייכטערל! דיעזער פֿאַרשוין“, האָב איך ביי זיך געטראַכט, „האַט אַודאי קיין מאָל קיין בעסערע לייכטערס ניט געזעהן“, און מיין מיינונג וועגען איהם איז געווען אָבגעמאַכט. ער איז גאָר קיין רייכער מאַן ניט געווען, און דאָס גאַנצע געלד וואָס ער האָט פֿאַרגעשלאָגען איז ניט געווען זיינע.

איך האָב איהם אַלואַ גאַנץ פֿראַסט געזאָגט: „זעהר גוט, אויב איהר ווילט אַזוי שטאַרק אַרויסלאָזען אַ רוסיש-רעוואָלוציאַנערע צייטונג, און

איהר האָט טאַקע אַזאָ הויכע מיינונג וועגען מיר, ווי איהר האָט זיך אויסגעדרוקט, וועט איהר אַזוי גוט זיין איינלעגען דאָס געלד אין באַנק אויף מיין נאָמען, און עס איבערגעבען אין גאַנצען אין מיין רשות. אָבער איך זאָג אייך אַפֿריהער אַז אויף דער צייטונג גופא וועט איהר קיין שום דעה ניט האָבען".

„אודאי, אודאי“, האָט ער זיך אָבגערופֿען.

„נאָר אַזוי סתם אַ מאָל אַרײַנקוקען אין רעדאַקציע, און זיך מיט אייך בעראַטהען און אייך זיין בעהילפֿיג אַרײַנצושמוגלען די צײַטונג אין רוסלאַנד“.

„אַה, ניין, ס'הױבט זיך ניט אָן! איהר ברויכט מיך אפילו ניט

זעהן“.

מיינע פֿרײַנד האָבען געדײַנקט, אַז איך בין מיט דעם מאַן צו שמרײַנג, אָבער אין אַ קורצע צײַט אַרום איז אָנגעקומען אַ בריעף פֿון פעטערבורג מיט דער וואַרונג, אַז מיר וועלען האָבען די עהרע בעקאַנט צו ווערען מיט אַ שפּײַאָן פֿון דער דריטער אָטדיעלעניע, מיט'ן נאָמען מאָהנלעהם. דער לײַכטערעל האָט אונז אַלזאָ ניט שלעכט געלויכטען דעם מאָהל.

נאָר דיעזע חברה-לײַט גיבען זיך תמיד אַרויס פֿריהער אָדער

שפעטער; צו דורך לײַכטערלעך, צו דורך אַנדערע נאַרישקײַטען.

בעת מיר זײַנען געווען אין לאַנדאָן אין 1881 האָבען אונז צוויי

רוסען איין טומאַנעס איך-דער-פֿריה אָבגעשטאַמעט אַ בעזוך. אײַנעם האָב איך געקענט מיט'ן נאָמען; דער אַנדערער, אַ יונגער מאַן, וועלכען ער האָט פֿאַרגעשמעלט אַלס זײַן פֿרײַנד, איז געווען אַן אונבעקאַנטער. דיעזער האָט סתם אַזוי זיך אָנגענומען בעגלײַטען אונזער בעקאַנטען קיין לאַנדאָן אויף עטלײַכע טעג. אַזוי ווי ער וואַר פֿאַרגעשמעלט פֿון אַ פֿרײַנד מײַנעם, האָב איך נאַטירליך קיין זאַך ניט חושד געווען: אָבער איך בין גראַד געווען זעהר פֿערנומען יענעם טאַג, איך האָב דאַרום געבעטען אַ קאַמעראַד מײַנעם, ער זאָל זײַ פֿערשאַפֿען אַ צימער אין דער געגענד, און זאָל זײַ ווײַזען אַרום לאַנדאָן. מײַן פֿרוי האָט נאָך אייך ניט געהאַט געזעהן פֿיעל פֿון דער שמאָרם, און איז מיטגעגאַנגען מיט זײַ. נאָכמיטאַג איז זײַ צוריק-געקומען און רופֿט זיך אָב צו מיר: „ווײַסטו, מיר געפֿעלט דיעזער פֿאַרשױן גאַרניט. פֿאַס אויף!“ „אָבער וואַרום? וואָס איז מיט איהם?“ האָב איך זײַ געפֿרעגט. „קיין זאַך ניט, ממש גאַר ניט, אָבער ער איז זיכער ניט אונזערער“, ווערליג ווי ער איז זיך בעגאַנגען מיט'ן קעלנער אין רעסטאָראַן און לױט ווי ער בעגעהט זיך מיט געלד, האָב איך גלייך דערקענט אַז ער איז ניט

„אונזערער“, און אויב ער איז נימ, וואסערע געשעפטען האָט ער מיט אונז? זי וואָר אזוי זיכער, אַז זי האָט אורזאכע צו זיין פֿערדעכטיג, אַז כאָטש זי האָט געטהאָן איהר פֿליכט צו איהם אַלס גאַס, איז זי אָבער געווען זעהר פֿאַרזיכטיג נימ צו לאָזען דעם אונבעקאַנטען יונגען מאַן אַליין מיט מיר אין צימער נימ אויף איין איינציגע מינוט. מיר האָבען זיך דורכגערעדט, און אונזער גאַס האָט זיך וואָס אַמאָל גענומען אַרויסווייזען אַלץ מעהר און מעהר אזוי נידעריג, אַז זיין פֿריינד אַליין האָט זיך גענומען שהעמען מיט איהם, און ווען איך האָב גענומען פֿרעגען וועגען איינצעל- הייטען פֿון דיעזען פֿאַרשוין'ס לעבען, זיינען עפעס די ערקלעהרונגען, געווען צו הינקעדיג. מיר האָבען זיך ביידע געשמעלט אויף דער וואַך. קורץ און גוט, אין עטליכע טעג האָבען זיי פֿערלאָזען לאַנדאָן. און אין צוויי וואָכען אַרום האָב איך געקראָגען אַ בריעף פֿון מיין פֿריינד, וואו ער בעט מיך שוידענד מאָל אום ענטשולדיגונג וואָס ער האָט מיר פֿאַרגעשמעלט דעם יונגען מאַן, וועלכער, ווי זיי האָבען אויסגעפֿונען אין פֿאַרזי, איז געווען אַ שפּיאַן, אין דיענסט פֿון'ם רוסישען אמבאַסאַדאָר, איך האָב נאָכהער נאָכגעזעהן אַ ליסטע פֿון די רוסישע שפּיאַנען פֿון פֿראַנקרייך און שוויי- צאַרען, וועלכע מיר פֿליכטלינגע האָבען גראַד דאָן געהאַט געקראָגען פֿון דעם עקזעקוטיווען קאָמיטעט, — זיי האָבען געהאַט זייערע מענשען איבעראַל אין פעטערסבורג, — און איך האָב דאָרט געפֿונען דעם נאָמען פֿון דיעזען יונגען מאַן. —

אַרויסצולאָזען אַ צייטונג, געשטיצט פֿון דער פּאָליציי, מיט אַ פּאָליציי אַגענט אַן דער שפּיצע איז אַן אַלטער פּלאַן, און דער שעה פֿון דער פּאַרזער פּאָליציי, אַנדערע, האָט זיך מיט איהם בענוצט נאָך אין 1881. איך וואָר דאָמאָלסט מיט עליזעע רעקלו אין די בערג, בעת מיר האָבען געקראָגען אַ בריעף פֿון אַ פֿראַנצויז, אָדער ריכטיגער אַ בערלינער, וועלכער האָט אונז מודיע געווען, אַז ער געהט אַרויסגעבען אַן אַנאַרכיסטישע צייטונג אין פּאַרזי, און בעט מיר זאָלען מיטאַרבייטען אין איהר. דער בריעף, פֿול מיט חניפֿות, האָט אויף אונז געמאַכט אַ שלעכטען איינדרוק, און אַ חוץ דעם האָט נאָך רעקלו געדענקט, אַז ער האָט אַמאָל געהערט דעם שרייבערס נאָמען פֿערוויקעלט אין אַן אונפאַסענדער געשיכטע. מיר האָבען זיך ענטזאָגט מיטזאַרבייטען, און איך האָב אַוועקגעשריבען אַ בריעף צו אַ פּאַרזער פֿריינד, אַז מיר מוזען קודם כל וויסען פֿון וואַנען דאָס געלד קומט, מיט וועלכע מיר געהט אַרויסגעבען די צייטונג. אַפֿשר קומט עס פֿון די אַרלעאַניסטען, — אַן אַלטער קונץ פֿון דיעזער חברה, — און מיר מוזען וויסען די קוועלען דערפֿון. מיין פּאַרזער פֿריינד, אַלס אַן אַפֿענהער-

ציגער ארבייטער, האָט דיעוען בריעף פֿאַרנעלעזען פֿאַר אַ פֿערוואַמלונג ביי וועלכער דער כלומרשט'דיגער רעדאַקטאָר איז געווען אַנוועזענר. ער האָט זיך זעהר בעלידיגט, און איך האָב געמוזט ענטפֿערען עטליכע בריעף צוליעב דיעזער אַנגעלעגענהייט; אָבער איך האָב מיך געהאַלטען פֿעסט ביי דאָס מייניגע: „אויב דער מענש מיינט עס ערנסט, מוז ער אַנגעבען די קוועלע פֿון דעם געלד“.

און ער האָט עס סוף כל סוף געטהאָן, צוגעדריקט מיט פֿראַגען, האָט ער געזאָגט אז דאָס געלד קומט פֿון זיינער אַ מוהמע, אַ רייכע דאַמע מיט פֿאַרצייטיגע אידעען, וועלכע האָט נאָכגעגעבען זיין קאַפֿריו אַרויסצוגעבען אַ צייטונג, און האָט איהם געגעבען דאָס געלד דערויף. די דאַמע איז ניט געווען אין פֿראַנקרייך, נאָר אין ענגלאַנד. מיר האָבען אָבער ניט אַנדערש געוואָלט וויסען איהר נאָמען און אַדרעסע, און אונזער פֿריינד מאַלאַטעסטא האָט איינגעוויליגט זיך מיט איהר צו זעהן. ער איז אַוועק מיט אַן איטאַליענישען פֿריינד, וועלכער האָט געהאַנדעלט מיט אַלטע מעבעל־וואַרג. זיי האָבען אויסגעפֿונען די רייכע דאַמע ערגעץ אין אַ הייזעל, און בשעת מאַלאַטעסטא האָט מיט איהר גערעדט און איז וואָס אַמאל מעהר און מעהר געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז זי שפּיעלט בלויז די ראַלע פֿון אַ מוהמע אין דיעזער קאָמעדיע, האָט דער מעבעל-פֿריינד אויסגעפֿונען, בעטראַכטענדיג די טישען און בענקליך, אַז דאָס האָט מען אַלץ גענומען מיט אַ טאַג פֿריהער — אודאי געדונגען — פֿון אַ סעקאַנד-הענד מעבעל-הענדלער, אַ שכן זיינעם. אפילו די צייכענס זיינען נאָך ניט געווען אַראָבגענאָמען פֿון די טישען און בענקלעך, דאָס האָט אפילו ניט פֿיעל איבערצייגט, אָבער דאָך האָט עס פֿערשטאַרקט אונזער פֿערדאַכט. איך האָב מיך ענטשיידען ענטזאָגט צו האָבען די מינדעסטע מנע ומשא מיט דער צייטונג. די צייטונג איז געווען פֿיל מיט אונזערערטע געוואַלד-טהאַטען; ברענען, מאַרדען, דינאַמיט, — מעהר איז קיין זאך דאָרט ניט געווען. איך האָב בעגעגענט דעם מאַן, דעם רעדאַקטאָר פֿון דער צייטונג, ביים קאַנגרעס אין לאַנדאָן, און גלייך ווי איך האָב אַ קוק געטהאָן אויף זיין מיאוס'ן פנים און האָב איהם געהערט ריידען און האָב געזעהן דעם סאָרט פֿרויען, מיט וועלכע ער פֿלעגט תמיד אַרומגעהן, איז מיין מיינונג מכה איהם געווען פֿעסט-געשמעלט. ביין קאַנגרעס, וואו ער האָט פֿאַרנעשלאַגען די שרעקליכסטע רעוואַלוציאָנען, האָבען זיך אַלע גענאָסען געהאַלטען פֿון איהם פֿון דער ווייטען; און ווען ער האָט זיך דוקא איינגעשפּאַרט, מי זאָל איהם געבען די אַדרעסען פֿון אַלע אַנאַרכיסמען דער וועלט, האָט מען איהם גאַנץ ניט העפֿליך ענטזאָגט.

בקיצר הדבר, אין א צוויי מאַנאַט אַרום איז פֿון איהם די מאַסקע אין גאַנצען אַרונטערגעריסען געוואָרען און באלד אויף'ן צווייטען טאָג איז די צייטונג אונטערגעגאַנגען אויף אייביג. אין צוויי יאָהר נאָך דעם, האָט דער שעף פֿון דער פּאָליציי, אַנדרעי, אַרויסגעלאָזען זיין טאַגעבוך, און ער האָט דאָרט דערצעהלט אַלעס מכח די צייטונג, וואָס ער האָט אַרויסגעלאָזען, און די עקספּלאַזיוואַנען וואָס זיינע אַגענטען האָבען אָרגאַניזירט אין פּאַריז, אַוועקלייגענדיג סאַרדין קעסלעך, אַנגעשטאַפט מיט נעגעל אונטער דער סטאַטוע פֿון מַהיער.

מי קען זיך פֿאַרשטעלען וויפֿעל גאַלד דאָס קאָסט אָפּ פֿראַנקרייך און די אַנדערע פֿעלקער.

איך וואָלט געקענט אַנשרייבען עטליכע קאַפיטלעך אויף דיעזער מהעמא, אָבער איך וועל מיך בענוגען מיט נאָך איין ערצעהלונג פֿון צוויי אַוואַנטורניקעס אין קלערוואַ.

מיין פֿרוי האָט זיך אויפֿגעהאַלטען אין דער אכסניא פֿון'ס קליינעס דערפֿעל, וועלכער איז אויפֿגעוואַקסען אונטער'ן שאַטען פֿון דער תּפיסה. איין מאָל איז די בעל הבית'מע אַריין צו איהר אין צימער מיט דער בשורה, אַז צוויי הערען ווילען זי זעהען. די בעל הבית'מע האָט מיט איהר גאַנצער רעדערקראַפֿט מליץ יושר געווען פֿאַר די הערען. „אַה, איך קען די וועלט“, האָט זי געזאָגט, און איך פֿערויכער אייך, מאַדאַם, אַז זיי וויינען די אַרענטליכסטע מענשען; עס קען גאָר אַשמענדיגער ניט זיין. איינער פֿון זיי האָט אַנגעגעבען דעם נאָמען פֿון אַ דייטשען אָפּיציער, ער איז אַודאי אַ באַראָן, אָדער אַ גראַף, און דער אַנדערער איז זיין דאָלמעטשער. זיי קענען אייך אויסגעבונדען. דער באַראָן פֿאַהרט איצטער אָפּ אין אַפֿריקאַ, פֿילייכט קיין מאָל ניט צוריקצוקעהרען, און ער וויל זיך מיט אייך זעהן בעפֿאַר זיין אָברייזע“.

מיין פֿרוי האָט אַ קוק געטהאָן אויף די ווייזט קאַרטע, אויף וועלכער עס איז געווען אַנגעשריעבען אין שלעכט פֿראַנצויזיש: „צו דער מאַדאַם, די פֿרינצעסין קראַפֿטמקין, ווען קען מען אייך זעהן?“ און דאָס אליין איז שוין געווען די ווּתּר אַלס אַ רעקאַמענדאַציע פֿון די צוויי אַנשמענדיגע העררען, וואָס אַנבעלאַנגט דעם בריעף גופּא וואָס איז איהר איבערגעגעבען געוואָרען, איז ער נאָך געווען פֿיעל ערגער ווי די אַדרעסע. אויף צו להכעיס אַלע רעגלען דער גראַמאַטיק און מענשליכען שכל האָט דער „באַראָן“ געשריבען מכוח אַ סעקרעטנע מיטטהיילונג, וועלכע ער האָט איהר צו מאַכען. זי האָט זיך גאַנץ פֿראַסט ענטזאָגט צו עמפֿאַנגען די העררען.

דער באַראָן האָט דאָן גענומען שרייבען צו מיין פֿרוי איין בריעף

נאָרן אַנדערען, וועלכע זי האָט גלייך צוריקגעשיקט אונגעפֿענט. דאָס גאַנצע דאָרף האָט זיך דאָן צומהיילט אויף צוויי טהייל, — איין פֿאַרטיי איז צוגעשטאַנען צום באַראַן'ס צד מיט דער בעל הבית'טע אָן דער שפיצע, די אַנדערע איז געווען געגען איהם און נאַטירליך מיט דער ווירטהיין'ס מאַן אָן דער שפיצע. אַ גאַנצער ראָמאַן איז אָנגעפֿיהרט געוואָרען. דער באַראַן האָט געקענט מיין פֿרוי בעפֿאָר זי האָט געהייראַטעט. ער האָט מיט איהר אָפֿט געטאַנצט ביין רוסישען קאָנסול אין וויען. ער איז נאָך ביי אין היינטיגען טאָג פֿערליעבט אין איהר, אָבער זי, די גרויזאַמע, האָט זיך עטוואָגט איהם צו ערלויבען אפילו אַזוי פֿיעל ווי אַ בליק צו טהאָן אויף איהר איידער ער לאָזט זיך אַרויס אויף זיין ריוויקאלישע עקספּעדיציע אין די ווילדע מקומות.

דאָן האָט מען זיך גענומען שושקענען אין די אויערען וועגען עפעס „אַן אינגעל, וועלכען מיר האַלטען בעהאַלטען“. וואו איז וויער קינד? האָט דער באַראַן געוואָלט וויסען. „זיי האָבען אַ ווהן, יעצט שוין זעקס יאָהר אַלט. וואו איז ער?“ „זי וואָלט קיין מאָל ניט אוועקגעלאָזען דאָס קינד פֿון זיך, ווען זי וואָלט געהאַט אַ קינד“, האָט איין פֿאַרטיי געטענה'ט. „נישקשה, זיי האָבען אַ קינד נאָר זיי בעהאַלטען איהם“, האָט דער אַנדערער צד געענטפֿערט.

פֿאַר אונז האָט דיעזע מחלוקה ענטהאַלטען אַ זעהר אינטערעסאַנטע ענטדעקונג. דאָס האָט אונז געוווּזען, אַז ניט נאָר ווערען אונזערע בריעף געפֿענט און געלעזען פֿון די געפֿענגניס-בעאַמטע, נאָר אויך דער רוסישער אַמבאַסאַדאָר האָט געוואוסט זייער אינהאַלט.

ווען איך בין געווען אין ליאַן, און די פֿרוי מייע איז אוועקגעפֿאַהרען אין שווייצאַריען, זיך צו זעהן מיט עליזעע רעקלו, האָט זי מיר איינמאָל געשריבען: „אונזער קינד בליהט, זיין געזונד איז אויסגעצייכענט. נעכטען איז איהם געוואָרען פֿינף יאָהר, און מיר האָבען פֿערבראַכט אַ פֿרעהליכען אַבענד, פֿייערענדיג זיין געבורטס-טאָג.“ איך האָב געוואוסט, אַז מיין פֿרוי רעדט עס פֿון „רעוואָלטע“, וועלכע מיר פֿלעגען אָפֿט אָנרופֿען „אונזער קינד“.

איצט, ווען דיעזע העררען האָבען גערעדט וועגען „אונזער קינד“ און האָבען אַזוי פינקטליך אָנגעגעבען זיין עלטער, איז פֿאַר אונז קלאָהר געוואָרען, אַז אונזער בריעף איז געווען אויך אין אַנדערע הענד, ניט בלויז ביין געפֿענגניס-אויפֿזעהער.

קיין זאַך ענטרינט פֿון דעם אויג פֿון דעם דאָרפֿס-טענשען. און דער באַראַן האָט אין קורצען אויף זיך אַרויסגערופֿען אַ חשה.

ער האָט געשריבען אַ פֿרישען בריעף צו מיין פֿרוי, נאָך גרעסער ווי די פֿריהערדיגע, איצט האָט ער זי געבעמען אום ענטשולדיגונג וואָס ער האָט זיך פֿריהער פֿאַר איהר פֿאַרגעשמעלט אַלס אַ בעקאַנטער. ער האָט מודה געווען אַז זי קען איהם ניט; אָבער דאָך איז ער איהר געטרייעסטער פֿריינד. ער האָט איהר זעהר וויכטיגעס מיטצוטהיילען. מיין לעבען איז אין געפֿאַהר, און ער וויל זי וואַרנען. דער באַראָן און זיין סעקרעטאַר זיינען איין מאָל אַרויס אין וואַלד זיך שואַל עצה זיין מכוח דעם מאָן פֿון דיעזען לאַנגען בריעף, — דער ליעסניק זיי נאָכגעהענדיג פֿון דער ווייטען; אָבער זיי האָבען זיך צוקריגט און דער בריעף איז צוריסען און אַוועקגעוואַרפֿען געוואָרען אויף דער ערד. דער ליעסניק האָט געוואַרט ביז זיי זיינען אַוועק, האָט צוזאַמענגעקליבען די שטיקלעך, האָט זיי צוזאַמענגעשמעלט און האָט דעם בריעף איבערגעלעזען. אין אַ שטונדע צייט האָט דאָס גאַנצע דאָרף געוואוסט, אַז דער באַראָן איז גאַר קיינמאָל מיט מיין פֿרוי ניט בעקאַנט געווען; דער ראָמאַן, וועלכער איז אַזוי געפֿיהלפֿאַל איבערגעגעבען געוואָרען פֿון דעם באַראָן'ס צד איז צוקרישעלט געוואָרען אויף שטיקלעך.

„אה, אַזוי, זיינען זיי דאָך גאַר ניט דאָס וואָס זיי האָבען זיך פֿאַר-געשמעלט“, האָט דער זשאַנדאַרס-בריגאַדירער ביי זיך בעשלאָסען; בכּן זיינען זיי דאָך אודאי דייטשע שפּיאַנען“; און ער האָט זיי אַרעסטירט.

מי מוז צוגעבען אַז אַ דייטשער שפּיאַן איז ווירקליך געווען אין קלערוואַ אַ קורצע צייט פֿאַר דעם. אין צייטען פֿון מלחמה האָבען די גרויסע געפֿענגניס-געבוידעס געקענט דיענען אַלס אַ לאַגער פֿאַר פּראַוויזיאַן אָדער אַלס קאַזאַרמעס פֿאַר דער אַרמעע, און דער דייטשער גענעראַל-שטאַב איז זעלבסטפֿערשטענדליך געווען פֿעראינטערעסירט אויסצוגעפֿינען דעם פּלאַן פֿון דיעזע געבוידעס. און אַזוי זעהען מיר מיט איין מאָל ביי אונז אין דאָרף אַ לוסטיגען רייזענרען, אַ פֿאַטאַגראַפֿירער, וועלכער מאַכט זיך מיט יעדען איינציגען זעהר אינטים, אַלעמען פֿאַטאַגראַפֿירענדיג פֿאַר אומזיסט, און מען ערלויבט איהם ניט נאָר אַראַבצונעהמען די טורמע פֿון אינעווייניג, זאָנדערען אויך די שלאָף-צימער. דאָס אָנגעטהאַן פֿאַהרט ער אַוועק אין אַן אנדער שטאַדט און ווערט דאָרט אַרעסטירט פֿון די פּראַנציווען, אַלס אַ פּערזאָן, ביי וועלכען מי האָט געפֿונען קאָמפּראַמינירענדע מיליטערישע דאָקומענטען. דער בריגאַדירער, פֿריש פֿון דעם איינדרוק פֿון יענעם חברה-מאַן'ס בעווה, האָט זיך גלייך אָנגעכאַפט מיט ביידע הענד אָן דער מיציאה, זייענדיג זיכער אַז דאָס זיינען אויך דייטשע שפּיאַנען. אויף מאַרגען אין דער פֿריה האָט מען זיי אָבער אַרויסגעלאָזען פֿריי, די לאַקאַלע צייטונג בעריכטענדיג, אַז דאָס זיינען ניט קיינע דייטשע שפּיאַנען, זאָנדערען

„פּערזאָנען וועלכע שטעהען אין דיענסט פֿון אַנאַנדער פֿיעל פֿריינדליכערע רעגירונג.“

איצט איז די גאַנצע עפֿענטליע מיינונג געווען געגען דעם באַראָן און זיין סעקרעטער, וועלכע האָבען נעבעך געהאַט אַנדערע צרות נאָך דיעזער געשיכטע. אַרויסקומענדיג פֿון פֿערהאַפֿטונג זיינען זיי אַרײַן אין אַ קאַפֿע און האָבען דאָרטען אויסגעגאַסען זייער ביטער האַרץ אויף זייער שלים שלים-מול, ריידענדיג אויף דייטש.

„דו ביסט אַ בהמה, אַ טרום,“ האָט זיך דער סעקרעטער אָבגערופֿען צום באַראָן. „ווען איך וואָלט געווען אויף דיין פּלאַץ, וואָלט איד דערשאָסען דעם מאַגיסטראַט אַט מיט דיעזען רעוואָלוער. לאַז ער נור פּראַווען זיך אָנהויבען מיט מיר, — ער וועט קריגען דיעזע קוילען אין קאַפֿ אַרײַן!“ און אזוי ווייטער.

אַ רייזענדיגער, וועלכער איז זיך דאָן געוועסען רוהיג אין אַ ווינקעל פֿון צימער, איז גלייך אוועקגעלאָפֿען צום בריגאַדיר און האָט איהם איבערגעגעבען דעם גאַנצען געשפּרעך. דער בריגאַדיר האָט גלייך דער-לאַנגט אַן אָפֿיציעלען פּראָטאָקאָל, און האָט ווידער אַרעסטירט דעם סעקרעטער, — אַן אפּטייקער פֿון שטראַסבורג. מי האָט איהם געבראַכט פֿאַר אַ פּאָליציי-גערײַכט, וועלכער האָט איהם פֿער'משפּט אויף אַ מאַנאַט טורמע „פֿאַר סטראַשענען אַ מאַגיסטראַט אין אַ פּובלישנעם פּלאַץ.“ נאָכדעם האָט דער „באַראָן“ געהאַט אַנדערע צופֿעלע, און דאָס דאָרף איז ניט שטיל געוואָרען ביז די צוויי פֿרעמדע זיינען ניט אָבגעפֿאַהרען.

איך האָב דאָ בלויז דערצעהלט עטליכע פֿון די שפּיאַנען מעשה'לעך, וועלכע איך האָב מיטגעמאַכט. אָבער ווען מי בעדענקט זיך, אז ס'זיינען פֿאַראַנען אזוי פֿיעל טויזענדער לומפּען, וועלכע ווערען בעצאָהלט פֿון דער רעגירונג, — און זעהר אָפֿט אויך גוט בעצאָהלט פֿאַר זייערע לומפּערייען, — ווען מי בעטראַכט די עקעלהאַפֿטע פּאַסטקעס מיט וועלכע זיי זוכען אַרײַנצוכאַפּען אלערליי סאָרטען ניט איבערגעשפיצטע מענשען, די אונגע-הייער גרויסע סומע געלד, וואָס ווערט אַרויסגעוואָרפֿען אויפֿצוהאַלטען דיעזע אַרמע, וועלכע ווערט צוואַמענגעקליבען פֿון די ניריגסטע קלאַסען מענשען און פֿון די פּרויען-בעפֿעלקערונג, די גאַנצע קאַרופּציאָן וועלכע זיי גיסען אַרײַן אין דער געזעלשאַפֿט אין אַלגעמיין, און זאָגאַר אין פּאַמיליען, — ווען מי בעטראַכט דאָס אלעס מוז מען שטוינען פֿון די שוידערהאַפֿטע איבעל און פֿערדערבען וועלכע ווערען אזוי אַרום געשאַפֿען און געדולדעט.

לואיוע מישעל און די ברידער רעקלו.

אין דער פרעסע, ווי אויך צו די דעפוטירטע, זיינען נאָכאָנאָנד געשטעלט געוואָרען פֿאָדערונגען פֿיר אונזער בעפֿרייאונג, — נאָך מעהר דאָרום, ווייל אין דער זעלבער צייט, ווען מיר זיינען פֿערארטעהיילט געוואָרען איז אויך לואיוע מישעל פֿער'משפט געוואָרען פֿיר רויב! לואיוע מישעל, — וועלכע גיט תמיד אַוועק אַבסאָלוט איהר לעצטעס העמד דער פֿרוי וואָס ברויך עס, און וועלכע מי האָט קיינמאָל גיט געקאָנט צווינגען אין דער צייט ווען זי איז געזעסען אין טוירמע צו געניסען בעסערעס עסען ווי איהרע מיטגעפֿאָנגענע, ווייל זי האָט זיי אימער אַוועקגעגעבען אַלעס וואָס מי האָט איהר געשיקט — איז פֿער'משפט געוואָרען, צוזאַמען מיט נאָך אַ קאַמעראַד, פּוּזשע, אויף ניין יאָהר געפֿענגניס פֿיר איינפֿאַכע רויבעריי. דאָס איז שוין געווען צופֿיעל אַפֿילו פֿאַר די בורזשאַזנע פֿאָליטיקער.

זי האָט איינמאָל מאַרשירט אָן דער שפיצע פֿון אַ מחנה אַרבייטס-לאַזע און אַריינדריינגענדיג אין אַ בעקעריי האָט זי געכאַפט עטליכע לאַבען ברויט און האָט זיי צוטהיילט צווישען די הונגעריגע. דאָס איז געווען איהר רויבעריי. די בעפֿרייאונג פֿון די אַנאַרכיסטען איז אַלואַ געוואָרען דער קריעגס-רוף געגען די רעגירונג און אין הערבסט 1885 זיינען אַלע מייען קאַמעראַדען, אַחוץ דריי, בעפֿרייט געוואָרען דורך פּרעוידענט גרעווי. דאָן איז דער געשריי פֿיר די בעפֿרייאונג פֿון לואיוע מישעל און מיר זעלבט, געוואָרען נאָך שטאַרקער, אָבער אַלעקסאַנדער דער דריטער איז געווען דאַנגעגען; און איינמאָל האָט דער הויפט-מיניסטער פֿרעהסינע, ענטפֿערענדיג אויף אַן אַנפֿראַגע אין דעם דעפּוטירטען קאַמער געזאָגט, אַז דיפּלאָמאַטישע שוועריגקייטען שטעהען אין וועג פֿון קראַפּאַטקי'ס בעפֿרייאונג. מאָדנע ווערטער קומענדיג פֿון דעם מויל פֿון דעם הויפט-מיניסטער פֿון אַן אונאַבּעהענגיגע לאַנד. אָבער נאָך ערגערע ווערטער זיינען געהערט געוואָרען זייט דער אונגליקליכער אַליאַנץ פֿון פֿראַנקרייך מיט דער מאַנאַרכישער רוסלאַנד.

אין מימען יאַנואַר 1886 זיינען מיר אַלע: לואיוע מישעל, פּוּזשע און אונזערע פֿיער וואָס זיינען נאָך פֿון פֿריהער געזעסען אין קלערוואַ, בעפֿרייט געוואָרען.

מיין בעפֿרייאונג האָט אויך בעדייטעט מיין פֿרוי'ס בעפֿרייאונג פֿון איהר פֿרייוויליגער געפֿאַנגענשאַפֿט אין'ם קליינעם דערפֿעל ביי די טויערען פֿון געפֿענגניס, וועלכע זי האָט שוין אָנגעהויבען שפּירען אויף איהר געזונד;

און מיר זיינען אוועק אין פאָריו פֿערבריינגען עטליכע וואָכען ביי אונזער פֿריינד עלי רעקלו, — אַ בעקאַנטער שרייבער אין אַנטראָפּאָלאָגיע, וועלכען מי נעהמט אָפֿט אָן, בעיאַנדערס אויסער פֿראַנקרייך, פֿאַר דעם אינגערען ברודער זיינעם, דעם געאַגראַף עליזע. אַן ענגע פֿריינדשאַפֿט האָט די צוויי ברודער פֿעראייניגט פֿון זייער פֿריהער יוגענד אָן. ווען עס איז געקומען זייער צייט אַריינצומרעמען אין אוניווערזיטעט, פֿלעגען זיי צו-זאַמען אַרויס פֿון אַ קליין דערפֿעל אין'ס מהאַל פֿון זשיראַנד קיין שטראַסבורג, מאַכענדיג די ריזע צו פֿוס, — בעגלויט, ווי אמת'ע יאָנדערענדע שטודענטען, פֿון זייער הונד; און ווען זיי זיינען פֿערבליבען ערגעץ אין דאָרף, פֿלעגט דער הונד אימער קריגען דאָס שיסעלע געקעכץ, בעת די צוויי ברודער האָבען זיך אונטערגעלעהנט זייער האַרץ מיט אַ שטיקעל ברויט און עטליכע עפעל. פֿון שטראַסבורג איז דער יונגער ברודער אוועק קיין בערלין, וואוהין די פֿאַרלעזונגען פֿון דעם גרויסען ריטטער האָבען איהם זאַמאַניעט. אין אַ שטיקעל צייט אַרום, אין די פֿערציגער, זיינען זיי ביידע געווען אין פֿאַריו. עלי רעקלו איז געוואָרען אַן איבער-צייגטער פֿוריעריסט, און ביידע האָבען זיי אין דער רעפּובליק פֿון 1848 געזעהן דעם אָנפֿאַנג פֿון אַ נייער צייט פֿון סאַציאַלער עוואָלוציאָן. דעריבער האָבען זיי מאַקי געמוזט פֿערלאָזען פֿראַנקרייך, נאָך נאַפּאָלעאָן דעם דריטענ'ס שטאַטס-שמרייך, און זיינען אוועק קיין ענגלאַנד. ווען דער בעפֿרייאונגס-מאַניפֿעסט איז אַרויס, און זיי זיינען צוריקגעקומען קיין פֿאַריו, האָט עלי אַרויסגעלאָזען אַ פֿוריעריטישע קאַאָפּעראַטיווע צייטונג, וועלכע וואַר שטאַרק פֿערברייטעט צווישען די אַרבייטער. עס איז ניט אַלגעמיין בעקאַנט, אָבער עס איז דאָך אַן אינטערעסאַנטער פֿאַקט, אז נאַפּאָלעאָן דער דריטער, וועלכער האָט געשפּיעלט אַ ראָלע פֿון אַ צעזאַר, — זיך אינטערעסירענדיג, ווי עס פֿאַסט אַ צעזאַר, אין די לאַגע פֿון די אַרבייטער, — פֿלעגט שיקען זיינעם אַ לייטענאַנט אין די דרוקעריי פֿון דיעזער צייטונג, אום זיך צו פֿערשאַפֿען די ערסטע קאַפּיע פֿון יעטועדער אויסגאַבע אזוי שנעל ווי זי איז אַרויס פֿון פרעס. שפעטער אַביסעל איז ער זאָגאַר געווען בערייט צו פֿאַטראַגירען די אינטערנאַציאָנאַלע אַרבייטער אַסאַסיאַציאָן, מיט דעם תנאי זי זאָל אַריינשמעלען אין איינעם פֿון איהרע רעפֿאָרטס עטליכע ווערטער צו גונסטען פֿון די גרויסע סאַציאַליסטישע פֿלענער פֿון דיעזען מאָדערנעם צעזאַר. און בעת דער אינטערנאַציאָנאַל האָט זיך ענט-זאַגט נאָכצוקומען דיעזע פֿאָדערונג פֿון נאַפּאָלעאָן, האָט ער אַרויסגעלאָזען אַן אוקאַז מי זאָל די אַסאַסיאַציאָן פֿערפֿאַלגען.

ווען די קאַמונע איז פֿראַקלאַמירט געוואָרען, האָבען זיך ביידע

ברידער הערצליך בעטהייליגט אין קאמפף, און עלי רעקלו האָט אָנגענומען די שמעלע אַלס ביבליאָמעקאַר אין דער נאַציאָנאַלער ביבליאָמעק אין דעם לאַווער מוזעאום אונטער וואַליאַן. צו זיין ווייטען בליק און שווערע אַרבייט האָבען מיר, ביז צו אַ גרויסער שמוץ, צו פֿערדאַנקען דעם פֿאַקט, וואָס די אונטערשעצליכע אַוצרות פֿון מענשליכער וויסענשאַפֿט און קונסט געוואַמעלט אין דיזע צוויי אינסטיטוציאָנען, זיינען געבליבען גאַנץ, אין דער צייט ווען פֿאַרזי איז באַמבאַרדירט געוואָרען פֿון די אַרמעען פֿון טהייער און פֿון די נאַכפֿאַלגענדע שרפּות. אַ הייסער לייעבהאַבער פֿון גריכישער קונסט און גרינדליך בעקאַנט מיט איהר, האָט ער געלאָזען איינפֿאַקען די בעסטע סטאַטוען און וואַזען פֿון לאַווער אין די אייזערנע ווענד, און מיט דער גרעסטער פֿאַרזיכטיגקייט האָט ער בעהאַלמען די טהייערסטע ביכער פֿון דער נאַציאָנאַלער ביבליאָמעק און האָט בעשיצט די געביידע פֿון די פֿלאַמען, וועלכע האָבען אַרויסגעזעצט פֿון אַלע זייטען. זיין ווייב, אַ מוטשהיגע פֿרוי, אַ ווירדיגע קאַמעראַדין פֿון דעם פֿילאָזאָף, בעגלייטעט פֿון איהרע צוויי קליינע אינגלעך, האָט דערווייל אין איהר אייגענעם קוואַרטאַל פֿון שטאָדט, אַרגאַניזירט אַ סיסטעמע צו שפּייזען דאָס פֿאַלק, וועלכעס איז פֿשוט גע- שטאַרבען פֿון הונגער וועהרענד די צווייטע בעלאַגערונג. אין די לעצטע אייניגע וואָכען פֿון איהר עקזיסטענץ האָט די קאַמונע ענדליך איינגעזעהן, אַז אַ זאַפֿאַס פֿון עסענוואַרג פֿיר דאָס פֿאַלק, וועלכעס האָט ניט געהאַט די געלעגענהייט זעלבסט צו פֿערדיענען אויף חיונה, האָט געברויכט צו זיין דער קאַמונע'ס ערשטע אייפֿנאַכע, און פֿרייוויליגע האָבען אַרגאַניזירט דיזע אַרבייט. עס איז געווען אַ בלוזער צופֿאַל, וואָס עלי רעקלו, וועלכער איז געשטאַנען אויף זיין פֿאַסטען ביו'ן לעצטען מאָמענט, איז נצול געוואָרען פֿון די ווערסילער טרופּען.

זייענדיג פֿעראַורטהיילט אויסגעוויזען צו ווערען פֿון לאַנד, — דערפֿאַר וואָס ער האָט געוואַגט צו לייסטען אַזאַ נאָטהווענדיגען דיענסט דער קאַמונע, — איז ער אַוועק מיט זיין פֿאַמיליע אין גלות. איצט צוריקקומענדיג קיין פֿאַרזי האָט ער זיך ווידער גענומען צו זיין לעבענס אַרבייט, עטנאָלאָגיע. (די פֿעלקער-פֿאַרשינג.) וואָס די אַרבייט איז, קען מען אַורטהיילען פֿון עטליכע געזעהלמע קאַפיטלען אַרויסגעגעבען אין אַ בוך אונטער דעם טיטעל „פּרימיטיווע פֿעלקער“ און „די אויסטראַליער“, ווי אויך פֿון דער היסטאָריע פֿון אַ אַורשפּרונג דער רעליגיאָן, וועלכע איז די הויפט מהעמאַ פֿון זיינע לעקציעס אין ברוסעלער אַניווערזיטעט, — געגרינדעט פֿון זיין ברודער. אין דער גאַנצער מאַסע פֿון עטנאָלאָגישער ליטעראַטור געפֿינען זיך ניט פֿיעלע ווערק, וועלכע זיינען אַזוי דורכגעדרונגען מיט אַ גרינדליכען און

סימפאטישען בעגריף פֿון דעם אמת'ן כאראקטער פֿון דעם פרימיטיווען מענשען, ווי אין זיינע. וואָס אַנבעלאַנגט צו דער געשיכטע פֿון רעליגיאָן (א טהייל פֿון וועלכער איז פֿערעפֿענטליכט געוואָרען אין דעם זשורנאַל „סאָסיעטע נואוועל“ און וועלכע ווערט יעצט פֿאַרמגעזעצט פֿון זיין נאָכ-פֿאַלגער („הומאַניטערי, נואוועל“). איז זי, איך געהם מיר די פֿרייהייט צו בעהויפטען, דאָס בעסטע ווערק איבער דיזען געגענשאַטאַנד, וועלכעס איז נאָך יע ערשיענען. אָהנע צווייפֿעל בעסער פֿאַר הערבערט ספענסער'ס בייטראַג אין דיזעזער הינזיכט, ווייל הערבערט ספענסער מיט זיין גאַנצען אונגעהייערען אינטעלעקט, בעזיצט נישט יענע קענטניס פֿון דער אונגעקניס-טעלטער איינפֿאַכער נאַטור פֿון דעם פרימיטיווען מענשען, וואָס עלי רעקלו בעזיצט ביז צו אַ זעלטענער פֿאַלקאַמענהייט, און דערצו נאָך פֿעראייניגט מיט אַן אונגעהייער גרויסער קענטניס פֿון אַ צימליך פֿערנאַכלעסיגמען צווייג פֿון פֿעלקער פּסיכאָלאָגי; — די עוואָלוציאָן און די אומענדערונגען פֿון אמונות. עס איז נישט נויטיג צו ריידען פֿון עלי רעקלו'ס הערליך גאַבעלען כאַראַקטער און עניות; פֿון זיין הויכער אינטעליגענץ און ברייטע קענטניס אין אַלע וויסענשאַפטען וואָס האַבען אַ שיכות מיט דער מענשהייט. דאָס אַלעס קען מען אַרויסזעהן פֿון זיין סטיל, וועלכער איז זיין אייגענער, און נישט קיין אַנדערע'ס.

מיט זיין עניות, זיין שטילע בענעהמונג און זיין טיעף פֿילאָזאָפֿישען בליק, איז ער דער טיפ פֿון דעם גריכישען פֿילאָזאָף פֿון אַלמערטהום. אין אַ געזעלשאַפֿט, וועלכע איז וועניגער אַריינגעטאהן אין פֿאַמענ-טירטע לעהרען און ספעציאַליזירטע אונטערריכטונג, וועלכע וואַלט געקענט מעהר שעצען די ענטוויקלונג פֿון אַ ברייטערען הומאַניטאַרישען בעגריף, וואַלט ער געווען אַרומגערינגעלט פֿון מחנות תלמידים ווי איינער פֿון זיינע גריכישע פֿאַרגענגער.

אַ זעהר לעבהאַפֿטע סאָציאַליסטישע און אַנאַרכיסטישע בעוועגונג איז אָנגעגאַנגען אין פֿאַרוי אין דער צייט וואָס מיר זיינען דאָרט געווען. לואיזע מישעל האָט געהאַלטען לעקציעס יעדע נאַכט און האָט ערוועקט ענטהוואַזמוס, סיי ביי די אַרבייטער, סיי ביי די מיטעלקלאַסע. איהר גרויסע פּאָפּולאַריטעט איז נאָך גרעסער געוואָרען, און האָט זיך זאָנאַר פֿערשפּרייט צווישען די אַניווערזיטעט'ס-סמודענטען, וועלכע ווי זיי וואַלען נישט האַבען פֿאַרטגעשרימענע אידעען האַבען דאָך אין איהר פֿערגעטערט די אידעאַלע פֿרוי. ווען איך בין געווען אין פֿאַרוי איז געוואָרען אַן אויפֿרוהר אין אַ קאַפּע צוליעב דעם, וואָס אימיצער האָט זיך נישט שעהן אויסגעדריקט וועגען לואיזע מישעל אין דער געגענוואַרט פֿון סמודענטען.

די יונגע לויט האָבען זי פֿערטהיידיגט מאכענדיג אַ גרויסען סקאַנ-
דאַל און צוברעכענדיג אַלע מישען און גלעזער אין דעם קאַפֿע. איך האָב
אויך איינמאַל געהאַלטען אַ לעקציע איבער אַנאַרכיזמוס פֿאַר אייניגע טויזענד
מענשען, און האָב גלייך נאָכדעם פֿערלאָזען פֿאַרזי, איידער די רעגירונג
האַט געהאַט צייט צו געהאַרבען די העצערײַ פֿון די רעאַקציאָנערע און
רוסיפֿיצירמע פרעסע, וועלכע האָט דורכאויס געפֿאַרערט, דאָס מען זאָל מיך
אַרויסטראַנספֿאַרטירען פֿון פֿראַנקרײך.

פֿון פֿאַרזי זיינען מיר אַוועק קיין לאַנדאָן, וואו איך האָב ווידער
אַמאַל בעגעגענט מיינע צוויי אַלטע פֿריינד סמעפּניאַק און משאַיקאַווסקי.
דאָס לעבען אין לאַנדאָן איז שוין ניט מעהר געווען אזוי לאַנגווייליג
ווי עס איז געווען מיט פֿיער יאָהר צוריק. מיר האָבען זיך בעזעצט אין אַ
קליין הייזעל אין האַראָו. דאָס מעכעל האָט מיך זעהר וועניג געאַרט. איך
האַב עס כמעט אין גאַנצען געמאַכט אַליין מיט דער הילף פֿון משאַיקאַווסקי,
וועלכער האָט זיך אויסגעלערענט אַביסעל סמאַלעריי וויענדיג אין אַמעריקא;
אַבער מיר האָבען זיך זעהר געפֿרעהט מיט דעם שטיקעל ליימיגען גרונד,
וואָס מיר האָבען געהאַט אין אונזער גאַרטען. מיין פֿרוי און איך האָבען
זיך מלא שמחה איבערגעגעבען צום גאַרטען, די וואונדערבאַרע רעוולטאַטען
פֿון וועלכע איך האָב שוין פֿריהער ערוואַרטעט האָבענדיג געלעזען די
שריפֿטען פֿון טאַבאָ, פֿון דער בעקאַנטשאַפֿט פֿון אייניגע פֿאַרזיזער גערטנער,
ווי אויך פֿון אונזער אייגענער ערפֿאַהרונג אין דעם געפֿענגניס-גאַרטען
פֿון קלערוואָ.

וואָס אַנבעלאַנגט מיין פֿרוי, וועלכע האָט געהאַט טיפֿוס גלייך ווי מיר
האַבען זיך בעזעצט אין האַראָו, איז די ארבייט אין גאַרטען געווען פֿיעל
מעהר קרעפֿטיגענד ווי די פֿלעגען פֿון בעסטען סאַניטאַריום.

דער טײַט פֿון מיין ברודער אַלעקסאַנדער.

אַם ענדע זומער האָט מיך אַ שווערער אומגליק געטראָפֿען. איך
האַב ערפֿאַהרען דאָס מיין ברודער אַלעקסאַנדער איז טײַט.
די גאַנצע צייט, וואָס איך האָב פֿערבראַכט אין אויסלאַנד, בעפֿאַר
מיין פֿערהאַפֿטונג אין פֿראַנקרײך, האָבען מיר ניט געשריבען איינער צום
אַנדערען.
ליעב צו האָבען אַ ברודער, וועלכער ווערט פֿערפֿאַלגט פֿאַר זיינע

פאליטישע אַנשוואונגען ווערט גערעכענט אלס אַ זינד ביי דער רוסישער רעגירונג. צו זיין אין פֿערבינדונג מיט איהם, נאָכדעם ווי ער איז געוואָרען אַ פֿליכטלינג, איז אַ פֿערברעכען.

דעם צאָר'ס אָן אונטערמאָן מוז האַסען יעדען, וועלכער רעבעלירט געגען דעם אַלמעכטיגען הערשער'ס אויטאָריטעט, — און אַלעקסאַנדער איז געווען אין די לאַפעס פֿון די רוסישע פּאָליציי. דערפֿאַר האָב איך מיך ענטשיידען ענטזאָנט צו שרייבען צו איהם אָדער צו אירגענד-וועלכען פֿון מיינע פֿערוואַנדעטע.

נאָכדעם ווי דער צאָר האָט אויפֿגעשריעבען אויף אונזער שוועסטער העלענאַ'ס ביט-שריפֿט, „לאָז ער דאָרט בלייבען“, איז מיין ברודער ניט געבליבען קיין שום האַפֿנונג אויף אַ שנעלע בעפֿרייאַונג.

צוויי יאָהר שפעטער האָט מען ערוועהלט אַ קאָמיטעט צו בעשטימ-מען אַ טערמין פֿאַר די, וועלכע מען האָט פֿערשיקט קיין סיביר אָהן דין זמשפֿט; און מיין ברודער האָט געקראָגען פֿינף יאָהר. אונטער לאַרים מעליקאָו'ען האָט מען ערוועהלט אַ נייעם קאָמיטעט, און יענער האָט נאָך פֿינף יאָהר צוגעלייגט. מיין ברודער האָט געוואַלט בעפֿרייט ווערען אין אַקטאָבער, 1886. צוואַמען האָט עס געהייסען צוועלף יאָהר פּאַסעלעניע צוערשט אין אַ קליין שטעטלע אין מורח סיביר און דערנאָך אין טאַמסק, — דאָס הייסט אין אונגעזונדסמען טהייל פֿון סיביר.

בעת איך בין געווען אין טורמע אין קלערוואַ, האָט ער מיר געשריבען, און איך האָב איהם עמליכע מאָל געענטפֿערט. ער האָט גע-שריבען, אַז כאַטש אונזערע בריעף וועלען געלעזען ווערען פֿון דער רוסישער פּאָליציי אין סיביר, און פֿון די פֿראַנצויזישע בעאַמטע אין פּאַריז, דאָך זאָלען מיר זיך דורכשרייבען אפילו אונטער דיעזע דאָפּעלטע איבערויכט.

ער האָט גערעדט מכה זיין פֿאַמיליען-לעבען, זיינע דריי קינדער, וועלכע ער האָט זעהר אינטערעסאַנט געשילדערט, און פֿון זיין אַרבייט. ער האָט מיר ערנסט געראַטען טיכטיג אויפֿצופאַסען אויף דער ענטוויקלונג דער וויסענשאַפֿט אין איטאַליען, וואו אויסגעצייכענטע און אָריגינעלע פֿאַרשונגען ווערען בעטריעבען, אָבער וועלכע בלייבען אונבעוואוסט אין דער וויסענשאַפֿטליכער וועלט ביז זיי ווערען ניט עקספּלאַמירט פֿון דייטשלאַנד; און ער האָט מיר איבערגעגעבען זיינע אידעען מכה דעם וואַהרשיינליכען פּראָגרעס פֿון דעם פּאָליטישען לעבען אין רוסלאַנד. ער האָט ניט געגלויבט אין דער מעגליכקייט פֿון אַ קאָנסטיטוציאָן, אין דער נאָהענטער צוקונפֿט; אָבער ער האָט געהאַפֿט — און האָט געדענקט, אַז אויף דערווייל איז דאָס גענוג — אויף דער איינבערוואַונג פֿון אַ מין נאַציאָנאַלע-פֿערוואַמלונג

(ועמסקי סאבאר). זי וועט ניט מאכען קיין געזעצע, נאָר זי וועט בלויז אויסארבייטען דעם פלאַן פֿיר געזעצע, וועלכע די קייווערליכע מאַכט און דער שטאַטס־ראַטאָ וואָלען גענוי אויסארבייטען און בעשטעמיגען.

מעהר ווי אַלץ האָט מיר מיין ברודער געשריעבען וועגען זיין וויסענשאַפֿטליכע אַרבייט. ער האָט תמיד ליעב געהאַט אַסמראַנאַמיע, און בעת מיר וואָרען אין פעטערסבורג האָט ער אַרויסגעגעבען אין רוסיש אַ פראַכט־פֿאַלען בוך וועלכער האָט ענטהאַלטען אַ קיצור פֿון אונזער גאַנצער וויסענשאַפֿט איבער די שיסענדע שטערען. מיט זיין פֿיינעם, קריטישען גייסט האָט ער גלייך דערזעהן די שמאַרקע און די שוואַכע פונקטען פֿון פֿערשיעדענע היפּאָטעזען; און אָהן געניגענדע מאַטעמאַטישע קענטניסע, אָבער בענאַכט מיט אַ מעכטיגען כוח הדמיון, איז עס איהם געלונגען דורכצוריינגען די טיעפֿסטע מאַטעמאַטישע פֿאָרשונגען. לעבענדיג מיט זיין פֿאָרשטעלונגס־קראַפֿט צווישען די בעוועגענדע הימלישע קערפּער, האָט ער אַפֿט בעגריפֿען זייערע פֿערוויקעלטע בעוועגונגען בעסער ווי מאַנכע מאַטעמאַטיקער, — ספעציעל די בלויזע אַלגעבראָאייטען, — וועלכע קענען אַמאָל ניט איינזעהן די ווירקליכקייטען פֿון דער פֿיזישער וועלט צוליעב זייערע אייגענע פֿאָרמולעס אין וועלכע זיי פֿערטיעפֿען זיך.

אונזערע פעטערסבורגער אַסמראַנאַמער האָבען מיט מיר אַפֿט געשפּראַכען וועגען מיין ברודער'ס ווערק מיט בענייטסערונג. איצט האָט ער זיך אונטערנומען צו שטודירען דעם בוי דער וועלט; צו אַנאַליזירען די פֿאַקטען און השּערות פֿון די זאָנען־וועלטען, שטערען־סיסטעמען און נעבעלען אין'ס אונענדליכען רוים, און אויסצואַרבייטען די פראַבלעמען פֿון זייער גרופּירונג, זייער לעבען, און די געזעצע פֿון זייער ענטוויקלונג און אונטערנאַנג. דער אַסמראַנאַם גילדען האָט געהאַט די גרעסטע מיינונג פֿון דיעזען ווערק פֿון אַלעקסאַנדער'ן און האָט איהם דורך אַ קאָרעספּאָנדענץ פֿאַרגעשמעלט פֿאַר ה' האַלדען, אין די פֿעראייניגטע שטאַטען, פֿון וועל־כען, זייענדיג דאָ ניט לאַנג אין וואַשינגטאָן, איך האָב געהאַט דעם פֿערגניגען צו הערען אַ הויכע מיינונג וועגען דעם ווערטה פֿון דיעזע פֿאָרשונגען. די וויסענשאַפֿט נויטהינט זיך, פֿון צייט צו צייט, אין אַזעלכע וויסענשאַפֿטליכע שפּעקולאַציאָנען, וועלכע ווערען געמאַכט פֿון אַ העכסט פֿלייסגען, קריטישען, און אין דער זעלבער צייט שפּעקולירענדען גייסט.

אָבער אין אַ קליין שטעדטעל אין סיביר, ווייט אַוועק פֿון אַלע ביבליאָטעקען, אונפֿעהיג צו פֿערפֿאַלגען דעם פֿאַרמשריט דער וויסענשאַפֿט, האָט ער בלויז געקענט בעריהרען אין זיין ווערק די פֿאָרשונגען וועלכע זייגען געמאַכט געוואָרען ביי צו דער צייט פֿון זיין פֿערשיקונג זייט דאָן

איז פֿיעלע אַרבייט אויפֿגעטהאָן געוואָרען. ער האָט דאָס געוואוסט, אָבער ווי האָט ער געקענט צוקומען צו די נויטהיגע ביכער, אַזוי לאַנג ווי ער איז פֿערבליעבען אין סיביר? די דערנעהנטערונג פֿון דער צייט פֿון זיין בעפֿרייאונג האָט איהם אויך נישט אַריינגעגעבען פֿיעל האָפֿנונג. ער האָט געוואוסט, אַז מען וועט איהם נישט ערלויבען צו וואוינען אין די אונטער-זימעט'ס-שטעדט פֿון רוסלאַנד, אָדער פֿון מערב-אײראָפּא, און אַז נאָך זיין ערשמען גלות אין סיביר וועט גלייך קומען אַ צווייטער, אפשר נאָך אַ פֿיעל ערגערער ווי דער ערשמער, ערגעץ אין אַ פֿערוואָרפענעם דערפֿעל אין מזרח-רוסלאַנד.

„אַ פֿערצווייפֿלונג ווי פֿאַוסט'ס ערגרייפֿט מיך מאַנכעסמאַל“, האָט ער מיר געשריעבען. ווען די צייט פֿון זיין בעפֿרייאונג איז געקומען, האָט ער אַוועקגעשיקט זיין פֿרוי און קינדער קיין רוסלאַנד, זיך פֿאַלזעווענדיג מיט אײנעם פֿון די לעצטע דאַמפֿער אײדער די שיפֿפֿאַהרט האָט אויפֿגע-הערט און, אין אײן אומעדריגער נאַכט, האָט דיזעז פֿערצווייפֿלונג געמאַכט אַ סוף צו זיין לעבען.

אַ פֿינסטערער וואַלקען איז געהאַנגען אײבער אונזער הייזיקע פֿיעלע מאַנאַטען לאַנג, — בײַ אַ העלער ליכט-שמראַהל האָט אַ בליאַסק געטהאָן ווען, דעם נעקסטען פֿריהלינג, איז געקומען אויף דער וועלט אַ קליין בעשעפֿעניסעל, אַ מיידעלע, וועלכע הייסט נאָך מיין ברודער, און מיט איהר הילפֿלאָזען געוויין האָט זי געזעצט אין בעוועגונג נייע סמרונעס אין מיין הערצען.

די סאַציאַליסטישע בעוועגונג אין ענגלאַנד אין 1886.

אין 1886 איז די סאַציאַליסטישע בעוועגונג אין ענגלאַנד געווען אין פֿולען שוואונג. גרויסע קערפֿערשאַפֿטען פֿון אַרבייטער האָבען זיך עפֿענטליך אָנגעשלאָסען אָן איהר אין די הויפט שמעדט, ווי אויך פֿיעלע מיטעל-קלאַס מענשען, מייסטענס יונגע, וועלכע האָבען איהר געהאַלפֿען אין פֿיעלע הינזיכטען. אַ שאַרפֿער אינדוסטריעלער קריזיס האָט יענעם יאָהר געהערשט אין די מייסטע פֿאַכען, און יעדען אין דער פֿריה און אַפֿט דעם גאַנצען טאַג, האָב איך געהערט גרופֿען מענשען אַרומגעהענדיג אין די גאַסען זינגענדיג „מיר האָבען קיין אַרבייט נישט“, אָדער אָן אַנדער ליעד, און בעמלענדיג ברויט. מענשען האָבען אָנגעפֿאַקט בײַ נאַכט דעם טראַ-

פאלגער סקווער, וואו זיי וויינען געשלאָפֿען אונטערען פֿרייען הימעל, אין ווינד
אין אין רעגען, אונטערגעבעט און צוגעדעקט מיט צייטונגען; איין מאָג אין
פֿעברואַר האָט זיך אַ מחנה מענשען, נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך צוגעהערט צו די
רעדעס, פֿון בוירנס, היינרמאָן און טשעמפּיאָן, אַ לאַז געטהאָן אין פּיקאַדילי,
און האָבען צובראַכען עטליכע פֿענסטער אין די גרויסע געשעפֿטען. נאָך
פֿיעל וויכטיגער יעדאָך, ווי דיעוער אויסברוך פֿון אונצופֿריעהענהייט איז
געווען דער גייסט, וועלכער האָט געהערשט צווישען די אַרעמערע קלאַסען
פֿון דער אַרבייטער בעפֿעלקערונג אין די פֿאַרשטעדטליך פֿון לאַנדאָן. עס
איז געגאַנגען אזוי ווייט, אַז אויב די פֿיהרער פֿון דער בעוועגונג, וועלכע
זיינען פֿערפֿאָלגט געוואָרען פֿאַר דעם אויפֿרוהר, וואָלטען געקראָגען אַ
שווערען פּסק, וואָלט אַרויסגערופֿען געוואָרען אַ געפֿעהרליכער ראַכע-געפֿיהל,
פֿון וועלכען מען האָט ביי דאָן ניט געוואוסט אין דער שפעטערער געשיכטע
פֿון דער אַרבייטער בעוועגונג אין ענגלאַנד, אָבער פֿון וועלכען מען האָט
שוין געקענט דערקענען די סמנים אין 1886, דיעוער געפֿיהל פֿון האַס
און ראַכע, וואָלט זיך ענטוויקעלט און וואָלט געלאָזען אַ רושם אויף דער
קומענדרער בעוועגונג אויף אַ לאַנגע צייט.

נור די מיטעל-קלאַסס האָט הפנים דערזעהן די געפֿאָהר. גרויסע
סומען געלד זיינען געוואַמעלט געוואָרען אין די וועסט ענד פֿאַר די
הונגריגע אין איסט ענד, — נאַטירליך האָט דאָס ניט געניגט צו לינדערען
די נויטה, אָבער עס האָט לכל הפחות געוויזען אַז עפעס-וואָס ווערט
געטהאָן. וואָס אַנבעללאַנגט די שטראָף פֿאַר די גע'משפֿט'ע פֿיהרער, איז זי
געווען בעשרענקט אויף צוויי-דריי מאַנאַט געפֿענגניסע.

די אינטערעסע אין דעם סאָציאַליזמוס און אין אַלערליי רעפֿאָרם
פלענער איז געווען זעהר גרויס צווישען אַלע קלאַסען. און דורך'ן גאַנצען
ווינטער דורך האָט מען מיך איינגעלאַדען פֿון אַלע עקען לאַנד אויף פֿאַר-
טרעגע, מאַנכמאָל איבער געפֿענגניסע, אָבער מייסטענמחילס איבער
אַנאַרכיסטישען סאָציאַליזמוס, און איך האָב אזוי אַרום בעזוכט כמעט יעדע
גרויסע שטאָדט אין ענגלאַנד און שאַטלאַנד, דאָס רוב האָב איך אָנגענומען
די ערשטע איינלאַדונג וואָס איך האָב בעקומען פֿאַר איין אונטערהאלטונג
אין'ס אַבענד פֿון דעם פֿאַרטראַג, און דאָרום איז עס אויסגעקומען אַז איין
נאַכט האָב איך פֿערבראַכט אין אַ רייכע הויז, און די צווייטע אין דער
ענגער הייזקע פֿון אַן אַרבייטער פֿאַמיליע. יעדע נאַכט האָב איך געזעהן אַ
גרויסע אָנצהאַל מענשען פֿון פֿערשיעדענע קלאַסען, און סיי אין דעם
אַרבייטערס קליינעם צימער, סיי אין דעם רייכען עמפֿאַנגנס-זאַל, האָבען
די לעבענדיגסטע דיסקוסיאָנען איבער אַנאַרכיזמוס געפֿלעגט אָנהאַלטען ביז

שפעט אין דער נאכט אריין — מיט האַפֿנונג אין'ס אַרבייטער'ס כאַטקע, און מיט טוירט-שרעק אין'ס פּאַלאַץ, אָבער אומעטום מיט דערוועלבער ערנסטקייט.

אין'ס רייכען זאַל זיינען די הויפט פֿראַגען געווען, „וואָס ווילען די סאָציאַליסטען? וואָס האָבען זיי ברעה צו טהאָן?“ און דאָן, אויף וועלכע פּשרות מוז מען אַבסאָלוט איינגעהן אין אַ געוויסען מאָמענט אום צו פֿער-מיידען סעריאָזע צוזאַמענשטויסונגען? אין אונזער געשפרעך האָב איך זעלטען-ווען געהערט מען זאָל אָבלייקענען די גערעכטיגקייט פֿון דעם סאָציאַליסט'ס אַרגומענטען, אָבער איך האָב בעגעגענט אַ פֿעסטע איבער-צייגונג, אַז אַ רעוואָלוציאָן איז אונמעגליך אין ענגלאַנד; אַז די פֿאַר-דערונג פֿון די מאַסען האָט נאָך ניט דערגרייכט ניט די גענויקייט און ניט דעם גראַד פֿון די סאָציאַליסטישע פֿאָרדערונגען, און אַז די אַרבייטער וועלען זיך צופֿרידען שמעלען מיט אַ סך וועניגער. מען וועט זיי אַביסעל נאָכגעבען און דאָס איבריגע וועט מען זיי צוואַנגען. „מיר זיינען אַ לאַנד פֿון לינקען צענטער: מיר לעבען אויף פּשרות“, האָט זיך איינמאַל צו מיר אָבגערופֿען אַ גרייז-גרויער פּאַרלאַמענט'ס-מיטגליעד, וועלכער האָט געהאט בעזעסען אַ ווייטע ערפֿאַהרונג פֿון'ס לעבען אין זיין פֿאַטערלאַנד. אין אַרבייטער קוואַרטאַלען האָב איך אויך בעמערקט אַ חלוק צווישען די פֿראַגען, וועלכע זיינען מיר געשמעלט געוואָרען אין ענגלאַנד, און די וועלכע מי האָט מיר געשמעלט אין אַנדערע לענדער.

דער אַרבייטער פֿון די לאַטיינישע לענדער (פֿראַנקרייך, שפּאַניען, אימאַליען) אינטעריסירט זיך דאָס רוב מיט אַלגעמיינע פּרינציפען. ער ווערט ניט אויז ענטציקט, בעת דער שטאַדט-ראַטה בעשטימט געלד פֿאַר אַ פֿאַנד צו שטיצען סמרייקערס, אָדער צו שפּייזען אַרעמע קינדער אין די שוהלען. ביי איהם איז דאָס אַ נאַטירליכע זאַך „אודאי קען אַ הונגעריג קינד ניט לערנען“, זאָגט דער פֿראַנצויזישער אַרבייטער, „מי מוז איהם געבען צו עסען“. „אודאי איז דער באַס אונגערעכט וואָס ער צווינגט אַרבייטער זיי זאָלען סמרייקען“. דאָס איז אַלעס וואָס ער בעמערקט, און ער גיט ניט קיין דאַנק דער יעצטיגער אינדוידוואַליסטישער געזעלשאַפֿט, וואָס זי גיט נאָך אַזעלכע קלייניגקייטען דעם קאָמוניסטישען פּרינציפּ. דער געדאַנקען פֿון'ס אַרבייטער געהט ווייט אַריבער איבער די פּעריאָדע פֿון אַזעלכע פּשרות, און ער פֿרעגט צו די קאַמונע, צו די אַרבייטער יוניאָנס, צו גאָר דער שטאַט זאָל אונטערנעהמען די אָרגאַניזאַציאָן פֿון דער פּראָדוקציאָן; צו וועט פֿרייע איבעראיינשטימונג אַליין זיין גענוג אויפֿ-צוהאַלטען די געזעלשאַפֿט אין אַרדנונג, און וואָס וואָלט זיין דער מאַטאַלישער

אבהאלט, ווען די געוועלשאפט זאל אָבשאַפֿען די יעצטיגע בעשטראַפֿונגס-
מיטלען, צו אַן אויסערוועהלטע דעמאָקראַטישע רעגירונג וועט זיין ביכולת
איינצופֿיהרען וויכטיגע ענדערונגען אין דער סאָציאָליסטישער ריכטונג, און
צו פֿערווירקליכטע פֿאַקטען קומען ניט פֿריהער פֿאַר דער געוועזענע בונג. א.ז.וו.
אין ענגלאַנד, האָט מען זיך דאָס רוב אינטערעסירט מיט אַ מאַסע
קליינע פּאָליאָמיו-מיטלען. אָבער וואָס אַנבעלאַנגט דער מעגליכקייט, אַז
דער שטאַט זאָל איבערנעהמען די פֿערוואַלטונג פֿון דער אינדוסטריע, האָט
שוין דער ענגלענדער לאַנג אויפֿגעגעבען אַלע האַפֿנונגען. וואָס זיי האָבען
געוואַלט וויסען איז געווען די קאָנסטרוקטיווע פֿערווירקליכונג, ווי אויך ווי
אזוי צו עררייכען די לאַגע, וועלכע וואַלט קענען אַזאַ פֿערווירקליכונג מעגליך
מאַכען.

„וועל, קראַפֿטקין, שמעלט אייך פֿאַר, אַז מיר זאָלען מאַרגען
איבערנעהמען אין אונזער בעזיץ די דאָקס (די פֿלעצער וואו מי בוים און
פֿעריכט שיפֿען), וואָס איז אייער אידעע ווי אזוי מי זאָל זיך מיט זיי
בענעהן? „האָט מען מיך למשל אַ פֿרעג געמאַן, אזוי שנעל ווי מיר האָבען
זיך אַנידערגעזעצט אין דעם אַרכיטעק'ס זאַל. אָדער „אונז געפֿעלט ניט
דער געדאַנקען, אַז דער שטאַט זאָל פֿערוואַלטען די באַהנען, און די
יעצטיגע פֿערוואַלטונג דורך פֿרייוואַט קאָמפּאַניעס איז דאָך איינפֿאַכע
רייבעריי. אָבער ווען די אַרכיטעק זאָלען למשל איבערנעהמען אַלע
אייזענבאַהנען, ווי אזוי וואַלט מען דיזע אַרכיטעקעקענט אָרגאַניזירען? דאָס
וואָס זיי פֿעהלט אין אַלגעמיינע אידעען פֿעריכמען זיי מיט זייער שמרעבען
אַריינצודרינגען וואָס טיעפֿער אין די איינצעלהייטען פֿון דער ווירקליכקייט.
נאָך אַ צוג אין דער ענגלישער בעוועגונג איז געווען די גרויסע
צאָהל מיטעל-קלאַס מענשען, וועלכע האָבען זי געשטיצט מיט פֿערשידענע
מיטלען, — מאַנכע האָבען זיך דירעקט אָנגעשלאָסען אָן דער בעוועגונג,
און מאַנכע האָבען איהר געהאַלפֿען פֿון אויסענווייניג. אין פֿראַנקרייך און
אין דער שווייץ ווינען די צוויי קלאַסען — די אַרכיטעק און די מיטעל-
קלאַסע — געשמאַנען פֿיננליך איינע געגען די אַנדערע און נאַנט
אַבערזונדערט. אזוי איז עס וועניגסטענס געווען אין די יאָהרען 85—1876.
ווען איך בין געווען אין דער שווייץ קען איך זאָגען, אַז רורך די גאַנצע
דריי אָדער פֿיער יאָהר האָב איך ניט געהאַט קיין בעקאַנטע אַ חוץ
אַרכיטעק. איך האָב קיים געקענט מעהר ווי אַ צוויי מיטעל-קלאַס מענשען.
אין ענגלאַנד וואַלט דאָס געווען אונגעגליך. מיר האָבען בענעגענט אַ היבשע
צאָהל מיטעל-קלאַס מענער און פֿרויען וועלכע האָבען ניט מורא געהאַט
צו ערשיינען עפֿענטליך, אין לאַנדאָן ווי אין דער פֿראַווינץ, אַלס מיטאַרכיטעק

ביי סאָציאַליסטישע פֿערוואַמלונגען, אָדער אַרומגעהענדיג אין דער צייט פֿון אַ סטרייק מיט פּושקעס קלייבענדיג סענטען אין די פּאַרקס. אַ חוץ דעם, האָבען מיר געזעהן אַ בעוועגונג, וועלכע וואָר עהגליך צו דער בעוועגונג אין רוסלאַנד אין אַנפֿאַנג פֿון די זיבעציגער יאָהרען, בעת אונזער יוגענד האָט זיך אַ לאָז געטהאָן „אין פֿאַלק“, כאָטש ווייט ניט אזוי פֿייעריג, ניט אזוי פֿול מיט זעלבסטאָפֿער, און ניט אזוי ווייט פֿון דער אידעע פֿון צדקה. דאָ אין ענגלאַנד זיינען אויך אַ סך מענשען אַוועק אַלס פֿערשיעדענע פֿאַך-מענשען אום צו לעבען צוזאַמען מיט אַרבייטער, אין די שמוציגע קוואַרטאַלען, אין די פֿאַלקס-הייזער און דעסגלייכען.

מען מוז זענעבען אז צו יענער צייט איז געווען זעהר פֿיעל ענטהוויאָזמוס. אַ סך האָבען כּסתּמא געמיינט, אז די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן האָט זיך שוין אָנגעהויבען. אָבער אזוי ווי עס פּאַסירט תּמיד מיט אַזעלכע ענטהוויאָסטען, בשעת זיי האָבען געזעהען אז אין ענגלאַנד, ווי אומעטום, איז נאָך דאָ אַ לאַנגע, אונאַנגענעהמע באַרג-אַרויף אַרבייט, האַבען זיך פֿיעלע פֿון זיי צוריקגעצויגען פֿון אַקטיווען אַנטהייל, און שטעהען יעצט אויף יענער זייט פּאַרקאָן אַלס בלויע סימפּאַטישע צושויער.

די שטאַרקע פֿערשפּרייטונג פֿון סאָציאַליסטישע אידעען.

איך האָב גענומען אַ לעבעדיגען אַנטהייל אין דויער בעוועגונג און מיט עטליכע ענגלישע קאַמעראַדען האָב איך געגרינדעט, אויסער די דריי סאָציאַליסטישע צייטונגען וואָס וואָרען שוין דאָן אין עקזיסטענץ, אַן אַנאַרכיסטיש קאָמוניסטישען זשורנאַל „פֿרייהאַם“, וועלכער עקזיסטירט נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג. אויך האָב איך זיך ווידער גענומען צו מיין ווערק איבער אַנאַרכיזמוס, וועלכע איך האָב געמוזט אָבהאַקען אין דער צייט פֿון מיין פֿערהאַפּטונג. די קריטישע טהייל פֿון דיעזען ווערק איז פֿערעפֿענטליכט געוואָרען פֿון עליזעע רעקלו, ווען איך בין געזעסען אין קלערוואַ, אונטער אַן נאָמען „ווערטער פֿון אַ רעוואָלוציאָנער“. איצט האָב איך גענומען אויסאַר-ביימען דעם קאַנסטרוקטיווען טהייל פֿון אַן אַנאַרכיסטיש-קאָמוניסטישער געזעלשאַפֿט, — אזוי ווי מי קען דאָס פֿאַראַויסזעהן, — אין אַ סעריע אַרטיקלען וועלכע זיינען ערשיענען אין פּאַריז אין „לאַ רעוואָלמע“. „אונזער קינד“, פֿערפֿאַלגט פֿאַר זיין אַנטי מיליטעריסטישע פּראָפּאַגאַנדאַ, איז איצט געווען געוואונגען אומצובייטען זיין קעפעל און איז ערשיענען אונטער אַ

מיידלישען נאָמען. שפעטער וויינען דיעזע אַרטיקלען אַרויסגעגעבען געוואָרען אין אַ מעהר אויסגעאַרבייטען פֿאַרמאָט, אין אַ בוך, „די מלחמה פֿאַר ברויט“.

דיעזע פֿאַרשוונגען האָבען מיך געמאַכט טיעפֿער שטודירען געוויסע פֿונקטען אין דעם עקאָנאָמישען לעבען פֿון די היינטיגע ציוויליזירטע נאַציאָנען.

דאָס רוב סאָציאַליסטען האָבען ביו דאָן גע'מענה'ט, אַז אין אונזער יעצטיגער ציוויליזירטער געזעלשאַפֿט פֿראָדוצירען מיר ווירקליך מעהר וויפֿיעל עס איז נויטהיג אום צו גאַראַנטירען דאָס וואָהלוין פֿון אַלעמען. אַז דער גאַנצער טראַבעל ליגט אין דער פֿערטהיילונג; און אויב די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן זאָל שטאַמפֿינדען, ברויכט מען בלויז, אַז יעדער מענטש זאָל צוריקגעהן צו זיין ווערקשטאַט אָדער אין דער פֿאַבריק, — די געזעלשאַפֿט געהט צו פֿאַר זיך אַליין דעם „מעהרווערטה“, אָדער פֿראַפֿיט, וואָס געהט איצט צום קאַפיטאַליסט. איך האָב גראַדע אומגעקעהרט געדענקט, אַז אונטער דעם איצטיגען צושטאַנד פֿון פֿריוואַט אייגענטום האָט די פֿראַדוק-ציאָן גופּא אָנגענומען אַ שלעכטע ווענדונג, און איז ווייט ניט געניגענד אפילו פֿאַר די אבסאָלוטע לעבענס-בעדירפֿניסע, וועלכע ווערען ניט פֿראַ-דוצירט גענוג אום צו גאַראַנטירען דאָס וואָהלוין פֿון דער גאַנצער געזעלשאַפֿט; און אַז די איבער-פֿראַדוקציאָן, פֿון וועלכע מי רעדט איצט אַזוי אָפֿט, בעדייטעט בלויז, אַז די מאַסען וויינען פשוט צו אַרעם צו קויפֿען אפילו דיאיעטיגע לעבענס-מיטעל, וועלכע וויינען אונבעדינגט נויטיג פֿאַר אַן אַנשטענדיגע עקזיסטענץ. אָבער אין אַלע ציוויליזירטע לענדער האָט די פֿראַדוקציאָן, סיי די אַגריקולטורעלע, סיי די אינדוסטריעלע, געברויכט און אויך געקענט אונגעהייער פֿיעל פֿערגרעסערט ווערען, אַזוי אַז עס זאָל ווירקליך זיין גענוג פֿאַר אַלעמען. דאָס האָט מיך געבראַכט צו דער אונטערזוכונג פֿון די מעגליכקייטען פֿון דער מאָדערנער אַגריקולטור, ווי אויך פֿון בילדונג וועלכע זאָל געבען יעדען מענשען די געלעגענהייט צו געניסען ביידערלי אַרבייט, אי די אַנגענעהם-פֿיוזשע אי די גייסטיגע. איך האָב דיעזע אידעען ענטוויקעלט אין אַ סעריע אַרטיקלען אין די „ניינטינטה סענטורי“, וועלכע וויינען איצט אַרויסגעגעבען אין אַ בוך „פֿיעלדס, פֿעקטאָריס ענד וואָרקשאַפֿס“.

אַ צווייטע גרויסע פֿראַגע האָט מיך שטאַרק פֿעראינטערעסירט. עס איז בעוואוסט, צו וועלכע שליסע דאָרויז'ס פֿאַרמולע „דער קאַמפֿ אום'ס דאָזיין“ איז ענטוויקעלט געוואָרען פֿון זיינע נאַכפֿאלגער, אפילו פֿון די אינטעליגענטסטע פֿון זיי, ווי למשל, האָקסלי. עס גיבט ניט קיין גרוילטהאַט

אין דער ציוויליזירטער געזעלשאַפֿט, אָדער אין די שייכות פֿון די ווייסע געגענאיבער די זאָגענאַנטע ניעדריגע ראַסען, אָדער פֿון די שמאַרקע גע- גענאיבער די שוואַכע, וועלכע וואָלט זיך ניט געקענט ענטשולדיגען מיט דער הילף פֿון דעם „קאַמפֿ אומ'ס דאָוויין“-טהעאָריע.

שוין אין דער צייט פֿון מיין זיצען אין קלערנאָ האָב איך געזעהן די נאַטהווענדיגקייט פֿאַלשמענדיג צו רעווידירען די פֿאַרמולע זעלבסט און איהר אָנווענדונג אין דעם מענשליכען לעבען. די פֿראַבען, וועלכע זיינען געמאַכט געוואָרען פֿון עטליכע סאַציאָליסטען אין דיעזער ריכטונג, האָבען מיך ניט צופֿריערען געשמעלט. אָבער איך האָב געפֿונען אין אַ לעקציע פֿון אַ רוסישען זאָלאָג, פֿראַפֿעסאָר קעסלער, אַ ריכטיגען אויסדרוק וועגען דעם געזעץ פֿון לעבענס-קאַמפֿ. „די געגענוויטיגע הילפֿע“, האָט ער געזאָגט אין יענע לעקציע, „איז פֿונקט אזוי פֿיעל אַ נאַטור-געזעץ ווי דער געגענוויטיגער קאַמפֿ. אָבער פֿאַר די פֿראַגערס ווע ענטוויקלונג פֿון דעם מין איז דאָס ערשטע פֿיעל וויכטיגער ווי דאָס צווייטע.“ דיעזע עטליכע ווערטער — בעשטעטיגט ליידער פֿון בלוז אַ צוויי דריי אילוסטראַציאָנען — האָבען ענטדעקט פֿאַר מיר דעם שליסעל פֿון דער גאַנצער פֿראַבלעמע. און ווען עס איז ערשינען פֿון האַקסלי דער העסליכער אַרטיקעל: „דער קאַמפֿ אום עקזיסטענץ; אַ פֿראַגראַמע“, האָב איך בעשלאָסען אַרויסצולאָזען מיניע אינווענדונגען געגען די אַרט און ווייזע פֿון זיין בעגרייפֿ פֿון דער מלחמת הקיום, צווישען חיות ווי אויך צווישען מענשען. מאַטעריאַל דאָפֿיר האָב איך שוין געהאַט געזאַמעלט די לעצטע צוויי יאָהר. איך האָב וועגען דעם גערעדט צו מינע פֿריינד. נור דאָך האָב איך אויסגעפֿונען, אַז די פֿערטייטשונג פֿון דעם לעבענס-קאַמפֿ אין דעם זינען פֿון'ס קריענס-רוף „וועה דעם שוואַכען“, ערהויבען צו דער הויכקייט פֿון אַ נאַטור-געזעץ און ענטדעקט פֿון דער וויסענשאַפֿט, איז אזוי טיעף איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין דיעזען לאַנד, אַז עס איז כמעט געוואָרען אַ רעליגיאָנס-זאַך. בלוז צוויי פֿערוואַנען האָבען מיך אונטערשטיצט אין מיין קאַמפֿ געגען די פֿאַלשע פֿערטייטשונג פֿון די פֿאַקטען פֿון דער נאַטור. דער רעדאַקטאָר פֿון די „ניינטינטה סענטשוריי“, הער דוימס נאָהלס, האָט מיט זיין מערק-ווידיגער גאַונות'שאַפֿט זאָגלייך געכאַפט דעם עיקור פֿון דער זאַך, און מיט אַן עכט יוגענדליכער ענערגיע האָט ער מיר אַרײַנגעגעבען מוטא אין דער אונטערנעהמונג; דער צווייטער איז געווען דער פֿערשטאַרבֿענער ה. ו. בייטס, וועמען דאָרוין האָט אין זיין „אויטאָביאָגראַפֿיע“ בעצייכענט אַלס איינעם פֿון די אינטעליגענטסטע מענשען, וועלכע ער האָט ווען בעגעגענט. ער איז געווען דער סעקרעטער פֿון דער געאָגראַפֿישער געזעלשאַפֿט, און

איך האָב איהם געקענט. איך האָב איהם דערצעהלט פֿון מיין אַכזיכט, און ער איז געווען ענטזיקט. „יא, גאַנץ געוויס, שרייבט עס; דאָס איז דער אמת'ער דאָרווייניגמוס. עס איז אַ שאַנדע צו דענקען וואָס זיי האָבען געמאַכט פֿון דאָרווייניגמוס אידעען. שרייבט, און ווען איהר וועט עס האָבען פֿערעפֿענט-ליכט, וועל איך אייך געבען אַן עמפֿעהלונגס-בריעף, וועלכען איהר קענט אָברוקען.“ קיין בעסערע ערמוטהיגונג האָב איך נישט געקענט ערוואַרטען, און איך האָב אָנגעהויבען דאָס ווערק, וועלכעס איז ערשינען אין דער „ניינטיגטע סענטשורי“ אונטער די טיטלען: „געגענווייטיגע הילף ביי חיות“, „ביי ווילדע“, „ביי באַרבאַרען“, „אין דער שטאָדט פֿון דעם מיטעל-אַלטער.“ און „ביי אונז גופא“. אונגליקליכער ווייזע האָב איך פֿערועהן פֿאַרצולייגען פֿאַר בייטס די ערשטע צוויי אַרטיקלען פֿון דיעזער סעריע, וועלכע ריידען מבח חיות, און וועלכע זיינען פֿערעפֿענטליכט געוואָרען פֿאַר זיין טויט. איך האָב געהאַפֿט גלייך פֿערטיג צו ווערען מיט דעם צווייטען טהייל פֿון דעם ווערק, „געגענווייטיגע הילפֿע ביי מענשען“, אָבער עס האָט מיר גע-נומען עטליכע יאָהר דאָס צו ענדיגען, און דערווייל איז בייטס געשטאָרבֿען. די פֿאַרשונגען, וועלכע איך האָב געמוזט מאַכען אין פֿערלויף פֿון דיעזען שטודיום אום בעקאַנט צו ווערען מיט די אינסטיטוציאַנען פֿון דער באַרבאַרישער פעריאָדע און פֿון די פֿרוי-שמערט פֿון מיטעל-אַלטער, האָבען מיך געבראַכט צו אַ צווייטער וויכטיגער ערגרינדונג: די ראַלע וועלכע דער שטאַט האָט געשפּיעלט אין דער היסטאָריע פֿון אייראָפּא אין די לעצטע דריי יאָהרהונדערט. און פֿון דער צווייטער זייט ווידער, האָט מיך דער שטודיום פֿון די אינסטיטוציאַנען פֿיר געגענווייטיגע הילפֿע אין די פֿערשיע-דענע שטופֿען פֿון דער מענטשליכער ענטוויקלונג געפֿיהרט צו דער פֿראַגע, ווי אזוי עס האָט זיך ענטוויקעלט דער בעגריעף פֿון גערעכטיגקייט און מאַראַליטעט ביים מענשען.

אין די לעצטע צעהן יאָהר האָט דער וואוקס פֿון סאָציאַליזמוס אין אייראָפּא אָנגענומען אַן אַנדער פֿאַרמע. די יעניגע וואָס אורטהיילען בלויז לויט נאָך די צאָהל פֿון פֿערזאַמלונגען וואָס זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען אין'ס לאַנד, און דעם פּובליקום וואָס בעזוכט דיעזע פֿערזאַמלונגען, קענען פֿיליכט דענקען אז די סאָציאַליסטישע פּראָפּאגאַנדא ווערט שוואַכער, און די ווידער וואָס אורטהיילען זיין פֿאַרמשריט פֿון די צאָהל שטימען וואָס ווערען געגעבען פֿאַר די וואָס זאָגען אז זיי רעפּרעזענטירען דעם סאָציאַליז-מוס אין פּאַרלאַמענט, קומען גלייך צום שלום אז די גאַנצע סאָציאַליסטישע בעוועגונג איז כמעט טויט, אָבער די טיעפֿקייט און דורכדרינגליכקייט פֿון די סאָציאַליסטישע אידעען קען מען קיין מאָל נישט אורטהיילען נאָך די

צאהל שטימען פאר די וואס בעזאלצען זייערע וואהל-פראגראמען מיט א ביסעלע סאציאליזמוס. בעזאנדערס איז דאס דער פאל אין ענגלאנד, דער פאקט איז אז פון די דריי סיסטעמען וועלכע זיינען פארמולירט געווארען פון פֿוריער, עסן סימאן און ראבערט אָווען, איז עס די לעצטע, וועלכע הערשט אין ענגלאנד און סקאטלאנד. פֿאָלגליך קען מען ניט פֿיעל אורטהיילען פֿון די צאהל פֿערוואַמלונגען אָדער שטימען די שטארקייט פֿון דער בע-וועגונג, זאָנדרען פֿון דעם אַרײַנדרינגען פֿון אונזערע אידעען אין דעם טרייד-יוניאָניזמוס, אין די קאָאָפּעראַטיווע, און די זאָגענאָנטע מוניציפּאלע סאָציאַליסטישע בעוועגונגען, ווי אויך פֿון דער אַלגעמײנער פֿערברײטונג פֿון דעם סאָציאַליזמוס איבער דאָס גאַנצע לאַנד. אזוי אורטהיילענדיג קען מען זעהן ווי אונגעהייער פֿיעל דער סאָציאַליזמוס האָט פֿאַרטגעשריטען אין פֿערגלייך מיט דעם צושטאַנד אין 1886; און אין פֿערגלייך פֿון 1882—1876 איז דער פֿאַרטשריט אײנפֿאַך קאַלאַסאַל. און איך מוז אויך צופֿיגען, אז די אויסדויערענדע אַנשמערענגונגען פֿון די קלײנע אַנאַרכיסטישע גרופּען האָבען בײגעטראַגען אויף אזוי פֿיעל, אז מיר פֿיהלען אז אונזער צײט איז ניט געגאַנגען אין נײזען, פֿערשרײטענדיג אונזערע אידעען פֿון ניט רעגירונג, פֿון די רעכטע פֿון'ס אינדױוידיאַם, פֿון לאַקאַלע טהעטיגקײט און פֿרײע אײנפֿערשמענדניסע, געגען די אידעען פֿון שטאַאַט הערשאַפֿט, צענטראַליזאַצײאָן און דיסציפּלין, וועלכע האָבען געהערשט מיט אַ צוואַנציג יאָהר פֿריהער.

גאַנץ אײראָפּאַ געהט איצט דורך אַ שלעכטע פּעריאָדע פֿון דער ענטוויקלונג פֿון'ס מיליטערישען גײסט. דאָס איז געווען אַן אונפֿערמײליכע פֿאַלגע פֿון'ס זײעג, פֿון דער דײטשער מיליטערישער אימפּעריע, מיט איהר סיסטעמע פֿון אַלגעמײנער מיליטער-דיענסט, איבער פֿראַנקרײך אין 1871. און שוין דאַמאַלס האָבען דאָס פֿיעלע פֿאַראױסגעזעהען און פֿאַראױסגעזאָגט, בעזאָנדערס אײנדרוקספֿאַל פֿון באַקונין. אָבער דער געגען-שטראָם הױבט זיך שוין אָן צו לאָזען פֿיהלען אין'ס מאָדערנעם לעבען.

קאָמוניסטישע אידעען, אַרויסגענומען פֿון זײער מאָנאַסטישער שאַלאַכץ האָבען דורכגעדרונגען אין אײראָפּאַ און אמעריקאַ בײז צו אַן אונגעהייערער שטופּע אין די זײעבען און צוואַנציג יאָהר, אין וועלכע איך האָב גענומען אַן אַקטיווען אַנטהײל אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג און איך האָב געקענט מערקען זײער וואַקס. ווען איך דערמאַן מיך אָן די אונבעשטימטע, צומישטע, שרעקענדיגע אידעען, וועלכע זײנען אױסגעדריקט געוואָרען פֿון די אַרבייטער בײ די ערשטע קאָנגרעסען פֿון דער אינטער-נאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָסאַצײאָן, אָדער וועלכע מי האָט געקענט הערען

אין פארוו וועהרענד דעם קאמונע אויפשטאנד, אפילו צווישען די דענקענדע
 פֿיהרער, און מי פֿערגלייכט זיי מיט די, מיט וועלכע גרויסע מאסען
 אַרבייטער זיינען איינפֿערשטאנדען ביי היינטיגען טאָג, מוז איך זאָגען אז
 זיי זעהען מיר אויס פונקט ווי זיי וואָלמען געהערט צו צוויי פֿערשידענע
 וועלטען.

עס איז ניט דאָ קיין פֿעריאָדע אין דער געשיכטע — מיט דער
 אויסנאָהמע פֿיליכט, פֿון דער פֿעריאָדע אין דעם צוועלפטען און דרייצעהנטען
 יאָהר-הונטערט, — וועלכע האָבען געפֿיהרט צו דער געבווט פֿון די
 מיטעלאַטערליכע קאָמונעס — אין וועלכער אַן עהנליך טיעפֿע אומענדערונג
 זאָל האָבען שטאַמענפֿונען אין די הערשענדע אירעען פֿון דער געזעלשאַפֿט.
 און איצט, אין מיין יעבען און פֿופֿציגסטען יאָהר, בין איך נאָך טיעפֿער
 איבערצייגט ווי איך בין געווען מיט פֿינף און צוואַנציג יאָהר צוריק, אז
 אַ צופֿעליגע פֿערבינדונג פֿון אונפֿאַראַויסגעזעהענע אומשטענדען קען
 אַרויסרופֿען אין איראָפּאָ אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע זאָל זיין אזוי פֿערשפּרייט,
 ווי די פֿון 1848, און פֿיעל וויכטיגער; ניט אין זינען פֿון אַ בלוזען קאַמפּף
 צווישען פֿערשידענע פּאַרטייען, זאָנדרען אין זינען פֿון אַ טיעפֿערע און
 ראַשערע סאָציאַלע אומבאוונג; און איך בין איבערצייגט, אז וואָס פֿאַר אַ
 געשטאַלט דיזעז בעוועגונג זאָל ניט אָננעהמען אין די פֿערשידענע לענדער,
 וועט אָבער אומעטיב זיין פֿערשפּרייט אַ פֿיעל טיעפֿערער בעגריף פֿון די
 געפֿאָדערטע ענדערונגען, ווי אין די לעצטע זעקס יאָהר-הונדערטע; און
 דאָס דער ווידערשטאַנד, וועלכען די בעוועגונג וועט בעגעגענען אין די פּרי-
 קוילענירטע קלאַסען וועט שוין ניט זיין דער פֿער'עקשן'טער קאַמפּף, וועלכער
 האָט געמאַכט די רעוואָלוציאָן פֿון דער פֿערגאַנגענהייט אזוי געוואַלטיג.
 צו עררייכען דיווען רעזולטאַט זיינען גאַנץ זיכער אַם פּלאַץ די
 אַנשטרענגונגען, וועלכע ווערען געמאַכט פֿון אזוי פֿיעל טויענדער מענער
 און פֿרויען פֿון אַלע נאַציאָנען און אַלע קלאַסען אין די לעצטע דרייסיג יאָהר.

